תלמוד בבלי · ראשונים · ר״ן · סדר מועד

חידושי הרן (מיוחס לו) על שבת

רבנו נסים [הר"ן] גירונדי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי הרן (מיוחס לו) על שבת

רבנו נסים [הר"ן] גירונדי

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-הרן-מיוחס-לו-על-שבת/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א - יציאות השבת 4
פרק ב - במה מדליקין 51
פרק ג - כירה 80
פרק ד - במה טומנין 111
פרק ה - במה בהמה יוצאה 118
פרק ו - במה אשה יוצאה 125
פרק ז - כלל גדול 147
פרק ח - המוציא יין 177
פרק ט - אמר רבי עקיבא 191
פרק י - המצניע 215
פרק יא - הזורק 227
פרק יב - הבונה 243
פרק יג - האורג 248
פרק יד - שמונה שרצים 253
פרק טו - אלו קשרים 262
פרק טז - כל כתבי 267
פרק יז -כל הכלים 280
פרק יח - מפנין 294
פרק יט - ר' אליעזר דמילה 300
פרק כ - ר' אליעזר דתולין 316
פרק כא - נוטל 325
פרק כב - חבית שנשברה 330
פרק כג - שואל 337
פרק כד - מי שהחשיך 346

שיטה להר"ן זללה"ה

פרק א - יציאות השבת

דף ב.

יציאות השבת שתים שהן ארבע בפנים וכו'. יש מפרשים דהיינו הוצאה דבעל הבית ודעני וקרי להוצאה בפנים משום דתחלת המלאכה נעשה בפנים שהן ארבע הוצאה דב"ה ודעני לפטור כדמפרש במתני' ושתים שהן ארבע בחוץ הכנסה דב"ה ודעני וקרי להו בחוץ משום דתחלת המלאכה נעשה בחוץ שהן ארבע הכנסה דב"ה ודעני לפטור כדמפרש במתני', ותנא דמתני' אזיל בתר תחלת המלאכה. וי"מ דתנא בתר גמר מלאכה אזיל ושתים שהן ארבע בפנים היינו הכנסה דב"ה ודעני וקרי להו בפנים משום דגמר מלאכה נעשה בפנים. ושתים שהן ארבע בחוץ הוצאה דב"ה ודעני וקרי להו בחוץ משום דגמר מלאכה נעשה בחוץ, ורש"י ז"ל לא פירש כן:

כיצד העני וכו' פשט העני את ידו לפנים. לפי פירושא קמא פריש במאי דסליק מיני', ולפירושא בתרא פריש במאי דפתח בי' ולא קפיד תנא בהכי כדאיתא בריש פ"ק דנדרים. ורבי יהונתן ז"ל פי' דהא דקא פריש ברישא הכנסה אע"ג דמיקריא תולדה ולא רמיזא משום דחביבא לי' אקדמה והא דקא חשיב הוצאה דב"ה ודעני בתרתי וכן הכנסה הרבה פירושים נאמרו בדבר, והעיקר לפי שהן משתנות זו מזו שזה מוציא מרשותו וזה מכניס לרשותו. וי"מ דמש"ה קא חשיב ואזיל כל אנפי דאית בה משום דהיא מלאכה גרועה ולא דמיא לשאר מלאכות דשבת והיא מלאכה של חידוש שהמוציא מרשות לרשות כל דהו חייב ואלו פנה כל היום מזוית לזוית פטור, וכולהו משתמעי מחד קרא, דאע"ג דכתיב ויכלא העם מהביא דילפינן מיני' הוצאה, וכתיב נמי אל יצא איש ממקומו ודרשינן אל יוציא התם בעירובין איכא למימר דדריש אל יצא לעיקר תחומין דהן דאורייתא וקרא דויכלא העם להוצאה דריש העברה העברה מיום הכפורים כדאי' בפ' הזורק ולא דרשינן אל יוציא, ואפי' מאן דדריש התם אל יוציא דלית לי' תחומין דאורייתא מוקי לה לקרא דויכלא העם בחול כפשטי' ולא דריש העברה העברה וכיון דילפינן הוצאה מקרא ולא ילפינן משאר מלאכות דמשכן משום דהיא מלאכה גרועה ליכא למימר דקרא ללאו יצאת כדאמרינן גבי הבערה שהרי ללמד עלי' אצטריך קרא ומהדר לה קרא לכלל שאר מלאכות דהוו במשכן להעניש עלי'. ואיכא למידק אמתני' מ"ט דתנא דפריש הוצאה והדר פסיק מינה ולא פריש שאר אבות והו"ל לפרושי כולהו מלאכות וי"ל דתנא פריש ברישא מילי דבערב שבת דהיינו לא יצא החייט במחטו, ובדין הוא דליפתח תנא בהאי

ברישא אלא משום דהוצאה מלתא דחידוש היא אשמעינן מעיקרא חיובא דידה והדר מזהר עלה אפי' מבע"י בע"ש דהיינו לא יצא החייט במחטו והדר במה מדליקין והדר במה טומנין, ובאידך נמי דמזהר פשיטן ולא צריכן לפרושי, ותנא לא ישב אדם לפני הספר דסמכן ענין לו דההיא נמי גזירה שמא ימשך היא, וכן כתב הרא"ה ז"ל פשט בעל הבית את ידו לחוץ וכו' והשתא בבא דרישא פריש הכנסה ברישא ובבא דסיפא פריש הוצאה ברישא וטעמא דמלתא דלעולם נקט לה בכי האי גונא שלא תהא שם ביאה ריקנית הרא"ה ז"ל:

גמ' תנן התם ידיעות וכו' ומאי שנא התם דקתני שתים שהן ארבע ותו לא. פי' עיקר קושיין מההיא דהתם דמאי שנא דתני התם בגונא אחריתי דלא תני לה הכא, וא"ת משום דלא מצי למיתני התם פטורי משום דדומיא דמראות נגעים קתני דכולהו לחיובא וי"ל דא"כ דיציאות שבת לא דמיא למראות נגעים לא ליתני לה התם כלל:

דף ב:

הכא דעיקר שבת תני אבות ותולדות כו'. פרש"י ז"ל יציאות והכנסות שהיציאות אבות הן דלא נפקא לן מן ויעבירו קול במחנה אלא הוצאה בלבד והכנסה לא נפקא לן אלא מסברא וכו', התם דלאו עיקר שבת היא אבות תני תולדות לא קתני, וקשיא לי היכי מצי לתרוצי דמתני' קתני יציאות והכנסות ולא פטורי דהא קושיין נמי אמאי לא תני התם פטור כדהכא ואיהו לא פריק מידי מפטורי, ומתני' בהדיא קתני פטורי ועוד היכי פריק דהתם אבות תני תולדות לא קתני דא"כ היכי שייך שתים שהן ארבע, ויש לי לומר שלא חשש המתרץ לבאר היטב דבריו כי היכי דליקשי לי' ובעי למשקל ולמטרי בה עד דאתא לקושטא דמלתא כנ"ל:

יציאות תרתי משמע. פי' דעני ודב"ה ומאי שהן ארבע דקתני. וה"ה דהוה מצי לאקשוי לי' א"כ דכולהו אבות היכי שייך לישנא דשתים שהן ארבע אלא דעדיפא מינה נקט דהא ליכא כלל אלא תרתי וכן פי' הרא"ה ז"ל:

חיובי מאי נינהו יציאות יציאות תרתי הוויין. כתב רש"י ז"ל חיובי מאי נינהו יציאות כלומר יציאות קתני דמשמע הוצאה, לכך מתמה הי מחיובי קתני על כרחך יציאות לחודייהו ותרתי הוא דהוויין ע"כ. פי' לפי' אע"ג דהכנסות נמי הוו חיובי מ"מ הכא ליכא למימר דתנא תני הכנסות דהא יציאות קתני דמשמע הוצאה כנ"ל וכן נראה דעת הרא"ה ז"ל שכתב חיובי דתני האי תנא מאן נינהו הוצאות עכ"ל, ופריק שתים דהוצאה ושתים דהכנסה והכנסות נמי קתני בהדייהו, והמתרץ ודאי רצה לתרץ דתנא נמי להכנסה קרי הוצאה אלא שהמקשה נמהר להקשות לו דהא יציאות קתני עד שבא רב אשי וסיים דברי

המתרץ, תדע דהא עיקר קושיא מיציאות הוה דתרתי הוויין ולא משתמע לי' הכנסות וא"כ היכי פריק לי' דהכנסות נמי ק בהדייהו אלא כדפרישית כנ"ל:

והא יציאות קתני. וא"ת א"כ קשיא מתני' דקתני יציאות וע"כ קתני הכנסות בהדייהו, וי"ל דמתני' איכא לפרושי דהכי קתני יציאות השבת שתים שהן ארבע הוצאה דב"ה ודעני לחיוב שהן ארבע הוצאה דב"ה ודעני לפטור, וכיון דבבא קמא תני הוצאות אי הדר תני שתים שהן ארבע בהכנסות לא איכפת לן, אבל מתני' דהתם קשיא דפתח ביציאות ופריש הכנסות:

וקא מפרש לה להכנסה לאלתר. פי' ולא ניחא לי' לרבינא בטעמא דאמר לעיל דמשום דבבא קמא דקתני יציאות נקט הכנסות דא"כ מאי דיוקי' דרבינא דהא קתני במתני' הכנסות והא ידעי' להו, א"נ איכא לפרושי דה"ק אי הכנסות לאו בכלל יציאות כיון דתני יציאות לא הוי לי' לפרושי הכנסה ברישא, ואיכא לפרושי מתני' דהכא כדפריש' במתני' ומתני' דהתם יציאות שבת שתים שהן ארבע שתים דהיינו הוצאות שהן ארבע הכנסות. א"נ נפרש מתני' דהכא כהאי גונא שתים שהן ארבע שתים דהוצאות ושתים דהכנסות לחיוב וקרי להו בפנים משום דקאי אשהן ארבע דהיינו הכנסות שנגמרות בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ היינו הוצאות והכנסות של פטור וקאי בחוץ אשהן ארבע לפי שאין הכנסות נגמרות במקום הראוי להם דהיינו בפנים אלא בחוץ:

רשויות שבת שתים שהן ארבע פרש"י ז"ל שתים רשות היחיד ורשות הרבים. והקשה הרמב"ן ז"ל דא"כ דהאי שתים ארשות היחיד ורשות הרבים קאי לא הוי דומיא דמראות נגעים דהתם השתים מכלל הארבעה, וי"מ רשויות שבת יש בהם שתים מלאכות שהן ארבע בפנים וכו' כלומר מחמת הרשויות דהיינו רשות היחיד לרשות הרבים נפקא לן שתים מלאכות אסורות שהן ארבע:

דף ג.

והאמר שמואל כל פטורי דשב' וכו' פי' ותקשי לי' לשמואל ממתני' ומסתברא דשמואל לא אמר אלא במלאכה שאינה גמורה אבל במלאכה גמורה לא אמר משום דהא שרי לכבות את הנר משום חולה משום סכנה והלכ' כל היכא שיש בו סכנה אפי' מלאכה גמורה שרי, וא"ת והא צידת נחש בשביל סכנה הוא כדאמרי' ואם בשביל שלא ישכנו מותר ובלאו הכי לא סגיא ותיפוק לי שאינה מלאכה גמורה, וי"ל דצידת נחש הוי כמו החופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה הו"א דהוי פטור אבל אסור והכא קמ"ל דפטור ומותר, וא"ת והא איכא הא דתניא לקמן בפרק במה אשה יוצאה ר' אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פוליטון וההיא פטור ומותר קאמר כדתני אידך ר' אליעזר אומר יוצאה

אשה בכובלת לכתחלה, וראיתי כתו' בחידושי הרשב"א ז"ל דשמא ר' אליעזר לא התיר לכתחלה אלא בצלוחית של פוליטון מדשבקה לבר זוגה בברייתא ולא תני אלא צלוחית והלכך תני התם פטור משום כובלת דפטור אבל אסור עכ"ל ולא הבנתי, ולי נראה שיש שיבוש בספרים וכן דעת הרב ז"ל דשמא ר' אליעזר לא התיר לכתחלה אלא בכובלת אבל בצלוחית של פוליטון לא מדשבקה לבר זוגה בברייתא ולא תנא התם פטור אלא משום צלוחית של פוליטון, כזה ראיתי כתוב בחידושי הרא"ה ז"ל שכתב אפשר דהתם משום צלוחית של פוליטון דבהא לא שרי לכתחלה תדע מדהדר תנא היתירא לכתחלה בכובלת ושבקי' לבר זוגה ע"כ:

עקירת גופו כעקירת חפץ דמי וא"ת וליפשוט לה ממתני' דקתני לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא ומדקאמר שמא ישכח ויצא בשבת ש"מ דחייב דאורייתא דאי מדרבנן היכי גזרינן ערב שבת אטו שבת ושבת גופי' הוי מדרבנן וגזרי' גזירה לגזירה והרי הכא דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי וי"ל דדילמא מדרבנן אסור אפי' בשבת והתם פליגי אפי' בתחובה בבגדו דלית בה איסורא דאורייתא כלל ואפי' הכי משום חומרא דשבת גזרי' גזירה לגזירה והכא קא בעי עקירת גופו כעקירת חפץ דמי לענין דינא דאוריי'.

דף ג:

ה"ג רש"י ז"ל כרשות היחיד לא דמיא מידו דבעל הבית כרשות הרבים לא דמיא מידו דעני, ולא נהירא דהא פשיטא דהיכא שהכניס העני ידו לפנים דלא הוי כרשות הרבים דליכא למימר רשות הרבים תוך מחיצות, ועוד דמאי קא בעי אביי דלהאי פירושא לא הוי אלא ברשות שהגוף עומד בו, והגירסא הנכונה גירסת ר"ח ז"ל וכן היא בספרי דקתני כרשות היחיד לא דמיא מידו דעני כרשות הרבים לא דמיא מידו דבעל הבית. כלומר אינה לא כרשות שהגוף עומד בו כיון דהוי תוך מחיצות וגם לא כרשות שהיד עומדת בו דכרשות היחיד לא דמיא מידו דעני דאשכחן דהיכא שהכניס עני ידו ריקה לפנים ונתן בעל הבית לתוכה שהעני פטור ואם איתא דידו היא כרשות שהיא עומדת בו אמאי פטור הרי כאלו נחה ברשות היחיד וליחייב כהטעינו חבירו אוכלין והוציאן לחוץ דחייב ונימא דעקירת ידו כעקירת חפץ דמיא אחר שדינה כרשות שהיא עומדת בו, וגם לא דמיא ידו של עני שהכניס לפנים ריקה כרשות הרבים שהגוף עומד בו דא"כ כשנתן לתוכה ב"ה ליחייב כאלו מניח ברשות הרבים. כרשות הרבים לא דמיא מידו דבעל הבית דאשכחן דהיכא שהוציא ב"ה ידו לחוץ ריקה ונתן העני לתוכה שבעל הבית פטור ואם איתא דידו הוי כרשות שהיא עומדת בו ליחייב בה כהטעינו חבירו אוכלין ברשות הרבים והכניסן

לרשות היחיד דחייב משום דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי והכא נמי נימא דעקירת ידו כעקירת חפץ, וגם לא דמיא ידו של ב"ה שהוציא לחוץ כרשות היחיד שהגוף עומד בו דא"כ כשנתן לתוכה העני ליחייב דהכי הוא כאלו מניח ברשות היחיד, וכן כשנוטל העני מתוכה ליחייב כעוקר מרשות היחיד ומניח לרשות הרבים, והשתא אתי שפיר בעיא דאביי דכיון שאינה לא כרשות הרבים ולא כרשות היחיד מהו שתעשה ככרמלית:

ואי בעית אימא אידי ואידי למטה מעשרה וככרמלית דמיא וכו' משחשיכה קנסוהו רבנן. וקשיא לי דאי כרמלית היא מאי קנסא איכא הא מדינא היא, פי' הרא"ה ז"ל דכיון דכרמלית גמורה בעלמא היא גופה דרבנן והא נמי מדינא אפי' כרמלית לא הוי אלא דרבנן שויוה כרמלית כיון דמבעוד יום לא הוציאה באיסור אוקמוה אדינה אבל משחשיכה קנסוהו, וכן פירש"י ז"ל שכתב ולא שתהא רשות לעצמה דא"כ מבעוד יום ליתסר אלא קנסא בעלמא ע"כ, אבל מדברי הרשב"א ז"ל נראה דגריס אידי ואידי למטה מעשרה ולאו ככרמלית דמיא:

תפשוט דלא התירו תפשוט פי' תפשוט דמאן דמתרץ מתני' אתא הכין אית לי' דלא התירו ואפי' מתרץ להו איפכא דמאן דשרי איירי משחשיכה ומאן דאסר מבעו"י תפשוט נמי איפכא דהתירו, ולא ניחא לן למימר דמתנית' לא מסיימי הי מבעוד יום והי משחשיכה דלא ניחא לן אוקימתא דלא מסיימי, הרא"ה ז"ל. אלא דקשיא לי לישנא דגמרא דאמר מדלא משנינן הכי תפשוט דבעי וכו' דאלמא משמע דאי הוו משנינן הכי לא הוה פשטי' מיני' בעיא דרב ביבי וצל"ע:

ואי בעית אימא לעולם לא תפשוט ולא קשיא כאן בשוגג כאן במזיד. פירוש ברייתא דשרי בשוגג ובריייתא דלא שרי במזיד בשוגג לא קנסוהו רבנן במזיד קנסוהו רבנן ולעולם תרוייהו מבעוד יום ובעיא דרב ביבי לא תפשוט מיני' ואיכא למימר דהתם בדרב ביבי דהוי משחשיכה התירו לפי שאפשר לבא לידי חיוב חטאת אבל היכא דהיא מבעוד יום ואי אפשר לבוא לידי חיוב חטאת לא התירו ואפי' מוקמינן מתנייתא תרוייהו משחשיכה ומאן דשרי בשוגג ומאן דלא שרי במזיד לא תפשוט מיני' בעי' דרב ביבי דבשוגג לענין ידו איכא למשרי כי הדר אדכר משום דמדינא ליכא איסורא כלל לא בהוצאת ידו ולא בחזרתה דמדינא לאו כרמלית היא וכיון שהוציאה בשוגג אוקמוה אעיקר דינא ושריוה מה שאין כן בדרב ביבי דלא סגיא לעולם בלאו איסורא דהא רדיית הפת שבות היא ונגזרה במנין, וכן במזיד איכא למיסר דמלתא דתליא בידו היא ולא אתי למשדי אבל פת דהוא איסור דאתי ממילא דילמא התירו וכן פרש"י ז"ל, וכתב הרא"ה ז"ל דה"ה נמי דמיתרצן באוקמתא דלעיל דכאן למטה מעשרה כאן

למעלה מעשרה ומתנייתא תרווייהו במזיד אלא דאיכא למימר או תרווייהו מבעוד יום או תרווייהו משחשיכה ותליין בבעיא דרב ביבי אלא דניחא לי' באוקמתא אחריני עכ"ל. ולי נראה דבין להאי אוקמתא בין לאוקמתא דלמטה מעשרה מוקמינן לה במבעוד יום דאי משחשיכה הא מצינן למפשט בעיא דרב ביבי ממזיד דהא לאו מלתא דתליא בידו היא דהא אי אפשר לעמוד בידו פשוטה כל היום ואי מוקמינן הא דלמעלה מעשרה במשחשיכה מוקמי' לה דוקא בשוגג כנ"ל:

ואי בעית אימא אידי ואידי בשוגג. כלומר מתנייתא תרווייהו בשוגג ולעולם בשהוציאה מבעוד יום וכו', ואי בעית אימא דכ"ע לא קנסו שוגג וכו' ולעולם בשהוציאה מבעו"י, כן דעת הרשב"א ז"ל, אבל הרא"ה ז"ל סובר דאיכא לאוקמי כולהו אוקמתי בין מבע"י בין משחשיכ' שכ' ז"ל גבי הכא אתעבידא מחשבתו, ולענין בעין דרב ביבי נמי לא מכרעא מלתא למפשטה דאיכא למימר התירו וכי שרי נמי לאותה חצר דוקא משחשיכה, ואיכא למימר נמי דלא התירו וכי שרי לאותה חצר דוקא מבעוד יום, כללא דמלתא כל היכא דשרי לא שרי אלא לאותה חצר דוקא ולא לחצר אחרת עכ"ל. ולא ידעתי מי הזקיקו לרב ז"ל לכך דאפי' מוקמי' כולהו אוקמתי במשחשיכה ליכא למיפשט מיני' בעיא דרב ביבי דהא לפום סוגיא דגמרא משמע דדוקא בשהוציאה בשוגג וכיון שכן ליכא למילף שוגג דהכא לשוגג דרב ביבי דבשוגג לענין ידו איכא למשרי כדפרישית לעיל, אבל כיון דלקמן פשטינן בעין דרב ביבי דמירי במזיד והתירו ה"נ אלו הוציא ידו במזיד משחשיכה דאפשר לבא לידי איסור תורה התירו לאותה חצר, ואין כן דעת הרמב"ם ז"ל אלא דבמזיד אפי' משחשיכה אסרו אפי' לאותה חצר:

דף ד.

גופא בעי רב ביבי הדביק פת בתנור וכו' פי' הרי"ף ז"ל דהכא לא אטרחוה לאהדורי אסכין לרדות שהוא רידוי כלאחר יד ושרי לכבוד השבת כדאמרי' בפ' כל כתבי הקודש שכח פת בתנור וקידש עליו היום מציל מזון שלש סעודות ואומר לאחרים באו והצילו לכם וכשהוא מרדה לא ירדה במרדה אלא בסכין והכא קא בעי רב ביבי אי התירו לו לרדות כדרכו במרדה כי היכי דלא ליתי לידי חילול שבת. ודוקא בסכין התירו ולכבוד שבת הא שלא לכבוד שבת אסור אפי' בסכין תדע דהתם קס"ד דבמרדה כדרכו הוי איסור תורה ולא שרי' אפי' לכבוד שבת אלא בסכין דוקא ואקשי' עלה מדתניא יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה ופרקי' התם אע"ג דרדייה כדרכו לא הוי איסור תורה דוקא לכבוד שבת הוא דשרו וכל מה דאפשר לשנוי משנינן דהיינו בסכין אבל כאורחי' לא, והא דאמרינן בפירקין אין נותנין פת בתנור אלא כדי שיקרמו פני'

לא למימר דאם קרמו מבעוד יום דמותר לרדותו בשבת כדרכו אלא בסכין דוקא ולכבוד שבת. וכן הא דאמרינן בתקיעות שבת ושוהה כדי לצלות דג קטן או להדביק פת בתנור דמשמע דרודין היו משחשיכה דוקא בסכין ע"כ שיטת הרי"ף ז"ל:

וכי אומרים לו לאדם עמוד וחטא וכו'. וא"ת אין הכי נמי דהא אמרי' התם פרק בכל מערבין חבר שאמר לעם הארץ לקוט לך תאנים מתאנתי יתרום החבר מתאנים שבביתו כנגד אותן שילקוט עם הארץ לפי שעם הארץ חשוד לאכול בלא תרומה, ואקשי' התם וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף כלומר דהא בעינן שיתרום מתאנה שלקט עם הארץ ופרקי' התם ניחא לי' לחבר דליעבד איסורא זוטא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה, וי"ל דכיון דעל ידו של חבר הולך שם עם הארץ ללקוט ואיהו לא הוה לקיט אלא משום חבר בדין הוא דלמטיי' לי' שיבא מכשורי ועוד י"ל דשאני פת דממילא קא אתי ולית בה אלא חיובא דקרבן לא התירו אבל התם דאיכא איסורא רבה דליכול עם הארץ טבלים התירו:

למימרא דפשיטא לי' לרבה דבקלוטה וכו'. וא"ת דלמא אכתי לא אפשיטא לי' בעיא ומייתי שפיר הא דהזורק דלעולם לר"ע למטה מעשרה קלוטה כמי שהונחה דמיא דאי הא דהזורק למטה מעשרה ר"ע הוא דלא בעי מקום ארבעה דקלוטה כמי שהונחה דמיא ואי הא דהזורק למעלה מעשרה מתני' כולי עלמא היא דכולהו מודו דלמטה מעשרה כמי שהונחה דמיא וכיון שכן מתני' לא נפקי מדר' עקיבא תירץ הרמב"ן ז"ל דלעולם פשיטא לי' לרבה דלמטה מעשרה פליגי ובטעמא דקלוטה כיון דאוקמה למתני' כר' עקיבא ובלמעלה מעשרה אפי' ר' עקיבא מודה דפטור דאי בלמעלה מעשרה פליגי וטעמיה דר' עקיבא משום דיליף זורק ממושיט ה"ה דאיכא למימר הדין טעמא בלמטה מעשרה ולא מחייב ר' עקיבא מטעמא דקלוטה ולעולם בעלמא בעי' מקום ארבעה ותו לא אתיא מתני' כותי' וקשיא לי דהא רבה גופי' קא מסהיד בבעי' דלמטה מעשרה הוי טעמא משום קלוטה ולא משום דילפינן זורק ממושיט, וי"מ דאם איתא דפלוגתייהו בילפי' זורק ממושיט מנא לי' לרבה דבקלוטה פליגי דלמא ר' עקיבא כי מחייב דוקא למעלה מעשרה דמי למושיט ממש אבל למטה מעשרה לא משום דלא דמי למושיט ותלמודא אדכר דלרבה מספקא לי' וממילא שמעינן דהא נמי הוו בכלל הספק:

דף ד:

הא מני ר' היא דתניא זרק וכו' פי' הרא"ה ז"ל דהא דרב יוסף לאו אקושיין איתמ' דמאי ראי' מייתי' מיהו אכתי איכא למימר עקירה מיהת בעינן, אלא אמתני' איתמר דמקשי' והא בעינן מקום ארבעה ופרקי' דר' היא. וה"ה דמצי לאקשוי מאי דאקשינן לרבה אלא

דעדיפא מינה קא מקשי לי' ומוקי לה בדאביי ולא בעי לאוקמא באילן העומד ברה"י ואין נופו נוטה לרה"ר דבהנחה כל דהוא סגיא ברה"י כדלקמן משום דאי כולו ברשות היחיד אפי' חכמים היו מחייבין:

דף ה.

אלא א"ר זירא הא מני אחרים היא וכו' פי' ולאו אקושיין איתמר הא דר' זירא אלא אמתני' דהא פרכי' עלה בקושיין דדלמא הנחה הוא דלא בעינן הא עקירה בעינן כדפרישית לעיל: **איכפל** תנא לאשמועינן כל הני. פי' מי הזקיקו לתנא דמתני' לאשמועינן דין דמוציא ומכניס אוקימתי דלא שכיחן ליתני פשט כנף בגדו לפנים ולא הי' לו לטרוח בהני אוקימתי וא"ת והא אצטריך לאוקמה בשלשל ידו למטה משלשה משום סיפא דמתני' דקתני פשט העני את ידו לפנים ונטל ב"ה מתוכה פטור ולאשמועינן דאע"ג דידו למטה משלשה לא אמרינן דכל פחות משלשה כלבוד דמי וכאלו מונח החפץ בקרקע כיון דידו לא קיימא במקום גופו ואגד גופו שמי' אגד, וי"ל דאי לאשמועינן הא הוי לי' למיתני בהדיא דאיירי בלמטה משלשה ולא הוי לי' למסתם סתומי:

נעקר ממקומו וקבל פטור, וא"ת פשיטא דהא אין כאן הנחה מכחו וי"ל דקמ"ל דאע"ג שנתכוין לזורקה לאדם זה ואיהו הוא שקבלה אפ"ה כיון שלא נח מכחו פטור. וא"ת כיון שלא רצה להניח החפץ לילך למקומו אלא הוא בא ועכבה הוה לי כנתכוין זרוק שמונה וזרק ארבעה דחייב כדאמרינן לקמן שהרי כתב שם משמעון. וי"ל דהתם הוא בשההנחה מחמת העקירה אבל כאן שמחמת העקירה היתה ראוי' לילך יותר ובא זה וקלטה בדרך דין הוא דליפטר:

בעי ר' יוחנן זרק ונעקר הוא ממקומו וקבלה מהו ואמרי' בירו' אמר ר' יודן פשיטא לר' יוחנן בשזרק בימין וקלט בשמאל שהוא חייב מה צריכא לי' בשזרק בימין וקלט בימין. רבנן דקסרין ר' שמיי בשם ר' אחא אפי' זרק בימין וקלט בשמאל צריכא לי'. אין תימא פיו ופיו כיון שאכלה כאחד היא ברם הכא יד היא ר' מונא בעי מעתה הוציא כגרוגרות בשתי ידיו יהא פטור משום שנים שעשו מלאכה אחת אמר לי' ר' חייא בר אדא והדא היא בעשותה לא כן היחיד שעשה חייב שנים שלשה שעשו פטורין. ונראה פירושא דרבנן דקסרין סברי דאפי זרק בימין וקלט בשמאל קא מיבעיא לי' לר' יוחנן ומספקא לי' אי הוי פטור או לא. אין תימא פיו ופיו בתמי' כלומ' שאכל חצי זית חלב וחזר ואכל חצי זית אחר דהוא חייב והכא נמי דכותי' וליחייב אפ"ה לא דמי דהתם כיון שאכלה כאחד היא ומצטרפת האכילה אבל הכא נהי דביד שמאל קלט מ"מ ידו היא והרי היא כאלו קלט בימין ופטור או דלמא כיון שקלטה בשמאל חייב, ור' מונא בעי לר' יודן מעתה איכא

לאקשויי דכיון דאמרת דאלו זרק בימין וקלט בשמאל חייב משום דדמי לשנים שזה זורק וזה קולט א"כ הוציא כגרוגרת בשתי ידיו יהא פטור משום שנים שעשו מלאכה אחת ואמר לי' ר' חייא בר אדא והדא היא בעשותה בתמיה' לא כן היחיד שעשה וכו' כנ"ל:

דף ה:

הופכו על הכתב. פי' כתבו לצד הכותל והחלק כלפי רה"ר כדי שלא יהא מוטל כ"כ לבזיון ומכאן נראה דאגרות אלו של תחנונים התלוין בבתי כנסיות דחייב אדם לגוללן שלא יהא הכתב מוטל לבזיון אלא שאפשר לומר דלא נקרא ספר אבל ראוי לחוש להחמיר, אבל אין ספק שאסור להניח, ספרים פתוחים, וכתב הרשב"א ז"ל דהא דאמרינן הכא ונתגלגל הספר מידו דלאו דוקא ספר אלא ה"ה לשאר דברים כלומר רצועות וכיוצא בהן וספר דנקט לרבותא דאינו גוללו אלא הופכו על הכתב וכ"ש שאר דברים שאינו גוללן:

בתר כלי אזלינן והא לא נייח וכו'. ואע"ג דאמרינן התם במציעא דדגים שקפצו בספינה דקני להו מדין חצירו ואקשי' התם ואמאי חצר מהלכת ולא קנתה ופרקי' ספינה מינח ניחא ומיא הוא דקא ממטי לה התם הוא גבי קנין דכל היכא דהיא עצמה אינה מהלכת קונה אבל הכא מדין הנחה אתי' עלה והא לא נח:

ה"ג רש"י ז"ל השמן שצף ע"ג יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן בלבד, פי' והא דנקט טבול יום משום דאין טבול יום עושה משקין תחלה, וי"מ דלמאן דאמר לאו היינו הנחתן השמן פסול ולא היין משום דאין שלישי עושה רביעי בתרומה, ולדידי קשיא שהרי טבול יום ראשון ושמן שני ושני פוסל שלישי בתרומה אלא טעמא הוי משום דאין משקה מטמא משקה כדאיתא בפסחים וכן מוכח לקמן כנ"ל:

אבל עמד לכתף פטור. פי' ודוקא משאוי על כתפו אבל אם הניח משאוי ע"ג קרקע אפי' על דעת כיתוף פשיטא דחשיבא הנחה וכשהוא עוקרה מרשות היחיד חשיבא עקירה:

מהלך כעומד דמי. פי' ודוקא בשתי רשויות וכן למאן דאמר קלוטה כמי שהונחה אבל ברשות אחת לא דאי לא ארבע אמות ברשות הרבים היכי מיחייב:

דף ו.

דרך צידי ר"ה, פירש"י ז"ל כגון כותל חצר שנפרצה לרה"ר דהוי מקום המחיצה צידי רה"ר והוא מקום פטור והמניח שם פטור ואפי' הכי כי אפיק לרשות הרבים דרך שם חייב. וקשיא לי ומנ"ל דעובר דרך שם חייב. והרא"ה ז"ל פי' דעד שלשה או ארבעה טפחים סמוך לכתלים שאין דרך בני אדם להתחכך בכותל קרי צידי רשות הרבים ובכי האי גונא לא סגיא בלאו הכין, והוא ז"ל פי' אימא דשמעת לי' לר' אליעזר וכו' היכא

דליכא חיפופי כגון שנפלו הכתלים שדרך בני אדם לילך שם עד מקום הכותל כיון שאין שם כותל, והוצרך לפרש כן משום דהא דר' אליעזר בן יעקב אכותל חצר שנפרצה קאי התם בעירובין וכמו שכתב הרב ז"ל אבל היכא דאיכא חיפופי כגון דאיתניהו לכתלים הוי מקום פטור. ורש"י ז"ל פי' חיפופי יתדות שהיו נועצים לפני הכתלים שלא יחופו עגלות וקרונות בכתלים ויפילום:

סרטיא ופלטיא. פירש"י סרטיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר, פלטיא רחבה של עיר שמתקבצין שם לסחורה, וכ' הרא"ה ז"ל ומסתברא דפלטיא נמי בעינן מפולשת אלא דבמבואות איצטריך משום דאיכא סתומין ע"כ:

חצירות של רבים וכו'. כתב הרא"ה ז"ל דהני ודאי לאו בכלל ארבע רשויות נינהו, אלא דמפרש דינייהו בהדי הני ע"כ, וצ"ע:

דף ו:

עושה לחי מכאן ולחי מכאן פי' דאיהו סבר דבלחי אחד לכל רוח הוה לי' כרשות היחיד ומותר לטלטל בתוכה, ורבנן סברי דבעינן שתי לחיים לכל רוח וקורה שאינו רחב שש עשרה אמה מיירי דאלו רחב שש עשרה אמה לכולי עלמא אין עירוב מועיל בו. והא דדייק למעוטי מאי מדיוקא דהא היא רשות היחיד הוא דקא ממעטינן ולא מלישנא דגמורה תדע דהא קא בעי' ואמאי קרא לה גמורה וכן מפרשים כולהו כנ"ל:

אבל לזרוק אימא מודה וכו', י"מ דלהוי רה"י ולישתרי . בזריקה מבית לבית כדמוכח בפרק מי שהוציאוהו דטלטול ע"י זריקה שרי ורש"י ז"ל לא פי' כן :

יסלקנה לצדדין. פי' יסלק רשות הרבים לצד הפסין משום דאתו רבים ומבטלי מחיצתא והשואב מים מן הבאר כשואב מרשות היחיד לרשות הרבים וקמ"ל ברייתא דדוקא זו היא ר"ה אבל כי הא דאיכא פסין לא ואין צריך לסלקן:

כאן בזמן שהיו ישראל שרויין במדבר וכו'. פי' הרא"ה ז"ל דאפשר דאתא למימר דבזיון שישראל שרויין במדבר היה מקום שהיה בו רשות הרבים ואע"ג דלאו מקום קבוע שפעמים היו כאן ופעמים כאן, א"נ אפשר דבאותו זמן אפי' שאר מדברות שהי' להם דרך לשם לאותו מדבר הוו ר"ה, דאע"ג דפי' רש"י ז"ל ובה"ג דלא הוי רשות הרבים אלא של ששים רבוא לאו דבעינן ששים רבוא אלא שיש כאן דרך לששים רבוא כלומר שיהו רגילין לילך שם אנשים רבים תדיר כששים רבוא וכאן הרי היו שיירות מצויות של ששים רבוא ואע"פ שלא היו כולם כאן בדרך כאחד:

במזיד ענוש כרת ונסקל איצטריכא לי'. פי' ואיידי דתנא הא תנא נמי בשוגג חייב חטאת:

אימא אינו חייב על אחת מהן. פי' הרא"ה ז"ל אינו חייב סקילה אבל חטאת וכרת חייב דכל שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו כרת. וקשיא לי דהא מייתינן הא דאיסי בן יהודה אהא דאקשי' במזיד ענוש כרת ונסקל לא איצטריכא לי' ולומר דדוקא הא מהנך דלא מספקן דחייב כרת ונסקל אבל איכא חדא דאינו ענוש כרת ונסקל, וצ"ע לי דליכא לפרושי אינו חייב סקילה וכרת דא"ה אפי' חטאת אינו חייב דאין חטאת אלא בדבר שזדונו כרת:

אמר עולא לעולם כרמלית היא. פי' ועולא מפרש לה לברייתא הכין בימות החמה כרמלית לשבת דהילוך ע"י הדחק שמי' הילוך ורשות הרבים לטומאה כיון דבקעי בה רבים אבל בימות הגשמים שהבקעה זרועה הוי כרמלית לכאן ולכאן כיון דזימנין דחקי בה רבים וכרמלית לענין טומאה אית לה דין דר"ה וספקו טהור דהא מונסתרה גמרינן וכרמלית לא הוי מקום סתירה כיון דבקעי בה רבים. וזה קשה דאי כרמלית אית לה דין דר"ה לענין טומאה לתני בימות החמה ובימות הגשמים הוי רה"י לשבת ורשות הרבים לטומאה והנכון דאיכא לאיפלוגי בין כרמלית דבימות החמה לכרמלית דבימות הגשמים דבימות הגשמי' שהיא זרועה לא בקעי רבים בה כולי האי כבימות החמה שאינה זרועה, אלא שקשה קצת לי דהיכא נימא דליהוי מקום סתירה לגבי טומאה כיון דלית לה מחיצות, ולרב אשי דמוקי לה במחיצות ניחא, וצ"ע:

דף ז.

קרפף יותר מבית סאתים פי' יותר מזריעת סאתי' דאע"ג דחצר דמשכן דילפינן מיני' לא הוי אלא סאתים דהיינו מאה על חמשים כדכתיב קרא השתא קמ"ל דלא מבעיא סאתים כחצר המשכן דהוי רשות היחיד דאפילו יתר מבית סאתים ואפי' כור או כורים הזורק לתוכו חייב דמחיצה היא מדאורייתא והוי רה"י לכל חומרי' לזריקה ולהוצאה ומטעמא דמחוסרת דיורין אית לה דין דרשות הרבים לטומאה וכן לענין טלטול דאסור לטלטל בתוכו אלא בארבע אמות:

זרק וטח בפנים חייב. ואע"ג דבעינן הנחה ע"ג מקום ארבעה הכא שאני דכל שהחפץ רואה פני קרקע רה"ר הוי כמונח ברשות הרבים אע"פ שהחפץ למעלה משלשה מקרקע רשות הרבים, ומסתייעא לי הדין סברא מדתנן הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ, וטעמא דאע"ג דלא נח במקום ארבעה כיון שהחפץ רואה פני קרקע רשות הרבים כל היכא שהוא למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ:

אילימא דאי איכא מחיצה עשרה. פירש"י ז"ל בקעה דאי אית לה מחיצה עשרה הויא כרמלית ואי לא לא והאמר רב גידל וכו' אלא מאי תופשת עד עשרה דעד עשרה הוא דהוי כרמלית כלומר אויר של בקעה דאי קלט מן האויר עד עשרה דינו כדין כרמלית ואסור מדרבנן למעלה מעשרה הוי מקום פטור ומותר אפי' מדרבנן כאויר דרשות הרבים למעלה מעשרה דהוי מקום פטור הכל כמו שכתב ז"ל ולא נהירא הא דאמרי' בית שאין תוכו עשרה וכו' על גגו מותר לטלטל בכולו, פי' משום דכרשות היחיד הוא חשוב דאמרינן בכהאי גונא גוד אחית מחיצתי' אבל בתוכו אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות משום דכיון דלא חזי לדירה אין המחיצות מועילות אלא הרי הוא כמי שאין שם מחיצות וכיון דשוה קרקעו לקרקע רשות הרבים חשבינן לי' כקרן זוית שמעכב את הרבים ליכנס לתוכו ומיקרי כרמלית.

דף ז:

מקולי רשות היחיד דאי איכא מקום ארבעה הוא דהויא כרמלית וכו'. וא"ת והא ברשות הרבים נמי אית לי' האי קולא דדוקא מקום ארבעה הוי רשות הרבים ואי לא לא. וי"ל דאין הכי נמי מיהו אי הוה יליף לתרוייהו מרשות הרבים אכתי הוה קשיא לן אמאי לא יליף מרשות היחיד וכיון שכן איכא למדחי האי בהא והאי בהא:

חורי רשות היחיד כרשות היחיד דמי. פי' ואע"פ שאין בעובי הכותל ארבעה דלא אמרי בכי הא אפי' לר' מאיר חוקקין להשלים ואפי' אין הבית מקורה דליכא למימר ביתא כמאן דמלי' דמי אפ"ה הזורק מר"ה לתוך אותו חור חייב. ואם הי' אותו חור בכותל שבין שתי חצירות כיון דחשבינן לי' כארבעה על ארבעה אמרינן אויר שתי חצירות שולטות בו ואסור להשתמש לאחד מהן אלא א"כ עירבן:

שאני צרור וחפץ דהדרי ואתי. פי' ואע"ג דזימנין דלא הדרי ואתו ומיחייב מ"מ כיון דזימנין דהדרי ניחא לי' טפי אוקמתא דבבלה שמנה דודאי קביעא:

באנו למחלוקת ר' מאיר ורבנן דלר' מאיר אמרי' חוקקין להשלים ודוקא בחור שהיא למעלה מעשרה דהוי מקום פטור לשוייה מקום חשוב ולעשותו רשות היחיד ולחייב הזורק בחור אבל תוך עשרה דהוי רשות הרבים וכן פני הכותל לא אמרינן חוקקין להשלים לאפוקי מרשותי', הרא"ה ז"ל:

אלא לאו ש"מ בכותל דלית בה חור ש"מ. וקשה לי ולוקמה בכותל דאית בה חור וכגון שאין בעובי הכותל ארבעה דלא שייך בה חוקקין להשלים, וי"ל משום דרוב הכתלים עובייין ארבעה כנ"ל:

דף ח.

אמר אביי זרק כוורת בר"ה פי' עגולה היא ואם זרק אותה כיון שהיא גבוה עשרה ורחבה ששה פטור משום דהוי רשות היחיד דלא חייבה תורה אלא בזורק כלי אבל לא בזורק רשות דלא חשיבא הנחה ברשות הרבים כי היכי דלא חשיבא בזורק למעלה מעשרה ברשות הרבים דהוא מקום פטור ולא שנא אם זרקה ארבע אמות בר"ה ול"ש אם זרקה מרשות היחיד לרשות הרבים:

ואני תמה על רבינו יהונתן ז"ל שכתב דדוקא שזרקה בקומתה שהיא נחשבת רשות אבל, אם זרקה שלא בקומתה אלא כמין ארובה מיחייב אע"ג דרחבה היא ששה וגבוהה עשרה דהא נחה כולה ברשות הרבים ע"כ, ולא הבנתי דמה לי ארובה מה לי בקומתה כיון דרשות היחיד היא והא לא חייבה תורה אלא כלים וכיוצא בהם. והא דבעי' שתהא רחבה ששה אע"ג דרשות היחיד סגי ברוחב ארבעה מ"מ בעינן ארבעה בריבוע, ואע"ג דלפום חושבנא דאמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונו ברוחב חמשה טפחים ושלשה חומשים סגי כזה כבר פירש"י ז"ל דלא דק ולחומרא לא דק. ומיהו בקרבן לא מיחייב בבציר מהא כיון דהיא רשות היחיד שלא להביא חולין לעזרה:

רבא אמר אפי' אינה רחבה ששה פטור. פי' דהויא כלי ולא רשות היחיד ובטילא לגבי רשות הרבים משום דאין כלים קונין רשות לעצמן בזמן שהם ברשות אחרת ואפ"ה פטור משום דאי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה וכיון דאי אפשר שלא יהו השתי גבוהין מחבריהן של ערב כדרך המנהג ועולין למעלה מעשרה שהוא מקום פטור פטור כיון דלא ניחא כולה ברשות הרבים לא הוי הנחה לאיחייב. כפאה על פי' שתחתית הכוורת למעלה ופי' למטה ואינה רחבה ששה אם היא גבוהה שבעה ומשהו חייב דאפי' כשתהי' סמוך לקרקע בפחות משלשה ונימא בה לבוד הוי בה עשרה אפ"ה חייב משום דכלי היא כיון שאינה רחבה ששה ובטילא לגבי רשות הרבים אבל אם היא גבוהה שבעה ומחצה פטור משום דכשתהי' סמוך לקרקע בפחות משלשה הרי הכלי עומד למעלה מעשרה ואגדו במקום פטור ולא בטיל לגבי רשות הרבים, והכא ליכא למימר טעמא דרבא בקרומיות של קנה דההוא טעמא ליכא למימר אלא כלפי פיה דהתם איתנייהו לקרומיות ואפשר דאפי' אביי דפליג ארבא בקרומיות מודה הוא בכפאה על פי' דקרומיות שאני משום דלא חשיבי אבל השולים שהם למעלה מעשרה וחשיבי מודה וכן פירש רבינו יהונתן ז"ל:

רב אשי אמר אפי' שבעה ומחצה נמי חייב. פי' ואפי' תשעה או עשרה פחות משהו נמי חייב משום דאנן בעינן שיהיו במחיצות עצמן עשרה ולא שיצטרפו המחיצות עם פחות

משלשה לקרקע או עם משהו לקרקע שהרי מחיצות הכוורת לקבל הדבש הן עשויות ולפי' צריך עשרה לחלל קומתה לפי שאין אויר הקרקע המצטרף עם המחיצות ראוי לקבל דבש ואינו מסייע לחלל הכוורת ואינו דומה מחיצו' כלי למחיצו' של בית וכתלי': **ולהאי** פירושא קשיא דאפי' כפאה על פיה בשבעה ומחצה אמאי פטור מדין לבוד דהא לא שייך דין לבוד אלא בדבר שאין סופו לנוח. וליכא למימר דמדין גוד אחית אתינן עלה דאין דין גוד אחית בדבר שסופו לנוח. וי"מ דלא אמרינן סופו לנוח אלא בגבוהה טפי משלשה או שלשה אבל תוך שלשה אמרי' גוד אחית, ולא נהירא דלא גרע ממעביר דרך סטיו דחייב אע"פ שהעבירו בפחות משלשה לסטיו כיון דסופו לנוח ברשות הרבים איכא עקירה והנחה באיסור, והנכון מה שפירש הראב"ד ז"ל דכפאה על פי' ארחבה ששה קאי וכגון שכפף פיה לתוכה שני טפחים ומחצה מכאן ושני טפחים ומחצה מכאן כדי לשמור מה שבתוכה והניח חלל טפח באמצע כדי להשתמש בתוכה והלכך אם אינה גבוהה אלא שבעה ומשהו חייב דאפי' אנו רואין הכיפוף כאלו הוא זקוף אכתי לית בה גובה עשרה דהא שבעה ומשהו דידה ושני טפחים ומחצה של הכיפוף אכתי לא הוי עשרה וכלי הוא. וא"ת מ"מ כיון דלית בה עשרה כיון שהיא רחבה כדי לרבע בה ארבעה הויא כרמלית וליפטר דהא רשותא היא. וי"ל דאין דין כרמלית בכלים ואין כלים חולקין רשות לעצמן בזמן שהם ברשות אחרת דבטלי' הן לגבי הרשות וכמו שפי' הרשב"א ז"ל גבי טרסקל, והכי מוכח לקמן ההיא דקופה. ועוד י"ל דאפי' אם תמצא לומר דליהוי כרמלית לא חשיב רשות לענין זריקה משום דלא הוי רשות דאורייתא כי פטרי' דוקא ברשות דאורייתא אבל כרמלית שהיא דרבנן לא:

שבעה ומחצה פטור. פי' משום דרואין את שני טפחים ומחצה הכפופים כזקופים והרי היא גבוהה עשרה ורחבה ששה והיא רשות היחיד. ורב אשי פליג וסבירא לי דכיון דמחיצות אלו הכפויות לצורך תשמיש ולשמור מה שבתוכן עשאן אינו בדין שנאמר רואין הכפוף כאלו הוא זקוף:

גומא מאי פי' גומא עמוקה תשעה ובדרך מדרון אדם יורד לתוכה ומשאוי על כתפיו והוא מניחו על קרקע רשות הרבים עד שינוח מיגיעתו ואח"כ מפילו על כתפיו בלא טורח ויוצא באותו דרך שנכנס בו, כן פי' רבינו יהונתן ז"ל. ולפי זה דוקא שהיא עמוקה תשעה דומיא דעמוד הא אינה עמוקה תשעה שהוא טורח להפילו על כתיפו לא, ורש"י ז"ל לא פי' כן, אבל מתוך לשונו ז"ל נראה לי דדוקא נקט תשעה אפי' לגומא. וי"מ דגומא לא דמיא לעמוד לגמרי דאלו עמוד כל שהוא בציר מתשעה לא הוי כר"ה מטעמא דלא

משתמשי בה רבים אבל גומא כ"ש שאם אינה עמוקה תשעה דיש לה דין דרשות הרבים משום דניחא תשמישתיה:

תשמיש ע"י הדחק כגון בגומא שיורד שם בטורח ועולה בטורח לא שמי' תשמיש:

פחות מכאן. כלומר שהיא גבוהה עשרה אבל אינה רחבה ארבעה מותר לטלטל משם לרשות הרבים משום דחשיבא רשות הרבים א"נ ה"פ פחות מכאן שאינה גבוהה עשרה אבל היא רחבה ארבעה מטלטלין בה. וא"ת הא כרמלית היא פירש הרא"ה ז"ל דליכא למיסר משום כרמלית דכלי לא בטיל למהוי כרמלית דטעמא דכרמלית משום דלא דרסי' לי' רבים וכלי כיון דלא קבוע ועשוי לינטל משם לא הוי כרמלית עכ"ל. ורש"י ז"ל פי' כדומה לזה:

ופריק לא אריש. פי' אגבוהה עשרה ורחבה ארבעה דהוי אותה גומא רשות היחיד אבל פחות מיכן הוי כרמלית ולא דמיא לקופה. ובהאי פירושא אתיא שפיר לישנא דוכן בגומא דקאי נמי אסיפא ולומר דוכן בגומא כל היכא שהיא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה הויא רשות היחיד ולא אסיפא דאלו סיפא אית לה לקופה דין דרשות הרבים ואלו גומא פחות מיכן הויא כרמלית דאי האי וכן דוקא אריש איכא לאקשויי דהא פשיטא דהשתא בקופה דלא קביעא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה הויא רה"י. גומא דקביעא לכ"ש וא"כ מאי וכן אלא כדפרישית דכל חידושי' דוכן משום סיפא נקטי'.

דף ח:

ולמעלה דדלאי ואותבי' פי' וכגון שהניח עירובו בחור שיש בבור ויש מן החור עד קרקעיתו של בור יותר מעשרה והיינו דדלי אותבי' שהגביהו מעשרה מקרקעית הבור:

ולמטה דתתאי ואותבי'. כלומר שאין מן החור ששם העירוב עד קרקעית הבור עשרה והיינו דתתאי אותבי' שהשפילו והניחו למטה מעשרה תחתונים א"כ מה לי למטה מה לי למעלה כיון שיש בעומק הבור עשרה הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר.

אלא לאו בבור דלית בי' עשרה פי' ולמעלה מעשרה דקתני ה"ק למעלה שזהו שהבור אינו עמוק עשרה וכי מנח לי' בתוך עשרה עירובו עירוב דאית לי' דין דרשות הרבים אבל למטה מעשרה שהבור עמוק יותר מעשרה שהוא מונח למטה מעשרה אין עירובו עירוב ולמטה לאו דוקא דה"ה עשרה מצומצמים אלא איידי דנקט למעלה מעשרה נקט למטה מעשרה, כנ"ל לפרש הך סוגיא:

הוא ועירובו בכרמלית. פי' ובכי האי גונא איכא למימר דתשמיש ע"י הדחק שמי' תשמיש:

ולאו דחויי קא מדחי לך. פי' במאי דמתריצנא לעיל דתשמיש ע"י הדחק לא שמי' תשמיש היכא שהוא עומד בר"ה אלא הכי הוא קושטא דמלתא דתנן אם וכו'.
וכמה היא רקק מים פחות מעשרה טפחים. י"מ דדוקא כשאינה רחבה ארבעה דאם איתא אפי' לא גבוהה עשרה הויא כרמלית כדאמר רבא גבי גומא. ולא נהירא לי דאדרבה ברחבה ארבעה היא דמינה דייקי' דתשמיש ע"י הדחק לא שמי' תשמיש כגומא דאיירי בה רבא ולא דמי לגומא דשאני גומא דתשמישתה ע"י הדחק ולית לה דין דרשות הרבים אבל רקק דעביד איניש לדרוס שם לקרורי נפשיה כדאיתא בסמוך אפילו רחבה ארבעה אית לה דין דרשות הרבים כעמוד תשעה כנכתב לעיל. מיהו בפרק, הזורק אוקמה אביי אפי' ברחב ארבע אמות, ורב אשי אוקמה אפי' בשאין רחב ארבעה טפחים, ואפ"ה לא דמי לגומא כדפרישית התם בס"ד:
אלא הילוך הילוך תרי זימני למה לי פ' ליתני אם הי' רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו וכו' ורקק מים שבר"ה הזורק לתוכו חייב, אלא הילוכא יתירא אתא לאשמועינן ולמידק דהילוך ע"י הדחק שמי' הילוך וכו' דאי לא לאשמועינן תשמיש וכ"ש הילוך:
אעפ"י שהעבירו דרך עליו. פי' למעלה מעשרה שאין אויר רשות הרבים עולה למעלה מעשרה והוא מקום פטור כי הכא ואעפ"כ חייב וא"ת ודלמי' ליה מדתניא לעיל במוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו דחייב. תירץ הרא"ה ז"ל דאיצטריכא היא דדילמא היא גרעה משום דליכא העברה ארבע אמות בחיוב, ולא דמיא להההיא דמ"מ מוציא הוא מרשות היחיד לרשות הרבים ולדידי אינה קושיא דדלמא איכא לדחויי דהא מני בן עזאי היא דקא פטר אבל במאי דפריק התם לא נח הכא נח פריק אפי' למאן דמחייב דרך סטיו דהתם ליכא אלא הוצאה גרידא ולא נח במקום פטור אבל הכא גבי ההיא דאחרי' איכא הנחה במקו' פטו' ועקירה ממקו' פטור.

דף ט.

אחרים אומרי' אסקופה משמשת שתי רשויות וכו'. בשמועה זו נתחבטו המפרשים ז"ל. והנכון דהכא באסקופת מבוי ושהכשירו בלחי בלחי עסקי' וסוגיין דהאי שמעתא כמאן דאמר מותר להשתמש תחת הקורה מאי טעמא דסבירא לן דקורה משום היכר הוא כלומר היכר לבני רשות הרבים ובני רשות הרבים אינן רואין אלא פני הקורה החיצונה ואמרינן פי הקורה החיצון יורד וסותם אבל בין הלחיים אסור להשתמש דסבירא לן דלחי משום מחיצה וכסתום דמי לגמרי ואינו מתיר אלא מחודו ולפנים מה שבפנים. והאי אסקופה מיירי כגון שהיא רחבה ארבעה ואינה גבוהה עשרה והיא כרמלית, אלא שהרא"ה ז"ל פי' דלגבי הני דיני לא שני לן כלל בין אסקופה מקום פטור לאסקופה

כרמלית. ולא נהירא לי חדא דבאסקופת מבוי עסקינן דאי באסקופת בית אמאי שייך לישנא דאע"ג דלית לי' לחי כלומר מבחוץ דהא ודאי סתם אסקופה עליונה דבית רחבה היא ארבעה וכיון דרחבה ארבעה פי תקרה יורד וסותם ומתרת כל האסקופה וכמו שפירש רש"י ז"ל ועוד מאי האי דקאמר פתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ דהא ודאי אפי' פתח נעול כלפנים משום דפי תקרה דאסקופה יורד וסותם ומתרת כיון שהיא רחבה ארבעה, ואי מוקמת לה באסקופת בית שאין ברחבה ארבעה אכתי קשיא דא"כ אפי' פתח פתוח כלחוץ דמי דלא דמי לקורת מבוי דאינה רחבה ארבעה דאמרינן פתח פתוח כלפנים דדלתות דמבוי שאני שאינן עשויות אלא לצניעותא ולא למחיצות והילכך אינן מפסיקות אבל דבית דעשויות אפי' לשמירה מפסיקות, ולר' יהונתן ז"ל שפירש שהדלת שנותנין במבוי הוא שיהו הכלים שבתוך המבוי שמורים בלילה אפי' הכי לא דמי לדלתות הבית דדלתות הבית קבועים הם במשקוף מה שאין כן בדלת המבוי שאינו קבוע ואינו שם כל היום אלא שמשימו שם בכל לילה ולילה וכמו שפי' הוא ז"ל. והשתא קא מתמיה ואע"ג דלית, לי' לחי. פי' שהרי דרך האסקופה להיות מקצתה יוצאה מחוץ למבוי ומקצתה לפנים במבוי ודרך הלחי לתת אותו זקוף בראש המבוי ואין הלחי מתיר אלא מחודו ולפנים מה שבפנים משום דאסור להשתמש בבין הלחיים וכ"ש מה שיוצא מן האסקופה חוץ למבוי שהוא אסור ואפי' (תימא) פתח פתוח אינו מועיל להשתמש בבין הלחיים כלל דהא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב תוך הפתח כלומר אם מניח הלחי באמצע האסקופה צריך לחי אחר להתיר מה שבין הלחיים וכ"ש מה שיצא חוץ למבוי. וא"ת ולימא לי' דאסקופה של אחרים מיירי בפתוח לרשות הרבים והא דרב חמא בר גוריא דאמר צריך לחי אחר להתירו בפתוח לכרמלית ומשום דמצא מין את מינו וניעור דהכי. מוקי לה רבא התם בעירובין וי"ל דאנן אפי' אליבא דאביי דאמר התם דהא רב חמא מיירי אפי' בפתוח לרשות הרבים בעינן לאוקומה אע"ג דלית הלכתא כותי' דהכין אורחא דתלמודא למשקל ולמטרי אליבא דלא כהלכתא. וי"ל עוד דאפי' לרבא אתיא דאי הא דאחרים בפתוח לר"ה א"כ אפי' פתח נעול לשתרי. ומהאי טעמא נמי קשיא הא אפי' לרבא דאמר בין הלחיים מותר דא"כ אפי' פתח נעול תשתרי:

וכי תימא דלית לי' ארבעה על ארבעה. פי' וכי תימא דאסקופה של אחרים מיירי בדלית בה רחב ארבעה דכיון דלא הוי מקום חשוב בטילה היא לגבי המבוי ואין צריך לחי אחר להתירו, והאמר רב חנן בר רבא וכו', וה"ה דהוה מצי לאקשויי א"כ דלית בה רחב ארבעה אמאי פתח נעול כלחוץ, אלא דעדיפא מינה איקשי לי'.

אמר יהודא אמר רב הכא באסקופת מבוי עסקי' פירוש ולאו למימר דעד השתא לא איירי באסקופת מבוי מדנקט לישנא דהכא באסקופת אלא ה"ק באסקופת מבוי עסקינן כדקאמרת אבל לא במבוי שהכשירו בלחי אלא במבוי שהכשירו בקורה עסקינן וחציו מקורה וחציו אינו מקורה ולאו דוקא חציו אלא שאין הקורה מגעת לשפת החיצונה של האסקופה וכגון שהקורה על מקצת האסקופה והיא כלפי פנים לצד המבוי ופי תקרה של חיצון יורד וסותם נימא דכל זמן שהפתח פתוח כלפנים ומתרת כל האסקופה דכיון דקורה מן הדין להכשיר היא באה כיון שמתרת מקצתה מתרת כולה אבל פתח נעול כלחוץ כלומ' אותו מקצת האסקופ' שמכוסה בקורה אפי' נעול אמרינן פי תקרה יורד וסותם. וכן פי' הר"ז והרא"ה ז"ל וכן דעת רבינו יהונתן ז"ל שכתב ויש כח בקורה המתרת למשוך אף מה שבחוץ לפנים כ"ז שהפתח פתוח אבל בזמן שהפתח נעול נחלקה האסקופה ועושה מה שבפנים כלפנים דאמרינן פי תקרה יורד וסותם ומה שבחוץ כלחוץ, עד כאן לשונו. אבל אם נתן הקורה בשפת החיצונה של האסקופה לצד רשות הרבים אפי' פתח נעול כלפנים דכיון דקורה משום היכר אמרינן חודו החיצון יורד וסותם וכל האסקופה נחשבת כדין המבוי דהא גלי דעתי' שרוצה להאריך המבוי שהרי הרחיק הקורה לצד רשות הרבים ונעילת דלת לא [מעלה ולא] מוריד לפי שאינו קבוע כמו שפירשנו למעלה וכן דעת רבינו יהונתן ז"ל, ואין כן דעת רש"י ז"ל שפי' דהא דאמרינן פתח פתוח כלפנים דוקא מחודה החיצון של קורה ולפנים ולא האסקופה המגולה ופתח נעול כלחוץ אפי' מה שתחת הקורה דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם כיון שאין בקורה ארבעה דכיון דנסתם המבוי בטלה לה קורה:

ה"ג רב אשי אמר הכא באסקופת בית עסקינן וכו' ולא גרסי' רב אשי אמר לעולם וכו' משום דעד השתא לא איירי כלל בבית דנימא לעולם, וכגון שקירה בשתי קורות שאין בזו ארבעה וכו'. פי' שאם היתה כולה מחוברת כיון דהיא רחבה ארבעה אמרי' פי תקרה יורד וסותם ואפי' פתח נעול כלפנים דמי ולא מפסקי דלתות ולהכי מוקי לה בשתי קורות שאין בזו ארבעה ואין בזו ארבעה וכו':

פתח פתוח כלפנים. דאמרינן לבוד ואיכא בעליונה ארבעה ואמרינן פי תקרה יורד וסותם, אבל פתח נעול דליכא למימר לבוד דהא הדלת מפסיק נמצא שכל קורה חלוקה לעצמה ולית ביה ארבעה ולא אמרינן פי תקרה יורד וסותם:

הרי זו רשות לעצמה. פירוש מלישנא דהרי זו רשות לעצמה משמע דאפילו בהדי רשות היחיד אסור ומסייעי ליה לרב יצחק וכו' ולענין פסק הלכה קיימא לן כר' יהודה אמר רב וכרב אשי דלא פליגי אהדדי ותו לא מידי:

דף ט:

מתני' **לא** ישב אדם לפני הספר וכו' ואם התחילו אין מפסיקין. פי' ואם התחילו אחת מכל אלו והגיע זמן המנחה אין מפסיקין אלא גומרין ויתפללו ובלבד דאיכא שהות לגמור קודם שיעבור הזמן. ומפסיקין לק"ש מכי הגיע זמן ק"ש אע"ג דאיכא שהות לגמור קודם שיעבור זמן ק"ש וטעמא משום דק"ש דאורייתא:

גמ' **אילימא** סמוך למנחה גדולה. דהיינו משש שעות ומחצה ולמעלה מכי מתחיל שמשא להעריב שהרי חצי שש וחצי שבע חמה עומדת באמצע הרקיע ומחצי שבע ולמעלה נוטה לצד המערב וסמוך לה דקתני הכא הוי מתחלת שעה שביעית. ואלא סמוך למנחה קטנה דהיינו תשע שעות ומחצה וסמוך לה דקתני מתחלת תשע, ואם התחילו אין מפסיקין בתמיהא ויעבור הזמן לימא תהוי תיובתי' דר' יהושע בן לוי דאמר כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלום וכו'. וקשיא לי ומאי קושיא דלמא להתחיל הוא דקא אסר ר' יהושע ואם התחילו אין מפסיקין כמתני' פי' הרא"ה ז"ל דכיון דקא אסר ר' יהושע אפי' בטעימת כלום מכי מטי זמנה מכלל דאם אכל והגיע הזמן דמפסיקין לדידי', אלא שבתוספות נראה שאין סוברין כן שכתבו ומאי דקאמר ר' יהושע דלמא להתחיל קאמר ואי משום דאמר לטעום דמשמע שפוסק והא חזיין בערבי פסחים דמשמע לכתחלה דאמר אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיבדיל ובתר הכי קאמר אתחולי לא מתחלינן אפסוקי לא מפסקינן. וי"ל דמדנקט כיון שהגיע משמע דאם התחילו מפסיקין דאי לא"ה הוה לי' למנקט סמוך דכיון שהגיע משמע יותר חומרא עכ"ל.

לעולם סמוך למנחה גדולה וכו'. וכתב הר"ז הלוי ז"ל דכיון דלא קיי"ל כר' יהושע כדאי' בברכות הני אוקמתות נמי כיון דאליבי' הוא דמיתאמרן לא קיימא לן כותי' אלא מתני' כפשטה סמוך למנחה קטנה ומקמי הכי מותר ואפי' במנחה קטנה אם התחילו אין מפסיקין בשיש שהות ביום. והרשב"א ז"ל כתב דאפי' להאי פסקא איכא למימר דבמנחה גדולה אין מתחילין בסעודה גדולה ובתספורת בן אלעשה וכו' כדאוקימנא ואם התחילו אין מפסיקין כטעמא דאמרינן בגמרא, ומכלל דבריו נראה לי דאם התחילו סמוך למנחה קטנה מפסיקין דאי לא מאי איכא בין מנחה גדולה למנחה קטנה, אלא דקשיא לי דא"כ מאי איכא בין ק"ש לתפלה. והנכון לי לומר דלר' אחא בן יעקב ליכא הפרש בין מנחה גדולה למנחה קטנה וכולהו אם התחילו אין מפסיקין. ורב אחא דאוקמה במנחה גדולה קמ"ל דאפילו בסעודה דידן אין מתחילין:

גזירה שמא יתעלפה ויחלה ולא יוכל להתפלל ומשנה זו דלא ישב אדם לפני הספר לאו דוקא ע"ש דאפילו בחול נמי אסירא והא דמיתני' הכא משום דדמיא להא דלא יצא החייט דאיכא טעמא נמי שמא ישכח. וא"ת ליקדים ברישא הא דלא יצא החייט דהיא עיקר וי"ל דמשנה זו דלא ישב אדם לפני הספר כיון דזוטרן מילייהו פסיק ותני להו ברישא אבל במילי דשבת דרבו הילכתא כי היכי דלא ליפסיק בהן אקדמה להא דלא ישב.

ולא פליגי הא לן והא להו פי' הא דר' חנינא מיירי לבני בבל שהיו נוטלין ידיהם ואח"כ מתירין החגורה ונמצא שהתרת החגורה הויא התחלת אכילתן והא דרב מיירי לבני א"י שהתרת החגורה קודם נטילת ידים ונמצא דנטילת ידים הויא התחלת אכילתן. וא"ת והא רב מבני בבל הי' ור' חנינא מארץ ישראל וי"ל דכנגד התלמידים אמרי למילתייהו שהיו יושבים לפני רב תלמידי ארץ ישראל ולפני ר' חנינא תלמידי בבל והא דאמרי' פרק כיצד מברכין רב חסדא אמר מברכין על הארץ ועל הפירות ופריך אינהו אכלי ואנן מברכין ולא פריך דכנגד תלמידי א"י אמרה למילתי' משום דקים להו דבההיא שעתא לא היו לפניו תלמידי ארץ ישראל:

ולמאן דאמר חובה מטרחינן לי'. פי' ותנא דמתני' דקתני מפסיקין לק"ש ולא קתני מפסיקי, לתפלת ערבית סבירא לי' תפלת ערבית רשות. אבל השתא דקים לן דחובה היא מפסיקין גם לתפלת ערבית, וא"ת ואפי' למ"ד רשות אמאי אין מפסיקין ותיפוק לי' משום ק"ש דקתני במתני' ומפסיקין לק"ש וי"ל דק"ש אין צריך הפסק ולא קביעות שהרי הוא יכול לקרותו שם על שלחנו וכדאמרינן האומנין קורין אותה בראש האילן או בראש הנדבך, כן פי' בתוספות.

דף י.

התם לא שכיחא שכרות פי' כיון דביום הוא ויש לו לדבר עם אנשי' רבי' אינו עשוי להשתכר כ"כ שיהא אסור בתפלה דהיינו שתוי שאינו ראוי לדבר לפני המלך אבל ודאי עשוי הוא לשתות רביעית יותר. ומהאי טעמא אסור לישא את כפיו בתפלת המנחה אבל בלילה שיש לו לישן עשוי להשתכר:

מתקיף לה רב ששת טריחותא למיסר המיינא פי' למאן דאמר תפלת ערבית רשות או לתפלת המנחה אמאי לא מטרחינן להו וכי מה טורח יש אם יחגרו חגורתם ועוד ליקום הכי בהתרת חגורה וליצלי דהא בענין אכילה גופה אכתי לא אתחיל כלל ופרקי' משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל כלומר שיתנאה בפניו ואין נאה לו להתפלל בהתרת חגורה ומשום דהכי לא חזי לצלויי חשבי' לה אתחלתא, והקשו התוספות דהא לא שני

קושיא ראשונה אלא קושיא אחרונה, ואינהו ז"ל לא גרסו מגו אלא טריחותא למיסר המייני' ליקום הכי וליצלי כלומר אם הוא טורח לחגור יקום אלא יחגור ויתפלל ופריק הכון וכו'. ומכאן נראה דאע"פ שיש לאדם מכנסים שאין לבו רואה הערוה צריך הוא לחגור משום שנאמר הכון בתוספות:

רבה בר רב הונא רמי פזמקי ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. פי' נותן אנפליאות השיב חשובין ברגלו ובלעז קלטנ"ש. ומהא שמעינן דאסור להתפלל יחפי רגלים. וכן כתב הרמב"ם ז"ל כנ"ל:

ופכר ידיו פי' הרמב"ם ז"ל נותן יד שמאל בשל ימין ור"ח ז"ל פי' נותן ידיו לאחוריו כעבד נפיק בקולר:

ועוסקין בחיי שעה. פי' תפלה שהוא חיי העולם הזה שהוא שואל בה מזונות ורפואה ושלום:

טעים מידי בצפרא כו' בסוכה פ' הישן (כו') כדטעי' צורבא מרבנן ועייל לכלה פירש"י דכשהולך החכם ללמוד וירא שמא ימשך בשמועתו אוכל מעט כמלא פיו כדי שישען על לבו ובכי הא אפי' לאחר שעה ששית מועיל:

במרחץ שאין בו אדם וקשיא לי ולישני לי' כי קאמר רב אדא בר אהבה במקום שעומדין לבושין, וי"ל דאי הכי ה"ל לפרושי הכין בהדיא ולא הוה לי' לאמורא למסתם מילתי' כולי האי דהא אמורא לפרושי קא אתי:

דף י:

אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ וכתב רבינו יחיאל ז"ל * דמהכא שמעינן דאסור לכתוב באגרת שלומים שלום דשם קדש הוא ומצוי אדם לזורקן באשפות ובמקומות המטונפים וכן אנו נוהגים שלא לכתוב שלום שלם:

הכא שם גופי' איקרי שלו' וקשיא לי אמאי לא מני לי' באותו שמות של הב"ה שמונה שם במס' שבועות וצ"ע:

הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו. פי' ודוקא בעשיר אבל מי שנותן לעני א"צ להודיעו כי ההיא דמר עוקבא וכתיב מתן בסתר יכפה אף:

דשאיף לי' מאותו המין פי' ישים מן הלחם בין שערות ראשו דמתוך שתשאלהו אמו מי עשה זה יאמר פלוני וגם פת נתן לי:

מתן שכרה דלא עבידא לאיגלוי. פירש"י ז"ל והוא הודיעם ע"י משה בעל פה מה שכרה:

**(עי' בברכי יוסף י"ד סי' רע"ו אות מ"א שמביא זאת בשם הר"ן כ"י אות באות יע"ש:

)**

מילאתא אלבשייהו יקירא פי' מעיל אין דמיו יקרים אלא למי שרגיל ללובשו כלומר. ולפי שדברי רבה חביבין עליך אתה מחזר אחריהן:

דף יא.

כל עיר שגגותי' גבוהין מבית הכנסת סופה ליחרב פי' ודוקא בגגים שעשוים להשתמש בהם הוא דאסור אבל בגגים משופעים דאין משתמשין בהו כקשקושי ואיברורי דמי ושרי:

ונתגלגל הדבר וירדו למצרים הקשו בתוספות דבלאו הכין נגזר עליהם ועבדום וענו אותם וי"ל דאי לאו מעשה לא היו משתעבדים כ"כ אלא גולים ממקום למקום כמו שהיו בימי אברהם:

כל חסרון ולא חסרון מלך נראה לי פירושא שאם אין מלך איש את רעהו חיים בלעו. אבל חסרון כיס קשה מכולן דאפי' אין שלטון מפזר מעותיו לעמים ואז יהי' שלום בארץ אבל בזמן שיש חסרון כיס אין מורת השלטון עליהם ואז הורגין וחומסין וגוזלין אלו את אלו:

חללה של רשות. פי' ונפקא מינה להא דאמרינן באבות ואל תתודע לרשות:

לוה אדם תעניתו ופורע. פי' בתוספות וגם הרי"ף ז"ל בתשובה דהיינו דוקא במקבל יום סתם כגון במקבל על עצמו יום אחד בחודש או בשבת ולא פי' בנדרו איזה יום מן השבוע וכשהשכים בבוקר יום שני חשב בלבו שישלים נדרו היום יכול ללותו אם אינו יכול להתענות ויתענה למחר שעל דעת כן קיבל עליו סתם מפני פחד אונס וכן הדין במי שיש עליו לצום מספר ימים דכיון שהוא צם אותם אם נזדמנה עליו סעודת מצוה או כיוצא בה מה שהוא כבוד לבריות לוה ופורע חוץ מתענית חלום, וכן נראה מן הירושלמי שהביא בהלכות במס' תענית דגרסי' התם נדר להתענות ושכח ואכל אבד תעניתו בד"א בשאמר יום סתם אבל אמר יום זה מתענה ומשלים ע"כ, כלומר דכשאמר יום סתם אבד תעניתו ואוכל שהרי הוא יכול לפורעו למחר אבל כשאמר יום זה שאינו יכול ללותו משלים תעניתו, אבל הראב"ד ז"ל פי' דאפי' סיים יום תעניתו לווה ופורע דומיא דסלע זו לצדקה דכל זמן שלא באתה ליד הגבאי מותר לשנותה ולהחליפה דליכא קפידא בין הא לאחריתי והכא נמי ליכא קפידא. וי"מ דאפי' כי אתחיל בתעניתו לווה ופורע ולא דמי לסלע דמיד שבאת ליד הגבאי אסור לשנותה דהתם נדר גמור הוא מה שאין כן הכא דלאו נדר גמור הוא אלא קבלה הוא דמקבל אנפשי' לאיצטעורי לשם שמים והא קא מצטער, תדע לך דהא פ"ק דמס' תענית אמרי' וכי נדר הוא ובלישנא אחרינא אמרינן לא יהא אלא נדר דאלמא משמע דלאו נדר גמור הוא, וכן נראה לי מסוגיא דשמעתין

דאמר להו בתעניתא ותיבנא דמשמע דכבר התחיל בתעניתו ואפ"ה אמר לי' ולוזיף מר ולפרע ואיהו מהדר לי' דתענית חלום הוא דמשמע דאי לאו הכי מצי ללוותו וכן נראה מן הסוגיא דאפי' אמר עננו דלווה ופורע אע"ג דמיחזי כשקרן בתפלתו וי"מ דאלו אמר עננו לא מצי ללוותו. ואלא מיהו מסתברא דבתענית צבור כגון תענית של גשמים או תענית של צרה שלא תבוא על הצבור או תענית טבת ופורים וכיוצא בהם שאינו יכול ללוותו משום דמחייב לצעורי נפשי' בצבורא וכיון שכן אם שכח ואכל בתענית נראה דמתענה ומשלים כיון שאינו יכול ללוותן וכדברי הירושלמי שהבאתי למעלה. וכן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב דאם שכח ואכל מתענה ומשלים:

ואמר רב יוסף ואפי' בשבת. ומיהו מיבעי לי' לענויי בחד בשבת משום דבטיל עונג שבת וכדאיתא בברכות ומצי למלויי' ולמיעבדי' ביומא אחריתי:

סיפא אתאן לד"ת. ואיכא למידק אמאי מפסיקין לק"ש דהא קיי"ל דכל העוסק במצוה פטור מן המצוה והא קרא כתיב ובלכתך בדרך דומיא דדרך מה דרך שהוא דבר הרשות אף כל שהוא דבר הרשות לאפוקי מתעסק במצוה דלא וכדאסיקנא במס' ברכות, וי"ל דשאני הכא דיכול לקיים את שתיהן, אבל בירושלמי איפלגו בהא מלתא דגרסי' התם ר' יוחנן בשם ר' שמעון בן יוחאי כגון אנן שאנו עסוקין בתורה אפי' לק"ש אין מפסיקין ולא מודה ר' שמעון בן יוחאי שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב ולית לי' לרשב"י הלמד לעשות ולא הלמד שלא לעשות שהלמד שלא לעשות נוח לו כאלו נהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לעולם. טעמי' דרב שמעון בן יוחאי זה שנון וזה שנון אין מבטלין שנון מפני שנון, והא תנינן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה הא בעונתה חביבה היא יותר מן התורה, א"ר יודן ר' שמעון ע"י שהיה מחודד בדברי תורה לפיכך אינה חביבה עליו יותר מדברי תורה א"ר אבא מרי לא תנינן אלא כאדם שקורא בתורה הא בעונתה כמשנה היא רשב"י כדעתי' דרשב"י אמר העוסק במקרא מדה שאינה מדה ורבנן אמרין מקרא כמשנ':

לא שנו אלא כגון רשב"י וחבריו שתורתן אומנתן. וא"ת והא בפרק במה מדליקין אמרי' דרשב"י וחבריו הוו לבשי ומיכסו ומצלו אלמא הוו מפסיקין לתפלה. וי"ל דהתם בק"ש איירי והאי דנקט מצלו לאו דוקא:

אבל כגון אנן מפסיקין וכו' פי' כגון אנן שאנו מתבטלין ומפסיקין תורתנו בשביל סחורה או אומנות כ"ש שנפסיק לתפלה. ור' זירא דקפיד לעיל על ר' ירמי' שהי' מפסיק לתפלה וקרא עליו מסיר אזנו משמוע תורה וגו' שאני ר' זירא דתורתו אומנתו, ור' ירמי' אע"פ

שאין תורתו אומנתו מיירי בדאיכא שהות ביום להתפלל והכא דקאמר מפסיקין בדליכא שהות ביום להתפלל:

אלא א"כ הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה , פי' אבל ראשו ולא רובו גזירה שמא יוציא הכלי למקום שהוא עומד, וא"ת ובראשו ולא רובו תיפוק לי דאיכא איסור תורה דקא עקר מר"ה שהוא שותה ומניח ברשות היחיד דהיינו במעין דכיון דניחא לי' בהנחת מים במעין מחשבתו משויא לי' כארבעה על ארבעה כזורק בפי הכלב דאמרי' בעירובין וי"ל דמ"מ בהנחת מים בפיו לא ניחא לי' ולא אחשבי' ופיו הוי מקום פטור וליכא למגזר בהא שמא יחליפו דהא על כרחי' אי אפשר לשתות אלא א"כ יעברו דרך פיו משא"כ בההוא דלעיל:

דף יא:

אלא לאו כרמלית וא"ת והא אמרינן לעיל דאין דין כרמלית בכלים. ותירצו בתוספות דמיירי בגת גדול וכובדו קובעו, ואכתי קשיא לי' דמ"מ תורת כלי עליו. והנכון דמיירי בגת של אבנים רחב ארבעה דדין כרמלית עליו:

רבא אמר היא גופה גזירה ואנן נגזור גזירה לגזירה וכתב הרא"ה ז"ל דאביי לא פליג אהא דהא כ"ע היא ומודו דלא גזרינן גזירה לגזירה ולאביי גופי' שמעי' בעלמא דאית לי' הכין וחדא מיניהו פ"ק די"ט אלא דס"ל לאביי בהא דכולה חדא גזירה היא דאי לא הא לא קיימא הא והיינו דלא מייתי' בשמעתין אלא מידי דהוצאה ומילי דסבירא לן דמיין להא.

רבא אמר וכן בגת לענין מעשר. פרש"י ז"ל דהאי וכן אראשו ורובו קאי דכי היכי דלא מישתרי לשתות אלא א"כ ראשו ורובו למקום שהוא שותה כן נמי לענין מעשר שאם ראשו ורובו על הגת מיחזי עראי ואם אין ראשו ורובו על הגת מיחזי קבע וחייב. ונראה לי דלהאי פירושא הא דמייתי' עלה דתנן שותין וכו' לומר שמצינו שחולקין בשתיית יין של מעשר איזו שתיית עראי ואיזו שתיית קבע ולומר דלכולהו בעינן ראשו ורובו למקום שהוא שותה ואפ"ה ר' אלעזר ב"ר צדוק מחייב וחכמים לא מחייבי היכא שראשו ורובו למקום שהוא שותה אלא דוקא בחמין לפי שמים חמין על יין צונן מחמיץ ואינו מחזיר את המותר ומיחזי שתיית קבע כנ"ל:

תנן לא יצא החייט במחטו וכו' וש"מ דגזרינן גזירה לגזירה פי' וקשיא לרבא ופריק רבא לא דנקיט לי' בידי' ומיירי בשעומד ליפוש כשחשיכה דאיכא עקירת גופו ועקירת חפץ דאי לא אמאי אסור דהא אפי' בשבת גופי' ליכא איסורא דאורייתא דהא לא הוה עקירה באיסור:

אלא מעתה הדיוט שחקק קב בבקעת לר' מאיר וכו'. ונראה לי דהאי אלא מעתה לא מתפרש כשאר אלא מעתה דתלמודא שאין אנו רוצין להקשות למאן דמחלק מלתי' דר' מאיר במידי דהיינו אורחי' למידי דלאו היינו אורחי' אלא סתמא דמלתי' הוא והרי הוא כאלו אמר דאי לא תימא הכי אלא דר' מאיר לעולם לא מחייב אלא בדרך שכל העולם מוציאין אותו אבל זבין אע"ג דאורחייהו בהכי כיון דלאו אורחייהו דבריאים להוציא כיס שלהם בראש האמה אפי' זבין לא מחייב אלא הרי הוא כהוצאת מחט של חייטין התחובה לו בבגדו א"כ איכא לאקשויי דהדיוט שחקק קב בבקעת שכך דרכו שאינו בקי בחקיקה הכי נמי דפטר ר' מאיר מכיון דלאו אורחייהו דכולי עלמא בהאי חקיקה דאלו אומן חקיק בה שלשה קבין, וכי תימא אין ה"נ דפטר הא לא אפשר דהא מלאכה גמורה היא הגע עצמך מי שאינו אומן שבונה בית מי פטר ר' מאיר אלא מאי אית לך למימר דודאי הדיוט שחקק קב בבקעת מחייב ר' מאיר הואיל וחקיקתו של זה בכך והכא נמי הואיל והוצאתו של זה בכך חייב לר' מאיר ולא דמי להני דלעיל כגון נגר וסורק וכולהו דקתני בברייתא דהתם כיון דאין דרך להוציאם אלא ביד אפי' לאומן גופי' אלא בשעה שהוא רוצה להכריז על עצמו שהוא אומן דין הוא דליפטר משום דהויא הוצאה שאינה כדרכה וכן נראה מדברי רש"י ז"ל:

כל אצולי טינוף לא חשיב. פי' והלכך לא חשיב לי' האי הוצאה דכיס והוצאה שלא כדרכה היא ופטור דומיא דכופה קערה על גבי הכותל דכל היכא דכופאה בשביל שלא ילקה הכותל דהוי אצולי טינוף לא חשיב לי' כפי' דקערה שיהיו הפירות מוכשרין ע"י שכפה הוא הקערה ונימא דכיון שהוא עצמו כפאה קרינן בי' כי יתן דניחא לי' וקערה דומיא דכיס. ואקשינן מי דמי התם לא קא בעי וכו' כלומר והפירות אינן מוכשרין מתוך כפיית הקערה אלא משום המשקין ואנן סהדי דלא קא בעי להו להני משקין כלל ונהי נמי דכפיית הקערה חשיבא אנן חשיבותא דמשקין בעינן אבל לענין שבת נהי דלא קא בעי לי' בהאי זיבה אנן לא מחייבי אלא משום הוצאה דכיס והך הוצאה דכיס חשיבא דקא מיבעי לי' להציל בגדיו:

דף יב.

הא לא דמיא אלא לסיפא נתנה תחת ארובה ולא כפאה וכו'. פי' דמתוך שלא כפאה אע"ג דאצולי טינוף הוא אמרינן דמתוך שנצטרך לקערה להגין על המקו' אע"ג דלא קא בעי להו להני משקין כלל הויא מחשבה לגבי משקין דכיון דקבלינהו אחשבינהו דהרי הן בכי יותן, והכא נמי אע"ג דלא קא בעי לי' להאי זיבה כלל שהרי מצטער הוא ממנה מ"מ

הויא לי' הוצאת הכיס מלאכה גמורה כיון דקא בעי לה לקבולי בה זיבה שלא יטנפו בגדיו דומיא דקערה:

חייב אדם למשמש בתפליו. וא"ת והא בלא משמוש נמי איכא טעמא רבה דלא למיסר דהא דרך מלבוש הן ואינן הוצאה כדרכן ואפי' בשבת גופיה מותר להוציאן בדאורייתא כה"ג והאיך אסור משחשיכה והוי גזירה לגזירה, כבר תירץ הרשב"א ז"ל דבכי הא גזרי' לפי שקרוב הענין להוציאן בשבת לפי שהוא טורח לפשטן אבל כיון דחייב אדם למשמש לא אתי לאפוקינהו אבל הרא"ה ז"ל פי' דדוקא בשאר מילי לא גזרינן גזירה לגזירה דאי חזו דקדש עליו היום מצי זריק להו אבל בתפילין דלא אפשר דמדת חסידות הוא דלא לזרוק להו הוה אמינא דנגזור אי לאו טעמא דמשמוש:

הא דאמרינן לעיל ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכא לגופה חייב עלי'. איכא למידק נימא נמי גבי בגד שנפל בה דרנא דפטור דהא אינו צריך לתפירה זו אלא מחמת הדרנא, וי"ל דשאני התם דכיון שנפל בו דרנא מעתה הוא צריך לתפירה זו ומלאכה הצריכה לגופה קרי' בי' אבל הכא אין הוצאת הכיס צריכה לו מצד עצמה אלא מחמת הזיבה והוא אינו צריך לזיבה והלכך לא דמיא, וא"ת נימא נמי האי טעמא גבי תפירה דהוא אינו צריך לתפירה אלא מחמת הקריעה, וי"ל דמ"מ מאחר שהקריעה עשוי' מאי דהוה הוה וכי תפיר לה מלאכה חשובה וצריכה לגופה קרי' בי':

תנו רבנן אין פולין בר"ה וכו'. פי' אפי' בחול קאמר כיוצא בו א"ר יהודה וכו' אין עושין אפיקטויזין פי' דבר המביא את האדם לידי קיאה:

ואין משדכין על התינוקות ליארס. פי' משדכין לשון מנוח והשקט תרגום ותשקוט הארץ ושדוכת ארעא וכן פי' רבינו יהונתן ז"ל. וטעמייהו דב"ש משום דכתיב ממצוא חפציך וב"ה מתירין דקא סברי חפציך אסורין וחפצי שמים מותרין:

יכולה שבת שתרחם. פי' אם תכבדוה מלהצטער בה תזכו בשבילה, ורחמיו מרובין ושבתו בשלום כלומר תנוחו ביום שבתכם לשלום שלא תהא צרה ויגון ביום מנוחתכם:

דף יב:

לא קשיא כאן בענין אחד כאן בשני ענינים. פי' דשנים בענין אחד מותר דכל חד וחד מדכר לחברי' ומסתברא דכי שרינן שנים בענין אחד דוקא שקורין בספר אחד אבל בשני ספרים אפי' בענין אחד אסור משום דכל חד וחד טריד בספרי' ולא משגח בחברי':

ובמדורה אפי' י' בני אדם אסור, פי' ואפי' קורין כולם בענין א' ובספר א'. וטעמא כמו שפי' רש"י ז"ל דמתוך שזנבות האודים סמוכין להם לא ירגיש חבירו בבוא השני להבעיר ולחתות בידו או ברגלו מה. שאין כאן בנר:

ר' נתן אומר קרא ר' ישמעאל והטה. וא"ת והא אמרינן בריש חולין השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים עצמן לא כל שכן, וי"ל דשאני ר' ישמעאל שזלזל על דברי חכמים דאמר אני אקרא ולא אטה. בתוספות:

אביא חטאת שמינה, וקשיא לי אמאי נקט חטאת שמינה ושמעתי לפי שחייב אדם על שגגת שבת קרבן עול' ויורד לכך אמר חטאת שמינה לומר שלא יהיו עופות או סולת אלא חטאת בהמה, וזה אינו דהא אין קרבן עולה ויורד על שגגת שבת אלא קרבן קבוע, ואולי נקט שמינה לצחות השמן וכן אמר אלי מורי נר"י, ואמרו בתוספות דהאי דקאמר לכשיבנה בית המקדש בימיו קאמר דאי לאחר שימות לא אפשר דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא:

גרסת רוב הספרים וכן גריס, רש"י ז"ל לא קשיא כאן בשמש קבוע כאן בשמש שאינו קבוע ואי בעית אימא הא והא בשמש קבוע ולא קשי' הא בדמישחא והא בדנפטא. איבעיא להו שמש שאינו קבוע בדמישחא מאי וכו' והיא הגירסא הנכונה אלא שרש"י ז"ל פירש דשמש קבוע כיון שמורת רבו עליו שמא ימצא דבר מגונה בו ובודקו יפה חיישינן להטי' שהרי דרכו להטות בחול אבל שמש שאינו קבוע לא רמיא עלי' כולי האי ואין דרכו להטות בחול והלכך יבדוק, ואי בעית אימא הא והא בשמש קבוע והא דתניא לא יבדוק מיירי בדמישחא דהואיל ולא מאיס דרכו להטות בחול והא דתניא בודק בדנפטא דמתוך שהוא מסריח אין דרכו להטות, ואיבעיא להו שמש שאינו קבוע בדמישחא מאי, מי נימא דשרי דמתוך שאינו קבוע לא רמיא עלי' ואינו מטה או דילמא כיון דהוא מישחא ולא מאיס דרכו להטות בחול. ואמר רב הלכה (כמותו) ואין מורין כן שלא יזלזלו, ושמעי' דרב ירמי' בר אבא שמש שאינו קבוע הוה ובמשחא הוי, ופירושא דחיקא הוא, והרא"ה ז"ל פי' דשמש קבוע שרי משום דבקי הוא ובעיון הקל סגי ולא אתי לאטויי, אבל בשמש שאינו קבוע אסור משום דלא בקי ובעי עיונא טפי, וא"ת והיכי שרינן בשמש קבוע דהא אסרינן לעיל אפי' להבחין בין בגדו לבגד אשתו, וי"ל דהכא שאני מפני נקיות הכוסות והקערות ומפני הסכנה והכין פריקו לה בירושלמי, ומהאי טעמא נמי קא שרו בירושלמי להסתכל בקערה שהוא אוכל מפני הנקיות ומפני הסכנה, איבעית אימא הא והא בשמש קבוע והא דתנא לא יבדוק מיירי בדנפטא דכיון דלא צאיל נהורי' אתי לאטויי והא דתניא בודק בדמישחא משום דצאיל נהורי' ולא, אתי לאטויי. ואיבעיא להו שמש שאינו קבוע בדמישחא מאי כיון דלא בקי ובעי עיונא טפי אתי לאטויי או דלמא כיון דהוא משחא וצאיל נהורי' לא אתי לאטויי וכו', ושמעי' דרב ירמי' שמש שאינו קבוע ובדמישחא הוה. וזה הפי' נכון:

אמר רבה בר שמואל אבל מסדר הוא ראשי פרשיות. כתב רש"י ז"ל דמתוך שראש הפרשה שגורה בפיו נזכר בכולה למחר ומסייע לשבעה הקוראין בתורה בניקודיה ובטעמיה בלחש ע"כ. והיינו דוקא לדידהו שהיו השבעה קוראין והחזן שותק ולמדנו מדבריו ז"ל דהשתא לדידן שהחזן קורא שצריך שלא יקראו הצבור ואפי' אותן שבעה אלא בלחש. גם למדנו שצריך לקרות הפרשה בטעמים:

ואקשי' וכולה פרשה לא מיתבי רבן שמעון וכו' ואם תאמר ואמאי לא מקשי' לי' ממתני' דקתני אבל הוא לא יקרא דמשמע אפי' סידור ראשי פרשיות. תירץ הרא"ה ז"ל דאי ממתניתן הוה אמינא דה"ק הוא לא יקרא בפ"ע אלא עם התינוקות ועם התינוקות שרי לגמרי בכולה פרשה כשנים בענין א' ואפשר דאפי' תינוקות הרבה כל אחד בענינו חשיבי כל חד בהדי רביהו שנים בענין אחד עכ"ל כלומר דאי ממתני' הוה אמינא דדוקא הוא ותלמדיו קורין כולה פרשה אבל היכא שאין תלמידיו קורין מסדר הוא ראשי פרשיות אבל כולה פרשה לא ומלתא דרבה בר שמואל מיירי בדאיכא תלמידו בהדיה והם אינן קורין ומשום הכי אקשי' לי' מהא דתינוקות שמסדרין פרשיות דמה לי הן מה לי רבן כנ"ל. אלא שהרא"ה ז"ל כתב דלישנא דמסדרין משמע בהדי רביהו, ומשנינן אי בעית אימא ראשי פרשיות דלדידי' לא שרי משום חברותא דתינוקות אלא ראשי פרשיות בלבד, אי בעית אימא שאני תינוקות של בית רבן דאימת רבן עליהן ואפי' ראשי פרשיות לא שרי לרבן בכי הא דאימתו עליהן ולא אמרין לי' מידי אבל אינהו שרי מהאי טעמא דאין רשאין ליגע בו ולא לעשות שום דבר בפניו שלא ברשותו. ומאי דתני מסדרין לא שיקרא הוא עמהם אלא שהם מסדרין לפניו עכ"ל. ואיני יודע לישב ההלכה על זה הפי' ולא התירוץ שתירץ למעלה עם זה הפירוש:

ומהא דפרקי' אימת רבן עליהן דקדקו בתוספות דמותר לקרות ביום כפור אפי' ביחיד ולא חיישי' שמא יטה דמתוך שהוא יום כפרה וסליחה אימת היום. עליו ע"כ:

דף יג.

כיוצא בו לא יאכל הזב וכו'. פי' כשם שעשו הרחקה להטיית הנר שאסרו לקרות לאורו כיוצא בו לעשות הרחקה לעבירה אמרו לא יאכל הזב וכו' תניא ר"ש בן אלעזר וכו' אלא לא יאכל הזב עם הזבה. פי' אע"פ ששניהם טמאים ושניהם חולים דזיבה בין באיש ובין באשה משום חולי הוא ושמא תאמר מרוב חוליים ומכאובם ומרירותם לא יבואו לידי הרגל עבירה אם יאכלו בקערה אחת אפ"ה גזרו חכמים שמא יבא לבעול אותה שהיא בכרת וכ"ש טהור עם הזבה שאסור דאיכא למיחש לעבירה שהרי לב האיש אינו דואג עליו אבל לא הוצרכו לגזור שכ"כ פרצה טהרה בישראל כלומר זריזין ורגילין לשמור

עצמן מן הטומאה אע"פ שאין באכילתן יחד ולא בטומאתן איסור לאו וכרת מפני שהיו כולם אוכלי טהרות ואוכלין חוליהן על טהרת הקדש אבל לזב וזבה ששניהם טמאין הוצרך לתקן ולגזור שהרי גם הוא טמא ושמא ישכח האיסור והכרת ועשו זכירה לדבר והרחקה, כן פי' רבי' יהונתן ז"ל:

כיוצא בולא יאכל זב פרוש, פי' זב תלמיד חכם:

אמר רבא רוב עמי הארץ מעשרין הן. פי' והוה לי' גזירה לגזירה לא יהא רגיל שמא יאכילנו ואפי מאכיל לי' לית בה אלא איסורא דרבנן לפי שמעשרין הן. אלא גזירה שמא יהא רגיל אצלו ויאכילנו בימי טהרתו דברים טמאים, וסברא דרבוותא ז"ל דאפי' בשלחן אחד אסור ומיהו איכא מ"ד בזב וזבה דהני מילי אינהו באנפי נפשיהו אבל בהדי אינשי אחריני שרי. א"נ בהיכירא דעבדו בינייהו שרי וכן כתבו בתוספות זה לשונם מכאן מדקדק ר"י דאסור לאכול בשלחן שאשתו נדה אוכלת ואפי בשני קערות, ומיהו יש לחלק בין שולחנם לשלחן שלנו שהוא גדול אמנם צריך להוסיף קצת ולעשות היכירא בנתים או ישב אחד ביניהם עכ"ל:

והני איכא דעות ואיכא שנוי. פי' ושרי או דלמא לא שנא ואסור ת"ש כיוצא בו לא יאכל הזב וכו'. ולי נראה דאעיקר בעיין דשאיל דקא בעי מהו שתישן היא בבגדה קאי ולא אעיקר דיחוייא דקא דחי הני איכא דעות ואיכא שנוי דא"כ מאי ראי' ממתני' דכיוצא בו לא יאכל וכו' דהתם נמי איכא לדחויי דדעות איכא שנוי ליכא כנ"ל. ודוגמתה למעלה גבי הנחה דלא בעינן הא עקירה בעינן וכמו שפי' הרא"ה ז"ל:

מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור. פי' דהא אפי' יחוד נאסר מה"ת דילפינן בקידושין מאחיך בן אמך וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לאשמועינן שבן מתיחד עם אמו ולא אדם אחר כן פי' רבי' יהונתן ז"ל וגם רש"י ז"ל, אבל הרא"ה ז"ל פי' דהא כולי עלמא מודו דפריצותא הוא:

לא אסרה תורה אלא קריבה של גילוי עריות פרש"י ז"ל תשמיש ממש ושאר קריבה אפי' קירוב בשר דרבנן היא והיא בבגדה אפי' מדרבנן ליכא למיגזר עכ"ל. נראה לי פי' לפי' שלא אסרה תורה אלא תשמיש דאשתו נדה אבל קירוב בשר דידה דרבנן היא והיא בבגדה אפי' מדרבנן ליכא למיגזר. ואין נראה לומר שבאשת איש פי' הרב ז"ל דא"כ היכי קאמר דקירוב בשר אינו אלא דרבנן שהרי פי' רבינו ז"ל למעלה דיחוד דאשת איש נאסר מן התורה כנ"ל פי' לפירושו. אלא דקשיא לי דהא קרא דאיש איש אל כל שאר בשרו לא מיירי באשתו נדה. והנכון לי מה שפי' הרא"ה ז"ל שכתב ופליגא דר' פדת הא מלתא דלדידי' אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה מותר דליתא להאי היקישא דהא מדאוריתא

אפי' קירוב בשר מותר איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני ד' לא אסרה תורה אלא קריבה של גילוי עריות כ"ש דלא איירי קרא בהוא בבגדו והיא בבגדה אלא מדרבנן הוא דאסור באשת איש משום דפריצות בעלמא הוא אבל באשתו נדה דאיכא שינוי ודעות אפשר דמותר ולכולי עלמא גבי בניו ובני ביתו דנזיז מינייהו ישן עמהם הוא בבגדו והיא בבגדה כדאיתא בברכות עכ"ל:

אפי' שום קריבה בעולם אסור. פי' והיינו לא תקרבו:

בימי ליבונך מהו אצלך, פי' ולאותן ימי נקיים קרי להו ליבון מפני שצריכה האשה להיות לובשת חלוק לבנה לראות ולבדוק שמא תראה. ופי' הרא"ה ז"ל דדרכן הי' שכשהיתה טהורה לדין תורה אע"פ שלא היתה טהורה לפי תקנת בנות ישראל שהחמירו על עצמן דלימני שבעה נקיים היתה טובלת משום טהרה אבל היתה נוהגת איסור לבעלה עד שתשלים שבעה נקיים כדין תקנת בנות ישראל וטובלת וטהורה לבעלה והאחרונים נקראים ימי ליבון שמותרת לדין תורה ובאלו הוא, שטעה אותו תלמיד וכן פי' הרשב"א ז"ל:

דף יג:

שלא נשא פנים בתורה שנאמר ואל אשה בנדת טומאה וכו' פי' הרא"ה ז"ל שהקריבה אסור' כמעשה ומכאן נלמוד שאף בשל סופרים כן הקריבה כמעשה וכל זמן שהמעשה אסור הקריבה אסורה ע"כ:

וסינר מפסיק בינו לבינה. פירש"י ז"ל כמין מכנסיים שהיא חוגרת בו ומגיע ממתני' ולמטה ע"כ:

מתני'

אלו מן ההלכות וכו' אסיקנא בגמרא דאאין פולין ואין קורין לאור הנר קאי שמתחלה נחלקו בו ב"ש וב"ה והיו מתירין ב"ה וכשבאו למנין האוסרין והמתירין מן החכמים נמצאו רבים אותן של ב"ש על ב"ה וחזרו בהן ב"ה והסכימו ואסרן ומי"ח דבר שנחלקו בו רבים ולבסוף הושוו היו שנים מהם אין פולין ואין קורין וי"ח דברים אחרים גזרו בו ביום שלא הי' שום מחלוקת כלל ומפרש להו בגמרא ואין אחד מהם נזכר במשנה זו כן פי' רבינו יהונתן ז"ל ובגמרא נפרש מאי נינהו:

גמ'

שאלמלא הוא נגנז ס' יחזקאל וא"ת אמאי בקשו לגנזו דהא נביא גדול הי' וי"ל כיון דהוא עצמו לא כתבו כדאית' בבבא בתר'. ועוד י"ל דאע"ג דדבריו נכוחים למבין רצו לגנזו כדי שלא יכשלו בו מי שאינם מבינים. שהיו דברין סותרין דברי תורה. פירש"י ז"ל כגון

כל נבלה וטרפה כהנים לא יאכלו ודרשינ' בה כהנים הוא דלא אכלי הא ישראל אכלי ודרשינן התם במנחות דמשום דאשתרי מליקה בחטאת העוף גבייהו הוצרך להזהירן על מליקת חולין שהיא נבלה ועוד איכא טובא התם במנחות דכתיב והאלמנה אשר תהי' אלמנה מכהן יקחו דאיכא למידק וכי מן הכהן יקחו מישראל לא יקחו ואתא איהו ודריש דהאי מן הכהן יקחו ה"ק אלמנה מקצת כהן יקחו והיינו כהן הדיוט ולא כהן גדול דהוא אסור באלמנה.

אלו פוסלין את התרומה האוכל אוכל ראשון. פי' האוכל אוכל שהוא ראשון לטומאה וכן האוכל אוכל שהוא שני לטומאה ובגמ' מפרש דכיון שהוא טמא מאוכל שני כ"ש מאוכל ראשון ומוקמי' לה כר' יהושע דאמר האוכל אוכל ראשון ושני נעשה האדם האוכל שני לטומא' וחידושייהו דנעשה שני האוכל אוכל שני דבדין הוא דליהוי שלישי כי היכי דאוכל אוכל ראשון הוי שני ולא הוי טעמא דאוכל שני משום דאמרינן בשחיטת חולין דמצינו שני ע"י משקין וכמו שפירש רש"י ז"ל ואי לא תני ראשון ה"א דאוכל אוכל ראשון שיהא ראשון כאוכל אוכל שני, וא"ת והא התם ביומא אמרי' דהאוכל אוכל טמא נפסל גופו מדאורייתא והכא אמרינן דב"ש גזרו ואפי' למ"ד התם דנפסל גופו מדרבנן מ"מ גזירה ישנה היא ומקמי שמאי והלל הוה כיון דאתינן לספוקי בה אם היא דאוריתא. וי"ל דהתם הוא שלא לאכול תרומה ולא שיפסול במגעו והכא גזרו אפי' במגעו:

הא דבעינן מאן תנא דאוכל ראשון ואוכל שני מפסל פסלי טמויי לא מטמא פי' הרא"ה ז"ל דלאו מאוכל שני קא בעי דהתם בדין שיפסול ולא יטמא דאפילו נעשה האדם האוכל כאוכל עצמו הא אין שני מטמא תרומה אלא פוסל את התרומה ובהא אפי' ר' אליעזר מודה בו אלא עיקר בעיין באוכל ראשון הוא דקא בעי דכיון דגבי אוכל שני נעשה הוא שני א"כ לגבי אוכל ראשון דין הוא שיעשה ראשון וא"כ אמאי פוסלין ולא מטמאין דהא הוא ראשון וראשון עושה שני בתרומה לפסולי תרומה אחרת:

אוכל שלישי שלישי. פי' ואינו פוסל תרומה במגעו אבל פוסל הקדש משום, דאמרי' בחולין ובפסחים ובכמה דוכתי דראשון עושה שני בחולין ואין שני עושה שלישי אבל בתרומה שני עושה שלישי ואין שלישי עושה רביעי אבל בקדש שלישי עושה רביעי משום מעלה דקדש ואין רביעי עושה חמישי, ועל זה הדרך הולכת כל הסוגיא. שלישי שני לקדש, פי' משום מעלה דקדש הוי שני לקדש לטמא קדש אחר אבל לא נעשה שני לפסול תרומה אלא אוקמוה אדיני' להיות שלישי ואין שלישי פוסל תרומה, וצ"ע לי אמאי לא גזרו נמי באוכל אוכל שני שיהא ראשון לגבי קדש ויש לי לומר דאין ה"נ אלא נקט שני לומר שהוא פוסל את התרומה ואוקמוה אדיני' לענין תרומה ולא בעי לאורוכי

לומר ראשון לגבי קדש ושני לגבי תרומה, ודוקא באדם האוכל אמרו שיהא שני משום חומר דאדם אבל אוכל שלישי שיגע בקודש לא אמרינן שיהא דינו כשני לענין דהאי קדש יטמא קדש אחר אלא אוקמא אדיני' שלישי ממש ופוסל ואינו מטמא:

דף יד.

בחולין שנעשו על טהרת תרומה פי' אין אתה מוצא אוכל שלישי שיהא טמא בחולין גרידא כדפרישי' לעיל ובאיזה חולין אתה מוצא בחולין שנעשו על טהרת תרומה, וי"מ דלרוחא דמלתא נקטי' וכ"ש לתרומה גמורה, ולא נראה לי כן מדברי רש"י ז"ל שפי' דהאי דנעשה שני לקדש משום דחולין שנעשו על טהרת תרומה טהרתה טומאה היא אצל הקדש הילכך שמירה דידה לאו שמירה היא וחיישי' באוכל שלישי דידה דילמא ראשון הוא והוה שני. וכיון שכן דוקא נקט חולין שנעשו על טהרת תרומה. ומ"מ בפסחים נראה דאפי' בתרומה עצמה אמרי' כן דהא מייתי עלה הא דתנן בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש דשמירת תרומה גמורה לאו שמירה היא וטהרתה טומאה היא אצל הקדש ואפשר דבהא דר' אליעזר דאמר אוכל שלישי שלישי דלאו דוקא חולין שנעשו על טהרת תרומה אלא ה"ה תרומה גמורה וה"ה קדש כנ"ל:

זימנין דאכיל אוכלין טמאין וכו' ושקיל משקין דתרומה. והא דלא נקט ושקיל אוכלין דתרומה י"מ משום דאין אוכל מטמא אוכל. וקשיא לי דהיינו דוקא מדאורייתא אבל מדרבנן אפשר דאוכל מטמא אוכל. ויש לי לומר דאורחא דמלתא נקט דאכיל איניש והדר שתי, והא דנקט ופסיל להו כתב הרא"ה ז"ל דבדין הוא דהוה לי' למימר ומטמא להו שהרי המשקין לעולם תחלה אלא דמשום אידך דאמרינן ופסיל להו נקט הכא נמי ופסיל להו. א"נ כיון דמשקין בפומי' ולמבלעינהו קיימי פסול וטומאה גבייהו חד היא דהא לעולם לא נגעי באחריתי ומשום פיסול גוי' לא מימנע מלמשתי משקין דתרומה דהא לא הוי אלא בכחצי פרס. זמנין דשתי משקין טמאין ושקיל אוכלין דתרומה וכו' וא"ת והא אין משקין ראויין לטמא אחרים אלא אם יש בהם רביעית וכיון שכן אי אפשר שתהא בפיו רביעית ויוכל ליכנס לשם אוכלין וי"מ דבמעיו נמצאים זה עם זה, ולא נהירא דמשקין לא עבידי לאשתיורי בגוף כאוכלין, ולי נראה דמיירי באיש גדול שפיו רחב וצ"ע:

לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין. איכא למידק אמאי אצטריך רבא' למעבדהון טועין גמורין לעשות מן הטפל עיקר ומן העיקר טפל וה"ל למימר שהיו אומרי' אלו או אלו מטהרין ואכתי איכא למיגזר כיון דסבירא להו דשלשה לוגין מים שאובין מטהרין וי"ל דאי משום הא ליכא למיגזר דמאחר שהי' המנהג פשוט ביניהם ליכא למיחש שיניחו

זה מפני זה והשתא דאמרינן לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין הכי הא איכא למיגזר דאינהו סבור שתי טבילות למה אם טבילה ראשונה מועלת למה לי שני' ויבואו לטעות ולומר שהראשונה אינה אלא לנקות עצמם ושלא יהא דבר חוצץ ביניהם ופעמים יבואו לטבול בשלשה לוגין:

מפני שהידים עסקניות הן ופירש"י ז"ל שהידים נוגעות בבשרו ובמקום המלוכלך שבגופו ואסור ליגע בהן תרומה בלא נטילה שכיון שהוא נוגע בהן בידים מסואבות נמאסת היא לאוכליה ואיכא בזיון קדשים, וא"ת א"כ מאי האי דאמרי' לקמן ידים תחלת גזירתן לשריפה ולמה אחמירו בהון כולי האי כיון דלא פסלן אלא משום לכלוך. וי"ל דכיון דגזרתן דידים מצוי' טפי משאר גזירות מתוך שהם עסקניות אחמירו בהון רבנן כולי האי כדי לנטורינהו בטהרה טפי:

דף יד:

וכיון דהך גזור ברישא פי' סתם ידים הא תו ל"ל. וקשיא לי ודילמא גזור בידים הבאות מחמת ספר אפי' הן רחוצות ונקיות ותירץ הרמב"ן ז"ל דמשום ידים נקיות בלחוד לא הוו גזרי אלא אכולהו ידים הבאות מחמת ספר גזור בין סתם ידים בין רחוצות ונקיות אבל ודאי עיקר גזירתן משום ידים עסקניות הוה:

אלא הך גזור ברישא. פי' ההיא דידים הבאות מחמת ס' וגזור אכולהו ואפי' ידים רחוצות משום דמעיקרא כולהו בכלל טהורות הוו ומשום הכי לא פליג בהו והדר גזור בכל הידים בסתמן משום עסקניות וגזירה קמייתא כדקיימא קיימא שכל דבר' שבמנין צריך מנין אחר להתירו הא לאו הכי לא הוו גזרי לבאות מחמת הספר דאי לסתם ידים בלא הכי נמי ואי לנקיות משום הכי לא הוו גזרי מעיקרא:

טבול יום דאורייתא הוא פי' מי שהוא טמא ונטבל אפי' טבל טמא הוא עד הערב השמש דכתיב ובא השמש וטהר מכלל דמעיקרא לאו טהור גמור הוא ואפי' כלי טמא שנטבל הוא טמא עד הערב שמש דכתי' במים יובא וגו' אלא במשקין הבאין מחמ' שרץ פי' הרא"ה ז"ל דה"ה דהוה מצי למימר במשקין הבאין מחמת ידים דמטמאו כלים כדמוכח בברכות פרק אלו דברים דאמרינן התם שמא יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת ידים ויחזרו ויטמאו את הכוס והוה ניחא לי' טפי לאוקמה בהכין משום דדומיא דהדדי מתני להו והאוכלין והמשקין שנטמאו במשקין וכי היכי דמוקי אוכלין שנטמאו במשקין הבאים מחמת ידים הכי נמי כלים, אלא נקט משקין הבאין מחמת שרץ לאשמועינן דאפי' הני לא מדינא אלא משום גזירה:

גרסת הספרים וכן גרס רש"י ז"ל גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית, וי"מ דלא גרסי' ועל כלי זכוכית הכא אלא לקמן הוא דגרסי ועל כלי זכוכית גבי הא דר' ישמעאל ב"ר יוסי ולא הכא גבי יוסי בן יועזר דאי הכי אמאי אמר לקמן אתו אינהו גזור אגושא לשרוף דלא אשכחן בשום דוכתא דגזרו על כלי זכוכית שריפה תדע לך דהא אמרי' לקמן עבדו רבנן היכירא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים אבל מ"מ ליישב גרסת הספרי' וכמו שאכתוב לקמן בס"ד:

וכי תימא שמאי וסיעתו והלל וסיעתו. פי' שמאי והלל עם תלמידיהם ולעולם תלמידי שמאי והלל גזור על הידים, הא לא אפשר דהא אמר רב יהודה אמר' שמואל י"ח דבר' גזרו בו ביום וכו' ומאותן י"ח דבר היו ידים, ואם איתא דשמאי והלל גופייהו עם תלמידיהם גזור על הידים קשיא לרב הונא דאמר בשלשה מקומות נחלקו שמאי והלל גופייהו ולא קא מני בהדי שלשה ידים דאלמא משמע דלא פליגי שמאי והלל בידים ולא בשום דוכתא אלא בג' מקומות אע"פ שתלמידיהם חולקין בכמה מקומות, ואם איתא דידים דמתניתין שמאי והלל וסיעתם גזרו עליהם הא אשכחן דפליגי בידים דהא אמר רב יהודה אמר שמואל שמונה עשר דברים נחלקו, אלא מאי אית לך למימר דתלמידי שמאי והלל פלוג על הידים וא"כ הדרא קושיא לדוכתה, וכי תימא אתו אינהו גזור לתלות, כלומר לא אוכלין ולא שורפין ואתו תלמידיהון ופליגי בלישרוף והודו תלמידי הלל לתלמידי שמאי דשורפין והאמר אילפא וכו' אלא אתי אינהו שמאי והלל וגזרו לשריפה בלא מחלוקת כדאמרי' שמאי והלל גזרו טומאה על הידים ולא קבלו מינייהו, ואתו תלמידיהון ופליגי בידים וגזור וקבילו מינייהו:

דף טו.

גופא א"ר הונא בג' מקומות נחלקו שמאי והלל שמאי או' מקב לחלה והלל אומר מקביים, תחלת כל דבר יש לנו לדעת איפה האמורה בתורה כמה ביצים מחזקת, אמרו רבנן דאיפה שלש סאין וסאה ששה קבין וקב ד' לוגין ולוג ששה ביצים, ונמצא שהקב מחזיק כ"ד ביצים וע"כ אמר שמאי דמקב שהוא כ"ד ביצים מפרישין חלה דאמרו בבעל הבית דתורם א' מעשרי' וארבעה דהוי כביצה דבהכי חשיב ולא בציר מהכי, והלל אומר מקביים דאמרו בנחתים תורם אחד ממ"ח. וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא קב ומחצה חייבין בחלה, פי' משום דכתיב ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה ועיסת מדבר הי' עומר דהוא עשירית האיפה דכתיב והעומר עשירית האיפה הוא, והעומר הוא ז' לוגין וביצה וחומש ביצה כיצד איפה שלש סאין והסאה ששה קבין, נמצא שיש באיפה י"ח קבין טול מהן העישור קב ומחצה מט"ו קבין נשארו ג' קבין מן

האיפה ליטול מהן העישור וג' קבין הן י"ב לוגין שהקב ד' לוגין טול מן העשרה לוג נשארו ב' לוגין ליטול מהן העישור וב' לוגין הן י"ב ביצים טול מן העשרה ביצה נשארו ב' ביצים ליטול מהן העישור טול מהן ב' עשיריות שהן חומש ביצה נמצא שיש לנו ממעשר קב ומחצה ולוג וביצה וחומש ביצה, שהן ז' לוגין וביצה וחומש ביצה, וכשבאו לירושלים הוסיפו על המדות שתות וששה לוגין מדבריים נכנסים בחמשה ירושלמיים, והלוג מדברי שהוא ששה ביצים הוא ה' ביצים מלוג ירושלמי, וביצה וחומש ביצה של מדבר הם ביצה של ירושלים, ונמצא שיש לנו ששה לוגין לחשבון לוג ששה ביצים שהם קב ומחצה ירושלמיים והיינו דנקט קב ומחצה, כיצד הרי שהי' לנו ז' לוגין וביצה וחומש ביצה מדבריים טול מן הז' לוגין ו' לוגין והו' לוגין נכנסים בחמש נשארו לוג וביצה וחומש ביצה והלוג שהוא ו' ביצים נכנסים בחמשה ביצים, והביצה וחומש ביצה נכנסים בביצה ונמצא שיש לנו ה' לוגין וששה ביצים שהוא לוג הרי קב ומחצה:

משהגדילו המדות וכו' פי' כשבאו לצפורי הוסיפו על המדות שתות יותר מן הירושלמיות והיו ששה לוגין ירושלמיים נכנסים בחמשה דצפורי והיינו דקאמר חמשת רביעים קמח חייבין בחלה כלומר חמשה רבעי קב דהיינו ה' לוגין שהקב ד' לוגין ורובע הקב הוא לוג נמצא שה' רבעי קב הוו ה' לוגין:

ר' יוסי אומר חמשת פטורין חמשה ועוד חייבין. פי' משום דס"ל לר' יוסי דביצי מדבר היו גדולים משלנו אחד מעשרים והילכך לב' ביצים יש לנו להוסיף אחד ובעומר מדברי היו מ"ג ביצים וחומש ביצה, א"כ לר' יוסי צריך להוסיף על אלו ביצים ירושלמיים או צפוריים שנים ויותר מעט לפי שהיו גדולים אחד מעשרים והיינו דקאמר חמשה ועוד כלו' חמשה לוגין ועוד:

מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה. פירש"י ז"ל שנים עשר לוגין פוסלין אם נפלו לתוכן קודם שנשלם השיעור ואפי' המשיך אחריהם אלף סאה:

שחייב אדם כו'. כלומר הין, והין אינו לשון משנה אלא לשון תורה וכן פי' הרא"ה ז"ל, והין הוא שלשת קבין והוה לי' למימר הכין ולאו הין דלשון תורה, דלשון חכמים לחוד ולשון תורה לחוד, וי"מ דנקט הין לפי שהיא מדה גדולה האמורה בתורה בלח:

שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן. הילל

ואידך אומר מפקידה לפקידה ואפי' לימים הרבה וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא מעת לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת, וה"פ כל הנשים דין שעתן אם נגעה בטהרות ואח"כ ראתה טמא די לטמא הטהרות למפרע שעה אחת ותו לא, הילל אומר מפקידה לפקידה, אם בדקה באחד

בשבת וראתה טהור ואח"כ בדקה ביום רביעי וראתה טמא כל טהרות שנגעה ביני ביני ואפי' אותן שנגעה באחד בשבת טמאות שאני אומר עם סילוק ידיה ראתה והעמידוהו כותלי בית הרחם, ואפי' לימים הרבה כלומר אפי' בדקה היום ומצאה טהור ולימים מרובים בדקה ומצאה טמא כל, טהרות שנגעה מבדיקה ראשונה לבדיקה אחרונה טמאות, שאני אומר עם סילוק ידי' ראתה, וחכמים אומרים לא כדברי שמאי דמיקל טפי ולא כדברי הלל דמחמיר טפי אלא שני זמנים הוזכרו בה דהיינו מעת לעת ומפקידה לפקידה ולהלוך אחר הקל שבהן אם מפקידה לפקידה יותר על מעת לעת הלך אחר מעת לעת ואם מעת לעת יותר על מפקידה לפקידה הלך אחר הפקידה הא כיצד הרי שבדק' בא' בשבת וראתה טהור ואח"כ ביום ו' בבקר בדקה ומצא' טמא אין הטהרות טמאות למפרע אלא אותן שנגעה מיום חמישי בבקר דהיינו מעת לעת ותו לא, והיינו דקאמרי' מעת לעת ממעט זמן על יד כלומר אחרי מפקידה לפקידה, וכן נמי מפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת כיצד הרי שבדקה ביום ששי בבקר ומצאה טהור ולערב בדקה ומצאה טמא אין לטמא הטהרות שנגעו מאמש בערב דהיינו מעת לעת אלא די לטמא הטהרות משעה שבדקה ומצאה טהור דהיינו ביום ששי בבקר ותו לא דאזלי' בתר פקידה דהוא קל יתר מעת לעת והיינו דקאמרי מפקידה לפקידה ממעטת זמן אחרי מעת לעת:

והא איכא הילל אומר לסמוך. פי' דאמרי' התם במס' חגיגה דהלל אומר מותר לעשות סמיכה על ראשי קרבנות ביו"ט, שמאי אומר שלא לסמוך משום דהוה לי' כרוכב ע"ג בהמה:

שמונים שנה עד שלא נחרב הבית גזרו טומאה על ארץ העמים ולא גרסי' ועל כלי זכוכי' דא"כ אדלעיל דאמרי' דיוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזור ואנן לא קשיא לן מהא דשמוני' שנה אלא מטומאת ארץ העמים ובהא הוא דפרקי' אינהו גזור אגושא ולא פרקי' מידי בכלי זכוכית דאלמא משמע דמהא לא קשיא לן מידי אלא ודאי לא גרסי' הכא ועל כלי זכוכית, ובזה יש ליישב גרסת הספרים למעלה דגרסי' שפיר בהא דיוסי יועזר ועל כלי זכוכית ולא כמו רבים שהעבירו עלי' קולמוס וכמו שכתבו למעלה, כנ"ל:

דף טו:

ועל ספק מי רגלי אדם שכנגד מי רגלי בהמה. פירש"י ז"ל דאע"ג דאיכא תרי ספיקי דהו"א מדהני דבהמה הני נמי דבהמה ואת"ל דאדם נינהו אכתי איכא למימר שמא מטהור היו ולא מזב וכיון שכן מירגלי בהמה דנקט לרבותא נקטינהו, והנכון מה שפי' הרא"ה ז"ל

דדוקא נקט מי רגלי בהמה דהשתא מינכרא מילתא דהני הוו דאדם כי איכא מי רגלי בהמה בהדייהו דאי לא הוו בהדייהו מי רגלי בהמה הוו תרי ספיקי ואזלינן לקולא דשמא דבהמה נינהו ואפי' תמצא לומר דאדם שמא מטהור היו אבל השתא דאיכא דבהמה חיישי' דאלו הם דאדם המחמר אחרי' והוא ה' זב:

הזפת והמור בכלי זכוכית. פירוש דאדם מקפיד עלייהו משום דדביקי טובא ולאפוקי שאר מילי דלא מקפיד עלייהו משום דלא דביקי בכלי זכוכית שהם חלקים ולא הוי חציצה:

מטמא משום ר' מאיר. פי' מטמא מכאן ולהלאה אבל אם נטמא קודם שנשבר לא חזר לטומאה ישנה דהא ס"ל דכלי זכוכית ככלי חרס דמו ומה כלי חרס אחר שנשבר שוב לא חזר לטומאתו אף כלי זכוכית כן ואע"ג דר' מאיר סבר הכל הולך אחר המעמיד ודינייהו ככלי מתכות שחוזרין לטומאתן ישנה לא משוי להו לגמרי אחר המעמיד אלא אין דינו ככלי חרס לגמרי ולא ככלי מתכות, תדע דהא כלי חרס שניקב וסתמו לא מקבל טומאה מכאן ולהבא כדתניא בתוספתא דכלים חרס שפירש מן החבית ומן הקדירה אם מקבל כשיעור טמא כלומר כשיעור השנוי שם במס' כלים, ואם לאו טהור, ניקב וסתמו בזפת טהור שכלי חרס שטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם נראה לי פי' ואפי' הטיפו באבר אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא מה שאין כן בכלי זכוכית, וזפת דנקט אורחא דמלתא נקט דאם איתא דמקבל טומאה מכאן ולהבא כי סתים לי' באבר היכי קתני שאם טיהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם דהא איכא טומאה, ולא ככלי מתכות דהא דינייהו ככלי חרס לגמרי אי לאו שהטיפו באבר, והא דאמרי' התם בפ"ב דכלים ומייתי לה הכא כלי עור כלי עצם כלי זכוכית נשברו טהרו חזר ועשה מהם כלים מקבלין טומאה מכאן דמשמע אע"ג דלית בה אבר מטמא מכאן ולהבא, התם מיירי בשהחזירן לכבשן והתיכן ופנים חדשות באו כאן אבל אם ניקב דינו ככלי חרס והיינו דמטהרי רבנן דלית להו הכל הולך אחר המעמיד:

אלא מעתה לא ליטמו מגבן. פי' כיון דשוינהו רבנן ככלי חרס לא ליטמו מגבן דהא כלי חרס דעלמא נמי אין מיטמאין מגבן דתנן כלי נתר וכלי חרס טומאתן שוה מיטמאין ומטמאין באוירן ומיטמאין מאחוריהן ואין מיטמאין מגביהן וכו' ובכולהו גרסי' מיטמאין בר מחדא דהיינו ומטמאין באוירן וכן גריס רש"י ז"ל ופי' ז"ל שמקבלין טומאה מן האויר אם נתלית הטומאה באויר וגם מטמאין מן האויר אם תלה אוכלין באויר ואע"פ שלא נגעו בכלי וכן מקבלין טומאה מאחוריהן אם נכנסה טומאה במקום חקק בית מושבם כדרך שעושין לכלי עץ ואין מקבלין טומאה מגבן כמו שכתב ז"ל.

אבל הר"ז הלוי ז"ל גורס מיטמאין ומטמאין מאוירן ומטמאין מאחוריהן ואין מטמאין מגביהן ושבירתן מטהרתן ופי' ז"ל דליכא חילוק בין אחוריהן לגביהן דהכל אחד ומקבלין טומאה מאוירן וגם מטמאין אחרים מאוירן וזה פשוט בכל מקום, ומטמאין מאחוריהן כלומר לאחרים הנוגעין בהן והיינו מגביהן דליכא חילוק בין גביהן לאחוריהן אלא דנקט לישנא דאחוריהן לרבויי טומאה לאחוריים אפי' היכא דלא מקרי גבן כגון אוגנו ואזנו דאי קתני ומטמאין מגבן הוה אמינא דאין אוגנו ואזנו מטמאין לאחרים הנוגעין בהן דאין אוגנו ואזנו בכלל גבן אבל השתא דקתני מאחוריהן הוו בכלל או גנו ואזנו, א"נ דמשום הכי קתני אחוריהן משום דכלי שנטמא תוכו ואוגנו בצדו באוכלין שייך למימר לשון אחוריים כלומר גבו אחור לטומאה שבפנים אבל כשבא לקבל טומאה לכתחילה שייך למימ' לשון דג' תדע שאם נטמא הכלי מאוירו נטמא כולו ואפי' אחוריו דהיינו גבו לטמא אחרים דאמרי' במס' ברכות שמא יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת הכוס ויחזרו ויטמאו את הידים, ועוד תניא בספרי מרובה מדת לטמא ממדת ליטמא שהוא מטמא אחרים מאחוריהם ואינו מיטמא מאחוריו, פי' אלא מתוכו. וא"ת והא כתיב כל אשר בתוכו יטמא דמשמע תוכו הוא דהוא טמא אבל גבו לא ואינו מטמא וי"ל דלאו למעוטי גבו הוא דאתא אלא לרבויי טומאה לתוכו לטמא אחרים אע"פ שלא נגעה הטומאה אלא באויר דתוכו דהתורה העידה על כלי חרס ואפי' מלא חרדל:

דף טז.

ואין מיטמאין מגביהן. פי' שאם נגע שרץ מגביהן אין מקבלין טומאה ותוכן טהור והכי איתא בבכורות פרק על אלו מומין כלי חרס שנטמא תוכו נטמא כולו נטמא גבו לא נטמא כולו:

עבדו בהו רבנן היכירא וכו'. פי' חילקו חכמי' בטומאת כלי זכוכית מטומאת כלי מתכות שהיא דאורייתא ואמרו שלא יהו פשוטי כלי זכוכית מקבלין טומאה וכו' וא"ת והא בלאו הכי מינכרא מילתא דהא אין כלי זכוכית חוזרין לטומאתן ישנה, וי"ל דמשום טומאה ישנה לא מינכרא מלתא דטומאתן דרבנן דאיכא למימר דכי היכי דטומאת כלי מתכות דאורייתא הכי נמי כלי זכוכית אלא כיון דטומאה ישנה דרבנן בהא גזרו ובהא לא גזרו:

דף טז:

הואיל ונראה תוכו כברו. פי' שנראה תוכו מבחוץ דרך דפנותיו, והילכך לא חשיב גב אלא תוך וגבו יש לו דין תוכו, והשתא דאתינן להכי ליכא למיפרך לרב אשי אלא מעתה דשוינהו רבנן ככלי חרס ליצלו בצמיד פתיל אלמה תנן אלו כלים מצילין בצמיד פתיל כלי גללים וכלי אבנים וכלי חרס ואלו כלי זכוכית לא קתני אלא הואיל ואין לו דין גב

לא מצי לאיתצולי בצמיד פתיל, ונראה לי דה"ה דמעיקרא כי הוה ס"ד דיש לו דין גב ואפי' הכי שוינהו רבנן ככלי חרס דמצי לאקשויי אלא מעתה ליצלו בצמיד פתיל כי היכי דאקשי' אלא מעתה לא תהא להן טהרה במקוה וכן נמי בסמוך לא ליטמו מגבן אלא דעדיפא מינה אקשי לי', אלא דאכתי איכא למפרך לרב אשי אי ככלי חרס דמו ליטמו מאוירן אלמה תנן כלי נתר וכלי חרס וכו' הא כלי זכוכית לא. וי"ל דעבדו רבנן היכירא כי היכי דלא לימרו דטומאתן דאורייתא ולשרוף עלייהו תרומה וקדשים, וא"ת עוד ומאי היכירא איכא בהכי דאכתי איכא למימר דטומאתן דאורייתא והא דלא מיטמו מאוירן משום דדמו לכלי מתכות שאינן מיטמאין מאוירן, וי"ל דאי משום הא לא קשיא דכיון דפשוטיהן טהורין ליכא למימר דדמו לכלי מתכות:

מעשה בשלציון המלכה וכו'. הניחא למאן דאמר לא לכל הטומאות וכו' כתב רש"י ז"ל לא ידענא היכא והר"ז הלוי ז"ל פי' דמשנה היא במס' כלים סיפא דההוא דלעיל דכלי מתכות:

איכא בינייהו דרצפינהו מירצף, י"מ דשמא לא יקבנו ליכא דבשלמא בשהתיכן דהיינו שעושה בהן נקב ואח"כ מחבר באותו נקב כסף שקורין שולדי"ר בלעז בכי הא איכא למימר שמא לא יקבנו בכדי טהרתו דמימר אמר מה לי נקב גדול מה לי נקב קטן ואתי לטהרינהו בנקב שאין בו מוציא רמון אבל השתא דרצפינהו מירצף שהתיכן לגמרי ליכא למגזר אבל משום טבילה בת יומא איכא, וי"מ איפכא דשמא לא יקבנו איכא דמה לי כולו' שבור מה לי נקב קטן אבל משום טבילה בת יומא ליכא משום דכלי אחד הוא זה לגמרי וניכר עשייתו ולא ניכר בו יושנו ופנים חדשות באו לכאן לגמרי:

אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים. פי' ורבותיי' משום כלים גדולים דאע"ג שהם גדולים שמקבלין מ' סאה בלח שהוא כוריים ביבש ומתוך גדלן אינן מקבלין טומאה אפי' הכי לענין שאיבה חשיבי כלים:

אי הכי לר' יוסי בצרי להו. פי' דלא הוו י"ח גזירות, אמר רב נחמן בר יצחק בנות כותים נדות מעריסתן בו ביום גזרו פי' דלא דרשו כותים ואשה בין גדולה בין קטנה, וא"ת ולר' מאיר נמי הכין אית לי' דבו ביום גזרו על בנות כותים וא"כ לר' מאיר נמי איכא למיפרך נפישי להו כדאקשינן לקמן וי"ל דכיון דאכתי לא חשבינהו לכולהו י"ח דבר ולא סיימי' לא אקשי עד דחשבינהו וסיימינהו, וא"ת א"כ לא ליקשי לר' מאיר מהאי טעמא, וי"ל דכיון דאיהו לא חשיב ההיא דצנור בהדיא דהוה לי' לאחשובי אידך בדוכתה משום הכי אקשי' לי' לאלתר:

כל המטלטלין מביאין את הטומאה על האדם בעובי המרדע. י"מ מרדע שהוא דרבן וי"מ שהוא עץ שאין לו בית קיבול והוא מן כלי האכרים ולא נהירא וי"מ שהוא של ברזל שקורין ריי"ה שעובדין בו האדמה וגם זה אינו נכון, אלא המחוור שהוא של עץ ויש לו בית קיבול שנכנס שם הברזל והשתא ודאי טמאוהו חכמים את האדם להיות טמא טומאת שבעה כדין יושב בבית עם המת כיצד אם ראשו של מרדע איהל במת וראשו האחר איהל באדם או בכלום טמאים טומאת שבעה אע"פ שאין בעובי המרדע אלא שליש טפח משום דגזרו חכמים על הקיפו שצריך חוט טפח להקיפו משום עוביו דמימר אמרי מה לי הקיפו מה לי עוביו וכיון שיש בהיקפו טפח ואין לו דין אהל הכי נמי בעובין, ולא היא דכל היכא שיש בעוביו טפח יש לו דין מדאורייתא דכל שיש בעוביו טפח יש בהיקפו ג' טפחים וכל שיש בהיקפו טפח יש בעוביו שליש טפח וכן מוכח במס' סוכה בשמועה דסוכה העשוי' ככבשן ור' טרפון דאתי עלה משום שנגע המרדע שהוא אב הטומאה באדם ולא משום אהל ה"ה דאית לי' שהוא טמא טומאת שבעה ולאו דנפקא לן מידי לגבי טומאה דאיכר אלא דאי משום אהל הוא אע"פ שאין המרדע נוגע באדם הוא טמא טומאת שבעה ועל זה תמה ר' טרפון דהיאך אפשר שיאמרו חכמים שדבר אחד שאין בעוביו טפח יטמא טמאת אהל אלא וודאי טעה השומע ולא משום אהל אתו עלה אלא משום נגיעתו במרדע, ור' עקיבא בא לומר שאם הוא נוגע במרדע טמאוהו חכמים משום אהל, ונפקא מינה לגילוח דנזיר שיגלח הנזיר עליו ומשום גזירה שיראוהו טמא טומאת שבעה וסברי שיש בעובי המרדע טפח ומשום אהל הוא ואפ"ה אין הנזיר מגלח עליו ויבואו לטעות באהל גמור שלא יגלח הנזיר עליו ולא ידעי דמשום נגיעת המרדע הוא דחרב הרי הוא כחלל ולא משום אהל ואין הנזיר מגלח עליו אבל היכא שאין המרדע נוגע עליו אין אדם וכלים טמאין כלל עד שיהא במרדע פותח טפח כלומר מקום לפותחו וליכנס שם הטפח, זו היא שיטת הרמב"ן ז"ל:

דף יז.

כיום שעשו בו את העגל. פי' ובתר הכי הדרו ואיפלגו בה תלמידייהו בתרייהו ובתר הכי השוו בה וכדאמרי' לעיל גבי ידים:

מאי טעמא אמר זעירי כו'. פי' מאי טעמא הוכשר ומאי טעמא הוי דבוצרין בטהרה ואמר זעירי אמר רב חנינא גזרה שמא יבצרו בקופות טמאות, פי' והשתא הוי משקה טמא וכיון דטמא חשוב להכשיר ואפי' שלא לרצון:

הא ניחא למאן דאמר כלי טמא מחשב משקין. פי' רש"י ז"ל לא ידענא היכא. והר"ז הלוי ז"ל פי' דתוספתא היא במס' מכשירין, אלא למ"ד אין כלי טמא מחשב משקין מאי איכא למימר וה"ה דמצי לאקשויי אם כן מוסק נמי אלא דעדיפא מינה אקשי לי'.
בקופות מזופפות. פי' משום דהשתא ניחא לי' באותו משקה היוצא משום דמשתמר הוא והלכך גזרי' שאינן מזופפות, אטו מזופפות והלל לא גזור, ומיהו אפי' לשמאי דוקא בוצר ולא מוסק דמוסק מיא בעלמא הוא ולא ניחא לי':
גזירה משום הנישוכות פי' ר"ח ז"ל כשאדם נושך בפיו או בידו הגרגרים כדי לאוכלן ונוטפין ממנו משקין אע"ג דאזיל לאבוד מינח ניחא לי' כיון שהוא הפירות:

דף יז:

אף גדולי תרומה בו ביום גזרו. פי' זרעה אדם שלא תהא בטלה בזריעתה אלא שתהא תרומה כבראשונה:
אי חשידי אפרושי נמי לא אפרשו. כלומר דכיון דאית להו תקנתא כשמואל דאמר חטה אחת פוטרת את הכרי והיכא דעבדי הכי לא אכלי טבלים למה להו לאפרושי תרומה ומדחזינן דמפרישי ליכא למיחש שמא יזרעו תרומה דעדיפא מינה מצו עבדי לפוטרה כשמואל:
אי הכי לר' מאיר תשסרי הויין אוכלין וכלים כחדא חשיב להו. ה"ג רש"י ז"ל ופי' להו ז"ל כן ט' דאלו פוסלין את התרומה וב' דאין קורין ואין פולין הרי י"א פשו להו שבעה והם צנור ומרדע ובנות כותים ובוצר לגת וגידולי תרומה ונותן כיסו הרי י"ז ופתן ושמנן ויינן ובנותיהן חשיב לכולהו כחד כיון דמשום חד טעמא הוא דהיינו משום ע"ג, ולר' יוסי שפוחת הא דצנור מוסיף הא דתינוק כותי שמטמא בזיבה ור' מאיר דאיבעי למימני הא דתינוק כותי בהדי י"ח דבר קא חשיב אוכלין וכלים שנטמאו במשקין חד וליכא אלא שמונה שפוסלין את התרומה. וכן פרישנא במתני' אין קורין ואין פולין בכלל י"ח דבר הן, והרב ז"ל אזיל לטעמי' דמפרש הא דאמרי' י"ח דבר גזרו ובי"ח נחלקו דדבר אחד הן דאותן י"ח דברים שגזרו עליהם במחלוקת היו אלא שנמנו ונמצאו ב"ש רבים ומשום כך חזרו ב"ה מדבריהם. והרא"ה ז"ל גריס אוכלין ומשקין כחדא חשיב להו. ופי' להו ז"ל כן אוכל ראשון ואוכל שני אחד, ושותה משקין טמאין ב', ובא ראשו ורובו במים שאובין ג', וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשת לוגין מים שאובין ד', והספר ה', והידים ו', והאוכלין ז', והכלים שנטמאו במשקין ח', ומניח כלים תחת הצנור ט', ובנות כותים י', ומרדע י"א, ובוצר לגת י"ב וגידולי תרומה י"ג, ומי שהחשיך לו בדרך י"ד, ופתן ט"ו, ויינן ט"ז, ושמנן י"ז, ובנותיהן י"ח, ולר' יוסי דפליג בההיא דצנור בציר להו ולא הוו אלא

שבסרי ומונה להשלימן לי"ח הא דאמר רב בר יצחק גזרו על תינוק כותי שיטמא בזיבה, אבל דר' עקיבא דלעיל לא קשיא לר' טרפון דבתר דשמעה קבלה דהכי אורחי' בהדי ר' עקיבא, ור' מאיר דמני הא דתינוק כותי בהדייהו קא חשיב אכלין טמאין ושותה משקין טמאין בחד דהכי אמרי' לעיל היינו הך וסבירא לי' דכולה חדא גזירה היא ולא איכפת לי' הא שכיחא דאמרי' לעיל, ויש מונין הא דאוכל ראשון ואוכל שני בתרתי, ופתן ושמנן בחד, ומ"מ לתרתי פירושא לא קא חשיב הא דאין קורין ואין פולין בי"ח דברים שגזרו ויהבי טעמא משום דהא דאין קורין ואין פולין היו במחלוקת תחלה אע"פ שהושוו אחר כן וחזרו בהן, ולא נהירא דהא חזינן דקא חשיב הא דצנור והא דבוצר לגת שהי' בהם מחלוקת בתחלה ואחר שחזרו בהן קא חשיב להו, והנכון פי' רש"י ז"ל:

מתני'

ב"ש אומרים אין שורין דיו וכו'. פי' ששורין העפצים במים או סמנין כדי לצבוע באותן המים, וטעמא דב"ש כדי שלא תגמר המלאכה בשבת ע"י כליו דאית להו לב"ש שביתת כלים כדאי' בגמרא:

דף יח.

גמ' **מאן** תנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתו פי' ובין ב"ש ובין ב"ה אית להו דבשריית מים זהו עשייתו אע"ג דלא עביד להו גיבול דהיינו שיערב הכל בכף אחת והילכך אם נתן בו מים מבעוד יום ונשרה כדי שיעור שרייתו אפי' לב"ש שרי ואי גביל אינש יתי' בשבת לא מיחייב חטאת משום דלא קא עביד מידי דכבר הי' עשוי, וא"נ אם בתחלה שרה מים לדיו בשבת חייב חטאת אע"פ שלא גבל משום דשריית דיו היינו חיובו לגמרי בלא גיבול ובלא מלתא אחריתי מדאסרי לי' ב"ש עם חשיכה דאי לא הוי חיובו עד שיגבל אמאי קא אסרי ב"ש הא לא קא עבדי מידי הכלים דלא תגמר המלאכה עד שיגבל, ומה דנקט מאן תנא נתינת מים לדיו וכו' ואע"ג דמתני' קתני לה בלשון שרייי' משום דכיון דבשרייי' חייב אשתכח דבנתינת מים חייב דליכא מעשה אחר דידי', ולא דמיא לאין מוכרין ומשאילין ומלוין ונותנין דאסרי אע"ג דלא שייך חיובא דאורייתא דהתם טעמא אחרינא איכא משום מראית העין:

והשתא דאמר רב הושעיא וכו' הא מני ב"ש היא ולב"ש לא שנא בין עביד מעשה ללא עביד מעשה, פי' דלדידהו כולהו אסירי משום דהא אסרי באונין דמתני' ולב"ה בין עביד מעשה בין לא עביד מעשה שרי, ולדידהו מותר לתת חטים לתוך רחיים של מים למאן דלא חייש להשמעת קול:

דף יח:

כגון דמנחי אארעא. פי' וכיון דליכא משום שביתת כלים ולא מתעבדא מלאכה בשבת בידים כלל אלא ממילא שרי. הא כל היכא דמתעבדא מלאכה בידים בשבת ואפי' ע"י כותי אסרי ב"ש כגון כלים לכובס ועורות לעבדן כן פי' הרא"ה ז"ל:

דמפקר להו אפקורי. פי' שנפסדים כלים אלו במלאכתן ומפקירן ויוצאין מתורת כלים ולא מיקרו כלים:

ודילמא מגיס. פי' וחייב משום צובע ואפי' בעקורה שעל ידי הגסה הוא קולט את העין יפה:

האי קדרה חייתא אי בשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור י"מ אם נתבשל כל צרכה שפיר דמי להניחה דתו לא בעיא חיתוי, בשיל ולא בשיל כלומר שלא נתבשלה כל צרכה אסור דשמא כוונתו לאכלה בלילה ואתי לחתויי, וכן נראה שפי' רש"י ז"ל, אלא שקשה לי דא"כ היכי קרי לה קדרה חייתא, אלא הנכון בשיל כמאכל בן דרוסאי בשיל ולא בשיל כמאכל בן דרוסאי:

בשרא דגדיא ושריק שפיר דמי. פי' דאיכא תרתי למעליותא דהוא בשרא דגדיא. וקשי' לי' זיקא ולא אתי לחתויי ועוד דשריק דהיינו שנתן טיט בפי התנור סביב כסויו דאינו מוכן לחתות ואדהכי והכי מידכר, דברחא ולא שריק אסיר, פי' דאיכא תרתי לריעותא דלא קשי' לי' זיקא ועוד דלא שריק ולא מידכר, דגדיא ולא שריק דברחא ושריק דאיכא חדא לטיבותא וחדא לריעותא רב ירמי' מדפתי אסר, וא"ת ולסגי לי' לרב ירמי' לברחא כיון דשריק דהא מידכר ולא אתי לחתויי דהכי שרי לעיל ביורה טוחה, וי"ל דהתם לגבי הגסה סגי בטיחה אבל לחתויי לא, אי נמי דשריק דהכא לאו שריק כל כך כטיחה דהתם דשריק דהכא מיירי דבשבתא שרי', והא דאסר רב ירמי' בגדיא ולא שריק אע"ג דקשי' לי' זיקא ובאונין של פשתן אע"ג דלא שריק שרי ב"ה משום דקשי' להו זיקא, תירץ הרא"ה ז"ל דמידי דאוכלא לי דבעי לי' . לשבתא שאני דחיישי' לי' טפי לחתויי:

איכא דאמרי דגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי פי' דאע"ג דלא שריק כיון דקשי' לי' זיקא תו לא אתי לחתויי, דברחא נמי ושריק שפיר דמי דאע"ג דלא קשי' לי' זיקא כיון דשריק מידכר ותו לא מחסה דבחדא לטיבותא סגי, כי פליגי כנרקא אנבדאא'וזלא שריק, פי' דאיכא תרתי לריעותא חדא דלא קשי' לי' ועוד דלא שריק. והא דאמרינן לא שריק לא שיהא מגולה לגמרי פי התנור אלא שלא נתן טיט בפי התנור סביב כסויו אבל הכסוי ודאי נתן בו דאי לא לא הוי שרי רב אשי, וכן נראה מפי' רש"י ז"ל, ועוד כתב הר"ז הלוי ז"ל דרב אשי דשרי משום דאיירי' בצלה לתוך התנור וסבר רב אשי דבהא ליכא

למיחש דאי לחתויי בעוד שהוא לתוכו הא לא עביד משום דמפסיד בקיטמא ולאפוקי מן התנור ולחתויי ולאהדורה הא נמי לא עביד דבהא ודאי קשי' לי' זיקא מה שאין כן בקדרה עכ"ל, ודברים אלו נוטין לדברי הרשב"א ז"ל שפי' דטעמא דרב אשי דשרי אע"ג דהוא ברחא משום דס"ל דקשי' לי' זיקא קצת ולא אתי לחסויי:

התם בבשרא אגומרי. פירש"י ז"ל שאינו כתנור דאפי' כיסוי ליכא ומוכן להפוך בו ולחתות, וזה מוכח מה שפירשנו למעלה, ומכאן נראה דאפי' הוו הגחלים לוחשות שרי למשקלי' בשבתא, וא"כ קשה למה שפי' רש"י לקמן גבי חררה שמטמינה בגחלים דמיירי שכבו דאי לא אסיר לטלטולינהו והכא משמע דשרי אפי' בשלא כבו דאין דרך ליתן בשר בגחלים עוממות, וי"ל דהכא איכא למדחי דלאו עלייהו ממש כי היכי דלישתרי לי' למשקלי' בשבתא אלא דאיכא מידי דמפסיק ומ"מ עבידא מילתא לחתויי ושכיחא מלתא ושייך למגזר, ומ"מ הראשון עיקר וכן כתב הרא"ה ז"ל:

מתני'

ב"ש אומרי אין מוכרין. פי' משום דנראה כמסייע לחלל את השבת, וגם לא טוענין עמו ולא מגביהין עליו מהאי טעמא, אלא כדי שיגיע למקום קרוב, פירש"י ז"ל שיהא המקום קרוב שיוכל להוליכו שם מבעוד יום. והרא"ה ז"ל פי' היכא דלא ידעי' ביתו היכא אלא דידעי' שהוא דר חוצה לעיר זו תלי' לקולא במקום הקרוב יותר לכאן. ובכולן ב"ה מתירין עם השמש, פי' כיון שעדיין השמש בעולם ניכר אפי' יהא סמוך לחשיכה מותר דהא כי טרח בשבת בדידי' קא טרח ומה לי ולחלולו. וכתב רבי' יהונתן ז"ל דאלו ג' משניות דפליגי ב"ש וב"ה בשביתת כלים צריכי דאו תנא אין שורין דיו התם הוא דשרו ב"ה דלית להו שביתת כלים משום דלא קא עבידי מעשה אלא מעשה עץ דהא לא ניידי אבל מצודות דנידי ונקשרין וניתרין אימא מודו להו ב"ה לב"ש קמ"ל דשרו, ואי תנא הני תרתי משום דליכא למגזר בהו מידי אבל אונין של פשתן נגזור יורה עקורה וטוחה אטו שאינה עקורה וטוחה קמ"ל דלא גזרי':

ת"ר ב"ש אומר' לא ימכור אדם חמצו לכותי וכו' פי' דלמא הדר ומזבן לי' לישראל. ונראה לי דהא דנקטי' הכא משום דאיירי בפלוגתא דב"ש וב"ה במכירה גבי שבת ונקט נמי אלא כדי שיגיע לביתו נקט הכא נמי גבי חמץ פלוגתא אחריתי גבי מכירה ונקט נמי אלא א"כ יודע שכלה קודם הפסח דדמיא האי להאיך.

דף יט.

האי דמי עלי' והאי לא רמי עלי' פי' כלב רמי עליו לזונו וכותי לא רמי עלי' לזונו קמ"ל, י"מ קמ"ל דכותי רמי עלי' לזונו והיינו רבותי' דאשמועינן כותי, ולא נהיר דבהדיא מוכח

במס' ביצה דכותי לא רמי לזונו. אלא הנכון קמ"ל דאע"ג דלא רמי עלי' לזונו מותר ליתן לו ואם נטלן ויוצא אין נזקקין לו לנוטלן מידו, וזו אין צריך לומר זו קתני דלא מיבעיא כלב דעל כרחו רמי עלי' לזונו דאין נזקקי' לו אלא אפי' כותי דהוה אמינא כיון דלא רמי עלי' לא ליתן לי' ואי יהיב לי' שיהא זקוק לו למשקלי' קמ"ל כנ"ל:

כיוצא בו אין משלחין אגרות ביד כותי ערב שבת וברביעי ובחמישי מותר. פי' הרא"ה ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל דמיירי בששוכרו לימים כל יום ויום בכך דאי במקבל להביא הכתב מותר דהוה לי' לגמרי כמקבלי קבולת אלא כדאמרן, וברביעי ובחמישי מותר דכותי השתא דנפשי' עביד ואפי' הכי בערב שבת אסור דכיון דהתחלת מלאכה בשבת מיחזי כמתנה בפירוש. וכן מפרש ז"ל הא דלא ישכיר אדם כליו לכותי וכו' דדוקא בהבלעה ואפי' בהבלעה ערב שבת אסור משום דמיחזי כמתנה ומפרש בפירוש:

והא אמרת רישא אין משלחין. פירש"י ז"ל והא אמרת ברישא דהאי ברייתא אין משלחן כלל אלא א"כ קצץ דאלמא משמע דבקציצה תליא מילתא והיכא שלא קצץ לא שרי' בכדי שיגיע לבית הסמוך לחומה, ופרקי' לא קשיא הא דקביע דואר במתא דהיינו שלטון העיר ומצוי במקום שהוא הולך אפי' לא קצץ משלחין לב"ש כדי שיגיע לביתו של מי שנשתלח לו דהיינו הדואר ולב"ה לבית הסמוך לחומה של עיר אחרת שיוכל להניחו שם אבל לא קביע דואר במתא אין משלחין אלא א"כ קצץ, אבל הרא"ה ז"ל פי' דמאידך מתניתא קא מקשי דקתני סתמא אין משלחין כלל ולא מפלגי' כלל. ונראה לי דלפום האי פירושא מהאי מתניתא דקתני קציצה למתניתא דלעיל דלא קתני קציצה קא מקשה ולומ' דבע"ש אפי' קצץ אין משלחין כלל ופרקי' לא קשיא הא דקביע דואר במתא דרובייהו דאגרות לדידיה קא משדרי שרי כפלוגתא דב"ש וב"ה וכי לא קביע אסור דדילמא ליתי' התם ואזיל בתרי' והשתא ודאי ביומא דשבתא אסור, ולא נהירא לי' שהרי מעשים בכל יום שאנו משלחין אגרות בקציצה ערב שבת אפי' ספק אם ימצא שם מי שנשתלחו לו. ופי' רש"י ז"ל עיקר והאי מתניתא פירושא דמתניתא דלעיל:

ת"ר אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת הפי' הנכון בזה לקיים מנהג היתר שנהגו עכשיו ליכנס בה אפי' בשבת טעמא דמילתא דמיתסר משום דאיירי' בספינה שכולן ישראל אלא הספנין בלבד ומשום הכי אסור דהוה לי' כמתנה לעשות מלאכתו בשבת ע"י כותי ודוקא שלשה ימים דחשיב קמי שבתא אבל מקמי הכי לא ודוקא כי הוי כולהו ישראל או רובן אבל איכא רוב כותים מותר דאדעתא דידהו עבדא, ובד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר אפי' איכא רוב ישראל, כן אבל הרי"ף ז"ל פי' דטעמא דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים הוי משום עונג שבת דמי שהכניס עצמו

בסכנה כזו אין דעתו מיושבת עליו בפחות מג' ימים ולא יתענג בשבת, וזה הטעם לאין צרין על העיירות של כותים בפחות מג' ימים, וי"מ דטעמא דאין מפליגין שלא יביא עצמו לידי חילול שבת דקרוב הדבר שיחלה ויצטרך לחלל את השבת, וטעמא דאין צרין על העירות פחות מג' ימים מפני שהוא כמתנה לחלל את השבת:

ארשב"ג נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן שלהן לכובס נכרי שלשה ימים קודם לשבת. פי' ואיצטריך למתני הא לאשמעי' דלא סגי בהקדמה חצי יום ערב שבת או היום כולו אלא צריך ג' ימים קודם השבת בכלי לבן ובשאר כלים צבועים כפי מה שצריך לו אבל ב"ה מתירין אפי' כתב הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל, בהני כלים עם השמש ולאו דסברי להו כב"ש אלא דמחמרי כותייהו:

ושוין אלו ואלו שטוענין וכו'. פי' אפי ב"ש דאית [. להו שביתת כלים מודו בהא. ובגמ' פריך מאי שנא דמודו בהני ופריק משום דליכא בהו מלאכה גמורה וליכא בהא משום שביתת כלים. וא"ת ומאי שנא דמוקי ב"ה בצמר ליורה בעקורה וטוחה גזרה שמא יחתה והכא לא גזרי' שמא יסחוט. וי"ל דהכא אפי' סחיט להו ליכא איסורא דאורייתא כיון שריסקן:

גמרא

מאן תנא דאית לי' דכל מאן דאתי ממילא שפיר דמי, פי' הרא"ה ז"ל ואפי' לסחוט בידים דאלו הוה אסור בידים אע"ג דהשתא אתו ממילא מערב שבת אסור לו לטעון כדאשכחן נמי באידך אליבא דב"ש דאסרי בנר וקדרה מערב שבת אע"ג דמתעביד בתר הכי ממילא בשבת ומשקין גופייהו הוי מתסר גזירה שמא יסחוט כדאמרי' גבי משקין שזבו והיינו טעמייהו דב"ה דלא גזרי' שמא יסחוט כדגזרי גבי יורה שמא יחתה וכמו שכתבנו למעלה. ולהאי פירושא הא דאוקימנא מתני' כר' ישמעאל דאמר השום והבוסר שריסקן מבעוד יום יגמור משתחשך אפי' לגמור בידים בשבת הוא דקא שרי, וכן פי' הרא"ה ז"ל אלא שאין כן דעת רש"י ז"ל וגם הרשב"א ז"ל:

דף יט:

התם הוא דמעיקרא אוכלא והשתא אוכלא, פי' והוה לי כאוכלא דאיפרת:

אמר לך לאו מי אתמר עלה א"ר יוחנן וכו' במחוסרין דיכה כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי במחוסרין שחיקה והני נמי כמחוסרין דיכה דמו, פי' שלש מלאכות הן בכולן בין בשום ובוסר ומלילות בין בזיתים וענבים בין בחלות דבש והם ריסוק דיכה ושחיקה. ופריש ר' יוחנן דכי איפליגו ר' ישמעאל ור"ע לא בריסוק בלחוד דלא שרי בהא בלחוד ר' ישמעאל כיון שעדיין צריכין דיכה וטעינתן גורמת הכל ונמצא הכל עשוי בשבת.

והא דנקטי ר' ישמעאל ור"ע לישנא דריסוק לאו דוקא אלא דיכה קאמרי ולא חש להו משום דסתמא שום ובוסר ומלילות לא חזו בריסוק בלחוד בלא דיכה לסחטן בידים, והא (הוא) דקשתיק לר' יוחנן לפרושי הכין משום דנקטי שום ובוסר ומלילות דלא חזו בריסוק והלכך קאמר ר' יוחנן דלאו דוקא ריסוק, אבל הא דתנן חלות דבש שריסקן ריסוק דוקא קאמר משום דחלות דבש בריסוק בלחוד איפשר לסחטן וחזו לסחיטה דאי לא לא הוי לי' למיתני האי לישנא ואפי' הכי קא שרי ר' אלעזר ואתיא כמתני' דמתני' נמי כמחוסרי דיכה דמי כלומר שאין לזיתים וענבים דמתני' מבעוד יום אלא ריסוק ועדיין צריכין דיכה לפי שקורת בית הבד או עיגולי הגת אינו עושה בהם דיכה אלא ריסוק, וא"ת ואמאי קאמר דמתני' כמחוסרין דיכה זה דבכולהו איתנהו להני תלת דהיינו ריסוק ודיכה ושחיקה מהא מתניתא דאייתי רב הושעיא בזיתים וענבים שריסקן מערב שבת ויצאו מעצמן אסורין ור' אלעזר ור' שמעון מתירין ופרכי' לקמן פרק חבית ורב הושעיא גברא יתירא אתא לאשמועינן פי' דמאי אתא לאשמועינן מתניתא דהיינו מתניתין דחלות דבש שריסקן מערב שבת ולא אתא לאשמועינן אלא גברא יתירא דהיינו ר' שמעון דלא אירי בחלות דבש, ופרקי' רב הושעי' טובא אשמועינן דאי מהתם הוה אמינא התם הוא דמעיקרא אוכלא והשתא אוכלא אבל הכא דמעיקרא אוכלא והשתא משקה לא, אלמא דלא שאני לן בין חלות דבש לזיתים וענבים אלא בהאי טעמא, ובזיתים וענבים הא איתמר בהדיא דאיתנהו לכולהו כדאמרי' והני נמי כמחוסרין דיכה דמו, ומינה דהה"נ לחלות דבש כדפרישנא ומ"מ בין למר בין למר מתני' בריסוק בלחוד שרי וכן הלכתא וכדאמרינן הורה ר' יוסי ב"ר חנינא כר' ישמעאל ומשום דאיתוקם כמתני', כן פי' הרא"ה ז"ל בשם הר"ז הלוי ז"ל:

עז לחלבה ורחל לגיזתה. פי' וה"ה רחל לחלבה אלא שדרך רחל לאהוב אותה בשעה שאינה מינקת כשעה שהיא מינקת מחמת הצמר שלה שהוא רך וראוי לעשות ממנו בגדים טובים ונאים משא"כ בעזים שהצמר שלהן קשה:

מתני' אין צולין בשר וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום וכו'. פי' והא מתני' אפי' ב"ה היא ואינו אסור משום מלאכה הנגמרת בשבת דהא קא שרו ב"ה לעיל היכא שהתחיל מבעוד יום אלא הוי טעמא הכא משום דכיון שצריך אותם לשבת אתי לחתויי בגחלים:

דף כ.

גמרא וכמה א"ר אלעי אמר רב כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי. פי' דכיון דכ"כ הוא מבושל והוא בר אכיל' קצת לא קפיד עלי' ולא אתי לחתויי אתמר נמי א"ר אסי א"ר יוחנן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר ואין בו משום בשולי כותים, וכתב הרא"ה ז"ל

דלפום האי לישנא משמע דלא שנא צלי ולא שנא קדרה צלי אמרו אבל קדרה אע"פ שהוא מבושל כמאכל בן דרוסאי אסור דהיינו בשיל ולא בשיל דאסרי' לעיל וכן דעת ה"ר יהונתן ז"ל, ועוד כתב ז"ל דהא דגרסי' כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו ע"ג כירה שאינו גרוף ואינו קטום דוקא בצלי שממהר להתבשל מאליו בלא חיתוי וראוי לאוכלו בלילה אבל בקדרה לא שרי לשהותו ע"ג כירה שאינו גרוף אלא חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבישל כל צורכו מבעוד יום לפי שאינו מתבשל מהרה מפני הפסק הבל בינו ובין האש ואתי לחתויי:

איבעיא להו תחתון האיך דגבי תנור או האיך דגבי אור. ת"ש דתניא ר' אליעזר אומר כדי שיקרמו פנים המדובקין בתנור, פי' ומכלל דחכמים דפליגי עלי' פנים דגבי אור קאמרי', ופי' רש"י ז"ל וגם רבי' יהונתן ז"ל דר' אליעזר להחמיר בא ורבנן להקל לפי שפנים העליון ממהר לקרום מפני האור העומד כנגדו אבל התחתון שהוא מדובק בתנור מתאחר מלבשל לפי שמצטננים דופני התנור מפני הבצק הדבוק בו, ואין כן דעת הרשב"א ז"ל אלא דר' אליעזר להקל הוא דאתא, ומ"מ קי"ל כר' אליעזר בן יעקב דמשנתו קב ונקי, וקרימה זו כתבו בתוספות כל שאלו פורסן ואין חוטין נמשכין הימנה כי היינו דאמרי' בפסחים גבי לחמי תודה, וכתב ה"ר יהונתן ז"ל דאיצטריך תנא למיתני כולהו דאי לא תנא אלא בשר בצל וביצה הוה אמינא מאי כדי שיצולו לגמרי קאמרי' תנא פת וחררה לגלויי שלא צליי' גמורה אלא כמאכל בן דרוסאי ופת וחררה נמי צריכי לפי שאינן דומין דאי תנא פת הוה אמינא התם הוא דמחמיר ר' אליעזר בן יעקב משום שהפת רחוק מן האור אבל קדרה שמדובקת לגחלים בפני' העליונים סגי קמ"ל דלא סגי אלא עד דאיכא תחתון, ואי תנא חררה הוה אמינא בחררה הוא דקא מיקל ת"ק אבל בפת ליבעי גם פנים התחתונים קמ"ל דלא בעי:

עץ יחידי רב אמר ברוב עוביו. פי' שיכנס האור ברוב עוביו מתוכו, ושמואל אמר ברוב היקפו, פי' רוב היקפו מבחוץ אע"פ שאין רובו מתוכו נשרף:

סליק פרק יציאות השבת בס"ד

פרק ב - במה מדליקין

דף כ:

גמרא

כי תנא דדאיק ולא נפיץ. פי' לא נפיץ באותן מסרקות של מתכות בלעז קרפנ"ר דכיון דלא נפיץ אין שמן נמשך בו:

דלביש מטכסא. פי' מלבוש מאותו כלך והוא מין משי:

דף כא.

ת"ר כל אלו שאמרו אין מדליקין וכו' פי' כל אלו דקתני במתני' שאסור לעשות מהן פתילות כגון לכש וחוסן וכו' אבל עושין מהן מדורה דלא גרע מעצים דעלמא שמחמת שהם רבים לא יפסוק האש מתוכם ולא אתי לחתויי ובלבד שלא יקרא בספר לאורה:

מה טעם לפי שאין מדליקין. פי' שאין מדליקין בעיניהו וגזרי' על ידי תערובת אטו בעיניהו:

הנך בעיניהו מימשכי והנך לא מימשכי בעיניהו. פי' חלב מחותך וקרבי דגים שנימוחו ממשכו בעיניהו אלא שגזרו עליהם אטו חלב שאינו מהותך ואטו קרבי דגים שלא נימוחו אבל ע"י שמן לא גזרו משום דהוי גזרה לגזרה:

ולא שתהא עולה מחמת דבר אחר. כלומר שתהא צריכה תיקון והטיי':

אמר רבא מאי טעמא דרב הונא וכו' ומותר להשתמש לאורה. פי' מדאסר בשבת, וא"ת דילמא תרווייהו משום דכבתה זקוק לה ובשבת לא מצי לאדלוקה תירץ הרא"ה ז"ל דמדקאמר פתילות ושמנים שמעי' להו דפתילות לחול מפני שהאור מסכסכת בהן והיא כבה והילכך בחול אסור גזירה שמא יכבה ויפשע ולא ידליק אבל המדליק בשמנים דמתני' עם פתילה יפה אין הפתילה כבה אלא שאין השמן נמשך יפה אחר הפתילה והאור עמום והילכך נקט שמנים משום שבת גזירה שמא יטה כיון דמותר להשתמש לאורה ופתילות משום חול, ולפום הך פירושא שרי לאדלוקי בחול בשמנים דמתני' עם פתילה יפה כיון שאינה כבה דיכול לאטויי, אלא אסרו שמנים בחול משום שבת דכולה עבדוה כחד מלתא:

דף כא:

אי נמי לשיעורא פירש"י ז"ל וגם הרי"ף ז"ל שצריך ליתן בה שמן כשיעור הזה, אלא שהרי"ף ז"ל הוסיף על זה ואמר דלאחר השיעור הזה מותר לו לכבותה ולהשתמש לאורה או מן השמן דמהיכי תיתי איסורא שהרי כבר נעשית המצוה וכן הדין בשכבה בתוך שיעורו כיון דקי"ל כבתה אין זקוק לה שהרי לא הקצה אותו אלא למצותו ובעודו דולק, ובתשמישי מצוה קי"ל דנזרקין ואין בהן איסור כלל אלא בעוד שעומדין למצותן לכבוד המצוה וכדתניא בתוספתא גבי ציצית וחכמים אומרים אין בו משום קדושה אלא עושין אותו תכריך למת ומרדעת לחמור, ומאי דאסרי' לקמן להתיר מבגד לבגד היינו מקצת חוטין בעוד שרוצה בשאר לקיים למצותו איכא משום בזיון וכמאן דמכחיש מצוה אבל

כל זמן שאינו רוצה בו ובמצותו וכ"ש היכא שכבר נעשית מצותו מותר לגמרי וכן דעת הרא"ה ז"ל ורבו הרמב"ן ז"ל:

ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו. כלומר נר אחד יספיק לו ולכל בני ביתו ואפי' הן עשרה, ומהדרין נר לכל אחד ואחד, פי' המכבדין המצות ושמחים בהן נר לכל א' וא' לכל יום ויום משמונה ימים, והמהדרין המהדרין ב"ש אומרי' יום ראשון מדליק שמונה איש וביתו מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרי' וכו' מוסיף והולך עד שמונה איש וביתו כמו שנהגו, כן פי' הרא"ה ז"ל. וא"ת א"כ מאי והמהדרין מן המהדרין אדרבה יותר הידור נר לכל אחד ואחד, ויש לי לומר דברוב הבתים אנשים בה מעט ויותר הידור כשהוא מדליק שמונה ביום ראשון דאפשר שאין בבית אלא שני בני אדם, וראיתי לרבינו יהונתן ז"ל שנשמר מן הקושיא וכתב נר לכל אחד ואחד מבני ביתו וכן כל ימי החנוכה סגי בנר אחד, והמהדרין מן המהדרין יוסיף בכל לילה ולילה ויכפול וישלש עד שיעשה בסוף שמונה לכל אחד ואחד מבני ביתו עכ"ל, אלא שלא נהגו כן:

נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. פירש"י ז"ל לא ברשות הרבים אלא בחצירו שבתיהן היו פתוחין לחצר, וא"ת א"כ בסמוך דאמרי' הניח חנוני את נרו וכו' ר' יהודא אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוציאו ברשות אמאי פטור ומי הרשהו כיון שיכול להניחה בפנים לא הי' לו להניחה בחוץ, תירצו בתוספות דהתם מיירי דליכא חצר וע"כ הוצרך להניחה מבחוץ והכא מיירי בדאיכא חצר וצריך להניחה בפנים בחצר טפח סמוך לפתח הבית הפתוח לחצר:

אמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה, פי' ואפי' לא הי' בדעתו להדליק נר:

ולא מצאו אלא פך אחד שהי' מונח בחותמו של כהן גדול, פי' וכיון שהי' חתום בטבעתו הכירו שלא נגעו בו ומשל חרס הי' שאינו מיטמא מגבו, וכתב ה"ר יהונתן ז"ל ולהיסט לא חיישי' אע"ג דכותי מטמא במשא כדין זב וזבה שאם הסיטוהו לא היו מניחין אותו אלא יגלוהו לראות אם יש בו זהב או מרגליות כיון שראוהו חתום בחותם ש"מ לא ראוהו כלל. והרא"ה ז"ל פי' שמצאו לאותו פך בתיבה מקום שאין לחוש בו להיסט ואותה תיבה חתומה בחותמו של כהן גדול:

זאת אומרת נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה פי' הרא"ה ז"ל דפשיטא מלתא דמהא ליכא למשמע מינה אלא שלא יניחנה למעלה מגמל ורוכבו אלא דניתי לה בתורת טעמא דכיון דאשכחן דלמעלה אסור שמעי' דבעינן בתוך עשרה דבהכי הוי רשותא דחשיב, וכן, פי' הרשב"א ז"ל:

דף כב.

פסולה כסוכה וכמבוי. פי' ואדינא מדמי' לה ולאו אטעמא דהא רבה גופי' מפרש התם משום דירת עראי ולא שייך הכא.

כדי שתהא מזוזה בימין. דקיימא לן מזוזה בימין דכתיב על מזוזות ביתך יתירא דלא איצטריך דהא כתיב ובשעריך ולא אצטריך למעוטי בית של שותפין דהא קיימא לן בית של שותפין חייבת מדכתיב למען ירבו ימיכם שהוא לשון רבים אלא תיבה יתירא הוא למדרש ביתך דרך ביאתך וכי עקר איניש כרעי' דימינא עקר ברישא והלכך מזוזה בימין ונר חנוכה משמאל ויבא בעל הבית בטלית מצוייצת ביניהן:

אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה, פי' חדא דאית בה תרתי נקט אסור להשתמש לאורה ואפי' הרצאת מעות דתשמיש עראי הוא:

שלא יהו המצות בזויות עליו וכו', וכי היכי דאשכחן התם דבשעת מצותו צריך לנהוג בו כבוד אע"ג דבתר הכי לא הכי נמי בהא דמותר לאחר שנעשית המצוה:

אסור להסתפק מהם עד מוצאי וכו'. פי' דמגו דאתקצאי לבן השמשות אתקצאי לכולהו יומא ואע"ג דהכא אתינן בה בטעמא דבזויי מצוה ולקמן בפ' כירה בטעמא דמוקצה, משום דלא חאיל בה מוקצה אלא מטעמא דבזויי מצוה דלא חאיל מוקצה אלא בטעמא ומיהו טעמא דבזויי מצוה איצטריך לטעמא דמוקצה למיסרינהו אפי' ביו"ט האחרון עד מוצאו, כן פי' המפרשים ז"ל:

כל מילי דמר. דהיינו רבה בר נחמני שהי' רבו של אביי הי' מנהגו לעשות כחומרי דרב וכקוליו במאי דפליג בהדי שמואל בר מהני תלת:

דקא מדליק משרגא לשרגא ולא בקינסא כלל מצוה ממצו' קא מדליק. פי' ובלא קינסא אפי' רב מודה דשרי ופלוגתייהו בקינסא דרב אסר ושמואל שרי דלא חייש לבזויי מצוה ומאן דאסר משום דקא מכחיש מצוה משרגא לשרגא נמי אסור לרב, ושמואל שרי דלא חייש לאכחושי מצוה ומיהו בקינסא אפי' שמואל מודה דאסור:

דף כב:

אבל בקינסא אסר שמואל הא לא תהוי תיובתא. פירוש והנך דנרי זהב לקינסא דמו דאע"ג דלמצוה קא בעי להו אכתי דינרי חולין נינהו ולאו גופייהו מצוה. אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי וטעמא דרב דאסר משום בזויי מצוה ושמואל לא חייש לבזויי מצוה הא תהוי תיובתא דא"כ אמאי אסור לשקול דנרי זהב דהא לצורך מצוה קא בעי להו:

אמר רבא זו נר מערבי פירש"י ז"ל למאן דאמר התם במנחות פרק כל קרבנות הצבור [צ"ח:

] צפון ודרום היו מונחים סדר הקנים קרי נר מערבי נר אמצעי שהוא פונה למערב שאלו שאר נרות כולם פונים לצד אמצעי ולמאן דאמר מזרח ומערב היו מונחים קרי נר מערבי השני למזרח וכן עיקר, ולמאן דאמר מזרח ומערב מונחים תנן בתמיד מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות מזרחיים דולקין מדשן את השאר ומניח את אלו במקומן מצאן שכבו מדשנן ומדליקן מן הדולקין ואח"כ מדשן את השאר. ופי' הרא"ה ז"ל דאע"ג דמשמע מהא דשתי נרות מזרחיים דולקין כל היום מ"מ המזרחי ממש לא הי' דולק למצותו אלא לעשות שני לו מערבי שאלו הי' יחידי נמצא עכשו הוא מזרחי ולפיכך מדליקין הראשון לעשות שני זה מערבי, והא דקאמר מניח את אלו במקומן לאו דוקא דודאי המזרחי הי' מדשן בבוקר עם השאר אלא משום נר מערבי נקטיה אלא שבנר מזרחי הי' מדשן ונותן שם פתילה חדשה ושמן כמדת היום משום דהוא צריך לדלוק כל היום לעשות שני לו מערבי מה שאין כן בשאר אבל מצאן שכבו אלו שתי נרות מזרחיים כגון משמרת שמעון הצדיק מדשנן ומדליקן ולערב מכבן מדשנן ומדליקן, וכן אתה אומר בנר מערבי עצמו שבכל ערב מדשנו ומדליקו מהם לאחר שהדליקן ממנו שאם אי אתה אומר כן נמצא מערבי כ"ז שהי' הנס קיים לא הודלק אלא פעם א' וזה אינו אלא בכל ערב וערב מצות הדלקה עליו. תדע לך שהי' מדשן המזרחי בבקר עם שאר נרות דהא תנן בתמיד פרק החלו עולין נכנס ומצא שני נרות מזרחיים דולקין מדשן את המזרחי ומניח את המערבי וכו' וההוא בבקר קאמר דמדשן המזרחי כמו שהי' מדשן השאר וחוזר ומדליקו לעשות שני לו מערבי כמו שכתבנו וכל שכבו אלו שתי נרות בתוך זמנן מדשנן ומדליקן לאלתר כדאמרי' התם במנחות נר שכבה נתדשן שמן נתדשנה פתילה, אבל בתוספות פי' דמניח את אלו במקומן דוקא ולא הי' מדשן המזרחי ומיירי קודם עשיית דם התמיד משום דעשיית דם התמיד קודם להטבת שתי נרות כדמסדר אביי מערכה משמי' דגמ' כדאיתא ביומ' דהטבת חמש נרות קודם לדם התמיד וסיפא דמצאן שכבו מדשנן ומדליקן טעמא משום דאיידי דאצטריך ליה לאדלוקי נר מערבי שממנו מדליק האחרים בערב מדליק חבירו עמו ג"כ, א"נ כיון שהטיב את האחרים אינו בראוי שיניח זה בלא הטבה ובלא הדלקה וכיון שאי אפשר להיטיבו עד עשיית דם התמיד הי' מדליקו וההיא דפ' החלו עולין דמשמע דהי' מדשן נר מזרחי בבקר כשהי' מדשן השאר מיירי אחר דם התמיד ולפי' מדשן את המזרחי ומטיבו כמו האחרים ומניח את המערבי עד הערב אבל הרא"ה ז"ל פי' דמתני' דתמיד פליג אתנא דבמתני' דתמיד משמע דליכא הפסקה כלל בין הטבת חמש לשתים והא דאמרי' התם בתמיד מצאן שכבו מדשנן ומדליקן מן

הדולקין דוקא בדאיכא דולקין הא לאו הכי מדליק נר מערבי ממזבח העולה כדאיתא התם ומדליק מזרחי ממנו:

וממנה הי' מדליק ובה הי' מסיים פירש"י ז"ל ממנה הי' מדליק האחרים ובה הי' מסיים ההטבה שכל הנרות הי' מטיבן בבוקר חוץ מנר מערבי שהי' מוצאו דולק בבקר כל ימי שמעון הצדיק ומניחו דולק כמות שהוא ואינו מטיבו עד הערב שממנו מדליק האחרים. וכיצד הי' עושה הי' נוטל הפתילה הישנה מנר מערבי ואוחזה בידו בעוד שהי' דולקת ומטיבה ונותן בה פתילה חדשה ומדליקה מן הישנה שבידו והקשו עלי' אם הוא יכול ליטול הפתילה הישנה בידו ולהדליק ממנה המערבי מאי קא פריך והא הכא כיון דקביעי נרות לא סגיא דלא למשקל מיניהו וכו' ולומר דכיון שלא הי' יכול לנתק נר מערבי ולהוליכו להדליק ממנו האחרים על כרחך הא דקתני ממנה הי' מדליק לא סגיא דלא למשקל בקינסא ואדלוקי בקינסא מנר מערבי ובההיא קינסא מדליק את השאר ומאי קושיא דהא יכול להדליק את כולן מפתילה הישנה שבידו כמו שמדליק המערבי עצמו ואין כאן לא בזויי מצוה ולא אכחושי מצוה לפי שכבר נעשית מצותה. וי"ל דעל כרחו יש לו להדליק האחרים מן המערבי עצמו לקיים קרא דכתיב להעלות נר תמיד דמשמע מלישנא דלהעלות נר דבעי' שיהא שם במנורה עצמה נר קבוע להדליק ממנו האחרים והיינו כשדולק בקינסא מן המערבי ומדליק האחרים מן הקינסא, ופריק רב פפא בפתילות ארוכות שמדליק האחרים מנר מערבי ע"י פתילות ארוכות שיוצאות חוץ לנרותיהם עד שמגיעות זו לזו ומדליק מן המערבי את הסמוכה לה והשאר זו מזו, וריב"א ז"ל פי' ממנה הי' מתחיל ההדלקה ובה הי' מסיים ג"כ ההדלקה שבערב כשהי' מטיב המערבי הי' מדליק תחלה האחרים מן המערבי שהי' דולק עדיין ואח"כ מדשן המערבי ומטיבו ומדליקו מן האחרים, ולפי' זה הא דאמרינן עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל אין העדות לפי שבה הי' מסיים שאין בזה נס כלל אלא עדותה הי' בשממנו מדליק שהי' המערבי דולק כל היום שממנו הוא מדליק האחרים בערב, והוי יודע שאף משמת שמעון הצדיק שפסק הנס והי' נר מערבי כבה הי' מדליקו ממזבח העולה כדתנן בתמיד פ' החלו עולין נכנס ומצא שתי נרות מזרחיים דולקין מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק שממנו מדליק את המנורה בין הערבים מצאו שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה, והילכך לעולם נר מערבי דולק להדליק ממנו האחרים כמו בין הערבים שהי' עושה בשעת הנס דמדאוריתא הוא שיהא נר אחד דולק תדיר בלא הפסק. ובסיפרי דריש לי' מדכתיב להעלות נר תמיד וזה נר מערבי מדכתיב לפני ד':

ת"ש דאמר רבא הי' תפוש נר חנוכה. פי' הי' תפוש מי שהדליקה נר חנוכה ואפי' מבחוץ לבית סמוך לפתח לא עשה ולא כלום וקס"ד השתא משום דבעי' הנחה דכל היכא דלא אית הנחה לא מיפרסם ניסא:

הדליקה בפנים והוציאה לחוץ, פי' אע"פ שהוציאה לחוץ והניחה בטפח הסמוך לפתח לא עשה ולא כלום וקס"ד השתא משום דכיון שההדלקה היא המצוה צריך שתעשה במקום חיובה והיא בחוץ, ודחי' לעולם הנחה עושה מצוה אבל מ"מ בעי' שתהא ההדלקה מוכחת שתהא נר זה לשם מצוה וכשהוא מדליקה בפנים לא מוכחא מילתא אלא כשהוא מדליקה בחוץ, ומסתברא נמי דהנחה ראשונה של נר זה בעי' למצוה:

דף כג.

עששית שהית' דולקת והולכת כל היום כולו. פירש"י ז"ל שהדליקה מערב שבת למצות חנוכה ומדליקה ג"כ למצות שבת. ה"ג וכן גריס הרא"ה ז"ל ואי אמרת הנחה עושה מצוה האי מכבה ומדליקה מכבה ומגביהה ומדליקה וחוזר ומניחה מיבעי לי'. וא"ת למה מכבה כיון שהנחה עושה מצוה, פי' ז"ל משום דבעי' הדלקה מוכחת שיהא נר זה לשם מצוה, וכיון שהיתה דולקת מאתמול לא מוכחא מילתא והיינו דבעי' הדלקה בתר הגבהה וגם הנחה ראשונה של נר זה למצוה:

ועוד מדמברכינן אשר קדשנו וכו' להדליק נר של חנוכה. ולא קא מברכי' להדליק ולהניח או להניח לבדו:

שאף הן היו באותו הנס. פי' אף הן היו בסכנה וכן הוא בירושלמי וכן פי' הרא"ה ז"ל ולא כמו אחרים שפירשו שעל ידן בא הנס:

ולענין פסק הל כתב הרא"ה ז"ל דכיון דהדלקה עושה מצו' מדליקין מנר לנר ואפי' בקינס' מההיא דמקדש דהא דמוקי לה רב פפא בפתילות אחרות פשיטא מילתא דדחי' בעלמא היא ולא אוקמתא דעיקר ועדיפא לן טעמא דהדלקה עושה מצוה ולמשרי ואפי' בקינסא ואי הנחה עושה מצוה אפי' משרגא לשרגא לא משום דהתם בגופה דהדלקה ליכא מצוה כל עיקר וחולין גרידי נינהו ע"כ. ואין כן דעת הרשב"א ז"ל אלא דבקינסא אסור*:

הגה"ה א"ה עיין בהר"ן על הרי"ף שמביא שס ב' דעות אי שרי בקינסא, וסיים שם תלוי' בדקדוקי סוגי' בגמ' וכמ"ש בחידושי. ע"ש שמרא' מקום לחידושיו בכאן:

הרואה נר של חנוכה צריך לברך. כתב רש"י ז"ל מצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה שאמר בשם רבי יעקב ז"ל דלא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין או

למי שהוא בספינה ע"כ, ועוד כתב הרא"ה ז"ל שאם הי שם בשעת ההדלקה ששמע מפי המברך כשרואה צריך לברך שהרי לא יצא ידי ברכה:

רב נחמן בר יצחק אמר משאל אביך. פי' משום דהויא מילתא באפי נפשה ולא הויא כשאר מילי דסייע לדאורייתא סבר רב נחמן דלא שייך לא תסור אלא משאל אביך ויגדך:

ומפרישין אותו ערום בין השמשות. כלומר אדם שהוא ערום ואין לו שהות ללבוש לפי שהוא בין השמשות יכול להפריש ולברך על ההפרשה, והיינו דאקשי' ואי אמרת כל מדרבנן בעי ברכה וה"נ בדמאי שהוא חיובא דרבנן להפריש ובעי ברכה היכי מברך והא בעינא והי' מחניך קדוש דאפילו בהזכרת השם לא יראה בך ערות דבר. ופריק אביי ודאי דדבריהם כגון נר חנוכה בעי ברכה ספק דדבריהם כגון דמאי שאלו הי' אפשר לעמוד עליו נמצא הוא פטור בדברים אלו פטור הוא בעשייתן מלברך והיינו דנקט ערום בין השמשות לומר דכיון שאינו צריך לברך על ההפרשה יכול להפריש ערום כנ"ל:

אפי' מרוח אחת נמי ליבעי. כתב ה"ר יהונתן ז"ל דבשתי רוחות דקאמרי' דחייב להדליק שתי נרות מ"מ לא צריך לברוכי אלא אפתח אחד:

דף כג:

תבוא מארה לפלו' שלא הניח פאה וכו' וא"ת ומנא ידעי דלימרו הכין דלמא כבר הניחה ונטלוה עניים, רש"י ז"ל נשמר מזה ופי' שהעוברין ורואין בגמר קצירו שהוא מכלה את הכל לא ידעו שנתנה כבר:

אטו כולהו לאו משום לא תכלה נינהו. פי' הני דאמרי מפני גזל עניים ומפני בטול עניים ומפני החשד מי לא מפרשי טעמא דקרא דאמר רחמנא לא תכלה דמשמע בשעת כלוי ולא בתחלת קצירו וכיון שכן אמאי קתני ומשום לא תכלה. אמר רבא מפני הרמאין, כלומר עוד יש טעם אחר בלא תכלה דאמר רחמנא שאין באלו שאמרנו כדי שיעברו הרמאין בלאו דלא תכלה לפי שיאמרו כבר הנחנוה.

עולה לכמה בני אדם. פירש"י ז"ל למהדרין העושה נר לכל א' וא'. וי"מ עולה לשני אכסנאים שאינן נשואין שצריכין הן להשתתף או להדליק בפ"ע בלא להוסיף נר עליהם:

לא כפה עלי' כלי עשאה כמדורה. ואפי' לאחד אינו עולה, ודוקא בקערה לפי שאין לה פיות ונראה כמדורה אבל נר שיש לה שתי פיות או שלש או כמה שיכול לתת פתילה בכל פה ופה אע"פ שאין לו כיסוי עולה לכמה בני אדם וכן כתב ה"ר יהונתן ז"ל:

נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו כתב הרא"ה ז"ל דהה"נ דקדים וליכא למיחש לקבלה דידי' דלא שייך אלא באומר זמן כדאי' בעירובין דהוא מלתא דמשחשיכה מן הדין ומלתא דקדושת היום מה שאין כן בזה שהוא עושה מלאכה, וגבי

תקיעות אמרי' שלישית להדליק את הנר ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור אלמא דבתר הכי שרי עכ"ל, ומכאן קשה לבעל הלכות גדולות ז"ל שכתב דהיכא דבעי לאדלוקי נר חנוכה ונר שבת ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק דשבת דאי מדליק דשבת ברישא איתסר לי' דחנוכה משום דקבלה לשבת עלי'. ועוד קשיא שאם אתה אומר הדלקת הנר עושה קבלה מכי אדליק נר ראשון קבלה ואסור לו להדליק נר שני ונמצא שאסור להדליק שתי נרות בערב שבת, ואי אפשר לדחות משום דכולהו נרות דשבת הויא מצוה חדא וכנר אחת דמיא דלא היא דמצות נר שבת היינו אותה שמדליק לסעודת שבת וכיון שכן מכי אדליק אותו נר שהיא לסעודת שבת אסור להדליק נר אחר והא לא אפשר אלא ודאי הדלקת הנר אינה עושה קבלה:

נר חנוכה וקדוש היום פי' ה"ר יהונתן ז"ל כגון אדם עני שאם יקנה שמן לנר חנוכה לא יהי' לו לא יין ולא פת שיוכל לקדש עליהן שאם הי' לו אחד מהן יכול לקדש על היין או על הפת כדאמרי' בפסחים. והמקדש על הפת מברך המוציא תחלה ואח"כ מקדש דהא ברכת הלחם תדירא כמו ברכת היין ע"כ:

דדחיל מרבנן הוא גופי' הוי צורבא מרבנן. פי' לפי שהיראה גדולה מן הכבוד שהכבוד אינו אלא בפניו והיראה בין בפניו בין שלא בפניו לפיכך שכרו מרובה שיהא הוא עצמו תלמיד חכם:

גזירה י"ט אטו שבת. ולאו גזירה לגזירה היא דאי לא הא לא קיימא הא, ואע"ג דאיכא מילי טובא דאסירי בשבת ולא בי"ט ולא גזרי' י"ט אטו שבת אפשר דלגבי הא כחדא מלתא חשבינן לה:

רב חסדא אמר לשמא יטה לא חיישי'. פי' מהאי טעמא דמצוה עליו לבערו אלא הכא בי"ט שחל להיות ערב שבת עסקי' לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט אבל בשבת דעלמא שלא חל יו"ט ערב שבת מותר דכיון שהוא התחיל להדליק בחול ואזלי' בתר התחלת הדלקתו וההיא בחול הויא והוי לי' כאיברים ששלטה בהן האור מחול שעושה להן מערכה בשבת כנ"ל. ולא גזרי' רוב שבתות אטו שבת שיש לפניו יו"ט אבל בכל ערבי י"ט גזרי' דאי שרית לי' לאדלוקי בערב י"ט לצורך י"ט אתי להוסיף עליו שמן עוד וקא עבר משום שאין שורפין קדשים בי"ט מה שאין כן לגזור בכל שבתות השנה דהא מיבדיל בדיל מנר משום שבת ולא נגע בי' כלל. ורבא דלא ס"ל טעמי' דרב חסדא משום דס"ל דטעמא דאין שורפין קדשים בי"ט היינו בקדשים גמורים שאסורין בהנאה בשעת בעורן אבל בתרומה כיון דמותרת בהנאה בשעת ביעורה אשתכח דצורך הדיוט הוא ומותר לשורפה בי"ט אלא משום גזירה י"ט אטו שבת, ואע"ג דלגבי תרומה וחלה שנטמאו

אמרי' לא יזיזם ממקומן, מיירי בתרומה שאין דרכה לשריפה, א"נ שנטמאו בי"ט דאיכא משום מוקצה דמעיקרא חזו לאכילה והשתא לשריפה. א"נ כיון שחכמים אסרו שמן של תרומה גזרה משום שבת אלמא לא חזיא וכיון דלא חזיא מהי טעמא דתהוי לא יזיזנה ממקומה, ואפשר דרב חסדא דאסר אף בתרומה דוקא מדרבנן אבל מדאורייתא שרי משום צורך הדיוט חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים בי"ט פי' דאע"פ שמותר לשרוף שמן שרפה בשבת דליכא למיחש להטי' וכ"ש דהוה לן למשרי בי"ט (מהן) אפי' הכי בי"ט אסור לפי שאין שורפין קדשים בי"ט והיינו סייעתי' דרב חסדא כנ"ל:

דף כד.

אמר רב הונא אינו מזכיר, כלומר אינו צריך להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה. אמר לי' רב ששת בתפלה. פי' דבתפלה פשיטא לן שחייב להזכיר שהרי להלל והודאה נקבעו:

את"ל חנוכה דרבנן לא צריך ר"ח דאורייתא צריך. וכתב ה"ר יהונתן ז"ל וחנוכה לא מקרי מועד שיהא אסור להתענות בו מן התורה כמו ר"ח שחייב לקבוע סעודתו על הפת ולברך ברכת המזון. או דלמא כיון דלא איתסר בעשיית מלאכה לא מדכרי', פי' וחנוכה גופי' נמי לא אסירא בעשיית מלאכה:

ימים שיש בהן קרבן מוסף וכו' ערבית שחרית ומנחה וכו' ואם לא אמר מחזירין אותו. לאו דוקא אכולהו דהא אם לא הזכיר בערבית אין מחזירין אותו אלא אשארא דהוו רובא:

ימים שאין בהן קרבן מוסף וכו' שני וחמישי של תעניות ושל מעמדות פי' שהיו מתענים במעמדות, ערבית שחרית ומנחה מתפלל וכו' ואומר מעין המאורע בשומע תפלה. פי' עננו לילי ערבית בכניסת התענית. ואע"פ שאוכל ושותה כל הלילה דהכי אמר רב הונא במסכת תענית יחיד שקבל עליו תענית אע"פ שאוכל כל הלילה מתפלל תפלת תענית וכן כתבו הגאונים והביאו ברייתא ואמרו כך שנו רבותינו פעמים שאדם שרוי בתענית ואינו מתפלל תפלת תענית פעמים שאינו שרוי בתענית ומתפלל תפלת תענית הא כיצד כאן בכניסתה כאן ביציאתה כלומר ערב תענית אע"פ שעתיד לאכול לאחר תפלה מתפלל תפלת תענית אבל ליל מחרתו אע"פ שעודנו בתענית כשמתפלל ערבית אינו מתפלל תפלת תענית וכן כתב הרא"ה ז"ל, נקיטי' מהא דמתפלל אדם תפלת תענית ערבית אף באותן תעניות שאין מפסיק בהן מבעוד יום דהני תעניות של מעמדות תענית יחיד הוו וטעמא דמלתא מפני שכבר קבלה מבעוד יום, וכן נראה מהא דאמרי' ואין בהם הזכרה לברכת המזון דנראה שיש בהן כוס וסעודה. אבל הגאונים ז"ל כתבו ואנו אין אנו רגילין

לומרה ערבית ואפי' שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפלתו:

ואין בהן קדושה על הכוס. פי' ה"ר יהונתן ז"ל דלא קאי אתעניות ומעמדות אלא אימים דאין בהן קרבן מוסף שנכללין בהן חנוכה ופורים שהן ימים טובים ואין בהן מוסף ובא להשמיענו שאין שם קדוש כמו בהכנסות שבתות וימים טובים ואין בהן הזכרה בברכת המזון ומיהו אם בא להזכיר מזכיר. ואין צורך לזה דאפי' אתעניות ומעמדות קאי ובליל כניסת התעניות דאע"פ שקבל התענית מבעוד יום וכבר התפלל תפלת תענית בערבית אפ"ה לאחר תפלה והוא רוצה לאכול אין בהן קדושה על הכוס:

ה"ג רש"י י"ט שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה בשבת אין צריך להזכיר של י"ט. וכתב ז"ל מצאתי בתשובת הגאונים ז"ל שהיו רגילין לקרות בנביא במנחה בשבת עשרה פסוקים ובימי פרסיים גזרו שמד שלא לעשות וכיון שנסתלקו נסתלקו. והר"ז הלוי ז"ל גריס יום הכפורים שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה אין צריך להזכיר של שבת שאלמלא יום הכפורים אין נביא במנחה בשבת:

דף כד:

ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר ריב"ל יום הכפורים שחל להיות בשבת וכו'. פירש"י ז"ל דאכולהו קאי ואפי' הא דרב גידל מידחיא, ואע"ג דליכא הכריחא לדחויי הא דרב גידל מהא דריב"ל דאיכא לדחויי כדדחינן לעיל מי דמי התם נביא בר"ח ליכא כלל הכא יום הוא שנתחייב בחמש תפלות מ"מ סברא דתלמודא היא דליתנהו להההיא דלעיל, ודכוותה בתלמודא פרק שלשה שאכלו ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו ומידחו כמה שמעתתא דלעיל מסברא דתלמודא ולאו מהכריחא דהא דמייתי, וכן בכתובות דף נ"ד ע"ב] אמרי' ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות ומידחו כולהו דלעיל מסברא דתלמודא בלחוד. אבל הרא"ה ז"ל כתב דהא דרב גידל אכתי איתא ולא מידחי וראיות דמייתי' ליתנהו כלל דאינן דומות יפה דהכא כיון דכולהו שמעתתא דמיין אהדדי וחד ענינא נינהו ריב"ל דעדיפא הוה לי' למנקט ולימא ר"ח שחל להיות בשבת וכ"ש אידך אלא ודאי יום הכפורים דוקא קאמר, אבל ר"ח בשבת לא כיון דבר"ח ליכא נביא כלל וכו', וכן נהגו ע"כ:

ש"ץ היורד לפני התיבה. שמתפלל ברכה אחת מעין שבע והיא מגן אבות בדברו וכו' אינו צריך להזכיר של י"ט לומר בא"י מקדש השבת וישראל והזמנים כמו שעשה בתפלת ערבית, ופרקי' הכי השתא התם בדין הוא דבשבת נמי לא צריך משום דלא הוי חובת

היום כלל דהא בחול לא עבדי' דהא תפלת ערבית רשות היא ורבנן הוא דתקינו משום סכנה, פי' משום סכנת מזיקין שלא היו בתי כנסיות שלהן בישוב וכל שאר לילי החול הי' עוסקין איש למלאכתו ולא היו באין לבית הכנסת אלא בגמרו מלאכתו מתפלל ערבית בביתו ובערב שבת היו באין לבית הכנסת וחששו חכמים שיש מהן שאין ממהרין לבוא ושוהין בב"ה להתפלל אחר תפלת הצבור ואיכא סכנה בלילי שבתות כדקיימא לן דבלילי שבתות ובלילי רביעיות רגילין מזיקין ליכנס בישוב שלילית מהלכת בשני לילות הללו ושמא ישאר יחידי בבית הכנסת ובית עלול שמלאך המות מפקיד שם את כליו ואם ישאר יחידי המתאחר שם ינזק בה לפיכך האריכו חכמים את תפלת ערבית כדי שימצא גם העצל את הצבור בבית הכנסת, אבל בי"ט לא הוצרכו לתקן דהא אין סכנה אלא בשני לילות הללו. וכיון דאין עיקר תפלה זו אלא משום תקנה לא החמירו חכמים להזכיר בה י"ט:

מתני'

אין מדליקין בשמן שריפה בי"ט:

גמ' ה"ג מאי טעמא לפי שאין שורפין קדשים בי"ט. מנא הני מילי אמר חזקי' וכן תנא דבי חזקיהו וכו', וכן גריס רש"י ז"ל, ופי' מנא הני מילי דאי לא ממעיט לי' קרא אית לן למימר ליתי עשה דבאש תשרופו ולידחי לא תעשה דמלאכה. ואית ספרי דגרסי הכין בהדיא מכדי שריפת קדשים עשה ולידחי לא תעשה ואין צורך, והא דבעינן מנא הני מילי לאו אשמן שריפה קאי דהא תרומה דחייבת בשריפה מדרבנן היא אלא אאין שורפין קדשים קאי, וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שכתב מנה"מ דאין שורפין:

ליתן לו בקר שני לשריפתו והיינו חולו של מועד ומיירי באיברים שלא הוקטרו מערב וכ"ש קדשים פסולין דלא שרפי' וא"ת ולמה ימתין עד יום חולו של מועד ישרפם לאלתר בלילה במוצאי י"ט. וי"ל דאפשר שקבע לך הכתוב זמן שריפתן כל הלילה עד הבקר שהוא זמן אכילתן כדכתיב ופנית בבקר והלכת לאהליך, אבל בירושלמי אמרו שאין תחלת זמן שריפת קדשים אלא ביום ואחר שעבר זמנן נשרפין בין ביום בין בלילה ומדמו לה התם בהדיא למילה:

לא עולת חול בשבת ולא עולת חול בי"ט. וא"ת אי מקרא הכי הוה לי' למדרש ולא עולת חול בשבת ולא עולת י"ט בשבת אבל עולת חול בי"ט מנא לי'. וי"ל דכולה קרא יתירא הוא דלא ה"ל למימר אלא על עולת יעשה ונסכה ומדכתיב עולת שבת דרשי' דוקא של שבת ולא של חול ואפי' של י"ט בשבת ומדכתיב בשבתו דרשי' ולא עולת חול בי"ט:

ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו. כתב הרא"ה ז"ל מסתברא דרבא לרבותא נקט מילה משום דעדיפא שכן נכרתו עלי' י"ג בריתות וכ"ש לכולהו עשה דעלמא בין שקבוע להם זמן בין שאין קבוע להם:

רב אשי אמר שבתון עשה הוא והוה לי' י"ט עשה ולא תעשה וכו'. וא"ת תינח קדשים אבל תרומה מנא לן. תירץ הרא"ה ז"ל דאפשר דבשריפת תרומה איכא עשה דתיהוי בכלל מאי דמיתמר בפסחים בקדש ישרף כל שפסולו בקדש באש ישרף, וא"ת ותיפוק לי' דמותר ליהנות ממנה ויהא מותר לשורפה, פרש"י ז"ל דאע"ג דהדלקת נר בי"ט מלאכה המותרת היא הואיל והבערת שאר קדשים שאינן נהנין נאסרין גם זו לא יצא מן הכלל ע"כ. וא"ת והא קי"ל דכל שאפשר לקיים את שניהם לא אתי עשה ודחי לא תעשה וא"כ לרב אשי למה לי קרא דהא אי לא הוי י"ט אלא לא תעשה גרידא לא דחי. תירץ הרמב"ן ז"ל דלא מיקרי אפשר לקיים את שניהם אלא בשאפשר לקיים שניהם לאלתר בלא שהוי המצוה כגון ציצית דאפשר לעשות מיד ממינו אבל בשיהוי המצו' כי הא דשריפת קדשים לא, וא"ת ורבא אמאי לא פריק לי' כרב אשי דהא אית לי' י"ט עשה ולא תעשה הוא דאמרי' במס' ביצה גבי כיסוי והא י"ט עשה ולא תעשה הוא ומדוחק קושיא זו איצטריך רבא לפרוקי אפר כירה מוכן לודאי ואין מוכן לספק, וי"ל דלאו משום דאית לי' לרבא האי סברא די"ט עשה ולא תעשה דהא אכתי לא קמה לן עד דאתא רב אשי ופירשה כדאיתא בשמעתין אלא דבלאו הכי קשיא לי' לרבא דבלאו הכי קים לי' למימר דמדינא לא דחי עשה י"ט כדרשי' דמלבדו הכא ותירוצי' דרבא לאו אההיא קושיא איתמר אלא דתלמודא הוא דסדרה ומייתי התם הא דרב אשי די"ט עשה ולא תעשה לרוחא דמלתא ומשום דמסקנא והלכתא כרב אשי. אבל הרא"ה ז"ל תירץ דאפשר דרבא ס"ל כרב אשי די"ט עשה ולא תעשה הוא וקרא דמייתי הכא מלבדו לא איצטריך כלל אלא למילה משום דאתיא בק"ו ודרבא לאו אהא איתמרא עיקרה אלא לקמן גבי מילה שלא בזמנה דמהדרי' עלה מנא לן דלא דחיא י"ט ומאן דמסדר תלמודא אתא לדרבא למימר דמלבדו דאיפשיט לן דאי נמי ליתא לדרב אשי כלל מלבדו איכא למדרש דלא ליתי עשה ולידחי לא תעשה די"ט, תדע דרבא כרב אשי ס"ל דאי לא תימא הכין היכי איפשט לי' לרבא מלבדו מילה שלא בזמנה דאיכא ק"ו אימא דלאפוקי עשה בעלמא דלא דחי י"ט אע"ג דאיכא ק"ו אהא לבדו אלא ודאי להכי מייתי לי' לרבא לבדו למדרש מיני' מילה ולהכי קבלה רבא לקושיין דהתם די"ט עשה ולא תעשה הוא ואיצטריך לפרוקי אפר כירה וכו':

דף כה.

מסתברא קדש לא ממעיטנא שכן פנ"ק עכ"א, והא דלא מני מחוסר כפורים שאוכל בתרומה ולא בקדשים, משום דמהאי טעמא הוא דקמה לי' לתנא כדאיתא התם ביבמות: **אדרבה** תרומה לא ממעיטנא שכן מחפ"ז מיתה וכו'. פירש"י ז"ל בלשון שני כהן האוכל תרומה בטומאה חייב מיתה, ולא מיחוור דאכתי קדש חמור דהא כהן האוכל קדשים בטומאה חייב כרת, והנכון מה שפי' בלשון ראשון מיתה לזר האוכלה אפי' הוא טהור מה שאין כן בקדשים שהרי שלמים נאכלין לבעלים ואע"ג דחשיב נמי ואסורה לזרים בתרתי חשיב להו משום דבקדשים ליכא חיוב מיתה ולא איסורא כלל דהא לכתחלה שרו. ופרקי' הנך נפישן חומרות שיש בקדש מרובות מתרומה ואי בעית אימא קדש חמור שכן עונש כרת דאית בה תרתי חומרות ימיו נכרתים והולך ערירי מה שאין כן במיתת שמים דימיו נקצרין אבל אינו הולך ערירי:

דף כה:

מתני' ר'

ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת. פי' שריחו רע. וא"ת ותיפוק דהא אינו נמשך אחר הפתילה אפי' בעוד שהזפת בתוכו כדתנן ולא בזפת וכ"ש בעטרן שהוא הפסולת. וי"ל דדוקא זפת אינו נמשך לפי שהוא עב אבל עטרן שהוא צלול כמים נמשך: **שמן** שומשמין. שמעתי שהוא שמן שעושין מאליגרייי"א ושכן קורין אותו בלשון ערב סומסמי:

גמ'

רחיצת ידים ורגלים וכו' ואני אומר מצוה. פי' מורי נר"ו נראה דלאו מצוה ממש קאמר שיברך עלי' אלא מנהגא בעלמא ולא מברכינן אמנהגא כדאמרי' גבי ערבה תדע דאמרי' מאי מצוה דאמר רב יהודה אמר רב כך הי' מנהגו וכו' דאלמא לאו מצוה אלא מנהגא. וכן כתבו בתוספות דמשום הכי רחיצה מצוה משום דקיי"ל דמנהג אבותינו תורה היא וכן כתב ה"ר יהונתן ז"ל ואני אומר מצוה לשמוע דברי חכמים ע"כ:

סדין בציצית ב"ש פוטרין. הנכון לפרש דב"ש אית להו היקישא דלא תלבש שעטנז גדילים תעשה והילכך כל היכא שהוא כסותו מותר להטיל בה תכלת אבל סדין לא דהא בסיפרי דרשי' כסותך פרט לסדין וכיון דלא אפשר בתכלת משום שעטנז אף בלבן פטור דכל שאינו בתכלת אינו בלבן ואפי' למ"ד אין מעכבין זה את זה, והייינו דקאמר ב"ש פוטרין דמשמע דלגמרי פטרי ואפי' ממין הסדין דהיינו בלבן דאלו מחייב בלבן כמו שפירש"י ז"ל ולא פטרי אלא מתכלת הוה להו למימר ב"ש אוסרין:

ואינהו סבור. פי' ואינהו שהיו מחפין כנפי כסותן ולא הטילו בהן ציציות כלל כב"ש סברי משום כסות לילה שאסור להטיל בהן תכלת וכיון שאינו בתכלת אפי' בלבן אינו. ורש"י ז"ל פי' דב"ש לבן הטילו בהן ולא תכלת ולפי זה נפרש ואינהו שהטילו לבן ולא תכלת סבור דאסור גזרה שמא יכסנו בלילה דליכא משום מצוה ואיכא משום כלאים, עם היות שרש"י ז"ל פי' שמא יש לו כסות שהוא מיוחד ללילות ויטיל בו ציציות ונמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה הכל עולה לענין אחד:

אמר רבה מפני שריחו נודף. כלומר ריחו טוב והולך למרחוק גזרה שמא יסתפק ממנו לסוך בו ידיו:

דף כו.

חדא מפני שהוא עף, פי' הר' יהונתן ז"ל ואפי' בחול אסור:

בשלמא נפט לבן מפני שהוא עף. פי' ובחול אסור מפני שהוא עף ואצ"ל בשבת דאיכא תרתי חדא שהוא עף ועוד דמתוך שריחו רע גזרה שמא יניחנו ויצא כדאמרי' לעיל גבי עטרן:

סומכוס היינו ת"ק. פי' היינו ר' יוחנן בן נורי שאמר אין לך אלא מה שאמרו חכמים כלומר אין לך לפסול אלא אותן שמנו חכמים במשנתנו ובמתני' קא מני חלב בפסולי דשמנים והוא יוצא מן הבשר וקא מכשר ר' יוחנן בן נורי שמן דגים והיינו דסומכוס, ופרקי' איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי כלומר דתרווייהו מכשרי שמן דגים ומשמע דוקא שמן דגים ולא קרבי דגים אלא דחד מינייהו מודה דקרבי דגים שנימוחו על ידי תערובת מותר משום דבעיני' מימשיך והיינו דרב ברונא, ואידך סבר דוקא שמן דגים אבל קרבי דגים כלל כלל לא אפי' ע"י תערובת ודלא כרב ברונא ולא מסיימי אי סומכוס אית לי' כרב ברונא או ת"ק כנ"ל, ומדברי רש"י ז"ל נראה דשמן דגים היינו קרבי דגים שכך כת' אי נמי דאכשר חלב מהותך בתערובת שמן כל שהוא חד מהנך תנאי סבר לדרב ברונא דחלב ניתר בתערובת אבל שמן דגים אפי' בעיני' שרי וחד סבר שמן דגים ע"י תערובת אבל חלב כלל כלל לא עכ"ל. ואינו מחוור:

מתני' (כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו וכו' פי' לפי שלא מנאן לעיל גבי פיסול פתילות ועשה בכאן כלל).

תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר כל היוצא מן העץ וכו' חוץ מן הפשתן. לאו דוקא פשתן דה"ה צמר נמי דיש בו שלש על שלש כדלקמן אלא איידי דנקט כל היוצא מן העץ נקט חוץ מן הפשתן שהכתוב קראו עץ ולאו דוקא כל היוצא מן העץ דה"ה לנוצה של עזים וכל מידי דלאו צמר ופשתים כאביי דאר"ש בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר

אחד אלא משום לישנא דמתני' תנא יוצא מן העץ ונקט נמי פשתן ולא נקט בגד פשתן לאשמעי' אגב אורחי' דבפשתן גופי' כגון אונין מיטמו בנגעים ואין מסככין בהן כדלקמן וכן פרש"י ז"ל.

דף כו:

אף כל צמר ופשתים. פי' ושאר בגדים לא מיטמו כלל בין שלש על שלש בין שלשה על שלשה:

רבא אמר שלשה על שלשה וכו' לר' שמעון בן אלעזר אית לי'. פי' ודוקא בשאר טומאות או בטומאת שרצים מריבויא דקראי אבל לנגעים לא מיטמו אלא דוקא צמר ופשתים ובהא כ"ע מודו ובכי הא נקטא שמעתין, לתנא דבי ר' ישמעאל לית לי', פי' לית לי' שום טומאה בשאר בגדים דבין טומאת שרצים בין שאר טומאות דוקא צמר ופשתים ולקמן ילפי' מנא לי' טומאה לר' שמעון בן אלעזר בשאר בגדים בשלשה על שלשה דהא מנגעים יליף דאי לא מהיכא תיתי לי' לחלק בין פשתן לשאר מינין:

דתני בגד. פי' אי לא כתיב גבי נגעים והבגד אלא ובגד הוה אמינא דדוקא בגד שלם, ואימא לרבות שלשה על שלשה, פי' בצמר ופשתים פי' דאי כתיב בגד הוה אמינא דדוקא בגד שלם דהיינו ארבעה על ארבעה או חמשה על חמשה אבל שלשה על שלשה לא והשתא דכתיב והבגד בא לרבות שלשה על שלשה בצמר ופשתים אבל שלש על שלש לא מיטמו כלל אפי' בצמר ופשתים, ומתמיהי' ולאו ק"ו הוא כלומר לשלשה על שלשה לא צריך קרא דמק"ו קא אתי ולרוחא דמלתא קא מהדר לי' הכין ולאתמוהי עלי' ולאו ק"ו הוא דודאי אכתי לא איצטרכינן לק"ו דכל היכא דכתיב בגד שלשה על שלשה בכלל דחשיב בגד שלם. ואקשי' א"ה שלש על שלש נמי לתאן בק"ו ואיידי דאהדר לי' ק"ו מהדר לי' לפום האי טעמא דאדכר דלמה לי שלש על שלש דכתב רחמנא ולא אתי בק"ו אלא שלשה על שלשה וכו' לעשירים לא חזיין לא אתיין בק"ו ולא דמו לשתי וערב דשתי וערב חזו למילתי':

דכתב קרא וכו', כתב רש"י ז"ל מסקנא

טעמא דמלתא היא כלומר כיון דשלש על שלש לא חזיין לעשירים ולא אתי בק"ו טעמא דכתב קרא הא לא כתיב קרא לא אמרי', ואקשי' ואימא לרבות שלשה על שלשה. ולי נראה דמאן דמקשה ואימא לרבות שלשה על שלשה הוא דקאמר טעמא דכתב קרא ולומר דאכתי נימא דקרא לא אתי להכין, אלא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים, ופרש"י ז"ל ושלש על שלש דבצמר ופשתים אתי בק"ו משתי וערב. ואינו נכון בעיני דהא אסיקנא דשלש על שלש לא אתו בק"ו. ועוד דאנן אקושיא דקאמרי' דכ"ע מיהת

שלש על שלש בצמר ופשתים מטמא מנא לן אתי' לאלומי ולומר דאכתי מנא לן דדילמא רבויא דוהבגד לא אתי אלא לשלשה על שלשה בשאר בגדים אבל שלש על שלש כלל כלל לא אפי' בצמר ופשתים, וכן כתב הרא"ה ז"ל דמעיקרא הכי קשיא לי' ואימא לרבות שלשה על שלשה ולפום הא השתא ליכא פרישה כלל בין צמר ופשתים לשאר בגדים אלא כולן שוין וליכא למימר מסתברא קאי בצמר ופשתים מרבה צמר ופשתים ולא שאר בגדים כדלקמן דאדרבה מסתברא לרבויי דבר חשוב ולאפוקי שלש על שלש דלא חזי. ופריק אמר קרא בגד צמר או בגד פשתים בגד צמר ופשתים אין מידי אחרינא לא כלומר א"כ דכולהו שוין צמר ופשתים דפרט בהו רחמנא למה לי עכ"ל:

אימא כי אמעיט משלש על שלש אבל שלשה על שלשה מיטמא. פרש"י ז"ל כי אמעיט שאר בגדים משלש על שלש דבצמר ופשתים אתו בק"ו משתי וערב אבל שלשה על שלשה ליטמו מריבוי דוהבגד ע"כ ולפי שיטתו שפי' למעלה בצמר ופשתים אתי בק"ו יפה פי' דצמר ופשתים דקרא דוקא לשלש על שלש דצמר ופשתים דאתו בק"ו ולא לשאר בגדים ולעולם רבויא דוהבגד לשלשה על שלשה דשלש על שלש דשאר בגדים דלא איצטריך והבגד לשלש על שלש דצמר ופשתים דהא מק"ו אתי, ומ"מ אינו נכון כמו שכתבנו למעלה. והרא"ה ז"ל פי' דהשתא הדרינא לטעמא אחרינא ולומר דודאי והבגד לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים הוא דאתא וליכא רבויא כלל לשאר בגדים מ"מ אפי' הכי נימא דבכלל לישנא דבגד נינהו ואי משום צמר ופשתים דפרט רחמנא אימא דמשום שלש על שלש דמיטמו בהו ולא בשאר בגדים והוצרך למעט לפי שכולם היו בכלל בגד והלכך כשנתמעטו בשביל שפרט לך הכתב צמר ופשתים אין לך לתפוס אלא פחות שבלשונות לומר שלא נתמעטו אלא משלש על שלש:

ופרקי' תרי מיעוטי כתיבי, פירש"י ז"ל דתרי זימני כתיבי בי' בגד צמר ופשתים זאת תורת בגד צרעת בגד הצמר או הפשתים, ואינו מחוור דא"כ הוי לי' למימר תרי קראי כתיבי, השתא דאמר תרי מיעוטי כתיבי משמע דמלישנא דאו קאמרי' דחשיב לי' מיעוטא:

דף כז.

נפקא לי' מאו בגד. פי' דכתיב גבי שרצים דאלו גבי נגעים ליכא מאן דפליג כלל דהא קמה לן שפיר כדאיתא בשמעתין דלא מיטמו אלא צמר ופשתים וצמר ופשתים אפי' שלש על שלש, והאי איפשיטא לה שפיר וליכא מאן דפליג, אלא השתא לענין שאר טומאות איירינן כדפרישינן לעיל, והשתא דרשי' או לרבויא ולעיל למיעוטא משום דכתיב גבי צמר ופשתים דהוי מיעוטא:

ואביי האי בגד מאי עביד לי'. פי' ואביי אליבא דר"ש בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל דאמרו דבר אחד דאין טומאה בשאר בגדים כלל האי או מאי עביד לי', והאי תנא דמרבה טומאה לשאר בגדים מוקי לי' כאידך תנא דבי ר' ישמעאל:

וליתי נגעים מינייהו. פי' אלא ודאי לא חמירי וטעמא דשתי וערב משום נגע דאית בגופייהו אבל לקבל טומאה מאחרים עד דחזי:

שכן מטמאין בכעדשה. וכתב הרא"ה ז"ל דאפשר דרבא סבר דגריס בנגעים במראה שטח העור לא הוי יותר מכעדשה שאלו אתה שוטחה הוי בודאי יותר מכגריס:

מנין לרבות צמר גמלים וכו'. ומ"מ שלש על שלש בצמר ופשתים דמיטמו במת ושרצים יליף מנגעים דגלי רחמנא בנגעים וה"ה לשרצים כסברא דרבא:

רבא אמר כי לית לי' להך תנא דבי ר' ישמעאל בשאר בגדים וכו'. פי' רבא אמר לעולם לא מפיק דתנא דבי רבי ישמעאל דלעיל דאמר אף כל צמר ופשתים היינו לשלש על שלש אבל שלשה על שלשה מודה הוא דמיטמו אפי' שאר בגדים, ואידך תנא דבי ר' ישמעאל דמרבה צמר גמלים וכו' דוקא שלשה על שלשה אבל שלש על שלש לא כנ"ל:

הדר בי' מההיא. פירש"י ז"ל דהדר מההיא ואמר דתנא דבי רבי ישמעאל ור' שמעון אמרו דבר אחד ולאו כאביי ע"כ. כלומר דלאביי לית לי' טומאה כלל בשאר בגדים לתנא דבי ר' ישמעאל ולר' שמעון ולדידי' מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל ואלו לרבא אית לי' טומאה שלשה על שלשה בשאר בגדים ולא מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל ולא פליגי תנאי בהא מלתא כנ"ל:

ואי בעית אימא הא רב פפא אמרה,. כלומר הא דפריק רבא כי לית לי' להך תנא ולפרוקי דלא מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל רב פפא אמרה ולא כי האי גונא דתנא דבי ר' ישמעאל דרישא דתני כל צמר ופשתים לאו לענין טומאה איתמר אלא לענין כלאים ולומר דבכל מקום שכתוב בתורה ובגד כלאים היינו דוקא צמר ופשתים ולא שאר מינין ובשלמא לרבא דמוקי אף כל לענין טומאה איצטריך לא פלוגי בין שלש על שלש לשלשה על שלשה אבל רב פפא כיון דאתרבו שאר בגדים דינן לשרצים שוין כצמר ופשתים ובין שלש בין שלשה מיטמו כאידך תנא דבי ר' ישמעאל דקתני סתמא מנין לרבות צמר גמלים וכו' כנ"ל מדברי רש"י ז"ל ולא מיחוור. והרא"ה ז"ל כתב מסתמא כאידך תנא דבי ר' ישמעאל ס"ל לרב פפא דמרבי שאר בגדים מאו בגד ודוקא לשלשה על שלשה ולא בשלש על שלש בשאר בגדים דהא ליכא אלא חד רבוייא ואפי' בצמר ופשתים לא הוי מרבינן להו לשלש על שלש אליבא דהאי תנא אי לאו משום דגמרינן מנגעים כדפרישנא לעיל ואלו בנגעים לא מיטמו אלא צמר ופשתים בלחוד ושאר בגדים כלל לא עכ"ל:

אף כל לאתויי ציצית. פי' אף כל דתני תנא דבי ר' ישמעאל לא לענין טומאה אלא לענין ציצית ולא דלא מחייב שום בגד בציצית אלא דוקא של צמר ושל פשתים ואקשי' ציצית בהדיא כתיב בהו וכו' אבל גדילים תעשה לך, פי' לאלו שהזכרנו שהן צמר ופשתים ולא לאחרים:

דף כז:

הכנף מין כנף. פי' דהוי יתירא דהא כתיב על כנפי בגדיהם, והוה לי' למימר ונתנו על ציצית פתיל תכלת. אלא להכי אתא שיהא הציצית ממין הטלית ואם טלית של משי הוא יהא הציצית של משי ולא משאר מינין דהכי משמע ציצית של כנף יהא, כן פי' רש"י ז"ל, אבל בתוספות פירשו שלא יהו החוטין כולן צבועין אלא מין הכנף כלומר לבנים כמין הכנף ולא צבועים, אי נמי אם הכנף צבוע יהיו החוטין צבועין ולא לבנים:

.

וכתיב צמר ופשתים דמשמע גדילים תעשה אותן מהן, צמר פשתי' פוטרין בין במינן ובין שלא במינן כגון. אם הטלית של קנבוס ושל משי. סד"א כדיוקא דרבא קמ"ל מהכא משמע דרבא לית לי' כתנא דבי ר' ישעמאל דרישא אף כל לאתויי ציצית ולא מחייב אלא צמר ופשתים ולרבא כל בגד חייב אם הוא מין כנף כדדריש הכנף מין כנף, ואפשר דרבא סבר כאידך תנא דבי ר' ישמעאל וכן מוכח התם במנחות וכיון שכן קיי"ל כרבא דהוא בתרא ונמצא כל בגדים חייבין בציצית מן התורה אלא ששאר בגדים פוטרין במינן בלבד מן התורה וצמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן ושלא כדברי הרי"ף ז"ל אלא כדברי הגאונים ז"ל:

אמר אביי ר' שמעון בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד. פי' דתלו לסיכוך בטומאה ודלא כרבנן דסברי דהתם דאע"ג דלא מקבלי טומאה פסילי לסיכוך מכיון דנפקי מכלל פסולת גורן ויקב דאמרינן התם סככה באניצי פשתן פסולה ופרישנא התם כיתנא דדייק ונפיק ואע"ג דאכתי לא מיטמא כלל לא טומאת שרצים ולא טומאת נגעים:

מתניתין

כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן. כתב הרא"ה ז"ל מסתברא כמאן דאמר דפתילה דקנבוס לא אבל דצמר גפן אין לנו כיוצא בה ולא בהאי כללא הוא דלאו יוצא מן העץ הוא אלא יוצא מן הפרי ע"כ, וכן דעת ה"ר יונתן ז"ל אבל רבינו תם ז"ל כתב דאפילו בפתילה דקנבוס מדליקין דלאו יוצא מן העץ הוא:

דף כח.

גמרא

וכתיב התם ויפרוש את האהל. פי' ואע"ג דהאי אהל דהכא מיריעות עזים הוא דהכי כתיב קרא ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן מ"מ שפיר מוכח מהכא דפשתים איקרי משכן דהא בהאי קרא לא כתיבי יריעות שש משזר אבל באידך קרא כתיב ומוכח במאי דאמר על המשכן כלומר ויפרוש את האהל על המשכן שכבר פירס דהיינו יריעות שש, ואע"ג דכתיב ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משזר דאלמא דיריעות שש איקרי משכן ולא מוכיח מיני' היינו משום דהאי קרא פשיטא לי' טפי דהתם איכא לפרושי ואת כמו ואל אבל בהא דהכא לא סגי' דלאו הכי דודאי משכן דכתיב היינו יריעות שש כדפרישנא, זו היא שיטתו של הרא"ה ז"ל, אבל רבינו יהונתן ז"ל כתב דיריעות שש מיקרו משכן דכתיב על המשכן ויריעות עזים היו עומדין על יריעות שש ע"כ. ואע"ג דיריעות פשתן מיקרי אהל ומיטמו וצריכות הזאה אפי' הכי מביאות הטומאה לכלים שתחתיהן כדחזי' באהלות שאף האדם מביא טומאה לכלים שנאהלין תחתיהן אע"פ שהאדם נטמא בכזית מה שתחתיו, ובתורת כהנים מוכיח מקרא:

מה להלן קרוי אהל. פי' דמשכן איקרי אהל דכתיב את משכן אהל מועד אף כאן אדם כי ימות באהל דפשתן נמי איקרי אהל, וי"מ דמגופי' דלישנא דמשכן מוכח דאיקרי אהל שכן תרגום אהל משכנא:

אי מה להלן קרשים אף כאן קרשים. פי' דקס"ד דקרשים נמי איקרי משכן ופריק אמר קרא ועשית את הקרשים למשכן משכן קרוי משכן ואין הקרשים קרויין משכן, כלומר משכן כגון עשר יריעות שש קרוי משכן ומשכן אהל כדפרישנא לעיל:

מקיש עליון לתחתון. פי' מקיש עור תחש גופי' דהוי עליון לתחתון דהיינו אהל מועד דהוא יריעות עזים דהא כולהו איתקיש אהדדי בההוא קרא דפרטא דפרט בהו קרא יתירא הוא ולדרשא הוא דאתא:

גופא בעי ר' אלעזר עור בהמה טמאה וכו' מאי קא מיבעי' לי'. פירש"י ז"ל דהא ממשכן גמיר לה ר' אלעזר לעיל בריש שמעתין והתם טהורה היא דהואי ע"כ, כלומר דהא כתיב עורות אילים מאדמים:

אמר רב אדא בר אהבה תחש שהי' בימי משה קא מיבעיא לי', פי' עורות תחשים דכתיב גבי המשכן קא מיבעי' לי' ומיני' ילפי' עור בהמה טמאה אם יטמא באהל או לא:

דף כח:

אלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים וכו' למאי הלכתא. פי' אי לפרושי תחש דטהור הי' דבעי' למיקם עלי' כדלקמן דאמרינן מאי הוי עלי' דתחש הוה לי' למימר הכי תחש שהי' בימי משה טהור הי' אבל מדקאמר האי לישנא משמע דלאשמועינן

מידי אתא והיינו לטומאת אהל ולומר דאין עור מיטמא בטומאת אהל אלא עור בהמה טהורה אבל רש"י ז"ל לא פי' כן:

בהדיא כתיב בהו למען תהי' תורת ה' בפיך. פי' בהדיא כתיב בגופייהו למען תהי' וגו', וכתב הרא"ה ז"ל ולמה לי' לרב יוסף למגמר לה ממשכן ע"כ, פי' לפירושו דרב יוסף נמי אפי' במלאכת משכן נמי קאמר דלא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה אלא דמעיקרא קשיא לן דלא אתא לאשמועי' תחש בלבד אלא מילתא אחרינא והיינו תפילין, ולא כן דעת רש"י ז"ל וכמו שאכתוב בסמוך, ופריק דאתא לאשמועינן עורן כלומר בתים של תפילין:

דתניא תפילין מרובעות הלכה למשה מסיני היא לכרכן בשערן ולתופרן בגידן. פי' של טהורה כלומר בשערן וגידן של תפילין והם של טהורה כדילפינן לעיל:

מאי הוי עלי' דתחש. פי' הרא"ה ז"ל דלאפוקי מפשטא דמתניתא דלעיל דתני כמין תלא אילן בעינן למפשטה מתנאי אע"ג דקי"ל מדרב יוסף דאמר לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד וזה כדבריו כמו שכתבתי למעלה בשמו ז"ל. אבל רש"י ז"ל פי' מאי הוי עלי' דתחש הואיל ודרב יוסף לאו למלאכת המשכן איתמר לא אפשיט בעיין, ונראה מדבריו דהא דרב יוסף דוקא לתפילין איתמר ולא למלאכת המשכן:

ליפשוט מינה דמין בהמה היא, כלומר כיון דילפי' מאדם הראשון דהא אין מקריבין חי ע"ג המזבח:

ור' עקיבא סבר קיפול מועיל, לבטלו מתורת בגד ולא חיישי' דלמא מימליך עלה ופשיט לה מקיפלה ואע"פ שלא הבהבה וכ"ש אם הבהבה שאי אפשר שלא נשרף אחד מחוטי הבגד:

ובי"ט שחל להיות ערב שבת וכו'. פי' אבל בי"ט דעלמא לכולי עלמא שרי דאף על גב דכי אדליק הוה לי' שבר כלי ולא סגי דלא להפוכי בי' והיפוך בשבר כלי אסור וכמו שפירש"י ז"ל מ"מ בי"ט דעלמא כי בעי להפוכי בי' מרבה עליהם עצים מוכנין ומותר כדלקמן:

דף כט.

לפי שאין מדליקין בפתילה שאינה מחורכת פי ומתוך שאינה דולקת יפה גזרה שמא יטה ור' עקיבא לא גזר דנהי שאינה דולקת יפה כל כך כיון דלעולם לא תכבה ליכא למיחש לשמא יטה, וא"ת לר' עקיבא דאיתלי כר' יהודה כיון דקיפול מועיל היכי מטלטל לפתילה דהא הוי לי' ככלי שנשבר בי"ט, ורש"י ז"ל נשמר מזה ופי' דע"כ מערב י"ט קיפלה לפי שאין גודלין פתילה בי"ט ע"כ, כלומר והוי לי' ככלי שנשבר מערב י"ט דמותר להסיק השברים בי"ט משו' דדעתי' עלייהו מאתמול:

והשתא שבר כלי והו"ל נולד. פי' ואפ"ה ר' שמעון מתיר דלית לי' נולד, ודוקא נולד כי הא אבל אפר שהוסק בי"ט דמאתמול עצים והשתא אפר אית ליה:

אבל קליפי אגוזים דמעיקרא מיגלו וכו' וא"ת ליתני הא וכ"ש אידך, וי"ל דקמשמע לן כחו דר' שמעון דאפי' בנולד שרי דאי אשמועינן אגוזים הוה אמינא דוקא אגוזים אבל בשבר כלי אימא מודה לי' לר' יהודה צריכא, והא דאשמעי' רב פלוגתיהו דרב יהודה ורבי שמעון בכלים והני אחריני משום דקמ"ל דבהא נמי שייכא פלוגתא דמוקצה ונולד:

והא דרב לא בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר כלומר לא שמיע מרבי' בפירוש הני תלתא בבי דפליגי ר' יהודה ור' שמעון אלא מכללא דשמיע מר' חייא רבי' בתמרי דאמר לי' כנגדו בי"ט אסור לטלטל משום מוקצה וחשיב כנולד משום דמעיקרא לאדם והשתא לבהמה למד מזה דה"ה בשברי כלים ובקליפי אגוזים דאיכא מוקצה ונולד וכיון שכן בהא וודאי פליגי ר' יהודה ור' שמעון:

קבלה מיני' או לא קבלה מיני'. וא"ת פשיטא דקבלה מיני' דהא עבד שמעתתא מיני' דאמר רב יהודה אמר רב מסיקין בכלים וכו', וי"ל דה"ק קבלה מיני' הלכה למעשה דדילמא לא ס"ל שיהא מוקצה אסור לטלטל דהא לקמן איבעיא לן:

רב המנונא אמר הכא בפחות משלשה על שלשה עסקינן פי' לענין טומאה אבל בענין הדלקה פליגי אי מדליקין בפתילה אפי' שאינה מחורכת או לא והיינו דנקט קפול:

דתנן פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפקק את המרחץ וכו'. פי' כיון שהניחן בקופסא בשעה שמצאן גלי אדעתיי דחשיבי לי' וירדו לידי טומאה במחשבה גרידא ואינן עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה ולא בהתקנה דפקיקת המרחץ והני שארא, כך היא שיטתו של הרא"ה ז"ל, ולי נראה דנקט לפקק את המרחץ ושארא לומר דאע"ג דהני הוו מלאכות דלא חשיבי כיון דיהיב הני מטלניות להני מלאכות אלמא לא חשיבי לי' והי' בדין שלא יקבלו טומאה אפ"ה אם הניחן בקופסא גלי אדעתי' דאכתי חשיבי לי' כנ"ל:

דף כט:

מאי פתילת הבגד דעדיין בגד הוא. כלומר דאכתי חשיב לי' שהרי תלאו במגוד ואפ"ה טהור כיון שלא הניחו בקופסא:

מתני'

לא יקוב אדם שפופרת של ביצה. פי' מערב שבת דאיכא למיחש דמתוך שהם שני כלים ועוד שאין הפתילה הדולקת בתוך הכלי שיש בו השמן חיישי' שמא יסתפק מן השמן ואסור משום מכבה כיון שהקצהו מערב שבת, ר' יהודה מתיר אפי' אינה של חרס דליכא

למיחש שמא יסתפק ממנו שהרי הוא רואה שלטפטוף השמן על הפתילה שהיא תחתיו הוא נותנו שם וככלי אחד הוא:

גמ'

בהא קאמר רב יהודה דלא מפסיק ולא מידי. דכיון שהיא נתונה בחלל הנר הרי הוא ככלי אחד ובדיל מיני' ולא אתי לאסתפוקי מיני' אבל קערה דמיפסק ועומדת רחוקה מן הנר הדולק והרי הוא רואה שהם שני כלים אימא מודה להו וכו':

לעילא מר' יצחק. פירוש בפני ר' יצחק:

גזירה עיליתא דשישא אטו עיליתא דעלמא. פירש רש"י ז"ל ובעיליתא דעלמא אסור אף על פי שאינו מתכוין לעשות חריץ דר' יצחק ס"ל כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור:

ואמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים דברי הכל מותר. פי' משום דלא אפשר ולא מכוין וכתב הרא"ה ז"ל ובגדולים בכי האי גונא דלא הוי פסיק רישי' ע"כ, והלכתא כעולא דהא אתותב ר' ירמי' מהא דמוכרי כסות, והכי מוכח בפסחים פרק כל שעה דכל היכא דלא אפשר ולא קא מכוין אפי' ר' יהודה מודה:

מתני'

המכבה את הנר וכו' אם בשביל חולה שיישן פטור. פי' או בשביל החולה שישן פטור מחטאת משום דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא דכיבוי זה אינו צריך למכבה דלא משכחת כיבוי הצריך לגופו אלא כיבוי של פחמין כשעושין אותן או כיבוי להבהב הפתילה שהכיבוי עשוי לאחוז בו את האור מהר כשירצה להדליקה וסתמא כר' שמעון דס"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור. כחס על הנר שלא תבקע ומכבה הפתילה או חס על השמן שישתמש ממנו למחרת או חס על הפתילה שישתמש ממנה בליל אחר אע"פ שהיא מלאכה שאינה צריכה חייב חטאת והאי סתמא כר' יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, וא"ת והרי כשהוא חס על הפתילה מלאכה צריכה לגופה היא לא היא דאותו ראש הפתילה הדלוק לא יועיל בו כלום להדליק בליל אחר אלא יסיר אותו ראש הפתילה וידליק בו ואין זה ככיבוי פחמין:

ר' יוסי פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם. פ' מפני שהוא מתכוין ממש לעשות פחם והויא מלאכה הצריכה לגופה כדאסיקנא בגמ':

דף ל.

גמר'

אי בחולה שאין בו סכנה חייב חטאת מיבעי' לי' . פי' דכיון דמתני' ר' יהודה היא ולדידי' אפי' מלאכה שאינה צריכה לגופה מחייב ליתני מחייב ברישא כסיפא. וכותים ולסטים ורוח רעה פשיטא לי' דיש בהם סכנה דסתמן הכי הוי, וכתב הרא"ה ז"ל דהכי קא מקשה אי אמרת בשלמא דרישא דמתני' ר' שמעון היא דפוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה ניחא דמתני' מיירי בחולה שאין בו סכנה ופטור ומשום חולה תנא באידך נמי פטור אע"פ שהוא מותר אבל אי מוקמת רישא נמי כר' יהודא קשיא:

איני והא תני ר' אושעיא וכו' ואם כיבה פטור אבל אסור. וקס"ד בחולה שיש בו סכנה. ופרקינן דמיירי בחולה שאין בו סכנה וכו'. וא"ת אפי' תוקמה למתני' בחולה שיש בו סכנה אכתי מאי למימר פשיטא דמותר, תירץ הרא"ה ז"ל משום דספיקא היא אם יישן כשהוא מכבה או לא קמ"ל דלא יוציא את הנר או יכפה עליו את הכלי אלא מכבה לאלתר וזריז ומותר:

אמר דוד לפני הקב"ה וכו' הודיעני ה' קצי. פירש"י ז"ל הודיעני המקרים העתידים לבוא עלי, מדת ימי כמה ימי חיי, מה חדל אני באיזה יום אני חדל ובטל מן העולם, ועוד פי' פירוש אחר וזה הנכון:

דף ל:

לא קשיא הא ברבה והא בתלמידא. פי' הרב מתוך שמחה והתלמיד באימה ועליו כתיב שפתותיו שושנים, ואי בעית אימא הא והא ברבה כלומר דרבה גופי' מיבעי לי' למיתב באימתא וה"מ לבתר דפתח בשמעתא אבל מקמי הכי בבדיחותא שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה וכן לדבר הלכה כדאמרינן לעיל:

דף לא.

דעלך סני לחברך לא תעביד. פירש"י ז"ל לחברך זה הקב"ה דכתיב רעך ורע אביך אל תעזוב וגו' ואלו המצות. ועוד פי' חברך ממש כגון גניבה ניאוף וכיוצא בהן:

אמונה זה סדר זרעים. פי' רש"י ז"ל שעל אמונתו סומכין להפריש מעשרותיו ע"כ, ואני שמעתי (מובא בתוס' מהירושלמי) שעל אמונתו זורעין האדמה עובדי האדמה ולא ידעי אם יצלחו אם לאו וזה נכון:

צפית לישועה. פי' רש"י ז"ל לדברי הנביאים ע"כ ועוד צריך לבאר צפית לישועה בימיך. ולא צפית שתבוא ישועה לישראל דמי שאינו מאמין אפיקורס הוא שהאפיקורסים אינן מאמינין שתבוא ישועה לעולם לישראל, כן פי' בתוספות:

דף לא:

מי שאכל שום וריחו נודף, פי' תירוצא הוא כלומר אם רשעת מעט ויצרך מתגבר עליך אל תוסף על רשעך דמי שאכל שום וריחו נודף וכו':

לעולם כר' יהודא ס"ד פירוש דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב הואיל וצריכה לצורך דבר אחר מלאכת מחשבת היא והיינו טעמא דפתילה אבל באידך פטור משום דקסבר ר' יוסי סותר על מנת לבנות במקומו הוי סותר והיינו חס על הפתילה שדעתו לחזור להדליק בה ועיקר הכיבוי משום הדלקתה היא מה שאין כן באידך שאין כיבוי דפתילה אלא משום חייסא דנר ושמן וכמו שפי' רש"י ז"ל:

בפתילה שצריך להבהבה עסקי' דבההיא אפי' ר' שמעון מודה דמתקן מנא. פי' והאי כיבוי חשיב מלאכה צריכה לגופה דמתחלה הי' צריך להדליק על דעת לכבות:

ולא קתני מפני שנעשית פחם. דהוה במשמע שהבהבה כבר, אלא שהוא עושה פחם דאלמא בהדלקה זו הוא עושה פחם שלא הבהבה עדיין ש"מ:

מאי טעמא אמר רב יצחק היא קלקלה וכו'. פי'

מאי טעמא על אלו השלשה:

דף לב.

נשמה שנתתי בכם קרוי' נר. וכתב רש"י ז"ל דנשים נצטוו על כך כדאמרי' בב"ר היא איבדה חלתו של עולם שעל ידה נטרד אדם הראשון שנתרם כחלה וכיבת נרו של עולם ושפכה את דמו שגרמה לו מיתה ע"כ. והרי כאן שלשה חלה ודם ונר:

בעון שמכבסות צואת בניהם. פי' שמכבסות בגדים המטונפין בצואת בניהם כנ"ל:

חדא כר' אלעזר וחדא כרבנן. פי' דמאן דאמר דבקי מיתה דמשמע דמיתה נדבקת בה קודם זמנה כר' אליעזר דאמר ילדות כלומר דמיתות בחורות על שלש עבירות אלו. ומאן דאמר בדקי מיתה שבודקין אותה בשעת הסכנה כרבנן דאמר יולדות כלומר בשעת לידה:

הלכות הקדש תרומות ומעשרות הן הן גופי תורה ונמסרו לעמי הארץ. פי' רש"י ז"ל דהקדש מסור לכל אדם להקדיש וחל הקדש על פי כל אדם וכן תרומות ומעשרות שכולן אוכלין מפתן של עמי הארץ וסומכין עליהם שתקנו התבואה כראוי ונמסרו לעמי הארץ שאין ב"ד צריכין למנות שומרין עליהם. וי"מ הקדש כגון יין לנסכים כדאמרי' בפרק חומר בקדש שעם הארץ נאמן עליו והקשה רש"י ז"ל דההוא מדרבנן הוא והכא דאורייתא קאמ' מדתני תרומות ומעשרות דנאמנין דאורייתא ולא מדרבנן וי"מ תרומות ומעשרות כגון עניים, אבל בירושלמי גרסי' רשב"ג אומר הלכות הקדש חטאות והכשרות גופי

הלכות ושלשתן נמסרו לעם הארץ הקדש דתנן אם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן, חטאות דתנן הכל נאמנין על החטאות, הכשרות דתנן ועל כולם עם הארץ נאמן לומר טהורים הם:

דף לב:

על עסקי שוא ומפרשי' המקרא בניחותא על עסקי שוא הכיתי את בניכם ועוד מוסר לא לקחו:

ר' יהודה הנשיא היינו ר' והא ר' בעון נדרים קאמר ופריק לבתר דשמע מר' שמעון וכו' דהוא רבי' בעון ביטול תורה קאמר איהו נמי בעון ביטול תורה:

חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ביטול תורה פי' אף בעון ביטול תורה כדאמרן דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו:

ועוד ידו נטוי'. פי' כל שנותיו של אדם ידו נטוי' והוא מלשון ועד:

דף לג.

הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה פי' ליבעל נכנסה ולא הוצרך האדם לפרש למה נכנסהף.

שמואל הקטן חש בי'. פי' הי' לו הדרוקן והי' מצטער שלא ירננו עליו שבא לו מחמת עבירות שאין הכל יודעין בשלשה סימנין הללו.

רבא חש בי'. פי' ולא הי' מחמת רעב מדאמר ידענא בי' בנחמני מכלל דכל מרעיב עצמו רע בעיניו, ואי משום שהי' משהה ואמרי' בבכורות צואה רבה הדרוקן רבה, הא לא אפשר בי' ברבא שיהא משהה נקביו דהא איהו אמר נפישי קטילי קדר דהיינו משהה נקביו מקטילי נפיחי כפן דאלמא לא הי' מביא עצמו לידי סכנה, ופרקי' שאני רבא דעל כרחו הי' משהה נקביו ועל זה הי' לו הדרוקן דאנסי לי' רבנן:

דף לג:

אמרו לו נשים יוכיחו. פי' שמתות באסכרא אע"פ שאינן מצוות על תלמוד תורה, ופרקי' הא דמתות באסכרא לפי שמבטלות בעליהן:

אזל איהו וברי' טשו בי מדרשא. פי' נחבאו בבית המדרש:

דף לד.

יאמרו זונות מפרכסות זו את זו. פי' שכל אחת מתקנת שער חברתה להיות נאה על בועלה ומשבחת אותה וכל שכן תלמידי חכמים שיש להם לשבח זה את זה ולא כמו אתה שמספר בגנותי שטהרתי בית הקברות:

מתני'

עשרתן ערבתן הדליקו את הנר. פי' רש"י ז"ל דהני תרי שייך למימר להו בלשון שאלה דשמא כבר עשו אבל בנר לא צריך למימר הדלקתם דדבר הנראה לעין הוא ואיהו קא חזי אי אדליק או לא ע"כ, ורבי' יהונתן ז"ל פי' דכשהוא אומר עשרתן ערבתן סמוך לחשיכה הוא ולא הגיע זמן הדלקת הנר כדאמרי' ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר וכיון שעדיין לא הדליקו לפיכך הוא אומר עכשיו שידליקו אבל הני תרי קמאי הזריזים מקדימין לפיכך שואל אותם אם עשו כמנהג זריזים שמקדימין למצות:

ספק חשיכה וכו' ואין מדליקין את הנרות. פי' אע"פ שהוא לכבוד היום, ופירש רש"י ז"ל דזו ואין צריך לומר זו קתני דכ"ש הדלקת נר שהיא ספיקא דאורייתא, ויש מפרשים דהא קא משמע לן דאפילו על ידי כותי דליכא אלא משום אשבות דאמירה לכותי שבות היא ואסור, והוא הנכון דומי דהני דמתני' דאיתנהו משום שבות כנ"ל:

גמ'

לא קשיא כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי חצירות פי' בין עירובי תחומין בין עירובי חצירות מדרבנן נינהו אלא עירובי תחומין דמיקנא ביתא הוא בעי מבעוד יום דהא אפי' למ"ד תחומין דאורייתא מהני עירוב אלמא מיקנא ביתא לגמרי הוא, אבל עירובי חצירות דאינו אלא עירובי רשותא אפי' בספק חשיכה מותר:

שניהם קנו עירוב. פי' לזה שהניח מבעוד יום ולזה שהניח בין השמשות, ואקשי' מה נפשך אי בין השמשות וכו':

ה"ג רש"י ז"ל אמר רבא מפני מה אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזרה שמא ירתיח. ופי' ז"ל מפני מה אמרו במתני' דאין טומנין משחשיכה דהא לא שרי במתני' אלא בספק חשיכה אבל ודאי חשיכה לא ואפילו בספק חשיכה לא שרי במתני' אלא בדבר שאינו מוסיף הבל כגון צמר ומוך דאלו בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום אסור, גזירה שמא ירתיח שכן דרכן של קדירות בשעת הטמנה שאינן רותחות ומטמינין אותן:

ואמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום וכו' אמר לי' אביי ויטמין, פי' מה איסור יש בדבר כיון שהוא מטמין מבעוד יום:

דף לד:

אמר מר מטילין אותו לחומר שני ימים למאי הלכתא. פי' למאי הלכתא שנטיל בין השמשות אחד לדין שני ימים לחומר לכל אחד, אמר רב הונא ברי' דרב יהושע לענין טומאה, פי' לענין זב דקי"ל מקראי שאם ראה שתי ראיות ביום אחד מיקרי זב וטמא טומאת שבעה א"נ א' ביום ערב שבת וראיי' שני' ביום שבת טמא שבעת ימים, וקיימא שאם ראה ראיי' אחת בלא הפסק מקצתה מיום ערב שבת ודאי ומקצתה מליל שבת

ודאי כמו כן הוא צריך שבעה ימי נקיים שהימים מחלקין הראי' אע"פ שהיא א' שאין הפסק בנתיים, דתנן ראה שני ימים וכו' ספק לטומאה ולקרבן, פי' דאף על גב דראה שתי ראיות אפ"ה איכא לספוקי אם הוא זב למנות שבעת ימים נקיים או אינו אלא כבעל קרי בעלמא דדילמא כיון שראה שני ימים בין השמשות דילמא איכא יום אחד הפסק בנתיים ואין כאן שתי. ראיות ביום אחד ולא שתי ראיות בשני ימים רצופין, או דילמא יש כאן שלש ראיות דאנו נאמר דראי' א' היתה מן היום ומן הלילה וזהו חומר שני ימים וכמו שפי' רש"י ז"ל וחייב קרבן. אבל יום א' בין השמשות ספק לטומאה דדילמא אין כאן אלא ראיי' א' ביום או בלילה ואינו כבעל קרי או דילמא אותה ראיי' מן היום ומן הליל' והיום והלילה מחלקין הראיי':

הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון. פי' רש"י ז"ל השחיר תחתי' של כיפת הרקיע הסמוכה לארץ ולא הכסיף העליון גובהה של כיפה שאינה ממהרת להכסיף ע"כ, ורבי' יהונתן ז"ל כתב איני יודע לפרשו:

ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קתני וכו' וכל זמן שפני מזרח מאדימין יום ולפי זה ה"פ דברייתא איזהו בין השמשות משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימין אכתי לא הוי בין השמשות אלא עדיין הוא יום, אלא ודאי משהכסיף התחתון ולא הכסיף העליון הוי בין השמשות:

דף לה.

איכא בינייהו פלגי דדנקא. פי' דהוא חצי שתות והוא אחד מי"ב מיל כיצד עשה י"ב חלקים מן המיל נמצא לרב יוסף דאמר תרי תלתי מילא הוא שמונה חלקים, ולרבה דאמר תלתא רבעי מילא הוא תשעה חלקים, ונמצא דנסיש שיעורא דרבה מדרב יוסף חלק א' מי"ב חלקי מיל והוא פלגי דדנקא:

איכא למידק דהכא קאמר רבה דמשתשקע החמה עד צאת הכוכבים ליכא אלא מהלך תלתא רבעי מיל ואלו במס' פסחים אמרי' דמשתשקע החמה עד צאת הכוכבים הוי מהלך ד' מילין דהיינו פרסא. וליכא למימר דהתם עד צאת הכוכבים והכא עד דאיכסיף העליון וישוה לתחתון דמלתא פשיטא היא דליכא כולי האי לאחר שהכסיף העליון עד צאת הכוכבים ג' מילין ויותר רובע, ורבי' תם ז"ל פי' דשתי שקיעות הן הא דהכא משעה שהתחיל ליכנס בעובי הרקיע והא דהתם בשעת שנגמר ליכנס כל עובי הרקיע והוא אחד מעשרה ביום ומהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות כדאיתא התם וקודם שיעור זה הוא יום גמור אלא דמספק אסור לעשות מלאכה בשבת משתשקע החמה. ותוספת דקי"ל שמוסיפין מחול על הקדש הוא כל שמוסיף על שיעור זה כל שהוא אבל אם

בא לקבל עליו הרשות בידו מתחלת שקיעת החמה שבא לעשותו כולו תוספת, והוא שקבלו עליו בפי' כלומר בתפלתו או בקדוש על הכוס כדמוכח בעירובין גבי אמר זמן ביום הכפורים הא קודם לכן לא שזריחת השמש נראה בעולם כדתנן וכולן ב"ה מתירין עם השמש וכן כתב הרא"ה ז"ל:

וסימנך כוותא. פי' כחלון זה כשהחמה נכנסת בו מאדמת את הכותל שכנגדה:

נראה שכך גריס רש"י ז"ל אמר רב יהודה אמר שמואל בין השמשות דר' יהודה כהנים טובלין בו למאן אילימא לר' יהודה ספיקא הוא ואלא בין השמשות דר' יוסי לר' יהודה והא בעי הערב השמש ואלא בין השמשות דר' יהודה לר' יוסי כהנים טובלין בו פשיטא וכו', ופי' ז"ל דקס"ד השתא דקדים בין השמשות דר' יוסי לדר' יהודה ואכתי לר' יהודה יממא היא ואקשי' דכיון דבין השמשות דר' יוסי כהרף עין מקמי דסליק מטבילה שלים לי' ועייל בין השמשות דר' יהודה וכיון שכן לר' יהודה היכי טבלי דהא בכל השמשות דידי' ספיקא הוא וליכא הערב שמש, והקשה ז"ל דליכא למימר דדעתי' דמקשה דקדים בין השמשות דר' יוסי לדר' יהודה מדאמרי' בסיפא אלא דר' יהודה לר' יוסי פשיטא ואי הוה לן לספוקי דדילמא דר' יוסי קדים מאי פשיטא טובא אשמעינן שמואל דבין השמשות דר' יהודה קדים, ועוד קשיא לי מאי טעמא דמקשה דשני בלישני' דמעיקרא קא מקשה ספיקא היא ולומר דאין כאן הערב שמש ובתר הכין מקשה והא בעי הערב שמש, וברוב הספרים לא מצאתי בין השמשות דר' יוסי לר' יהודה, אלא בין השמשות דר' יהודה לר' יוסי, וכן מצאתי בחדושי הרא"ה ז"ל:

אילימא לטבילה. פי' דטביל בין השמשות דר' יהודה דאכתי יממא הוא ואיכא הערב שמש ואינו אוכל בתרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי דהוי אחר הערב שמש והיינו דקאמר הלכה כר' יוסי לענין תרומה, ואקשי' והא ספיקא הוא דמדקאמר ר' יוחנן דהלכה כר' יהודה לענין שבת ולחומרא דכלילה גמורה משוי לי' ה"ה לטבילה דמשוי' ליה כלילה ולא מצי טביל בי' דבעי' הערב שמש אלא ודאי כולה מלתא לחומרא ולומר דאם טביל קודם בין השמשות דר' יהודה בעוד היום גדול לא מצי אכיל בתרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי, כנ"ל לפרש:

דף לה:

שנים בין השמשות. פי' ואתיא אליבא דר' יוסי דקי"ל כותי' לחומרא וכן כר' יהודה לחומרא, תדע דאלו לר' יהודה כוכב א' יום לא משכחת לה אלא קודם שתשקע החמה וא"כ מאי קמ"ל פשיטא דיום הוא דעדיין לא שקעה החמה ואלו לאחר שתשקע החמה

בין השמשות הוא ולא יום אלא ודאי אליבא דר' יוסי וקמ"ל דאף על פי ששקעה החמה ונראה כוכב. אחד דאכתי יום הוא:

ולא כוכבים קטנים. פי' ונפקא מינה דלענין תוספת מחול על הקדש דבעי' ג' כוכבים קטנים דהוי לילה גמורה אבל בתחלת היום שמוסיפין מן הקדש על החול שלשה בינונים:

העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך. פי' וכגון דעביד לי' כל בין השמשות דליכא לספוקי להאי בתחלתו ולהאי בסופו דאי לא נימא דבין השמשות דערב שבת הוי בתחלתו ואכתי יממא הוא ובין השמשות דמוצאי שבת הוי בסופו ולילה הוא ופטור:

לחלוץ תפילין. פי' לפי שאין תפילין בשבת דהא אינן צריכין אות. והדלקת נר ברביעית ושוהה כדי לצלות דג קטן שאם לא תקן צורך שבת יוכל לתקן עדיין דבר מועט כגון דג קטן או להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע הרי כאן שש ואח"כ שובת:

דף לו.

ומאי שופר נמי חצוצרות. פי' בדין הוא דכיון דתנא ברישא שאין מטלטלין לא את השופר דכ"ש חצוצרות אלא מאי שופר דתני ברישא חצוצרות וחצוצרות דתני בסיפא הוא שופר וזו אף זו קתני:

למחט שנמצא בעובי בית הכוסות פי' רש"י ז"ל דהוא סוף הכרס שקורין פנצ"א ויש בו עובי שקורין לובלו"ן ותוכו עשוי כמין כיס והוא דופן כפולה ודבוקין הכפלים זה בזה בשומן והלכך מחט שנמצא באותו עובי ולא ניקב אלא א' מן הכפלים כשרה שחבורו סותמו ובבית הכוסות הוא דאיכא לאפלוגי בין צד אחד לשני צדדין אבל בהמסס דהוא עגול כמין כדור ובתוכו קליפות קליפות הרבה ודופנו דק מאוד ליכא לאפלוגי דאפי' מצד א' שלא נראה הנקב לחוץ אין זו סתימה לפי שדק הדופן מאוד, ובפר' לולב הגזול כתבתי שמועה זו בארוכה בס"ד:

סליק פרק במה מדליקין בס"ד

פרק ג - כירה

דף לו:

כירה שהסיקוה בקש ובגבב' וכו' פי' כירה זו עשוי' כעין חצי עיגול ופתוחה מצד א' ופתוחה מלמעלה כשיעור שפיתת שתי קדירות ופעמים שנותנין בתוכה פעמים על גבה וכיון שהיא כל כך פתוחה מלמעלה אינה מחזקת חמימותה כמו כיפה שאינה

פתוחה מלמעלה אלא שיעור שפיתת קדרה אחת ולא פתוחה ממש אלא חלול כמין כברה וכ"ש כמו תנור שהוא פתוח פתח קטן מלמעלה וסגור מכל צדדין כי אם מעט הילכך אם הסיקוה מבעוד יום בקש ובגבבא לפי שהם גחלים שאינן בני קיימא וחמימותם מעט מותר להשהות הקדירה שם אפי' עד למחר או להחזירה שם בשבת אפי' לא יוציא הגחלים חוץ מן הכירה שהרי גילה דעתו דלא ניחא לי' בחמימות קדירתו ושאם יצטנן הקדרה שלא יחתה בגחלים לחממה כיון שהסיקה בגחלים גרופות אבל אם הסיקה בגפת ובעצים שהגחלים בני קיימא לא ישהה הקדרה שם לפי שהן גחלים חזקות ומוסיפין הבל וכיון שהוא הסיקה בגפת ובעצים דעתו היתה מבעוד יום שיתחמם הקדרה בכירה וניחא לי' בחמימותה וכיון שכן איכא למיחש שמא יצטנן קדרתו ויחתה הגחלים לחממה אבל אם גרף הגחלים או נתן אפר ע"ג הגחלים מותר דגלי אדעתי' דלא ניחא לי' בחמימות הקדרה ולא אתי לחתויי:

ב"ש אומרים חמין אבל לא תבשיל פי' אפילו גרף וקטם דוקא מים חמין דלא צריכי לבשולי אבל תבשיל לא דאפילו בגרופה איכא למגזר דלמא יכניס הגחלים לכירה שהוציא חוץ לכירה וב"ה סברי דכיון דגלי אדעתי' מבעוד יום דלא ניחא לי' בחמימות קדרתו שהרי גרף וקטם אותה תו לא אתי לחתויי:

גמ'

איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר. פי' דאלו נתינה לכתחילה ליכא למימר שהרי מבשל הוא וכיון שכן האי לא יתן לא יחזיר והתם הוא דבעי' גרופה וקטומה דכיון שהוא נטלה מעל האש ונצטננה בנטילתו איכא למיחש שמא יחתה כשהוא מחזירה אבל לשהות משהין אע"פ שאינה גרופה וקטומה דכיון שהוא נתנה בכירה מבעוד יום ולא נטלה משם ליכא למיחש דילמא אתי לחתויי, ודוקא להשהותה ע"ג כירה אבל בהטמנה להטמין בגחלים עצמן לכ"ע אסור דאי אפשר להטמין וליגע באש ואפילו בגרופה וקטומה אסור להטמין באש דהוה לי' דבר המוסיף הבל ואיכא למיחש לחתויי, ושלא כדברי רש"י ז"ל וכן פי' הרז"ה ז"ל:

ומנו חנני' היא דתניא חנני' אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי וכו'. איכא למידק ומנא לי' דחנני' היא דהא חנני' לא שרי אלא כמאכל בן דרוסאי ודילמא מתני' שרי אפי' מקמי הכי, וכי תימא דומיא דלהחזיר קאמרי' דלשהות משהין ולהחזיר ודאי לא סגיא דשרי אלא כמאכל בן דרוסאי דבציר מהכי ה"ל כמבשל בשבת, הא ליתא מדאתי לפרושי לא יתן לא ישהה והתם ודאי לאו דומיא דלהחזיר הוא דאלו חזרה לא שרי אלא כמאכל בן דרוסאי כדאמרן ולשהות בגרוף וקטום מותר לעולם אפילו קודם שהגיע

למאכל בן דרוסאי והכא נמי אי אמרת דלהחזיר תנן אפשר נמי דלשהות משהין לעולם, תירץ הרא"ה ז"ל דכיון דאשכחן לי' לחננ' האי סברא דשרי לשהות ודוקא כמאכל בן דרוסאי ניחא לי' לאוקומי מתניתן כותיה דחנניה ולאו לאפושי פלוגתא בכדי ולמימרא דליהוו תלתא תנאי מתנ' וחננ' ורבנן דפליגי עלי' דחננ' דאסרי אפי' כמאכל בן דרוסאי כדמוכחי מתנייתא לקמן:

או דילמא לשהות תנן ואי גרוף וקטום אין ואי לא לא פי' ולית להו לב"ש ולב"ה הא דחננ' אלא כרבנן דפליגי עלי' דאסרי בלשהות כדאיתא לקמן במתנייתא בהדיא והא לא צריכא לי' למימר אבל כי אוקימנא מתנ' אליבא דחננ' טובא אשמעינן מתנ' דדוקא כשהגיע למאכל בן דרוסאי, וליכא לאוקמי הא דחננ' בצלי דהא קאמר ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה וגם ליכא לאוקמי מתנ' בקדרה חיתא דשרי לכולי עלמא דהא תבשיל קתני דמשמע דבשיל קצת או כמאכל בן דרוסאי:

וכי היכי דפליגי בלשהות פליגי נמי בלהחזיר דב"ש אומרים נוטלין אבל לא מחזירין וכו'. נראה לי פירושא פליגי נמי בלהחזיר דב"ש סברי דבשהיי' דוקא שרי חמין אבל בהחזרה אפי' חמין אסור דמכיון שנצטנן בנטילתו איכא למיחש דילמא אתי לחתויי והיינו דקתני נוטלין ולא מחזירין דמשמע בין חמין בין תבשיל אין מחזירין, וב"ה סברי דאפי' תבשיל שרי להחזיר כיון שהיא גרוף וקטום, וכן פי' רבינו יהונתן ז"ל:

דף לז.

והך חזרה דאמרי לך לאו דברי הכל היא אלא מחלוקת ב"ש וב"ה. פי' דלב"ש אפי' חמין אין מחזירין ולב"ה אפי' תבשיל מחזירין כיון שהיא גרוף וקטום כמו שפירשנו לעיל:

לא שנו אלא על גבה אבל בתוכה אסור. ומפרש בירושלמי דתוכה הוא משלשה טפחים ולמטה מקום שאין היד שולטת בו:

אי אמרת בשלמא להחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה. פי' דתוכה כיון דנפיש הבלא מיחזי כמאן דמבשל בשבת והרי הוא כמי שמניחה ע"ג גחלים ממש, אלא אי אמרת לשהות תנן מה לי תוכה מה לי על גבה דכיון דגרוף' וקטומה היא ודאי ליכא למיחש לחתויי ומה לי אי נפיש הבלא דאלו משום הטמנה ליכא שהרי אין בתוכה ולא בתוך תנור צורת הטמנה ולא דין הטמנה כלל ואע"ג דאסרינן בתנור בין תוכו בין על גבו ואפי' בהוסק בקש ובגבבא דליכא למיחש לחיתוי שאני תנור כיון דנפיש הבלא טובא טפי אתי לאיחלופי בכירה שאינה גרופה וקטומה מה שאין כן בתוכה דכירה, כן כתב הרא"ה ז"ל:

אי ר' מאיר קשיא לב"ש בחדא. פי' בחמין ולב"ה בתרתי בתבשיל וחזרה, אי ר' יהודא קשיא גרופה וקטומה, דאי מתני' להחזיר אבל לשהות משהין אע"פ שאינה גרופה וקטומה ואלו בהא מתניתא אמרינן דאין משהין אלא ע"ג גרופה וקטומה, וא"ת אי לאו ר' מאיר ור' יהודה תהוי חנניה כדאוקימנא לה, וי"ל דאין הכי נמי אלא משום דר' מאיר ור' יהודה איירי בפלוגתא דב"ש וב"ה קשיא לן היכי קתני מתני' פלוגתא דב"ש וב"ה דלא כר' מאיר ור' יהודה דאלו חנני' לא איירי בפלוגתא דב"ש וב"ה מידי:

סבר לה כר' יהודה בחדא בחמין ותבשיל ונוטלין ומחזירין. פי' דסבר ודאי דהכי לישנא דפלוגתא דב"ש וב"ה כדתני ר' יהודה ופליג עלי' בחדא וכו' פי' ולעולם מתני' חנני' היא:

אבעיא להו מהו לסמוך בה. פי' מהו לתת קדירה סמוך לדופני הכירה מבחוץ בכירה שאינה גרופה מי גזרינן דילמא אתי לחתויי בגחלים אע"ג דקיימא רחוק לכירה כי היכי דגזרינן בתוכה וגבה או דילמא לא גזרינן כל כך דודאי בכירה שאינה גרופה בין בתוכה בין בגבה אסור, וא"ת אנן אפי' למאן דאמר להחזיר קא בעינן ולומר מהו להחזיר בסמיכה ואם כן אמאי נקט תוכה וגבה בכירה שאינה גרופה דלמאן דאמר להחזיר תנן תוכה אפי' בגרופה וקטומה אסור ולא הוה לי' למימר השתא באינה גרופה אלא גבה הוא דאסור, וי"ל דאגב שיטפא נקיט לה תוכה וגבה דתרווייהו אסירי, אי נמי משום לשהות דבשהיי' אינו אסור תוכה וגבה אלא בכירה שאינה גרופה אלא דסתמא אמרי' למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' ולהכי אמרי' תוכה וגבה הוא דאסור:

שאני התם כיון דמדלי שליט בה אוירא. פי' דבשתי כירות הקדרה עומדת על שפיתת הכירה שהיא גרופה והאש תחת אותה שאינה גרופה נמצאת הקדרה עומדת גבוהה לאש ושליט בה אוירא ביני ביני אבל לסמוך שעומדת בדפנותי' סמוך למקום האש שלמטה אפשר דאסור.

סומכין לה ומקיימין עלי' פי' ומקיימין ומשהין עלי' דאפי' בשהיי' בעי קטימה כנ"ל:

וליטעמיך נוטלין הימנה דקתני קיטמה אין לא קיטמה לא. פי' בתמיהה הא ודאי לנטילת הקדירה אפי' לא קיטמה שרי לנוטלה, אלא תנא נוטלין משום מחזירין פי' דלהחזיר בעינן קטימה הכא נמי תנא סומכין וכו':

מאי הוי עלה ת"ש דתניא כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין עלי' אלא א"כ גרופה וקטומה וכו'. פי' ומינה דבסמיכה שרי אפי' בכירה שאינה גרופה, וכתב הרא"ה ז"ל ותפשוט מינה להוא לישנא דאמר לשהות תנן דאלו למ"ד להחזיר תנן אבל לשהות משהין ליכא למיפשט מינה לענין חזרה בסמיכה, דליכא למימר דכיון דלמאן דאסר בשהיי' אלא א"כ גרופה ושרי בסמיכה, תפשוט נמי למאן דאסר בחזרה

דשרי בסמיכה דהא ליתא מידי דהוה אתוכה דשרי בשהיי' ואסר בחזרה כדלעיל אלא דאיכא למימר דתפשוט מיהת לענין שהיי' דשרי בסמיכה ולענין חזרה אכתי בעיא ולא איפשיטא, ומ"מ הוי לי' ספיקא דרבנן ולקולא ע"כ:

דף לז:

שמעת מינה מצטמק ויפה לו מותר. פי' בעלמא בכירה שאינה גרופה וקטומה כיון שנתבשל מבעוד יום כל צרכו דהא הכא אע"ג דקיטמה כמי שלא קיטמה דמי כיון שהובערה ואפ"ה קתני דתבשיל שנתבשל כל צרכו מותר וההיא ע"כ בתבשיל דמצטמק ויפה לו קמיירי דאי במצטמק ורע לו מאי קמ"ל פשיטא דכיון שנתבשל כל צרכו ורע לו דלא אתי לחתויי ופריק שאני הכא דקיטמה.. פי' לעולם בעלמא שאינה גרופה וקטומה מצטמק ויפה לו אסור והכא דמותר מצטמק ויפה לו משום דקיטמה מעיקרא ואע"פ שהובערה הרי היא כקטומה וכאלו לא הובערה והאי דנקט חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו אפי' לא בישל כל צרכו נמי כיון שדינה כקטומה שרי אליבא דכ"ע אלא אתא לאשמעי' דאפי' בישל כל צרכו בעינן קטומה, ואקשי' אי הכי מאי למימר, וא"ת ומאי קושיא הא קמ"ל דמצטמק ויפה לו אסור אפי בישל כל צרכו אלא א"כ קטומה תירץ הרא"ה ז"ל דמ"מ פשטא דשמעתא כולה פשיטא ולא הוי לי' למימר משום דיוקא ועדיפא לי' למימר בהדיא מצטמק ויפה לו אסור. ופרקי' הובערה איצטריכא לי' וכו' והשתא ודאי פשיטא דלר' יצחק פשיטא לי' דמתני' לשהות תנן אלא דלעיל קא בעי' למיפשטה ממתני' או מברייתא כנ"ל דמתני' חנני' היא וממתנייתא דקתני בהדיא אין משהין לא מצינן למיפשט דדילמא הנהו רבנן דפליגי עלי' דחנני' הוא דאסרי לשהות אלא ע"ג גרופה וקטומה, וכן ראיתי לרא"ה ז"ל:

אמר רב ששת אמר ר' יוחנן וכו'. פי' רב ששת פליג אהא דרבה בר בר חנה ואהא דר' יצחק שהרי התיר להשהות חמין שלא הוחמו כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו בכירה שאינו גרוף ואינו קטום ובלבד בתבשיל שיגיע לכדי מאכל בן דרוסאי אבל מים מכיון דהוי חמין כלל לאלתר חשיבי בדיניהו כתבשיל שהגיע למאכל בן דרוסאי לגבי שהייה:

עקר לא יחזיר פי' אלא א"כ בגרוף וקטום ודוק' בתבשיל שהגיע למאכל בן דרוסאי דאי לא אית בי' משום מבשל ומים נמי דוקא בהוחמו כל כך שחסרו קצת דחשיבי כמבושלין דאי לא לגבי דידהו חשיב כמבשל כיון דקי"ל דבמים יש בהם משום מבשל:

הא קרמו פני' שפיר דמי פי' והאי שיעורא הוא כמאכל בן דרוסאי ולא כל צרכו ותנור לאו גרוף וקטום הוא וא"כ מאי קמ"ל רב ששת ועקר לא יחזיר אלא א"כ גרף וקטם נמי תנינא. וא"ת למה לי' למידק מחררה לידוק מרישא דאין צולין בשר דליכא למימר דמיירי

בשנתבשל כל צרכו דא"כ אמאי לא מייתי לה הכא בשמעתין למיפשט מינה דמצטמק ויפה לו מותר, וי"ל דליכא למיפשט מינה מצטמק ויפה לו דבשר ובצל וביצה שאני דלא עביד דאתי לחתויי דאי מחתה אתי קטמא ומפסדא לצלי דמיירי בצלי שרואה פני האור ולא מפיק לי' מן התנור והדר מחתה משום דקשה לי' זיקא אלא א"כ שלם דלא קשה לי' זיקא, וכן בבצל וגם ביצה נמי לא ניחא לי' בצימוק דחייס עלה דילמא פקעה ולא אתי לחתויי ואע"ג דלקמן חשבי' ביצה מצטמק ויפה לו היינו בשהפסיק שום דבר בינה ובין האש, והיינו דמייתי הכא מחררה כי היכי דלא תדחי לי' כדדחי' והיינו דלא מותבי' מהא דאין צולין להני אמוראי דסברי לשהות תנן משום דאיכא לדחויי דהכא שאני כדדחי', וא"ת לותיב מינה מהא דחררה דמשהין אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום, וי"ל דהני אמוראי סברי דחררה נמי מזקא לי' קיטמא ולא אתי לחתויי והיינו דלא מצי' למפשט מתני' מינה דלהחזיר תנן וחנני' משום דאיכא לדחויי כדדחי'. וי"מ דהני אמוראי סבירי להו כרבנן דפליגי עלי' דחנני' וכהני מתנייתא דאין מקיימין, ולי נראה להוסיף על דבריהם דרב ששת ס"ל כחנני' ומוקי מתני' כותי' דכל שהגיע כמאכל בן דרוסאי משהין בכירה שאינה גרופה משום דמתני' דחררה על הגחלים מסייעא לי', וכן נראה מדברי רש"י ז"ל:

ורב ששת דיוקא דמתני' קמ"ל. פי' ואע"ג דרב ששת ודאי טובא קמ"ל דמפיק מאידך אמוראי דפליג עלי' מ"מ לרוחא דמלתא קאמר דאפי' לפום דעתי' דרבא דסבר דתרווייהו תננהי בפשיטותא דיוקא דמתני' קמ"ל דדוקא מכיון שקרמו פני' דלאלתר מותר וכן פי' הרא"ה ז"ל:

א"ר שמואל בר יהודה א"ר יוחנן כירה וכו' ואפי' מצטמק ויפה לו. פי' הרא"ה ז"ל דרב שמואל בר יהודה פליג אדרב ששת דרב שמואל לא קא שרי אלא א"כ בישל כל צרכו ורב ששת שרי אפי' בישל כמאכל בן דרוסאי, ואין כן דעת הרשב"א ז"ל בשם רבי' האי גאון ז"ל:

אמר לי' אביי לרב יוסף מהו לשהות. פי' בכירה שאינה גרופה ומצטמק ויפה לו דדבר הלמד מענינו הוא, נראה לי דממתני' או מברייתא או מעובדא קא בעי למיפשטה דאי לא ליפשטה מהני אמוראי דלעיל, ותמיהא לי וליפשוט מינה מהא ברייתא דאין מקיימין עלי' אלא א"כ גרופה וקטומה, ומתוך הדחק נראה לי דאיהו קא בעי אי עבדי' עובדא כחנני' או לא, אלא דקשה קצת די"מ דחנני' לא קא שרי אלא מצטמק ורע לו דלא ניחא לי' בצימוק ונוח לו שיתבשל מאליו משיחתה שמא יצטמק ויתפסד וצ"ע:

אפי' בשבתא נמי שרי למיעבד לי'. פי' ע"י כותי כ"ש עכשיו לשהות בשאינה גרופה כדי שיהא המאכל חם וטוב ומתוקן וכן פי' הרא"ה ז"ל, ומכאן נראה לי דכיון דאמרי' דאפי'

בשבתא שרי למיעבד לי' ע"י כותי דאינו מסוכן כל כך דאי מסוכן גמור אפי' ע"י ישראל שרי, וכיון שכן מותר לעשות אש בימי החורף ע"י כותי שיתחממו התינוקות או הזקנים לפי שכולם כמסוכנים אצל האש כנ"ל.

ולא ידענא אי משום דקסבר מצטמק ויפה לו מותר. פי' ומשום הכי אכיל מיני' הא לאו הכי לא הוה אכיל מיני' אחר גזירה דקי"ל דגזרו אף על השוכח:

דף לח.

כאן קודם גזירה כאן לאחר גזירה פי' ברייתא קודם גזירה והילכך בשוגג יאכל והא דרב נחמן לאחר גזירה, אלא לרבה ורב יוסף אי קודם גזירה קאמר רבה ורב יוסף כברייתא דנשנית קודם גזירה קשיא מזיד אי לאחר גזירה קשיא נמי שוגג דאפי' בשוגג הוה להו למיסר, ולאו דוקא קודם גזירה דהא רב אמר לה לגזירתא כדבסמוך ורבה ורב יוסף דתרצו אליבי' דרבי חייא בר אבא בתר רב הוה ר' חייא בר אבא אלא ה"ק אי מקמי דשמיע לי' גזירתא או בתר דשמיע לי' גזירתא:

בשוגג יאכל. פי' דלא קנסי' שוגג אטו מזיד ואוכל הוא עצמו ביום שבת, חזרו וקנסו על השוכח דאפי' בשוגג לא יאכל טפי ממזיד וכן הלכתא:

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר. פי' דאלו לעיל לא קא שרי ר' מאיר אליב' דב"ה אלא חמין אבל לא תבשיל והכא שרי אפי' תבשיל, וקשיא דר' יהודה אדר' יהודה דאלו לעיל קאמר חמין ותבשיל והכא חמין אבל לא תבשיל:

דר' יהודה אדר' יהודה נמי ל"ק כאן בגרופה וקטומה וכו'. נראה לי דה"ה דהוה מצי לאוקומי ברייתא דלעיל בתבשיל המצטמק ורע לו דבהא קא שרי ר' יהודה אלא דלקושטא דמלתא קא פריק הכין דההיא דלעיל בגרופה וקטומה, ועוד דלרוחא דמלתא קא פריק הכין דהא דלעיל תבשיל סתמא קתני ומשמע כל תבשיל ואפי' מצטמק ויפה לו וכן תירץ הרא"ה ז"ל:

איבעיא להו עבר ושהה מאי. פי' עבר ושהה במזיד בכירה שאינה גרופה ובנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו קא בעי וקא מיבעי' לי' אי כר' מאיר אי כר' יהודה, ודכותה בכתובות מהו לבעול בתחלה בשבת, ונראה לי דלא שנה האי בעיא כבעיא דאביי דבעי מרב יוסף מהו לשהות דההוא אם בא לפנינו מי שרי' לי' או לא קא בעי וקא פשיט רב נחמן דאם הוא מצטמק ויפה לו אסרי' לי' ואי מצטמק ורע לו קא שרי' לי', והכא קא בעי שאם עבר ושהה במזיד דבר המצטמק ויפה לו אם הוא מותר לאוכלו או קנסי' לי' שלא לאוכלו כנ"ל. ולענין פסק הלכה קי"ל כחנני' דכל שהגיע למאכל בן דרוסאי מותר לשהות בכירה שאינה גרופה והוא שמצטמק ורע לו אבל במצטמק ויפה לו אפי' חנני'

מודה דאסור וכמו שכתבנו לעיל וליתא דבשהיי' אפי' מצטמק ויפה לו מותר ובהחזרה הוא דאיכא לאיפלוגי אם הוא כירה שאינה גרופה דמצטמק ורע לו מותר בחזרה אע"פ שאינה גרופה דבהא איירי' דאילו בגרופה אין חילוק בין שהיי' לחזרה. אבל בשיל ולא בשיל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי אסור בין בשהיי' בין בחזרה ואע"פ שהיא גרופה מפני שהוא כמבשל בשבת וה"ה לצלי בגדי שלם דחיישי' לחיתוי כדמשמע בהדיא בפ"ק משום דצלי בצליי' מועטת דיו ומשום הכי חיישי' לחיתוי דאפשר דחזי לי' לשעתי' אבל בקדרה חיתא דעלמא לא חיישי' משום דהתם לאורתא לא בעי לה למחר בעי לה ולמחר בלא חיתוי תהא מבושלת משא"כ בעסוסות ותרמוסין שאין ראויין אלא לאחר בישול מרובה ואפי' קא בעי למוצאי שבת איכא למיחש לחיתוי כדי למהר בישולם כדי שיהו ראויין למוצאי שבת, ודוקא בשהיי' הוא דקא שרי חנניא לפי שאינו נוגע בגחלים כלל או אפילו נוגע בגחלים הרי כל הקדרה מגולה אבל במטמין אפי' בגרופה וקטומה אסור דהוה לי' מטמין בדבר המוסיף דאסור אפי' מבעוד יום. ומה שנהגו עכשיו להטמין בבגדים לא חשיבא הטמנה לפי שאין הקדרה נוגעת בגחלים כלל ובגדים עצמן אינו דבר המוסיף הבל ושהיי' הוא ולא הטמנה ומיהו אם הניחה (ודאי) בגחלים או באפר חם והוא הטמינה בבגדים ודאי אסור שהרי כולה טמונה ואיכה במקצתה דבר המוסיף וכיון שקצתה נוגעת באיסור חשבי' כאילו כולה טמונה והכין מוכח פרק במה טומנין גבי קופה שטמן בה אסור להניחה על גבי גפת של זיתים, וכן דעת הרא"ה ז"ל:

אמר רב ששת לדברי האומר מחזירין אפילו בשבת. פי' דלא תימא מחזירין דמתני' עם חשיכה בשעה שגרף וקטם אלא אפי' בשבת דא"ר הושעיא וכו' ואע"ג דמתני' מיירי בגרופה ואיהו קא מייתי מחמין וסתם חמין מצטמק ורע לו וכל מצטמק ורע לו מותר להחזיר אפי' בשאינה גרופה וכמו שכתבנו למעלה מ"מ הא דר' אושעיא בשאינה גרופה היא ומדחמין באינה גרופה תבשיל נמי שרי בגרופה להחזיר ואסיקנא דאם הניחן ע"ג קרקע ודעתו להחזיר מותר ואי לא לא אבל בידו אע"פ שאין דעתו להחזיר שרי וכן פסק הרא"ה ז"ל להקל כלישנא בתרא וכן בכל הני בעיין דתלאן במקל והניחן ע"ג המטה ופינן ממיחם למיחם מותר להחזיר דלקולא אזלינן ואין כן דעת רוב הפוסקים אלא לחומרא דכל שהניחן ע"ג קרקע אפי' דעתו להחזיר אסור ואין העולם נזהרין על זה וה' ברחמיו יכפר עון ולא יבוקש. וטוב לתת מפה או כר תחת הקדרה כדי שלא יניחנה על הקרקע ממש וכן נוהגין בקצת מקומות:

דף לח:

מתני'

תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בין מתוכו וכו' פי' דמתוך שחומו נקלט בתוכו אע"פ שהסיקו בקש ובגבבא וגרף וקטם אסור דכיון שהוא משתמש מן התנור ומבשל בו ניחא לי' בחמימות קדרתו וקפיד שימצא אותה חמה ואיכא למיחש שמא יחתה וכן פי' ה"ר יהונתן ז"ל והוא מן המחמירין, אלא נראה שאם הסיקוהו בקש ובגבבא וגרף דשרי:

גמ'

במאי עסקי' אילימא על גביו. פי' הא דקתני שאם הסיקו הכופח בגפת ובעצים הרי הוא אסור כתנור במאי עסקי' אילימא שהניחו הקדרה על גביו ובמאי אילימא כשאינו גרוף א"כ אמאי קתני הרי הוא כתנור דאסור דאפי בכירה נמי כה"ג אסור:

תניא כותי' דאבייי. פי' הרא"ה ז"ל דס"ל לאביי דתנור אפי לסמוך אסור כל היכא דלאו גרוף וקטום, והאי דקתני בכופח הרי הוא ככירים לומר שמותר לסמוך עלי' ככירים שמותר לסמוך עליהן לעולם ואפי' בחזרה אבל בגפת ובעצים הרי הוא כתנור שאסור לסמוך עליו בחזרה בלא גרוף וקטום והילכך לענין שהיי' כולן מותרין ולענין חזרה הוא דשני לן בינייהו ולענין סמיכה ובגרוף וקטום כולן מותרין דתנור בגרוף וקטום ככירה שאינה גרופה וקטומה ע"כ תורף דבריו, ואין כן דעת הרשב"א ז"ל אלא דבתנור אסור לעולם להחזיר בסמיכה לדעת אביי אפילו גרוף וקטום:

מתני'

אין נותנין ביצה בצד המיחם, פי' מיחם קומקום של נחושת שהוא חם מאוד ונותנין הביצה סביב דופני הקומקום כדי שתצלה שם ומגלגלין אותה והיא נצלית קצת מסביבותי' אע"פ שאין תוכה צלוי:

ולא יפקיענה בסודרין. פי' רבי' יהונתן ז"ל ולא יכסנה בסודרין שהוחמו אפי' בחמה כדי שתצלה מחומו של סודר דגזרי' תולדות חמה אטו תולדות האור ור' יוסי מתיר דלא גזר, ואמרי' בגמ' שאם הוחמו הסודרין מחמת האור אפי' ר' יוסי מודה דאסור דגזרינן תולדות האור אטו אור. ורש"י ז"ל פי' לא יפקיענה לא ישברנה ויתננה על גבי סודרין שהוחמו בחמה כדי שתצלה שם:

גמ'

גלגל חייב חטאת. פי' אף על פי שאינה מבושלת כל צרכו מהכא שמעי' דאתולדות האור מחייב אינש חטאת:

דף לט.

חוץ מן המליח הישן וקוליס האיספנין שהדחתן בחמין כו'. פירוש מליח ישן דג מליח ישן. וקוליס האספנין דג שקורין טונינ"א דהני דאפי' מים חמין שאדם משליך עליהן

מתבשלין קצת בענין שאדם יכול לאוכלן אע"פ שאינן מבושלין כל צורכן, ודכותה בביצה אף על פי שאינה מבושלת כל צרכה כיון שהיא ראוי לאוכלה מיחייב איניש חטאת בבישולה:

מתני'

ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה פי' והא דנקט גבי קומקום בשביל שתתגלגל לפי שאין בו כח כל כך לצלות לגמרי אבל בחול ובאבק דרכים שהוחמו מכח החמה יש בהם כח גם נתת לגמרי:

ומעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין. פי' סילון צינור וקטן הוא יותר ולפי שחמי טבריא חמין יותר מדאי שאין אדם יכול לרחוץ בהן היו מערבין בתוכו דרך סילון מים צוננין ואסרו להם משום דדמי להטמנה שמטמינין מים במים ומחממין אותן, ואמרו אם בשבת הי' מעשה זה וכו' ואם בי"ט הי' מעשה וכו' ואע"ג דהאי מעשה בחול הי' ומערב שבת אפ"ה אסור דהוי הטמנה בדבר המוסיף הבל ואסור אפי' מבעוד יום כדמוכח בפרק אין טומנין וכמו שכתבתי בפ' במה מדליקין:

גמ'

רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ. פי' דאע"ג דלא גזר ר' יוסי תולדות חמה אטו תולדות האור הטמנה בהטמנה מיחלפא לי' טפי וחול ואבק . דרכים דמו לרמץ:

מגלגלין ביצה ע"ג גג רותח וכו' אלא למאן דאמר גזירה שמא יזיז עפר ממקומו לגזור. פי' דרשב"ג כר' יוסי ס"ל מדקאמר מגלגלין ביצה ע"ג גג רותח דהוא תולדות חמה דאלו לרבנן אסור כדאמרי' נמי ולא יפקיענה בסודרין. וא"ת בשלמא לעיל גבי הטמנה שייך למיגזר שמא יזיז עפר ממקומו אבל גבי גלגול היכי שייך למיגזר, וי"ל דגבי גלגול דגג רותח איכא למיחש שמא יזיז עפר לעשות לה מחיצות שלא תתפשט הביצה בכל הגג ותפסד, ועוד י"ל דהכי קאמר אי שרית לי' גלגול בגג רותח אתי להזיז עפר בעלמא ולהטמין דבהכי אורחי' טפי אבל למאן דאית לי' משום הטמנה כיון דלית לי' טעמא דיזיז עפר לא גזר גלגול שמא יזיז ויטמין דלשמא יזיז עפר לא חייש. ועוד י"ל דאפילו ניחוש שמא יזיז ויטמין אכתי ליכא למיגזר שמא יטמין ברמץ דכולי האי לא גזרינן:

ת"ש מעשה שעשו אנשי טברי' וכו' בשלמא למ"ד גזירה שמא יטמין ברמץ היינו דדמיא להטמנה פי' שאדם רואה הסילון של צונן קודם שיתערב לאמה כשמתערב לאמה נראה כמטמין מה שאין כן במים צונן דעלמא כשמתערבין בחמין דהא לקמן שרינן:

מי סברת מעשה שעשו אנשי טבריא אסיפא קאי. אלא יטמיננה פי' ולומר דמודה ר' יוסי בהאי מעשה דאסור כי היכי דמודה בהא דלא יטמיננה בחול ובאבק דרכים ולומר דהא

והא משום הטמנה דהא ליתא דהאי מעשה דמודה ר' יוסי אירשא קאי ואסור משום דתולדות אור הוא דחמי טברי' הם חמין מחמת האור משום דחלפי אפתחא דגיהנם מה שאין כן בסודרין, וא"ת ולמאן דאמר משום שמא יזיז מאי שנא מגפת דאסור לכולי עלמא משום הטמנה, וי"ל דגפת מוסיף חום מעצמו ודמיא לתולדות האור טפי מהא דחול שכל עיקרו לא נתחמם אלא ע"י חמה, וא"ת ולמאן דאסר משום הטמנה כיון שהוא מחמם הביצה בשבת אסור ואפי' בדבר שאינו מוסיף ומאי שנא חול, וי"ל דהיינו דבר רותח אבל צונן כגון האי ביצה דקרירא מותר להטמין בדבר שאינו מוסיף, וא"ת א"כ דחול חשיב דבר המוסיף אפי' מבעוד יום ליתסר, וי"ל דלא חשיב כל כך דבר המוסיף דמיד שתשקע החמה יצטנן ולא הוי דבר המוסיף, וא"ת וכיון שהרתיח הביצה מבעוד יום בתוך החול נעשה החול ע"י דבר המוסיף ואפי' משחשיכה כדקי"ל דחמימי חמין, וי"ל דביצה המתמחמת בחול אינה כל כך רותחת שיתחמם החול על ידה כענין חמימי חמין:

אמר רב חסדא ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להו רבנן בטלה הטמנה וכו' ומסתברא דהני מילי הוא דאהנו מעשיו שהועילה הטמנתו כגון צונן שנתחמם או נתבשל ויפה לו הצימוק אבל אם נתבשל ואינו מטמינה אלא כדי שיעמוד בחמימותו שרי וכן כתב הרמב"ן ז"ל ותלמידו הרא"ה ז"ל:

דף לט:

אמר עולא הלכה כאנשי טבריא. פי' הרא"ה ז"ל דעולא לא פליג באיסור הטמנת דבר המוסיף ואפי' מבעוד יום אלא דסבירא לי' דבהא לא שייכא הטמנה משום דהוו מים במים ע"כ. וקשיא לי דא"כ היכי מקשה הכין בהדיא למאן דאית לי' שמא יזיז וניחא למאן דאית לי' משום הטמנה והוה לי' למימר ולמאן דאית לי' משום הטמנה היכי ניחא דהא מים במים לית בהו משום הטמנה, וי"ל דבכמה מקומות מצי לאקשויי וליטעמיך ולא מקשה כלל כנ"ל:

מאי רחיצה אילימא רחיצת כל גופו. פי' ליכא למידק מינה דדוקא כל גופו אסור הא מקצת גופו שרי דהא ליתא דחמין שהוחמו בשבת אסורין אפי' בשתיי' וכ"ש ברחיצה ואפי' ליגע באצבע קטנה כל גופו לאו דוקא אלא למידק מינה שריותא דמערב שבת שאם הוחמו מערב שבת דמותר לרחוץ בהן אפי' כל גופו וכדדייק ואזיל:

דתנן ב"ש אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו אלא א"כ ראויין לשתות. י"מ דלב"ש אפי' הוחמו לרחיצה כיון שהן צלולין וראויין לשתות מותר לרחוץ בהן וב"ה מתירין אפי' אינן ראויין לשתות. ולא נהירא דהא ב"ש לית להו הואיל ולא מתוך אלא מאי ראויין מוכנין כלומר שהוכנו והוחמו מתחלה על דעת לשתות וכן פי' רש"י ז"ל וב"ה לא קא שרו

אלא א"כ ראויין לשתות וכל היכא שהן ראויין לשתות מותרין אפי' הוחמו מתחלה על דעת לרחוץ דב"ה אית להו מתוך דמתוך דשרי' לשתי' שרי' להנאת גופו כדאיתא בפ"ק דכתובות, ואלא מיהו מדאורייתא שרי אפי' כל גופו אלא משום גזירת מרחצאות נגעו בה ואסרוה רבנן משום שיש ברחיצת מרחצאות דברים האסורין אפי' בי"ט כגון סחיטת אלונטית וסיכת קרקע והדחת קרקע אסרוה בכלל איסור שבת וכן כתב הרא"ה ז"ל:

.

אמר רב חסדא מחלוקת בכלי. פי' בחמין שהוחמו מערב שבת והן בכלי דהרואה אומר היום הוחמו דמוכחא מילתא דתולדות האור נינהו כיון דהוי בכלי ואתי להחם בשבת או ליתן מים צוננין לתוך חמין וכן בצונן בכלי לר' מאיר משום דאורחא דמילתא ברחיצה הכי להשתטף בצונן אחר רחיצה בחמין והרואה אומר שכבר רחץ בחמין בכלי דהוו תולדות האור אבל בקרקע דברי הכל מותר ואפי' בחמין וכגון שהוחמו מערב שבת דומיא דפלוגתייהו דפליגי בכלי וכיון שהם בקרקע ליכא למיחש לרואין שיאמרו בשבת הוחמו שהרי טבע הוא באנבטיאות של מרחצאות להשתמר חמימותם יום או יומים מה שאין כן כשהמים בכלי שאין דרך להשתמר חמימותם כל כך, ואקשי' והא מעשה דאנשי טברי' בקרקע הוה ואסרו להו רבנן ובמתני', ודאי אליבא דרב חסדא משום הטמנה נגעו בה כדפריש לעיל לרב חסדא בהדיא וכיון דאסרוה משום הטמנה עשאוה כאלו הוחמו בשבת עצמו דמשום דנראה הסילון לעצמו וחוזר ומתערב לאמה נראה כמטמין הא לאו הכי הוה מותר דחשיב חמין שהוחמו מבעוד יום, וא"ת ומאי קושיא דילמא מאי רבנן ר' שמעון ודוקא בשהוחמו בשבת אבל אם הוחמו מערב שבת אפילו ר' מאיר ור' יהודה מידו דשרי, וי"ל דאי ר' שמעון אסר בקרקע בחמין שהוחמו בשבת אם כן ר' מאיר ור' יהודה אסרו נמי בחמין שהוחמו מערב שבת אפי' בקרקע וא"כ מאי דברי הכל מותר אלא ודאי הא דאמרי ואסרי רבנן היינו ר' מאיר ור' יהודה וכן כתב הרא"ה ז"ל דלא גרסי' ואסרו להו רבנן אלא ואסרי רבנן כלומר ר' מאיר ור' יהודה, והקשה הרשב"א ז"ל ליהדר ולימא מתני' בקרקע וככולי עלמא, ולולא שהוא ז"ל אמרה הייתי אומר שזו אינה קושיא דאפי' בקרקע לא מצי לאוקמה מתני' ככולי עלמא דהיכי נימא דמתני' בקרקע ובשיטוף ובשבת הוא דאסור בחמין שהוחמו בו ביום וכמעשה דאנשי טבריא דאסרו רבנן דהוו חמין שהוחמו בשבת הא חמין שהוחמו מערב שבת שרי, הא ליתא דאי ר' שמעון אסר בחמין שהוחמו בשבת בקרקע א"כ. לא מפליג בין כלי לקרקע אלא ודאי לר' שמעון בקרקע אפי' חמין שהוחמו בשבת שרי. ואיפשר דמצי לאוקמה למתני' כר' מאיר ור' יהודה דמתני' בשיטוף ובקרקע ואם הוחמו בשבת אסור כמעשה דאנשי טברי' ואם

הוחמו מערב שבת מותר דמאי דאמר ר' שמעון בכלי אמרי ר' מאיר ור' יהודה בקרקע אלא כיון דלא מצי לאוקמה. למתני' ככולי עלמא דהא פליג ר' שמעון במעשה דאנשי טברי' דלדידי' שרי אפי' הוחמו בשבת ניחא לי' להפוכי למימרי' ולומר מחלוקת בקרקע ולומר דמתני' ר' שמעון היא ובקרקע דכיון שהוחמו בשבת אסור ובערב שבת מותר ור' מאיר ור' יהודה אסרי אפי' מערב שבת כי היכי דלא ליפליג בהא דרב איקא כנ"ל. א"נ דאפי' לאוקימתא קמא דרב חסדא מצי לאוקמה למתני' ככולי עלמא וכמו שהקשה הרשב"א ז"ל ולומר דר' שמעון לא שני לי' בין כלי לקרקע אם הוחמו בשבת דהכל אסור והראשון נראה לי עיקר:

מאי כללא. פי' רבה בר בר חנה הוא דאמר לי' לרב יוסף דמאי זה כללא מצי' למילף מינה ואהדר לי' רב יוסף מהא דא"ר תנחום א"ר יוחנן וכו' חדא דרבי עקיבא תלמיד הוא פי' תלמיד הוא לגבייהו ולא חשיבא הכרעה:

דף מ.

ואי מכללא מאי. פי' רבה בר בר חנה הוא דאמר לי' לרב יוסף דהא שפיר מצי' למילף מינה ואהדר לי' רב יוסף דה"מ במתני' וכו' וא"ת והא כל מקום קאמר דמשמע אפי' בברייתא תירץ הרא"ה ז"ל דה"ק ה"מ במתני' אבל בברייתא לא קי"ל כהכרעה דברייתא היכא דסתם מתני' כי הא פליגא עלי' דהא מתני' פליגא אדר' יהודה ורבי דסתם מתני' עדיפא לן מדר' חייא דאי רבי לא שנה ר' חייא מנין לו, ולהאי פרושא קי"ל כהכרעה דברייתא היכא דסתם מתני' לא פליגי עלי' וכן דעת הרא"ה ז"ל ושלא כדברי הרשב"א ז"ל שכתב בשם הגאונים ז"ל דלא קי"ל כלל כהכרעה דברייתא אלא כהכרעה דמתני'.

תניא כותי' דשמואל חמין שהוחמו מערב שבת למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אבר אבר. וכן הלכתא כשמואל והיינו שהרי"ף ז"ל לא הביא הא דר' יוחנן שפסק הלכה כר' יהודה דחמין שהוחמו מערב שבת שאינו רוחץ כל גופו משום דמהא דשמואל נפקא שלא התיר אלא פניו ידיו ורגליו וכ"ש שהוא אסור להשתטף בהן כל גופו אבל בצונן שרי להשתטף גופו ובהא מודה שמואל:

ואין צריך לומר חמין שהוחמו בי"ט שאסור לרחוץ כל גופו אבר אבר אבל פניו ידיו ורגליו מותר ומיהו חמין שהוחמו בי"ט חמירי מחמין שהוחמו בערב שבת דאלו הני משתטף למחר בהן כל גופו בקרקע אליבא דר' שמעון ואלו בחמין שהוחמו אסור לכולי עלמא כדקתני במתני' בחמין שהוחמו בי"ט ואסורין ברחיצה והיינו דקתני ואצ"ל חמין שהוחמו בי"ט, ומיהו אליבא דהלכתא דינן שוה לגמרי שאלו ואלו אינן מותרין אלא ברחיצת פניו ידיו ורגליו לבר מחמין שהוחמו מעי"ט דמותר ברחיצת כל גופו אבר אבר

ובלבד שלא במרחץ שאלו במרחץ ודאי אסור כדבסמוך ולא פליג אהא דפסק ר' יוחנן כר' יהודה דבחמין שהוחמו מערב שבת אסור לרחוץ כל גופו דמשמע דאפי' אי"ט קאי כדקתני במתני' דלא קאי אלא אשבת אבל בי"ט הלכה כר' שמעון דחמין שהוחמו מערב י"ט למחר רוחץ בהן גופו:

ת"ר מרחץ שפקקו נקביו מע"ש. פי' הרא"ה ז"ל לפי שאי אפשר להסיק בשבת ולחתות ולהוסיף פוקקין נקביו מערב שבת לשמור חומו למחר. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל, אבל הרשב"א ז"ל לא פי' כן:

למוצאי שבת רוחץ בו מיד. פי' ואין צריך להמתין בכדי שיעשו שהרי לא נתחממו בשבת ולא חיישי' דלמא אתי לחתויי בשבת דהא אורחי' דמרחץ דשריק פומי':

פקקו נקביו מערב י"ט וכו' ומשתטף בבית החיצון אבל רחיצה לא משום דבמרחץ שייך למגזר אפי' בי"ט כדפרישנא לעיל:

אלא ששמין שלו מחופין בנסרים. פי' ולא יהיו מוסיפין חום בי"ט, א"נ שלא יבואו לטעות ולרחוץ בחמין וכשבא הדבר לפני חכמים אסרו אע"פ שאין חמין שלו מחופין בנסרים דכיון שהאור שהסיקו בו הי' מבעוד יום מערב י"ט אע"פ שנתחמם בי"ט אין בכך כלום:

אמבטאות של כרכין מטייל בהן ואינו חושש. פי' מכיון שאינו מתכוין לזיעה:

וזיעה במקומה עומדת. פי' שאסור ליכנס בבית המרחץ של כפרים אפילו לטייל בהן גזירה שמא יזיע בהן כדאמרינן בסמוך דכיון דזוטרן נפיש הבלייהו . ומשתמר החום בתוכן:

דף מ:

ובלבד שלא ישתטף בצונן ויתחמם כנגד המדורה מפני שמפשיר מים שעליו. פי' הרא"ה ז"ל דלאו משום איסורא דהפשר מים נגעו בה דודאי הפשר מים שרי אלא משום גזירת מרחצאות נגעו בה דכיון שנשתטף גופו בצונן ומתחמם כנגד המדורה נראה כרוחץ במים פושרין:

ולא בשביל שיחמו. פי' ה"ר יהונתן ז"ל שלא יעמידם קרוב למדורה אלא מרחוק שלא יוכל להתחמם ולא פי' כן רש"י ז"ל:

שמן אעפ"י שהיד סולדת בו מותר קסבר ת"ק שמן אין בו משום בישול. נקיטינן מהא דכל מידי דלית בי' משום בישול מותר להחם כנגד המדורה ואפי' יד סולדת בו או יותר. ואע"ג דאמר רב יהודה אמר שמואל כל שהיד סולדת בו אסור וקי"ל כותי' היינו דוקא בשמן ומים שיש בהן משום בישול והלכך כל שנתבשל מבעוד יום ואפי' כמאכל בן דרוסאי מותר בשבת ואפי' יד סולדת בו וכל שנתבשל מבעוד יום הי' מותר לבשלו

לכתחילה ע"ג כירה אלא משום מראית העין ולפיכך התירו בחזרה בגרופה וקטומה דכיון שאינה מחזירה אלא כדי שלא תצטנן והיא גרופה וקטומה תו לא מחזי כמבשל דבר חי לכתחלה וכ"ש שמותר להגיס שאין במגיס משום מבשל היכא שהוא מבושל כמאכל בן דרוסאי והילכך תבשיל צונן מותר לחממו כנגד המדורה אפי' יד סולדת בו אבל אם אינו מבושל להפשיר כנגד המדורה מותר וע"ג כירה אסור אפי' להפשיר ולא דמי למיחם שפינהו דמותר לתת לתוכו מים מרובין להפשירן דהתם הרי העבירן מע"ג האור וכן דעת הרא"ה ז"ל, ועוד כתב הרא"ה ז"ל שאסור להטמין את הצונן בבגדים שע"ג החמין ואפי' להפשירו דהוה לי' השתא לגבי דהאי מטמין בדבר המוסיף אע"ג דלאו דינייהו דבגדים הכי לגבי חמין גופי' משום דגופי' דחמין רתיחתו מחמת האור ובגדים בעצמן אינן דבר המוסיף אבל לגבי דהאי דבר המוסיף הוא שהרי מחממין אותו כל זמן שהן במקומן אבל סילק הבגדים ממקומן נראה שמותר להטמין בהן בדבר שאינו מוסיף כדקי"ל דמותר להטמין את הצונן בדבר שאינו מוסיף ואלו ג"כ דבר שאינו מוסיף הם כיון שאין חומן מעצמן והן תשין והולכין ומצטננין ואפי' ליתן אותה על גביהן בעודן במקומן קרוב לאסור דהא לסמוך בכירה אסור בודאי בנותן לכתחלה ואפי' בגרופה לא התירו אלא בלסמוך בשהיה או במחזיר ואפי' בשאינה גרופה, ועכשיו למדנו זכות להתיר מה שנהגו עכשיו ליתן מים חמין לתוך החמין בשבת אחר שכבר הוחמו בכדי שהיד סולדת בהן שבאו לכלל בישול, אף על פי שעכשיו אינן חמין כל כך מכיון שאינן צוננין דמשום בישול ליכא והוה לי' כחזרה דמותר בגרופה וקטומה, ואי משום דנותן מכלי לקדרה הא לעיל איבעיא לן בפינן ממיחם למיחם לענין חזרה ולא איפשיטא ולקולא עבדינן, וע"ג קרקע כל שבדעתו להחזיר מותר ועודן בידו אע"פ שאין בדעתו להחזיר מותר עכ"ל, וה"ר יונה ז"ל כתב באגרת התשובה דאסור ליתן מים חמין לתוך החמין בשבת ואין העולם נוהגין כן:

ובקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי פירוש אמבטי כמין בריכה עשוי' בבית המרחץ שהמים החמין נמשכין בה ונאספין שם ואסר ליה להניח הפך שם משום שהוא כלי ראשון וכלי ראשון מבשל אלא אמר לי' ליטול מן המים החמין בכלי שני דכלי שני אינו מבשל:

וש"מ הפשרו לא זהו בישולו. כך היא גרסת הספרים ופי' דאי הוה בהפשר משום בישול אף בכלי שני הי' אסור והשתא נמי דהפשרו לא זהו בישולו דוקא בכלי שני הוא דשרי הא בכלי ראשון אסור דומיא דע"ג מדורה דאסור ואפילו להפשיר, אבל רש"י ז"ל גרס הפשרו זהו בישולו:

ואמר לו אין סכין וא"ת ואין סיכה אלא באבני שיש ובהא ליכא למיחש לאשויי גומות, וי"ל דגזרי' הא אטו שאר קרקעות:

אלא לאפרושי מאיסורא שאני הכא נמי לאפרושי וכו'. ואם תאמר ומאי ראי' מר' מאיר התם שאני דאי הוה שתיק אתי למיעבד איסורא ולא סגי דלא למימר לי' ולאפרושי. ויש לומר דא"כ לא הוה לי' למימר בלשון הוראה אין מדיחין אין סכין אלא אין רצוני שתדיח ושתסוך, ולעיל נמי הוה ליה למימר אין רצוני שתניחנו באמבטי אלא שמעינן דלאפרושי מאיסורא שרי למימר ליה בלשון הוראה כי אורחי' כי היכי דלא ליגע באיסורא כלל ולאזדהורי טפי, ומיהו שרי ליה למימר לי' לחברי' עביד לי הכין והכין ואע"ג דממילא הויא הוראה ובלבד שלא יאמר לו דרך הוראה וכן כתב הרא"ה ז"ל:

דהא מעשה דרבי אחר גזירה הוה וכו'. פירוש ועל כרחין רבי שנכנס למרחץ לא להזיע נכנס שם שהרי אחר שגזרו על הזיעה הוה רבי אלא ודאי לרחוץ נכנס שם בבית המרחץ ובחמי טברי' שהרי התירו להן חמי טברי' ואפ"ה אמר טול מן המים בכלי שני אבל לא באותה בריכה שחמי טברי' שם מפני שהוא מבשל:

מכת מרדות דרבנן. פי' דכיון דתולדות חמה נינהו לית בהו איסורא אלא דרבנן, ויש מי שכתב דכיון דאינו חייב דאורייתא, שמעינן מינה דבכל מידי דלענין הגעלה בעינן לה כלי ראשון לא סגי ליה בחמי טבריא אבל במידי דסגי ליה בכלי שני איכא מאן דאמר דמהני לי', ולא נהיר' דכיון דאסיקנא דחמי טבריא תולדות חמה נינהו בעינן בהגעלה כבולעו כך פולטו מה בולעו ע"י תולדות האור אף פולטו ע"י תולדות האור, ול"נ דהיינו דוקא לרב חסדא דס"ל דחמי טברי' הן תולדות חמה. אבל לר' יוסי דס"ל לעיל דתולדות האור נינהו דחלפי אפתחא דגיהנם אפי' לענין הגעלה דבעינן לי' כלי ראשון מהני דככלי ראשון חשיבי כנ"ל:

ואפילו עומדת בחצר. פי' רש"י ז"ל אפ"ה אסור אע"ג דליכא למיגזר שמא יתיז מים ברגליו חוץ לד"א:

הא דלית לי' גידודי הא דאית לי' גידודי פי' רש"י ז"ל דכי אית לי' גידודי כיון שהיא עמוקה בשפתה כאמצעה דמיא לכלי ושרי אבל כי לית לי' גידודי ואין המים עמוקים בשפתה כאמצעה דמיא לנהר ואסור, וי"מ דכי לית לי' גידודי דאסור הוי טעמא דכיון שאין המים עמוקים בשפתה כאמצעה כי מטי סמוך לשפתה נועץ רגליו בקרקע וחופר וממחה העפר בתוך המים ודמי למגבל, והראשון עיקר וכן כתב הרא"ה ז"ל:

דף מא.

איני והאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב כל המניח וכו'. פירוש דליכא למיחש להוצאת שכבת זרע לבטלה משום דבעית ולא אתי להרהורי מ"מ הא איכא דכשהוא מניח פניו למטה דנראה שהוא בוש מפני שהוא מהול:

היכי דמי מוליאר הגרוף תנא מים מבפנים וגחלים מבחוץ. פי' כלי שיש לו בית קיבול קטן אצל דופנו מבחוץ ונותן בו גחלים והמים בקיבולו הגדול ואין בין המים לגחלים אלא מחיצה דקה וכל היכא שהוא גרוף אינו מוסיף חום:

מאי אנטיכי רבה אמר בי דודי. פי' יורה גדולה ועושין לה שני שולים ונותנין גחלים בין שניהם, כלומר כלי שיש לו בית קיבול למטה שנותנין בו הגחלים וגם בית קיבול אחר למעלה שנותנין בו המים דמתוך שהגחלים מכוסין בו חומו משתמר בו הרבה והילכך אפי' גירף הגחלים מבעוד יום אסור מה שאין כן במוליאר שמפולש הוא למעלה פי' מקום הגחלים ומצטנן מהרה החום מצדו האחר, וי"מ איפכא דמוליאר יש לו בית קיבול זה למעלה מזה כמו שפירשנו באנטיכי ואנטיכי יש לו מחיצה בנתים כמו שפירשנו במוליאר, ולא נהיר דא"כ הוה לי' למימר היכי דמי מוליאר מים מלמעלה וגחלים מלמטה ועוד דהא קאמרינן באנטיכי מפני שנחושתה מחממתה והוא לשון שולים:

רב הונא אמר בי כירי *) פי' כעין מוליאר אלא שהדופן עב ככירה ולפי שהאור תדיר בה כל ימי החול מוסיף הבל אע"פ שהיא גרופה מחמת דופנה שהיא עבה וחמה היא מאוד:

(הגה"ה א"ה גרסת הרב משונה מגרסת הגמרא שלפנינו ולא רציתי לשנות:

)**

דף מא.

אמר רב לא שנו אלא להפשיר. פי' קס"ד השתא דה"ק דדוקא כשמתכוין להפשיר אבל מתכוין לצרף אסור ושמואל אמר אפילו מתכוין לצרף מותר, והיינו דאקשי' ולצרף לכתחלה מי שרי דבהא אפילו ר' שמעון מודה דאסור:

אמר רב לא שנו אלא שיעור להפשיר וכו'. פירוש הרא"ה ז"ל דרב ושמואל לא איירו אלא במיחם שפינהו ויש בו מים חמין דבהא אמר רב שיעור להפשיר מותר דכיון דיש בו מים חמין כשמוסיף כדי להפשיר אין הכלי מצטרף בכך אבל כשנותן מים מרובין שמצננין המים החמין מצרף הוא ואסור, ושמואל שרי כר' שמעון, ורב ושמואל לא איירו כלל באוקמתא דרב אדא ואביי דקמאי איהו טובא ורבוותא. דרביהו ולאו אמתני' קיימי אלא אעיקר דינא ומילתא באנפי נפשה היא ודכותה טובא בתלמודא ע"כ, וזה תימא דמאן

לימא לן דלא קאי אהא דאביי דאמר אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשירן ואמר רב לא שנו אלא שיעור להפשיר דאי לא מאי לא שנו דקאמר וכן פירש הרשב"א ז"ל:

דף מב.

אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן. פי' אע"פ שהכוס כלי שני דוקא להפשירן מותר אבל מעטים כדי שיחמו לא דס"ל לתנא דמתני' דכלי שני מבשל ופליגי עלי' תנאי בברייתא:

בד"א בכוס, פירוש דכלי שני הוא ואינו מבשל, ועוד דלא ניחא ליה שיחמו הרבה כיון דלשתי' קא בעי להו, ובמתני' דתני אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן משום תוכו דמיחם נקט כדי להפשירן דאי משום לתוך הכוס בכל ענין שרי, אבל באמבטי חמין לתוך הצונן מותר דלא דמי לתוכו דמיחם דשרי' כדי להפשירן דאמבטי שאני דבעי להו לרחיצה וחיישינן דלמא אתי להחם דלרחיצה חמין מיבעי ליה, ור' שמעון בן מנסיא אוסר באמבטי אפי' חמין לתוך צונן, וברחיצת פניו ידיו ורגליו אירי דשרי בשבת דאיהו סבר דכל לרחיצה חיישינן באמבטי, והיינו דא"ר חייא ספל אינו כאמבטי ובהא מודה ר' שמעון בן מנסיא דאע"ג דספל לרחיצה קאי ולא לשתיי' אפילו הכי מותר משום דרחיצה דספל אינו אלא רחיצת עראי וליכא למיגזר.

אסיפא קאי. פי' באמבטי ואסר חמין לתוך צונן, לא אירשא קאי אכוס דשרו ב"ה צונן לתוך חמין ואתא ר' שמעון בן מנסיא ואסר צונן לתוך חמין כב"ש, והיינו דאקשי' ור' שמעון בן מנסיא כב"ש ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כלומר דבכוס כולן שוין דחמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין וה"ה לב"ה באמבטי וספל וב"ש אסרי באמבטי אפילו חמין לתוך צונן כנ"ל, ומיהו אנן לא קי"ל הכי אלא כמעיקרא דבאמבטי אסר ר' שמעון בן מנסיא אפילו חמין לתוך צונן ובספל שרי אפי' צונן לתוך חמין ושלא כדברי הרי"ף ז"ל*.

דף מב:

מתני'

אבל נותן הוא לתוך הקערה פירוש דעירוי של כלי ראשון שהעבירוהו ע"ג האור ככלי שני הוא ואינו מבשל ולא אירי' אלא לענין בישול אבל לענין בליעה בכל דבר הוא מידי **(הגה"ה א"ה עי' בהר"ן על הרי"ף שמביא ג"כ דעת הפוסקים החולקים על הרי"ף ומרמז שם על דבריו שבכאן:

)** דהוה אבית השחיטה רותח דחשו לבליעה ודבר נראה הוא דאפילו ככלי שני לא הויא וכן כתב הרא"ה ז"ל:

גמרא
אמר לי' אביי תני רבי חייא מלח אינה כתבלין דאפי' בכלי ראשון נמי לא בשלה פי' לאחר שהעבירוהו מע"ג האור דוקא אבל לא בעודו ע"ג האור דההיא ודאי בשלה וכן הלכתא והיינו דרב נחמן דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא:
אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה. פי' כי היכי דאמרינן במתני' דאין נותנין את הכלי תחת הנר לקבל בו את השמן משום דאין דרכה של תרנגולת להטיל ביצתה דנימא להניח בהכלי וכן אין דרך ליטפטף השמן כדאמרינן בסמוך:
אמר רבה מאי טעמא דרב חסדא קסבר וכו'. פירש"י ז"ל דקסבר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל א"נ אסור לבטל כלי מהיכנו אלא בהצלה מצוי' כגון לכפות כלי על הביצה בשביל שלא תשבר אבל בהצלה שאינה מצוי' לא ע"כ תורף דבריו, ומדבריו נראה דדוקא בהצלה שאינה מצוי' והוא שיהא הדבר של איסור כגון ביצה וחבית של טבל ודלף שאינו ראוי אבל אם הוא דבר של היתר אפי' הצלה שאינה מצוי' שרי דהא אינו מבטל כלי מהיכנו והרי הוא נוטל הכלי לדבר הניטל, ואינו מחוור, והנכון מה שפי' הרא"ה ז"ל דרבה ס"ל דכלי ניטל אפילו לדבר שאינו ניטל בשבת ואין אסור לבטל כלי מהיכנו ולאו משום דאיכא איסורא בהא מילתא כלל אלא היינו טעמי' דרב חסדא אליבא דרבה משום דלגבי הצלה חיישי' שמא יביא כלי ברשות הרבים כדאיתא בפ' כל כתבי ומיהו בהצלה שאינה מצוי' הוא דאסרו ואפי' בדבר של היתר, והיינו דאקשי' מחבית סתמא דמשמע אפי' יין מתוקן ומדלף דמשמע אפילו ראוי דשרי אע"ג דהויא הצלה שאינה מצוי' אבל בהצלה מצוי' לא חשו שמא יביא כלי ברשות הרבים משום הפסד מרובה ואפ"ה לא התירו לגמרי במקום שיש בו טורח הרבה אלא במקצת כגון שלש סעודות מזון בלבד שהתירו בדליקה ובנשברה לו חבית בראש גגו שהתירו להביא כלי ולהניח תחתי' ובלבד שלא יביא כלי ויצרף כדאיתא התם:

דף מג.
רב יוסף אמר היינו טעמי' דרב חסדא משום דקא מבטל כלי מהיכנו, פי' דלדידי' לא שני לי' בין הצלה מצוי' לשאינה מצוי' והיינו דקא שרי לכפות עלי' כלי משום דאין מבטל הכלי מהיכנו שהרי יכול לנוטלו משם לכשירצה, אבל אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה משום דמבטל כלי מהיכנו ולאו דוקא תחת תרנגולת דה"ה בהצלה מצוי' דאסור, אבל היכא שאינו מבטל הכלי מהיכנו אפי' הצלה שאינה מצוי' שרי:

כופין את הסל לפני האפרוחין שיעלו ושירדו והא דלא אקשי' מהא לרבה לעיל משום דהצלה מצוי' חשבי' לה, הרא"ה ז"ל:

והא תניא אע"פ שאין עודן עליו אסור לטלטלו, פי' דקס"ד דמקשה דהוי טעמא דכיון שיחדו לכך ואין רוצה להשתמש ממנו לתשמיש אחר אפי' בשעה שאין עליו אסור כמטה שיחדה למעות ופריק ר' אבהו דלא הוי טעמא דברייתא משום יחוד אלא מיירי בעודן עליו בין השמשות וכו' איתקצאי לכולי יומא ואתיא כר' יהודה דאית לי' מוקצה דאלו לר' שמעון שרי כדמוכח לקמן גבי מטה שיש עלי' מעות כיון שכן כל שאין עליו בין השמשות בעודן עליו בשבת אסור אין עליו מותר וליכא משום ביטול כלי מהיכנו כיון דעשויין הן להסתלק ממנו:

ושני לי' בצריך למקומו. י"מ דר' יצחק אית לי' אין מבטלין כלי מהיכנו מדע דהא אוקי מתני' דנותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בצריך למקום הכלי וכיון שכן מתני' דאין נותנין כלי תחת הנר לקבל את השמן אפי' בצריך למקומו נמי דומיא דנותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות וא"כ אמאי אין נותנין כלי לקבל את השמן ודאי משום דקא מבטל כלי מהיכנו הוא דאי לא ליפלוג וליתני אין נותנין כלי תחת הנר לקבל את השמן בד"א בשאין צריך למקומו אבל צריך למקומו מותר וכיון שכן ר' יצחק נמי אכתי איצטריך לפירוקי דרב יוסף דלעיל. אבל מדברי הרא"ה ז"ל נראה דר' יצחק לית לי' אין מבטלין כלי מהיכנו דלדידי' מותר שכך כתב ז"ל דה"ה דמצי לשנויי להיא דנותנין כלי תחת הדלף בדלף הראוי כדלעיל וכן כולהו אלא משום דחד טעמא לכולהו מתרץ לה הכין ע"כ פי' לפירושו דהא דקורה שנשברה דסומכין אותו בספסל ע"כ לא מצי לאוקמה אלא בצריך למקומו דאפ"ה כיון שאין הקורה ניטלת בשבת לא הי' לו ליטול הכלי בשבילה וכן הא דכופין את הסל לפני האפרוחין שיעלו ושירדו שהאפרוחים אינן ניטלין בשבת וכיון שכן ניחא לי' לאוקומי כולהו בחד פירוקא כנ"ל.

דף מג:

לא נצרכה אלא לאותן שתי חלות. כתב הרא"ה ז"ל ודלא כר' אליעזר דאמר התם בבבא בתרא פרק המוכר את הבית הרודה מכוורת דבורים בשבת חייב חטאת והכא משמע דאפי' איסורא דרבנן נמי ליכא ע"כ, ולא. נהירא דדילמא הכא מיירי ברדויות וכן תירץ הרשב"א ז"ל:

אדתני ובלבד שלא יתכוין לצוד. פי' דמשמע דלא אשכח איסורא בהא מילתא אלא במתכוין לצוד וא"כ משכחת איסורא אפי' לא יתכוין לצוד כגון דלא חישב עלייהו.

ופרקי' הא קא משמע לן אף על פי שחישב עלייהו וכו'. פירוש דבכי האי גונא מיתני בדידה דאפי' בחישב עלייהו זמנין דאסור וכגון שמתכוין לצוד:

מני אי ר' שמעון. פירש רש"י ז"ל מני היא שהוצרכתה לתרצה כשחישב וקתני דדבר שאין מתכוין מותר כר' שמעון ואי ר' שמעון למה לי לאוקמה בשחישב ע"כ. ויפה פי' דקושיין אשקלא וטריא היא ואסוגיין דתורגמנא היא דאי לא כ"ש דניחא טפי ואתיא שפיר כפשטה לאותן שתי חלות ואע"ג דלא חישב עלייהו וכן פי' הרא"ה ז"ל:

דלישבוק להו רווחא כי היכי דלא ליתצדו. וא"ת ולר' שמעון אי לא שביק להו רווחא נמי אסור דהוי פסיק רישי' ולא ימות פי' בתוספות דלר' שמעון מיירי בשיש חור קטן בכוורת ור' יהודה בעי חור גדול. וכן כתב הרא"ה ז"ל דלר' שמעון מכיון דאיכא רווחא כל דהו דאפשר להו למיפק סגיא אע"ג דאינהו מיתצדו ממילא משום רווחא דזוטר לא איכפת לן דתו לאו פסיק רישי' הוא ודבר שאין מתכוין הוא אבל לר' יהודה הוא דמיתסר עד דאיכא רווחא טובא ע"כ וכיון דקי"ל כר' שמעון ואפי' לר' שמעון בעינן רווחא כל דהוא שמעי' דאסור לסגור תיבה בשבת אם יש בה זבובין ואין יכולין לצאת אחרי סוגרו דלת התיבה דהרי הוא צד ואסור דפסיק רישי', ולא ימות הוא וכן פי' רבינו יצחק בעל התוספות ז"ל:

ונמצאת מחיצה עשוי' מאילי'. פי' אבל קודם זקיפת מיטותיהם בעוד שהמחצלת בידיהם או על גביהם לא חשיבא מחיצה וכשהוא זוקף מטתו ונמצאת מחיצה עשוי' מאילי' אין כאן בנין שדרך הבונין לעשות הכותלים תחלה ואחר כך התקרה וזה עושה התקרה תחלה ואחר כך הכותלים שלא כדרך הבונין, ואף על גב דמשמע מהא דרב הונא דאמר עושין מחיצה למת בשביל חי דאית ליה כר' יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל וכדאמר להו רב ששת פוקו אמרו ליה לר' יצחק וכו', כתב הרא"ה ז"ל דהא דר' יצחק עדיפא דר' יצחק אית ליה אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ואפילו במקום הפסד מרובה כגון כלי תחת תרנגולת ומחצלת על גבי כוורת וחבית שנשברה, וכן בפר' משילין דאמרי' ומכסין הפירות מפני הדלף ומפרש התם ר' יצחק בפירות הראוין אבל פירות שאינו ראוין כגון של טבל לא ובכיסוי פירות הוי פסידא טובא כדאמרינן התם כדי יין וכדי שמן איצטריכא ליה וכו' כדאיתא התם, אבל רב הונא לא אסר במקום הפסד מרובה כדאמרינן בפרק מי שהחשיך (דף קנד:

) אמר רב הונא בהמה שהיתה טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן ואף על פי שאין כלי זכוכית ניטלין בשבת בקרני דאומני דלא חזיין לשתות אלא שבמקום הפסד מרובה שרי, ומכל מקום ליתא לדר' יצחק אלא כרב חסדא קי"ל דשקלו וטרו רבה

ורב יוסף אליבי' ובפלוגתא דרבה ורב יוסף אליבא דר"ח קי"ל כרב יוסף דסוגיין בכל דוכתא איסור ביטול כלי מהיכנו ולקמן נמי גבי מתני' דנותנין כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות אקשי' והא קא מבטל כלי מהיכנו ש"מ דסוגיין כרב יוסף והילכך מטלטלין כלי אפי' לדבר שאינו ניטל וכן דעת הרא"ה ז"ל:

איתמר מת המוטל בחמה הופכו ממטה למטה פי' אורחא דמילתא נקט דדרך המת לשכב על המטה וה"ה על המחצלת שע"ג קרקע שמגלגל המחצלת ונופל למחצלת הסמוכה לו עד שיגיע לצל:

היכא דאיכא ככר או תינוק כולי עלמא לא פליגי כי פליגי היכא דליכא. וא"ת והא אי אפשר שלא יהא שם ככר או תינוק או כלי, וי"ל דלאו דוקא דלא סגיא דליכא ככר או תינוק או כלי אלא ה"ק כי פליגי היכא דליכא כלומר דאתי לטלטולי' בלאו הכין:

דף מד.

אי לא שרית לי' אתי לכבויי. פי' אבל במוטל בחמה לא שרי כרב וכן הלכתא. וא"ת הכא אמרי' אי לא שרית לי' אתי לכבויי ולקמן גבי דליקה אמרי' איפכא אי שרית לי' אתי לכבויי, וי"ל דיותר אדם בהול על מתו מממונו והכא איכא למימר אי לא שרית לי' אתי לכבויי ואי שרית לי' ליכא למיחש דלמא איידי דמיטריד מינשי ומדכר דבהצלה דחדא מלתא כגון הכא שאינו מציל אלא את המת לבד לא שייכא בהא מילתא טירדא כלל אבל גבי ממונא שהוא בא להציל כמה דברים אי שרית לי' איידי דמיטריד מינשי ואתי לכבויי, ומיהו גבי ממונא נמי שרו לי' הצלה פורתא בכדי דליכא למיחש לטירדא כדאיתא לקמן:

מתני'

מטלטלין נר חדש. פי' שאינו מאוס ולא דלק בו מעולם אבל לא ישן אפי' לא הדליקו בו באותה שבת משום דמוקצה מחמת מיאוס הוא וכ"ש אם הדליקו בו באותה שבת ואפי' של נחושת דלית בי' משום מיאוס אם הדליקו בו באותה שבת אסור דמוקצה מחמת איסור הוא, ור' שמעון שרי בין של חרס בין של נחושת ואפי' הדליקו בהן באותה שבת דלית לי' לא מוקצה מחמת מיאוס ולא מוקצה מחמת איסור חוץ מן הנר הדולק בשבת דחיישי' שאם יטלטלנו תשקע הפתילה בשמן ויכבה:

גמ'

תנו רבנן מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי ר' יהודה. דאית לי' מוקצה מחמת מיאוס ומוקצה מחמת איסור כדכתיבנא לקמן ות"ק דמתני' ר' יהודה היא. ר' מאיר אומר כל

הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת דאית לי' לר' מאיר מוקצה מחמת איסור ולא מוקצה מחמת מיאוס:

דאלו אבוה סבר כבה אין. פי' דמותר לטלטלו ולהסתפק מן השמן ואיהו סבר אע"ג דלא כבה, ודוקא משמן המטפטף דאלו מאותו שבנר לא אפשר דאיכא גרם כיבוי, ומיהו מסתבר' דמודה ר' אלעזר בר' שמעון בכוס וקערה ועששית דבהא לא פליג דע"כ לא פליג אלא בנר קטן דדעתי' עלי' וכיון דדעתי' עלי' אפילו במה שמטפטף בעוד שהוא דולק מותר, ור' שמעון סבר דבעוד שדולק אסור שמן המטפטף דדעתי' אכיבוי ולא לאותו שמן בעוד שהוא דולק:

אי הכי מאי אבל. פי' רש"י מדקאמר אבל מכלל דבנר מותר, וקשיא לי אכתי ר' יהודה היא וקאי אנר חדש שהתיר ר' יהודה וקאמר דדוקא נר חדש קטן אבל כוס וקערה ועששית לא. וי"ל דאי כוס וקערה ועששית חדשות הן אפי' ר' יהודה מודה דשרי לטלטלן דמאי איסורא איכא בהו וכדמוכח מהיא דפמוט שהוא כעין כוס וקערה דאמרי' שאם לא הדליקו עליו דברי הכל מותר ואפי' לר' יהודה אלא ודאי ישנות הן וא"כ אבל נמי אנר ישן קאי ועל כרחין ר' שמעון היא כנ"ל:

לדברי המתיר. פי' לדברי ר' שמעון דלית לי' מוקצה אסור דהא מודה במוקצה מחמת איסור כעין כוס וקערה ועששית וכ"ש לר' מאיר דאסור דאפי' בנר דזוטר אסור אבל לדברי האוסר דהיינו ר' יהודה מותר דלא שמעי' לי' דאסר אלא במוקצה מחמת מיאוס ולא במוקצה מחמת איסור ואסיקנא דר' יהודה נמי אית . ל' מוקצה מחמת איסור:

מטלטלין נר חדש אבל לא ישן פי' מטלטלין נר חדש אפי' יחדו לכך דהא סתמא קתני:

דף מד:

הניח עלי' מעות אסור לטלטלה. ולא דמי לנר של מתכת דאפי' ייחדו ונשתמש בו בשאר שבתות מותר כל היכא דלא הדליקו עליו באותה שבת משום דהוה לי' כלי שמלאכתו לאיסור דלצורך גופו ולצורך מקומו מותר ולא נאסר ביחוד ותשמיש דשאר שבתות אבל מטה מסתרא ביחוד ותשמיש משום דאורחא דמילתא במטה שיחדה והניח עלי' מעות שאין משתמשין בה לתשמיש אחר והרי היא מוקצית מדעתו שלא להשתמש בה ודינה כנר ישן או כהדליקו בו בשבת. והא דקא מותיב רב נחמן בר יצחק ממתני' דמטלטלין נר חדש למטה הכי קא מקשה לדידך דאמרת דיחוד כמעשה וכל היכא דמיתסר משום יחוד ומעשה כגון מטה שיחדה והניח עלי' מעות ביחוד לחודי' נמי מיתסר נר נמי כיון דישן מיתסר) מכיון שהדליקו בו כיון דמיתסר במעשה בייחוד נמי ליתסר וא"כ אמאי מטלטלין נר חדש דמשמע אפי' יחדו וכן פי' הרמב"ן ז"ל וכן הרא"ה ז"ל, ושלא כדברי

רש"י ז"ל שנראה שסובר דנר של מתכת כל היכא שיחדו אסור והא ליתא דאפילו יחדו והדליקו בו בשאר שבתות שרי משום דלא נאסר ביחוד ותשמיש:

מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אין חיבור לה. פי' מוכני הוא אופן עגלה העשוי' מחיצות למרכב אנשים ונשים וכשהאופן נשמט ממנה אינו חיבור לה להיטמא עם העגלה אם נגעה טומאה בעגלה או שתטמא העגלה עמו אם נגעה טומאה במוכני ואינה נמדדת עמה לענין ארבעים סאה בלח שהם כורים ביבש דאמרי ב"ה במס' כלים דנמדדת מבחוץ ואינה נמדדת מבפנים דרואין אותה כאלו היא בתוך כלי גדול ואם מחזיק אותו כלי ארבעים סאה טהורה אע"פ שבית קיבול השידה אינה מחזקת ארבעים סאה דקסבר אף עובי' נמדד עמה וכיון שהשידה הזו יכולה ליכנס בתוך כלי גדול המחזיק ארבעים סאה והדלי מתמלא ממנו טהורה שהרי מיטלטלת מלאה וריקנית והכא המוכני בזמן שנשמט אינו נמדד עמה להשלים למ' סאה דרואין אותו כאלו הוא ניטל מן השידה ואח"כ תנתן השידה לתוך הכלי הגדול, ואינה מצלת עמה באהל המת וחדא קתני דכיון דאינה נמדדת עמה אינה מצלת עמה באהל המת דהוה לי' כל חד וחד כלי בפני עצמו ואם אין באחד מהם ארבעים סאה בלח שהם כורים ביבש כל חד מינייהו מקבל טומאה ואינו מציל בפני הטומאה הא היכא דאינה נשמטת דנמדדת עמה מצלת עמה באהל המת דחשיבי כאלו שניהם כלי אחד ודוקא כשרואין במדת השידה ובמוכני שלה שיכולה ליכנס בתוך כלי גדול המחזיק ארבעים סאה ומתמלא ממנה דכיון שאינה מקבלת טומאה מצלת באהל המת וחוצצת בפני הטומאה, והא דאמרי' שאם אינה נשמטת שמצלת באהל המת לא שנכנסה בבית שמת בו דא"כ אינה מצלת על הכלים שעלי' או על הטהרות שעלי' שהרי הטומאה נכנסה מלמעלה אלא כגון שנכנסה בבית הקברות ואלו אינה נמדדת עמה הוה לי' כל חד וחד כלי בפני עצמו ואם אין באחד מהם כורים ביבש כל חד וחד מקבל טומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה דמיירי דאיכא במוכני בית קיבול וראוי לקבל טומאה, אי נמי אפי' ליכא במוכני בית קיבול מ"מ השידה מקבלת טומאה ואינה חוצצת בפני הטומאה הא היכא דנמדדת עמה ובהכי מחזקת מ' סאה בלח שהם כורים ביבש דמסתמא כל היכא דנמדדת עמה כל כך היא גדולה שמחזקת מ' סאה ומשום הכי נקט האי לישנא דאם נשמטת אינה מצלת דמשמע הא אינה נשמטת מצלת וכיון דכן דאינה מקבלת טומאה חוצצת בפני הטומאה זהו תורף פירש"י ז"ל, וי"מ באהל המת ממש ובעגלה שהיא מכוסה בנסרים מכל צד ואין בה נקב פותח טפח כדי שיהא ראוי להביא טומאת המת וכל כמה שאתה רואה אותה כגדולה ומחזקת מ' סאה בלח שהם כורים ביבש הרי היא טהורה ומצלת על כל מה שבתוכה, ויש מקשים לפי' רש"י ז"ל דאי

בעגלה העשוי' למרכב אפילו גדול כמה טמא הוא משום מדרס דלא גמרי' משק שיהא מיטלטל מלא וריקן אלא לשאר טומאות דבעי' בית קיבול אבל במדרס דאפי' בפשוטי כלי עץ כל היכא שהן מיוחדין לישיבה וראוין למדרסות כגון עגלה דמיוחדת לישיבה לא גמרי' משק אלא אפי' גדולים כמה טמאין כדאיתא בבכורות, תירץ הרא"ה ז"ל דהא לא קשיא לרש"י ז"ל דכי אמרי' בבכורות דלא גמרי' משק בראויין למדרסות ה"מ לענין דלא בעינן בית קיבול דהכי גמירי דלא גמרי' לגבי הא מלתא משק כיון שהן ראויין למדרס אבל לענין שיוצא מתורת כלי מתוך גדלו בהא ודאי גמרי' לה משק ואפי' לענין טומאת מדרס דנפק לי' מתורת כלי ואינו מטמא שום טומאה בעולם והכי מוכח לקמן בפר' ר' עקיבא ע"כ, אלא אי קשיא הא קשיא דאי בעגלה אפילו היא גדולה כמה ראוי' לטלטל ע"י אופנים וכל שהיא נמשכת ע"י אופנים אפי' גדולה כמה מקבלת טומאה דחשיבא ראוי' ליטלטל כדמוכח בפרק א"ר עקיבא דעגלה המטלטלת ע"י שוורים שמי' טלטול דכוותה בעגלה הנמשכת בשוורים ע"י האופנים דדרכה בהכי ראוי' ליטלטל חשבי' לה.

וי"מ דמוכני הוא בסיס לשידה זו שהיא תיבה ומחיצותי' גבוהות ומחזקת מ' סאה בלח ונותנין התיבה בתוך המוכני שהוא כמין תיבה אחרת בלא כיסוי שמחיצותי' נמוכות ואינה מחזקת מ' סאה ועושין כן כדי שלא תהא הקרקע אוכלת התיבה ולפיכך כשאינה נשמטת ממנה הרי כאלו הכל כלי אחד ונמדדת עמה לענין טומאה וכיון שהתיבה גדולה עד שהיא מחזקת מ' סאה אף המוכני דינה כמותה ומצלת עמה באהל המת ובאהל ממש וכגון שהשידה עצמה נקובה למטה נקב הראוי להביא הטומאה והמוכני מגינה בפני' ונמצא עכשיו מה שבתוך השידה מכוסה מכל צד ואינו ראוי לקבל טומאה אבל אם היא נשמטת אינה נמדדת עמה והיא מקבלת טומאה שהרי היא בפני עצמה אינה גדולה כ"כ ואינה מצלת בפני הטומאה. ועוד פי' הרא"ה ז"ל דאפי' יהא המוכני פשוטי כלי עץ ואין לה בית קיבול ואינה ראוי' לקבל טומאה אפ"ה מכיון שהיא נשמטת ממנה אינה מצלת שכל המיטלטל ואינו קבוע אינו מציל אלא א"כ הוא כלי גדול העשוי לנחת וכדאמרי' במגילה שקלוה לתיבותא ולינחה התם והוה לי' כלי העשוי לנחת וחוצץ בפני הטומאה שמתוך שעשוי לנחת כמי שקבעוהו הוא דכובדו קובעו:

ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עלי' מעות וא"ת בזמן שהיא נשמטת אין גוררין הא אינה נשמטת גוררין ואע"פ שיש עלי' מעות ואמאי והרי נעשה בסיס לדבר האסור. וי"ל דכי אינה נשמטת השידה עיקר והמוכני טפל ואין השידה נאסרת בשביל המוכני:

ההיא ר' שמעון היא. וא"ת ור' שמעון נמי אית ליה מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא דמהאי טעמא הוא דאסר כוס וקערה ועששית, וי"ל דשאני מוכני דמתחלה

דעתו שיהא המוכני בסיס למעות עד שינטלו וכל זמן שינטלו או יפלו דעתו על המוכני להשתמש בו ואפשר דאפי' בין השמשות ינטלו משם או יפלו, ואע"ג דסוכה בשמיני אסורה לר' שמעון בכל היום משום מגו דאתקצאי לבין השמשות התם הוא דעל כרחי' מיתסר לי' לכולי בין השמשות באיסור של חיוב דלא סגי לי' בלאו הכי ובהא הוא דאמרי' מגו דאתקצאי לבין השמשות וכן בכוס וקערה אבל במידי אחרינא לא:

דף מה.

הכי נמי מסתברא דרב כר"י סבירא לי' וא"ת והא מהא דמטה איכא למשמע דרב כר' יהודה ס"ל דאלו לר' שמעון לא מתסר בייחוד והנחה דומיא דנר דאפי' הדליקו עלי' באותה שבת דשרי לר' שמעון, וי"ל משום דההיא דרב בתרי לישני מייתי ראי' מדוכתא אחריני:

אין מוקצה לר' שמעון אלא שמן שבנר וכו'. ואע"ג דמודה ר' שמעון בגרוגרות וצמוקין ומשום דדחיוהו בידים, התם שאני דאינן ראויות בנתים כלל לפי שהן מסריחות והא דקא מדמה לי' לשמן שבנר בשעה שהוא דולק משום דעדיין דיחוי הראשון קיים אלא דאיסור שמן שבנר משום דאיכא תרתי שהוקצה לאיסור כיבוי ולמצות הדלקה וקס"ד השתא דבעינן תרתי מה שאין כן בחטים וביצים דלית בהו כלל מהני תרתי, ואקשי' והוקצה למצותו לית לי' כלומר לית לי' מוקצה בחד מינייהו אלא היכא דאיתנהו לתרווייהו והתניא סככה וכו' ור' שמעון מתיר, ואוקימנא לה התם בי"ט בסוכה רעועה דאדם יושב ומצפה מתי תפול סוכתו דאי בבריאה אפי' ר' שמעון מודה דאסור דומיא דכוס וקערה ועששית:

כעין שמן שבנר קאמינא. פי' דבעלמא בחדא סגי בהוקצה למצותו או לאיסורו והלכך הן אסורין עד מוצאי י"ט משום דהוקצו למצותן הוא דבנויין ליכא איסורא אחרינא בנטילתן דלא שייך בהו כלל סתירת אהל ודוקא בשסככה כהלכתה מתסרי נויי' הא לא סככה כהלכתה לא דהא לא הוקצו למצות סוכה שהרי אינה עשוי' כהלכתה והיינו דקאמ' סיככה כהלכתה:

הא דאמרי' ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו כתב הרא"ה ז"ל דממנה אתה דן לכל מוקצה שהתנאי מתירו חוץ ממוקצה מחמת מיאוס לדברי האוסר דלא שייך בי' תנאי והכין איתא בירושלמי עכ"ל, וקשיא לי' דהכא מודה ר' שמעון בסוכת החג רעועה שנפלה שהיא אסורה הואיל והוקצה למצותה ואלו בנר קטן שכבה אע"פ שהוקצה השמן למצותו שרי. וי"ל דלא הוקצה השמן אלא בעוד שהוא דולק ואין מצותו אלא בשעת דליקתו ומשכבה אין בו משום מצוה אבל בסוכת החג אע"ג דנפלה מצותה כל ז' והיא

מוקצית כל זמן מצותה וכן פי' רש"י ז"ל. והא דקא מייתי ראי' משוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה דאפי' הוקצה למצותו גרידא אית לי' לר' שמעון מוקצה הכי קאמר אם איתא דהאי סוכה לא נאסרה אלא משום שהוקצה לאיסורו דאיסור סתירה והוקצה נמי למצותו אם כן אין לנו לאוסרה אלא בעודה קיימת דומיא דנר שהוא אסור בעודו דולק אבל כשנפלה תשתרי דומיא דנר שכבה אלא ודאי כיון שנאסרה אפי' לאחר שנפלה הוי משום שהוקצה למצותה כל שבעה וכן כתב רש"י ז"ל שהוקצה למצותה מצותה כל שבעה אלמא כל שעת מצותה נוהג מוקצה שלה ואע"ג דליכא איסור סתירה ע"כ, ועוד אפי' לא נפלה הסוכה עד דמטי חולו של מועד תשתרי דומיא דנר שכבה והא ליכא משום סתירת אוהל אלא ודאי משום דהוקצה למצותה היא דאסורה כל שבעה:

דף מה:

פצעילי תמרה. פי' שהן תמרים שלא נתבשלו מהו, כיון דלא חזו מי הוו כגרוגרות וצימוקין ואסירי לר' שמעון או דילמא גרוגרות וצימוקין שאני דאיכא תרתי דדחיוהו ועוד דלא חזו דמסריחות בנתים אבל פצעילי תמרים שרי:

ורבי לית ליה מוקצה והא תנן. ואם תאמר והיכא סבירא ליה דרבי לית לי' מוקצה דהא איהו לא קאמר אלא אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וכו' אבל לדידי' לעולם אית ליה מוקצה, תדע דלדבריו דר' שמעון קאמר דהא א"ר יוחנן לעיל אין מוקצה לר' שמעון אלא שמן שבנר ואלו ר' יוחנן פסק לקמן דהלכה כר' יהודה ולא דייקי' עלה כדדייקי' הכא משום דלדבריו דר' שמעון קאמר ולי' לא סבירא ליה, תירץ הרא"ה ז"ל דמשום דלא ארוח לי' לברי' במאי דאהדר ליה דליתא לדר' שמעון משתמע לי' למקשה דסבר לה כותי' דהא רבי תנא הוא וכי אתי לפרושי לברי' הוה לי' למימר לי' דליתא ולהכי דיקי' עלה טפי מדר' יוחנן, אבל רש"י ז"ל פי' דמדבעא מיני' לר' שמעון מהו אלמא הוה שמיע לי' מאבוה דכר' שמעון ס"ל:

כלום עשוי אלא לתרנגולין. פי' והוה ליה כמטה שיחדה למעות והיינו כר' יהודה כדלעיל דאלו לר' שמעון לא מיתסרא בהכין:

דאית בי' אפרוח מת. פי' שמת בשבת דאלו מערב שבת ודאי מוכן הוא לר' שמעון ומיירי בשהניחו לדעת שיהא מוצנע עד אחר השבת ליתנו לדעתו לכלבו וכיון דקינא זו מיוחדת ודאי היא לאפרוחים דעתו היא שיהא בסיס להם והילכך בעודו על הקינא אסור כההיא דלעיל דמעות שעל המטה ועל המוכני ובהאי ר' שמעון מודה כדמוכח לעיל. וה"ה דמצי לאוקמוה באפרוח חי דכיון שהיא מיוחדת לכך נעשה בסיס לו אלא אוקמה באפרוח מת שאינו זז משם, והדר מוקי לה בביצה שנולדה בו ביום דנעשה האי

קינא בסיס לה כיון שהיא מיוחדת לה ולאפוקי הנחה בלא ייחוד דהא לא אסרה טלטול הכלי המותר אלא בייחוד קודם שהניח בו דבר האסור וייחוד זה בין שנעשה בשבת בין שנעשה בערב שבת:

והאמר רב נחמן מאן דאית לי' מוקצה וכו'. ואע"ג דר' יוחנן מפרש התם טעמא דביצה משום משקין שזבו, אפשר דהכא לא שמיע לן ההיא פלוגתא ומהדרי' לאסוקי הא דרב נחמן כר' יוחנן:

דאית בה ביצת אפרוח. פי' והניחה שם לדעת שלא תשתבר ותפסד:

אמר רב יוסף היינו דאמר רבה וכו' אמרו הלכה וכו'. כלומר מהא דרב יצחק דאמר שר' יוחנן אמר הלכה כר' יהודה א"ר יוחנן אמרו הלכה וכו' ולי' לא סבירא לי' ור' יוחנן אמר אנו אין לנו אלא בנר כר' שמעון, פי' והשתא דשמעית מדר' יצחק דפסק הלכה כר' יהודה מכלל דלדברי ר' שמעון אמר אנו אין לנו אבל לדידי' אפי' נר אסור כר' יהודה:

דף מו.

בשל חוליות פי' דחיישי' שמא תפול ותתפרק ויחזיר בה ומשום דאורחי' להדיקה חיישי' דלמא מהדקה וחייב לכולי עלמא משום מכה בפטיש:

כי פליגי בקטנה ואית בה חידקי מר סבר גזרי' אין לפרש גזרי' אטו גדולה דאית בה חידקי דא"כ גזירה לגזירה היא אלא גזרי' אטו דחוליות אע"ג דלאו אורחה דקטנה בחוליות ומשכחת לה להא פלוגתא אפי' לר' יהודה במנורה שלא הדליקו בה באותה שבת:

א"ר זירא תהא משנתנו בשלא היו עלי' כל בין השמשות שלא לשבור וכו'. דהכי ס"ל ודאי לר' יוחנן כר' יהודה, ומתני' ה"ק ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עלי' מעות כל בין השמשות ואע"ג דליתנהו השתא הא לא היו עלי' כל בין השמשות שרי אבל לר' שמעון בעי' היו עלי' כל בין השמשות ואיתנהו השתא כדמוכח לעיל. ולענין פסק הלכה במוקצה מחמת איסור בלחוד קי"ל כר' יהודה ובהא הוא דפסק ר' יוחנן כותי' אבל במוקצה מחמת מיאוס ובשאר מוקצה קי"ל כר' שמעון וכדמוכח בשלהי מי שהחשיך ומודה ר' שמעון במוקצה מחמת חסרון כיס כגון מסר הגדול ויתד המחרישה דמתוך חשיבותן אדם קובע להם מקום משום דאפשר דאתו לידי פסידא ולאפוקי תמרא דעיסקי דהנהו משרי שרו לר' שמעון וכדמוכח התם וכן כתב הרי"ף ז"ל:

אמר רב יהודה שרגא דמישחא שרי לטלטולה. מדברי רש"י ז"ל נראה דמיירי בנר של חרס שדלק בו ואח"כ כבה וכיון שהיא דמישחא לא מאיס טובא ושרי אליבא דר' שמעון אבל דנפטא דמאיס טפי ולא חזי אלא למלאכתו אסור. ויפה פי' ז"ל דסתם נר של חרס

הוא, ועוד כתב הרא"ה ז"ל דודאי אליבא דר' שמעון קאמר דאלו לר' יהודה דמשחא נמי אסור בישן ובחדש שלא נשתמשו בו אפי' דנפט למה יאסר עכ"ל, פי' לפירושו אי מיירי בנר ישן כלומר שהדליקו בו באותה שבת כמו שפי' רש"י ז"ל אפי' דמישחא אסור לר' יהודה כדמוכח לעיל ואפי תוקמה בחדש שלא הדליקו בו באותה שבת ומשום הכי דמישחא שרי הא לא אפשר דאלו בחדש אפי' נעשה לנפט למה יאסר, ועוד כתב ז"ל ואי בשל מתכת כיון דנפטא מאוס הוא היכא שרי רבה ורב יוסף משום כסויי מנא והרי הוא מאוס יותר מן הישן של שמן דלא שרי ר' יהודה משום כסויי מנא ע"כ, פי' לפי' אי מיירי בנר של מתכת וכגון שהדליקו בו באותה שבת כיון דנפטא מאוס הוא וכו', ולא ירדתי לסוף דעתו דהא בנר של מתכת לא שייך מיאוס כלל:

אמר לי' הואיל וחזי לכסויי בי' מנא פי' דר' שמעון לית לי' מוקצה בכלי שהוא ראוי למלאכה כל שהוא ואע"פ שאינו ראוי למלאכתו ראשונה דהא אפי' בשברי כלים שרי, והלכתא כרבה ורב יוסף, וא"ת והא ר' יוסף כר' יהודה ס"ל דאמרי' בפרק נוטל אמר רב יוסף חריפא שמעתא דדרדקי אימור דאמרי רבנן בשוכח לכתחלה מי אמור, וי"ל דהתם לדבריו דרבה דהוה מנח סכינא אבר יונה הוא דקאמר אבל לדידי' לא צריך כלל דהא לית לי' מוקצה:

כל צרורות שבחצר יטלטלו וכו' הואיל וחזיין לכסויי בהו מנא, פי' אלא ש"מ דכיסוי מנא לא חשיב תשמיש כיון דלא חזי לתשמיש אחרינא.

הא איכא תורת כלי עליה דהיכא דאיכא תורת כלי בתשמיש כל דהו דחזי שרי לר' שמעון:

דף מו:

הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר פי' ואפי' בחצר שאינה מעורבת, ואמר עולא מה טעם שהרי אסור ללובשן שם כדרך שאסור ללובשן ברשות הרבים וכיון שהן במקום שאסור ללובשן למה ניטלין, ואמר עולא הואיל ואיכא תורת כלי עליהן שרי' טלטול ואפי' שלא לצורך ככלים המותרין אלמא תורת כלי מילתא רבתי היא והכא נמי משום תורת כלי שרי' משום תשמיש כל דהוא:

מי יימר דנפל בי' מומא וכו'. כל הני מי יימר דאמר הכא לאו דוקא ולומר דדוקא דאית בי' כל הני מי יימר אית לי' מוקצה משום דמסיח דעתי' אבל בחדא מי יימר לית לי' מוקצה דלא מסיח דעתי' מיני' דלא היא דאפי' בחדא מי יימר אית לי' מוקצה כדמוכח בסמוך אלא הכא מסדר כולהו מי יימר דאיכא בבכור וה"ה דסגי בחד דאפי' בחד מסח דעתי' מיני':

ואמאי לימא מי יימר דמיזדקק לי' בעל. פי' ואם אסרה פירות או פת עלי' אמאי מותרת לאכול דהא מוקצה הוא דהא אסחי דעתה מינה:

הכא מי יימר דמיזדקק לי' חכם. דלגבי בכור לא מצי הדיוטות למשרי' אלא במום הידוע לכל כגון מחוסר אבר ומהאי טעמא הוא דאסר ר' שמעון בבכור ולגבי טבל שרי היכא דנתקן לכולי עלמא משום דכל אדם ראוי לתקנו:

כל היכא דכי מיכוין איכא איסורא דאורייתא וכו' ואע"ג דאפי' בכיבוי לר' שמעון ליכא איסורא דאורייתא דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא מ"מ כיון דאפשר דאתי לידי חיובא דאורייתא כגון בשצריך להבהבה ומהבהבה אפי' אין צריך להבהבה אסור, וקשיא לי דא"כ גרירה נמי אע"ג דהוי חופר כלאחר יד כיון דאפשר לחפור כדרכו במרה וקרדום ליתסר. ויש לומר דבמה שהוא גורר אי אפשר לבוא לאיסור תורה אבל הכא בהדי דנקט לי' אפשר לכבותה כדי להבהבה, ומיהו בי"ט שרי למינקט נר דלא חיישי' להכי דהא מלאכה שרי לצורך אוכל נפש כ"ש דלא חיישי' לכיבוי:

מוכרי כסות מוכרין כדרכן. פי' רש"י ז"ל ואפי' הוא של כלאים, ויפה פי' דאלו הן של צמר ואינן אסורין אלא משום שהן תפורין בפשתן אפי' מיכוין ליכא איסורא כלל מדאורייתא וא"כ היכי קאמר הכא דכי מיכוין איכא איסורא דאורייתא:

דף מז.

מחתה באפרא. פי' הרא"ה ז"ל בשם רבו דמיירי באפר שהוסק בשבת וכר' שמעון דמתיר בנר לאחר שכבה, וקשיא לי שהרי הוכחנו במס' י"ט דאפר שהוסק בי"ט אסור לר' שמעון משום נולד, והנכון לפרש באפר שהוסק מבעוד יום ואע"ג דאפר כירה מוכן הוא אפשר דאפר מחתה לא חזי לכלום דהא לית בי' מששא:

קרטין בי רבי מי חשיבי וכיון דמוקצין הן לעשירים בבית עשירים מוקצין הן אפילו לעניים ואין מטלטלין אותו שכבר הוקצו מדעתו של בעל הבית העשיר. וכי תימא מ"מ הא חזו לעניים ולא הוקצו להם והתניא בגדי עניים לעניים וכו' אבל דעניים לעשירים לא. פירוש אבל בגדי עניים דהיינו שלש על ג' דחזו לעניים לא מיקבלי טומאת מדרס לעשירים דהא לא חזו להו והכא נמי בקרטין אע"ג דחשיבי לעניים כיון דלא חשיבי לעשירים מוקצין הן לכל וכן פי' הרא"ה ז"ל אלא שקשה לי דלעניים מיהו דחזו הני קרטין לישתרי לטלטולי דומיא דבגדי עניים, אלא דאנן לא קשיא לן אלא דאף לעשירים לישתרי כיון דחזו לעניים ומיתי' ראי' דלא מבגדי עניים, ואולי הרב ז"ל לא אסר לעניים אלא דוקא בבית עשירים, אלא שקשה לי דהאיך אפשר במוקצה שיהא מותר לזה לטלטל ולזה אסור וצ"ע לי:

ועוד גרף של רעי מיגלי. נ"ל פירושא ומגו דמאיס ועוד שהוא מגולה וריחו רע עונה לבריות התירו לטלטלו משום כבוד הבריות דגדול כבוד הבריות:

אלא אמר רבא כי הוי' וכו'. פי' השתא הדרי' ממאי דקס"ד מעיקרא דמיירי באפר שאינו ראוי ומשום קרטין שרי רבי לטלטלה והשתא אמרי' דלא היא דאדרבה משום קרטין הי' אסור לטלטלה דנעשה המחתה בסיס להם אלא דמיירי באפר הראוי ומשום האפר מותר לטלטלה דנעשה בסיס לדבר האסור והמותר כנ"ל, אלא דקשיא קצת לישנא דמחתה באפרה דהוה לי' למימר אגבי אפרה ומדברי רש"י ז"ל נראה דלא הוו בה קרטין:

מטלטלין כנונא אגב קיטמא. מדברי רש"י ז"ל נראה דהכלי בפני עצמו וגם האפר בפני עצמה מותר לטלטלה בשצריך לכסות בו צואה או רוק דמיירי באפר שלא הוסק בי"ט וא"ת ומה איסורא יש בכלי להכי קאמר אף על גב דאיכא עלי' שברי עצים והיינו דקאמר מטלטלין כנונא אגב קיטמא ולומר דדוקא משום קיטמא שהוא דבר המותר מטלטלין הא לאו הכי דליכא קיטמא כיון דאיכא שברי עצים דחשיבי אז ודאי אסור משום דנעשה בסיס להם , והרא"ה ז"ל פי' דמיירי באפר שהוסק בי"ט דאסור לטלטלו ואדרבה משום היתר הכלי שרי' האפר או העצים דכולהו בטיל לגבי כלי שאין נטילת הכלי בשבילן כלל אלא בשביל עצמו ולא נעשה הכלי בסיס להם, והכא תרתי קאמר שהאפר ניטל מחמת הכלי ולא תימא דוקא אפר דלא חשיב בטיל לגבי כלי אלא אפילו שברי עצים שנשתיירו דחשיבי טפי מקיטמא בטילי לגבי הכלי, והא דאמרי' אגב קיטמא לאו דוקא דאדרבה קיטמא אגב כנונא הוה לי' למימר אלא דאשכחן כה"ג תני אבל מביאה ע"ג עורה, וזה להתיר ספות העור עם הבשר וכבר הארכתי בזה במס' ביצה פרק י"ט שחל בס"ד, ועוד פי' ז"ל דהאי כנונא כלי הוא כעין מוליאר ואע"פ שהוסק האפר בו ביום אחר שכבה האש מותר לטלטלו ולא נעשה בסיס לגחלים כיון שאף הוא עשוי למים ואף על פי שהמוליאר אין שותין ממנו לאחר שכבו הגחלים ודאי מותר:

ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטלה אפי' לר' שמעון שמתיר בנר ישן ולא אמרי' שיהו בטלין שברי פתילה לגבי הנר, והכא ש נמי נימא דלא בטילי שברי עצים לגבי כנונא:

אמר אביי בגלילא שנו. פירש רש"י ז"ל שחשובות להם שברי פתילה שאין הבגדים מצויין להם והילכך חשיבי ולא בטילי, וזה קשה דהא ודאי עשירים היו והי' להם שמן כדמוכח בסנהדרין ובנדרי' וגם פשתן הי' מצוי להם כדאמרי' בבבא קמא ומקבלין מהן דבר מועט כגון כלי פשתן בגליל, והנכון מה שפי' הרא"ה ז"ל דפשתנן הי' יפה ומדליקין בשברי פתילה לפי שחשובין להם שברי פתילה כפתילות שלימות דעלמא:

לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור. פי' לא יחזיר אפי' בריפוי גזירה שמא יתקע במסמרים או ע"י יתדות וחייב משום מכה בפטיש אע"ג דסבירא לן אין בנין בכלים:

דף מז:

רשב"ג אומר אם הי' רפוי מותר. כלומר אם יחזיר בענין שיהא ניכר שאינו רוצה לתקוע בו יתדות או מסמרים מותר ולא גזרי' שמא יתקע, ור' אבא ורב הונא לא שרו אלא ברפוי כרשב"ג ודוקא משום דסבירא להו אין בנין בכלים שרו ברפוי כיון דאפילו בתוקע לא מיחייב אלא משום מכה בפטיש משום דברפוי לא שייכא כלל תקיעה הא אי סבירא להו יש בנין בכלים אפילו ברפוי הוו אסירי אע"פ שאין בנין גמור משום שמא יחזירנו כראוי דליכא מידי דבחזרה ליחייב וברפוי לישתרי לכתחלה, וכן כתב הרא"ה ז"ל, אלא שהוא ז"ל סבור דרב ושמואל סבירא להו דיש בנין ומחייבי חטאת אפילו בחזרה בעלמא דלא תקע והכי קא מקשה מינייהו כיון דהיכא דלא תקע איכא חיוב חטאת ברפוי לא סגיא דלא מיתסר לכתחלה.

אלא אמר רב אשי אפי' תימא רבנן וכו'. פירוש לעולם מתני' מבעוד יום כברייתא ולא מיבעיא דאתיא כר' יוסי דמחמיר אלא אפי' לרבנן דפליגי אר' יוסי ומקילי הכא מודו משום דהתם לא הוי אלא גורם כיבוי אבל הכא הוי כיבוי ממש ולהכי אסור ליתן לתוכו מים אפי' מבעוד יום לכולי עלמא וכמו שפי' רש"י ז"ל:

סליק פרק כירה בס"ד

פרק ד - במה טומנין

מתני' לא בגפת ולא בזבל וכו' ולא בחול. בין לחין בין יבשין [קר] ואע"ג דבחול יש בו לחות, מ"מ כשמשימין בו דבר חם מתחמם מהרה ומוסיף אחר כן הבלא:

גמ'

איבעיא להו גפת של זיתים תנן. פירוש גפת דמתני' הוו של זיתים דוקא, ואע"ג דסתם גפת כולל הכל אפי' דשומשמין הכא מספקא לי' משום דקתני במתני' והזגין דהוא פסולת של יקב דאם איתא דהאי גפת כולל הכל למה לי למיתני והזגין דהא בכלל גפת הוא אלא ש"מ דהאי גת פרפט הוא ודוקא ול זיתים משום דיותר מסקי הבלא מגפת שומשמין או דילמא שומשמין בכלל זיתים הוא והא דקתני במתני' והזגין משום דלא משתמע מגפת דזיתים ושומשמין דהני מיני שמן והאי מין יין:

קופה שטמן בה. פי' שנתן בה מוכין וטמן בה קדרה אסור להניח הקופה ע"ג גפת של זיתים אף על פי שהקופה מפסקת ביניהם, וכתב הרא"ה ז"ל דהיינו דוקא כשהקופה

שטמן בה מונחת ע"ג גפת של זיתים שנוגעת בהן דלא שליט בה אוירא דהשתא כיון שכולה טמונה ומקצתה בדבר המוסיף ומסיק הבלא אסור אבל מה שנוהגין עכשיו בהטמנה:

שאין הקדרה נוגעת בגחלים הקטומות אלא שהיא גבוהה עליהם נמצא שאין בגופה שום דבר טמון בדבר האסור והיא שהיי' האמורה למעלה שמותרת לדברי הכל בגרוף וקטום, ואי משום שמטמינין בבגדים הרי הן בעצמן אינן מוסיפין הבל וכן דעת הרמב"ן ז"ל.

לעולם אימא לך לענין הטמנה דשומשמין נמי אסור. כלו' אם הטמין גוף הקדרה בתוך שומשמין אסור דמוסיפין הבל אבל לענין אסוקי הבלא כגון האי שהפסיק הקופה בין הגפת והקדרה ויהיה כח בגפת להרתיח דוקא גפת דזיתים אבל לא גפת דשומשמין:

דף מח.

דאנח כוזא דמיא. פי' צוננין אפומא דקומקומא, י"מ דקומקומא ע"ג האור הי' וי"מ דקומקום מלא מים רותחין היה שהעבירו מע"ג הכירה:

מאי שנא ממיחם ע"ג מיחם, דשרי' בסוף פירקין דאע"פ שהתחתון הוא חם יותר מן העליון שרי להניחו על פיו, ופריק לא דמי דהתם אוקומי קא מוקים שהמיחם העליון גם הוא מלא מים חמין כל צורכו ואינו צריך לתחתון אלא כדי שיעמיד לו חמימותו הראשונה שלא יפיג אבל הכא אולידי קא מוליד שהרי יש כח בתחתון להחם מים צוננין שבתוך הכוזא והתחתון תולדות האור הוא ואסור ואפי' להפשיר דמיחזי כמבשל ע"ג כירה:

דפרס דסתודר אפומי' דכובא. פי' פרס סודר ע"ג גיגית מלאה מים או יין ואנח נטלא עלוי' ומי שעושה כן עשוי הוא שישמט מאליו באמצעיתו ושורה ביין או במים:

מאי שנא מפרוונקא. שהוא בגד העשוי לפרוס על הגיגית שפורסין אותו שם בשבת ולא חיישי' דלמא מישתמיט ואתי לידי סחיטה:

התם לא קפיד עלי'. שהרי עשוי הוא לכך ואפי' מישתמיט לא אתי לידי סחיטה אבל הכא שהוא סודר של ראש ואינו מיוחד לכך קפיד עלי' ואתי לידי סחיטה:

מוכין שטמן בה מהו לטלטלן, פי' במוכין יבשין דשרי להטמין מי נימא דאכתי באיסורייהו קיימי או דילמ' כיון דטמן בה ייחדן להטמנ' ואיכ' תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן בשבת זו. ואמר לי' וכי מפני שאין לו קופה וכו' עומד ומפקיר קופה של מוכין כלומר עדיין חשובין הן ולמלאכתן הן עומדין ולא להטמנה והן מוקצין ואסור לטלטלן ואפי' לאותה שבת ואע"ג דלקמן משמע דגיזי צמר בהטמנה בלבד הן מותרין אלא כשהן של הפתק, אפשר שהמוכין חשובין יותר מן הגיזין:

ה"ק אם לא טמן בהן אין מטלטלין. הא אם טמן מטלטלין, וגיזי צמר דקתני מיירי בלאו הפתק דאי בשל הפתק לא שרו בהטמנה כדלקמן. אי נמי לצדדין קתני גיזי צמר וכו' אע"פ שטמן בה אין מטלטלין אבל מוכין אם טמן בהן מטלטלין אותן:

מתירין בית הצוואר בשבת. פי' מתירין קשר שלו דלאו קשר של קיימא הוא אבל אם אין בו קשר אסור לפותחו דהשתא קא עביד לי' מנא שהרי כל הבגד נארג ומחובר וכן פרש"י ז"ל, והרא"ה ז"ל פי' דרכן הי' לתת בבית הצוואר חוט אחד מכאן וחוט אחד מכאן וקושרין אותו אחר לבישה כדרך שעושין היום ומתירין אותו בשעת הפשט ולא חשיב קשר של קיימא לענין היתר שמתירין אותו בשבת משום דדרכו בכך ומתחלה ג"כ על דעת כן קשרוהו ודרכן ג"כ בשעת כיבוס לקושרו וקאמר דהפותח אותו דרך ניתוק שמנתק אותו חוט ולא מתיר חייב חטאת עכ"ל, וקשיא לי קצת הא דפריק רבא זה חיבור וזה אינו חיבור אלמא שלא בשעת מלאכה נמי הוי חיבור פי' מדקתני דהוי חיבור עד שיתחיל להתיר ש"מ דהוי חיבור אפי' שלא בשעת כיבוס:

דף מח:

תנן שלל של כובסין וכו'. פי' ברייתא היא ואלו במתני' דפרה תנן חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה כלומר וצריך להזות על שניהם ומאי דלא פריש בברייתא סמכי' אמתני' דדוקא לטומאה ולא להזאה ומשום דסמכי' אמתני' דהתם נקט לה תנן כאלו הויא מתני', ודכותה בריש בבא בתרא דאמרי' דתנן מחיצת הכרם שנפרצה וכו' חיבור לטומאה בשעת, מלאכה פי' בשעה שחותך עצים שלא בשעת מלאכה לא הוי חבור אפי' לטומאה:

ואין מיטמאין באויר. כלומר אם נגעה טומאה באוירן ולא בדופניהן ושוליהן הן טמאין ולא הכירה וכן אם נגעה הטומאה באויר הכירה היא טמאה ולא הם, ומיהו במגע טמאין לעולם והוי חיבור כשלל של כובסין ולא מפרשי' בין שעת מלאכה לשאינה שעת מלאכה:

דלא ליתי למשרף עלייהו תרומה וקדשים פי' שאם נגעה תרומה או קדשים באותן כלים שלא נגעה שלא יבואו לשרוף התרומה והקדשים על ידיהם שהרי אותן כלים אינן טמאין מן התורה שהרי אינן חיבור מן התורה. וא"ת ובשלל של כובסין מאי היכירא איכא, תירץ הרא"ה ז"ל דהכא אפשר בהאי היכירא ולעיל לא שייכא היכירא אחריתי:

דף מט.

וגזרו על הטומאה שלא בשעת מלאכה ועל הזאה וכו' כלומר ואזיל בתרווייהו לחומרא כי היכי דלא תיפוק מינייהו חורבא:

אבעיא להו לחין מחמת עצמן תנן. כגון שטמן בהן בעת שתלשן שהן לחין מחמת עצמן דבכי הא מחממי טפי אבל לחין מחמת דבר אחר כגון שיבשו ונפל עליהן משקין אין מוסיפין כל כך חמימות ומותר או דילמא לא שנא. וכתב הרא"ה ז"ל דמסתברא דהכי קי"ל דלחין מחמת עצמן תנן חדא דלקולא נקיטינן ותו דמתני' נמי דייק הכי דקתני סתמא טומנין בכסות ובפירות וכו' ולא מפליג ומסתמא בלחין מחמת עצמן מיירי ומשום דלא שכיח כסות דעבידא מחוטא דביני אטמי לא תנא לי' דאי בלחין מחמת דבר אחר כיון דשכיחי הוה להו לפרושי:

מאי היא אמר אביי שלא יפיח וכו' פי' למאי אמר אביי וכו':

ומאי שנא כנפי יונה דאמר לי', פי' הרא"ה ז"ל דהאי לישנא לא דאיק דאיהו כי אמר לי' כנפי יונה לאחר שראה שחזרו בידו כנפי יונה הוא שאמר כן אלא ה"ק מאי שנא דחזרו כנפי יונה:

מה יונה זו כנפי' מגינות עלי' פי' רש"י ז"ל דהבא עלי' היא נלחמת ומכה בראשי גפי' מה שאין כן בשאר עופות, אבל במדרש רבה פירש בו ענין אחר יותר נכון, ומובא בתוספות]:

מתני'

טומנין בשלחין וכו' כיצד הוא עושה נוטל את הכיסוי פי' ומיירי שמגולה מקצת הכיסוי ואפי' אינה מגולה כלל מטה על צדה קצת ונופלין מן העליונים עד שיתגלה קצת הכיסוי דלא חשיב הכיסוי בסיס שהרי אינו שם לצורך עצמו אלא לצורך הקדירה ולתשמישה:

ר' אלעזר בן עזרי' אומר קופה מטה על צדה כלומר קדרה שטמנה בתוך קופה של גיזי צמר כשבא ליטול התבשיל הרי שאינו יכול להגביה הקדרה וליטלה משם לגמרי דחוששין שמא יפלו הגזין שמכאן ומכאן ותתקלקל הגומא ויבוא להחזירה ולעשות גומא לכתחלה בגיזי צמר ואסור לו לטלטלן דטלטול מן הצד שמי' טלטול אלא ישאיר הקדרה בקופה וכשרוצה לערות מטה הקופה על צדה ונמצאה הקדרה מטית מאילי' ונוטל התבשיל בזומא ליסטרון וחכמים אומרים נוטל ומחזיר ואמרי' בגמרא דהיינו דוקא בשלא נתקלקלה הגומא דאינהו סברי דלא חיישי' שמא תתקלקל הגומא ויבוא להחזיר ולעשות גומא אלא אם תתקלקל יניח הקדרה על אותן הגיזין שנפלו לגומא ולא יזיזם ממקומן, ות"ק דאיירי בנטילת כיסוי ולא איירי בקדרה עצמה אם יטלנה או יניחנה סמיך אפלוגתא דר' אלעזר וחכמים:

דף מט:

ואמר הביאו שלחין ונשב וכו' פי' והוה אמר קאמרינן דרגיל למימר הכי:

לא כולה בבעל הבית קא מיירי, כלו' טפי ניחא לי' לאפלוגי הכי בב"ה:

כנגד מלאכה ומלאכות שבתורה. פי' מנינא הוא דגמר ממלאכה ומלאכות שבתורה אבל ממשכן גמר הי מלאכות הוו אבות והי תולדות אבל ר' חנינא בן חמא גמר מנינא ומלאכות ממשכן:

והאי כמאן דאמר דשלימא לי' אבידתא. כלומר ולשעבר מיירי ועל מלאכה אחת מיוחדת קאמר:

דף נ.

רבינא אמר בשל הפתק. והתם הוא דבעי' יחדן להטמנה אבל בהטמנה גרידא בלא יחוד אסור לטלטלן הא אינן של הפתק אפי' לא יחדן להטמנה אלא שטמן בהן מותר והא דרבא בעלמא איתמר ולא אמתני':

אתמר רב אמר קושר ושמואל אמר חושב ורב אסי אמר ישב אע"פ שלא קישר ואע"פ שלא חישב. כתב הרא"ה ז"ל דחריות לא דמו כלל לגיזי צמר דלעיל דגיזי צמר חזו לעיבידתא דלעיל טפי מחריות לישיבה אלא דגיזי צמר חשיבי וחריות לא חשיבי להכי איכא דמחמיר בהני טפי ואיכא דמיקל בהו טפי ע"כ:

וכרכן במשיחה, פי' כדי שלא יהא נשמט ממנו בשבת:

כמאן כרשב"ג, פי' דלא בעי מעשה והכא נמי כשייחד לה קרן זוית אין כאן מעשה שיוכיח שעומד שם לעשות צרכיו:

מידי דבר מיעבדא בה מעשה. פי' דמידי דחזי למעשה כל היכא דלא עביד מעשה חיישי' דילמא לא מקיימא מחשבתו מדלא עביד מעשה אבל היכא דלא חזיא למעשה במחשבה סגי שכבר עשה בה מה שאפשר והיינו טעמא דלעיל דבית האבל ובית המשתה דטרידי ולא ניחא להו למיעבד מעשה דסגי במחשבה:

בכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתקון הא נתר וחול מותר. פי' גרתיקון כמין עפר הוא וגוררין אותו לפי שהכסף רך והוי ממחק אבל שאר כלי מתכות אפי' בגרתקון שרי אבל כלי כסף בנתר וחול מותר שהרי אינו גורר אותו ומותר לטלטלן דלא גרע ממילא קופתו עפר שיכול לטלטלו לעשות בו צרכיו וכן הלכתא:

דף נ:

במאי אוקימתא. פי' במאי אוקימתא הא דתני בנתר וחול מותר כר' יהודה אימא סיפא ולא יחוף בהן שערו אבל פניו ידיו ורגליו מותר:

אמר רב יהודה עפר לבינתא שרי. פי' שרי לחוף כלים או בשרו ושערו:

מהו לפצוע זיתים בשבת. פי' הרא"ה ז"ל לחוף בהן ידיו אם יש בו משום השרת שער וכן פי' רב האי גאון ז"ל והוא הנכון, ורש"י ז"ל לא פי' כן ואיננו נכון:

אמר לי' וכי בחול מי התירו. דקסבר משום הפסד אוכלין אסור לחוף בהן ידיו בחול מכ"ש בשבת:
אמר רב הונא האי סליקוסתא (וכו') דצה שלפה, והדר דצה שרי. פי' אם מבעוד יום דצה דהיינו תקעה לתוך העפר ושלפה והדר דצה הכל מבעוד יום שרי ליטלה בשבת ולהריח בה ולהחזירה שהרי הורחב מקום מושבה והוחלק מבעוד יום ואינו מזיז עפר הא לא עביד הכי אסור:
בי גורדיתא דקני שפיר דמי. פי' רש"י ז"ל קנים הדוקרנין שיוצאין הרבה בגזנו אחד ותכופין זה בזה שפיר דמי לנעוץ בתוכן סכין לשומרה אע"פ שלא תקעה שם מבעוד יום דהא אינו מזיז בה שום איסור ובנין נמי לא הוי:
ה"ג רבינו האי גאון ז"ל אם היו מקצתן מגולין ופי' ז"ל אם היו מקצת האמהות מגולין אינו חושש, ולא גריס אם היו מקצת עליו מגולין דאם האמהות טמונין והעלין מגולין ודאי זריעה מעליא הוי וחושש, ורש"י ז"ל גריס אם היו מקצת עלין מגולין ופי' ז"ל דמשום שבת נקט מגולין שהוא צריך שיהיו מגולין שיכול לאוחזה בידיו שאם אין עליו מגולין אין לו במה לאוחזה אלא א"כ מזיז עפר בידים דאלו משום כלאים ושביעית ומעשר אפי' אינן מגולין כלל אינו חושש דהא מיירי בשלא השרישו והי' כוונתו מתחלה לשם הטמנה כדרך המטמינין שנותנין אותן בקרקע להשתמר בלחותן והילכך אפי' אינן מגולין כלל אין בה משום כלאים, בכרם דהא אין זו שתילה ולא משום מעשר שיהא צריך לעשר על הנוסף בה דהא אין מתוספת כלל שם וניטלין בשבת דלא מיקרי עוקר וכיון דמקצת עלין מגולין לא חיישינן אם העפר מזיז עליו מאליו והוא הדין בסילקוסתא וסכינא דלא בעינן דצה שני פעמים דבחד זימנא סגי וכן הלכה וכן פסק רבי' יהונתן הכהן ז"ל:

דף נא.

מתני'
לא כסהו מבעוד יום וכו' פי' לא הטמין את החמין מבעוד יום אסור להטמינו משתחשך וכטעמא דאמרי' בפ"ק מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזירה שמא ירתיח כלומר שאם ימצא קדרתו צוננת בשליש הלילה וירתיחנה אבל בבין השמשות דשרי' להטמין אע"ג דספק לילה הוא כדתנן וטומנין את החמין התם ליכא למיגזר שמא ירתיח דסתם קדרות בין השמשות רותחות הן מחמת שהרתיחם סמוך לחשיכה ובשעה פורתא אינן מצטננות:
כסהו מבעוד יום ונתגלה בלילה. כשנטל קדרתו מן ההטמנה מותר להטמינו ולא גזרי' בהא שמא ירתיח לפי שכיון שהרתיחו מבעוד יום ובשעה שכסהו הי' רותח הרבה עדיין

מחזיק בחמימותו כל היום כיון שלא הי' מגולה אלא פורתא כשלקח ממנו קצת לצורך הלילה ועוד שלא הניח הקדרה ע"ג קרקע שיצטנן. ובברייתא תני שאם כסהו מבעוד יום ולא כסהו כראוי יוסיף עליו כפי שירצה משתחשך דהא נמי ליכא למיגזר שמא ירתיח דהא כסהו רותח:

גמ'

אמר רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן. פי' מותר להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל אפי' בשבת כגון שלג וכפור תחת כר או כסת של לבדין שאינו מחמם והוא עושה כן שלא ימסו בהבל הבית כן נראה מדברי רש"י ז"ל וי"מ אפי' שאר דברים שלא יצטננו או להפיג צנתן:

ואיתי לי מיא דאחים לי קפילא ארמאי. פי' רש"י ז"ל דבחול קא מיירי וקמ"ל דאין בהם משום בישולי כותים ע"כ. פי' לפי' דאלו בשבת אפי' אין בהם משום בשולי כותים אסור כיון שחממן לצורך רב נחמן דומיא דכותי שהדליק את הנר וזה פשוט:

אין בו משום בישולי כותים פי' אע"פ שהוא חשוב יותר מבושל משאינו מבושל:

אע"פ שאמרו אין טומנין בדבר שאין מוסיף הבל. פי' משחשיכה, אם בא להוסיף מוסיף, כלומר היכא שהטמין מבעוד יום ובא להוסיף עוד כיסוי שאינו מוסיף הבל משחשיכה מוסיף דאע"פ שלא כסהו כראוי מבעוד יום מותר לכסותו משתחשך:

כיצד הוא עושה רשב"ג אומר נוטל את הסדינין וכו' כלומר אע"פ שנוטל כיסוי הראשון לגמרי ומניח אחר שנראה תחלת הטמנה מותר וכ"ש שמותר להוסיף הרבה תדע לך שהרי אפי' להחזיר לתוך הקופה מותר אי לאו משום חששא דנתקלקל הגומא כן פי' הרא"ה ז"ל:

דף נא:

מניחין מיחם ע"ג מיחם. פי' ואפי' עודן ע"ג האור דאוקומי מוקים ולא מחמם כיון דמיחם הראשון כבר הוא חם. ומיחם ע"ג קדירה וקדירה ע"ג מיחם פי' ואע"פ שהמיחם של נחושת יותר מחזיק חמימותו מקדרה של חרס. וטח את פיהם אפי' בשבת, ובבצק שנילוש מבעוד יום:

ואין מרסקין לא את השלג וכו'. פי' רש"י ז"ל אין משברין לחתיכות קטנות משום דדמיא למלאכה שהוא בורא את המים אבל לתוך הכוס של יין בימות החמה כדי לצננן או לתוך הקדרה אע"פ שמתחממין מאליהן ונימוחין מותר דמאחר שיש בהם מים אינו נראה כבורא את המים ע"כ, וכתב הרא"ה ז"ל דאף לרסק בידו מותר והכי איתא בתוספתא, ואלו למוקצה ונולד לא חיישינן בהא כדין משקין שזבו דהא לתוך הקערה מותר תדע

לך דאיהו גופי' משקה הוא וכ"ש שומן קרוש שניתך ועוד שהרי משקה הבא לאוכל הוא ואף סחיטת ענבים שעומדין למשקה מותר מטעם זה כשהוא משקה הבא לאוכל ואצ"ל בזה שהוא מותר עכ"ל:
סליק פרק במה טומנין

פרק ה - במה בהמה יוצאה

יוצא הגמל באפסר בלעז קבישטרי. ונאקה בחטם מפרש בגמ' זממא דפרזלא זמם של ברזל לפי שהיא בורחת והיא קשה להשתמר ובלעז מור"ל שנוקבין את חוטמו ומכניסין אותו בתוכו. והוא כמין טבעת, ולובדקים בפרומביא מפרש בגמר' פגי דפרזלא בלעז קיבצא"א פרין בלעז כמו שלנו, וכן פי' רבי' יהונתן ז"ל:
גמ'
מאי נאקה בחטם. פי' לאו למימרא שהוא שואל מאי נאקה דפשיטא לי' נאקה מה היא אלא הכי קא מיבעיא לי' איזה נאקה יוצאת בחטם דהרבה נאקות יש בעולם ואמר לי' רבא נאקתא חיורתא שעסקי' רעים בזממא דפרזלא כן, פי' מורי נר"ו:
או דילמא כל נטירותא יתירתא לא אמרינן משוי הוא פי' והוא הדין דמיבעי ליה סוס ופרד דבני שיר וחמור בפרומביא אם יוצאין באפסר כיון דלא הוי להו נטירותא מעליתא אלא דמינטרי ביה מה שאין כן בנאקה באפסר דלא מינטרא בה כלל:
מאי לאו למעוטי גמל בחטם. קשיא לי אי משום דקתני בהני ארבעה בהמות שהגמל יוצא באפסר ומשמע דוקא באפסר ולא בחטם לידוק ממתני' נמי דקתני יוצא הגמל באפסר ויש לי לומר דר' ישמעאל לאוסופי אמתני' קא אתי ולומר במה עוד הן יוצאין שהרי סוס ופרד יוצאין בשיר וחמור בפרומביא ואפ"ה קאמר ר' ישמעאל דיוצאין נמי באפסר ואם איתא דגמל יוצא בחטם לימא ליה נמי כי היכי דאמר הני אלמא מתני' לא נשנית בדוקא אליבא דר' ישמעאל שהרי מוסיף הוא ואמר דסוס וחמור יוצאין נמי באפסר וכיון דמתניתן לאו דוקא הוא הדין דגמל יוצא בחטם, ופריק לא למעוטי נאקה באפסר כלומר הוא הדין דמצי למיתני נמי דגמל יוצא בחטם אלא הוא נחית למנינא מה הן הבהמות היוצאות באפסר ולא אשכח אלא הני ארבעה וכיון דלא חשיב בהני ארבעה נאקה ש"מ דנאקה באפסר לא וכולה צריכותא ודיוקא מד' בהמות הוא דנידוק ולא מדקתני באפסר כנ"ל:

דף נב.

אמר לי' אביי אדרבה תסתיים דשמואל וכו' אמר שמואל מחליפין לפני רבי וכו' מאי לאו למעוטי גמל בחטם. וכיון דקס"ד למעוטי גמל בחטם משמע דסבירא ליה דנטירותא יתירתא הוי משוי ואסור דאלמא אית ליה נמי גבי פרה דאפילו לשמור אסור דנטירותא יתירתא הוא דפרה מינטרא בלא רצועה דמוליכה לפניו והיא הולכת דאי סבירא לך דלשמור מותר קשיא דשמואל אדשמואל, ואם תאמר ואכתי קשיא דשמואל אדשמואל דלעיל פסק הלכה כחנני' דנטירותא יתירתא שרי, ויש לומר דהיינו דוקא בחתול בסוגר דאורחי' בחול בהכין מה שאין כן בפרה ברצועה שבין קרני' דדמי' לגמל בחטם:

דאי ס"ד דרב דימי נמשכין. פירוש דוקא נמשכין וכל חדושי' לאשמועי' דמשתמרות באפסר ולא הוי משוי:

אמר לפניו ולא קבלה מיני'. פי' לא קבלה רבי מר' ישמעאל שיהא יוצא פרד באפסר קא משמע לן דרב דימי דקבלה שהרי פרדות דר' יוצאין באפסריהן:

קמ"ל דרב שמואל בר יהודה. דאפילו כרוכין ולא הוי משוי וכן הילכתא:

דף נב:

בשריתכן פי' שנפשט ונתרחב הנקב סביב סביב. וה"ה בחבל הקשור בטבעת שלא יהא קשור בדוחק אלא בריוח כדי שלא יחוץ בטבעת:

כי קאמר לי' נמי בשיפא פי' שאינה חלודה בלעז לימד"א כדמתרגמי' ושפית יתי' בשופינא שקורין לימא:

ובשיפא דא ודא אחת היא. פי' קס"ד השתא דבמחט שתופרין בה הבגדים מיירי וקס"ד נמי דה"ק כל שהיא חלוקה ואינה חלודה בין אינה נקובה בין שהיא נקובה אין חילוק לגבי טומאה:

בגלמי דאעפ"י שהיא חלוקה כיון שעומדת לינקב אינה מקבלת טומאה אבל במחט שנגמרה מלאכתו כגון איישפינגל"א דא ודא אחת היא לטומאה כיון שאינה עומדת לינקב ולגבי שבת הוא דיש חילוק כדמוכח פרק במה אשה. והילכך במחט שתופרין בה והיא נקובה מקבלת טומאה ולענין הוצאות שבת חייבת חטאת ויש מחט שאינה נקובה ונגמרה מלאכתו כיון שאינה עומדת לינקב כגון איישפינגל"א שמקבלת טומאה ולענין הוצאות שבת הוי תכשיט ואינה חייבת חטאת והיינו דלענין טומאה דא ודא אחת ולגבי שבת יש חילוק אבל לא מיירי בשתי מחטין שהן במה שתופרין דאם כן אין חילוק להוצאת שבת בין נקובה לשאינה נקובה דהא משוי לה כלי לנטילת קוץ ועוד דלענין טומאה נמי יש חילוק כדמוכח בשמעתין כנ"ל:

מתני'
חמור יוצא במרדעת. פי' שמניחין אותו עליו כל היום לחממו דאמרי' חמרא אפילו בתקופת תמוז קריר לי':
בזמן שהיא קשורה בו. ואמרינן בגמרא והוא שקשור לו מערב שבת, ופי' הרא"ה ז"ל דלאו משום איסור קשירה דשבת נגעו בה דהא לקמן אייריי' בה בבעיא דר' אסי בר נתן מרבי חייא בר רב אשי אלא משום דהשתא הוא דחשיב לי' כמלבוש טפי לענין להתירו לו לאותה שבת ע"כ, ורבי' יהונתן ז"ל פי' שאם לא קשורה לו מבעוד יום אסור לקושרה לו בשבת שאי אפשר לקושרה לו אלא אם כן יסמוך בצדדי הבהמה *) ונמצא משתמש בבעלי חיים. ובעיא דרב בר נתן דמהו ליתן במרדעת כבר פי' רבינו יהונתן ז"ל דלא שיקשרנה לה אלא ישליכנה על גביו שאם יקשרנה נמצא משתמש בצדדי הבהמה ובחצר קא מיירי ולא להוציאה לרשות הרבים ע"כ:
(הגה"ה** א"ה כן הוא בהדי' בירושלמי והובא גם כן בהרא"ש ע"ש:
)**
זכרים יוצאי לבובין. כולה מתני' מפרש בגמר':

דף נג.

גמ'
ולא באוכף אעפ"י שקשורה לו מעכב שבת. פי' אוכף בלעז בשט"ן משום דסתמא לרכיבה עביד או להוליך עליו סחורה העולם ואע"פ שמועיל לבהמה לחממה אסור משום דאתי למטעי:
ובלבד שלא יקשור לו מסריכן. בלעז פיטראל שנותנין בצואר הבהמה כדי שלא ירד המשוי על זנבה כשהוא עולה על ההרים. ובלבד שלא יפשול לו רצועה תחת זנבו שקורין בלעז טפארא ונותנין תחת זנבו שלא ירד משוי האוכף על צווארו כשהיא יורדת בבקעה ובכי הא אסור משום דמיחזי כמאן דבעי לה למשוי:
אמר לי' וכי מה בין זה לאוכף. דאסור לטלטלו כלל ואסורה אפי' נטילתו דאלו בהנחתו ודאי לא הוה בעי מאי בינייהו דאוכף מיתסר טפי כדאיתא לעיל:
אישתיק:
והוא סבר מדאישתיק אודויי מודי דאוכף נמי שרי, איתבי' אוכף וכו' השתא ליטול אמרת לא להניח מיבעי. כלומר אפי' ליטול אוכף אסור להניח מרדעת מיבעי:
הכא דמשום צער לא כל שכן. פי' לא כל שכן שמותר להניח מרדעת משום צער צנה או חמה, והילכך לא תיקשי לך תו לרב חייא מתניתא דקים לי' בדרבה מינה דהא משכחת

רב דשרי. וקשיא לי א"כ תקשי מתניתא לרב ויש לומר דרב תנא הוא ופליג ומיהו לקמן מתרצי לה:

אריוך מלו שמואל פרש"י ז"ל אריוך מלך הי' ונקט האי משאר מלכים משום דהוא לישנא דארי שהי' ארי ובקי בדינין כמלך השופט, את העם וכן פי' בתוספות ומ"מ משום דאין הלכה כשמואל באיסורי נקט אריוך מלך אלסר ולומר לא מלך הוא באיסורי:

שאני התם דאפשר ממילא. כדקתני מוליכה ומביאה הבהמה בחצר והאוכף נופל מאליו וכיון דאפשר בהכין אסור לטלטלו מה שאין כן במרדעת:

.

ולא בקמיע אע"פ שהיא מן המומחה. פי' שריפא כבר מזה החולי לאדם ג' פעמים נקרא מומחה ולפי שאין מזל לבהמה לא סמכינן אמומחתו לאדם והוי כמשוי וכל הני דקתני לעיל הוי משום משוי חוץ מסנדל דהוי טעמא דילמא נפיל ואתי לאתוייי:

אבל יוצא הוא באגד שע"ג המכה. דכמלבוש הוא חשוב דאי נפיל נמי לא אתי לאתוייי:

ופוקק לה זוג בצווארה. פי' ודוקא פקוק אבל לא פקוק אפי' בחצר אסור לפי שהוא משמיע קול בחוץ חושדין אותו שהוא רוצה להוליך בהמתו למכור בשוק או ליריד ואפי' פקוק לר"ה לא דמשוי הוא, א"נ דילמא נפיל ואתי לאתוייי, א"נ דמראה כמו שמוליכה למכור כדאמרי' במתני':

לא בקטנים ומשום צער. פי' ודוקא בחצר אבל בר"ה אפי' קטנים אסור משום דלאו היינו אורחייהו אבל בגדולים ומשום תענוג אפי' בחצר אסור ואידך כולהו בר"ה הוא דאסור הא בחצר מותר דומיא דטרסקל דקתני בה אלא דתנא גבי זוג בחצר לומר דאפי' בחצר בעינן פקוק:

דף נג:

והא אנן תנן ולא בקמיע וכו' הא מומחה שפיר דמי. ואע"ג דגבי אדם תני' לה ה"ק ומאי שנא הא דבהמה מההיא דגבי אדם:

והא אף על פי שהוא מומחה קתני, קס"ד השתא דמיירי שריפא לבהמה ג' פעמים ופריק מומחה לאדם שריפא לאדם ג' פעמים ולא לבהמה אבל היכא שהוא מומחה לבהמה מותר:

לא דגמר מכה ומשום תענוג. וא"ת ולרב דשרי לעיל לתלות טרסקל לבהמה ומשמע דאפי' לבהמה גדולה דאיכא תענוג שרי מדאקשי' לשמואל מהא דסיחין מאי לאו בגדולים ומשום תענוג ופריק לא בקטנים ומשום צער מכלל דלרב אפי' בגדולים דאיכא תענוג שרי דאי לא במאי פליגי ואלו הכא במתניתא פריקנא דאפי' משום תענוג אסור

ועוד קשיא עלי' דרב פירוקא דרב פפא דפריק מתניתא דאוכף דאסור משום דלצננה לית לה צערא ואפי' לית לה צערא משום תענוג מיהא לישתרי אלא דרב תנא הוא ופליג כדפרקינא לעיל וכן פירש"י ז"ל.

מובלע בתחום שלו. פי' ואין חייבין על מלאכת בהמתו כשעושה אותה לדעת עצמה שהרי מעמידין אותה ע"ג עשבים בשבת:

בהמה שאכלה כרשינין הרבה. ולפי שאכלה מהם יותר מדאי הזיקה לה לפי שהוא מאכל ערב לבהמה ומשמינה כדאמרינן בברכות פר' אין טומנין מי גרם לך שתבעטי בי לא כרשינין שהאכלתיך והיא צריכה שלשול והילכך לא יריצנה בחצר בשביל שתרפה שיהו בני מעי' רפויין:

תנאי שקלת מעלמא, פי' מתנאי אתה עושה שקלא וטריא ולאקשויי בין האי להאי כמי שאינו מוצא תנאין שנחלקו בכך דאוקי הנך תרתי מתניתא חדא כמר וחדא כמר והא תנאי היא במתני' דר' מאיר שרי ור' יהודה אוסר דתנן והעזים יוצאות צרורות פירוש בין ליבש דמיהדק בין לחלב דלא מיהדק:

תותרי. פי' דרכן לחבר שני אילים בקשר אחד כדי שלא יברחו וכן כולם שנים שנים:

משום דזקפי חוטמייהו ומסגי כי דוו. פי' והלכך קושרין להם עור קשה כנגד לבן להגין עליהם לפי שמנהג האילים לזקוף עצמן ולעמוד על רגליהן להלחם עם הזאב והזאב מכה אותם בצפרניו בחזה שלהן:

שאוחזין אלי' שלהן למעלה. פי' וקושרין אותה על גבה כדי שיתאוו להן הזכרים ויתעברו בזמנן:

כדי שלא יעלו עליהן הזכרים, לפי שהן מניקות ולא יתעברו:

דף נד.

אי הכי היינו דכתיב ולא ישרו בעיניו. פי' ואדרבה כיון שהיו עשירים הי' לו לחירם לשמוח שהיו לו אנשים עשירים אמר לי' אין כיון דעתירי וכו' והיינו ארץ כבול:

שמכבנין אותו למילת. שקושרין בגד כל סביביו ביום שנולד לשמור צמרו שלא יטנף לעשות ממנו כלי מילת ולפי שהן קושרין שני ראשי הבגד בחוזק ואינן סמוכין בתפירה אלא שעושין כמין קרסי נחושת לחבר הבגד נקראו כבונות מלשון תנתן כבנתי לבתי (גיטין ט"ו ע"ב) שמחבר ראשי הקמיצה מבית הצוואר:

והעזים יוצאות צרורות. פי' בין ליבש החלב דמיהדק הבגד על דדיהן דליכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאתויי ועוד דכמלבוש הוא חשוב כיון שלצורכה הוא שלא תכחיש

בין לחלב דלא מיהדק הבגד שרי ולא חיישי' דלמא נפיל ואתי לאתויי ואע"פ שהוא תענוג לה והוא כמשוי, ור' יוסי גזר ליבש אטו לחלב ור' יהודה לא גזר הא אטו הא:

תנא לא יצא הגמל במטולטלת הקשורה לו בזנבו פירוש מטולטלת לגמל כמרדעת לחמור ופעמים קושרין אותה המטולטלת בזנבו ופעמים בזנבו ובחוטרתו:

עקידת יד ורגל. פי' מן הידים ואחד מן הרגלים. שלא יכוף ידו ע"ג זרועו, שלא יכוף אחת מידיו ויקשור גבי זרועו כדי שלא יהו לו אלא שלשה רגלים לברוח:

משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא. פי' דכיון ששניהם קשורין בחבל אחד והוא מושך החבל מיחזי כמו שמוליכן למכור אבל אם רוצה להוליכם לנהר ולהשקותם יכניס חבל כל אחד בידו ומוליכם:

אילימא כלאים דאדם. דכיון שכרוכות החבלים על זרועי האדם ומושך נמצא שהוא מסייע הבהמה למשוך העגלה והוי שני מינין:

לא לעולם כלאים דחבלים. שהאחת של צמר והשני' של פשתן וכיון שיהו נקשרים יחד אם יכרכם על גבי ידו נהנה הוא מכלאים שיחממו את ידיו:

לא שנו אלא לענין כלאים הא דקתני לא יכרוך החבלים בידו משום כלאים הוא ולא משום איסור.

ובלבד שלא יוציא מתחת ידו טפח. כלומר שלא יצא מהחבל שבידו חוץ לידו אפילו טפח משום דאינו נראה שהוא מאפסר הגמל:

דף נד:

והתניא ובלבד שיגביה מן הקרקע טפח. וקס"ד מראש החבל וכל היכא שהגביה מן הקרקע טפח מוציא חוץ לידו כמה שירצה. ופריק רבינא כי תניא ההיא בחבלא דביני ביני, כלומר שבין צואר הגמלים וידו כדי שיהא נראה שהוא קשור בבהמה שאם לא הגביה החבל טפח דומה כמו שנגרר בקרקע ואינו קשור בבהמה והוא מוציא החבל בידו כן פי' הרא"ה ז"ל. אבל רש"י ז"ל פי' שאם לא הגביהו טפח אינו נראה שהחבל משום שמירה אלא נראה כמשוי:

איתּ ספרים דגרסי אין חמור יוצא במרדעת כדאמרן, כלומר מערב שבת כדאמרן לעיל. ואיכא נוסחי דכתיב בהו ולא במרדעת מאי טעמא דילמא נפלה ואתי לאתויי, ופי' הרא"ה ז"ל דה"ק דוקא קשורה לו מערב שבת הא אינה קשורה לו אע"ג דמונחת על גבו מערב שבת לא חשיבא מלבוש דהנחה בלא קשירה לאו כלום היא כיון דאיכא למיחש לה דילמא נפלה ואתי לאתויי' ואף על גב דאפשר למיקשר בשבת מ"מ הנחה בלא קשירה מע"ש לא חשיבא מלבוש כיון דהנחה גופה לא חשיבא ע"כ. וזה כפי מה שפי' הרב

ז"ל למעלה. אבל כבר פירשתי בשם ה"ר יהונתן ז"ל דאי אפשר לקשור בשבת מפני שמשתמש בבעלי חיים ולדבריו כ"ש דאתיא שפיר גירסא זו:

להיכא דאית ליה מכה דלא הדר חאיך לה. פי' כשיש מכה בגב הבהמה קושרין דפין חשובין בצוארו שלא יוכל לפשוט צוארו אצל המכה ולחככו בשיניו. ואם תאמר ומאי שנא מקשקשין שע"ג השבר דשרי, ויש לומר דהתם לא חשיבי ואי נפלי לא אתי לאתויינהו אבל סולם שבצוארו חשיב וחייס עלי' ואי נפיל אתי לאתויי,, א"נ קשקשים קושרים על גבי השבר עצמו ולא מיחזי כמשוי אבל סולם הוא שלא במקום השבר ומיחזי כמשוי:

א"כ עשיתה מר עוקבא. כלומר א"כ דכל כך היו עושין לרחלות אלמא חשובות להן והאיך אפשר לעשות כן דאפי' למר עוקבא שהי' אדם חשוב ועשיר ואב ב"ד לא היו עושין יותר והאיך אפשר שלא ישתנה מר עוקבא מבהמה:

א"כ עשיתה ילתה. כלומר אם באה לילד ילתה אשתי לא היו עושין יותר והאיך אפשר שלא תשתנה ילתה מבהמה:

דלא לימציוה יאלי. כלומר לכך היו עושין להם מנעלים עד ארכובותיהם מעור הקופר שהוא שרץ ששערותיו הם כקוצים וכמחטים שלא ייניקוה עלוקות כשעומדת במים:

כל כי האי זוגא כלומר ארבעתן יחד, חלופי ר' יוחנן ומעייל ר' יונתן, כלומר יש שמחליפין מארבעתן ר' יוחנן ומעיילי ר' יונתן:

דף נה.

אמר לי' לא סבר וכו'. פי' רב יהודה הוא דאמר לי' לשמואל דרב יהודה תלמיד דשמואל הוה:

אמר לי' שיננא רישך בקרירי וכו'. כלומר אני שאני רבך איני נכוה אבל מר עוקבא שהוא ראש לי ולך ואב ב"ד יכוה בחמין שיראין ממנו ויכול למחות ואינו מוחה:

אמר לי' ואע"ג דלא מקבלי לוכחינהו מר. פי' הרא"ה ז"ל דהיינו דוקא להוכיחם פעם ראשונה מספק אע"ג דסבר דלא מקבלי אבל אם הוכיחם פעם אחת ולא קבלו ודאי פטור מלהוכיחם פעם שניי' כדקיימא לן כשם שמצוה לו לאדם לומר דבר הנשמע כך מצוה לו שלא לומר דבר שאינו נשמע:

דף נה:

כתנאי פחז כמים וכו'. פי' כתנאי אם חטא ראובן או לא דלר' אליעזר ור' יהושע חטא ולר"ג ולמודעי בקש לחטוא ולא חטא:

מקיש חפני לפנחס. פי' מקיש ר' יונתן חפני לפנחס:

דף נו.

ליקוחין יש לך בה. פי' קידושין תופסין בה שאינה אשת איש ואם איתא דנבעלה לו בעודה אשת איש אין קדושיו תופסין בה אלא ש"מ דלאחר שנתגרשה קדשה ובעלה:

דקאמר לי' ואדוני יואב ועבדי אדוני על פני השדה. פי' רש"י ז"ל דהיינו המרד משום דלאו אורח ארעא לקבל עליו מרות אחרים בפני המלך וי"מ לפי שהקדים יואב לדוד:

דף נו:

ומנו אבא אבוה דרב ירמי' וכו'. פי' אבא שמו והוא הי' אביו של רב ירמי' כדאמרי' רב ירמי' בר אבא:

ואמרי לה אחא אחוה דאבא אבוה דרב ירמי' וכו'. פי' אחא שמו והוא הי' אחיו של אבא ואבא אביו של ירמי' ונמצא אחא דודו של רב ירמי' והיינו דאמרי' אבא ואחא אחי הוו:

סליק פרק במה בהמה

פרק ו - במה אשה יוצאה

דף נז.

מה טעם קאמר וכו' ואתיא לאיתויינהו ד' .. אמות ואמרו בתוספות דלא חיישי' דילמא שלפה ואתיא לאתויינהו א"נ שלפא ומחויא אלא בתכשיטין קלים שאינן עשויין לה כמלבוש דא"נ שלפא להו לא מיחסרה מלבוש כגון טבעת וכיוצא בו אבל בתכשיטין גדולים דאי שלפה להן מיחסרה מלבוש כגון חגורה של כסף לא חיישי' ומותר:

תיכי חלילתא. פירש"י ז"ל שרשרות חלולות שאינו יכול לדחקן על השער מתוך עביין מי הוי חציצה ולא תצא בשבת או לא הוי חציצה ומותר' לצאת בהן בשבת וכולה שמעתין פי' ז"ל משום חציצה והרא"ה ז"ל פי' דאפשר דפשיטא לי' דאינן חוצצות אלא דמספקא לי' אכתי משום דדרכן ליטלן מעל ראשן אי חיישי' דילמא מתרמיא לה טבילה של מצוה, אמר לי' אריג קא אמרת כל שהוא אריג לא גזרו כלומר לא גזרו באריג שהוא חלול והמים באין בו לענין טבילה אטו חוטין וכיון דמדינא לא חייץ לענין טבילה אע"ג דאורחייהו למשלפינהו' בשעת טבילה לא גזרו בהן לצאת בשבת ומשום דלקמן נמי גבי תם שבכסותו חישי' דילמא מיפסיק נקט האי לישנא דכל שהוא אריג לא גזרו ולומר דשרי' באריג. ואיכא דאמרי אמר רב הונא וכו' דלא קפדן עלייהו כלומר ליטלן מעל ראשן כשהן טובלות טבילה של רשות וכיון שכן בשבת נמי ליכא למיחש לטבילה דמצוה דהא לאו אורחייהו למשלפינהו אפי' בטבילה דרשות, איכא בינייהו וכו' הני כיון דטניפין

מיקפד קפיד עלייהו לנוטלן ואע"ג דליכא משום חציצה כיון דאורחייהו אסירן ע"כ תורף פי' הרא"ה ז"ל:

וכולן בראשי הבנות שנינו. כלומר דבין חוטי צמר וחוטי פשתן ובין רצועות שבראשי הבנות דוקא בראש חוצצין אבל במקום אחר לא כדאמרינן בסמוך דבצואר אין חוצצין, ומיהו אסיקנא דדוקא רצועות שאינן גסין ורחבין כל כך דומיא דחוטין אינן חוצצין בצואר לפי שאין אשה רוצה להדק חוטין שבצוארה וקושרתן בריוח שיהו רפין שלא תחניק עצמה אבל אם היא רצועה רחבה וחלקה דומיא דחבקים מהדקת היטב כדי שתראה כבעלת בשר שהרי אינה מסתכנת בכך אבל אם הם של ראש בין דקין בין רחבין חוצצין לפי שאם תקשרם במצחה בחוזק אינה מסתכנת בכך:

השתא רך ע"ג קשה חוצץ. פי' השתא דהיינו צמר ע"ג קשה דהיינו שער קאמר ת"ק דחוצץ דלא מיהדק שפיר רך ע"ג רך דמיהדק שפיר מיבעיא, והאי דלא משמע לן דר"ה אדרב יהודה קאי ולומר דדוקא של צמר ושל שער אין חוצצין בראשי הבנות משום דהוו רך ע"ג קשה הא בצוואר דהוי רך ע"ג רך מודה, משום דמסתמא את"ק קאי. וא"ת ולימא לי' למעוטי דצואר שאף חוטי שער חוצצין בו משום דהוי קשה ע"ג רך מה שאין כן בשער לת"ק כדאמרי' בסמוך, וי"ל משום דלא דאיק לישנא כיון דקאי את"ק דתני חוצצין מאי וכולן בראשי הבנות שנינו הא כ"ש בצואר דחייצי אלא ודאי למעוטי מידי דלא חאיץ אתא:

אלא חוטי פשתן השתא וכו'. בדין הוא דה"ל:

למיפרך לתרווייהו ולמיקשי חדא קושיא אלא אורחא דתלמודא בהכין להגדיל תורה:

ואי אמרת אין אשה חונקת וכו' אמאי לא. כלומ' אמאי אינה יוצאת בהן בשבת כיון דלענין טבילה אינן חוצצות בשבת נמי ליכא למיחש דילמא מתרמיא לה טבילה של מצוה ושריא להו אלא ודאי, מדאינה יוצאת ש"מ דחוצצות:

דף נז:

ה"ג הכא בקרטלא עסקי'. והוא כעין מלבוש ואין בו משום תכשיט ויש לחוש משום חציצה אבל במתני' גרסי' קטלא דהוא תכשיט והוא חוט שתולין בו אבנים טובות ומרגליות ותולין אותו בצואר והוא הנקרא ענק וכן מפורש במס' כלים פרק י"א דקתני התם קטלא שחוליות שלה של מתכת בחוט של פשתן וקטלא שחוט שלה של מתכת וחוליות שלה של אבנים טובות ומרגליות ע"כ. ודרכה של קטלא ברוב שהיא רפה ואינה חוצצת והיינו דבמתניתן אתי' בה משום תכשיט ולא משום חשש טבילה ומיהו אמרי'

בתוספתא שאם היא אוצה חוצצת ופי' אוצה דחוקה מלשון כי אץ לך הר אפרים (יהושע י"ז ט"ו):

אילימא ר' יהודה אפי' חוטי צמר. פי' דכיון דבחוטי צמר לית בהו חציצה אליבא דר' יהודה מותר לצאת בהן בשבת דהא ליכא למיחש דילמא מתרמיא לה טבילה של מצוה:

אפזיני בלעז פרונט"ל שעושין של זהב לשום על פדחת ומקיף את ראשה מאוזן לאוזן, סרבוטין המגיעין לה עד לחיים והוא כעין טוטפת אלא שהוא רחב מאוד שמכסה כל ראשה ותולה לה מכאן ומכאן עד לחיי' ודוקא כשהן קבועין בסבכה שקורין בלעז קפי"ל או גנדי"א דלא גזרי' דילמא משלפא ומחויא דאי שלפה תתגלה שערה ולא חיישי' אבל היכא שאינן קבועין אע"ג דתכשיט הם ואינן משוי חיישי' דילמא משלפא ומחויא:

אי כבלא דעבדא תנן. פי' והוא סימן שהוא עבד או שפחה, ואשה דקתני במתני' היינו שפחה וה"ה עבד ומשום הכי אסור ברשות הרבים דילמא מתכת ואם הוא של טיט דלא חשיב איכא למיחש דמשום אימתא דרבי' שלא יכעוס עליו שיהי' סבור שהוא נטלו בכוונה להראות בשוק שהוא בן חורין יסיר כל הטלית מעליו ולא יוליכנה דרך מלבוש אלא על כתפו כדי שלא יראה מקום החותם ולא יבין שנפל והוא משוי גמור והכי איתא לקמן בהדיא בגמ' וא"ת בחצר אמאי שרי'. וי"ל דלא גזרו אלא בתכשיטין דהתם לשבח וחיישי' שמא ישכח ויצא מן החצר לרשות הרבים אבל כבלא דגנאי הוא לו לא. והא דאמרי' לקמן כל שאסרו חכמים לצאת בו לר"ה אסור לצאת בו לחצר חוץ מכבול ופאה נכרית ופרישנא טעמא כדי שלא תתגנה על בעלה אפיאה נכרית היא ולא אכבול דבכבול קא מפרשי' בירוש' טעמא אחרינא וכן פי'] הרא"ה ז"ל:

או דילמא כיפה של צמר תנן. והוא כמין כובע שנותנת תחת השבכה ואע"ג דאי אפשר למשלפה אלא א"כ מגבהת כל השבכה ויראו שערות ראשה ותתגנה בהם אפ"ה מרוב חשיבות הכבול שהוא תכשיט חשוב וקלות דעת האשה וחמדתה שהיא רבה אם ישאלנה חבירתה הראיני את כבולך תראנה לה ותחזיר השבכה במהרה על ראשה ותתן הכבול לחבירתה להשתעשע בה כן פי' רבי' יהונתן ז"ל:

כליא פרוחי י"מ שהוא חוטין הרבה שתולין בפני הכלה שלא יצערוה הזבובין לפי שהיא מתביישת להסיר הזבובין מעלי', אבל רש"י ז"ל לא פי' כן:

אין בה משום כלאים. פרש"י ז"ל שעשוי' כמין לבד ע"כ, ולאו למימר דאיסורא דרבנן מיהא איכא כלבדין שהן אסורין דרבנן אלא הרי הוא כמין לבד ומיהו אין בה חימום כלל ואין אדם מתכוין בה אלא לתכשיט, ואין מיטמא בנגעים דגרע משתי וערב ולפי

שאינו טווי, וילפי מכלאים שוע וטווי, והרא"ה ז"ל פירש משום דהויא דצבעונין ובנגעים כתיב לבן:

דף נח.

ומי אמר שמואל הכי וכו' והא אמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו ואלו במתניתן תנא ולא בכבול דמשמע אפי' בצוארו, ופריק מתניתן בדעביד לי' איהו לנפשי' דלית לי' אימתא וזמנין דאתי למשקלי' מצוארו ומוליכו בידו ד' אמות:

כולהו רבנן לא ליפקו בסרבלי חתומי וכו'. פי' הגאונים ז"ל שאחר שהיו פורעין המס היו נותנין להם חותמות לידע שפרעו המס ושוב לא הוו נוגעין בהן:

ולא קשיא כאן בשל מתכת כאן בשל טיט פי' הא דשמואל בשל טיט ואם הוא בצוארו יוצא דכיון דלא חשיב משום אימתא דרבי' לא מייתי ליה בידי' דהא לאו הוכחה הוא לעבדות אלא כשהוא על צוארו או בכסותו אבל כשהוא על כסותו אפילו של טיט אינו יוצא דדילמא אי נפיל מקפיל כסותו עליו שיבין רבו שעדיין על כסותו והוי משוי, והא דתניא דאסור אפי' בצוארו בחותם של מתכת דדילמא נפיל ואתי לאתויי דהא חשיב ומקפיד עליו רבו:

לימא הא דעבד לי' רבי' הא דעבד לי' איהו לנפשי'. פי' דמאי דתני' לא יצא העבד בחותם שבצוארו דעבד לי' איהו לנפשי' ומאי דתני ולא בחותם שבכסותו דעבד לי' רבי' ומילי מילי קתני ולצדדין קתני ושינויא דחיקא הוא , כן פי' הרא"ה ז"ל וכן פסק בסמוך, אלא דקשיא לי דהא מתני' סתמא קתני ולא בכבול דמשמע לא בצוארו ולא בכסותו ואוקימנא לה בדעביד ליה איהו לנפשי' דאלמא אפילו בכסותו ואפילו בשל טיט אסור ואפילו בדעביד ליה איהו לנפשי':

אלא לאו ש"מ של מתכת ש"מ. והילכך בשל מתכת לעולם אסור ושל טיט דעבד לי' רבי' בצוארו מותר בכסותו אסור, עביד איהו לנפשי' בצוארו אסור בכסותו מותר וכן פסק הרא"ה ז"ל, ומכאן סמך לחותמות שלנו שאנו נותנין בכסות משום תיקון המלכות דאפילו יהו מטושטשין שרי ולא חיישינן דאי נפיל אתי לאיתויי דהא לא חשיב דומיא דחותם של טיט דכל היכא דעבד איהו לי' לנפשי' בכסותו שרי כנ"ל לפי שיטת הרב ז"ל, אבל אני כבר הקשיתי לעיל לדבריו דאפילו בשל טיט ועביד ליה איהו לנפשי' דבכסותו אסור כמו בצוארו ומ"מ חותמות שלנו מותר דהא לא חשיבי ולא אתי לאיתויי וליכא למיחש לקיפול טליתו דהא לא רווח מידי לפי תיקון המלכות בקיפול טליתו:

זוג שבכסותו נמי ניחוש דילמא מיפסיק ואתי לאיתויי' פי' דכיון דזוג לנוי עביד ובכל מידי דחשיב אע"ג דהוה מידי דנפשי' כל היכא דאיכא למיחש דילמא מיפסיק חיישי'

נמי דילמא אתי לאיתויי כן פי' הרא"ה ז"ל, והוא הולך לשיטתו דבכסותו שרי כל היכא דעבד איהו לנפשי':
כל שהוא ארוג לא גזרו. פי' לא גזרו דילמא מיפסיק:
ורמינהו זוג של בהמה טמאה. פירוש ודוקא לפי שהוא בעצמו הוי כלי הא אי הוי מידי דתכשיט פשיטא לן דלא מקבל טומאה דתכשיט דאדם מקבל טומאה ותכשיט דבהמה לא כדמוכח לעיל בפרק במה בהמה יוצאה:

דף נח:
אפי' דבור אסור ופי' ומיתורא דדבר . מרבינן משמיע קול לטומאה:
אבל גדול דתכשיט הוא לו וכו' פי' דכי אית לי' עינבל חשיב כלי וטמא אפי' דבהמה וכי לית לי' עינבל חשיב תכשיט ותכשיט דאדם טמא ותכשיט דבהמה טהור:
הזוג והעינבל חיבור. פי' וסתמא קתני חיבור בין לטומאה בין להזאה וכיון דחשבי' לי כולי האי חיבור מכלל דכי נתפרדו חשבי' לי' ככלי אחד שנשבר ואם לא נטמא זה לא נטמא זה, ובעיקר מילתא אתי' לאיפלוגי למימר דלא חשיב לן טעמא דהדיוט יכול להחזירן דאם איתא אפי' נתפרדו ליהוי חיבור וכי תימא ה"נ והתניא מספורת וכו' וגזרו על טומאה וכו' הרי שאמר בפירוש אפי' במספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני דלא חשיב חיבור אלא בשעת מלאכה בלבד וכיון שכן גבי זוג ועינבל דתני סתמא חיבור וחשיב חיבור לעול' בין לטומאה בין להזאה לא סגי אלא משום דחשיב לן חיבור דידי' חיבור גמור וכשנתפרדו חשיבי כשבר כלי ולא אמרי' טעמא דהדיוט יכול להחזירו:

דף נט.
הואיל וראוי לגמע בו מים וכו' פי' דלא בעי' מעין מלאכה ראשונה אלא במדרסות בלבד ופליג אר' יוסי בר חנינא דבעי מעין מלאכה ראשונה:

דף נט:
בפירוש אמרת לן משמי' דרב כלילא שרי פי' דס"ל כלישנא דרב אשי דארוקתא כולי עלמא לא פליגי דשרי:
קמרא שרי. ואפי' הוי כולו דאניסכא שהוא של כסף או של זהב מידי דהוי אאבנט של מלכים וטעמא לפי שהוא תכשיט ואינו משוי ואע"ג דתכשיט גזרי' דילמא שליף ומחוי הכא ליכא למיגזר לפי שאין דרך להתיר איזורו בשוק ויפלו בגדיו וכן פרש"י ז"ל, וי"מ דלאו דוקא קמרא אלא ה"ה כל תכשיט דדוקא באשה גזרו דדעתה קלה וחיישי' דילמא שלפא ומחויא אבל באיש דדעתו מיושבת עליו לא גזרו, והא דתנן ובני מלכים בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה ואוקימנא בגמ' באריג בכסותו דמשמע דאי לאו

אריג אסור ואע"פ שהוא תכשיט התם טעמא דמיתסר לאו משום דשליף ומחוי אלא משום דאוקימנא מעיקרא כר' שמעון דאמר כל ישראל כו' ולהכי שרי בכל אדם דלא חשיב לי' משוי הא לרבנן דפליגי עלי' דר' שמעון משוי חשיב לי' ולהכי אוקימנא באריג בכסותו דהשתא לכולי עלמא לא חשיב משוי והיינו דאמר באריג בכסותו ודברי הכל דהשתא לדברי הכל שרי. והא דאמרי' בפרק נוטל היוצא בכליו מקופלין לו על כתפיו וסנדליו וטבעותיו בידו חייב ואם הי' לבוש כליו פטור וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור ולא סגי דמיתמר האי טעמא אלא משום טבעות דהן תכשיט והיוצא בהן פטור אבל אסור, וי"ל דההיא לא נצרכה אלא משום אשה ולטבעת שאין עלי' חותם ואמטול הכי נקט פטור וכתב הרא"ה ז"ל נראין הדברים בתכשיטין השוין לאיש ולאשה שכיון שנאסרו לאשה להוציא ה"ה לאיש שאי אפשר לתכשיט אחד השוה לשניהם כלומר ששניהם ראויין להתקשט בו שיהא מותר לזה ואסור לזה, והיינו דאמרי' בירושלמי ר' חנינא בר סיסי אמר משום ר'' ישמעאל כל מקום שאמרו חכמים לא תצא ואם יצאת חייבת חטאת אסורה לצאת בה לחצר ר' בא בר כהנא בשם רב ששת מתניתא אמרה כן ובפיאה נכרית לחצר משום שאין בה חיוב חטאת במוציאתה לרשות הרבים וקס"ד דה"ה לכולהו אידך דבמתני' להנהו דלית בהו חיוב חטאת ר' חייא בשם ר' שמעון בר חייא ואפי' במקום שאמרו לא תצא ואם יצאת אינה חייבת חטאת אסורה לצאת בו לחצר ופיאה שאני כטעמא דאמרי' עלה בגמ' ואמרי' תו בירושלמי ואיש על ידי שאינו שוחץ מותר כלומר לצאת לחצר בדברים שאסור לר"ה שמא לא אסרו אלא בנשים מתוך שהן שחצניות כלומר וחוששין שאם יוציאו לחצר יוציאו לר"ה אבל באיש שאינו שוחן אף בדברים שאסור לצאת לרשות הרבים מותר לצאת לחצר נשמעינה מן הדא מעשה בר"ג שירד לטייל בתוך חצרו ומפתח של זהב בידו וגערו בו חביריו משום תכשיט, פי' מפתח של זהב כעין טבעת ובו מפתח זהב לפתוח תיבה והוא תכשיט בין לאיש בין לאשה ותשמיש הוא הדה אמרה העשוי לתכשיט אסור הדה אמרה העשוי לכך ולכך אסור כלומר לתכשיט ולתשמיש הדה אמרה אחד האיש ואחד האשה כלומר בתכשיטין ששוין שניהם הדה אמרה אפילו במקום שאמרו לא תצא ואם יצאת אינה חייבת חטאת אסורה לצאת בו לחצר והאי חצר דאמרי' חצר שאינה מעורבת דאי מעורבת דינה כבית לכל דבר ע"כ דבריו. והא דאמרי' במקום אחר בירושלמי תכשיטין למה הן אסורין ואסיקנא דנשים אסורות ואנשים מותרין היינו דוקא בתכשיטין שאין שוין לשניהם:

אי אית לי' מפרחייתא, פי' רצועות קצרות להדקה שאם לא היו שם הרצועות מרוב רחבן לא היה יכול לחגור בו במתניו ומשתרי הקשר ואתי לאיתויי והרי"ף ז"ל לא פי' כן:

מאי נזמים נזמי האף. פרש"י ז"ל אבל נזמי האזן מותרין לכתחלה דטריחא לה מלתא למשלף ולאחוויי מפני שאזניה מכוסות בקישוריה ע"כ וי"מ דאפי' נזמי האזן אסורין, ומיהו אפי' לדברי רש"י ז"ל הני נשי דידן שהולכין בנזמי האזן מגולין אסירי כנ"ל:

דף ס.

טומאה אשבת קא רמית פירוש דלגבי טומאה בין תכשיט בין כלי מטמא ואפי' אינו תכשיט מטמא דכלי הוא אלא דלגבי שבת תכשיט אסור והיינו בשאין עלי' חותם אבל כלי חייבת חטאת דמשאוי הוא לאשה והיינו טבעת שיש עלי' חותם ובריייתא דקתני תכשיטי נשים לא קאי אטבעת שיש עלי' חותם דההיא כלי הוא ולא תכשיט:

כבירית טהורה ותשתר. פי' בירית כלי

ותיהוי הוא לקשר כל אחד ואחד מבתי השוקים שלא יפלו על רגליה ויוצאין בהן בשבת דלא חיישי' דילמא שלפא ומחויא שהרי מיד יפלו בתי שוקי' לארץ ומיגניא בי' ודכותה במחט שאינה נקובה שהיא אישפי"קלא לצניעותא היא נותנת שלא תצא שער ראשה ולא מחויא דשער באשה ערוה, והא דנקט טהורה אגב שיטפא נקט לישנא דמתני' דבירית טהורה (דקתני במתני' דטהורה) דאמרי' בגמ' דהוא כמין אצעדה והוא טבעת של כלים ומשום הכי טהורה דטבעת בהמה וכלים אין מקבלין טומאה, ומ"מ שמעי' מינה דכל דבר דמיגניא בי' אי שלפא ליכא למיחש ומותר ואי לא מיגניא בי' חיישינן והילכך הני נשי דידן דאזלי בזרועות מגולות אסור ליתן אצעדות בזרועותיהן לצאת לרשות הרבים דהא איכא למיחש דילמא שלפא ומחויא לחבירתה דהא לא מיגניא בגילוי זרועה כיון דאורחה בהכין, ואף הרמב"ם ז"ל לא התיר לתת אצעדה אלא כשאין דרכה להראותה שהולכת בזרועות מכוסות אבל בזרועות מגולות לא וכן פסק מורי הרב נר"ו:

הואיל ואשה חולקת בה שערה. פי' בלעז פרטידור:

שלפי השמד היו. פירש רש"י ז"ל בני' אדם הנשמטין מן השמד היו. ואית ספרי דגרסי שלהי השמד היו, פי' ומשנה זו אחר שמד זו נשנית וגזרו על הסנדל המסומר:

נהפך סנדלו של אחד מהם. פי' רש"י ז"ל שהיו לו שני פיות ויכול לנועלו משני צדדין אבל ניכר הוא מי הוא הנועלו כדרכו ומי לאחור וניכר מקומו בקרקע וכשנועלו זה שלא כדרכו נראה הנכנס כאלו יוצא, ופי' רבינו יהונתן ז"ל שנקראין צוקו"ש בלעז והוא של עץ ותוחבין מסמרין לחזק התחתון עם העליון:

ושמעו קול מאחורי בית הכנסת. פי' קול של סנדלים מסומרים.

דף ס:

מעשה כי הוה בכינופיא דאיסורא פי' דהיינו שבת וי"ט דאסורין בעשיית מלאכה וכדי שלא יהפוך ימי שמחתם ומועדם לאבל שלא יזכרו להם התקלה הבאה לאבותיהם ונמצא נמנעין משמחת שבת וי"ט שהוא מצוה לשמוח ולהתענג בהם אסרו בשבת וי"ט, אבל בירושלמי מפרש שהיו בנות ישראל מפילות בראותם סנדל המסומר ובשומעם, את קול הסנדל המסומר, ואפי' לדברי הירושלמי נאמר דדוקא בשבת וי"ט שהי' מעשה וזוכרות הענין ומפילות אבל בחול אינן מפילות:

תפרו מבפנים. פי' שנתן מנעל של עור בפנים מן הסנדל שקורין בלעז פורא"ר:

עשאו כמין קלבוס. פי' שעשה המסמר שני ראשין חדין וכפף שני ראשיו לנועצן בעץ כעין שלנו שקורין ניא"ר בלעז:

ואפי' ממטה למטה. דגזרינן דילמא נפיק בי' לר"ה דכל שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור, וגזרו בזה יותר משאר דברים משום דאיסורי' משום גזירה דשעת השמד והחמירו בו יותר משאר דברים שאסור לצאת בהן לר"ה והיינו דהוצרכו לפרש ההיתר שיש בו דמטלטלין אותו לכסות בו את הכלי דתורת כלי עליו ור' אלעזר בר' שמעון אוסר מהאי טעמא דפרישנא דחמיר מכלים שמלאכתן לאיסור:

מתני'

ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה. ומפרש בירושלמי שלא יחשדוהו שנוטל הסנדל השני בידו, ורש"י בשם רבותי' דהוי טעמא דילמא מחייכי עלי' כשאינו נועל אלא מנעל אחד ושלף לי' ומייתי לי' ד' אמות בר"ה:

דף סא.

גמ'

אמר רב הונא באותה שיש בה מכה, והא איכא הוכחה דלא חשדי לי' א"נ דלא מחייכי עלי' שרואין אותו צולע:

יהב לי' דימין אמר לי' עשיתו מכה. כלומר עשית לי כמי שיש לו מכה ברגלי של ימין שהרי אין לי לצאת אלא במנעל אחד שהרי אם אנעול של ימין אסור לנעול אחר כך של שמאל:

ודילמא כחייא וכו'. וה"ק לי' עשיתו של שמאל מכה כלומר אם אשמע לך שאנעול ראשון של ימין שוב לא אנעול של שמאל ונראה לכל כאלו יש ברגל של שמאל מכה שיוצא במנעל אותו שאין בו מכה ואותו שיש בו מכה יחף:

דעביד הכי עביד וכו'. פי' דלא סגיא דלא אשכח ר' יוחנן תנא דאית לי' כותי' דנועל של שמאל תחלה דאי אפשר דר' יוחנן פליג אהא דכשהוא נועל נועל של ימין אלא דאשכח תנא דפליג עלי' וס"ל כותי' והיינו דאקשי' ודילמא לא אשכח שום תנא דאית לי' דנועל של שמאל תחלה אלא דאיהו מסברא דנפשי' קאמר דדרך ארץ הוא לנעול של שמאל ראשון ולא פליג אברייתא דנועל של ימין ראשון דדילמא לא לא שמיע לי' דאי הוה שמיע לי' הוה הדר בי', ואי נמי שמיע לי' ואשכח תנא דס"ל כותי' כדקאמרת אכתי היכי מצית למימר דעביד הכי עביד דדילמא הלכה כאותו תנא דר' יוחנן ואין הלכה כאותה משנה דנועל של ימין תחלה כנ"ל לפרש:

שבת לאו זמן תפלין. וטעמי' משום דכתיב בהו בתפלין והיו לאות על ידך יצאו שבתות וימים טובים שהרי כל אותו היום אות:

אית ספרי דגרסי דילמא מיפסקא רצועה ואתי לאיתויי' ארבע אמות בר"ה. ואין גירסא זו נכונה דבכל מקום שהתירו חכמים לצאת בו אינן חוששין דילמא מפסקי ואתי לאיתויינהו אלא העיקר גירסת רש"י ז"ל דגריס דילמא אתי לאיתויינהו וכו' כלומר אם בא לפנות שקיל להו מראשו וממטי להו ארבעה אמות:

בזמן שאינן מן המומחה. דמשמע מאדם המומחה:

ואיתמחי גברא. כתב ה"ר יהונתן ז"ל שעשאו איש שהי' בקי וניכר לכל שתפלתו נשמעת לפני השם ובכל אשר יפנה יצליח שהרי ריפא ושינה ושילש כלומר משלשה חליים שלשה בני אדם שלזה היתה לו קדחת ולזה שחפת ולזה דלקת וכיון שריפא אותם ניכר לכל שלא הי' בעבור מזל החולה שהי' מזלו לקבל קמיעות שהרי לא ריפא אלא פעם אחת אותו אלא ש"מ שבזכות הכותב הי' וכיון שבזכותו הי' כל קמיעות שינסה הוא ויכתבם בכוונה שלימה מועילות לאותו חולי שיכתוב להועיל ומותר לצאת בה בשבת, אבל אם יעתיקם סופר אחר לא יועיל שהרי לא הי' אלא בזכות תפלתו של אותו האיש ע"כ, ומדבריו נראה דכ"ש אי איתמחי קמיעא אע"ג דלא איתמחי גברא שכך כתב ז"ל אבל כשהקמיעא עצמה רפאה שלשה בני אדם ניכר לכל כי לא הי' בעבור תפלת הכותב הראשון שהרי לא התפלל על אלו השנים אלא ודאי בעבור ההזכרות והשמות שנכתבו שם ואם יעתיקנה אחר אות באות תיבה בתיבה כל מי שירצה מותר לצאת בה שהרי כל כח רפואתה הוא בעבור ההזכרות שנכתבו בה ע"כ. ודוקא שלשה בני אדם מחולי אחד דעכשיו יש לומר שלא התפלל על אלו השנים:

ואחד קמיע של עיקרין. פי' של שרשין:

ולא שנכפה. פי' לא שריפא למי שיש לו חולי הנופל פעם אחת ולא בא ממשפחת נכפין אלא שלא יכפה כלומר שריפא למי שבא ממשפחת נכפין ודואג שלא יכפה:

דף סא:

והתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' בני אדם כאחד. פי' הרא"ה ז"ל דלאו דוקא כאחד אלא אפי' כאחד קאמר כלומר אע"פ שהי' בזמן אחד קאמר דלא תימא שעה היא דנזדמנה לו, וקשיא לי' דהכא קתני שלשה בני אדם דוקא ולעיל קאמר כל שריפא ושינה ושילש דמשמע אפי' לאדם אחד, ופריק לא קשיא הא לאיתמחי גברא וכו' כלומר הא דקתני שלשה בני אדם דמשמע שלשה בני אדם דוקא היינו, לאמחויי גברא דבעי' שלשה בני אדם בחליים חלוקים:

ולומר שכתב ידו של זה מועלת בקמיעין, והא דקתני לעיל כל שריפא ושינה ושילש היינו שריפא שלשה פעמים חולי אחד בין לשלשה בני אדם בין לאדם אחד, וא"ת והיכי מצי' לאוקמי האי ברייתא באיתמחי גברא דהא קתני קמיע מומחה ולא קתני מן המומחה כדדיקי' לעיל, וי"ל דקמיע מומחה תרוייהו משמע בין מחמת גברא דאיתמחי בין מחמת קמיע דאיתמחי אבל לישנא דמן המומחה לא משמע דוקא אלא בקמיע דגברא דאיתמחי והיינו דדייקינן לעיל וכן תירץ הרא"ה ז"ל:

אמר רב פפא פשיטא לי תלתא קמיעי לתלתא גברי תלתא תלתא זימני איתמחי גברא ואיתמחי קמיעא כלומר תלתא קמיעי משלשה חוליים משונים לתלתא גברי תלתא תלתא זימני כלומר שריפאה הקמיע לכל אחד ואחד שלשה פעמים, איתמחי גברא שהרי ריפא שלשה אנשים משלשה חוליים מוחלקים וגם איתמחי קמיעא שהרי ריפא כל קמיע ג' פעמים לאדם אחד מחולי אחד וסגי בהכין, והא דנקט תלתא תלתא זימני משום קמיעא נקט לה דבעינן תלתא זימני לאדם אחד מחולי אחד אבל משום גברא כל היכא שריפא שלשה בני אדם משלשה חליים חלוקים אף על פי שלא ריפא לכל אחד אלא פעם אחד איתמחי גברא כדאמרינן בסמוך:

תלתא קמיעי לתלתא גברי חד חד זימנא. פי' תלתא קמיעי משלשה חוליים לכל א' וא' פעם א', גברא איתמחי שהרי ריפא שלשה בני אדם מחליים חלוקים אבל קמיעא לא איתמחי שהרי לא ריפא ג' בני אדם מחולי א' וכיון שכן כתב ידו של אדם זה גורם וכתב ידו של אדם אחר שמא אינו מועיל ומותר לצאת בה אם כתבה איש זה ולא איש אחר לפי שלא נתרפא אלא בעבור תפלת הראשון והשני שמא אינו מכוון בתפלתו כמוהו:

חד קמיעא לתלתא גברי קמיעא איתמחי שהרי ריפא ג' בני אדם מחולי אחד אבל גברי לא איתמחי שהרי לא ריפא ג' חליים משונים:

בעי רב פפא תלתא קמיעי לחד גברא מאי. כלומר תלתא קמיעי מג' חליים משונים וריפאו אדם אחד מג' חליים אלו קמיעא ודאי לא איתמחא דאנן בעינן שירפא ג' גברי מחולי א' או אדם א' ג' פעמים מחולי א'.

מי אמרינן הא אסי לי' תלתא זימני. פירוש בג' חליים משונים ולא אמרינן מזלו של זה החולה גרים שכל מי שיתפלל עליו שתהי' מקובלת תפלתו. או דילמא אינו דומה ג' חליים לאיש אחד לג' חליים לשלשה בני אדם לפי שיש לומר מזלו של זה החולה גרם אבל לאדם אחר לא יועיל, וא"ת והא אמרינן לעיל דכל שריפא ג' פעמים לאדם אחד איתמחי קמיעא ולא תלינן במזלי' דהאי גברא, וי"ל דהתם בחד קמיע ומחולי אחד וליכא למיתלי' במזלי' דגברא אלא בקמיע אבל הכא שכל קמיע לא ריפא אלא חולי אחד ופעם אחת איכא למיתלי או ברופא או במתרפא, וכן פי' רש"י ז"ל, והקשה הרא"ה ז"ל תלתא קמיעי לתלתא גברי דאמרינן דאיתמחי גברא ואיתמחי קמיעא כיון דאיתמחי גברי היכי אפשר לאמחויי קמיעא על יד זה נימא דמשום המחאה דגברא הוא תדע דהא גם לקמיעין אחרים הוא מומחה שכל כתב ידו הוא מרפא, ותירץ ז"ל דאפ"ה כל בתלתא זימני הוה המחאה דאי לא תימא הכי א"כ כי לא איתמחי נמי גברא היכי מתמחי קמיעא ניחוש דילמא האי גברא איתמחי ולהכי הוא דמהני האי קמיעא, א"נ איפכא גברא היכי מתמחי דילמא קמיעא הוא דמהני אלא כל בתלתא זימני דמהני עכ"ל:

אילימא לאצולינהו מפני הדליקה. פי' למבוי שאינו ראוי לשיתוף כדעבדינן בשאר ספרי הקדש אבל למבוי המשותף או לחצר המעורבת פשיטא דחייב להצילן:

אלא לענין גניזה. פי' ואפי' בחול וכ"ש בשבת ולמבוי המשותף ובחצר המעורבת:

דף סב.

והא תני ר' אושעיא ובלבד שלא יאחזנו וכו'. והילכך בדנקיט לי' בצוארי' הוא דשרי אבל נקיט לי' בידי' אע"ג דמסי לי' אסור דלא הוי תכשיט שלו אלא דרך מלבוש והיינו בצוארי' כנ"ל:

אלא כיון דמסי אע"ג דנקיט לי' בידי' שפיר דמי פי' דהא תכשיט הוא לו ומה לי בידי' מה לי בצוארי' וקא מיבעיא לי' בבריא.

במחופה עור. כלומר לא התירו לצאת בקמיע בשבת אלא כשהוא מחופה עור דאפי' מיצטריך לבית הכסא לא בעי למישלפינהו אבל כשאינו מחופה עור אסור לצאת בו דקדושה יש בו ואיכא למיחש דזימנין דאיצטריך לבית הכסא ואתי לאיתויי וכו' והילכך מהכא לא תפשוט:

והרי תפילין דמחופות עור וכו' התם משום שי"ן. ואיכא למידק דהכא בקמיעי במחופה עור אמרי' דמותר ליכנס בהן לבית הכסא וכן בתפלין אי לאו משום שי"ן של תפלין והתם בברכות אמרי' גבי תפלין דכלי שהוא כליין אינו מגין עליהם אלא א"כ הוא טפח וי"ל דהתם כיון שהוא כלי שעומד בכל שעה להוציאם משם לא חשיב להגן אלא בשיש בו טפח אבל בחפוי שלו הקבוע בו לעולם מגין הוא.

שריון זרדא. קסדא אמר רב סנוורתא. מגפיים אמר רבה בר רב הונא פזמקי, כל הני הוו כלי זיין, ולפי שאין דרך ללובשן אלא בשעת מלחמה אסור ללובשן בשבת, ומיהו אם יצא בהן אינו חייב חטאת דהא אינו מוציאם אלא דרך מלבוש, ואמרי' דשריון זהו זרדא והוא מלבוש כשיעור הגוף לבדו מצוארו ועד מתניו ובלעז אזבר"ק ואנו לועזים לוריג"א סנווראתא הוא מלבוש כשיעור הראש והפנים ובלעז ברבוד"א, פזמקי הם כלים לכסות בהן ירכותיו עד למטה מן הארכובה ובלעז ברדוניר"ש ואנו לועזים קמביר"ש:

מתני'

לא תצא אשה במחט הנקובה פי' במחט שתופרין בה את הבגדים שאינה תכשיט כלל ואע"פ שהיא מוציאה במלבושי' ולא בידי' אפי' הכי חייבת חטאת דסבירא לן דאומן דרך אומנותו חייב:

גמ'

כל מידי דחזי לאיש לא חזי לאשה. פירוש דטבעת שיש עליה חותם הוי תכשיט לאיש ומשאוי לאשה וחייבת חטאת, וכל מידי דחזי לאשה כגון טבעת שאין עלי' חותם דהוי תכשיט לאשה ומשאוי לאיש וחייב חטאת:

קסבר עולא נשים עם בפני עצמן הן. פי' ולא הוו גבי אנשים כרועים גבי אנשים משום דאלו ואלו אנשים הם אלא נשים עם בפני עצמן הן:

והא הוצאה כלאחר יד היא. פי' אחיוב חטאת קא פריך ולטבעת שיש עלי' חותם באשה ושאין עלי' חותם לאיש ולומר דכיון שאינן תכשיט להם ואין חייבות אלא משום משאוי אמאי דהא דרך מלבוש הוציאום ואין אדם חייב במשאוי דרך מלבוש אלא כדרך שהוא נושא אותו בחול, וכל דבר שאינו תכשיט להן מוציאין אותן בידים ולא דרך מלבוש:

באשה גזברת עסקי'. פי' דאורחה בטבעת שיש עלי' חותם ולא חשוב הוצאה כלאחר יד. וא"ת להויא כאיש דהוה ליה תכשיט, וי"ל דכיון דאין דרך רוב נשים בכך בטלה היא אצל כולן ולא הוי תכשיט לדידה אלא משאוי וכן פרש"י ז"ל:

מכבנתא פרש"י ז"ל נושק"א ע"ש שכובנת וקושרת פתחי החלוק. ורבי' יהונתן ז"ל פי' כלי עגול שמסבב כל הראש והוא משאוי לפי שאין רוב הנשים יוצאות בו:

חומרתא
דפילון פירש"י ז"ל קשר שקשר בו סם ששמו פילון וריחו ערב ושמו בלסמ"ו ואשה שריחה רע טוענתו עלי'. והרא"ה ז"ל פי' דמיירי שהוא של כסף דבהא הוא דאיכא למיחש לדילמא שלפא ומחויא:
אשה שריחה רע לא אתיא לאתויי. פירוש אבל בכובלייר כולהו מודו דחייבת חטאת דשלא לצורך הוא:
והתניא ר' אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פולייטון פי'. והא הני תרי אין דרכה למיפק בהו אלא אשה שריחה רע ואפ"ה פוטר דמשמע פטור אבל אסור, ופרקינן הא לא קשיא כי קאי אליבא דר' מאיר וכו' ומינה דמשמע לי' דכובלת וצלוחית של פולייטון בתרווייהו שרי ר' אליעזר לכתחלה דאי לא אדאמר לי' דכי קאי אר' מאיר אמר פטור לימא דמשום צלוחית של פוליטון הוא דנקט פטור אלא ש"מ כדפרישנא וכן פי' הרא"ה ז"ל:

דף סב:

המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי חייב פי' חייב על הכלי ולא על האוכלין שהרי לא הוציא אלא פחות מכשיעור דהיינו פחות מגרוגרת, ואיצטריך לאשמועינן משום דאיכא מאן דאמר פר' המצניע (דף צ"ג ע"ב) דהמוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אפי' על הכלי שכלי בטל לגבי האוכל וטפל הוא לו אע"פ שהוא פחות מכשיעור:
והא רב חסדא ורבא וכו' ואישתו בקנישקנין. פירש"י ז"ל כלי זכוכית ארוך ולו שתי פיות והיין נזרק מזה לזה, וי"מ כוס שיש לו שני פיות ושותין ממנו שנים בבת אחת והא דרב חסדא ורבא בר רב הונא איתא במס' בעבודת כוכבים לענין נסך ומ"מ שמעת מינה דשרי למישתי בי':
אבל משא ולא משא לית לן בה. פירש"י ז"ל שאינו רוחץ ומשפשף יפה אלא מעט מים כגון רביעית מצומצם לית לן בה ואסיקנא דאפי' ברביעית מצומצם מביאו לידי עניות דהא אמר רב חסדא אנא משאי מלא חפנאי מיא ויהבו לי מלא חפנאי טיבותא מדה כנגד מדה, ומכאן יש לזהר בנטילת ידים להרבות בהן מים ולא כמו רבים שמצמצמין בהן:
אמר רבא על עסקי תכשיטי' וה"מ הוא דאית לי' ולא עביד לה. פי' שמקללתו על שאינו רוצה לקנות לה תכשיטין ויש לו במה לקנות ויש לו איסור בזה ומביאו לידי עניות, והטעם לפי שאינו מרחם עלי' שהיא תלויה בו והוא תלויה במי שאמר והי' העולם ובמדה שמדד שלא רחם על מי שתלויים בו כך לא ירחם הבורא עליו וכן פי' רבי' יהונתן ז"ל, והא דאמרי' בכמה דוכתי מי שאשתו מקללתו בפניו והוא שותק אין חייו חיים

מיירי בשאין מקללתו על עסקי תכשיטיה, אי נמי על עסקי תכשיטי' ואין לו דבהא אין חייו חיים אבל אינו מביאו לידי עניות כנ"ל:

דף סג.

מתני'

לא יצא האיש לא בסייף וכו' ולא בתריס שהוא מגן. ולא באלה אמרי' בגמ', שהוא קולפא בלעז מצ"א, ואם יצא חייב חטאת דמשאוי הם ולא תכשיטין:

דף סג:

שקילא טבותיך ושדיא אחיזרי כבר נד ולד. פי' איני מחזיק טובה לך מעכשיו שכבר הולד מבטני ואלו אמרת תחלה לא אירע לי כזה:

מתיב רב יוסף בירית טהורה וכו' ואלו אצעדה טמאה היא. פי' הרא"ה ז"ל דגמרא גמירי לה אצעדה טמאה היא ולא מפני שנמנה במדין כמו שפי' רש"י ז"ל דהא בהדיא מוכח כן לקמן, ופרקי' דבירית במקום אצעדה עומדת:

ככלים בשתים והוא כלי אחר שאינו כבירית ונותנת האשה כלים אלו בשתי שוקי' והם עשויין לתכשיט וחיישינן מתוך שהן חשובין דילמא מישלפא ומחויא אע"ג דמיגניא בהו כנ"ל, אבל מדברי הרא"ה ז"ל נראה דכבלים בשתים דקאמר היינו שתי בירית שהוא ז"ל כתב כבלים בשתים והשתא חשיבי תכשיט עד כאן, ולא נהיר כמו שכתב הרשב"א ז"ל:

אמר לי' רב הונא אלו ואלו בשתים ומטילין שלשלת ביניהם ונעשו כבלים. פי' אפילו בירית היו שתים ונותנת בשתי שוקי' ולא תימא דכבלים. היינו כלי אחר אלא פעמים שהבירית נעשו כבלים שאם היו מטילין שלשלת ביניהם נעשו כבלים וכל היכא דליכא שלשלת לא מקבלי טומאה דלא חשיבי תכשיט אדם אלא משמשי כלי שהם משמשים לבתי שוקים ומשמשי כלי טהורים כטבעת הכלים דקי"ל שהוא טהור, אבל היכא דאיכא שלשלת אסיקנא דמשויא לי' מנא לפי שהיו נותנין שלשלת של ברזל או של זהב שקושר לאותן שתי טבעות של בתי שוקים מזה לזה כדי שלא תעשה הנערה פסיעות גסות ויפלו בתולי' והילכך טמאין דהשתא חשיבי תכשיט אדם ולא משמשי כלי, ואין יוצאין בהן בשבת דילמא מישלפא ומחויא דאפילו שקלא לשלשלת לא מיגליא שוקה שהרי לא יפלו בתי שוקי' לארץ.

מנין לאריג כל שהוא שהוא טמא פי' כיון שהוא כך בגד מסויים מתחלתו, מאו בגד:

מנין לתכשיט כל שהוא שהוא טמא מציץ. והא דלא קאמר מטבעת משום דניחא לי' למילף מציץ דתכשיטותו משהו שלא הי' במצח אהרן תמיד כטבעת שהוא כל היום באצבעו:

אריג ותכשיט כל שהוא. פי' דתרווייהו מצטרפי לכל שהוא טמא:
מוסף שק על הבגד שטמא משום אריג. פירוש תוספת יש לו לשק שאין כן בבגד שהוא טמא משום אריג ובסמוך מפרש לה:
אריג ותכשיט כל שהוא טמא מכל כלי מעשה. פי' הרא"ה ז"ל דאפילו הכי איצטריכו אידך ריבויי דאי לאו הכי אנא הוה מוקימנא כל כלי מעשה לאריג כל שהוא או לתכשיט כל שהוא אבל אריג ותכשיט דליצטרפו תרווייהו לא קמ"ל כל כלי מעשה דמיצטרפי לכל שהוא:
ההוא במדין כתיב. פרש"י ז"ל בטומאת מת כתיב ואין למדין ממנו לטומאת שרץ שאין למדין קל מחמור להחמיר עליו. ולא נהיר, והנכון דלא כתיב גבי טומאה וטהרה אלא בקרבן אנשי הצבא כתיב ויקח משה את הזהב מאתם כל כלי מעשה, ומאי דכתיב תתחטאו אתם ושביכם למי שראוי לטומאה קאמר. ואף על גב דאצעדה כתיב גבי שלל ולא גבי טומאה וטהרה ואמרינן לעיל גבי בירית ואלו אצעדה טמאה היא כבר פי' הרא"ה ז"ל דלאו ממדין גמיר לה כמו שפירש רש"י ז"ל אלא גמרא גמירי לה דאצעדה טמאה היא ולא מפני שנמנה במדין:
אמר לי' גמר כלי כלי מהתם. דגבי טומאה כתיב וכל בגד וכל כלי עור וכיון דגמרי' למת ה"ה לשרץ דהא איתקוש בג"ש כדלקמן:

דף סד.

הכי קאמר מוסף שק על הבגד שאע"פ שאינו אריג טמא. כתב הרא"ה ז"ל שאינו אריג כלומר דלא חשיב אריגה שאלו כיוצא בו בצמר ופשתים לא הויא אריגה בשק דהוי דשער חשיב כי אריג וטמא ואמרי' למאי חזי וא"ר יוחנן שכן עני קולע שלש נימין של שער ותולה בצואר בתו אבל ליכא אריגה כלל לא דהא אמרי' בשמעתין לקמן מה שק מיוחד טווי ואריג עכ"ל, פי' לפי' דליכא למילף דשק בעלמא דלא בעי' אריג מדקאמר אף על פי שאינו אריג דהא ליתא דמאי שאינו אריג שאינו אריג ממש אלא שהוא קלוע וקליעתו זהו אריגתו וה"ק תוספת יש לו לשק שאם עשה קלע קטן מדבר הבא ממנו דהיינו שער או נוצה של עזים אף על פי שאינו אריג ממש כיון שהוא טווי מיטמא משום תכשיט מה שאין כן בבגד צמר או פשתים שאם עשה קלע קטן מצמר או פשתים לא מיטמא משום דבעי' גבי צמר ופשתים אריג ממש וליכא דקליעה גבי דידהו לא חשיבא אריגה, ואמרי' דקלע של שער או מנוצה של עזים למאי חזי דקרי' לי' תכשיט וא"ר יוחנן שכן עני קולע שלש נימין וכו' כנ"ל וכן נראה מדברי רש"י ז"ל:

מה שק מיוחד טווי ואריג. כלומר אריגה דחשיבא לדידי' דהיינו קליעה אף כל טווי ואריג אריגה הראוי' לו:

יכול שאני מרבה את החבלים וכו' אף כל טווי ואריג. פי' הרא"ה ז"ל דלא דמי לקולע שלש נימין דהתם כבר הוא טווי וקליעתו זהו אריגתו מה שאין כן בחבלים דליכא טווי כלל ולהכי ממעטי' להו וכן פרש"י ז"ל, ובהא ניחא לי מאי דקשיא לי דטעמא דמעטינהו קרא הא לאו הכי טמאין ואמאי תיפוק לי דאין מיטלטלין מלא וריקן אלא דהשתא לא קשיא מידי דאי לאו קרא הוה אמינא דטמאין אף על פי שאינו טווי דומיא דקולע שלש נימין:

נקל בטומאת המת שהיא חמורה. פי' והילכך בדין הוא להחמיר בטומאת מת ולטמא חבלים ומשיחות, וכתב הרא"ה ז"ל דבדין הוא דבלאו האי פירכא האי בנין אב לא מהני כיון דאיכא ריבויא מוכל מעשה עזים אלא דארוח בה בשמעתי' למימר דבר מריבויא דקרא איכא בנין אב ואיכא פירכא ע"כ:

ת"ל בגד ועור וכו' מה בגד ועור וכו' ומה בגד ועור האמור במת טימא כל מעשה עזים אף בגד ועור האמור בשרץ טימא כל מעשה עזים. פי' כגון קלקי וחבק שעושין אותן מנוצה של עזים ואע"פ שאינן עשויין למלבוש אדם כגון שק רועים או שלש נימין לקליעת בת עני מ"מ לצורכו של אדם הן א"נ כלי חשיב וכל כלי טמא ואפילו דבהמה לבר מנויי בהמה בלחוד, ואף על גב דלעיל מרבינן קלקי וחבק מאו בגד דכתיב גבי שרצים השתא הוא דהדרינן מההוא רבוייא ומוקמינן לה בסמוך לרבות נוצה של זנב הסוס וזנב הפרה:

הני מילי מקמי דאתי ג"ש. דעור ובגד דרשי' או שק לרבות קלקי וחבק השתא דאתי ג"ש וכו' ואין לי אלא בשרץ בטומאת מת מניין. פי' הרא"ה ז"ל אע"ג דהא אמרן דאיתקוש אהדדי בג"ש דעור ובגד לא בא אלא לומר דאיצטריכא ג"ש למת לרבות דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה למימר דאי לאו ג"ש לא אתיא לה ע"כ. כלומר והשתא הוא דקא מהדר תלמודא אי מצי' לריבויי במת דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה בלאו ג"ש דשרץ ולמסקנא לא אשכח לרבויי אי לאו ג"ש:

ודין הוא טימא בשרץ וכו' מה כשטמא בשרץ וכו' כמעשה עזים. נראה לי פירושא דכולהו יליף לי' מאו בגד דכתיב גבי שרצים ולא מג"ש דבגד ועור דהשתא הוא דקא בעי למיהדר מג"ש דעור ובגד, אי נמי דלא מיהדר אלא דבעי לריבויי דבר הבא מזנב הסוס וכו' בלא ג"ש דעור ובגד כנ"ל:

דאי לא מופנה איכא למיפרך דאין למדין משרץ דמה לשרץ שכן מטמא בכעדשה. וכתב הרא"ה ז"ל בלאו הכי איכא למיפרך אם הרבה בטומאת שרץ שהיא מרובה נרבה

בטומאת שבעה שהיא מועטת אלא דאפשר דפירכא כל דהו היא ועדיפא לי' לגבי ג"ש האי פירכא ע"כ:

דמת נמי אפנויי מופנה וכו' ש"מ לאפנויי. וכתב הרא"ה ז"ל ואף על גב דאיתא להאי היקישא איצטריכא ג"ש דאי משום היקישא. לא מפקי' חבלים ומשיחות דאירבו בהדיא מוכל מעשה עזים אלא משום ג"ש ע"כ. ולא נהיר דמה שרץ חבלים ומשיחות לא אף בשכבת זרע כן והדר יליף מת משכבת זרע דלא מיטמא חבלים ומשיחות אלא כל מידי דאתיא בג"ש טרח וכתב לי' קרא:

דף סד:

לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו מסתכל במקום התורף. פי' הרא"ה ז"ל מסתכל באצבע קטנה של אשה להרהור עבירה:

מתני'

יוצאה אשה בחוטי שער וכו' בכבול ובפיאה נכרית לחצר. פי' אבל לר"ה לא וטעמא דהתירו בכבול ובפיאה נכרית בחצר ולא גזרי' דילמא נפיק בהו לר"ה כדגזרי' בהני אחריני משום דכבול היינו כיפה של צמר שתחת סבכה וכן פיאה נכרית היא כעין כיפה שעשוי משער חבירתה לפי שיש לה שער מועט, א"נ דיש לה שער לבן ושער חבירתה שחור אלא דהתירו אלו להתיפות בשבת בעודה בחצר כדי שלא תתגנה על בעלה כדאיתא בגמר', ובמוך שבאזנה וכו' ובמוך שהתקינה לנדתה, בגמ' מפרש להו לכולהו, בפלפל ובגרגיר מלח, וכגון שנתנה מבעוד יום לתוך פי' וכן כל דבר שתתן לתוך פיה דקא בעיא להו לרפואה לא גזרי' דילמא מחויא להו אף על פי שהוא חשוב הרבה ודמיו יקרים כיון שהתקינתו לכך ויצאה בו מבעוד יום ועודנו בתוך פי' אבל ליתן לכתחלה בשבת או אם נתנה מבעוד יום ונפל בשבת אסור להחזירו דהוי הוא כאלו נתנה לכתחלה בשבת שאסור דאיכא למיגזר דילמא אתיא למיעבד לכתחלה וגזרי' משום שחיקת סמנים דהא לרפואה קא עבדא להו, שן תותבת ושן של זהב רבי מתיר דליכא למיחש דילמא נוטלה ומחויא דהא מיגניא בה:

גמ'

אבל דבהמה דמינכר אימא ניחוש דילמא שלפא לה כיון דמחייכי עלה ומייתא להו קא משמע לן דכיון שכרכה בהן שערה מתחלה לא כרכה למשלפינהו:

בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה. פירוש ועבידא זקנה לצאת בשערות שחורות והלכך לא תצא דילמא מחכו עלה כשהיא מתנאה בשער של ילדה ושקלא להו ואתיא

לאיתוייהו וכיון דשכיח איצטריך למיתני שלא תצא, אלא ילדה בשל זקנה דהוא גנאי לה לצאת בשערות לבנות אמאי איצטריך למיתני דהא לא שכיחי, ופריק כדי נסבא:
אמר רב כל שאסרו חכמים לצאת בו לר"ה אסור לצאת בו לחצר. פי' הרא"ה ז"ל לחצר שאינה מעורבת משום דדמיא לרשות הרבים, ולא נראה לי כן מדברי רש"י ז"ל, ועוד כתב הרא"ה ז"ל דמאי דאסרי' בו לצאת בו בחצר דוקא בדרך הוצאה ואפי' בהני דדרך מלבוש אסור דרך הוצאה הא לאו הכי אלא בדרך טלטול בשהיו מערב שבת בחצר הרי הן ככל הכלים הנטלין בחצר וכן אתה דן באלה ותריה ותריס ורומח ובשאר ע"כ:
אפי' בחדרי חדרים אסור. ולא קי"ל כרב דהא מתנייתא טובא פליגן עלי' ובירושלמי נמי אמרינן כל אילין פליגין על רב ולית להן קיום:

דף סה.

אמר לי' רבא אף על פי שאינו קשור לה כיון דמאיסא לא אתיא לאיתוי'. אמוך שהתקינה לנדתה הוא דפליג אבל במוך שבאזנה ובמוך שבסנדלה מודה הוא דבעי' שיהו קשורין קשר יפה כי היכי דלא לישתרי קישורי' דהא לא מאיסי ואיכא למיחש דאם לא קשרן אי נפלי אתיא לאיתויינהו אבל מוך שהתקינה לנדתה כיון דמאיסא אפי' לא קשרה אי נפיל לא אתיא לאיתויינהו:
עשתה לו בית יד מהו. פי' רש"י ז"ל דאמוך שהתקינה לנדתה קאי והכי קאמר מי הוי מאיס לה אף על פי שיש לו בית יד או לא, אמר לי' מותר כלומר אפי' עשתה לו בית יד נמי מותר דאפילו בבית יד נמי מאיס לה ולא אתי לאיתויי' פי' הרא"ה ז"ל, ואינו נראה דא"כ הי' לו לומר אפי' עשתה לו בית יד דמותר אלא אמוך שבאזנה ושבסנדלה קאי ולומר דאם עשתה לו בית יד מותר בלא קשירה:
והא תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה באזנה. פי' ונהי דפליג ר' יוחנן אחביריו דאמוראי נינהו מי פליגי אהא דרמי בר יחזקאל דהיא ברייתא:
לא שנו אלא של זהב. פי' דרבנן סברי דמשום חשיבותא דבי' אתיא לאיתויי', א"נ מתוך שהוא משונה משאר שנים דילמא מחייכי עלה ושקלה לה מהתם וממטיא לה בידה, א"נ מתוך שהיא חשובה אי נפלה אתיא לאיתויי' ור' מאיר לא חייש:
אילימא כל מידי דקשי מעלי לה. פי' והאי סלע כיון שהיא קשה מגינה על המכה מקוצים ויתדות הדרכים, ליעביד לי' חספא שהוא קשה ג"כ, ואלא משום שוכתא שהוא לחלוחית היוצא מן הכסף ובלעז צווי"ל שהוא יפה למכה:

אלא משום צורתא. שהצורה לפי שהוא שוקע יפה היא למכה, ליעביד לי' פולסא צורה של עץ, ופריק אביי דהתקינו של מתכת דאית בי' כולהו שהוא קשה ויש בו צורה וגם שוכתא, וכיון שהתקינו לכך מבעוד יום ויצא בו לא גזרינן משום שחיקת סמנין:

דאבוה דשמואל דצבועין הוו. פי' רש"י ז"ל וחייש למשלף ולאחוויי הא לאו הכי שרי דליכא משום טבילה לפי שאינן מהודקין, וכתב הרא"ה ז"ל דהא דאבוה דשמואל חומרא הוא דקא מחמיר אבנתי' דאילו מדינא ליכא למיחש דילמא שלפא אלא היכא דנסיבא, ועוד פי' ז"ל דמשום חשש טבילה אסיר להו דאפשר דהני דצבעונין דרכן להיות גסין ומהודקין ואיכא למיחש לחציצה.

ומפצי ביומי תשרי. פרש"י ז"ל משום חציצה שטיט עבה חוצץ כגון טיט היון וטיט היוצרים וכן פירש הרא"ה ז"ל, והא דאמרי' במס' מקואות מטה שהטבילה אע"פ שרגלי' שוקעות במים עלתה לה טבילה מפני שהמים מקדימין ואין טיט חוצץ אלא בשהי' עלי' קודם לכן, אפשר דאדם שאני לפי שהטיט נכנס בין אצבעות רגליו ודבק שם וחוצץ, והגאונים ז"ל פי' מפצי סוכות והן לצניעות לפי שכשהיא בושה היא כווצת ואינה יכולה לטבול יפה:

דף סה:

סהדא רבה פרת. פרש"י ז"ל פרת מעיד בדבר שהוא יורד מארץ ישראל לבבל וגדל מימי גשמים ויודעין בני בבל שירדו גשמים בארץ ישראל ושמחים על אחיהם, והקשו עליו בתוספות דכיון דארץ ישראל קאי למערב מכלל דבבל הי' לצד מזרח וכל הנהרות באין ממזרח למערב לפי שהים לצד מערב אלא ודאי פרת ממזרח דהיינו מבבל הי' הולך לארץ ישראל ואפילו הכי כשירדו גשמים בארץ ישראל הי' הנהר גדל:

שמא ירבו נוטפין על הזוחלין. ואפי' רבו מאי הוי נימא ראשון ראשון בטל כדאמרי' גבי יין נסך שנפל לבור, תירץ רבי' תם ז"ל דההיא דיין נסך בשנפל לסירוגין אבל מי גשמים שאינן יורדין לסירוגין הרי הוא כאלו נפלו כולן ביחד ולא בטל, וא"ת והא אמרינן בפרק ג' דבכורות הלוקח ציר מעם הארץ משיקו במים וטהור פי' מפני שעם הארץ אינו שומרו מלמטא, ואף על פי שציר אינו מקבל טומאה מ"מ הא איכא מים שנותנין בציר שמקבלין טומאה והילכך בעו השקה וטהורין דאף על גב דאוכלין ומשקין לית להו טהרה מים שאני דאית להו טהרה לפי שהן נזרעין, ואקשי' התם ממה נפשך אי רובא מים כלומר שהמים רבין על הציר סלקא להו השקה ואי רובא ציר לא בעי השקה שהרי נתבטלו המים לגבי הציר, ואסיקנא התם לא שנו אלא לטבול בו פתן דבהא אי רובא מיא לא

בעי השקה אבל לקדרה לא מצא מין את. מינו וניעור, והא הכא דנפלי בסירוגין לתוך הקדרה ולא בטיל, וי"ל דלגבי טהרות החמירו:

סיפא אתאן למטבע. פי' דאין ייחוד מועיל למטבע דאיידי דחשיב ודאי אין ייחודו כלום:

התם הוא דדרך הוצאה בכך. פי' שהוא לובשן כדרך שהוא עושה בחול כגון מוכרי כסות ומיהו כיון דאינו רגיל בכך אסור שהרי משאוי הוא ולא התירו בשבת להוציא אלא הוצאה כלאחר יד כדרך שאמרו באשה גזברית דכיון דדרכה בכך בחול ואין שאר הנשים רגילות בכך חשבי' לה משאוי ולא הויא הוצאה כלאחר יד:

מתני' הקטע יוצא בקב שלו וכו' אם יש לו בית קיבול כתיתים טמא. פי' ודוקא כתיתים הא בית קיבול בלא כתיתים לא דהוה לי' כפשוטי כלי עץ דדומיא דשק בעי דמה שנותנין בבית קיבול שיהא מיטלטל על ידי הכלי לאפוקי האי דאין שוקו מיטלטל ע"י הכלי אבל כשיש לו כתיתים הרי הכתיתים ניטלין ע"י הקב והילכך טמא:

דף סו.

סמוכות שלו טמאין מדרס. פי' דהא לסמיכת כל גופו עבידי מה שאין כן בקב קיטע של רגל אחד שהרי אינו נשען כולו עליו:

ה"ג הרא"ה ז"ל כסא וסמוכות שלו טמאין מדרס. ופי' ז"ל שזה שהוא קיטע כל כך מגביה רגליו מן הקרקע לפעמים ונשען על ידו ואיידי דתלו ולא מנחי אארעא זימנין דמישתלפי ונפלי ע"כ, כלומר זימנין דמישתלפי הכסא והסמוכות כשהוא נסמך על ידיו באותן ספלים קטנים שיש בידו ונמצא כשהוא עוקר גופו מן הארץ אפשר שיפול הכסא הנמוך שיושב עליו לפי שהוא תלוי וכן הסמוכות של עור או של עץ שנותן בראשי שוקיו או רגליו שהן תלויין ואיכא למיחש שמא יפלו בהשענו על ידיו:

גמ'

הילכתא מאי אמר לי' לא ידענא. פי' אף על גב דבעלמא ר' מאיר ור' יוסי קיי"ל כר' יוסי אפשר דהכא לא מסתבר טעמי' דר' יוסי והילכך קא בעי אי הלכה בהא כר' מאיר כנ"ל, וראיתי מי שפי' דלא קא בעי' אי הלכה כר' מאיר או כר' יוסי מדלא קאמר הלכתא כמאן אלא הלכתא קא בעי אם מותר לצאת בקב או לא ואי הוה ידעי' הלכתא מאי ממילא ידעי' דיוקא דמתני' היכי תנן דאם הוא מותר מתני' אין הקטע תנן ואם הוא אסור הקטע תנן, וקשיא לי דאי הוה ידע רב נחמן הלכתא מאי איהו נמי הוה דאיק מתני' וכיון דקא בעי' היכי תנן והדר לי' לא ידענא ממילא ידעי' דלא ידע הלכתא מאי, והראשון נראה לי עיקר.

ר' עקיבא מטמא וכו'. פי' הרא"ה ז"ל דטעמא דר' יוחנן בן נורי דמטהר משום דכיון דשני לה ממאי דאורחי' לא חשיב וה"ה לדידי' לסנדל של עץ דכיון דלאו אורחי' לא חשיב ע"כ. וכן פירש"י ז"ל בשם רבותיו דכוורת לאו אורחה לעשות מקש או מקנים ומנעל נמי לאו אורחי' מעץ אלא מעור, וכתב הרא"ה ז"ל דאנן כר' יוחנן בן נורי נקיטי' דרבא כותי' ס"ל, ושמעי' נמי האי סברא ביבמות דאזלא סוגיין התם דלא חלצה אלא בסנדל דמחופה עור ומוכח התם דתליא הא מילתא דכל היכא דחשיב מנעל לענין שבת חשיב לענין הוצאה דפרכי' מההיא דקטע לחליצה, והסכמת הגאונים ז"ל כולן שאין. חולצין אלא בשל עור כסוגיין דגמרא הילכך כל היכא דלאו של עור פסול לחליצה ואסור לצאת בו בשבת לר"ה ולחצר שאינה מעורבת ומותר לצאת בו ביום הכפורים ע"כ. וכן דעת החכם הגדול אחיו של ר' פנחס הלוי ז"ל:

רבא אמר אף טמא מדרס. פי' רבא אליבא דכולי עלמא אתי למימר לה ואפי' למ"ד לאו מנעל הוא ולהכי מפרש לה דמשום בית קיבול כתיתים טמא מדרס:

דף סו:

מאי לוקטמין א"ר אבהו חמרא דאכפא. פי' חמור הנושא בכתפים והליצנים עושין אותו ונעשה כמי שרוכב עליו ובלעז קבלפוש"ט. רבא בר פפא אמר קישורי בלעז אישקצ"ש שמהלכין בהן במקום, הטיט רבא בר רב הונא משמי' דעולא אמר פרמי, והוא כלי הנקשרת על הפרצוף להבעית מי שאין לו דעת שלימה בלעז ברב"א קאנ"א:

קשרי פואה. פי' שלשה קשרים הם שעושין לרפואה לבנים קטנים ומועילין למי שנושאן שמעמידין החולי שאינו מכביד:

מאי איריא קטנים אפי' גדולים נמי. פי' רבי' יהונתן ז"ל האי קמיע של עיקרין הוא שאפי' גדולים יוצאין בו:

נוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשמאלו מדברי רש"י ז"ל נראה לי שעושין רפואה לקטן כדי שלא יהא לו געגועין כל כך על אביו משום דאיכא למיחש פן ימות האב ויהא הבן עצוב יותר מדאי עליו ואיכא סכנה. וחלופא סכנתא שמגעגע יותר מדי והילכך נוטל רצועה ממנעל ימין של בן עצמו וקושר בזרוע שמאלו, וי"מ ממנעל של ימין האב, וי"מ שעושין כן כדי שלא ישלוט בו עין הרע וחלופא סכנתא שאם הוא מחליף הקשר יאמרו כמה געגועין יש לנער הזה עם אביו וישלוט בו עין הרע, והראשון עיקר מתני'.

ובני מלכים בזוגין. והוא תכשיט של זהב העשוי לנוי וכל אדם כלומר קטנים אלא שדברו חכמים בהווה, במי שדרך האב לעשות לו געגועין ותכשיטין כאלו, ואוקימנא בגמ' דוקא אריג הא לאו הכי אסור דילמא משלפי ומחוו, וכתב הר' יהונתן ז"ל אבל גדולים אסור

דילמא שלפי ומחוו ע"כ כלומר אפי' אריג, והוא מן התימא שהרי לא אסרו תכשיטין לאנשים גדולים, והרשב"א ז"ל פי' דדוקא לקטן אסרו היכא דלא אריג אבל לגדולים מותר אפי' לא אריג אבל הרא"ה ז"ל פי' דכל אדם דקתני הכא אפי' גדולים ודוקא אריג הא לאו הכי אסור ולאו משום דשלפי ומחוו אלא משום דאוקימנא מעיקרא כר' שמעון דאמר כל ישראל בני מלכים הם ולהכי שרי בכל אדם דלא חשיב לי' משאוי אלא תכשיט הא לרבנן דפליגי עלי' דר' שמעון לא חשיב להו תכשיט אלא משאוי ולהכי אוקימנא לה באריג בכסותו דהשתא לכ"ע לא חשיב משאוי והיינו דאמרי' בגמ' באריג בכסותו ודברי הכל דהשתא לדברי הכל שרי:

סחיפי כסי אטיבורי בשבת שפיר דמי. ולפי שהיא חולי של סכנה לא גזרי' לשחיקת סמנין, אי נמי שאינה רפואה ניכרת לכל ורוב הפעמים אינו מועיל ולא גזרי'.

כי היכי דצאיל האי לילא. פי' ואיקרי שמן לילא לפי שמדליקין אותו בלילה, ואית ספרים דגרסי בלילא ונראה לי פירושא שמן ומלח שהן בולין כדכתיב בלולה בשמן:

מותר ליחנק בשבת. מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו ונפל בגרונו לפי' תולין אותו בראשו שיהא צוארו נפשט ודמי לחניקה. וי"מ ליחנק ממש והיא רפואה ידועה לחולי ידוע כמו שכתוב בספר המאור:

תנו רבנן יוצאין באבן תקומה והוא אבן שאפילו מכין אותה בקורנס אינה יכולה להתפצע והיינו תקומה ובלעז דיימי"ן, ולא שהפילה, ולא תאמר שלא התירו לצאת בשבת באבן תקומה אלא לאשה שהפילה כבר ועכשיו היא יראה שמא תפול פעם אחרת אלא התירו אפי' לאשה שלא הפילה מעולם אלא שמא תפיל שמתיראת שמא תפיל מפני שכל משפחתה רגילה בכך:

נהרא נהרא אוזפן כוזא דמיא לאורחא דאיקלע לי כלומר הלויני צלוחית מים לצורך אורח אחד שיש לי:

דף סז.

ר' שמעון היא דאמר כל ישראל בני מלכים הם. פי' הא לרבנן כהאי גונא משאוי הוא ולא תכשיט:

רבא אמר באריג בכסותו ודברי הכל. דבכי האי גונא הוי תכשיט ולא משאוי ואפי' לרבנן, זו היא שיטת הרא"ה ז"ל:

מתני'

יוצאין בביצת החרגול וכו'. בגמ' מפרש לה למאי חזי, ובמסמר מן הצלוב משום רפואה, מסמר הקבוע בעץ שקושרין הצלוב שם במסמרים שלא יפול עד זמן מרובה ואע"פ שהברזל מפסיד המכה הכא כיון דהוא מן הצלוב מרפא:

גמ'

דעבדי לי' לשיחלא לרפואת כאב האוזן דעבדי לזירפא לנפח של מכת חרב:

תני תנא לפירקא דאמוראה קמי' דרב חייא וכו' פי' פרק אחד ששנוי במס' שבת בתוספתא בהלכות דרכי האמורי:

דף סז:

האומר לעורב צרח וכו' יש בו משום דרכי האמורי. כן גריס רש"י ז"ל בכולהו יש בו משום דרכי האמורי, והרא"ה ז"ל גריס אין בו משום דרכי האמורי ולא נהיר:

האומר שחטו תרנגול זה שקרא ערבית כלומר בשעת ערבית הקדים יותר משאר חביריו, וי"מ שאיחר יותר משאר חביריו, תרנגולת זו שקראת גברית שקראת בלילה כמעשה תרנגול ולהכי קאמרשקראת גברית דתרנגול איקרי גבר:

סליק פרק במה אשה בס"ד

פרק ז - כלל גדול

כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת וכו' בכל הני פירקין דלעיל איירי בהו בדיני הוצאה ובהאי פירקא אתינן לפרושי מלאכות דאסירן בשבת ומפרש ברישא דיני חיובן כיצד והדר מפרש להו ואזיל:

כל השוכח עיקר שבת וכו'. והאי רישא מיירי בשגגת שבת שסבור אין שבת בתורה שלא נאסר מעולם לישראל וכיון שכן לא נודע לו שמלאכות אסורות לו והוא עשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה ולא נודע לו אלא לזמן מרובה, ומציעתא מיירי בשגגת שבת וזדון מלאכות ולפיכך חייב על כל שבת ושבת אבל לא על המלאכות שאין חטאת בא על המזיד כמו שנפרש בסמוך, וסיפא מיירי בזדון שבת ושגגת מלאכות ולפיכ' חייב על כל אב מלאכה ומלאכה, ובגמ' ילפי' מקראי דשמירה אחת לשבתות הרבה, ומסתברא דמוקמי' לי' לרישא דהויא חדא שגגה וכן ילפי' שמירה לכל שבת ושבת והיינו מציעתא דהוא שוגג אשבת:

היודע עיקר שבת ועשה מלאכות וכו' כלומר יודע שיש שבת בתורה ונאסרו בה ארבעים אבות מלאכות ויודע שבכל שבעה ימים שבעולם יש יום אחד שאסור בעשיית מלאכה אלא שלא נתן אל לבו איזהו יום שבת ונמצא שכל מלאכות שהוא עושה בשבתות הרבה

הוו ע"י שגגת שבת ואף על פי שלא נודע לו בין שבת ושבת שחטא ונמצא שהעלם אחד הוא אפי', הכי חייב על כל שבת ושבת בפני עצמו וכטעמא דאמרינן בכריתות דימים שבנתיים הוויין ידיעה לחלק, ופי' הר' יהונתן ז"ל שהרי גם הוא הי' יודע שאי אפשר לשבעה ימים בלא שבת והילכך כל שבת ושבת שגגה בפני עצמה היא שהרי נודע לו בנתיים אלא שלא נזכר במלאכות שעשה בו, ומיהו אמלאכות הרבה דכל שבת לא מיחייב אלא חדא לפי שלא הי' מסתפק במלאכות שהרי הוא יודע שהמלאכות אסורות אלא אשבת הוא דשגג והיינו דכתיב שמירה לכל שבת ושבת, ורבי' שמואל ז"ל פי' ימים שבנתיים הוויין ידיעה לחלק משום דהוו העלמות חלוקות דלאו מחמת העלמה קמייתא אתיא לי' אידך שכשנעלם ממנו שבת ראשון אפשר הי' לו לידע בנתיים שבת שניי' והעלמת ראשון במקומה עומדת, וגם כן אמר בנדה דטבילות שטבלה מחלקות והאי טעמא נמי הוא דלאו מחמת העלמה קמייתא אתיא לי' אידך שאין זו תלוי' בזו ואפשר לזה בלא זו הילכך העלמה אחריתי הוא. והשתא אתיין שפיר דסלקן תרווייהו כחד ובחד טעמא שבת ונדה ובעי' ריבויא לשבת מדכתיב לכל שבת ושבת שמירה למימרא לחיובי כהאי גונא ומאי דתלי' התם שבת בנדה ואע"ג דעיקר הא בשבת כתיב כדפרישנא והתם תרתי בעו ימים שבנתיים אי הוו ידיעה לחלק ושבתות הרבה אי כגופין מוחלקין דמו ופשיט לי' תרווייהו מנדה ואגב גופין מוחלקין דגמרי' מנדה גמר נמי ימים שבנתיים מנדה כן כתב הרא"ה ז"ל:

היודע שהוא שבת. כלומר שהיום שבת ולא נודע לו שאסור אלא בעשרים מלאכות ועשה אותם העשרים הנשארים שלא הי' יודע שהיו אסורות ועשאם כמה פעמים בכמה שבתות הן ותולדותיהן חייב על כל אב מלאכה חטאת אחת ואפי' קצר בשבת זו וחזר וקצר בשבת שני' וכן בשבת שלישית אינו חייב אלא אקצירה אחת דהוא אב אחד וכן בטחן וכן בכולם והיינו למ"ד שבתות לאו כגופין מוחלקין דמו דהוו כולהו שבתות כשבת אחת והוי כאלו קצר וקצר שני פעמים בשבת אחת דלא מחייב אלא על אחת מהן כיון דאיכא העלם מלאכות וליכא למימר ימים שבנתיים ידיעה לחלק אלא לענין שגגת שבת אבל לענין העלם מלאכה לא שייך שהרי אין לו לדעת איזו מלאכה אסורה ואיזה מותרת אלא א"כ ישב ועסק לפני חכם בהלכות שבת והילכך חייב עשרים חטאות כנגד עשרים מלאכות ותו לא ולא שנא עשאן כולן בשבת אחת או וחזר וכפלם מאה פעמים בשבתות הרבה כדין מי, שאכל כזית חלב בכל יום ויום ולא נודע בנתיים דסגי לי' בחטאת אחת וליכא למימר דאם עשאן כולן בשבת אחת דליפטר בקרבן אחד דהא איכא עשרים שגגות מכל מלאכה ומלאכה בפני עצמה ולא היתה שגגתו על השבת דהיא

אחת וכן פי' רש"י ז"ל אבל למאן דאמר התם בכריתות שבתות כגופין מוחלקין דמו אם עשאן לכולהו עשרים בשבת א' וחזר וכפלן חייב הוא ארבעים חטאות וכן אכל כפל וכפל שהוא כופלן דכיון דשבתות כגופין מוחלקין חשיבא ידיעה בין שבת לשבת לחלק כמי שקצר בשבת ונודע לו וחזר וקצר ונודע לו דחייב אכל אחת ואחת:

והא דקתני על כל אב מלאכה וכו'. לאו למעוטי תולדות דה"ה לתולדות שאם לא חטא אלא בתולדות של כל א' וא' מן העשרים מלאכות שהי' שכוח בהם דחייב עשרים חטאות אלא למעוטי בא שאם עשה אותן עשרים הן ותולדותיהן דלא מחייב אלא עשרים כדאמרי' בסמוך דאב ותולדה דידי' לא מחייב אלא אחת:

דף סח.

העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת. פי' אב ותולדה דידי' אינו חייב אלא חטאת אחת דהוי לי' כאלו חוזר ועושה האב כמה פעמים בהעלם אחד שאינו חייב אלא א' דלעולם אין חילוק חטאת להעלם א' אלא בגופי עבירה שאינן דומין זה לזה כגון זרע וקצר או חלב ודם:

גמ'

גבי שביעית נמי משום דקא בעי למיתני וכו' ואף על גב דהתם בשביעית (פ"ח) קתני כלל גדול ולא קתני כלל אחר בתר כלל גדול משום כלל דלקמי' תני נמי בתרי' כלל גדול דלפניו ולאחריו הוא נדרש:

דאית בהו אבות ותולדות. פי' במלאכות האסורות דאורייתא תני כלל גדול:

וגידולו מן הארץ. כגון תבואה שעושה שרשים בארץ ולא במקום אחר למעוטי כמהין ופטריות שגדלין הם נמי בעץ:

הא דקתני למעוטי ספיחי סטיס וקוצה. פי' הרא"ה ז"ל דלאו דוקא אלא אשגרות לישן הוא משום דמרגלא בפומי' ספיחי סטיס וקוצה התם במס' שביעית, אבל רש"י ז"ל לא פי' כן:*)

(הגה"ה א"ה כן מצא הרשב"ם בתשובת רש"י כמובא בתוס':)

ונשמר למעוטי הפקר. פי' ודוקא כשאדם אחר החזיק בו אבל הוא בעצמו שחזר והחזיק בו חייב משום דכתיב תעזוב יתירא כדאיתא בבבא קמא בהגוזל קמא, וכתב הרא"ה ז"ל דהא דנקט תאנה ה"ה שאר אילנות שאין נלקטין כאחד וכבר נמנו התם במס' פאה אותן שחייב בפאה שלקיטתן כאחד כגון החרובין והשקדין, ומדאורייתא הם חייבין שהרי בסיפרא שנינו מה קציר מיוחד שהוא אוכל ונשמר גידולו מן הארץ ולקיטתו כאחד וכו' דאלמא דכל דדמו לקציר חייבין דאורייתא וטעמא דפטרינהו קרא לכל שאין לקיטתן

כאחד מפני ביטול עניים כדאמרי' בפר' במה מדליקין מפני ד' דברים אמרה תורה אין מניחין פאה אלא בסוף שדה מפני ביטול עניים וכן דעת הרמב"ן ז"ל ולא כן דעת רבינו תם ז"ל.

שהיתה שכוחה ממנו עיקרה של שבת. פירוש שסבור שמעולם לא נאסר שום שבת לישראל ולא ניתן שבת לישראל כדפרשי' במתני', אבל הכיר ולבסוף שכח כלומר שהכיר שהי' שבת לישראל ולבסוף שכח לגמרי מה שהכיר ולא נזכר שניתן שבת לישראל דלא דמי ליודע עיקר שבת דמתני' דהתם יודע הוא שיש שבת לישראל אלא ששכח באיזה יום הוא כדפרשי' במתני' והיינו דאקשי' ליתני הכיר ולבסוף שכח דחייב על כל שבת ושבת דאף על גב דליכא למימר בה ימים שבנתיים הוויין ידיעה לחלק שהרי שכוח הוא אם ניתן שבת לישראל וכ"ש היודע עיקר שבת דאיכא למימר בה ימים שבנתיים הוויין ידיעה לחלק, וה"ק ליתני תרווייהו הכיר ולבסוף שכח וכן היודע עיקר שבת וכו' ולאו למימרא דסגי לי' דליתני הכיר ולבסוף שכח בלחוד דאי הוה תני הכי הוה דייקי' מינה דיודע עיקר שבת ליחייב טפי ואפי' על כל אב מלאכה ומלאכה כדדייקי' נמי לקמן אבל אכתי לא נחתי' להכי אלא למימר דאי הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת לא ה"ל לאישתמוטי הא ולמיתני יודע עיקר שבת ומדתני להא דיודע עיקר שבת משמע דבהכיר ולבסוף שכח לא מחייב על כל שבת ושבת ואי משום דלא סגי לי' במתני הכיר ולבסוף שכח ליתנינהו תרווייהו:

שהיה יודע עיקרה של שבת ושכחה. כלומר דרישא בשלא הכיר לעולם וסיפא דהיודע עיקר שבת דהכיר ולבסוף שכחה ולא כדקס"ד מעיקרא ששכח באיזה יום הוא אבל הוא יודע שיש שבת לישראל אלא ששכח ואינו נזכר אם יש שבת לישראל ויודע דקתני אינו יודע עכשיו אלא שידע כבר ושכחה עכשיו:

דף סח:

אבל לא שכחה מאי כלומר אם לא שכח את השבת שיודע שיש שבת אבל אינו יודע באיזה יום הוא:

ליתני היודע עיקר שבת וכ"ש הא. כלומר ומדאישמיט תנא יודע עיקר שבת ותנא יודע שהוא שבת מכלל דיודע עיקר שבת אינו חייב על כל אב מלאכה:

אלא מתני' בהכיר ולבסוף שכח כלומר רישא דמתני' (ולא) כדפרישנא במתני' ודרב ושמואל וכו' וכתב הרא"ה ז"ל ומתני' שוכח עיקר שבת איצטריכא לי' ולא חש לאינו יודע מתחלה כלל דפשיט לי' לתנא דלא סגיא דעביד מלאכה בשבת ופטור ע"כ:

אמר לו הן וכ"ש שהוספת. פי' דבעי' ידיעה אבל היכא דלית בה ידיעה כלל פטור דאינו נקרא חוטא ולאו למימר דידיע לי' בשעת מעשה בכולה מילתא בכרת ובחיוב חטאת דא"כ מזיד גמור הוא אלא דידע בשעת מעשה דבמזיד חייב כרת ואינו יודע אם עשה בשוגג שחייב חטאת כדאמרי' בסמוך ור' עקיבא סבר דאינו קרוי שוגג אלא כשאינו יודע בשעת מעשה בשניהם, ולקמן מפרש שוגג דר' עקיבא:

מאי טעמא דמונבז. וקשיא לי ומאי קא מיבעי לי' שהרי מונבז שפיר יליף לה לעיל מבנין אב, וי"ל דה"פ מאי טעמא דמונבז אי אבנין אב דלעיל סמיך א"כ כי היכי דפטר בדלא הוה לי' ידיעה מעולם כגון תינוק שנשבה לבין הכושים משום דלא נקרא חוטא ה"נ הוה לי' למפטר בדהוי ליה ידיעה בשעת מעשה דלא נקרא חוטא אלא א"כ ידע בשעת מעשה בכולה מילתא בלאו וכרת דומיא דמזיד, וה"ה דהוה לי' למיפטר בדלית לי' ידיעה בשעת מעשה כיון דלא גמר שוגג ממזיד, וכי תימא הכי נמי דפטר הא ליתא דהא אמרי' בסמוך למונבז דאפי' שגג בשניהם בשעת מעשה כיון דידיע לי' מתחלה דנקרא שוגג וחייב חטאת ומהדרי' דנפקא לי' מהיקשא דתורה אחת יהי' לכם וגו' כלומר והלכך אהני בנין אב לפטור כל שאין לו ידיעה כלל מתחלה ואהני היקשא לחייב אע"פ שיש לו ידיעה בשעת מעשה ולא לפטרו כל שלא היתה לו ידיעה בשעת מעשה והילכך לגבי הא לא דמי שוגג למזיד דמזיד דוקא בשיש לו ידיעה בשעת מעשה ושוגג בין שיש לו ידיעה בשעת מעשה בין שאין לו ידיעה וטעמא דלא מקשי' להו לפטור כל שאין לו ידיעה בשעת מעשה משום שאין ראוי ללמוד לענין זה דמה שמו שוגג שמו דאע"ג דלית לי' השתא ידיעה כלל חייב וכן פי' הרא"ה ז"ל.

דף סט.

ורבנן שגגה במאי. ולאו קושיא היא דהא שפיר משכחת להו שגגה אלא בעיא בעלמא הוא אי בעי' שיהא שוגג בזה ובזה לגמרי או לא:

עד שישגוג בלאו שבה. כתב הרא"ה ז"ל דה"ה דלריש לקיש בעי' נמי שישגוג בעשה אלא איידי דא"ר יוחנן לאו נקיט איהו נמי לאו ואיידי נמי דרוב מצות שיש בהן כרת וחטאת הם בלאו ולא בעשה נקט איהו לאו, וה"ה דאיכא לפרושי אעשה מדכתיב תעשינה והיינו דלקמן אמרי' דידע לה בשבת במאי ולא מהדרי' דידע לה בעשה:

השב מידיעתו פי' אחר שעשה העבירה וידע שהי' כרת בדבר ואמר אלו הייתי יודע שהי' כרת בדבר לא הייתי עשה עבירה זו חייב חטאת והיינו אשר לא תעשינה אבל לא שב מידיעתו שאפי' יודע שיש כרת בדבר לא הוה הדר בי' אינו מביא קרבן דרחמנא לא חייב קרבן אלא באשר לא תעשינה שיהא שב מידיעתו וזה מזיד הוא ולא שוגג כנ"ל:

בשלמ' לר' יוחנן כו' משכחת לה וכו' הקשה הרמב"ן ז"ל ומה ידיעה היא זו אדרבה לר' יוחנן כיון דשגגת כרת שגגה וידיעת לאו לא שמי' ידיעה זה שיודע לשבת בלאו ושגג בכרת שגגת שבת ולאו זדון שבת מיקרי ועלתה לו בקושיא, והרא"ה ז"ל תלמידו תירץ דכיון דחשיב לי' לאו ידיעה לחייב על כל מלאכה ומלאכה דהא אפי' בידיעת תחומין חשבי' לה ידיעה, לחייב על כל אב מלאכה חשיבי נמי לאוין שבהן ידיעת שבת ושגגת מלאכות, והוא דחוק בעיני מאוד:

כמאן כמונבז, פי' מדקתני דאפי' הזיד בשבת וכן במלאכה שאמר יודע אני שמלאכה זו אסורה וכו' על כרחין כמונבז אתי דפריק' לעיל אליבא דידי' כגון ששגג בקרבן דאלו לרבנן לא מצי' לאוקומה דהא אמרי דשגגת קרבן לא שמה שגגה:

דף סט:

הא מני מונבז היא. פרש"י ז"ל אבל לרבנן דפליגי עלי' דמונבז שגגת בטוי לשעבר ליתא דאי לא דכיר הוה לי' אנוס בשעת שבועה ופטור כדאמרי' התם האדם בשבועה פרט לאנוס דהכי משמע האדם שתהא דעתו מיושבת עליו בשעת שבועה ופרט לאנוס שאין דעתו מיושבת עליו ולאפוקי שגגת בטוי להבא דלא דכיר לשבועה דמ"מ בשבועתו לאו אנוס הוא ולא ממעטי' אונס אלא בשבועה ולא נהיר. והנכון דהא מני מונבז היא דאית לי' בעלמא שגגת קרבן שמה שגגה אבל לרבנן שגגת בטוי לשעבר בשוגג בלאו שבה שסבור שאין בשבועה איסור לאו דלא תשבעו בשמי אלא סבר שהוא מותר. ואית ספרי דגרסי מני הא אילימא מונבז פשיטא השתא וכו' אלא לאו רבנן כלומר וכיון שכן הא מתניתא מאי טעמא נקט שגגת קרבן דהא משכחת שגגה אחריתי בשבועת ביטוי בלאו וכגון שיודע על מה שנשבע ויודע ודאי שאכל ונשבע שלא אכל לפי ששגג על לאו דלא תשבעו שסבור שהוא מותר אלא ודאי מדנקט שגגת קרבן לאשמעי' דרבנן נמי סברי להו בשגגת קרבן בשבועת ביטוי דהויא שגגה אע"ג דסברי בעלמא דשגגת קרבן לא שמי' שגגה וכטעמא דאמרי' לעיל דהואיל וחדוש דבכל התורה לא אשכחן לאו וכו' וקשיא לאבייי. והא דאמרי' בשבועות דבעא מיני' רבא מרב נחמן שבועת ביטוי לשעבר היכי דמי ופשיט להו באומר יודע אני ששבועה זו אסורה וכו' ואלו באומר סבור אני שהוא מותר לא קאמר, פי' הרא"ה ז"ל דרבא שגגת שבועת ביטוי לשעבר קא בעי דומיא דלהבא ביודע דין עיקר שבועה כלומר שיודע דשבועה אסור לעבור עלי' דאלו אומר מותר לא הי' יודע עיקר שבועה ואמר לי' דמשכחת לה נמי ביודע עיקר שבועה וכגון ששגג בקרבן:

הכל מודים בתרומה וכו' עד שישגוג בלאו שבה. פרש"י ז"ל כסבור חולין ואין כאן לאו ע"כ, ולא ידעתי מי הזקיקו לפרש כן, אלא ששגג שסבור שאין לאו באכילת תרומה,

ואולי מדקאמר עד שישגוג בלאו שבה משמע דכל היכא ששגג בלאו אע"פ שיודע שיש בזה מיתה חייב הוא חומש ועל כרחין אם יודע שיש בה מיתה יודע הוא שיש בה לאו דהא ילפי' לה מיתה מדכתיב ומתו בו כי יחללוהו וסמיך לי' וכל זר לא יאכל קדש דאלמא יודע הוא קרא דכל זר לא יאכל קודש וזהו שהזקיקו לרש"י ז"ל לפרש כן כנ"ל:

חומש במקום קרבן קאי. פי' ונפקא מינה למונבז . דאם שגג בחומש הויא שגגה כנ"ל:

וההוא יומא לימות. בתמיהה כלומר אם לא יעשה מלאכה כדי פרנסתו נמצא הוא צריך להתענות ואיכא למיחש שמא ימות:

אמר רבא אם הי' מכיר מקצת יום שיצא בו וכו'. לא שיזכור איזה יום הי' בשבת אלא שיזכור שהיום יום שלישי ליציאתו אבל אינו זכור באיזה יום מן השבוע יצא מביתו ומתוך שהוא זכור שהוא יום שלישי ליציאתו עושה מלאכה כל יום שמיני וכן לעולם דליכא לספוקי בי' שיהא יום שבת:

קמ"ל זימנין דמשכח שיירתא ומיקרי נפיק בערב שבת, ויש אומר דצריך לעשות כדי שתי פרנסות ליומו ולמחרתו דאפשר שהוא שבת, ולא נהיר אלא מסתברא שעושה באותו יום כדי מה שיוכל לעשות עד כדי פרנסת של שבעת הימים:

דף ע.

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא פי' רישא הוא דקשיא לן אמאי אינו חייב על כל מלאכה ומלאכה כסיפא אבל סיפא לא קשיא לן דודאי חייב הוא על כל אב מלאכה כדבעי' בסמוך חלוק מלאכות מנא לן ופשיט להו מקרא:

כלום פריש משבת אלא משום מלאכות. כלומר רישא כי אודעת לי' דשבת הוא לא יכיר שחלל שבת אלא משום המלאכות שעשה והילכך בדין דליחייב על כל אב מלאכה ומלאכה דהא סיפא נמי כי אודעת לי' דמלאכות אלו שעשה הן אסורות הוא יכיר שחלל שבת משום המלאכות דאלמא בין רישא בין סיפא אינו מכיר בחלול שבת אלא משום מלאכות וא"כ אין לחלק בין רישא לסיפא:

דברים הדברים אלה הדברים. פי' מצי למימר דברים דהוה במשמע תרי מהו הדברים ה' לרבות חד והרי ג' ואכתי מצי למימר הדברים מהו אלה הדברים למידרש כמנין אלה דהם ל"ו והדברים ג' הרי מ' פחות א':

ת"ל בחריש ובקצור. וכתב רש"י ז"ל דבדבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא דייני' לי' דהוה לי' כלל בלא תעשה ופרט בעשה כלומר דבחריש ובקציר דהם פרט כתיב תשבות ובשאר מלאכות כתיב לא תעשה ולא דייני' לי' כיוצא מן הכלל כיון שכתב עשה בפרט דדלמא לעשה יצאו מן הכלל, ולא נהיר דהא שניהם שוין ששניהם נאמרו בעשה

שבפרט נאמר תשבות ובכלל ג"כ נאמר וביום השביעי תשבות, והילכך ליכא למימר דיצאו לעשה, והנכן דהוו להו שני כתובים ואין מלמדין דליכא למימר הבערה נמי הוו להו ג' כתובים ואין מלמדין דא"כ ליכתבה רחמנא להבערה גבי חריש וקציר ומדכתבה באפי נפשה יצאתה ללמד על הכלל, ועד כאן לא מהדרי' למיפשט אלא חלוק מלאכות מנא לן אבל ודאי מיפשט פשיטא לי' דעל אחת מהן הוא חייב שהרי ממקושש למדנו וכל שמזיד חייב כרת כנגדו בשוגג חייב חטאת כן דעת הרא"ה ז"ל:

ר' נתן אומר הבערה לחלק יצאתה. ותנא דמתני' נמי ודאי נפקא לי' מדר' נתן, דאי לא יצתה הייתי אומר דאם עשה כולן מלאכות דשבת בהעלם אחד שלא יהא חייב אלא חטאת אחת לכך יצאתה הבערה לחלק שהרי בכלל שאר מלאכות היתה והוי דבר שבכלל ויצא מן הכלל ללמד על עצמה שמתחייב עלי' לעצמה אם עשאה עם חבירותי' ולא ללמד על עצמה יצתה אלא ללמד על הכלל כולו יצתה ומה הבערה מיוחדת שהיא בסקילה וחייבין עלי' בפני עצמה אף כל מלאכה שהיא בסקילה וחייבין עלי' בפני עצמה וכן עם חבירותי' ונמצא שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת:

וא"ר יוסי בר חנינא מאי טעמא דר' יוסי אחת מאחת והנה מהנה אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת שם משמעון הנה אבות מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות. פי' קרא דכתיב ועשה מאחת מהנה גבי חטאת קא דריש דהוה מצי למימר ועשה אחת ותו לא אייתר לי' מ' דמאחת וכולה תיבה דמהנה ואי כתב אחת הנה הוה דרשי' אחת שהיא הנה ולומר דיש חילוק מלאכות שחייב על כל אחת ואחת כגון בזדון שבת ושגגת מלאכות וכן דרשי' הנה שהיא אחת דאפי' אמלאכות טובא אינו חייב אלא אחת כגון בשגגת שבת וזדון מלאכות דליכא אלא שגגה חדא אבל מדכתיב מ"ם יתירא בהנה ומ"ם יתירא באחת דרשי' דרשא אחריתי אחת שכתב תיבה שלימה דהיינו שמעון ומייתורא דמ"ם דרשי' דאפי' נתכוון לכתוב שמעון שלם ולא כתב אלא שם שחייב והיינו מאחת מקצת מן המלאכה:

דף ע:

העלם זה וזה בידו מהו. פירוש ביודע עיקר שבת ויודע ששבת אסור מן התורה אלא שאינו יודע איזה יום הוא וגם יודע הוא שהוא אסור בעשרים מלאכות ועשה אותם העשרים הנשארים שלא הי' יודע שהיו אסורות ונמצא שנעלם ממנו שבת ומלאכות אלו מהו חייב אחת על כולן כרישא דמתני' או עשרים חטאות כמנין המלאכות דאיכא

למיתלי אהעלם שבת וחדא שגגה היא או תלינן שגגה אכל מלאכה ומלאכה הואיל ויודע עיקר שבת:

חזי' אי משום שבת קא פריש. כלומר שהתרו עליו משום שבת ולא הודיעוהו על המלאכות והוא נותן אל לבו ופורש מן המלאכות נמצא שעיקר העלמתו אינה אלא בשביל שבת ואינו דין לחייבו אלא על מה שפירש ושמא אם הי' יודע מתחלה שהוא שבת הי' פורש מאלו המלאכות שהרי סופו מוכיח על תחלתו, אי משום מלאכות קא פריש שהתרו בו על המלאכות והוא פורש מהן נמצא שעיקר העלמתו ושגגתו על המלאכות:

אלא לא שנא. פרש"י ז"ל ואינו חייב אלא אחת, כלומר מהכא לא תפשוט דדילמא העלם זה וזה בידו הוא ואינו חייב אלא אחת, או דילמא כוונת רש"י ז"ל דפשיטא לי' לרבינא דאינו חייב אלא אחת וכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל:

אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו וכו'. שיודע ששבת אסור מן התורה ואינו יודע שאסור בשום מלאכה, וקשיא לי אם נעלמו ממנו כל המלאכות במאי ידע לה לשבת והיינו רישא דמתני' דשוכח עיקר שבת, וי"ל דידע לה במלאכות אחרות של היתר שסבור שהן אסורות והא חשיבא ידיעה לחיובי על כל אחת ואחת כן תירץ הרמב"ן ז"ל והרא"ה ז"ל, וה"ק אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו וכו' שפיר דאזלינן בתר העלמת מלאכות ואין העלמת שבת מבטלן והאי חשיבא ידיעה לחלק אלא אי אמרת דאזלי' בתר העלמת שבת שהיא מבטלת המלאכות בעי' ידיעת שבת בידיעה מעליתא כגון בגוף המלאכות האסורות ואסיקנא דמשכחת לה דידע לשבת במלאכה אסורה כגון בתחומין:

אמר רבא קצר וטחן כגרוגרת. כלומר כל אחת כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות דלא מחייב אפי' על הארבעים אלא אחת כיון שהי' באותה שבת עצמה כדין היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה דחייב על כל שבת ושבת ולא אמלאכות טובא דכל שבת, וחזר וקצר וטחן בזדון שבת ושגגת מלאכות שהוא בדין להתחייב על כל א' וא' כמתני' דיודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה ומיירי באותה שבת עצמה:

דף עא.

קצירה גוררת קצירה. דאע"ג דידע לי' בנתיים ששבת הי' לא חשיבא ידיעה לחלק שהרי לא נודע לו בנתיים שחטא וידיעת חטא חשיבא ידיעה לחלק, וסבירא לי' לרבא דשגגת שבת וזדון מלאכות וזדון שבת ושגגת מלאכות חדא העלמה היא כיון דאין ידיעת חטא בנתיים דאי לא לא הוה אמר גרירה דלא שייכא גרירה, ועוד ס"ל גרירה והאי תרתי אתא לאשמועי':

והא דאמר רבא ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת וכו'. פרש"י ז"ל או טחינה קאמר וכ"ש בשנודע לו בשתיהן וכן הוא בהדיא במקצת הספרים ונודע לו על קצירה או טחינה ומיירי בשנודע לו קודם שהפריש הקרבן דבהא ידיעות דאחר מלאכות אינן מחלקות:

והא דאמר קצירה גוררת קצירה. לישנא בעלמא נקט ולא טעמא דגרירה דהא מדינא קצירה של שגגת שבת וקצירה של זדון שבת חדא היא כיון דתרווייהו בחדא שבתא וליכא ימים בנתיים לחלק והוה כקוצר שתי קצירות בשגגת שבת דאינו חייב אלא אחת וה"ל כאוכל חלב וחלב בהעלם אחת:

וטחינה גוררת טחינה. כלו' מדינא טחינה ראשונה נגררת בקצירה ראשונה דהא קצר וטחן בשגגת שבת אינו חייב אלא אחת דהא שתיהן בהעלם א' ודין הוא שתתכפר עמה, וכל חדושו דרבא הוא במה שאמר שטחינה של זדון שבת שמן הדין הוא חלוקה לעצמה לקרבן כיון דהיא בשגגת מלאכות ואפ"ה היא נגררת עם טחינה של שגגת שבת ומתכפרת עמה אע"פ שאינה מתכפרת לעצמה שאין הקרבן בא בשבילה שעל הקצירה הופרש:

נודע לו על קצירה של זדון שבת וכו' קצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה. י"מ דהא מדינא הוא ולא מדין גרירה כאוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד אבל קצירה ראשונה שגוררת טחינה שעמה לאו מדינא דהא הקרבן לא הופרש על קצירה ראשונה אלא מדין גרירה הוא אבל טחינה של זדון שבת אינה נגררת עם טחינה ראשונה דלית לי' לרבא גרירה דגרירה אלא לכשנודע לו לאחר מכן צריך להביא קרבן וכן פרש"י ז"ל. אבל הרא"ה ז"ל פי' דטחינה שעמה מדינא הוא ולא מדין גרירה כיון שהקצירה מתכפרת שתתכפר טחינה שעמה דכיון דתרווייהו בהעלם שבת חדא נינהו, אבל טחינה שכנגדה במקומה עומדת דהא מן הדין חלוקה היא טחינה זו לחטאת כיון דהיא בשגגת מלאכות ולאפוקי ההיא דלעיל דנודע לו על קצירה של שגגת שבת דקצירה וטחינה חדא היא לגמרי וכשמפריש קרבן על הקצירה הרי עיקר הקרבן ג"כ מן הדין על הטחינה לגמרי ונמצאו קצירה וטחינה של שגגת מלאכות מתכפרות עמהן דחדא נינהו כדפרישנא:

שם טחינה אחת היא. פרש"י ז"ל ואע"ג דקמייתא בגרירה הוא דאתיא אמרי' גרירה לגרירה וזה כפי שפירשנו למעלה, והרא"ה ז"ל פי' דכיון דתתכפר מן הדין טחינה של שגגת שבת אי אפשר ג"כ לזו שלא תתכפר עמה:

ומי איתי לי' לרבא גרירה. פי' ומטחינה דגוררת טחינה הוא דקא מקשה דהויא מדין גרירה אבל אידך מדינא הוא כדפרישי' לשיטת הרא"ה . ז"ל:

ונודע לו על אחת מהן וחזר ואכל כזית אחר בהעלמו של שני. פי' שנודע לו תחלה מזית ראשון קודם שאכל זית שלישי אבל לא נודע לו זית שני קודם שאכל זית שלישי ונמצא ששני ושלישי היו בהעלם אחד אבל לא ראשון ושלישי, דהא הוה ידיעה בנתיים אבל אמצעי הי' בהעלם כולן והיינו דאמר רבא הביא קרבן על הראשון כמו שנודע לו תחלה ראשון ושני מתכפרין בו שהרי בהעלם אחד היו שניהם דלאחר שנאכלו שניהם נודע לו מן הראשון, הביא קרבן על השלישי אם נודע לו לאחר מכן מזית שלישי בשעה שרצה להפריש קרבן על הראשון ועדיין לא הביא קרבן על הראשון עד שנודע לו זית שלישי שלישי ושני מתכפרין שהיו בהעלם אחד ראשון אין מתכפר שהרי נודע לו קודם שאכל זית שלישי הביא קרבן על האמצעי אם נודע לו לאחר מכן זית אמצעי ועדין לא הביא קרבן על הראשון ועל השלישי נתכפרו כולן דכולן בהעלם של זה היו כנ"ל:

גרירה דגרירה לית לי'. פי' הרא"ה ז"ל דלאו דוקא גרירה דגרירה שכשמביא קרבן על קצירה של שגגת מלאכות ומתכפרת עמה טחינה של שגגת שבת לאו משום גרירה הוא אלא מדינא כדפרישנא לעיל אלא לומר שכיון שעיקר הקרבן על קצירה של שגגת מלאכות שחלוקה ממנה לקרבן וטחינה של שגגת מלאכות כל עצמה אינה מתכפרת אלא ע"י קצירה שעמה הא חשיבא לי' גרירה דגרירה ע"כ:

אמר לי' חלוקין לחטאו' ומצטרפין לפום האי לישנא משמע דפשיטא לי' דחלוקין לחטאות ופשיט לי' מדחלוקין לחטאות אין מצטרפין וליתא דודאי לאו מילתא פשיטא הוא דהא רבא ואביי פליגי עלי' וסברי דאין חלוקין אלא תרתי אמר לי' לדידי סבירא לי דחלוקין לחטאו' וסבירא לי נמי דכיון דחלוקין לחטאות אין מצטרפין ומ"מ תפשוט מיהא דר' זירא לא הוה פשיטא לי' אין חלוקין לחטאות כאביי ורבא דא"כ פשיטא דמצטרפין:

משני מינין פטור. פי' דאין מצטרפין ולא קאי אפגול ונותר דודאי במעילה מוכח דמצטרפין לענין אכילה אע"ג דלענין חטאות חלוקין אלא אשארא קאי וכן פי' הרמב"ן ז"ל.

והא הכא דחלוקין לחטאות וקא מצטרפין. פי' שאם היו שני זיתים בשני תמחויין הי' חייב שתי חטאות וכי הוו חצי זית מצטרפין וגבי קצירה וטחינה נמי אע"ג דחלוקין לחטאות דאי האי עביד כשיעור לכל אחד אין אחד מתכפר בקרבן חבירו אפ"ה דין הוא שיצטרפו קצירה וקצירה ויתחייב קרבן:

ולעולם ממין אחד ואמאי קרי לי' שני מינין וכו'. פי' ולאו למימרא דשני מינין פטור דקאמר דוקא מין אחד דהא אחלב ודם ונותר ופיגול קאי ועלה קא מייתי' לה דאמרי'

חומר במין אחד משני מינין דאלמא מינין הרבה נינהו אלא ה"ק שני מינין דקתני כולל בין שני מינין חלוקין בין מין אחד שאכלו בשני תמחויין שאף הם דינן כשני מינין חלוקין של שני שמות, ובהא ניחא לי' הא דקתני ויש חומר במין אחד משני מינין ואלו שני מינין אלו הם מין אחד אלא דקרי להו שני מינין משום לתיהו דשני תמחויין מכלל דרישא מין א' ותמחוי א' כדדחיק בסמוך וא"כ מאי חומר דקתני הא בשני תמחויין הא בתמחוי א' אלא דשני מינין דקתני שהן חלוקין ואלו אין מצטרפין אפי' בתמחוי א' מה שאין כן במין א' דמצטרפין בתמחוי א' כנ"ל:

דף עא:

הכא במאי עסקי' כגון שהיתה לו ידיעה בנתיים. וקשיא לי אם כן הדרא קושיין לדוכתה דהא הכא דאי הוו שיעורן שלימה כיון דאיכא ידיעה בנתיים הם חלוקין לחטאות ואפ"ה כי הוו חצי זית מצטרפי, וי"ל דר' זירא מודה בידיעה שמחלקת דאלימא ידיעה ואע"פ שמצטרפין ואיהו לא אמר אלא בזדון שבת ושגגת שבת והא דשני תמחויין דמי לדר' זירא כנ"ל:

ר' יוחנן אמר חייב שתים. ר' שמעון בן לקיש אמר פטור, פי' משתים אבל חייב אחת:

ובהא פליגי דמר סבר ידיעות מחלקות כלומר ר' יוחנן סבר דאם נודע לו על השני קודם שהפריש קרבן על ידיעת הראשון חייב שתים דידיעה זו מחלקת, ומר סבר דהיינו ר' שמעון הפרשות מחלקות אם נודע לו על השני לאחר שהפריש קרבן על הראשון מחלקת וחייב שתים אבל קודם שהפריש לא:

והא דקאמר אבל לאחר הפרשה מודה לי' ר' שמעון לר' יוחנן, נראה לי דלישנא יתירא הוא דהא קאמר ומר סבר הפרשות מחלקות והיינו לאחר הפרשה ודכוותה טובא בתלמודא, ואיידי דאיצטריך למימר בההוא לישנא אחרינא אבל קודם הפרשה מודה לי' ר' יוחנן לר' שמעון נקט רישא לאחר הפרשה מודה לי' ר' שמעון ולא לצריכותא כנ"ל:

דמר סבר הפרשות מחלקות היינו ר' יוחנן דאם נודע לו על השני לאחר שהפריש על הראשון מחלקות. ומר סבר כפרות מחלקות ר' שמעון לאחר שקרב הקרבן או אחר זריקת הדם:

או דילמא בין בזו ובין בזו מחלוקת כלומר בין בידיעה דקודם הפרשה ובין בידיעה דלאחר הפרשה אבל לכולי עלמא ידיעות דבין אכילה לאכילה הוו ידיעות לחלק וג"כ ידיעה דלאחר כפרה:

אמר עולא למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה בעל חמש בעילות בשפחה חרופה ונודע לו בין ביאה לביאה אינו חייב אלא אחת. פרש"י ז"ל דהיינו ר' טרפון גבי ספק

מעילה כגון שתי חתיכות אחת של קודש ואחת של חולין ואינו יודע מה אכל שאינו מביא אלא אשם א' וקרן וחומש ומתנה ואפילו נודע לו לאחר מכן כיון שממין שמביא על לא הודע מביא על הודע דלא דמי לספק כרת כגון שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואינו יודע מה אכל שמביא אשם תלוי וכשנודע לו שמביא חטאת משום דממין שמביא על לא הודע אינו מביא על הודע דלספק איל שהוא זכר ולודאי נקבה דאלמא ר' טרפון לא בעי ידיעה באשם ודאי שהרי זה מתחילה על הספק בא ואינו חייב להביא אחר כשיודע לו שאכל קודש, ור' עקיבא פליג עלי' ואמר שצריך להביא אשם ודאי אחר לכשיודע לו דס"ל דאשם ודאי בעי ידיעה וקודם שנודע לו אינו מועיל תנאי על הספק לפוטרו לכשיודע לו, ואינו מחוור *) דהא מוכח התם דר' עקיבא נמי לא בעי ידיעה דאמר לי' ר' עקיבא לר' טרפון נראין דבריך במעילה מעוטה כלומר כיון שהוא מביאה עכשיו בענין שלא יצטרך להביא אשם אחר כשיודע לו ועוד דאמרי התם בגמ' מדברי כולם נלמוד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה, אלא ר' יוסי הוא דבעי ידיעה בתחלה באשם ודאי דגרסי' התם שתי חתיכות א' של קודש וא' של חולין ובא א' ואכל את הראשונה והשני אכל את השניי' זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי דברי ר' עקיבא ור' שמעון אומר שניהם מביאין אשם א' ור' יוסי אומר אין שנים מביאין אשם ואקשי' ר' יוסי היינו ת"ק ופרקי' איכא בייניהו אם ירצה כלומר דת"ק סבר' זה מביא אשם תלוי אם ירצה וזה ג"כ וה"ה שאפשר לשניהם באשם א' ויתנו שניהם זה אומר אם אני מעלתי זה אשמי וכו' וכן האחר דסבירא להו לר' עקיבא ולר' שמעון דאשם ודאי לא בעי ידיעה, ור' יוסי פליג עלייהו דכל אחד יביא אשם ודאי לכשיודע לו חטאו משום דבעי ידיעה בתחלה באשם ודאי כי היכי דבעי' בחטאת, והכי פירושא אמר עולא למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בעל חמש וכו' משום דגמרי' ידיעות דבנתיים דשפחה חרופה מידיעות דאחר מעשה דשאר עבירות והא דנקט הכא שפחה חרופה משום דחדוש **) הגה"ה א"ה מכאן עד כי היכא דבעי בחטאת מוזכר בספר טוב עין מהגאון ריחד"א סי' י"ב ד' כ"ב על שם שיטת הר"ן:

הוא שמביא קרבן על המזיד ואפי' בעל כמה ביאות במזיד אינו חייב אלא קרבן אחד וכ"ש על השוגג שאינו מביא אלא אחד והילכך ידיעות דבין ביאה לביאה אינן כשאר ידיעות דבין מעשה למעשה דעלמא דמחלקות לכולי עלמא כדאמרי' לעיל אלא יש להן דין דידיעה דאחר מעשה ולמאן דלא בעי ידיעה בתחלה באשם ודאי כ"ש דלא בעי ידיעה בסוף וכיון דלא בעי ידיעה כי איכא ידיעה בין ביאה לביאה לא חשיבא ההיא ידיעה לדידי' לחלק ולחייבו אכל ביאה וביאה אלא חייב חדא ותו לא, אבל למאן דבעי ידיעה

בתחלה חשיבא לי' לדידי' הידיעה לחלק כאלו הקריב קרבן בין ביאה לביאה דלכולי עלמא חייב אכל ביאה וביאה דהא לר' יוחנן דאמר לעיל גבי אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו לאחר אכילת שניהם דמביא חטאת אכל חדא וחדא ה"נ לדידי' חשיבא לי' ידיעה דבין ביאה לביאה לחלק כאלו הביא קרבן בין ביאה לביאה:

ואיכא למידק מאי קא מדמה אשם מעילות לאשם שפחה חרופה ואם אמרו באשם מעילות דלא בעי ידיעה בתחלה לפי שהוא בא על הספק ויכול להתנות עליו אבל אשם שפחה חרופה אינו יכול להתנות ולומר אם בעלתי זה אשמי ואם לאו יהא אשם תלוי לפי שאין מביאין אשם תלוי אלא בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, והילכך גבי שפחה חרופה על כרחו סבירא לי' דחשיבא ידיעה דאי לא לא מצי לאיתוויי אשם ודאי דאין מביאין אשם ודאי לעולם בלא ידיעה והרי הוא כאלו ידע בבירור שבא על שפחה חרופה וחשיבא לי' אותה ידיעה לחלק, ותירצו בתוספות דהכא שיודע שבעל ואינו יודע אם בעל שפחה חרופה או אשה אחרת יכול להביא אשם אחד ולהתנות עליו ולומר אם ודאי בעלתי זה אשמי ואם ספק יהא קרבן נדבה, וא"ת ודילמא חטא וחייב אשם וכסבורין הכהנים שהם שלמים ויתעכבו מלאוכלו עד שני ימים ונמצא מביאו לידי פיסול שהרי אשם זמנו יום ולילה ושלמים שני ימים, וי"ל דס"ל כמאן דאמר מותר להביא קדשים לבית הפיסול, והרמב"ן ז"ל פי' בשני אנשים שבאו על שתי נשים ואחת מהן שפחה חרופה ואין ידוע מי בא על השפחה ולמאן דלא בעי ידיעה סגי באשם אחד ויתנו חלקם זה לזה בחיים ויתנו עליו ולמאן דבעי ידיעה צריך שני אשמות כר' יוסי דאמר אין שנים מביאין אשם אחד. והרא"ה ז"ל פי' דאפילו לא משכחת אשם בלא ידיעה בשפחה חרופה לעולם הכא ה"ק כיון דבעלמא באשמות בהנהו דאיכא אשם תלוי ואשם ודאי אמרת דאשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה ש"מ ידיעה באשמות לא חשיבא והילכך בעל חמש בעילות בשפחה חרופה אינו חייב אלא אחד וסתמא קאמר לעולם ואפילו היתה לו ידיעה בנתיים ואע"ג דלכולי עלמא ידיעה בנתיים מחלקת שאני הכא בשפחה חרופה שעל המזיד אינו מביא אלא אשם אחד אפי' על כמה ביאות וכיון דכן כיון דאמרת דידיעה לא חשיבא באשמות ה"ה בידיעה שאינה מחלקת כלל ואפי' בידיעה דבנתיים עכ"ל, פי' לפירושו דעולא לא נחת השתא לענין ידיעה מכל וכל וה"ק כיון דידיעה באשמות לא. חשיבא ידיעה שהרי אין הקרבן בא על הידיעה אלא על המעשה שעשה והילכך כל שנסתפק אם עשה העבירה מביא קרבן אע"פ שאין שם ידיעה והילכך בעל חמש בעילות בשפחה חרופה בשוגג אע"פ שהיתה לו ידיעה בנתיים ולכולי עלמא ידיעה דבנתים מחלקת הכא לא חשיבא ליה ידיעה לחלק משום דה"ל כידיעה דאחר מעשה דעלמא:

דף עב.

אלא מעתה בעל וכו' והפריש קרבן וכו' דאינו חייב אלא אחת. פי' כי היכי דאמרת למאן דלא בעי ידיעה דידיעות דבנתיים לא מחלקת הכי נמי למאן דאמר הפרשות אינן מחלקות אית ליה בהפרשות דבנתיים דאינן מחלקות והוא דברי תימא דהפרשה דבנתיים אינה מחלקת:

אמר ליה מעשה דלאחר הפרשה וכו' לא קאמינא לפי שאי אפשר לומר בקרבן שכבר הופרש שיחטא מכאן ולהבא ויתכפר בו:

והרי חטאות דבעי' ידיעה ופליגי ר' יוחנן וריש לקיש. ואע"ג דפליגי בידיעה דאחר מעשה וכגון שנודע לו לאחר שאכל שני זיתים והכא מיירי שנודע לו בין ביאה לביאה הא פרישנא דידיעה דבנתיים דשפחה חרופה כידיעה דלאחר מעשה דשאר חטאות הוא וכטעמא דפרישנא דחדוש הוא גבי שפחה חרופה שמביא אשם על המזיד, ומ"מ שמעי' לריש לקיש דאע"ג דבעי ידיעה אין ידיעה מחלקת לדידי' וה"ה בשפחה חרופה דאינו חייב אלא אחת:

אמר ליה דילמא במעשה דלאחר הפרשה וכו' פרש"י ז"ל דדברי אביי הם דאיהו מותיב לה ואיהו מפרק לה, ועולא ורב דימי לא פליגי דעולא אתא לאשמעינן דלמאן דלא בעי ידיעה ידיעה היא דלא מחלקה הא הפרשה מחלקה, ורב דימי אתא לאשמעי' דלמאן דבעי ידיעה דוקא ידיעה דבתר הפרשה מחלקה אבל ידיעה גרידא לא מחלקא והיינו כריש לקיש דקס"ד דרב דימי ודאי אפילו לריש לקיש קאמר דחייב על כל אח' ואח' למאן דחשיבא ליה ידיעה לחלק באשם והדר אמרי' דלא אבל לר' יוסי דבעי ידיעה ולדידי' ידיעה דקודם הפרשה מחלקה לאו ככולי עלמא הוא אלא כר' יוחנן ודלא כריש לקיש וכן סבירא ליה לעולא, וי"מ דרב דימי ועולא פליגי וה"ק ליה אביי דילמא במעשה דלאחר הפרשה קא אמרת דלמאן דבעי ידיעה ידיעה מחלקה ודלא כריש לקיש וכ"ש דהפרשה מחלקה ובהא אפי' ריש לקיש מודה דידיעה בהדי' הפרשה חשיבא אבל למאן דלא בעי ידיעה אפילו הפרשה לא מחלקה כגון הפרשות דשוגג או הפרשות דמזיד קודם מעשה. אמר ליה כי אתא רבין וכו' בא רבין להזכיר מה שהוא מוסכם בין עולא ורב דימי ומה שהוא ביניהם בלי מחלוקת:

דף עב:

לחתוך את התלוש וחתך את המחובר. מדברי רש"י ז"ל נראה כגון שהיה בפניו ירק תלוש וירק מחובר ונתכוון לחתוך את התלוש זה וחתך מחובר זה שהיה ג"כ בפניו. וזה קשה דא"כ היכי מחייב אביי דהא לתלוש נתכוון לחתוך ולא אתעבידא מחשבתו כלל,

אלא הכא מיירי בשהכל דבר אחד ונתכוון להגביה את התלוש שסבור שירק זה תלוש והוא הגביהו ונמצא שהוא מחובר ובהגבהתו חתכו פטור דהא לא נתכוון לחתיכה כלל, לחתוך את התלוש וחתך את המחובר שנמצא שהי' מחובר אביי אמר חייב דאע"ג דסבור שזה שחתך הי' תלוש ונמצא שהוא מחובר מ"מ הא איכוון לחתיכה בעלמא ורבא אמר פטור דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא. וא"ת והא אמר אביי לקמן נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע חייב ואמאי והא לא מכוון למקום ארבע וי"ל דודאי כוונתו לאותו מקום שיש שם ארבע אלא שסבור שהיה בו שתים ולא ארבע והא איתעבידא מחשבתו במקום שיש שם ארבע, והשתא ניחא הא דאמרינן לקמן משכחת לה אליבא דאביי דקא טעי בשיעורין בכי האי גונא:

ואלא דחזא אנדרוטא. שהיא צורת המלך שעושין לכבודו ואינה עבודת כוכבים:

אי דקבליה עלי' באלוה. שהיתה כונתו לשם אלהות מזיד הוא ואמאי קרי לי' שוגג ואי דלא קבלי' עליה באלוה ולא כלום הוא שהרי זו אינה עבודת כוכבי' כדפרישית ומיהו דוקא לפי שאינה עבודת כוכבים לא מחייב בלא קבלה אבל בעבודת כוכבים נעבדת בלא קבלה מיחייב וכן נראה דעת רש"י ז"ל וכן פי' הרא"ה ז"ל:

אלא מאהבה ומיראה. י"מ מאהבת העבודת כוכבים שהיא נאה בעיניו או מיראתה שמא תריע לו, ולא נהיר דמאי טעמי' דמאן דפטר שהרי מחשב הוא שיש בה כח להרע או להיטיב ועובדה כהלכתה ולכולי עלמא חייב שהרי רוב עובדי עבודת כוכבים סוברים שיש אלוה בעולם המנהיגו אלא שטועים בעצמם שיש כח לאותה עבודת כוכבים ועל זה הזהירה תורה שלא לעובדה, והנכון מה שפי' רש"י ז"ל שהשתחוה לעבודת כוכבים מאהבת אדם ומיראתו אבל יודע הוא בעצמו שאין בה כח כלל להרע או להיטיב ואינו מודה בה כלל והילכך לרבא פטור ואף ע"ג דאמרינן יהרג ואל יעבור ובכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה ואפילו במקום סכנה היינו לכתחלה ולמצוה שיקדש את השם אבל אם עבר אינו נהרג בב"ד, ולאביי חייב דליכ' אונס ממש שהרי אינו אלא שהוא מתיירא ממנו שמא יזיקנו, ומיהו לאביי אם ירא שמא יהרגנו מודה הוא דפטור לפי שאין לך אונס גדול מזה ואין ב"ד מחייבין אותו לא כרת ולא מלקות ולא מיתה דהא גבי מולך כתיב ונכרת האיש ההוא ודרשי' בסיפרי דבי רב ההוא לא אונס ולא שוגג ולא מוטעה ורבנן הוא דאצרכוה בפרהסיא או בשעת הגזירה למצוה לקדש את השם הנכבד ברבים כנ"ל:

הא ניחא לאביי דאמר התם בסנהדרין דעובד עבודת כוכבים מאהבה ומיראה חייב ניחא דבבריית' נמי קתני חייב דקתני וחומר בשאר מצות וכו'. ותימה ולאביי מי ניחא והא קתני מה שאין כן בשבת דפטור ובשבת מאהבה חיובי מחייב., וי"מ דמיראה קא מקשה

דבשבת פטור מיראה ולא מאהבה, וי"מ דה"ה הוה מצי לאקשויי הכין אלא דעדיפא ליה מאי דאמר אלא לרבא. דאמר פטור מאי איכ' למימר דנהי דסיפא דמה שאין כן בשבת אתי' כוותיה דשוגג בלא מתכוון בשבת פטור דומיא דלחתוך את התלוש וחתך את המחובר מ"מ רישא גופה קשיא לרבא דהא רבא גופי' הוא דאמר התם בסנהדרין דעובד עבודת כוכבים מאהבה ומיראה פטור:

אלא באומר מותר. פי' שנעלם ממנו אזהרת עבודת כוכבים וכסבור שמותר לעבוד עבודת כוכבים מן התורה וקרי ליה שוגג בלא מתכוין לפי שהוא טועה בעיקר הדין והילכך בכי האי גונא בעבודת כוכבים חייב אבל בשבת פטור לגמרי.

עד כאן לא בעא מיני' רבא מרב נחמן וכו'. לעיל בפירקין העלם זה וזה בידו מהו ופרש"י ז"ל כאן שסבור שאין שבת בתורה, ולא נהיר וכבר פירשנו למעלה שיודע ששבת אסור מן התורה אלא שנעלם ממנו היום. וא"ת א"כ אם יודע ששבת אסור מן התורה במקצת מלאכות כמו שפירשנו למעלה לא שייך אומר מותר אלא במי שסבור שאין שבת מן התורה כמו שפרש"י ז"ל, תירץ הרמב"ן ז"ל דאע"ג דידע שבת במקצתן שייך אומר מותר כיון שאינו יודע מקצתן האחרות ודכוותה בעבודת כוכבים נמי משכחת לה כהאי גונא שסבור שלא נאסרה עבודת כוכבים אלא של כסף וזהב אבל של עץ מותרת וג"כ שסבור שזבוח וקטור שאינו אסור ובהא ניחא לי מה שהקשה הרא"ה ז"ל דקשי' לי' דמדאייתי מרבא ורב נחמן הוה ליה לאיתויי מגופה דמתני' דקתני השוכח עיקר שבת חייב אחת ותירץ ז"ל דאורחא דתלמוד' זימנין דניחא ליה לאייתויי משקלא וטריא דאמוראי,. ובהא ניחא דלא מצי לאקשויי ממתני' משום דלא דמי להא כנ"ל:

דף עג.

אלא לאו רישא בעבודת כוכבים וסיפא בשאר מצות והכי קאמר חומר בשבת ממקצת מצות וחומר במקצת מצות מבשבת. חומר בשבת שאם קצר וטחן בהעלם אחד חייב שתים מה שאין כן במקצת מצות דהיינו עבודת כוכבים שאם זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת. וסיפא דחומר במקצת מצות לאו בעבודת כוכבים קא מיירי אלא במקצת מצות אחרות והיינו דאמרי' היכי דמי במקצת מצות דלאו עבודת כוכבים דבשוגג בלא מתכוין חייב ואמרי' כגון שיש לפניו חתיכה של חלב וכסבור שהוא שומן ואכלו דאע"ג דלא נתכוין לאכול איסורא אפי' הכי חייב מה שאין כן בשבת:

דסבר רוק הוא ובלעו. דלא איכוון לאכילה דחלב נימוח לאו בר אכילה הוא אלא בר בליעה ואע"פ שלא נתכוין לאכילה חייב מה שאין כן בשבת דהיכא דלא נתכוין לחתוך שרי.. וא"ת אמאי לא מוקי ליה כולה בעבודת כוכבים דלרבא הוא דקשיא ולא לאביי

ולא תיקשי לי' מה שאין כן בשבת דאיראה קאי כדפרישנא לעיל. וי"ל דלדבריו דרבא קאמר לדידך דלא מצית לאוקמה כולה בעבודת כוכבים אלא בחלב לדידי נמי לא קשיא דהא איכא לאוקומה כגון דסבור רוק הוא ובלעו ולרבא דהוה מייתי מינה ראיה לא הוה חייש להאי דחי' דאביי דמשמע ליה דמתניתא סתמא קתני וכל שוגג בלא מתכוין קאמר ושפיר מתוקמא כסבור שהוא שומן לפי שיש לטעות יותר בשומן מרוק ודכותה בשבת. וי"מ דלאביי נמי לא מיתוקמא כולה בעבודת כוכבים משום דקשיא ליה מה שאין כן בשבת דקאי אאהבה ויראה ולהכי מוקי סיפא בחלב:

נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע. פירוש ונמצאו ארבע וכמו שפירשנו למעלה ויגיד עליו רעו דאמרינן כסבור רשות היחיד ונמצאת רשות הרבים:

דידע דאסירא שבת וידע דאסירי מלאכות. פירוש שיודע דכולהו ארבעים מלאכות אסורות בשבת ויודע ג"כ שהיום שעשאן שהיה שבת אלא דכולהו מלאכות דשבת יש להן שיעור והוא נתכוין לעשות פחות מכשיעור, ונמצא שעשה כשיעור והוא חייב על כולן אליבא דאביי אע"פ שעשאן כולן בענין זה והא דקרי ליה בהעלם אחד פירושו בענין אחד של העלמה:

אלא לרבא דאמר וכו'. וליכא לתרוצי אליבא דרבא דטעי בשיעורי שסבור שזריקת ארבע מותרת וזריקת שמונה אסורה וכן בשיעורא דכולהו אידך מלאכות, דכי האי גונא לא חשיבא ידיעה גמורה דשבת כיון שאין יודע בו שום איסור בשום מלאכות כראוי, כן כתב הרא"ה ז"ל:

מתני'

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. פירוש ותולדותיה' רבים:

והמעמר שהוא צוברם במקום אחד וקושרם:

והדש להוציא הבר מן הפסולת שעליו. והא דקא חשיב דש וזורה ובורר אע"פ שדומין זה לזה דכולם להסיר הפסולת מן האוכל, לפי שאין מעשיהן שוין ואינן בזמן אחד בבת אחת אלא זה אחר זה, כן פי' רבינו יהונתן ז"ל. אבל בגמרא פירשו בסוף טעמא אחרינא:

הגוזז את הצמר והמלבנו וכו'. ושיעור מלבן מכבס ומנפץ וצובע וטווה מפרש בפרק האורג אבל הזורע עד האופה שיעורייהו כגרוגרת, ושיעור גזיזה דלא קא חשיב התם נראה שהוא כשיעורי' ושיעורי' כמלא רחב הסיט כפול, שהסיט הוא הפרש בין אצבע לאמה כמה שיכול אדם להרחיב ופי שנים כזה הוי שיעורי' וכן פי' רבינו יהונתן ז"ל:

והעושה שני בתי נירין. שמעביר שני חוטין באותו כלי הנקרא לי"ס:

והאורג שני חוטין. אע"פ שלא יארוג אותם ברוחב כל היריעה אלא כשיעור מלא רוחב הסיט כפול מיחייב:

והפוצע שני חוטין. נפסק החוט באמצע היריעה ורוצה לחבר לו ולהשלימו פוצע שני ראשי החוטין ושוזרן בראשי אצבעותיו ואף ע"פ שלא קשרם מתקיים הוא החוט עד שיארג, ופעמים שקושר אותם בלא פציעה והיינו קושר דקתני הכא, ופעמים שצריך האורג להתיר קשרים הנמצאים בחוטי האריגה שנקשרו בשעת הטוויי' לפי שאינם נקשרין כהוגן והוא קושרן כרצונו:

הממחקו המגרר שערו או הבשר שנשאר בעור מצד הבשר:

והכותב שתי אותיות. פי' שכן היו כותבין בקרשי המשכן בראשונה אות אחת ובשנית שתי אותיות לידע שזו היא בת זוגו:

והמוחק ע"מ ליכתוב שתי אותיות. פי' שפעמים במשכן היו טועים בכתיבתן כשרושמין הקרשים והיו מוחקין אותו סימן ע"מ לתקן:

הבונה והסותר. פירוש ודוקא סותר ע"מ לבנות דומיא דקרשי המשכן שהיו בונין בשעת חנייתן:

המכבה והמבעיר. פי' במכבה ע"מ להבעיר דומיא דסותר או מכבה ע"מ לעשות פחמין שכן במשכן מכבין האש שלא יקדיחו הסמנין:

המכה בפטיש פירוש ר"ח ז"ל שלאחר שנעשה הכלי משוה פניו והיא בעצמה אינה מלאכה שהרי כבר נעשה הכלי' אלא שגומר המלאכה ומכאן למדו לכל דבר שהוא בעצמו אינה מלאכה אלא שעל ידו נגמרה לחייבו על גמר מלאכה כנופח בכלי זכוכית פעם שניי' שע"י כן נגמרת המלאכה והוא חייב כנופח נפיחה ראשונה שהיא המלאכה, וכדומה לזה פירוש רבינו יהונתן ז"ל שדרך האומנין כשגמרו מלאכתן מעיינין בה אם נשאר דבר מועט לתקן מתקנה בקורנס שהרי בידו לעגל אותה או להרחיבה במקום שאינה רחבה כשאר החתיכה או לקצר אותה אם היא רחבה משאר החתיכה ולפי שבפעם אחת בלא טורח גדול נתקן קרי לי' מכה בפטיש:

והמוציא מרשות לרשות. פי' והכנסה בכלל דתנא כל עקירת חפץ ממקומו הוצאה קרי לי' כדאמרינן בריש פ"ק דמכילתין, ואפשר דהיינו טעמא למעביר ארבע אמות בר"ה דהאי נמי עקירת חפץ ממקומו הוא. והאי דלא תני' הושטה פירשו בירושלמי מפני המחלוקת שנחלקו בה לפנינו איזו היא הושטה שחייבין עלי':

דף עג:

גמרא

תנא בארץ ישראל קאי דזרעי ברישא והדר כרבי. פי' שהיתה ארץ קשה וחורשים והדר זורעים ואח"כ חורשים אותה לכסותה ולהכי תנא לה להא לאשמעי' דאף על חרישה שניי' חייבין עלי':

תנא הזורע והזומר והנוטע וכו' כולן מלאכה אחת הן. פי' כולן אבות הן אלא שהן מענין אחד ונמני' באחד ובכלל זורע נינהו ואם עשאן כולן חמשה בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת וכדאמרי' העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה א' וכו' והוה ליה כאוכל חלב וחלב בהעלם אחד שאינו חייב אלא אחת. וכתב הרא"ה ז"ל דלא דמי לזורה ובורר ומרקד שנמנין בשלשה דהתם שלשתן צריכין בדבר אחד אבל כאן היכא דאיתי' להאי ליתא להאי וכולן ענין נטיעה וזריעה הן וכי בעי למימר דהוי תולדה פריש בהדיא חייב משום הכי עכ"ל:

זומר חייב משום נוטע. פי' תולדה דנוטע הוא ומבריך ומרכיב נמי תולדה דזורע היא ומאי דאיתמר לעיל כולן מלאכה אחת הן אזורע ונוטע קאי ואינך כולהו תולדות:

אימא אף משום זורע. פירוש אבל זומר דוקא משום נוטע ולא משום זורע ונפקא מינה לענין התראה דזומר אי איתרי בי' משום נוטע חייב אבל משום אינך לא ומבריך ומרכיב הויא התראה בין משום נוטע בין משום זורע. ורש"י ז"ל פי' דנפקא מינה למאן דעביד תולדות עם האבות דמאן דעביד עם אב דידי' מיחייב חדא ותו לא:

זמר וצריך לעצים וכו' חייב משום קוצר. דכל היכא שהוא צריך לעצים הוי דומיא דקצירה דהא קצירה צריך הוא למה שקוצר:

תנא החורש והחופר שחפר בסכין והניח העפר במקומו ושלשתן מיירי שעשאן בשדה:

היתה לו גבשושית וכו' בשדה חייב משום חורש שהרבה פעמים אדם חורש שאין דעתו אלא להפך בעפר לתיקון השדה ולא לזריעה והילכך כל תיקון השדה חשיב משום חורש:

ואפילו לר' יהודה דאמר חייב במלאכה שאינה צריכה לגופה. גבי הוצאת המת, ה"מ מתקן שמפנה פתו מן הטומאה:

תנא הקוצר והבוצר וכו' כולן מלאכה אחת הן פי' כולן אבות הן אלא שהם מענין אחד ונמנין באחד וזה בזרעים וזה באילנות וכן פי' רבינו יהונתן ז"ל דכולן קוצר הוא אלא שאין שם זה נופל על זה ואבות הן כל אחת ואחת ולא תולדות אלא שאב אחד הוא ולא שנים ושלשה ולא מיחייב מכל החמשה אלא חטאת אחת ע"כ:

האי מאן דשדא פסא לדקלא ואתר תמרי וכו' ואחת משום מפרק. פרש"י ז"ל זרק פיסת רגבים לדקל והשיר התמרים מן הדקל חייב משום מפרק דהוה תולדה דדש דמה דש מפרק התבואה משבולי' גם זה מפרק האילן שאינו סובל כל כך מלשון פורק את החמור

ואינו מחוור דאין דישה במחובר אלא בתלוש, והנכון שבזריקת האבן נפל אשכול של תמרים ובנפילתו לארץ נשרו התמרים מן האשכול והרי הוא כנשירת גרעינין מן השבולת:

והמנפץ והמנפט. פי' ניפוץ פשתן מגבעוליו וניפוט שמנפט גרעינין הנמצאין בתוך צמר גפן שהן הזרע שלו וכולהו דש גמור נינהו ואב אחד הוא אלא ששמם משתנה. אבל בצמר רחלים ואלים תיקון שלו נקרא מנפץ במשנה והוא אב בפני עצמו ואינו תולדה דדש:

דף עד.

וליחשוב נמי כותש. דהא הואי במשכן שהיו כותשין הסמנין להשיר קליפתן החיצונה לצבוע יפה אלא כיון דדמיא לדש והויא תולדה דידה לא חשיב והכא נמי כיון דכולהו תלתא דמיין להדדי אמאי חשיב להו:

אמר אביי שכן עני אוכל פתו בלא כתישה. כלומר אע"ג דהואי במשכן לא חשיב אלא מלאכות החשובות שהיו במשכן כגון דש וזורה ובורר דהכל עבדי להו מה שאין כן בכותש דלאו הכל עבדי לה שהרי עני אוכל פתו בלא כתישה והוי ליה תולדה דדש ופי' הרא"ה ז"ל דעני לאו דוקא דא"כ אפילו מרקד נמי לא ליחשוב מדאמרינן בסוף פירקין שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה אלא דרוב בני אדם עניים הם לגבי כתישה ולאפוקי עשירים גמורים ומיעוטא הוא והילכך כיון דרוב העולם אוכלין פתן בלא כתישה לא חשיבא אבל עניים דעיסה בלוסה מיעוטא הוא וכיון דאין רוב העולם אוכלין פתן עיסה בלוסה חשיבא ומיהו לענין חלה הוא דמחייב דרחמנא אמר ראשית עריסותיכם.. והא דאמרי' בפרק הזורק הך דהואי במשכן חשיבא וקרי ליה אב לאו למימר דכל המלאכות שהיו במשכן היו חשובות אלא ה"ק הך דהואי במשכן וחשיבא קרי לי' אב. ור"ת ז"ל פי' וליחשוב נמי כותש, דקס"ד שהיו כותשין השעורים ועושין מהן פת לבדוק התכלת שהיו נותנין אותו תוך פת של שעורים, ופריק דבלא כתישה היו בודקין, ולא נהיר פי' זה וכמו שדחאו הרמב"ן ז"ל:

ה"ג רבה אמר *) בורר ואוכל פחות מכשיעור וכו' ולא גרסי' אלא אמר רבה דלא לפרוקי קושיא דרב חסדא אתי דהא ודאי פחות מכשיעור לבשל אסור וכדאקשי ליה רב יוסף אלא לא שמיע ליה לרבה קושיא דרב חסדא אלא לפרוקי ברייתא אתי והא דרבה סיפא ורישא בבורר לבו ביום, וכן פירש הרא"ה ז"ל:

**(הגה"ה א"ה לפנינו הגי' אלא אמר רב חסדא:

)**

אלא אמר רב יוסף בורר ואוכל ביד בורר ומניח ביד, פי' כדי לאכול לאלתר. בנפה וכברה לא יברור ואם בירר חייב חטאת ואפילו כדי לאכול לאלתר. וכתב הרא"ה ז"ל דלרב יוסף לא נצרכה לפרושי דינא דקנון ותמחוי אלא ניחא ליה למכלל במתניתא פירושא דכולהו דיני ע"כ. וי"מ דמלישנא דברייתא משמע ליה הכין דלא שייך בורר דמשמע מותר לכתחלה גבי חייב חטאת אלא גבי חייב חטאת שייך פטור אבל אסור והיינו קנון ותמחוי וגבי פטור אבל אסור שייך מותר, והילכך תלתא דיני קתני וכן תירץ הרמב"ן ז"ל. וי"מ דבקנון ותמחוי דפטור אבל אסור ה"מ כדי לאכול לאלתר הא לבו ביום חייב חטאת. וכן נראה דס"ל לקמן לרב ירמיה דבקנון ותמחוי לבו ביום חייב חטאת ולאלתר אסור. וכן נראה מהא דפ"ק דביצה המולל מלילות וכו' מנפח על יד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי וההיא לאלתר היא דמותר ביד ואסור בקנון דאלו להניח אפילו לבו ביום אסור כדתנן המולל מלילות וכו' ואם ניפח ונתן לתוך יד חיקו חייב וא"ר אלעזר וכן לשבת דבהא נמי דרך ברירה בכך:

בורר ומניח אוכל מתוך פסולת. פי' ביד ולאכול לאלתר אבל פסולת מתוך אוכל לא יברור ואפילו ביד ולאכול לאלתר משום דדרך ברירה ליטול פסולת מתוך אוכל:

אלא אמר אביי בורר ואוכל לאלתר. בורר ומניח לאלתר. כתב הרא"ה ז"ל דהיינו לאכול לאלתר באותו מעמד ודוקא אוכל מתוך פסולת דרב יוסף ורב המנונא ואביי מסתברא ודאי דלא פליגי בעיקר דינא כלל אלא באוקמתא דמתניתא דמקשי חד לחבריה למימרא דלא אתיא ליה לישנא דמתניתא והכי דייק לישנא דפרכייהו:

ולבו ביום לא יברור אפילו אוכל מתוך פסולת ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת. שכן מצינו חיוב חטאת בבורר אוכל מתוך פסולת כדמוכח בפרק תולין דאמרי' משמרת משום מאי מתרינן ביה משום בורר מה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח פסולת אף כאן נוטל אוכל ומניח פסולת אבל לפי שעה לאכול לאלתר כשהוא אוכל מתוך פסולת אינו אלא דרך אכילה דבהיתירא עסיק ואלו הי' פסולת מתוך אוכל אפי' לאכול לאלתר אסור דלעולם הוא דרך ברירה וחייב דבאיסורא עסיק. ומעתה לא תיקשי לרב המנונא הא דפ' תולין דהא איהו הוא דאמר דבורר ומניח אוכל מתוך פסולת דוקא כדי לאכול לאלתר דאין דרך ברירה בכך, וכן פי' הרא"ה ז"ל וכן פירשנו למעלה. וא"כ רב המנונא מודה לאביי דאפילו אוכל מתוך פסולת אסור לבו ביום והא דנקט חיובא דפסולת מתוך אוכל לאשמועי' דאפילו, לאלתר חייב ולאביי קשיא ליה דכי היכי דרישא באוכל מתוך פסולת סיפא נמי כהאי גונא וקשיא לי' דהא אין זה חדוש לאשמעי' דפסולת אוכל אסור אפילו לאלתר דהא מדויקי' שמעי' לה. ולי נראה דלרב המנונא אוכל מתוך

פסולת מותר לבו ביום ולאביי אסור אלא א"כ אוכלו באותו מעמד מיד והיינו דקאמר בורר ומניח לאלתר ולא תקשי לרב המנונא הא דתולין דאיהו שרי לבו ביום אפי' הכי אין דרך ברירה בכך כל היכא שאינו בורר לצורך מחר דאז ודאי נראה כבורר לאוצר כנ"ל וי"מ דלרב המנונא אוכל מתוך פסולת אפי' לצורך מחר מותר דבהא לא אשכח איסורא דאי לא לוקמה כולה בבורר אוכל מתוך פסולת ורישא לבו ביום וסיפא למחר ולא תקשי לן ההיא דתולין דהא דאמרי' מה דרכו של בורר היינו בנפה וכברה דומיא דמשמרת לפי שמשמרת ביין בנפה וכברה בפירות דבנפה וכברה אפילו אוכל מתוך פסולת חייב ולהני פירושי רב המנונא ואביי פליגי, וליכא לאקשויי לאביי מכיון דבו ביום אינו חייב חטאת היאך שרי לאלתר דהא בישול ואפילו לאלתר אסור דכיון שאינו אלא לפי שעה אינו אלא כמתעסק באכילה:

היו לפניו שני מיני אוכלין וכו' ובירר והניח. פירוש לאכול לאלתר:

והא תני חייב פי' במתניתא דלעיל וכדאוקמה אביי, ופריק לא קשיא כאן וכו' כאן בנפה וכברה וזה קשה דאי כולה בנפה וכברה רישא היכי קתני מותר. ועוד דהא אביי מוקים לה כולה ביד משום דקשיא ליה ברייתא דקתני סתמא. וי"מ דהשתא מוקי לה כאוקמתא דלעיל דרב יוסף דרישא ביד וסיפא בנפה וכברה ואע"ג דהא איפריכא אוקמתי' דרב יוסף הא פרישנא דאוקמתי' בלחוד הוא דאיפריכא אבל סברא דקושטא הוא ומשום דבהאי לישנא מיתרצא נמי דרב ירמיה ודרב אשי דלא פליגי דרב אשי איירי בקנון ותמחוי ורב ירמי' בנפה וכברה נקט לה השתא באוקמתי' דרב יוסף. וי"מ דהא דרב אשי ורב ירמיה מיירי בשני מיני אוכלין דלית בהו פסולת כלל ופרכי' עלי' דרב אשי מברייתא אחריתי דמיירי נמי בשני מיני אוכלין דלית בהו פסולת כלל ופלוגתייהו דרב אשי ורב ירמיה דוקא לבו ביום אבל לאלתר מותר לכולי עלמא ואפי' רב ירמיה מודה בהא כיון שהוא בקנון ובתמחוי ורב ירמיה מוקי ברייתא בקנון ובתמחוי לבו ביום ולהאי פירושא ניחא לן למימר דרב אשי ורב ירמיה לא פליגי כלל אלא מר מיירי בקנון ובתמחוי ומר בנפה וכברה דאי אפשר דמחייב רב ירמיה בקנון ובתמחוי כיון דלית בהו פסולת כלל ובכי הא לא גזרו כנ"ל:

ושטח ושדא קמייהו כלכלה דפירי. פי' כדי שיהא האוכל נפרש מתוך הפסולת בשטיחתה אבל הוא לא רצה לברור האוכל בידו:

ולא ידענא אי משום דקסבר אוכל מתוך פסולת אסור פירוש אסור להניח ואפילו לאכול לאלתר משום דלא שמיעא ליה פירשא דמתניתא דסתרא רישא לסיפא:

שאני תרמוסא וכו' דאי לא שקלי לה מסרח דכפסולת מתוך אוכל דמי. פירוש יש בתרמוסין מינין חלוקין ומינין יפין שבהן הם חזקים וצריכין בישול מרובה שבע זימני ומינין גרועין שבהן מתוך שהן רפין מתבשלין קודם להן והוא בישל היפים והגרועים בתלתא וארבע זימני ונמצא שהיפים לא נתבשלו והגרועים נתבשלו וכשבא עכשיו ליטול גרעינין גסין וחשובין ולצוברן מתוך שהאחרים מבושלין מהן חשיב טפי אוכל ואלו החשובים מתוך שלא נתבשלו כל צורכן אם היו משהין אותן היו באין לידי סרחון ובעוד שכולן מעורבין אי אפשר לבשלן כולן יפה לפי שיהו הגרעינין נימוחין הילכך אע"פ שנאכלין הגסין והחשובין אלו בשליקה זו כיון שאלו משתהין נפסדין הני חשיבי פסולת והאחרים אוכל וכן פי' הרא"ה ז"ל:

ולענין פסק הלכה לברור אוכל מתוך פסולת כדי לאכול לאלתר או להניח ולאכול לאלתר מותר ודוקא בידו בלבד אבל לבו ביום אפילו בידו אסור וכן הדין בשני מיני אוכלין המעורבין זה בזה דהרי הן כאוכל ופסולת ולא התירו אלא בידו ולאכול לאלתר הא לבו ביום אפי' בידו אסור אבל בקנון ובתמחוי אפי' לאכול לאלתר אסור ובכברה ובנפה חייב חטאת ואפי' אוכל מתוך פסולת אבל לברור פסולת מתוך אוכל אפילו בידו ולאכול לאלתר אסור וכההיא דחזקי', ופי' לאלתר כל זמן שעומד באותה סעודה בלבד והכין פירשו לה בירושלמי גבי שמעתין דהכא וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל דבכולהו אזלי' לחומרא. וי"מ דה"מ בדברים שדרכן לבוררן לאוצר דכל דמנח להו מיחזי כמאן דמנח להו לאוצר. ולפי' צריך לאוכלן לאלתר.. אבל דברים דלאו אורחייהו לאנוחיהו לאוצר אפי' לבו ביום שרי דהא ליכא למיחש למידי ולפיכך מי שבורר גרעיני רמונים מתוך קליפתן אפילו לבו ביום שרי:

דף עד:

האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן. כתב הרא"ה ז"ל דדוקא סילקא שהוא מחוסר הכשר אחר דהיינו בישול ולאפוקי פת וכל דבר הראוי לאכילה בלא מחוסר הכשר אחר דמותר דאוכלא דאיפרת ע"כ. וכן כתב בעל התרומה דמותר לחתוך בצלים בשבת בין ביד בין בסכין כיון דנאכל כמות שהיא והכין הוא בירושלמי, ומיהו דוקא בשבת הוא דאסור סילקא אבל בי"ט מותר שהרי ניתן לדחות אצל אוכל נפש, ויש מחמירין ואוסרין לפרר פת לתינוק בשבת לפי שהוא מחוסר הכשר אחר, ולא נהיר דכל דטוחן אחר טוחן לית ביה משום טוחן, ומיהו מותר לחתוך ירקות לצורך העופות שהרי אמרו מחתכין הדלועין לפני הבהמה:

האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן. פרש"י ז"ל שמבקע עצים דקים להבעיר אור ואי קפיד לבקען במדה חייב משום תולדה דמחתך את העור. וא"ת נימא ג"כ גבי מסתת את האבן דליחייב נמי משום טוחן, לא היא דגבי סילתי סלית להו לכולהו והוה ליה כטוחן מה שאין כן באבן דהנשאר הוא העיקר והסיתות אינו אלא ליפותה. והרי"ף ז"ל פי' האי מאן דסלית סילתי דמיירי בעצי דקלים שעומדין שיבי שיבי וכשמבקען יוצא מביניהן כמו קמח דק וחשיב ליה טוחן. וי"מ דמיירי בחותך עץ במגרה והנסורת היוצא ממנו חשיב טוחן ולא תקשי להני פירושי הא דסיתות אבן דהכא בשצריך לאותו נעורת: **קמ"ל** דמירפא וכו'. פי' קמ"ל דמשום בישול נמי אית ביה ותרווייהו איתנייהו בה והילכך לענין בישולי כותים דאסיקנא במסכת עבודת כוכבים דלישרורי מנא קא מכוון ולית בה משום בישולי כותים ה"ק לשרורי נמי קא מכוון ותרווייהו אית בה אלא כיון דשרורי מנא נמי איכא ולא בישול מנא בלחוד לית ביה משום בישולי כותים, וליכא למימר דלגבי שבת נמי כיון שאינו צריך לאותו בישול ה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה ועוד דבר שאינו מתכוון דהא כיון דאי אפשר בלאו הכין פסיק רישיה הוא וחשבי' ליה כמלאכה הצריכה לגופה דהא בישולי ושרורי מנא באין כאחד, ובהלכות הרי"ף ז"ל נמצאת גירסא אחרת האי מאן דשדא וכו' חייב משום בונה, ואין הטעם כעיקר ובכולהו ספרי דוקני לא אשתכח כן:

האי מאן דעביד חביתא חייב שבע. פרש"י ז"ל טוחן הרגבים ושוחקן הדק הרי כאן טוחן ובורר הצרורות הגסות מתוכו הרי שתים, ומרקדו בנפה הרי שלש, ומגבל הטיט דהיינו לש הרי ארבע, וממרח הטיט כשעושה הגולם שיהא חלק הרי ממחק ויש כאן חמש, ומבעיר את האור בכבשן הרי כאן שש מצרפו בתוכו והוא מבשל הרי כאן שבע. אבל משום בונה לא דס"ל לרב ז"ל דאין בנין בכלים, ולא נהיר דדוקא כעין מנרתא דחוליות אבל כלי אחר אית ביה משום בונה. ובירושלמי קא חשיב בכולהו משום בונה. ונראה לי דהא לא חשיב בירושלמי הבערת האור בכבשן וחשיב בונה משום דהבערה אינה בגוף הכלי ואיהו לא חשיב אלא מלאכות הנעשות בגוף הכלי:

תנורא חייב שמונה. הני שבע דאמרן ועוד אחרת דבתר שצורפו בכבשן טח עליו טיט שיהא עב וחומו משתמר יותר והוא גמר מלאכה ויש כאן משום מכה בפטיש:

האי מאן דעבד חלתא חייב אחת עשרה חטאות. משום קוצר ומשום נוטע ומשום מעמר ומשום בונה ומשום ממחק ומשום טוחן ומשום מחתך ומשום מסיך ומשום עושה שתי בתי נירין ומשום אורג ומשום מכה בפטיש ורש"י ז"ל חשיב משום בורר שבורר הקנים היפות, ואין צורך דמיירי בשחתכן כולן יפות דאין צריך לברור כנ"ל. ואי חייטא לפומה

לעשות לה שפה הוסיף כאן תופר וקושר שצריך לקשור אחר התפירה והרי כאן י"ג חטאות.

תולש חייב משום גוזז. פי' הרמב"ן ז"ל דכיון דקאמר משום גוזז שמעי' דתלישה דעוף כגזיזה דבהמה ומה בהמה ליכא למיפלג בגזיזה בין חיים לאחר מיתה דאפילו לאחר מיתה הגוזז שלחין חייב אף בעוף ליכא למיפלג בין חיים ולאחר מיתה דהתולש ממנו חייב דתלישתו היינו גזיזתו ואפי' לאחר מיתה ועוד דלא קאמר התולש חייב משום עוקר דבר מגידולו דהוה שמעי' מינה דדוקא בחיים אבל לא לאחר מיתה משום דעוקר דבר מגידולו הויא תולדה דקוצר וקוצר ליתי' בבעלי חיים אלא בגידולי קרקע ולאפוקי ממאי דקס"ד התם בבכורות פרק הלוקח בהמה מן הכותי דתנן ר' יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השער פי' אף ע"ג דגזיזה בבכור אסירה ובלבד שלא יזיזנו ממקומו' ואמרי' בגמר' כנגדו בי"ט מהו וכו' ובי"ט אסור משום דהוה ליה עוקר דבר מגידולו או דילמא וכו' תולש היינו גוזז. פי' והוה לן למיסר גבי בכור וטעמא דשרי משום דהוה ליה דבר שאין מתכוין כלומר ור' שמעון הוא ולאו דוקא דבר שאין מתכוין דהא פסיק רישי' הוא ועוד דהא מכוון הוא לתלוש אלא הוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה שהוא אינו צריך לגיזה. ולי נראה דבר שאין מתכוין לגיזה, ואקשי' ומי אמר רב הכי והאמר רב וכו' ותולש לאו היינו גוזז ובי"ט שרי דתלישה דבהמה לאו היינו גזיזה אלמא משמע דהדר בי' דלא שייך עוקר דבר מגידולו בבעלי חיים ומותר בי"ט לתלוש צמר במקום שחיטה ולשחוט משום שמחת י"ט ובלבד שלא יזיזנו ממקומו. וא"ת והיכי קס"ד מעיקרא למימר דבתלישת צמר איכא משום עוקר דבר מגידולו והרי סופה של מלאכה זו לדחות אצל י"ט שהרי הוא מותר לשחוט את הבהמה שהוא עוקר כל הגידול. וי"ל דשוחט לאו משום עוקר דבר מגידולו מחייב כלל אלא משום נטילת נשמה או אפי' משום צובע והילכך ליכא למימר סופה של מלאכה זו לידחות אצל י"ט דהא לאו מלאכה זו היא שנדחית אבל כשהוא תולש מחיים קס"ד דחשיב עוקר דבר מגידולו ולמסקנא לא קאי וכן תירץ הרא"ה ז"ל, וליכא למימר דהא דקאמר חייב משום גוזז היינו לאחר מיתה אבל מחיים חייב משום תרתי משום עוקר דבר מגידולו ומשום גוזז ולעולם מפלגי' בין מחיים ולאחר מיתה, לא היא דא"כ ה"ל לר' שמעון דהוא אמורא לפרושי הכין בהדיא. ועוד דאם איתא בבהמה מחיים אמאי שרי דנהי דלית ביה משום גוזז דלאו אורחה בהכי לגזוז אלא בכלי תיפוק לי' משום דהוי עוקר דבר מגידולו דאף ביד אורחי' לעקור, אלא ש"מ דל"ש בין מחיים ולאחר מיתה ואין אסור בתלישה אלא משום גוזז ועיקר בעיין דהתם לא הוה אלא אי אית ביה משום

עוקר דבר מגידולו ואסור או לא ושרי ואסיקנא דלא. וגרסי' בירושלמי דפירקין תמן תנינן השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו וכן תולש את השער לראות את המום ר' הילא בשם ר' שמעון בן לקיש מזו התולש בקדשים פטור. א"ר יעקב בר אחא ר' שמעון בן לקיש כדעתי' דאתפלגין התולש בקדשים ר' יוחנן אמר חייב ר' שמעון בן לקיש אמר פטור. ר' ירמיה בעי מחלפא שיטתי' דאתפלגין התולש כנף מן העוף המורטה והקוטמה חייב כלומר כי היכי דחייב ר' שמעון הכא דקאמר תולש חייב משום גוזז דאלמא תלישתו היינו גזיזתו כך יש לו לחייב תולש בבהמת קדשים משום דתלישה היינו גזיזה. ופריק דלא דמי דשאני עוף דאין לו גזיזה ותלישתו זו היא גזיזתו אבל בבהמה דאורחה בגיזה אינו חייב בקדשים עד שיגזוז והביא ראי' לדבריו שיש חילוק בין בהמה לעוף לענין תלישה ואמר תדע לך שכן הוא התולש מן המתה חייב תלישתה זו היא גיזתה ברם הכא אינו חייב עד שיגזוז כלומר בבהמה דאיפליגו בה אינו חייב בשבת על תלישתה עד שיגזוז דתלישה דבהמה לאו היינו גיזה והילכך לגבי קדשים נמי יש חילוק בין עוף לבהמה. ור' יוחנן סבר דאע"ג דשאני לענין שבת לענין קדשים דא ודא אחת היא, ואין להשיב היאך יאמר מתה על עוף מה שלא נמצא בלשון המקרא שהרי כיון שעוף הוא שם כולל ויש בו זכר ונקבה אפשר לכנות בו לשון נקבה ולומר מתה כן פירוש מורי נר"ו וכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל ומ"מ למדנו דאין חילוק בתלישה דעוף בין מחיים לאחר מיתה וכיון שכן מותר לתלוש נוצה של עוף במקום שחיטה בי"ט שהרי הותר בו לאחר שחיטה לצורך אוכל נפש וכיון שכן ה"ה קודם שחיטה שהדין שוה בשניהם והואיל וסופה של מלאכה זו לידחות אצל י"ט ה"ה ג"כ מתחלה שהוא מותר וכן פסק הרמב"ן ז"ל והרא"ה ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל אינו סובר כן שאסר לתלוש צואר של עוף קודם שחיטה הואיל ויכול לתלוש מערב י"ט וכן פסק הרשב"א ז"ל ולא בירר מאיזה טעם והמחמיר תבוא עליו ברכה:

והוא שקשרן. פי' שהרכיבן זה על זה ושזרן ביד דעכשיו מתקיימת התפירה ודלא כר' יהודה דאמר לקמן עניבה היינו קשירה:

דף עה.

אמר רב המותח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת. פרש"י ז"ל בגד התפור שנתפרדו חתיכות הבגד זו מזו במקצת ויש חוט אחד שיכול למתחו ולחברן אע"פ שלא קשר חייב משום תופר. וי"מ והוא שקשר אחר מתיחתו וחייב בתרתי דאי לאו הכי לא קיימי ואינו חייב כלל, ולא נהיר, ומ"מ שמעי' דדוקא בגד התפור שאין דרך להדק ולהרחיב אבל שעושין במפתחי החלוק או בבתי ידים מותר למותחו שהרי עשוי הוא להדק ולהרחיב

ולאו בגד תפור מיקרי וכן נמי כל תפירה שאינה מחברת זה בזה שהוא מותר למתוח החוט, וכן נראה הירושלמי דגרסי' התם המותח חוט צדדין חייב וטעמא משום דאותו החוט עשוי הוא להדק ולחבר שפתי הבגד לעולם וכן כתבו התוספות.

והיודע לחשוב בתקופות ומזלות וכו'. פי' רבי' יהונתן ז"ל לפי שהוא חכמה מפוארה ומכיר גדולות קונו שתקנם כרצונו ואין בהם כח לשנות מה שגזר עליהם ולא להיטיב ולהרע אלא ברצון הבור' שדן בהם בריותיו כחפצו ויכיר טעות המשתחוים לשמש ולירח שטועים בהם ואומרים שמריעים ומטיבים וידע להשיב את אפיקורוס ואת המגוש ע"כ.

והפוצעו אינו חייב אלא אחת וא"ת ליתני הפוצע חלזון פטור ור' יהודה מחייב ולא ליתני צידה כלל דבצידה כ"ע מודו, וי"ל דאורחא דמלתא נקט דסמוך לצידתו פוצעין אותו:

שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה וכו'. י"מ ואע"פ שאי אפשר בלא מיתה כיון דלא מתהני במיתתו שרי לר' שמעון דהא מודה ר' שמעון במלתא דלא ניחא ליה ולא מתהני מיניה דאע"ג דפסיק רישי' הוא דשרי וכמו שכתב הרב בעל הערוך ז"ל. וי"מ דהכא משום מלאכה שאינה צריכה לגופה אתי' בה. וא"ת א"כ כיון דר' יהודה מחייב בין בדבר שאינו מתכוין בין מלאכה שאינה צריכה לגופה ליחייב תלת תרי הא דאמרן וחדא משום נטילת נשמה תירץ הרמב"ן ז"ל דכיון דלא ניחא לי' וקשי ליה במיתתו אפי' ר' יהודה מודה בהא דלא הוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה ואינו חייב משום נטילת נשמה.

דף עה:

צובע במאי ניחא ליה. כלומר היכי שייך הכא צובע אצל שוחט:

והיינו מעבד. פי' ובמעבדו סגי ליה למתני דהא מליחה צורך עיבוד הוא ולא דמי לזורה ובורר ומרקד דקא חשבי' להו לתלת דהתם בשלשה עניינים הם זה בקשין וזה בצרורות וזה בקמח אבל באלו לא נשתנה העור:

אפיק חדא מינייהו. פי' מן החשבון אבל לא מן החיוב:

אמר רב אשי אפי' רבה וכו'. ליכא למשמע מינה דס"ל לרב אשי כרבה משום דמפרש למילתי', ולמפסק הילכתא כותי' דלא היא דרב אשי כרבא ס"ל דאין עיבוד באוכלין ורב אשי לדבריו דרבה קאמר ולי' לא ס"ל וכן פסק הרי"ף ז"ל כרבא דאין עיבוד באוכלין:

השף בין העמודים. פרש"י ז"ל מהלך בין העמודים כדי להדק ולהחליק העפר שבסביבותיהן. ואינו נכון אלא להחליק העור על ש העמודים:

והמסתת את האבן בשבת חייב משום מכה בפטיש פרש"י ז"ל אחר שנחצבה מן ההר הוא מתקנה לדעת אורכה ורחבה, וזה קשה דא"כ ליחייב משום מחתך דהא מיכוון אמשחתא וליחייב עוד משום ממחק שהרי מחליקה. וי"ל דאין הכי נמי דחייב משום

תלת וה"ק חייב אף משום מכה בפטיש.. וי"מ דמיירי באבן שנתקנה כבר אורכה ורוחבה אלא שהוא מתקנה עכשיו דק דק כדי ליפותה והילכך אינו חייב משום מחתך דהא אינו מחתכה ומשום ממחק נמי ליכא דהא אינו אלא כדי ליפותה ואין בזה צורך כלל ואנן בעינן דומיא דממחק עור דמשכן דאית בי' צורך וי"מ דסיתות אבן. הוא לאחר שנתנה בבנין שנותן עליה בקורנס או בפטיש לקובעה יפה וזהו גמר מלאכה דידה:

ויש במקומה כדי לכתוב שתים חייב'. פי' משום דהוה ליה כמוחק שתי אותיות ואע"ג דלא בעי' כדי שיהא מקום לכתוב שתי אותיות גדולות כאותה שמחק דהא לא אפשר מ"מ בעי' כעין אות שמחק שיהו בינונית ומאותה כתיבה שמחק שאם היא כתיבה אשורית בעי' נמי אשורית דאי לא אינו חייב לפי שאין לך מוחק אות קטנה אשורית שלא יהא בה כדי לכתוב שתי אותיות בכתיבה שאינה אשורית כגון מיש"ק שלנו וא"כ מאי גדולה ולא קתני גדולה אלא לאפוקי שיהא מקום כעין אותה שמחק לכתוב שתי אותיות בינוניות מאות אות שמחק שאם הוא אל"ף שיהא מקום לכתוב שני אלפין בינוניים ואם הוא בי"ת שיהא מקום לכתוב שני ביתין בינוניים או אחרות דומיא דהני דאי לא אין לך מוחק אות אפי' בינונית שלא יהא בה לכתוב שני ווין או שני יודין ומאי גדולה דקתני, דאין לומר מאי גדולה ה"ה בינונית ולאפוקי וא"ו או יו"ד קא אתי שאם מחקם אינו חייב משום דלא הוו גדולות דזה דחוק הוא מאוד. ועוד דתינח באותיות בכתיבה מאי איכא למימר, ומיהו מ"מ לא בעי' שיהיו שם דומיא דשם משמעון או יה מיהודה דלא נאמרו אלו אלא כדי לחייב משום מלאכת מחשבת לבד דסד"א כיון דאין במחשבתו אלא לכתוב שמעון או יהודה לא ליחייב קמ"ל כיון דשם הוא חייב אבל בכותב שתי אותיות באיזה אות שתהיה חייב דהא הוו בקרשים ז"ח ט"י כדי לזווגן אע"פ שאינן שם כן ראיתי לתלמיד אחד בשם רבו הרשב"א ז"ל:

זה חומר במוחק מבכותב. פי' וקמ"ל דמאן ת"ק ר' מנחם בר' יוסי הוא:

חסר אחת לאפוקי מדר' יהודה. פירוש וה"ה דמאלו קא דייק דליכא למימר תנא ושייר מדקתני אלו. ועוד למדנו ענין זה מדקתני משנה יתירא, הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת דהא רישא נמי קתני הכין והא דדייק לר' אליעזר מאלו לאו מאלו לבד קאמרי' אלא מכולה סיפ' קאמרי' אלא דרישא דסיפא נקט דאי תנא אלו אבות ותו לא אכתי הוה אמינא אלו נקראות אבות ודאי שאף ר' אליעזר מודה בהו משום דהך דהואי במשכן קרי להו אב אבל לעולם חייב אתולדה במקום אב אבל מדקתני מניינא ש"מ דלא מחייב טפי חטאות אלא באלו, והילכך כי אמרי' חסר אחת לאפוקי מדר' יהודה לאו מהא בלחוד קא

דייק דהא איצטריך נמי לר' אליעזר אלא דבין מרישא ובין מסיפא קא דייק אלא דנטרי' לה עד סיפא:

אמרו לו שובט הרי הוא בכלל מסך. פי' ואע"ג דאינייהו במשכן לא חשיבי למימנינהו במקום אלו:

מתני'

וכל שאינו כשר להצניע והוציאו בשבת אינו חייב עליו אלא המצניעו. פי' ודוקא בשהצניע כשיעור הזה דאפי' אכל שהוא חייב דהא אחשבי' לדידיה הא אדם אחר אינו מתחייב עליו, אבל בדבר שכשר להצניע ומצניעין רוב בני אדם כשיעור זה שזה מוציא, והיינו שיעורין שנאמרו לפנינו כגרוגרת באוכלין ואידך מילי כל חד וחד כדאיתי' אע"פ שזה אדם חשוב ועשיר ולא חשיב ליה כי האי ולא חזי ליה נמי כי האי שיעורא חייב, כן פירש רש"י ז"ל והרא"ה ז"ל:

גמ'

ואידך כיון דחלשא לא מצנע ליה. וא"ת והא בעי לאצנועי לחכם. וי"ל דאי לאחוויי' לחכם במראה שעל העד סגיא, א"נ דמיירי בתר דאחזיי' לחכם והיינו דמפיק ליה בלשון דם נדה:

אלא למצניעיהן. כלומר למצניעיהן דוקא דאחשבי' הא בסתם בני אדם לא מחייב אלא בשיעור גדול כגון רביעית למשקין דסבר ר' שמעון דבעי' לענין שבת דבר הראוי לכל אדם ואפי' לאדם עשיר וחשוב ולא אזלי' בתר רובא:

דף עו.

אכילה על ידי הדחק לא שמי' אכילה. פי' ובכי הא לא חשיב מצניע דבטלה דעתו אצל כל אדם ובעלמא דמחייבי' מצניע דמיבעי ליה למצניע למילתא דלמאן דמיבעי לי' כי האי גונא ודאי חזי שפיר:

אין מצטרפין לחמור שבהן. כגון קצת עצה להשלים לתבן כמלא פי פרה. אבל מצטרפי לקל שבהן שאם יש כאן מלא פי גמל מעצה פחות משהו יצטרף תבן עמו, והמוציאו לגמל חייב:

אבל אין ראויין לטמא מושב לא. פי' הרא"ה ז"ל והכא לא חזו תרווייהו לחדא מילתא דיבשין לא חזו לאדם ולחין לא קיימי לבהמה אלא לאדם מיוחד לאוכל וכמאן דלא חזו לבהמה הוא ע"כ, ופרקי' הכא נמי חזו תרווייהו לדוגמא:

דף עו:

הא בחדתי הא בעתיקי. פי' דעתיקי לא שאין נאכלין לפי שהן כזבובין בקערה:

סליק פרק כלל גדול

פרק ח - המוציא יין

המוציא יין וכו'. איידי דאירי בשלהי פירקין דלעיל בשיעור אוכלין, אירי השתא בשיעור משקין:

חלב כדי גמיעה. והוא פחות מרביעית מדפליג עלה ר' שמעון למימר דבעי' רביעית דהא לטפויי מילתא קא אתי, ומיהו בין שיעורא דכדי גמיעה בין שיעורא דרביעית לא הוי כגרוגרת דהא אפי' בשיעורא דרביעית אמרי' עלה בגמ' דכי הוי קרוש עומד על כזית אלמא משקין לחוד ואוכלין לחוד:

דבש כדי ליתן על הכתית. שאף ע"פ שהדבש עיקרו לאכילה לא אזלי' ביה לשיעור גרוגרת או כדי משקין לרביעית כדמשמע בפירקין דלעיל דעשב ראוי לגמל ואזלי' בתר גדי לחומרא והכא נמי כיון דחזי לרפואה ורפואתו שכיחא אזלי' בתר שיעורא זוטא לחומרא והכי איתא בגמר':

גמ'

אמר רבא אף אנן נמי תנינא. פי' דהוי רובע רביעית מדתני המוציא יין וכו' וקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית דאלמא משמע דהיינו שיעורא דמשקה והיינו שיעורא דיין דחשבי' ליה בהדי מזיגתו שיעמוד על רביעית כשיהא מזוג והיינו רובע רביעית כדי שיתן לתוכו שלשה חלקי מים ויעמוד על רביעית דהא ודאי מדתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית משמע דשיעורא דיין דרישא הוי בציר מרביעית דאלו רביעית לא ליתנייי' בבא באפי נפשה וליכללי' בכלל סיפא דכל המשקין ברביעית דליכא למימר דאתא לאשמועי' דכוס של ברכה הוי רביעית דא"כ בההיא דתני עלה הו"ל לפרושי בהדיא ורבא מסיפא משמע ליה דמזיגת כוס יפה הוי רביעית ומסתברא דנפשי' משמע ליה דכיון דבעי' במזוג רביעית בחי סגי ברובע רביעית:

דף עז.

אמר אביי שתי תשובות וכו' י"מ דאביי בתרתי פליג ארבא במזיגה וכן בשיעור דרביעית ומתני' מיירי ביין שראוי לכוס של ברכה ואע"ג דלית ביה רביעית, ולי נראה דלהאי פירושא מתני' ה"ק שיעור כשיעור מים שמוזגין בו כוס של ברכה:

והא נמי הא חשיב. פי' דאע"ג דזוטר שיעורי' כיון דחזי לרביעית ע"י מזיגה חייב:

תנא יין יבש בכזית. פי' ובעי' האי שיעורא אע"ג דהוי רביעית בלח משום דלא חזי לתוספת ע"י מזיגה:

א"ר יוסי בר' יהודה אף כשטמאו ב"ה לא טמאו אלא בדם שיש בו רביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית. וכתב הר"ר אשר ז"ל מלוניל דמהכא שמעי' לכל איסורין שבתורה שאם נפל כזית חלב ברוטב ובקיפה שמשערין ששים רביעיות לאותו זית הואיל ואם הי' לח הי' באותו זית רביעית. וכן מצאתי לרא"ה ז"ל בהלכות שלו שכתב כבר אמרנו למעלה שכשמשערין שיעור זה של ששים משערין אותו ברוטב ובקיפה ובחתיכות וכשמשערין ברוטב משערין לכזית ביצה ומחצה של רוטב שכשיעשה קרוש יעמוד על כזית ע"כ ואינו מחוור דלא אמרו אלא לענין הוצאת שבת דבעי' מידי דחשיב ובציר מהא לא חשיב וכן נמי לענין טומאה דבעי' כזית בשר ובציר מהא לא חשיב למיהוי כבשר לטמא אבל בשאר איסורין כזית בכזית משערין משום דששים שיעורא דרבנן הוא דמדאוריותא חד בתרי בטל והילכך אזלי' לקולא. ועוד דאם איתא דבשאר משקין נמי אמרי' דכזית קרוש הוי רביעית בלח אמאי איצטריך רב יוסף לומר ר' נתן ור' יוסי בר' יהודה אמרו דבר אחד דהא פשיטא לן דהאי שיעורא בכל משקה הוא, ועוד אביי אמאי קא דחי ליה אלא ש"מ כדקאמרן, וכן כתב בעל העטור ז"ל בהכשר הבשר וכן הורה הרשב"א ז"ל וכן עמא דבר על פיהם:

דף עז:

ולובן ביצה כדי ליתן במשיפא. פי' במשיפא של קילור שרגילין לשופו בחלב אשה:

קילור כדי לשוף במים. פי' שיש בו כדי להמחותו במים לשתי עינים:

כדי אחיזה ושיפא. שיהא בקילור כדי מה שנאחז בראשי אצבעותיו לבד משיפה:

. לאפוקי הדרוני דלא סביבות המכה:

אבר קטן של קטן בן יומו, והוא אצבע קטנה שלו או אחד מפרקי אצבע קטנה שלו:

מאי לאו בהא קמיפלגי וכו' ור' נתן סבר אבר קטן דגדול או אבר גדול של קטן. דהא חד קטן קאמר או אבר אי גוף, ודחי' לא דכולי עלמא וכו' וא"ת למה לי לאפוקי מדבי ר' ינאי דהא למסקנ' על כרחין כתנאי אתיא וכר' שמעון בן אלעזר. וי"ל דמתני' קשייתי' דתני סתמא כדי לסוך אבר קטן ולא תני אבר קטן שבבנים כדתני במתני' סיד כדי לסוד קטנה שבבנות:

דף עח.

לבר ממיא דמסן ולא מטללי פרש"י ז"ל שאין משקה יפה להמחות הקילור כמים מפני שאינו עב ואינו מסכך בעין כשאר המשקין שהן עבין ונדבקין על העין ומעכבין הראות והוא הנכון:

אטו מצניע לאו מוציא הוא פרש"י ז"ל והלא אינו חייב אלא ע"י הוצאה וקשיא לי דדילמא ה"ק בד"א במוציא שלא הצניעו דבהא הוא דבעי שיעורא, "אבלא בדבר שהצניעו המוציא אפי' בכל שהוא חייב משום דאחשבי'. וי"ל דמשמע ליה מצניעי סתמא דבהצנעה לחוד מחייב בלא הוצאה, אי נמי דהוה ליה למימר הכין בהדיא בד"א במוציאו (ולא) הצניעו אבל הצניעו ומוציאו בכל שהוא משום דאחשבי' אבל מדקתני מצניע סתמא משמע דאפי' מצניעו אחר מיחייב עלי' משום מחשבתו של זה וכרשב"ג וה"ה דהוה מצי לאוקומה במוציא עצמו שהצניעו אע"ג דקתני סתמא מצניע אלא דהא קמ"ל דרשב"ג היא וה"ק בד"א במוציא שאין לו לילך אלא אחר הוצאתו לפי שאינו יודע חשיבותו של דבר ובהא הוא דבעי' שיעורא אבל בדבר שהוא יודע חשיבותו של דבר יש לו לילך אחר מחשבתו של מצניע, זו היא שיטת רש"י ז"ל בעיני. והרמב"ן ז"ל פירש אטו מצניע לאו מוציא הוא אי לאשמועי' דמצניע בכל שהוא ליתני בד"א בשאר כל אדם אבל במצניע שכל שהוא אלא ש"מ דס"ל דמצניע לאו מוציא הוא, וה"ה דהוה ליה לאקשויי דכיון שהמוציאו אינו מצניעו אמאי מחייב בכל שהוא אלא דאלומי אלים לקושיא, ופריק דלעולם מצניע לאו מוציא הוא ומיירי באדם שדעתו תלויה באחרים ואינו מוציאו לפי שהוא חשוב בעיניו אלא שעושה מאמר רבותיו, והרא"ה ז"ל הוסיף על זה ביאור שכתב דפשיט' לן ודאי דבין לר' שמעון בן אלעזר בין לרבנן איכ' הפרש בין מוציא למצניע אלא לישנא הוא דקשי' לן קא למימר בד"א במוציא, אבל במצניעו כל שהוא ומדנקיט במצניע סתם משמע דאפי' אדם אחר מתחייב עליו בשביל זה שהצניעו והא דלא כרבנן דלית להו חייב זה במחשבתו של זה ומתניתא ודאי רבנן היא ולהכי לא ניחא ליה לפרושה כפשטה דבמצניע יתחייב עליו אדם אחר דהא לא אפשר אלא מאי קאמר במצניע דלאו מוציא והיינו דקא מתמה עליה אטו מצניע לאו מוציא הוא ומוקי לה בתלמיד שאמר לו רבו וכו' דבהא מודו רבנן:

ומודים חכמים לר' שמעון במוציא שופכין וכו' פירש אע"ג דאינהו אמרי שאם הצניעו רבו אפי' בכל שהוא מודים דבשופכין ליכא דמצנע להו ואינו חייב אלא ברביעית דבהכי חזו:

מתני'

גמי כדי לעשות תלאי וכו'. והאי שיעורא זוטר ממוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה דהא נפה וכברה אינן כבדים ודבר מועט סובלן, ור' יהודה פליג ומחמיר יותר דאפי' בשיעורא זוטר טפי מיחייב והיינו כדי ליטול הימנו מדת מנעל לקטן, י"מ דחבל או גמי

כדי לקשור מנעל קטן ברגלו שלא יפול ורש"י ז"ל פי' מדת מנעל להראות לאומן כמדה זו אני צריך, ומיהו בירושלמי אמרו דקטן שאמרו בקטן שיודע למעול:
נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין. והוא כדי לכתוב בו שתי אותיות גדולות ומשום קשר מוכסין הוא דמחייב בהאי שיעורא זוטא הא לאו הכי לא מחייב דסתם שתי אותיות לאו מידי דחזי לחייב על מוציא שיעור כדי כתיבתן:

דף עח:
גמרא
כיון דחריק במנא לא עבדי אינשי לפי שהחבל אוכל העץ ומשברו ואינו ראוי אלא לדבר רך דהיינו קופה שהיא עשוי' מלולבי תמרי:
סיב אחרים אומרים וכו'. פי' רבי' יהונתן ז"ל דהוא נמי אבל הוא חלוש שאין עושין ממנו לא חבלים ולא משיחות אלא שמפזרין אותם בקרקע הבית לנוי או לחמם הבית ועושין ממנה כמין מסננת שלוקחין עשרה מהם וכופלין אותן ומשימין אותן ע"פ הכלי שמריקין בו את היין כדי שלא יצאו היתושין דרך פיו:
תנא כמה קשר מוכסין שתי אותיות. כלומר שתי אותיות גדולות, ורמינהי המוציא נייר חלק אם יש בו כדי לכתוב עליו שתי אותיות וקא סלקא דעתך השתא בשתי אותיות דידן דזוטרין ופרק רב ששת דהיינו שתי אותיות של קשר מוכסין דס"ל לרב ששת דבעי' נייר חלק ושלא יהא מחוק כדי לכתוב שתי אותיות גדולות של קשר מוכסין. ורבא פליג עלי' דכל היכא דקתני סתמא שתי אותיות משמע שתי אותיות דידן שלא יהא מחוק וגם משמע שיהא בו בית אחיזה ואפי' יהא בית אחיזה נייר מחוק ויהא בין הכל כשיעור שתי אותיות גדולות, ופרכי' לרבא מדקתני המוציא נייר מחוק וכו' אם יש בלובן שלו כדי לכתוב שתי אותיות וכו' ובשלמא לרב ששת ניחא דבעי בלובן שתי אותיות גדולות היינו דקתני אם יש בלובן שלו כדי לכתוב שתי אותיות סתמא דמשמע גדולות ושלא יהא כנייר מחוק, אלא לרבא דאמר דבכל מקום דקתני סתמא שתי אותיות משמע שתי אותיות דידן גם בית אחיזה והכא נמי מיירי בדאית בי' אחיזה בלובן הכא ודאי בית אחיזה לא צריך בלובן דהא איכא נייר מחוק טובא דחשיבא בית אחיזה כן נראה מדברי רש"י ז"ל. ולי נראה לפרש דרב ששת בעי נייר שאינו מחוק כדי לכתוב שתי אותיות גדולות ובעי נמי בית אחיזה דאין כתיבה בלא אחיזה אלא דלדידי' בית אחיזה סגי לי' בנייר מחוק, והשתא אתיא לי' ברייתא שפיר דאיכא נייר מחוק ואיכא נמי לובן דהיינו שאינו מחוק כדי לכתוב שתי אותיות גדולות דסתמא דשתי אותיות הכי משמע, ורבא פליג עלי' ובעי בית אחיזה בנייר שאינו מחוק וסגי לי' בשתי אותיות דידן והכל בנייר

שאינו מחוק, והיינו דקשיא לי' ברייתא דקתני שיש בלובן לכתוב עליו שתי אותיות וכיון דקתני סתמא משמע דאיכא בלובן כל שיעורי' וכיון שכן בית אחיזה דהיינו נייר מחוק לא צריך למתניי' והוה לי' למיתנ' המוציא נייר חלוק כדי לכתוב שתי אותיות כי האי דלעיל ולא הוה לי' למיתני המוציא נייר מחוק דלרבא אין צורך לנייר מחוק ולא תקשי לרב ששת ברייתא דלעיל דקתני סתמא המוציא נייר חלק אם יש בו כדי לכתוב עליו וכו' ולא תני בה כלל נייר מחוק כנ"ל:

ת"ק סבר אסור לשהות שטר פרוע. והילכך לא משהי לי' לצור על פי צלוחיתו והא לכולי עלמא הוא דללוה לא חזי דלא משהי לשטרי' דילמא נפיל והדר גבי מיני', ור' יהודה סבר מותר לשהות שטר פרוע פי' ובשאין בכולו אלא כשיעור ליתן על פי צלוחית קטנה שאלו נקרע שוב אינו ראוי, ולעיל דאמרי' או בכולו כדי לכרוך על פי צלוחית קטנה של פוליטון מיירי לאחר שנקרע קרע ב"ד:

ת"ק סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכל היכא דלא מקיים לי' הלוה אע"ג דמודה בי' לא מהנה ולא מידי דכיון דהשתא מיהת לא משכחת עדים לקיימו לא חשיב שטרא וליכא למימר דהא צריך לו לצור על פי צלוחיתו דמיירי בשטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת דאין בו כדי לצור. א"נ דלא יצור צלוחיתו דחייש דילמא משכח דמקיים לי':

דף עט.

רבא אמר דכולי עלמא מודו בשטר שכתבו צריך לקיימו והכא בכותבין שובר קא מיפלגי, והא ודאי כיון דבהכי מוקמי' לה ה"ה דמצי למימר מודו בשטר שכתבו אין צריך לקיימו אלא משום דהכי קושטא דמילתא מוקמי לה הכין:

ור' יהודה סבר אין כותבין שובר. פרש"י ז"ל ואע"פ שכבר פרעו צריך להחזיר לו מעותיו אם לא ימצא השטר, וזה דין מחודש שלא נמצא בשום מקום אלא בזה וכתב הרא"ה ז"ל דהוא הנכון שבפירושים, וראיתי לאחד מן הגדולים שכתב בשם הרשב"א ז"ל דנפקא מינה לדידן דקיימא לן כרבנן דכותבין שובר שאם יש נאמנות בשטר כגון שכתוב בו ויהא נאמן כשני עדים כשרים לעולם שאין כותבין שובר ואם לא יתן לו שטרו מחזיר לו מעותיו ואכיל הלה וחדי ואינו מספיק לא חותם ידו ולא העדת עדים לפי שכבר האמינו כשני עדים, ומיהו אם כתב לו בב"ד שובר הא ודאי אין מחזיר לו כלום אלא אדרבה מגבין אותו לכתחלה בב"ד כיון דקיימא לן כותבין שובר ע"כ. וי"מ דר' יהודה סבר דכיון שיש למלוה לפרוע הסופר שכתב השובר חיישינן שמא לא יפרע הלוה ולא יוציאנו ועדיין רוצה המלוה בשטרו, ות"ק סבר דודאי לוה יוציאנו דבשביל מעות מועטים לא יעכב שוברו ביד הסופר והילכך לא חשיב לי' השטר, וזה אינו שהרי מן הדין חייב להחזיר לו

השטר בלא כלום ולא איירי' בשקרי ואינו בדין להתחייב בכך דחשיבא לי' שטרא מפני שיכול ליטול ממנו שלא כדין:

רב אשי אמר מפני שצריך לו להראותו לבעל חוב פי' ורישא דעד שלא פרעו חייב דקאמר אמלוה קאמר וסיפא דמשפרעו פטור דקאמר אלווה קאמר פליג ר' יהודה:

מתני'

עור כדי לעשות קמיע י"מ לכתוב בו קמיע, ורש"י ז"ל פי' לחפות בו קמיע, ומיהו בעור מעובד מיירי וכן משמע בגמרא דקא בעי שאינו מעובד בכמה:

קלף כדי לכתוב עליו פרשה וכו'. ואע"ג דקלף חשיב ושיעורו מרובה מעור היינו משום דשכיחא ואזלי' בתר שכיחא אפי' לקולא כדלעיל:

זפת וגפרית כדי לעשות נקב. פי' הרא"ה ז"ל דרכו של כסף חי ליתן אותו בקנים דקים ולסתום פיהם בזפת וגפרית וכשרוצין להוציא ממנו עושין נקב קטן בזפת או בגפרית ומוציאין ממנו א' וחוזרין וסותמין אותו נקב במעט זפת או במעט גפרית, ורבי' יהונתן פי' כדי לסתום נקב גדול שנסדקה החבית ומקלח היין בחוץ מרוב רוחבו ואין דרך לסותמו בשעוה לפי שאינה נדבקת בכלי כזפת וגפרית אבל בנקב קטן שאינו מקלח אלא שותת ויורד [סותמים] (משערי') בשעוה, וכן נראה מן הירושלמי דגרסי' אמתני' דזפת אמר רב הושעיא במזנק:

גמ'

שלשה עורות הן מצה וחיפה ודיפתרא מצה כמשמעה דלא מליח ולא קמיח ולא אפין. יש למדין מכאן דאין נותנין מלח בפת בפסח לפי שהמלח מחממו ומביאו לידי חימוץ, ולא נהיר דאם לאותו עור שנותנין מלח אמאי לא קרי לי' חמץ אלא דלא אמרו הכא מצה כמשמעו אלא שלא נתחמץ ומכיון שלא נתחמץ היינו שאינו מעובד תדע דהא רקיקי מצות מלח נותנין בהם כדכתיב על כל קרבנך תקריב מלח ואפי' הכי קראם הכתוב מצות, ויש לדחות דדילמא לא היו נותנין בהם מלח והא דכתיב על כל קרבנך תקריב מלח היינו בדבר הקרב לגבי המזבח וכדמוכח התם בזבחים אלא מהכא איכא למילף דמותר לתת בו מלח דאמרינן בפסחים ותיקא שרי והתניא אסור לא קשיא כאן במשחא ומלחא כאן במיא ומלחא :

ר

וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט. פירוש כל יפויי הגט ושלא כפרש"י ז"ל ואף על גב דדיפתרא חשיב טפי שיעורו מרובה משום דשכיח כדאמרי' לעיל ואף על גב דדיפתרא יכול להזדייף ואפילו הכי מותר לכתוב עליו את הגט אתיא כר' אלעזר דאמר

עידי מסירה כרתי, וא"ת אם כן מצה וחיפה נמי ראויין לכתוב עליהם את הגט לר' אלעזר ואמאי לא הוו שיעורייהו ככתיבת הגט, וי"ל דמצה וחיפה שכיח בהו מילתא אחריתי דזוטר שיעורי' והוה לי' שכיחא ושכיחא ואזלי' לחומרא אבל דיפתרא דחשיב ממצה וחיפה לא עבדי' מיני' קמיע וכ"ש לצור משקולת קטנה והילכך הוי לי' שכיחא ולא שכיחא ואזלי' בתר שכיחא ואפי' לקולא:

התם בבושלא. פי' בעור לח שאינו ראוי לעיבוד אבל ראוי לעיבוד אפי' אינו עומד לעיבוד כעיבוד דמי כדאמרי' לעיל והיינו עור יבש דראוי לעיבוד דקודם שנתיבש אין מעבדין אותו:

כך שיעור להוצאה. דהיינו חמשה על חמשה וטעמא לפי שאינו מעובד ובמתני' דקתני כדי לעשות קמיע מיירי במעובד דאלמא שני לן בין מעובד לשאינו מעובד, ופרקי' התם בקורטבלא שהוא עור שחלטוהו ברותחין דשוב אינו ראוי לישב עליו:

דף עט:

ורמינהי קלף ודוכסוסטוס וכו'. וא"ת והיכי ניחא לי' סיפא דקתני קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפלין, וי"ל דאיהו מפרש לה הכין קלף ודוכסוסטוס סתמן כדי לכתוב עליו מזוזה אלא א"כ בשהוציאו בפירוש לדעת תפלין דהתם אקלף הוא דמחייב בכדי פרשה קטנה שבתפלין אבל אמתני' קשיא, ופריק מאי מזוזה מזוזה שבתפלין כלומר תפלין איקרו מזוזה מן הסתם והכא מדנקט לישנא דמזוזה ש"מ שהיא פרשה אחת קטנה שבתפלין כדקתני במתני':

אמר רב דוכסוסטוס הרי הוא כקלף מה קלף כותבין עליו תפלין וכו'. איברא מילתא דרב לא אמר אלא דוכסוסטוס וקלף שוין הן ותו לא אלא דתלמודא הוא דקא פריש למילתי' תדע דקא שקלי' וטרי' במימרי' דרב ואסיקנא השתא דאתית להכי לרב נמי לא תימא דוכסוסטוס הרי הוא כקלף וכו' כלומר דלא אתא רב לאכשורי תפלין אדוכסוסטוס אלא לאכשורי מזוזה על הקלף דאלמא משמע דמימרי' דרב סתמא איתמר,:

תנן קלף כדי לכתוב וכו'. וה"ה דמצי לאקשויי מבריית' דלעיל דאסיקנ' דוכסוסטו' כדי לכתוב עליו מזוזה דמשמע דוקא מזוזה אבל לא תפלין אלא דעדיפא לי' לאקשויי ממתני',, וכי פריק למצוה איפריקא ברייתא:

קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שער. פי' ר"ת ז"ל דהי' דרכם לחלוק העור לשנים והחלק הדבוק בבשר בהמה נקרא דוכסוסטוס שהרי דוכסוסטוס בלשון יון דוך בשר כלומר מקום בשר שכן קורין לבשר סוסטוס, והחלק השני שהוא כלפי השער נקרא קלף והא דאמרי' קלף במקום בשר פירושו שהיו כותבין באותו חתך שכנגד הבשר לפי ששם

הי' עיבודו יפה וכן דוכסוסטוס באותו חתך שהוא כנגד השער ונמצא דלהאי פירושא לא היו כותבין לא במקום שער ממש ולא במקום בשר ממש וכן דעת רבי' האיי גאון ז"ל ויהיב סימנא כבוד אלהים הסתר דבר כלומר שיהא כתיבתן במקום חתך שהוא מקום הסתר, והרמב"ם ז"ל כתב בתשובה לחכמי לוניל ז"ל שטעות הוא לפרש ולכתוב כן שיניחו מקום שער ובשר שהכתיבה מיושרת בהן ויכתבו במקום חתך, והוא ז"ל פי' דהאמת שדרכם הי' לחלוק העור לשנים ואותו של צד השער נקרא דוכסוסטוס והשני שהוא דבק בבשר נקרא קלף ובדוכסוסטוס כותבין במקום שער ממש ובקלף במקום שהי' דבק בבשר והוא עבה ומשתמר יותר מן הדוכסוסטוס וכדאמרי' בשמעתין ר' מאיר הי' כותבה על הקלף מפני שמשתמרת, נראה מן הירושלמי דאמרי' גבי קלף שהוא קולף פני העור והוא צד הבשר שהם פניו של עור שאלו צד השער אינו פנים אלא אחורים והגויל הוא העור השלם שלא נחלק לשנים וכותבין עליו במקום שער:

אידי ואידי אמזוזה. והא דכתבה אקלף במקום שער, א"נ אדוכסוסטוס במקום בשר. הקשה הרא"ה ז"ל מאי האי דקאמר הא דכתבה אקלף במקום שער דהא מזוזה אקלף לעולם פסולה ואפי במקום בשר, ורש"י ז"ל נשמר מזה ופי' דודאי לא הדרי מאוקמתא דאוקימנא דאם שינה פסול דקאי אמזוזה ולומר דמזוזה דוקא על הדוכסוסטוס ולא על הקלף דא"כ אלא אידי ואידי מיבעי לי' ועוד דאם איתא דמכשרי מזוזה במקום בשר. הוה לי' לאקשויי נמי מזוזה אקלף מי כתבי' כדאקשי' בסמוך, והכא ה"ק הא דכתבה אקלף אפי' במקום שער וכ"ש במקום בשר דהלכות מזוזה אמקום שער והא דכתבה אדוכסוסטוס במקום בשר, והרא"ה ז"ל כתב דמאי דתני שינה בזה ובזה תרתי קאמר ותרתי מילי נינהו שינה בזה דהיינו מזוזה לכותבה על הקלף כלל או ששינה בזה ששינה בדין הקלף והדוכסוסטוס שכתב הראוי לכתוב בקלף במקום שער וכתב שראוי לכתוב בדוכסוסטוס במקום בשר והיינו תפלין שנכתבין במקום בשר ועל הדוכסוסטוס במקום שער, ולא גרסי' הא דכתבה אקלף אלא הא דכתב אקלף במקום שער א"נ אדוכסוסטוס במקום בשר, ובמקצת ספרים ראיתי כתוב אידי ואידי אמזוזה והא דכתבינהו אקלף במקום שער וכו' וזה מבואר כדבריו, ואית ספרי דגרסי' אידי ואידי אתפלין הא דכתבינהו אקלף במקום שער, א"נ אדוכסוסטוס במקום בשר, ולפום האי גירסא לא אתא לאשמועי' אלא דינא דתפלין דאף על גב דלרב נכתבין בין אקלף בין אדוכסוסטוס אם שינה מקום כתיבתן פסול ושינה בזה ובזה קאי אקלף ודוכסוסטוס בלחוד, ולא נהיר חדא דאידי ואידי לא ניחא להו להאי גירסא ועוד דכיון דאיכא האי שינוייא דמזוזה לא ניחא לי' דמישתמיט ולא תני לי', ואדרבה ניחא לי' לפרושי בהדיא לכולהו דיני, ועוד

דהוה במשמע דדוקא שינה מקום כתיבת העורות אבל שינה העורות וכתב מזוזה על הקלף שרי וליתא דאם כן ליקשי מזוזה אקלף מי כתבי' כדאקשי' הכין בסמוך:
ר' אחאי מכשיר משום יהודה בר' חנינא ואמרי לה משום ר' יעקב בר חנינא. ואפשר דר' אחאי אדתפלין בדוכסוסוטוס בלחוד קאי אבל במזוזה מודה הוא לת"ק דדוקא על הדוכסוסטוס ולא על הקלף דומיא דהא דרב. ועוד דלא מפשי' פלוגתא ביני תנאי בכדי, ועוד דאם איתא דאפי' אמזוזה פליג ליקשי מזוזה אקלף מי כתבי' כדאקשי' בסמוך:
כתבה מאי אילימא מזוזה מזוזה אקלף. מהכא שמעי' דמזוזה נכתבת על הגויל מדלא אקשי מזוזה אקלף ואגויל מי כתבי' כדאקשי' בסמוך גבי תפלין אלא ש"מ דפשיט' לי' דכתבי', וכן משמע מדאמרי' בסמוך ר' מאיר הי' כותבה על הקלף מפני שמשתמרת וכיון שכן כ"ש לגויל שמשתמרת בו יותר והילכך למסקנא דאסקנא דמזוזה נכתבת נמי על הקלף כשרה בכולן:
וליטעמיך תפילין אגויל מי כתבי'. פי' דגמרא גמירי להו הכי דתפלין אגויל לא כתבי' לעולם בגויל שלהם שנכתב במקום שער:
אלא כי תניא ההיא בס"ת. מהכא משמע דפשיטא להו מילתא דס"ת כשרה בכולהו ולאפוקי מן הרמב"ם ז"ל שאסר ס"ת בדוכסוסטוס וליתא דא"כ כי היכי דאקשי' הכא גבי מזוזה ותפלין הוה לן לאקשויי נמי אס"ת וליקשי ס"ת אדוכסוסטוס מי כתבי', ואי משום דס"ל להרב ז"ל דלמסקנא דמכשרי' מזוזה אקלף איכא לאוקמא לברייתא במזוזה ולא בס"ת, הא ליתא דאנן לרווחא דאוקמתי הוא דמוקמי' לה בהכין ולא משום דקשיא לן מידי כי מוקמי' לה בס"ת דמנה תיתי למפסל ס"ת שכתבו על הדוכסוסטוס, וכן פסק הרמב"ן ז"ל:
דכתיבן אמאי לאו דכתיבן אדוכסוסטוס. פי' על כרחין בדין דאלו מורידין עושין מהן מזוזה על כרחין דכתיבן תפלין אדוכסוסטוס דבהא הוא דשרי מזוזה ולא על הקלף, ודוקא בשכותבין אותה בגליון, אי נמי שאם היתה פרשת שמע ישראל בסוף הספר שיכול לכתוב אחרי' פרשת והי' אם שמוע. א"נ שאם נכתבה פר' והי' בתחלת שיכול הוא לכתוב עלי' בגליון פרשת שמע ישראל, אבל אין לפרש הא מורידין עושין שיחתוך פרשת שמע שהיא כתובה על הספר ויחברנה עם פר' והי' אם שמוע דהא אמרי' התם שאם כתבה שני דפין אף על פי שחברן פסולה ולא נראה כן מפי' רש"י ז"ל:
מזוזה אקלף מי כתבי' אין והתניא. סיעתא היא כתבה על הקלף וכו' ר' מאיר הי' כותבה על הקלף והא דסייעא מדר' מאיר ולא ליקשי לי' מדת"ק משום דמעשה רב, מ"מ:

השתא דאתית להכי לרב נמי לא תימא דוכסוסטוס וכ'. כבר פירשנו למעלה דעיקר דברי רב לא היו אלא דוכסוסטוס וקלף אחד הם אלא דמעיקרא היינו סבורים להשוותם לענין תפלין ועכשיו חזרנו לפרש שלא נאמר אלא להשוותם לענין מזוזה, והילכך תפלין אינן נכתבין אלא על הקלף דוקא ולא על הדוכסוסטוס ולא על הגויל כדאקשי' לעיל תפלין אגויל מי כתבי' וכדתניא הלכה למשה מסיני תפלין על הקלף דהוא לעיכובא והא דתני מזוזה על הדוכסוסטוס למצוה אבל ה"ה שכשרה בקלף ובגויל, א"נ הכי קתני ומזוזה אף על הדוכסוסטוס, והא דתניא שינה פסול אתפלין קאי והא דתניא שינה בזה ובזה פסול קאי אתפלין שאין נכתבין אלא על הקלף וקאי נמי אמזוזה שאינה נכתבת אקלף במקום שער, אי נמי אדוכסוסטוס במקום בשר כנ"ל. אי נמי קאי אמזוזה כדמעיקרא אתיא דלא כהלכתא ואליבא דת"ק דר' מאיר.

כתב הרא"ה ז"ל ויש אומרים דקלפים שלנו כיון שגורדין אותן יפה במקום שער דינן כמו שנחלקו ומה שנשאר דינו כקלף ליכתב במקום בשר ולפי דבריהם אלו לא גרדום אסור לכתוב במקום בשר ע"כ, פי' לפי' דאלו לא גרדום אסור לכתוב תפלין במקום בשר וכ"ש במקום שער משום דהרי הן כגויל שהרי כולן נעבדין שלמים אבל מזוזה כותבין בהן בין במקום שער ובין במקום בשר והוא ז"ל כתב שאינו נכון, אבל הנכון שזה הי' לפי עיבוד שלהם שהגויל הי' עיבודו במקום שער ולא הי' ראוי במקום בשר אבל בעיבוד שלנו שהוא מתוקן במקום בשר בדברים שנכתבין במקום בשר הרי הוא כותב ואפי' לכתחלה עכ"ל. וכן ודאי מסתברא דכיון שהוא מתוקן יפה במקום בשר והכתיבה מיושרת בו מאי שנא חתכו באמצע שהוא מותר משלא חתכו אדרבה כל שלא חתכו הוא חזק ומשתמר יותר, וכל זה לדברי הרמב"ם ז"ל שפי' שהקלף הוא אותו צד שדבק בבשר אבל לפי' ר"ת ז"ל שיש להם לכתוב במקום חתך אין כותבין תפלין בקלף אלא א"כ גורדין אותו מצד הלבן ויכתוב באותו גרד דבכי הא חשיב קלף:

דף פ.

תנא שתי אותיות בדיו שתי אותיות בקולמוס וכו'. פי' או שתי אותיות בקולמוס האי או האי:

אמר רבא הוציא שתי אותיות וכתבן. פי' בנייר שמצא בר"ה או שהוציא פחות מכשיעור חייב שתים אחת משום כתיבה ואחת משום הוצאה, אי נמי שלא כתב כתיבה שיהא ראוי עלי' להתחייב:

כתיבתן זו היא הנחתן. ואע"ג דבעי הנחה ע"ג מקום ארבעה הכא שאני דאחשבי' למקום הנחתן דומיא דזרק ונח בפי הכלב או בפי הכבשן:

כמי שנקלטה או נשרפה ופטור וכתיבה לעיל גבי שיעורא דדיו שמתיבשת כשריפה באוכלין:

כגון שהעבירה תוך שלשה, פי' דהויא כמונחת, ואם תאמר אם כן מאי איריא דרך עלי' אפי' אין דרך עלי' נמי דהרי היא כמונחת כיון שהוא תוך שלשה. תירצו בתוספות דהא קא משמע לן דאף על גב דהיא תוך שלשה לגרוגרת ראשונה אף על גב דאינה תוך שלשה לקרקע חייב דכארעא סמיכתא דמי:

כאן בזורק כאן במעביר. פי' דמעביר אפי' רבנן מודו דלא בעי' הנחה ע"ג משהו וכיון שכן המוציא שיעור שלם מרה"י לרה"י דרך ר"ה והיתה ידו סמוכה לארץ יתוך ג' חייב שתים א' משום הוצאה וא' משום הכנסה, ובדין הוא דלשמעי' האי דינא אלא דקא משמע לן רבותא דאף על גב דחצי שיעור זה מונח ברשות זה וחצי שיעור מונח ברשות אחרת כל שהעבירה דרך עלי' מצטרפין. אמר רבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם, כגון מר"ה לר"ה ורשות היחיד באמצע כזה*) **(רשות הרבים בית רשות הרבים)** דהשתא ודאי כשהוציא חצי גרוגרות מביתו לר"ה ואח"כ הוציא האחר לר"ה האחר פטור דהא ודאי חיוב חטאת דאיכא בינייהו מחלוקת ולא מצטרפי, אבל כרמלית באמצע ר"ה ושני בתים פתוחים א' לר"ה וא' לר"ה וכרמלית באמצע לא דהא חשיבא כחדא רשותא כזה:

*)

אבל פיסלא פי' עץ רחב ארבעה מפסיק ברוחב ר"ה וממלא את כל רחבו והוא גבוה שלשה דהוי רשות לעצמה ומ"מ כיון דעומד לינטל לא חשיב נהפסיק וכגון ששני בתים פתוחין א' לר"ה וא' לר"ה והפיסלא באמצע כמו שציירנו בכרמלית:

(בית רשות הרבים כרמלית רשות הרבים בית)

הא דקתני לשתי רשויות פטור איכא דקשיא להו הא דאמרי' בפ' הבונה כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בציפורי חייב וליתא דהתם הרי כבר כתב שתי אותיות מיהא אלא דאף על גב דלא קריבי אהדדי חייב משום דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי אבל הכא איסור הוצאה לא תליא אלא ברשויות ורשויות הא מחלקות והוה לי' כמי שאכל חצי זית חלב מחתיכה זו וחזר ואכל חצי זית אחר מחתיכה זו דאין זו תלוי' בזו ומיקרו שתי העלמות, ומאן דפליג עלי' סבר דאין רשויות מחלקות אלא דשם רשות הרבים אחת היא:

ואזדא רבא לטעמי' דאמר רבא וכו'. והא דרבא לאו בפי' איתמר אלא מכללא איתמר דאמרי' התם שלש מדות לענין גיטין שאינן דומות לשבת ולא חשיב בהנהו פיסלא אלא ש"מ דפיסלא כרשות גיטין דמיא וכשם שחולקת רשות לעצמה דאם זרק לה גט בחצרו

ומנח אפיסלא לא מיגרשה משום דחד מקום מושלי אינשי תרי מקומי לא מושלי אינשי כך חולקת רשות לשבת:

מתני'

חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב פי' שראוי לעשות ממנו כמין כור קטן לצרוף בו זהב, וטיט ראוי הוא לעשות ממנו פי כור של צורפי נחושת שאם יעשהו מחרסית יתבקע מרוב חמימות רבוי הנחושת. ר' יהודה אומר כדי לעשות פוטפוט, שהוא כנו של כור:

גמ'

למימרא דשיעורא דר' יהודה וכו'.., ואם תאמר ומאי קושיא שהרי אין אומרין בשיעורי שבת זה דומה לזה ואי אזיל ר' יהודה לחומרא גבי מנעל לא אזיל גבי חרסית דכל שיעורי שבת כל אחד לפי חשיבותו. וי"ל דקים להו לתלמודא דבכולי שבת רבנן אזיל בתר דשכיחא טובא ואזלי לקולא ור' יהודה בתר דלא שכיחא כולי האי ולחומרא והיינו גמי דשכיח טובא לנפה וכברה ואזלי לקולא ור' יהודה סבר דכיון דחזי למדת מנעל אף על גב דלא שכיח כולי האי אזלי לחומרא והכא נמי לר' יהודה כיון דחרסית חזי לעתים לפי כור אע"ג דלא שכיח כולי האי הוה לי' למיזל לחומרא. והכין מפרשי' נמי מאי דאקשי' גבי כלכול ומאי דמפרקי' נמי זוטר מדרבנן ונפיש מדר' נחמי' וה"ק ר' נחמי' ודאי אזיל בתר דלא שכיח כולי האי אלא דאזיל לחומרא יותר מדר' יהודה דס"ל לר' יהודה דבכל מלתא דלא שכיח כולי האי לא מחמרי' כולי האי. וקשיא לי א"כ דחרסית כדי לעשות פטפוט שכיחא טובא אמאי לא אזלי רבנן בתרה לקולא, וי"ל דסבירא להו דשכיח לעשות פי כור כלעשות פטפוט ומילתא דשכיחא ושכיחא אזלי' לחומרא כנ"ל:

דף פ:

צידעה ובת צידעה. פרש"י ז"ל צידעה טינפלא וסדין אותה להשכיב השער, כן פי' רבי' יהונתן ז"ל בלעז פול"ש. ובת צידעה היא מה שלמטה הימנה:

אאנדיפא. פי' שצריך ביצת הסיד שהוא עב כדי לסותמו יפה:

אפי' תימא רבנן קלקולו זהו תיקונו. פי' קלקולו שמפסידו בתערובת חול ומשחירו זהו תיקונו שמתירו לסוד בו והילכך האי דקשי לי' שמשחירו מעליותא הוא לגבי' שמתירו לסוד בו ומשערי' בי' וכ"ש דאתיא כר' יהודה שהרי החול יפה לסיד ומחזקו:

דף פא.

מתני'

עצם כדי לעשות תרווד והוא כף בלשון קודש שלועזים קוליאר, ר' יהודה אומר כדי לעשות אף, וקס"ד השתא ששיעורו כדי לעשות מפתח של עץ דשיעורי' נפיש ואמרי' בגמ' דלא הוא אלא אפי' פותחת ששיעורו בשן אחת שתשבר מן הפותחת ולעשות ממנו שן אחת, ורש"י ז"ל פי' שנים הקבועים בה ולא היא עצמה ועושין אותם מעצם. ואני שמעתי חפי פותחת הוא כעין אותו ברזל שנוקב המפתח נכנס שם וקורין אגוי"ה בלעז והפותחת הוא אותו פס שקורין פ"ן שאותו ברזל מחובר שם:

ר' אליעזר בן יעקב אמר כדי לזרוק בבהמה פי' דלא טרח איניש למשקל צרור משום עוף להבריחו דבקלא בעלמא דרמי' לי' אזיל לי':

נמנו וגמרו מלא היד. פרש"י ז"ל מלא היד בין שלשתם או אפי' הם ד' וה' וכן כולם מלא היד. והרא"ה ז"ל כתב דמסתברא דכל אחת ואחת קאמר:

כרשיני בבליאתא. שהן צרורות עפר של בבל שאינן ראויין לקינוח:

אמר רבא אסור למשמש בצרור. פי' ר"ח ז"ל בידו להחליקו כדי לקנח בו שלא יקרע שיני האבן הכרכשא משום דמיחזי כמתקן מנא, ואקשי' אם לא יחלוק יעקור הכרכשא, ופרקי' כלאחר יד שרי להחליקהף.

א"ר ינאי אם יש מקום לבית הכסא מלא היד ואם לאו בהכרע. בכאן הפסיק רש"י ז"ל ופי' ואם אין לו מקום קבוע די לו בהכרע שהוא כאגוז ואחר כך גריס מדוכה קטנה של בשמים אמר רב ששת אם יש עלי' עד מותר כלומר אם בא לקנח במדוכה קטנה של בשמים אסורה לטלטל אלא אם יש עלי' עד קינוח שהיא עשוי' לכך אבל בלאו הכין אסור שהרי מלאכתה לאיסור, ולא נהיר חדא דלא שייך הכרע אלא בפלוגתא דתנאי או אמוראי אבל הכא ליכא פלוגתא ועוד דאין דרכן של בריות לקנח במדוכה קטנה של בשמים, והנכון לפרש ואם אין לו מקום קבוע לבית הכסא לא התירו לטלטל כל א' וא' כמלא היד אלא ג' אבנים כל אחת כמדת מדוכה קטנה של בשמים. אמר רב ששת אם היא גדולה ממדוכה קטנה של בשמים ויש עלי' עד מותר. וכתב הרא"ה ז"ל דה"ה נמי לאבנים הרבה בשיש עליהן עד שהוא מותר:

אף התולה עצמו בבית הכסא. פי' שיושב על ארכובותיו ואינו מניח עגבותו בספסל של בית הכסא:

דף פא:

מהו להעלותן אחריו לגג. פי' דדילמא לא התירו אלא בבית הכסא שהוא רחוק מביתו שלא הי' יכול להכין מאתמול אבנים אבל בסמוך לביתו או שהוא בבית או שבא ליפנות בגגו דילמא לא התירו שהי' לו להזמינם מאתמול או דילמא לא שנא:

האי פרפיסא שרי לטלטולא. פי' עציץ נקוב שיונק מן הקרקע ויש בו עשבים בעלי ריח שרי לטלטולה ולאיתהנויי מריחא כדשרי' בצרור משום קינוח ודחי' אם אמרו גבי קינוח שהוא לצורך ואיכא כבוד הבריות יאמרו גבי עשבים שאין בריחן כבוד הבריות. והילכך כיון דאיכא משום תולש מדרבנן לא שרינן כולי האי ואמרו המפרשים ז"ל דדוקא נקוב הוא דאסור אבל כל זמן שאינו נקוב דלית בי' משום תולש ואינו מחוסר אלא הזמנה אם הכינו מבעוד יום מותר לטלטלו. כדאמרי' מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכיו והוא שיחד לו קרן זוית והכא נמי דכיון דחזי לריחא כדאמרינן הדס במחובר מותר להריח בו דכיון דלריחא עביד לא עביד למקצייי' מהני לי' הכנה. וא"ת דילמא אי שרית לי' לטלטולי' דלמא אגב הטלטול אתי למיתלשי'. לא היא דדבר שאין מתכוון הוא ושרי. ועוד דאפי' תלוש כיון שאין הכלי נקוב ליכא אלא איסורא דרבנן ובכי הא לא גזרו:

חייב משום תולש. פי' רש"י ז"ל דהאי חייב לאו דוקא דאורייתא אלא איסורא דרבנן הוא וקרי לי' חייב משום דדמי לתולש. ודומה לו הבא על הכותית חייב משום נשג"ז דלאו מדאורייתא הוא אלא מדרבנן דאי חייב משום תולש מדאורייתא קאמר היכי שרו רבנן לטלטל צרור שעלו בו עשבים לקנח בו משום כבוד הבריות. והא איכא איסור כרת וסקילה והוא נכון:

הואיל ואיכא תורת כלי עלי'. פי' ואף על גב דאיכא סכנה וכשפים נימא דיותר ראוי להתירו בשבת מצרור הואיל ובחרס איכא תורת כלי עליו:

דף פב.

היו לפניו צרור וחרס. פי' בשבת רב הונא אמר מקנח בצרור ואין מקנח בחרס משום סכנה דילמא קורע אבל לכשפים משמע דלא חייש לפום מאי דאוקמי' לקמן באוגני כלים, ורב חסדא אמר מקנח בחרס ופליג אדר' יוחנן דלעיל.

באוגני כלים. שהם חלקים ולא קרעי. מהכא משמע דלא חייש לכשפים דהא לא פריק אלא דלית בי' סכנה:

:..

היו לפניו צרור ועשבים. יש מי שפי' בשבת ובמקנח בעשבים בעודן מחוברים ומאן דאסר בצרור משום דלאו בר טלטול הוא אבל בעשבים מותר כל היכא שלא יתלשם, ומאן דאסר בעשבים חייש דילמא אתי למתלש והרא"ה ז"ל פי' דמיירי אפי' בחול משום דעשבים לא ידיעי ואיכא מינייהו דמזקי:

מתני'

אמר לו ר' יוסי משם ראי' ולחשוף מים מגבא. כלומר אדרבה סופי' דקרא כדידי מסתברא:

גמרא

ומסתברא שיעורא דר' יוסי נפיש. פירוש קושיא הוא כלומר מדבריהם נראה דר' מאיר מחמיר יותר מר' יוסי דהא ר' מאיר לא יהיב שיעורא למילתי' אלא אפי' חרס פורתא דחזי לחדא גחלת ואילו ר' יוסי בעי חרס כדי לקבל בו רביעית ונפיש שיעורא ואלו מן המקרא שהם מביאין ראי' לדבריהם משמע איפכא דהא לחשוף מים הוי זוטר שכן דרך המקללים לקלל בתחלה שלא יותר לו כלי גדול ואח"כ כלי קטן דאי ס"ד קרא דר' יוסי דלחשוף מים נפיש לייט לי' במנא זוטר וכו'. אמר אביי לחתות אש מיקידה גדולה, דהשתא נפיש שיעורי' דר' מאיר והשתא אתי קרא שפיר דודאי הכין משמע מיקידה גדולה מדקתני כדי לחתות ולא קתני כדי שיקח משמע שגחלים הרבה יש שם וחותה אדם מהם כרצונו לפי שהוא חרס גדול:

שפיר קאמר לי' ר' יוסי לר' מאיר. דהא מדלייט לה בה ש"מ דחזי בהאי שיעורא דאי לא מאי לווטא וכיון שכן אמאי אינו חייב לר' מאיר בהאי שיעורא:

סליק פרק המוציא יין

פרק ט - אמר רבי עקיבא

אמר ר' עקיבא מניין לעבודת כוכבים וכו' פרש"י ז"ל דאיידי דבעי למיתני מנין שמרחיצין את המילה כייל להו לכל הני דקאמר בהו מניין, ולדידי קשיא אם כן ליתני ברישא מנין שמרחיצין את המילה ואגרא דידי' ליתני כל הני דהא איכא בתלמודא טובא הכין, ועדיין צריכין אנו לרבי' יהונתן ז"ל שפי' דהא דקא מתחיל במניין לעבוד' כוכבי' איידי דסליק מפרקין דלעיל דתני שיעור כלי חרס ואסמכי' אקרא תנא עבודת כוכבי' נמי ואסמכי' אקרא דתזרם כמו דוה וא"ת והא קרא במשמשי עבודת כוכבי' כתיב דהכי כתיב וטמאתם את צפוי פסילי כספך ואת אפודת מסכת זהבך תזרם כמו דוה ואלו משמשי עבוד' כוכבי' לכולי עלמא לא מטמו במשא כדאית' בגמ'. כבר פירשו בירושלמי דמיירו בצפוי ואפודא דמיחברו בגופה של עבודת כוכבים דהוו ממש כגופה:

גמ'

תנן התם מי שהי' ביתו סמוך לעבודת כוכבים וכו'.. והא דקא מייתי' האי מתני' הכא לומר דמתני' דהכא לאו כולי עלמא מודו בה דעבודת כוכבים כנדה דהא איכא רבנן דפליגי עלי' דר' עקיבא דאמרי כשרץ:

כונס לתוך שלו. והתם במס' עבודת כוכבים אמרינן דעביד לה בכי האי גונא דלא מתהניא עבודת כוכבים מינה כגון דעביד באותן ד' אמות בית הכסא או מידי אחרינא:

דף פב:

נדון מחצה על מחצה כתב הרא"ה ז"ל הנכון בזה לומר שאין חלוקה זו כשאר כותל דשותפין דעלמא שיש זכות לשניהם בכל האבנים אפי' באותן של צד חבירו אבל כאן אינו כן אלא מה שלצד עבודת כוכבים שלה ומה שלצד שלו שלו וטעמא משום דתרווייהו ניחא להו בהא של עבודת כוכבים שפיים שלה נעבד ועובדים לכל אבן ואבן שבצד שלה וישראל ג"כ ניחא לי' במה שבצד שלו שיהא שלו וכיון שכן אפי' השתחוו למה שבצד שלו אינו נאסר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומה של עבודת כוכבים אסור ומה שלצד שלו מותר והוא שמכיר אבניו ועציו ע"כ,, דאם אינו מכיר אסור משום דעבודת כוכבים אסורה בהנאה מדאורייתא ובמילי דאורייתא לית בריר:

.

באבן מוסמה. פרש"י ז"ל כגון אבן שהיא שומה ביתדות וכלים תחתי' ואינה נוגעת בהם ובא הזב וישב עלי' הכלים טמאין ואף על פי שאין הזב ולא האבן שהוא יושב עלי' נוגעין בהן מדכתיב וכל הנוגע בכל אשר יהי' תחתיו יטמא דמשמע דכל מה שתחתיו טמא ואף מה שאינו נוגע בו. והקשו עליו בתוספות אם חדושא של אבן מוסמא מפני שאינה נוגעת בכלים אפי' כל דבר שהוא תלוי נמי אף על פי שהוא ראוי לקבל טומאה הוי חדוש שמביא טומאה למה שאינו נוגע בו ואינו נשא ועוד דהא קרא דכל אשר יהי' תחתיו אוקימנא לעליונו של זב כגון אם יהי' כלי או כסות על ראשו. והכי דרשי' לי' התם בנדה פרק בנות כותיים וכל אשר יהי' על ראשו ותחתיו הזב יטמא והילכך לעליונו נדרש ולא למשכבו כמו שפי' רש"י ז"ל. ועוד דהא כלים שנישא עליהם הזב אינן טמאין כדתנן כל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למושב ולמשכב האדם. ובספרי דרשי' לה לאבן מוסמא מוהיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא. ופי' הם ז"ל שאבן מוסמא היא אבן גדולה נתונה על גבי כרים וכסתות והן משכבות ומושבות ואינה תלוי' ע"ג יתדות אלא היא מונחת עליהן ובא הזב וישב עלי' טמאין מדרס והיינו חדושא של אבן מוסמא שהי' בדין שלא אהא טומאת משכב אלא במה שהוא שוכב בו או שישיבתו ניכרת כלומר שהוא מכביד עליהן כגון עשר מצעות זו ע"ג זו ולא כשאין ישיבתו ניכרת כגון אבן מוסמא שלא ניכרה ישיבתו שהרי אינו מכביד כלום שכבר היתה האבן כבדה כל כך שלא הוסיפה כלום בענין ישיבתו ומ"מ מודים הם לרש"י ז"ל שאם הזב יושב על אבן' מוסמא שמטמא משכבות ומושבות שתחתי' לפי שטומאת אבן

מוסמא לטמאת משכב ומושב נתרבית דין זה ודאי אמת הוא, אבל קשה על זה אם זו בלבד אבן מוסמא הא דאמרי' במס' כלים אבות טומאות השרץ ושכבת זרע וטמא מת למעלה מהן נבלה למעלה מהן בועל נדה למעלה מהן זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו, למעלה מהן מרכב שהוא מטמא תחת אבן מוסמא והא היכי אתיא אם כשהמרכב למעלה על גבי האבן ומשכבות ומושבות תחתי' לומר שהם טמאים זו אי אפשר שאין משכב ומושב עושה משכב ומושב ועוד שהרי בועל נדה עושה כיוצא בו שאם יושב ע"ג אבן מוסמא מטמא משכבות ומושבות שתחתי',, והכי איתא בהדיא בתורת כהנים דבועל נדה הרי הוא כנדה כדכתיב ותהי נדתה עליו. ואם כן מאי רבותי' דמרכב דקתני למעלה מהן מרכב, ועוד דהא בשמעתין משמע דטומאת אבן מוסמא הוא ענין דומה למשא דאמרי' כי פליגי באבן מוסמא כלומר ומשא דקתני במתני' ר' עקיבא היא אבן מוסמא והוא היסט כדמשמע לקמן. לפי' יש לפרש הא דמס' כלים כמו שפי' ר"ח ז"ל כאן שהאבן היא נתונה ע"ג משכב ומושב של זב הטמאין וטהור יושב על האבן טמא לפי שהוא נישא מחמת משכבו שהוא טמא והרי האדם טמא כאלו ישב ע"ג המשכב ממש או נישא מחמתו בלי הפסק והיינו ההיא דבמס' כלים שיש אבן מוסמא על המרכב והטהור עלי' והוא טמא וטומאה זו היא בכלל היסטו של זב שהוא טמא נושא את הטהור כדלקמן וכדתנן אצבעו של זב תחת הנדבך והטהור יושב על גביו מטמא שנים ופוסל אחד כלומר עושה ראשון ושני בחולין ופוסל שלישי בתרומה והרי הטהור כאלו הוא הזב עצמו שהוא אב הטומאה ודוקא בעודנו ביחד עם הזב אבל פירש הזב או הטהור אינו מטמא אלא אחד ופוסל אחד, ואף כאן הטהור הוא נישא על הטמא שהוא המרכב וטמא מדין היסט וזה קשה דאמרי' דמצורע מטמא באבן מוסמא וההיא לא מדין היסט הוא שאין היסט אלא בזב שהיסטו לא מצינו לו חבר בכל התורה כולה ועוד דבכמה דוכתין בתלמודא נתרבית. אבן מוסמא מדין משא כדין היסט, ע"כ נראה שיש ארבעה ענייניים באבן מוסמא, הראשון שיש בכלל אבן מוסמא כשהזב יושב על האבן ומשכבות ומושבות תחתי' והוא מטמא אות' כשהוא ראוי למשכב, והוא כפי' התוספות ודין זה מדין משכב ומושב היא שכן מצינו שנתרבית אבן מוסמא לטומאת משכב ומושב דאמרי' בת"כ מניין לעשרה מרכבות זו על זו ואפילו באבן מוסמא ת"ל כל המרכב וכן במס' זבים אמרי' כל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם והיינו נישא עליו ואפי' באבן מוסמא. והשני כשהטהור יושב על האבן ותחתי' משכב ומושב של זב שהוא טמא כפי' ר"ח ז"ל שכן מצינו שנתרבית אבן מוסמא לטמא הטהור היושב עלי' דאמרינן התם בספרא והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא

מנין לעשרה מושבות זו על זו ואפי' ע"ג אבן מוסמא ת"ל והיושב מקום שהזב יושב ומטמא הטהור יושב ומיטמא הרי שיש בענין משכב ומושב שני דינין בענין אבן מוסמא, ועוד שני ענינים אחרים בדין אבן מוסמא בענין משא, הראשון שהטהור נושא אבן גדולה ועלי' טומאה בכדי שאינה מכבדת על האבן, והשני שהטמא או הטומאה נושאין את האבן והטהור עלי' בכדי שאינו מכביד, והילכך בכל מקום שהוזכרה אבן מוסמא בלשון סתם הוא באחד משני ענינים אלו, אבל כשהוזכרה בענין משכבות הוא באחד משני ענינים הראשונים, ומעתה כשהוזכרה אבן מוסמא גבי זב בענין משכבות ומושבות הוא בין לטמא הזב מה שתחתי' והיא בין לטמא הטהור היושב עלי', ודין טהור נושא אבן גדולה ועלי' טומאה משכחת לה כשהוזכרה אבן מוסמא גבי מצורע בלשון משא הוא לטמא מה שתחתי' כגון שהטהור נושא בשר מצורע ע"ג אבן גדולה וכן דם הנדה והוא כעין משא שהטהור נושא את הטמא, ודין טמא נושא את האבן והטהור עלי' משכחת לה כשהוזכרה אבן מוסמא בהיסט הזב בדין כלי חרס הוא שהזב נוטל אבן גדולה ועלי' כלי חרס בכדי שאינו מכביד וזה נקרא היסטו של זב שהטמא נושא את הטהור, ודין טומאה נושאת את האבן והטהור עלי' משכחת לה כשהוזכרה אבן מוסמא גבי עבודת כוכבים דודאי בעבודת כוכבים אבן מוסמא במשכב ומושב לא משכחת לה שאין עושה משכב ומושב אלא אדם ולא עבודת כוכבים אלא משכחת לה כעין היסטו וכגון שהיתה אבן גדולה בכף מאזנים והאדם עלי' בכדי שאינו מכביד ועבוד' כוכבי' בכף שניי' והכריעה היא שהאדם טמא מדין היסטו של עבודת כוכבים, או משכחת לה משום משא בלחוד כגון שעבודת כוכבים על האבן בכף מאזנים והאדם בכף שניי' והכריע האדם שהוא טמא מדין נושא עבודת כוכבים, א"נ כפשטה וכגון שהאדם נושא אבן כבדה ועבודת כוכבים עלי' בכדי שאינה מכבדת שהוא טמא מדין משא ונמצא דאבן מוסמא דעבודת כוכבים אינה תלוי' כלל בטומאת משכב ומושב כללו של דבר טהור נושא את הטמא היינו משא, טמא נושא את הטהור היינו היסט:

ולר' עקיבא למאי הילכתא איתקש לשרץ למשמשי' והא דלא אמר לי' לטמא בכעדשה משום דלאו קושטא היא דלא מיטמאה אלא בכזית כדלקמן, אבל לרבנן משמשי' לא צריך קרא דלא עדיפא מעבודת כוכבים עצמה דאינה מטמאה אלא כשרץ ואפי טומאת עבודת כוכבים עצמה דרבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא היא:

ולוקשה רחמנא לנבלה. וא"ת דילמא להכי הוקשה לנדה ללמד שעושה משכב ומושב כנדה מה שאין כן בנבלה דלא מטמא אלא אדם המסיט דהיינו הנושאה. וי"ל דאי משום הא לא איצטריך לאקושה לנדה דאף על גב דאיתא במשא כנדה ולר' עקיבא באבן מוסמא

ליתא בטומאת משכב ומושב לפי שאין משכב ומושב אלא בבעלי חיים שראויין לעשות מדרס ואף על גב דהתם בנדה בעי' לרבויי דם הנדה שמטמא משכב ומושב שאני דם דאתי מחי והרי הוא כחי כדכתיב והדוה בנדתה מדוה כמותה:

ולר' עקיבא למאי הילכתא איתקש לשרץ למשמשי'. קשיא לי ולימא לי' לאפוקי דלא מטמאה באבן מוסמא. ולי נראה דאלו אמר הכין הוה אמינא דמשמשי' כמותה ומה היא מטמאה במשא אף משמשי' כן והשתא קא משמע לן דהוקשו לשרץ דלא מטמו במשא כנ"ל:

דף פג.

בשלמא לר' אלעזר ניחא. פי' דהא ודאי מדקתני עבודת כוכבים כשרץ ומשמשי' כשרץ ש"מ דשוו אהדדי ודין עבודת כוכבים כמשמשי' ורבה סבר אם איתא דשוו אהדדי ליתני עבודת כוכבים ומשמשי' כשרץ אלא מדקתני הכין ש"מ דלא דמי שרץ דעבודת כוכבים לשרץ דמשמשי':

מגע כותי וכותית. מגע עבודת כוכבים ומשמשי' הן ולא היסטן וכו'. כך הגירסא ברוב הספרים ופי' הן דהיינו מגען והיסטן דהיינו משאן והאי דלא משמע לי' דמאי היסטן דקתני היסטן ממש משום הן דקתני דהיינו מגען והוי מיעוטא וכיון דתני מגען היסטן דתני ודאי משא דוקא קאמר. אי נמי דומיא דעבודת כוכבים דנקט דלא מטמא בהיסט, כך פי' המפרשים, ולא נהיר לי דהא עבודת כוכבים מטמאה בהיסט כדין נדה כדפרישי' לעיל משום דנדה וזב בחד קרא כתיבי דכתיב והדוה בנדתה והזב את זובו וגו', והראשון נראה עיקר:

רבה מתרץ לטעמי' וכו'. עבודת כוכבים היא והיסטה אבל לא אבן מוסמא. פי' דבין רבה בין ר' אליעזר סבירא להו דהיסט דקתני הכא היינו משא והילכך הוסיף רבה בעבודת כוכבים אבל לא אבן מוסמא ולומר שאין כל היסט מטמא בעבודת כוכבים אלא משא דנבלה בלחוד אבל לא אבן מוסמא ואצ"ל היסטו של זב שלשון היסט לשון משא ויש במשמע משא דנבלה ויש במשמע היסטו של זב ואלו משמשי' לא מדכרי' השתא דכדקיימי קימי דשפיר אתיא לכולי עלמא מאי דקתני משמשי' הן ולא היסטן, נראה לי דעיקר תירוצי' דר' אליעזר לא אתי לתרוצי כותי וכותית הן והיסטן אבל עבודת כוכבים לא קשיא לי' מידי דהיא ולא היסטה דוקא תדע דהא מעיקרא לא קשיא לן מידי לר' אליעזר אלא דאקשי רבה מכותי וכותית דמשבשתא היא והוא דאיצטריך ר' אליעזר לפרוקי, וכן מצאתי לרא"ה ז"ל שכתב ואגב שיטפא דלעיל נקט האי לישנא לר' אליעזר עבודת כוכבים היא ולא היסטה דעבודת כוכבים איצטריכא לי' ולהכי נקט לה ולא

משמשי' דבהא כולי עלמא שוו ושפיר קתני להו אבל לר' אליעזר שפיר אתיא כדקתני עבודת כוכבים ומשמשי' הן ולא היסטן עכ"ל:

מתקיף לה רב אשי מאי הן. לפי גירסת הספרים דגרסי מגע כותי וכותית שפיר קא מקשה דמכיון דמפרש בהדיא מגע מאי הן דקתני דאלו מגען הא תנא לי' בהדיא ולישנא דברייתא גופה קא קשיא לי' מאי הן, ולא גרסי' אי הכי מאי הן דודאי לרב אשי אפי' לר' אליעזר קא קשיא לי' לישנא דברייתא, ופריק רב אשי ה"ק מגע כותי וכותית בין הן שהסיטו את אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן טמאין ולומר דהן דקתני לא הוי מגען כדקס"ד מעיקרא אלא הן היינו משא וכגון שהסיטום אחרי' והיסטן דקתני היינו היסט ממש כגון אחרי' שהוסטו מהם. עבודת כוכבים היא שהיסטה את אחרים טהורים ואבן מוסמא שלה נמי טהורה אחרים שהסיטו אותה טמאין, והאי תירוצא ודאי כרבה אתיא דהא מודה ת"ק דמטמאה במשא ולא פליג ר' עקיבא ורבנן אלא בהסטה את אחרים דהוי ממש כאבן מוסמא והיינו הן דקתני בברייתא ולומר דמטמאה במשא לכולי עלמא והילכך לא אתי כאוקמתי' דר' אליעזר ורב אשי נקט לה כרבה משום דס"ל כותי'. כך פי' המפרשים ז"ל, ולדידי קשיא לי לישנא דקאמר בין הן שהסיטו את אחרים דמשמע דהן דקתני בברייתא הוי היסט ולא משא והיסטן דקתני היינו משא, ויש לומר דהאי לישנא לאו דוקא דודאי רב אשי לא אתא לאשמועי' אלא אורחא דפירוקא ולומר דהן והיסטן תרוייהו איכא לפרושי אהיסט וחד מינייהו אעלמא קאי והיינו הן דקאי אאחרים שנשאו אותן ואנן לפום לישני' מפרשי' לה הכי בין הן שהוסטו מאחרים ובין אחרים שהוסטו מהם תדע דהא גבי עבודת כוכבים קאמר היא שהסיטה את אחרים טהורין ואי אהן דקתני גבי עבודת כוכבים קאי הא הן לטומאה קאי דקתני עבודת כוכבים הן ולא היסטן ואלו לפום לישני' דרב אשי משמע דאטהרה קאי אלא דלישנא לאו דוקא והכי מפרשי' לה היא שהוסטה מאחרים טמאין דהיינו משא אחרים שהוסטו ממנה טהורין, ועוד תדע דהא במתני' גבי עבודת כוכבים הן קתני דהוי לישנא דרבים וא"כ אמאי קאמר ר' עקיבא עבודת כוכבים בין היא שהסיטה את אחרים ובין אחרים שהסיטו אותה טמאין אלא ודאי רב אשי אורחא דתרצתא אתא לאפרושי ותו לא חש להני דקדוקי דפשיטא מילתא דלפום לישני' ה"ק ר' עקיבא אומר הן והיסטן כלומר הן אחרים שהסיטוה והיינו משא והיסטן שהוסטו ממנה דהן והיסטן אעלמא קאי וכן נראה מדברי הרא"ה ז"ל משמשי' בין שהסיטו את אחרים ובין אחרים שהסיטו אותם טהורין ואף על גב דמשמשי' לישנא דרבנן הוא מסיק לכולה מלתא והדר אמר לה משום דמשמשי' לכולי עלמא היא ולית בה פלוגתא כלל, ואפשר דלישנא דתלמודא נמי הוא משום דהאי לישנא דרב אשי עיקר

אתא לברורה ולאתני' לכולא מתניתא בלישני', ומיהו איכא נוסחי דלא גרסי בהו מגע כלל אלא כותי וכותית והיא גרסתו של רש"י ז"ל מתקיף לה רב אשי אי הכי מאי הן, ופי' הרא"ם ז"ל דלפום האי גירסא לא פריך אגופה דברייתא אלא אאוקמתי' דרבה ור' אלעזר ולרבה אקשי לי' מרישא דברייתא ולומר דמאי הן דקתני רבנן דהא לדידי' כותי וכותית עבודת כוכבים ומשמשי' אין דינן שוה וא"כ לרבה מאי הן דהא ליכא תרי דשוו אהדדי ובשלמא לר' אלעזר קאי אעבודת כוכבים ומשמשי' דדינן שוה ולר' אלעזר נמי קשיא סיפא דקתני ר' עקיבא הן דהא לא קאי אכותי וכותית דהא מודה הוא לרבנן ולא אמשמשי' נמי דבהא נמי לא פליגי והוה לי' למיתני היא ולא היסטה, ופריק רב אשי דהאי הן אאינשי דעלמא קאי ולא קאי אעבודת כוכבים ומשמשי' כדפרשי' לעיל הן עבודת כוכבים ומשמשי' שהסיטו אחרים אותם ולרבה מפרשי' הן אחרים שהסיטו אותם וכו' ולר' אלעזר הן בני אדם שנוגעין בה ולא היסטן בין שנשאו אותה ובין שנישאו ממנה דהכי ודאי אית לן לפרושי הא דקאמר משמשי' הן ולא היסטן אפי' לרבה הן בני אדם שנוגעין בהן אבל לא היסטן בין שהסיטו אותן ובין שהוסטו מהם:

דף פג:

תנא זב וכל דדמי ליה. פי' ועבודת כוכבים גופה אתיא לן מהיקשא דנדה וטומאת נדה כזב לכל דברי' למשא ולהיסט ולמדרס מדכתיב והדוה בנדתה והזב את זובו וגו' והילכך עבודת כוכבים בכלל זב היא:

דתניא וישימו להם בעל ברית וגו'. בירושלמי משמע שעשו עבודת כוכבים כצורת ראש המילה והיינו בעל ברית ולומר עבודת כוכבים שהיא כצורת מקום שנעשה הברית אבל רש"י ז"ל לא פי' כן והא דקתני זה זבוב בעל עקרון גמרא גמירי לה הכיף.

וחומרא וקולא לקולא מקשי'. פי' ולר' עקיבא אליבא דרבה ור' אלעזר היינו טעמי' דלא מקיש לחומרא לכל הני מילי משום דטומאת עבודת כוכבים דרבנן היא וליכא היקשא דאורייתא כלל אלא אסמכתא בעלמא ולעולם דרבנן ומ"מ מאי דמחמיר בה טפי. מדרבנן גמרא גמיר לה הכי ופלוגתייהו דרבה ור' אלעזר אליבא דר' עקיבא הוי בלישני' דר' עקיבא דרבה דייק לי' מדאמר ר' עקיבא כנדה דאלמא סבר דבאבן מוסמא מטמאה כנדה ור' אלעזר דייק לה מדאמר ר' עקיבא מה נדה מטמאה במשא אף עבודת כוכבים מטמאה במשא ולישנא דמשא היינו משא דנבלה וכן פי' הרא"ה ז"ל:

איכא בינייהו ספינה של חרס פי' ומתני' מיירי בספינה של חרס ואיצטריך לי' קרא דדרך אני' בלב ים אבל משק לא מצי גמיר דאלו גבי שק לא כתיב אלא כלי עץ ומיהו מדקתני טהורה משמע דהיא טהורה לגמרי ואפי' ממדרס ואפי' היא עשוי' לישיבה וכן

נמי בספינה של עץ דגמרי' משק ואפי' היא עשוי' לישיבה אם היא גדולה טהורה אפי' ממדרס ואף על גב דבפשוטי כלי עץ אית בהו מדרס ולא גמרי' משק הני גמירי להו לענין פשוטי כלי עץ דוקא ולא לכלים גדולים דאית בהו בית קיבול וכדאמרי' לקמן הבאה במדה טהורה מכלום.

הא נמי מיטלטלת מלאה וריקנית פי' ביבשה לפי שאין נותנין ספינה גדולה בנהר קטן:

דף פד.

וא"ר יוחנן אם יש בה בית קיבול וכו' פי' הרא"ה ז"ל דבלאו דר' יוחנן איכא ראי' מאידך תרתי דעשוי' כקתדרא וכמטה דטלטול ע"י שוורים שמי' טלטול אלא אורחא דתלמודא הוא לאתויי פירושא מאי דמייתי וכ"ש בהא דודאי איכא סייעתא מדר' יוחנן דשל אבנים לא סגי בלא טלטול דשוורים. וקשיא לי א"כ אמאי קא מייתי הא דשלש תיבות. ופי' הרמב"ן ז"ל דאי לאו מדר' יוחנן הוה אמינא דטעמא דשל אבנים דטהורה משום דטלטול ע"י שוורים לאו שמי' טלטול קמ"ל ר' יוחנן דאינה טהורה אלא לפי שאין לה בית קבול הא יש לה בית קבול טמאה דטלטול ע"י שוורים שמי' טלטול, ואכתי הוה אמינא דטעמא דטמאה לפי שהיא קטנה ומיטלטלת ביד קא משמע לן הא דשלש תיבות דאם באה במדה טהורה מכלום לפי שאין תיבה גדולה עשוי' ליטלטל ע"י שוורי' הא עגלה גדולה כיוצא בה דעשוי' ליטלטל ע"י שוורים טמאה וליכא למימר ליתני הא דשלש תיבות ולא הא דר' יוחנן משום דהוה אמינא דלא קאי אעגלה של אבן:

וספינה של' חרס טמאה כחנני' פי' אף על פי שהיא גדולה שאינה מיטלטלת מלאה וריקנית משום דחרס לא איתקש לשק אלא כלי עץ וחנני' לא מטהר ספינה אלא מטעמא דשק:

ושל עץ בין מדרסו ובין מגעו טמא וספינת הירדן שהיא של עץ טהורה ממגע כתנא דידן. ר' יוסי אומר אף הספינה כלומר כי היכי דכלי עץ טמא לכל דבריו אף ספינה של עץ נמי טמאה לכל דברי':

מה הוא אית לי' טהרה במקוה וכו'. ולאו לגמרי מקיש משכבו לו דאם כן הי' טעון מים חיים דומיא דזב והא אימעיט בספרי, ולישני דאמרי' מה הוא אית לי' טהרה במקוה לאו אזב גופי' קיימי' דהא לאו במקוה הוא אלא הכא קאמר מה אדם דאית לי' ברוב טומאתו טהרה במקוה ולכל טומאותיו יש לו טהרה ואפילו לזיבה אף משכבו דאית לי' טהרה במקוה ולא מקשי' לזב לגמרי, אי נמי דמשום משכבו דאית לי' טהרה במקוה נקט דהוא אית לי' טהרה במקוה ולאו דוקא:

דף פד:

מפץ שטמא בזב אינו דין שהוא טמא במת. וא"ת צמיד פתיל יוכיח שטמא בזב ואינו טמא במת, וי"ל דהתם דינא הוא שלא יהא טמא במת דהא אין כלי חרס מיטמא אלא מאוירו וכיון שהוא סתום אינו מיטמא מגבו מה שאין כן בזב דמדין היסט הוא דמטמא לו דהוי מגעו שהוא ככולו דכיון שעומד ליפתח ראוי ליגע באוירו ומיטמא בהיסט מה שאין כן במפץ דמדין מדרס הוא דמטמא לו הזב והילכך דין הוא שיהא טמא במת:

ואמאי והא לית לי' טהרה במקוה. פי' רש"י ז"ל דמפץ פשוטי כלי עץ הוא ואף על גב דפשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה בראויין למדרסות מקבלין טומאת מת ואמאי והא לא כתיבא טהרה בפשוטי כלי עץ:

אמר לי' רב חנינ' כו' הואיל ואיכא במינו כגון כלי עץ שיש להן בית קיבול וי"מ דבמפץ של גמי עסקי' והואיל ואיכא במינו היינו בגידולי קרקע דהוא מינו דגמי והיינו כלי עץ, ומיהו במה שפי' רש"י ז"ל דפכין קטנים הם של חרס ופיהן צר וטהורין מכל טומאת הזב ממדרס ממגע ומהיסט דבהיסט לא על פי שיש היסט בכלי חרס הכא שאני דפיהן צר דאינן ראויין למגע וכל שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל היסט דהא אפקי' רחמנא להיסט בלשון מגע דהא מקרא דוכל אשר יגע בו הזב ילפי' לי', וזה קשה ליטמו במשקי הזב כגון רוקו ומימי רגליו דהתם לא אפקינהו רחמנא בלשון נגיעה, והגאונים ז"ל פי' פכין קטנים של עץ שטהורין במדרס לפי שאינן ראויין לכך ולהאי פירושא פכין דנקט לאו דוקא דה"ה כל מידי דלא חזי למדרס דטמא במת וטהור בזב לענין מדרס אבל לא לכל טומאותיו כיון שהוא כלי עץ:

מי לא עסקי' דיחדינהו לאשתו נדה וקאמר רחמנא טהור. פי' ש"מ דאינו מיטמא מדרס דאלו כן האיך מציל מה שבתוכו דהא כל דבר טמא אינו חוצץ בפני הטומאה, וא"ת ואכתי איך יציל דהא טמא מדין היסט דכלי חרס כזה דאינו מחוסר אלא פתיחה בא לכלל מגע קרי' בי', וי"ל דמ"מ שפיר קא מציל כיון דאינו מיטמא מדרס דטומאת מדרס מגבו הוא והאי אינו מיטמא מגבו אבל טומאת היסט לאו טומאת אחוריים היא אלא טומאת תוך וכאלו נטמא מאוירו והילכך כי איכא לי' תוך מיטמא היסט אבל כאן אין כאן טומאת אחוריים כלל ומציל:

מתני'

מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעים בתוכה חמשה זרעונים ארבעה על ארבע רוחות הערוגה ואחד באמצע וכו', כך היא שיטתו] של רש"י ז"ל חמשה זרעונים דקתני חמשה מיני זרעים חלוקים קתני וכאלו קתני חמשה [מיני] גרעינין ברוח אחת מיני

קשואין ובשנית אבטיחים ובשלישית בצלים וברביעית פול המצרי ואפי' הכי לא ינקי אהדדי דהא איכא בין זרע לזרע שלשה טפחים כגון שיטע באמצע כל רוח שני טפחים פחות חומש באורך מרוח הערוגה ממין זרע אחד ונמצא שישאר חרב מראש זריעה זו עד הקרן שני טפחים וחצי חומש וכן לכל רוח ורוח ונמצא שבין זרע רוח מזרחית לזרע רוח דרומית שלשה טפחים שכשתמדוד אלכסון של שני טפחים וחצי חומש על שני טפחים וחצי חומש תמצא שהם ג' טפחים כדקיימא לן כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא ואלכסון שנים על שנים יתרבה באלכסון ארבעה חומשין וחצי חומש מזה שהי' לנו הרי ג' טפחים באלכסון בין זרע לזרע ובין קרן לקרן וקים להו לרבנן דבהאי שיעורא לא ינקי אהדדי לפי ששיעור יניקת כל זרע טפח ומחצה אבל באמצע הערוגה לא יטע אלא גרעין אחד לבדו שאם יטע שנים או שלשה לא יהי' ג' טפחים בינם ובין זרע צפון ובין בינם לבין זרע דרום אבל בארבע הרוחות זורע לכל רוח שני טפחים פחות חומש אבל באמצ' גרעין אחד לבדו כזה [הציור הוא כמו שנדפ' בש"ס] וי"מ גרעין אחד לבדו לכל רוח ורוח והקשה רש"י ז"ל דא"כ אמאי קתני חמשה גרעינין דאפילו תשעה מצי למזרע ארבעה באמצע ארבע הרוחות וארבע בארבע הקרנות ואחד באמצע הערוגה ואיכא ג' טפחים בין זרע לזרע ולכל גרעין טפח ומחצה אלא ודאי הפי' הראשון עיקר:

גמ'

מאי משמע. כלומר דחמשה זרעונים ותו לא, אמר רב יהודה וכו'.

דף פה.

ומנא לן דקים להו לרבנן, פי' דחמשה בשיתא לא ינקי מהדדי דאי מקרא לא ילפי' אלא חמשה גרעינין אבל לא משתמע מיני' אי בערוגה גדולה אי בקטנה, ומהדרי' מילתא היא כלומר מילתא היא למסמך עלה לפי שהם חקרו ודרשו מעובדי אדמה חמשה גרעינין בכמה לא ינקי מהדדי והם השיבום בששה על ששה והם עמדו על דבריהם דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יוחנן:

אמר רב אסי ערוגה ששה חוץ מגבולי' ומסתברא דרב אסי מוקי לה בערוגה בין הערוגות שלה דאי לא הא איכא טובא גבולין והילכך בעי' ששה חוץ מגבילין שהוא טפח לכל צד דאי גבולי' בכלל ששה נמצא שאין בערוגה הזרועה אלא ד' טפחים אלא ודאי ששה מלבד גבולי':

כדתנן ר' יהודה אומר רוחב כמלא רוחב פרסה. ומשום טעמי' דקרא מייתי' לה לר' יהודה ולאיתויי לדר' יהודה שיילי' גבולי' כמה ודכותה בתלמודא דהא איכא דפליג במתני' התם עלי' דר' יהודה:

אף גבול טפח. פי' כשיעור פרסת רגלו כדי להלך בו להשקותו ורב פליג עלי' ואמר דבערוגה בחורבה שנינו ולומר שאותן הערוגות הסמוכות לה שהן חרבות ואינן זרועות דאי בזרועות הא אין בין זריעה זו לזריעת חבירתה אלא שני טפחים דשני גבולין של שתיהן:

והא איכא מקום קרנות. פי' הא מצית לאוקומה בערוגה בין הערוגות ושיקיפו לה שמונה ערוגות שלש לכל רוח דליכא למיחש ליניקה דהא איכא מקום הקרנות בערוגה האמצעית שהן חרבות שיכול לזרוע בחיצוניות כנגד אותן קרנות ולא ינקי אהדדי דהא איכא תלתא שני טפחים דגבולין ועוד ירחיק טפח שלא יבא ראש זריעת האמצעית כנגד חבירתה והיינו נוטה שורה לכאן ושורה לכאן דאמר שמואל בסמוך וכיון דאיכא תלתא טפחים מצי למזרע חמשה גרעינין לכל ערוגה של זו לצפון ושל זו לדרום של זו למזרח ושל זו למערב ויזרע אותן הגרעינין כזה [הציור כמו שנדפס בש"ס] ועכשיו כשתעיין בצורה זו תמצא בכל ערוגה וערוגה זרועין חמשה מיני זרע ויש בין זרע לזרע שלשה טפחים, כנ"ל לצייר לפירוש רש"י ז"ל, וי"מ דבערוגה אמצעית אינה זרועה באמצע הרוחות אלא לצד הקרנות כאותן החיצוניות ואין צורך בזה ואדרבה אי מעיינת בה שפיר טפי ניחא בהכין ועוד דניחא לן לאוקמה כדקס"ד מעיקרא:

אמרי בי רב משמי' דרב בממלא את הקרנות. פי' רב דמוקי לה למתני' בערוגה בחורבה מיירי בערוגה שנתמלאת כולה זרעים משני צדדין כל רוח צפוני ודרומי מן המזרח למערב אבל רוח מזרחי ומערבי אין בכל רוח אלא גרעין אחד כזה.*) ועכשיו אין אתה יכול לזרוע עוד בערוגה שאצלה בצפון ושאצלה בדרום:

וליזרע מאבראי ולא לימלי כלומר למה לך לדחוק' ולאוקמה למתני' בערוגה בחורבה ובממלא את הקרנות נימא שלא ימלא את הקרנות ויקוף לה שמונה ערוגות ויזרע החיצונות כדאמרינן מעיקרא והא איכא מקום קרנות ולעולם בערוגה בין הערוגות. ופריק גזרה שמא ימלא את הקרנות כלומר לעולם בערוגה בחורבה ואפי' אינו ממלא שתי הרוחות ואפ"ה אסור לזרוע בערוגות הסמוכות לה דאיכא למיחש שאם אתה מתירו בשאינו ממלא גזרה שמא יבא להתיר בממלא, ונראה לי דרב אסי דמוקי לה למתני' בערוגה בין הערוגות כדאמרי' לעיל לא גזר שמא ימלא את הקרנות וכדמוקי לה שמואל בסמוך:

דף פה:

ולא יהא אלא ראש תור. כלומר אפי' מוקמת למתני' בממלא את הקרנות איכא למימר דמיירי בערוגה בין הערוגות דמאי אמרת דאיכא ערבוב זרעים ויניקה דינקי מהדדי הא

ודאי שרי דערבוב ויניקה לא מתסרו אלא משום דליכא היכירא הכא ודאי איכא היכירא טובא דזרעים אלו שהן מעורבבים שהיא של כל אחת ואחת, מי לא תנן אם הי' ראש תור ירק נכנס לראש תור ירק אחר וכו' כלומר אפי' יזרע בראש תור ירק ואין בין זריעת ראש תור ירק לזריעת שדה האחר כשיעור יניקה אפ"ה מותר מפני סוף שדהו ואיכא היכירא טובא, ופריק אין ראש תור ירק לערוגה דלא שייך ראש תור אלא משדה גדולה לערוגה או מערוגה לתוך שדה גדולה אבל שתי ערוגות ליכא היכירא כלל אלא נראין כאלו הן אחת דלא חשיבא כל חדא באפי נפשה:

ושמואל אמר ערוגה בין הערוגות שנינו. וקס"ד השתא בממלא את הקרנות והיינו דאקשי' והא קא מערבן אהדדי כיון שאין בין זו לזו אלא שני טפחים דגבולין נמצא דינקי עלים אהדדי, ופריק בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן כלומר שלא מילא לגמרי קרנות האמצעית אלא בנוטה זריעת החיצוניות כנגד קרני האמצעית ונמצא שיש ג' טפחים בין עלין לעלין ולא ינקי אלו מאלו ושמואל לא גזר שמא ימלא את הקרנות כרב:

הפקיע תלם אחד על פני כולה מהו, מדברי רש"י ז"ל נראה דהוא מפרש לה בערוגה בחורבה וכשזרע באותה ערוגה חמשה גרעינין כדפרישית במתני' והוא עשה חריץ סמוך לרוח אחת שאין בין הזריעה לחריץ ג' טפחים והוא זרע באותו חריץ ממין שנראה, אחר מהו כיון דלית בי' שיעורא ינקי אהדדי או דילמא הא איכא היכירא, א"נ שעשה חריץ באמצע הערוגה על פני כולה ואין מן הזריעות שבכל רוח לחריץ כדי שיעור יניקה. וי"מ דמיירי בערוגה בין הערוגות ובממלא קרנות האמצעית שאינו יכול לנטות זרעי החיצוניות דהשתא ליכא בינייהו אלא שני טפחים דגבולין והוא עשה חריץ באותן גבולין המפסיקין ביניהם ולא זרע בחריץ אלא לעשות היכר בין הערוגות עשה החריץ:

אמר רב ששת בא ערבוב ובטל את השורה. פי' ואין חריץ (הוי) היכר ורב אשי אמר דחריץ הוי היכר:

הנוטע שתי שורות של קישואין שתי שורות של דלועין וכו'. פי' ואין בין שתי שורות של קישואין לשתי שורות של דלועין כדי יניקה וערבוביא ואפי' הכי אם עשה חריץ בין שתי שורות לשתי שורות הוי היכר ומותר וטעמא דמילתא משום דשתי שורות חשיבי למהוי שדה לנפשייהו ואיכא היכירא לכל מין ומין הא שורה א' של קישואין ושורה אחת של דלועין דשורה א' לא חשיבא לעצמה כלום אפי' עשה תלם א' ביניהם לא חשיב הפסק וערוגה כשורה א' של שדה דמיא:

שאני התם דאיכא שדכא. כלומר שאני קישואין ודלועין שזמורותיהם ארוכות והילכך לא חשיבא הפסקה דשורה אחת דאיכא למיחש לעירבוב לפי שהן מתפשטין ומשלחין

יונקותיהם למרחוק אבל בשאר זרעים שאין זמורותיהם כל כך ארוכות מותר דאין ערבוב מבטל את השורה וכן פי' רש"י ז"ל:

א"ר יוחנן הרוצה למלאות כל גנתו ירק. כלומר מינים הרבה עושה ערוגה ששה ועוגל בה חמשה פרש"י ז"ל עוגל בכל ערוגה וערוגה חמשה עיגולין וכל עיגול יכול למלאותו כולו סביב ממין אחד וכן השני ממין אחר וכן השלישי ואע"ג דאין בין זרע לזרע כדי יניקה שאני עיגול שהוא דבר מסוים ואיכא היכירא טובא וקס"ד השתא שזורע נמי ממין אחר צלע הריבוע והן הגבולין, ואקשי' והיכי מצי למזרע והא איכא דביני ביני שהרי הגבולין מחוברין עם היקף ריבוע הערוגות ונמצא דאיכא ערבוב וליכא היכירא כלל, דבשלמא בין עיגול לעיגול יש הפרש קצת בין זרע לזרע והעיגול שהוא דבר מסוים מחלקן אבל הכא כל הזריעות מעורבבין יחד:

אמרי דבי ר' ינאי במחריב בין הבינים. כלומר שאינו זורע כלל בצלע הריבוע המחובר עם ההיקף של עיגול אלא זורע בקרנות רחוק מעט מן העיגול כנ"ל שיטת רש"י ז"ל, ויש מקשין אם איתא דעגולין מחלקין בין מין למין מאי שנא חמשה עיגולין אפי' טובא נמי ולדידי לא קשיא לי דאע"ג דעיגולין מחלקין מ"מ בעי' קצת הפרש ביניהו ואם איכא טובא לא הוה הפרש ביניהו, אלא שקשה לי קצת דהוה לי' למימר וממלא קרנותי' ועיגולי' ועוד קשיא אם איתא דהאי ועוגל בה חמשה עיגולין קאמר א"כ לימא הכין בהדיא, ורבי' תם ז"ל מפרש לה בפנים אחרים כמו שאכתוב בסמוך בס"ד:

רב אשי. אמר אם היו זרועין שתי זורען ערב ערב זורען שתי. פי' אתא רב אשי למימר דלפעמים שרי למזרע בין הבינים כגון שאם היו העגולין זרועין שתי זורע של בין הבינים ערב ובהכי סגי להיכירא כיון דמה שבתוכו עיגול:

איתביה רבינא לרב אשי עבודת ירק בירק אחר ששה טפחים ורואין אותה כטבלא מרובעת פי' דבהכי חשיב לזרוע ה' מינין חלוקין בהרחקת ג' טפחים הא ל"ה לא חשיב כלל וחשיב עירבוב ואפ"ה דוקא כשרואין אותה כטבלא מרובעת דהשתא הוא דחשיבא ושרי הא ל"ה אסורה אלמא ערוגה עגולה לא חשיבא לן. וי"מ דמקשי לרב אשי וה"ה לר' יוחנן דחשיבא לי' ערוגה עגולה והכא בבריית' לא חשיבא לי' וכן נראה מדברי רש"י ז"ל, וי"מ דלרב אשי דוקא קא פריך דאיהו שרי בהיכירא דשתי וערב דבהכי סגי והכא בעי' ג' טפחים אבל לר' יוחנן לא קשיא מידי דאע"ג דאין בין עיגול לעיגול ג' טפחים חשיב לן היכירא כיון דאיכא בין הבינים חריב, ופריק התם דבעי' מרובעת בששה טפחים לאקולי בה קולא אחרינא הוא להיות חשובה כשדה בפני עצמה להתיר ראש תור ירק הנכנס לה משדה אחרת או היוצא ממנה לתוך שדה אחרת כיון דאיכא בה הרחקה כל כך.

ופירש"י ז"ל דר' יוחנן דפריך הכין לית לי' הא דאמרן לעיל אין ראש תור בערוגה, אי נמי אית לי' והיינו מערוגה לערוגה אבל מערוגה לשדה לא, כך נראה לי שיטתו של רש"י ז"ל בשמועה זו. ויש מקשים לפי' רש"י ז"ל דהאיך אפשר ששיעור יניקת כל זרע טפח ומחצה והא תנן פרק לא יחפור מרחיקין את הזרעים מן הכותל ג' טפחים אלמא יניקת שלשה לכל א' בעינן על כן פי' בתוספות שמועה זו בפנים אחרים בשם ר"ת ז"ל דחמשה זרעונים דקתני היינו חמשה גרעינין וכל אחד לבדו באמצע הרוח ולא בקרנות והכי מוכח לישנא דקתני על ארבע רוחות ולא קתני על ארבע קרנות ונמצא שיש בין כל גרעין וגרעין עד לקרן ג' טפחים וגופייהו דגרעינין לא קא חשיב איידי דזוטר כזה ואיכא לאקשויי והא איכא שני גרעינין בתוך ג' טפחים והיינו גרעין שבאמצע לגרעין שבכל רוחות הערוגה וא"כ על כרחנו יש לפרש כרש"י ז"ל דאין יניקת זרע אלא טפח ומחצה,, וי"ל דכל היכא דאין בין זה לזה אלא שלשה מחד דוכתא קא ינקי דיניקתו של זו מתפשטת עד ג' טפחים ושל זו נמי נמשכת יניקתו כל ג' טפחים והיינו ההיא דפרק לא יחפור אבל מ"מ הכא שרי דהכי קים לן דמכיון שיש ביניהם ג' טפחים אין יונק זה מגופו של זה והכא דייק לישנא דגמ' דקאמר וקים להו לרבנן דחמשה בשתא לא ינקי מהדדי, ומדאמר מהדדי ולא אמר בהדדי ש"מ דאע"ג דינקי מחד דוכתא כיון דאין זה יונק מגופו של זה ליכא למיחש דלישנא דמהדדי משמע זה מגופו של זה והילכך אע"פ שהיניקות מתערבות שרי דלעולם אין כלאים אסורין דאורייתא אלא היכא דאיכא תרתי ערבוביא ויניקה כלומר עירבוב היניקות ושיונקין אלו מגופן של אלו אבל יניקה גרידא בלא עירבוב או עירבוב בלא יניקה כי האי שרי, וא"ת א"כ ליתני תשעה ארבעה בארבע קרנות וכמו שקשה לרש"י ז"ל, וי"ל דהכי קים להו דחמשה בשיתא דוקא ולא תשעה, א"נ בגמ' מפרש טעמא אמאי לא, אבל מ"מ הרמב"ם ז"ל סובר שאין יניקת ירק בערוגה אלא טפח ומחצה כלומר שאין יניקתו נמשכת אלא עד טפח ומחצה כמו שפירש"י ז"ל, וההיא דפרק לא יחפור לאו משום יניקה נגעו בה אלא מפני שהזרעים מחלידין את הקרקע עד ג' טפחים אע"פ שאין יניקתן נמשכת אלא עד טפח ומחצה תדע דהא התם תנן מרחיקין את האילן כ"ה אמות ואלו בענין יניקה לאו בהכין שיעורא דהא בי"ו אמות סגי ואע"ג דאיכא שרשים דנמשכין טפי משיעור' אלו לא מפני שצריכין לקרקע דהא אם בא לקוצצן עד שיעורן אין האילנות מתים ולא הזרעים, אי נמי יש לחלק בין זרעים לירקות וכדתנן התם כל מיני זרעים אין זורעין בערוגה וכל מיני ירקות זורעין בערוגה ודוקא בשיעורא דטפח ומחצה ועם זה עמדו דברי רש"י ז"ל. גמ'.

והא איכא מקום קרנות. פי' למה לך לדחוקה לאוקמה בערוגה בחורבה דהא ודאי מכיון דאיכא מקום קרנות שיכול לזרוע בהן בארבעה גרעינים ועדיין יהא בין זה לזה ג' טפחים והוא מחריבן ודאי מיירי בערוגה בין הערוגות והוא יניח אותן כדי שיוכל לזרוע בקרנות הערוגות החיצוניות ויכול להקיף אותן שמונה ערוגות ובאותן ד' ערוגות שכנגד האמצעית יזרע בקרנות ואכתי איכא טפי משלשה בין גרעין לגרעין ובאותן ד' שבאלכסון האמצעית יזרעם באמצעית כל גרעין באמצע הרוח ולא בקרנות כנ"ל לפרש לפי שיטה זו:

בממלא את הקרנות שממלא שני הרוחות לגמרי וכמו שפירשנו למעלה דהשתא ליכא לאוקומה בערוגה בין הערוגות ואפי' שתים בשתי רוחותי' שאינן מלאות לא משום דכיון דממלא את הקרנות כי מעיינת בה שפיר אי אפשר בלא עירבוב:

וליזרע מאבראי ולא לימלי. כלומר יזרע האמצעית כל גרעין לבדו באמצע רוחותי' כדי שיקיף לה שמונה ערוגות דהשתא נוח לו לזרוע ערוגות אחרות חוצה לה בהיקפה ולא ימלא את הקרנות משימלא את הקרנות ויחריב בהיקפתן.

אין ראש תור ירק לערוגה. פי' אין דין ראש תור ירק בערוגה משום דמילתא זוטרתי היא ואין דין ראש תור ירק מערוגה לערוגה אלא הכל נראה ערבוב:

ושמואל אמר ערוגה בין הערוגות שנינו, ואפילו בממלא לגמרי שתי רוחות האמצעיות ואקשי' א"כ כי זרע בקרני החיצוניות מיערבן בהדי הדדי, ופריק בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן ולומר שאינו זורע ממש בקרן אלא משוך לכאן מכלפי הקרן רחוק מן הקרן טפח, ואפי' ליכא גבול אלא טפח ביניהן כדעת מקצת המפרשים דקי"ל כרבנן דפליגי עלי' דר' יהודה אפ"ה הקרן שמפסיק בנתיים הוי היכר ולהאי פירושא נראה לי דדוקא בארבע ערוגות שכנגד האמצעית אבל באותן שעומדות באלכסון אי אפשר למזרע ואפשר דכי מעיינת בהו שפיר מצי למזרע, וי"מ דלדעת ר"ת ז"ל ערוגה בין הערוגות היינו ארבע הערוגות שעומדות באלכסון אבל ארבע האחרות לעולם חרבות, ולא ידעתי מי הזקיקם לפרש כן דהא שפיר איכא לפרושי כדפרישנא, ועוד היכי מקשה לא יהא אלא ראש תור ירק דהא ראש תור ירק גמור הוא והוי לי' למימר והא ראש תור ירק הוא, ועוד דאפי' בממלא את הקרנות יכול לזרוע בהן ולהרחיק ג' טפחים והיכי מקשה והא קא מתערבין אהדדי, ואפשר דכולן מודים בהני ארבע שעומדות באלכסון שיזרע אותן ופלוגתיהו באותן ארבע שכנגד האמצעית כנ"ל:

הפקיע תלם אחד על פני כולה. ואליבא דרב ושמואל נמי בעי הכי אם חפר בה באמצעית הערוגה חפירה אחת על פני כולה מהו לזרוע סמוך לתלם באותו שפת החפירה מכאן

ומכאן שני מינין מי סגי בהפקעת תלם מי הוי היכירא אע"ג דאין בין זה לזה כדי יניקה או לא:

א"ר יוחנן הרוצה למלאות כל גנתו ירק עושה ערוגה ששה.. פי' עושה עיגול של חמשה טפחים באמצעיתה ונמצא שישאר מצלע הריבוע עד העיגול חצי טפח מכאן ומכאן מלבד אלכסון קרנותי' שהוא יותר וזורע אותו אלכסון ובלבד שיזהר שירחיק הזרעים מן העיגול חצי טפח ובהכי סגי כיון שהעיגול דבר חדש ומסויים להיכירא בעלמא וכן יזרע כל העיגול ממין אחר. ואקשי' והיכי אמרי' הרוצה למלאות כל גנתו ירק שהרי אינו מתמלא כולו דהא איכא דביני ביני אותו חצי טפח סמוך לעיגול שאינו זורע ואמרי דבי ר' ינאי דאותו חצי טפח שהחריב בבין הבינים לא חשיב לי' כיון דזרועה כולה לבר מני' ושפיר קרי בי' למלאות כל גנתו כן פי' הרא"ה ז"ל והרמב"ן ז"ל לשיטת ר"ת ז"ל, ולולי שהם אמרוה הייתי אומר שאין הלשון הולמו אלא הנכון לי לפרש דמעיקרא קס"ד שימלא כל הערוגה כולה ולא ישאיר דבר חרב בה, ואקשי' והא איכא דביני ביני ויש שם יניקה וערבוביא והעיגול לא הוי היכר דבשלמא במורשות מצי לזרוע ולהרחיק מן העיגול קצת כחצי טפח אלא מאי דביני ביני מאי איכא למימר, ופריק במחריב בין הבינים ולא יזרעם כלל:

ורואין אותה כטבלא מרובעת. י"מ דלאו דוקא ששה על ששה מרובעת דא"כ מאי רואין אותה כטבלא מרובעת אלא ערוגה רחבה טפח וארוכה שלשים ושלשה וקמ"ל דיכול לזרוע בו חמשה גרעינין הואיל ויש בה אם אתה מרבעה ערוגה ששה על ששה היינו רואין אותה כטבלא מרובעת:

ולענין פסק הלכה יש מי שפסק הלכה כר' יהודה בגבולין כיון דפרישנא טעמי' וסמכי' ליה אקרא וקיימ' לן נמי כשמואל דהא ר' יוחנן ורב אשי קיימי כותי' דהיכא דאיכא היכירא אע"ג דאיכא עירבוביא שרי, ובהפקיע תלם על פני כולה קי"ל נמי כרב אשי דאמר אין עירבוב מבטל את השורה דהא דאקשי' עלי' מהא דהנוטע שתי שורות הא פריק לה בשדכא:

דף פו.

מתני' מנין לפולטת שכבת זרע וכו'. מנין שמרחיצין את המילה, שמחממין לו חמין בשבת אפי' ביום שלישי שלה לפי שעדיין מסוכן הוא וכ"ש ביום ראשון ויום שני אבל קודם המילה לא, ואין מלין אותו עד אחר השבת משום דלא חזי למילה עד שיהא לו חמין לפי שמברין גוף התינוק ומחזיקין אותו ובלא חמין איקרי חולה ואין מלין אותו

בשבת. ומתני' כר' אלעזר בן עזרי' אתיא דקי"ל כותי' אבל לרבנן אפי' לאחר המילה ביום השלישי אסור לחלל עליו את השבת:

גמ'

מאן דלא מוקי כתנאי וכו'. ופלוגת' היא התם בבבא מציעא פרק המפקיד דאיכא מאן דאמר דטפי חזי הא מהא ואיכא מאן דאמר דלא:

ת"ר פולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה. כגון ששמשה בחמישי ופלטה בשבת ולא שנא שמשה תחלת ליל חמישי ופלטה בשבת דאשתהי בה ד' עונות שלימות והעונה יום או לילה ולא שנא שמשה עם חשיכה בליל חמישי ופלטה בשבת דליכא אלא שלש עונות שלימות דלא הקפידה תורה בעונות אלא בימים והרי כאן ג' ימים אע"ג דשמשה משחשיכה דאמרי' מקצת היום ככולו. ור' ישמעאל בא לחלוק ולומר דביום השלישי טמאה ולפעמים שלא ישתהא בגוף האשה אלא ד' עונות והיא טהורה משום דמודה הוא דאמרי' מקצת היום ככולו והילכך איכא בד' עונות שם ד' ימים וכגון ששמשה יום רביעי עם חשיכה ופלטה תחלת ליל שבת דאין כאן אלא ד' עונות שלימות ליל חמישי וחמישי וליל ששי וששי ויש כאן שם ד' ימים יום רביעי אע"פ ששמשה בסוף היום אמרינן מקצת היום ככולו ויום חמישי וששי ויום שבת אע"פ שהיה תחלת ליל שבת דאמרינן מקצת היום ככולו והילכך טהורה דשם ד' ימים יש כאן אבל תוך זמן זה טמאה כנ"ל מתוך דברי רש"י ז"ל:

פעמים שהן חמש פירש"י ז"ל כגון ששמשה תחלת היום ע"כ. כלומר תחלת יום רביעי ואשתהי עד תחלת ליל שבת דאיכא ה' עונות ושם ד' ימים, והא דלא אוקמה בששמשה בסוף יום רביעי כדאמרי' מעיקר' ואישתהי עד יום שבת דאיכא ליל חמישי וחמישי וליל ששי וששי וליל שבת משום דלכולי עלמא בשבת ניתנו עשרת הדברות וכיון דבשבת ניתנו על כרחך בלילי שבת טבלו ולא שחרית כדמתרץ לקמן שלא יהו הללו הולכים לקבל והללו הולכים לטבול והילכך אוקמה בששמשה ליל רביעי משחשיכה ולא אוקמה בששמשה בסוף יום רביעי עם חשיכה, והא דנקט תחלת היום לאו דוקא אלא לאשמועי' דלא מיירי בתחלת ליל רביעי כנ"ל, ור' עקיבא סבר דלאו אימים הקפידה תורה אלא אעונות שלימות שאם חסרה מזו ישלים מזו:

דף פו:

והא טבולי יום נינהו. פי' לכולי עלמא אם פלטה ביום ששי טמאה ונמצא שפעמי' תפלוט בסוף יום ששי אחר הערב שמש שאין שהות ביום לטבול והיא צריכה לטבול

בלילי שבת וא"כ למחר היאך קבלו התורה דהא אין כאן הערב השמש ועדיין קיימי בטומאתן:

ראוי קאמינא. כלומר ראוי לינתן לטבולי יום אבל לא אירע להם הא אם אירע להם הכי נמי דשרי דהא טבול יום אין טומאתן טומאה אלא לאכילת קדשים דבדידהו כתי' הערב שמש:

וליטבלו בי שמשי וליקבלו תורה בי שמשי. פי' לר' עקיבא פריך דאמר דוקא חמש עונות דהא תחלת ליל שבת קיימי חמש עונות ואמאי לא קבלוה באותה שעה אלא ש"מ דהקפידה תורה על פליטת כל הלילה ואיכא שש עונות, ופריק אין הכי נמי דמצו לקבלה בליל שבת ולא דהקפידה תורה אפליטת לילה אלא משום לא מראש בסתר דברתי וגו', ואכתי פריך לר' עקיבא דלמה הוצרך לירד בהשכמה אי משום דהקפיד אחמש עונות די להם לפרוש תחלת ליל חמישי וישתהו עד יום שבת דאיכ' נמי ה' עונות ואם פלטו ליל שבת יטבלו ביום שבת דהא ניתנה תורה לטבולי יום. וכן פי' הרא"ה ז"ל דקושיין לר' עקיבא אמאי אסרינהו יום רביעי דהא איכ' בר מיני' ה' עונות אבל לר' אלעזר בן עזריה ור' ישמעאל לאו קושיא דלא מהני בהכי מידי דהא אינהו ימים בעו ובתר ימים אזלי' דר' אלעזר בן עזריה בעי יום אחד שלם עם לילו קודם לו ור' ישמעאל בעי שני ימים שלימים, ע"כ:

אבל חכמים אומרים שלש עונות שלימות בעי' פי' וכל עונה יום ולילה ולא דבעי' לילו עמו אלא ג' ימים מעת לעת וסברי חכמים דבארבעה עביד פרישה ומשה בהשכמה ירד יום רביעי והוה נמי בי שמשי לתשלום עונה ששית ואם פלטו ליל שבת יטבלו ביום ולית להו הא דר' יצחק דלא מראש בסתר דברתי דאדרבה הקפידה תורה להמתין עד היום משום פליטת זרע ולא חיישי' להא דר' יצחק לשמא יאמרו הללו הולכין לקבל תורה וכו'. ורש"י ז"ל גריס אבל חכמים אומרים שש עונות שלמות בעי' כלומר עונה שלימה יום או לילה והכל עולה לענין אחד:

אבל פירשה מן האיש. כלומר והיא נתונה במקום שאינה נפסדת כגון שהיא על הכלי או על הבגד אפי' לאחר ג' ימים והיא לחה טמאה דאכתי ראוי' היא להזריע וא"ת מאי קמ"ל רב חסדא מתני' היא התם בנדה דתנן דם הנדה ושכבת זרע מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין. וי"ל דאי מהתם הוה אמינא לחין נמי כי מיטמו דוקא העונות האמורות באשה אבל אחר מיכן לא קמ"ל רב חסדא כל זמן שהיא לחה ואפי' אחר זמנה אבל יבשין לכולי עלמא לא ואפי' יבשו לאלתר:

מה להלן בעיצומו של יום וכו'. פי' דאע"ג דילפינן ג"ש מזכור זכור מ"מ איכא למימר דכשאמר להם זכור את יום השבת דהיינו בסיני דלאו בשבת אמר להם קמ"ל דמה להלן כשאמר זכור את היום הזה דבאותו יום של זכירה אמר להם מהכתוב הזה אף כאן נמי כשאמר זכור את יום השבת דבאותו יום שנצטוו לזכור דהיינו השבת אמר להם ונמצא דבשבת הי' כשאמר להם זכור את יום השבת:

דף פז.

ש"מ תרי יומי לבר מהאידנא. והילכך וקדשתם היום ומחר לאו איום פרישה קאמר אלא קודם אותו יום קאמר וקדשתם יום שלם ומחרתו:

ומה ישראל שלא דברה שכינה עמהם אלא פעם א' וקבע להם זמן אמר להם והיו נכונים וגו' אני שכל פעם ופעם וכו'. קשי' לי ומאי ק"ו שהרי לא הזהיר האנשים אלא מפני הנשים שלא יהו פולטות שכבת זרע ויהו טמאות אבל בשביל האנשים לא הוצרך (פרישה) גדולה כזו שהרי ביום א' סגי ליה כדין בעל קרי אלא ודאי בשביל הנשים הקדימה התורה ג' ימים להפרישן תדע דהא אפי' שמשו בו ביום יכולין לטבול מיד והן טהורין דהא כתיב ורחצו במים וטמאו עד הערב משמע שאם יטבלו תיכף שישמשו טהורין וכן הנשים דהא שכבת זרע לא מטמאה עד שתצא לאויר העולם. וראיתי להרא"ה ז"ל שכתב דלאו מדרש הוא דאזהרת ישראל משום פולטת שכבת זרע, אלא לישנא הוא דאיכ' למידק דכתיב והיו נכונים משמע דאפי' לאנשים איכא בהדי תוספת טהרה. ומ"מ מדעתו עבד דעיקר התראה ודאי משום פולטת שכבת זרע והתיר להם בטבולי יום ולדידי' נמי הוה אפשר לשמש ולטבול עכ"ל ומיהו משום טומאת נדה או זבין ומצורעין לא הקפידה תורה משום דחולי הוא ולבן דוה עליהן ואי אפשר להו בלאו הכין וכ"ש שיקבלו התורה יותר באימה וברתת אבל בעל קרי ופולטת שכבת זרע שהם עצמם גרמו להם הטומאה שלא בא להם אלא מחמת תענוג הזהירם הקב"ה כדי שיקבלו התורה באימה וברתת,, וכן פי' רבי' יהונתן ז"ל ועוד כתב הרב ז"ל ופולטת שכבת זרע משמע דכרואה מעצמה חשבי' לה דאי כנוגעת בשכבת זרע חשבי' לה הא לא אפשר לנוגע בשכבת זרע שיזהר ממנו כמו שלא הוזהר על נגיעת מת שהוא חמור ממנו ע"כ:

ואתה פה עמוד עמדי. פי' פירש מן האשה גמרא בלחוד הוא דגמירא להו הכי וקרא דואתה פה עמוד עמדי ליכא ראי' מיני' למשה דהא לא אמרו משה עד שחזר כל התורה בעבר הירדן וכן פירשו בתוספות:

יישר כחך ששברת. פי' כיון דהאי אשר הוא מיותר דרשי' ליה בהכין דהא כתיב אשר היו על הלוחות הראשונים [אשר שברת] וכיון שכן אשר שברת למה לי ש"מ לדרשא אבל בעלמא שאינו מיותר לא דרשי' הכין:

לעיל

בתלתא אמר להו מצות הגבלה בארבעה עביד פרישה. ואיכא למידק והא פרישה קודם הוא להגבלה. וי"ל דמ"מ מקרא מוכח דהגבלה קודם שהרי ביום השלישי שעלה משה בהשכמה כתיב וישב משה את דברי העם אל ה' שקבלו כל הפרישה מואתם תהיו לי ממלכת כהנים עד אלה הדברים ובאותה עלי' ובו ביום אמר למשה מצות הגבלה והיינו קרא דכתיב קודם פרישה ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן ורמז כאן מצות הגבלה ולומר אליך לבדך אבל העם יעמדו מרחוק ולא בהר ובו ביום אמר משה לישראל מצות הגבלה והיינו קרא דכתיב קודם פרישה ויגד משה את דברי העם אל ה' ועל כרחין ביום רביעי בהשכמה היה שהגיד משה שקבלו מצות הגבלה דאי לא מה הגיד לו ובאותה עלי' שהוא ביום רביעי אמר לו מצות פרישה ובו ביום אמר משה לישראל מצות פרישה, והא דכתיב בתר פרישה והגבלת את העם אפשר שלא פירש להם תחלה כל העונש וכל הענין והויתו, אי נמי שהכל אמר להם בארוכה אלא שלא רצה הכתוב להאריך בו מתחלה והפסיק, אי נמי רצה להזהירם קודם מעשה ובשעת מעשה, ורש"י ז"ל לא פי' כן אלא והגבלת הי' קודם פרישה ואין מוקדם ומאוחר, והראשון נראה עיקר:

שלישי למאי לכדתניא. פי' דמיד בחד בשבא שהוא ריש ירחא התחיל משה להמשיך לבם של ישראל בפירוש עונשין ומתן שכר, ואף על גב דאמרי' לעיל דיום ראשון לא אמר להו מידי משום חולשא דאורחא איכא למימר לא אמר להו מידי בנבואה מאת הקב"ה אבל לעולם הי' מושך לבם ומדבר עליו כן פי' הרא"ה ז"ל. והילכך לר' מחד בשבא התחיל לפרש עונשה של תורה וביום שני השיב משה לפני הגבורה שקבלו עליהם מצות עונשה ואח"כ ביום השלישי פירש להם מתן שכרה והגיד לפני הגבורה ביום רביעי שכבר פירש להם וקבלום ולאיכא דאמרי איפכא, והילכך ברייתא דקתני שלישי שלישי בחודש אתיא כר' או כאיכא דאמרי אבל לר' יוסי בר' יהודא לא אמר להו מידי בחד בשבא משום חולשא דאורחא ואפי' להמשיך לבן והילכך ברייתא לא אתיא כוותי' כנ"ל:

רבא אמר לחנייתן. פי' דבחד בשבת חנו שם אליבא דר' יוסי, רב אחא בר יעקב אמר למסען, כלומר אף למסען דבחד בשבת שחנו בסיני בו ביום נסעו מרפידים:

דף פז:

אתחומין לא איפקוד. פי' ואע"ג דאל יצא איש ממקומו דמיני' דרשי' תחומין כתיב במרה האי תנא מפיק תחומין ממגרשי הערים כדדריש ר' עקיבא במס' סוטה, ודריש אל יצא אל יוציא, וא"ת א"כ מאי קאמר אשבת איפקוד שהרי הוצרכו להוציא כליהם ולהוליכם עמהם והאי תנא הא דריש אל יוציא דמיני' אסרי' אפי' העברת ד' אמות ברשות הרבים, וי"ל נתנום ע"ג בהמתם והיו מחמרין אחריהם שלא היו מצווין על שביתת בהמתם ולא אלאו דמחמר וכי אמרי' אשבת איפקוד דוקא באיסור שבת שיש בו כרת אבל באיסור לאוין גרידא כגון לאו דמחמר לא איפקוד:

ואותו היום חמישי בשבת הי'. פי' יום ראשון של פסח הי' בחמישי בשבת ונמצא שביום רביעי בשבת שחטו את פסחיהן ונמצא שבשבת לקחו את פסחיהן שפסח מצרים מקחו בעשור לחודש ולכך נהגו לקרות לשבת שלפני הפסח שבת הגדול לפי שנעשה בו נס דאמרי' במדרש כשראו מצריים שישראל מתעסקין בפסחיהן והגידו להם כי ביום אכילתם ימותו הבכורות מיהרו המצריים לשלחם מן הארץ ובו ביום נהרגו הרבה מן המצריים כדאיתא במדרש:

ראשון למעשה בראשית. פי' שבאחד בשבת נברא העולם וריש ירחא דניסן דההיא שתא בחד בשבת הוה וסבר לה כמאן דאמר בניסן נברא העולם:

אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ד' ימים בלבד. פי' כשאתה קובע כל החדשים כסדרן יהיו ד' ימים בין תחלת שנה ראשונה לתחלת שנה שניי' שמנין חדשי הלבנה שנ"ד ימים וכולן שבועים חוץ מארבעה ימים ואם היתה שנה מעוברת חמשה דקסבר שני האדרים עבדי' חסירים:

דף פח.

לרבנן שמונה חסרין עבוד. פי' שיטפא דלישנא נקט דאפילו בשבעה סגי להו דהא אמרן אייר דההיא שתא עבורי עברוה. אי נמי דקושטא דמילתא קאמר דלרבנן לא עברוה לאייר, ואידך אוקמתא דלעיל עיקר דאוקמי' מתנייתא דלעיל כר' יוסי והילכך אוקמוה לרבנן דשמונה חסרין עבוד, ולכולי עלמא חמשים יום אחר מחרת הפסח בששה בסיון הי' ובו ניתנה תורה ובו לדורות חג השבועות כלומר ביום חמשים ולאו בששה בסיון דהא קי"ל עצרת פעמים חמשה כלומר ביום חמישי לסיון פעמים ששה פעמים שבעה ולעולם ביום חמשים שביום חמשים ניתנה תורה כרבנן:

מכאן מודעא רבה לאורייתא. פי' ואף על פי שגלו מארצם לבבל קודם ימי אחשורוש הוי טעמא לפי שירושת הארץ תלוי' בקבלת התורה וכל זמן שיעברו על התורה שיהו גולין

ממנה. ורב אחא ה"ק לדידן שאין לנו חלק בארץ הוא מודעא רבה ורבא אהדר לי' דאפי' לדידן ליכא מודעא כלל שהרי קבלוה בימי אחשורוש אף על פי שבאותה שעה לא הי' להם חלק בארץ:

ויהי ערב ויהי בקר יום הששי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, פרש"י ז"ל דמריבוייא דה"א דרשי' דהששי המיוחד והוא ששה בסיון שניתנה בו תורה ולומר דכל גמר דמעשה בראשית תלוי באותו יום ע"כ תורף דבריו. פי' לפירושו דמצינו שביום ששי בחודש התנה עם מעשה בראשית לרמוז לנו ליום ששי דסיון דהא ליכא מאן דאמר דבסיון נברא העולם אלא או בניסן או בתשרי כנ"ל:

דף פט:

מתני'

מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח וכו' גרסי' בירושלמי בתחלה כל א' וא' מישראל מניחין לשון של זהורית בחלונו בעלייתו וכו' והיו מתביישין זה מזה התקינו שלא יהו קושרין אלא בחיל ועדיין היו מתביישין כל ישראל כשלא הי' מלבין התקינו שיהו קושרין בהיכל שלא הי' נראה לאנשים ולנשים ועדיין היו מתביישין התקינו שיהא כולו בראש שעיר המשתלח ולא הי' רואה אלא מוליכו לבדו:

אבל עצים דחזו לככא דאקלידא. פי' לשון של מפתח אפי' במשהו קא משמע לן משום דסתמן לאו להכי קיימי:

ורמינהו תבלין שנים ושלשה שמות ממין אחד. פי' ר"ח ז"ל שנים ושלשה איסורין כגון ערלה ושביעית וכלאי הכרם והן ממין אחד כגון פלפל או דבר אחר, או שהן שלשה שמות דהיינו שלשה איסורין ושלשה מינין חלוקין אסור לתבל בתערובתן אפי' במשהו כדי לבטלו, והא פשיטא אלא משום אידך נקט לה דקתני ומצטרפין זה עם זה כלומר אם הי' במה שתיבל בתערובתן כדי נותן טעם מצטרפין זה עם זה לאסור אפי' דיעבד:

דף צ.

הואיל וראוין למתק בהן את הקדרה. בין כולן הא לאו הכי שהוא מין אחר שאין ראוי למתק בהן את הקדרה לא וקשיא למתני' דקתני סתמא תבלין מצטרפין דמשמע אפי' אינן ראויין למתק, והא דקא מקשה מענין איסור לענין הוצאה אע"ג דלגבי הוצאה קי"ל דכל ששוו בשיעורן מצטרפין איכא למימר התם דאוכלין דכולהו חזו מיהת לאכילה והחשיבות בפני עצמן דין הוא שיצטרפו כיון דשיעורן שוה אבל בתבלין דלא חזו מצד עצמן ואין חייבין בהוצאתן אלא מטעמא שהן ראויין לתבל ביצה בעי' מיני מתיקה שיהו ראויין לתבל דאם אין כולן מיני מתיקה אין הביצה מתובלת בהן.

ורמינהו המוציא סמנין כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא. פי' וקס"ד השתא דלא שני לן בין שרויין לשאינן שרויין דכולן כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא דהוא שיעור מועט טפי ממתני' דבעי בגד קטן שבסבכה ופריק מתני' מיירי לשרות שעדיין אינן שרויין ובעי' שיעורא טפי לפי שאין אדם טורח וכו':

מי רגלים בר ארבעין יום. י"מ מקטן בר ארבעין יום דבציר מהכי לא חזו:

מי בורית כבריתא פי' רש"י ז"ל גפרית, ולא נהיר דהא גפרית עפר הוא והיכי שייך בי' לאקשויי מדתנן כל שיש לו עיקר ולומר דכבריתא אין לו עיקר ואין לו שביעית,, והנכון דעשב הוא שאין לו עיקר:

מיתיבי הוסיפו עליהן וכו'. פי' לאו לישנא דמתניתא הוא דתקשי לן מעיקרא מאי סבור ולבסוף מאי סבור כדאמרי' בכל דוכתא אלא לישנא דתלמודא הוא דאלו בתוספת' דשביעית לא קתני הוסיפו אלא הכי תניא התם החלביצין והלעינון והבורית והאהל יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור כו' אלא מכיון דבמתניתן דשביעית קתני במקצת שאר דברים יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור ולדמיהן ביעור וקתני בברייתא הני שלא נשנו במשנה ודינייהו שוין כהני דתני במשנה קאמר הכא בתלמודא' דהוסיפו לשנות בבריתא על המשנה החלביצין וכו'.

והתנן זה הכלל כל שיש לו עיקר יש לו שביעית וכו' וא"ת והא כולהו מילי יש להם עיקר, וי"מ כל שיש לו עיקר המתקיים בארץ וגזעו מחליף, ולא נהיר דהא תבואה אין עיקרה מתקיים בארץ ואין גזעה מחליף ואית לה שביעית, והנכון דזו אינה משנה שנוי' בשום מקום אלא כיון דהאי דינא מפקי' ממתני' דשביעית הרי הוא כאלו תנן לה התם בהדיא דתנן התם כלל גדול אמרו כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים ומתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית יש לו ביעור ולדמיו ביעור ואיזה זה זה עלי הלוף השוטה ועלי הנדנה ומפקי' מהא כל דבר שיש לו עיקר שמניחין שרשיו בארץ בשעת לקיטתו כלומר שמה שיוצא ממנו על הארץ הוא הנאכל יש לו שביעית גמורה לכל דבריו יש לו שביעית ולדמיו ויש לו ביעור ולדמיו אחר שכלה לחיה מן השדה, וסיפא דתנן כל שאין לו עיקר וכו' מפקי' מאידך מתני' דתנן התם ועוד כלל אחר אמרו כל שהוא מאכל אדם וממאכל בהמה וממין הצובעים ואינו מתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית אין לו ביעור ואין לדמיו ביעור ואיזה זה זה עיקר הלוף והנדנה וה"פ כל דבר שאין מניחין שרשיו בארץ שהשרשים הן הנאכלין יש לו ולדמיו שביעית אבל אין לו ולא לדמיו ביעור משום דלא שייך בהא למימר כלה לחיה מן השדה שהרי אינה שולטת בהם הילכך לית בהו ביעור והנדנה והלוף השוטה שרשיהן נאכלין ומה שעל

הארץ נאכל והילכך השרשים אין להם ביעור אבל מה שעל הארץ יש להן ביעור ודכותה מפרשי' הא דתנן הכא כל שיש לו עיקר וכו' והא דתנן כל שאין לו עיקר אין לו שביעית לאו אין לו שביעית לגמרי קאמר אלא אין לו שביעית גמורה קאמר ולומר שאין לו ביעור כמי שיש לו עיקר כן פי' הרא"ה ז"ל, והילכך כבריתא עיקרה הוא הנלקט ולא מה שעל הארץ והעיקר אין לו ביעור ואלו בורית תנן דיש לו ביעור:

לריח הפה. ואע"ג דחזי לתבלין כיון דחזי לריח הפה אזלי' לחומרא:

לצילחתא שמושחין בו ראשו למי שיש לו כאב בחצי הראש:

שכן ראוי לעשות ממנו דרבן קטן. פי' להוליך הבהמה:

מתני'

המוציא קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא אחת. וא"ת פשיטא דמי גרע מהוציא וחזר והוציא בהעלם אחת דאינו חייב אלא אחת, תירץ ר"ת ז"ל דקמ"ל דאע"ג שנודע לו מין זה וחזר ונודע לו מין האחר דאפי' למאן דאמר בפרק כלל גדול דדיעות מחלקות או הפרשות ולא מצטרפי קמ"ל דהכלי מצרפן וכאלו הכל אחד ואינו חייב אלא אחת, ורבי' יהונתן ז"ל פי' דאתיא אפילו לר' יהושע דאמר תמחויין מחלקין שאם אכל כזית חלב מבושל וכזית חלב צלי אפי' בהעלם אחת חייב בתרתי התם הוא חלוק בטעמים דהוי דבר חשוב לכל מין ומין אבל הכא לענין הוצאה אין חשיבות, במין זה יותר ממין זה:

דף צ:

גמרא

אם לאכילה כמלא פי חזיר ואף על גב דאסור לגדל חזירים היינו דוקא כשלוקחם להרויח והכא מיירי שנפלו לו בירושה מבית אבי אמו כותית, אי נמי שנתנום לו במתנה, והנכון דהכא כשאין לו חזירים כלל אלא שהוא מוציא בפירוש לאכילת בהמות משערי' כאכילת חזיר אבל בסתמא לא משערי' משום דחזי לכותי כדמוכח בסמוך:

אלא דילמא מאית ואכיל לי' פי' לא פליגי בשמא יאכלנו חי דלאו אורח למיכלי' חי והילכך טהור אפי' כל שהוא דהא חזי לקטן לשחק בו ואי מאית הא חזי למיכלי' אבל טמא לא דחיישי' דילמא מאית ואכיל לי' ואע"ג דחזי לתינוק כותי לא חיישי' דמידי דחזי לדידן בעי' כדפרישי' לעיל, ור' יהודה סבר דאפילו טמא כל שהוא דאי מאית לא חיישי' דילמא אכיל לי' דהא אי מאית מספד ספיד לי' ולאו אורחי' למיכלי':

סליק פרק אמר ר' עקיבא

פרק י - המצניע

המצניע לזרע ולדוגמא. פי' להראות מינין אלו לכל אדם ויבואו לקנות ממנו ואע"ג דבפרק . כלל גדול תני' לה חדא זימנא הכא אגב אורחי' תנא בבא יתירא בלישנא קייטא לאפוקי מדר' שמעון בן אלעזר:

גמ'

ושכח למה הצניעו. פי' אבל רוצה הוא באותה הצנעה שמא יזכור למה הצניעו:

דף צא.

מהו דתימא בטולי בטלה למחשבתו. לאו דוקא בטלה איהו למחשבתו אלא ה"ק מהו דתימא ממילא בטלה מחשבתו דלא חשיבא לחיובי בפחות מכשיעור כיון דלא מידכר קמ"ל כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה ואע"ג דלא אידכר ולא אחשבי' בשעת הוצאה דלא דכיר למאי בעי לי' אפ"ה חייב:

ולעולם עד דאיכא כזית. פי' ואע"ג דכזית לא חשיב לענין שבת עד דאיכא כגרוגרת מ"מ שיעורא הוא וכד אחשבי' מחייב עלי' מיהא וכיון דאיכא לאוקומי' מתני' בהכין ש"מ דמתני' לא אזלא לגמרי בתר מחשבה דאם איתא הוה לי' לחיובי בכל שהוא וא"כ קושיא דרב יצחק לא קאי אמתני' אלא ארב יהודה אבוה:

אלא מעתה חישב להוציא כל ביתו פי' כגון שקיפל כל כלי ביתו ולא חשיב לי' חבילה בבציר מהכי וכסבור שהוציא כל. כלי ביתו ונמצא שלא היו כולן שם הכי נמי דלא מיחייב עד דמפיק לי' כולי':

מתני' דלא כר' שמעון בן אלעזר וכו'. פי' הרא"ה ז"ל דהוא הדין דהוה לי' למימר דלא כר' שמעון דאמר לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן דהא במתני' לא קא יהיב שיעורא למצניעיהן אלא דהא פשיטא לי' דהא פליג ר' שמעון לעיל בפר' המוציא יין:

בעי רבא הוציא חצי גרוגרות לזריעה ותפחה ונמלך עלי' לאכילה מהו ואף על גב דהתם במנחות משמע בהדיא גבי איסורין דכל היכא דמעיקרא לא הוה בי' שיעורא והשתא אית בי' לא מחייב עלי' דאורייתא אלא מדרבנן שאני הכא לענין שבת דבתר מאי דחשיב להו לאינשי אזלי' וכיון דהשתא איכא כגרוגרת הא חשיב להו לאינשי השתא, והרמב"ן ז"ל תירץ דמיירי כגון דמעיקרא הוה בה כגרוגרת וקודם שהוציאה צמקה שהרי יכול לשלקה ולהחזירה לכמות שהי':

ונמלך עלי' לזריעה פי' הרא"ה ז"ל מסתברא בנמלך עלי' לזריעה עד שלא צמקה:

יש דיחוי לענין שבת וכו'. ואע"ג דהתם בברייתא פשיטא לן לענין איסורין דאין דיחוי וכל היכא דמעיקרא אית בי' והשתא אית בי' אע"ג דאידחי לענין ביני ביני מחייב התם

הוא לענין איסורין דאזלי' בהו בהו בתר שעת אכילה כיון דמעיקרא אית בי' והא נהנה גרונו בכזית אבל לענין שבת דבעי' עקירה והנחה בדבר חשוב כיון דאידחי לי' ביני ביני ובההיא שעתא אלו הניחה עקירה דמעיקרא כאלו אינה' כן הדר תפחה והניחה הויא הנחה בלא עקירה והילכך איכא לספוקי אי מחייב או לא:

וכגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין. פי' וכי בעי' דליהוי בבית פחות מכביצה היינו לפי שהוא זורק כזית תרומה בבית טמא אבל אם זרק כזית תרומה בבית טהור אפי' אין בבית כלום מיחייב בזריקת כזית הואיל וזר לוקה בכזית באכילתה, ואין כן דעת הרא"ה ז"ל וכמו שאכתוב בסמוך:

מאי מדמצטרף לענין טומאה. פי' כיון דמהניא זריקה זו והיא חשובה דאיטמיא האי תרומה בזריקה זו ואהניא דאיתוסף בה איסורא לגבי כהן האוכלה וחיוב זה וחיוב שבת באין כאחד ומ"מ אפשר דדוקא כזית דהוא שיעורא דחשיב והילכך חשיב בהדי צירוף ואף על גב דלעיל מחייבי' במוציא אפי' חטה התם משום דאחשבי' במחשבתו אבל הכא דמשום צירוף בעלמא דוקא בכזית דהוא שיעורא דחשיב וכדקס"ד למימר לעיל אפי' במצניע ומשום הכי נקט כזית הא לאו הכי כזית תרומה לא חשיב לענין הוצאה מידי דהוה אכל איסורין שבתורה שאין חייב עליהן בהוצאתן בכזית אלא כגרוגרת, ולא שמענו אלא במטמאין כגון כזית מן המת וכזית מן הנבלה דחשיב לי' לבעורי' טומאה כדמוכח לקמן, כך היא שיטתו של הרא"ה ז"ל.

ואמאי לימא מדלענין יוצא בכזית.. פי' הרא"ה ז"ל כיון דמהניא האי הוצאה וחשיבא מלאכה שנתחדש בשבילה חיוב שנפסלו ביוצא והאוכלו בכזית נימא נמי דחשיבא לענין שבת בכי האי שיעורא דהיינו בכזית הא לא נתחדש בהם דבר במלאכה זו כגון שאר איסורין ודאי כזית לא חשיב כדפרישנא לעיל:

דף צא:

הכא במאי עסקינן כגון שזרקו לאוצר כלומר . מתני' מיירי בשלא אמר בהדיא שחוזר ממחשבתו הראשונה אלא אנן הוא דאמרי' דכיון שזרקו חזר בו ממחשבתו הראשונה שהצניעו לזריעה וכן הוא ודאי דמדזרקו הדר בי' ממחשבתו הראשונה אבל מכל מקום איכא למימר דכיון שמקום זריקתו ניכר וניחא לי' בהיכר מקום דאי הדר מימליך עלי' דלשתכח לי' לאלתר נמצא דלא מיעקרא מחשבתו לגמרי ואכתי בחשיבותו קאי קמ"ל דמדזרקי' לאוצר ואין מחשבתו ראשונה קיימת פקע חשיבותי' ובטולי בטלי' ואי משום טעמא דילמא מימליך כי האי גונא לא חשבי' לי':

מתני'

המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה. אוקימנא לה בגמ' באסקופה כרמלית וכגון שהיא גבוהה שלשה ורחבה ארבעה ואפי' חזר ונטלן הוא עצמו מן האסקופה ונתנן לרשות הרבים פטור דהוה לי' עקירה מרשות היחיד והנחה בכרמלית והדר עקירה מכרמלית והנחה ברשות הרבים:

קופה שהיא מלאה פירות ונתנה על האסקופה החיצונה. פי' והיא אסקופה ר"ה כגון גבוהה תשעה ורחבה ארבעה דחזיא לרבים לכתופי עלי' ולהכי קרי לי' אסקופה החיצונה וטעמא דפטור משום דמקצת הקופה בפנים:

קדים לי' איסור גנבה לאיסור שבת. וקס"ד השתא דהוי פומי' לבר דמצי למשקלינהו דבהא הוא דקני להו ואף על גב דלא קני לכלי דהא לא נפק לי' כולי' מ"מ קני לזוזי דאיתנהו במאי דנפק מידי דהוה אכליו דמוכר דקני בי' לוקח במשיכה כדמשמע בבבא בתרא וחשיבי זוזי בני משיכה ע"י כיס למקני לזוזי במשיכה כפירות דלוקח בכלי דמוכר דחשיבי בני משיכה ע"י הכלי וקני להו במשיכה אע"ג דלא קני לכלי' וסוגיין דלא כההיא אוקמתא דבמס' כתובות דמוקי' לה בחדא אוקמתא בצירף ידו למטה משלשה וקבלה ולפום ההיא תו לא שייך טעמא דאגד כלי כלל ואיסור גנבה ואיסור שבת באין כאחד זו היא שיטתו של הרא"ה ז"ל. וזה שלא כפי' רש"י ז"ל:

דאי בעי מפקע לי' ושקיל. פי' בלא פסידא דכיס:

דף צב.

בנסכא פי' לאו זוזי נינהו אלא חתיכות של כסף ארוכות נתונות בכיס וכל היכא שמקצתן בפנים לא קני להו:

ואיבעית אימא דאית לי' ומכרכי עילוי'. פי' ואשתכח דכי נפק פומי' נפק כולי' ואיסור שבת וגנבה באין כאחד:

איפוך פי' הא דהמוציא פירות הוא דמהפכי' דהא רבא במהדורא בתריתא שמיע לן מיני' דסבר אגד כלי שמי' אגד כן פי' הרא"ה ז"ל, כלומר דבדוקא אמרי' קם לי' בשיטתי' דאביי דאגד כלי שמי' אגד ורבא סבר לה כר' יוחנן ומסתברא דהלכתא כותיהו דאגד כלי שמי' אגד ומיהו כי מהפכי' כלי דוקא הוא דמהפכי' דהוא הוא דקשיא לן אבל יד כדקאי קאי והא דאקשי' מפשט בעל הבית וכו' לאביי הוא דאקשי' ולדידי' הוא דמפקי' דמתני' דפשט בעל הבית את ידו לחוץ בלמעלה משלשה אבל לרבא אפי' בלמטה משלשה שניהם פטורין כדמוקי לה ר' אבהו בפ"ק דהא משמע מתני'.

המוציא בין בימינו בין בשמאלו בתוך חיקו ועל כתפו חייב שכן משא בני קהת. ופירשו בירושלמי מדכתיב ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטרת הסמים ומנחת

התמיד ושמן המשחה, שמן המאור בימינו ושמן המשחה שהוא מועט בשמאלו וקטורת הסמים בחיקו, ומנחת התמיד בכתפו:

לאחר ידו פי' על גב ידו. ובמרפקו פי' רש"י ז"ל מקום שמחובר הזרוע עם הכתף שקורין אישיל"א והאמת שהוא נקרא מרפק והיינו קרא דירמי' תחת אצילי ידיו שכן דרך הנמשכין מן הבור שמושכין אותן מן האישיל"א ומיהו מתפשט הוא יותר עד מקום חיבור הזרוע עם הקנה של יד והכל נקרא מרפק ואציל וכדאמרי' במס' סופרים לא יקרא אדם על הספר ושני אציליו עליו והיינו מקום חיבור הזרוע עם קנה היד שכן דרך בני אדם מטין ועושין כן והיינו ההיא דאהלות גבי רמ"ח איברים שנים בקנה שנים במרפק ואחד בזרוע והא דהכא ודירמי' הוא מקום חיבור הזרוע עם הכתף:

בפונדתו ופי' למטה. פי' הוא אזור חלול שמשים בו מעותיו וקושרו וכשתולה ראש האזור למטה אין מעותיו משתמרים בו לפי שהקשר עשוי להתיר מאיליו ואין דרך הוצאה בכך ופטור. אבל כשפיה למעלה סמוך לקשר שחוגר בו מתניו וממשמש בו בכל שעה מעותיו משתמרין בו ודרך הוצאה בכך:

בין פונדתו לחלוקו פי' שתלה החפץ על האזור וחציו מכאן וחציו מכאן אינו משתמר שפעמים מכביד מצד האחד ונופל לארץ. ובשפת חלוקו שפה התחתונה דאינו מקום המשתמר כיון שרחוק כל כך מידו אי נמי שניתרת התפירה מחמת הטיט הנוגע בה. ובמנעלו נמי אינו משתמר לפי שהוא נסדק לפעמים או יסדק ונופל החפץ או המעות:

גמרא

א"ר אלעזר המוציא משאוי. פי' בידו דאלו על כתפו מתני' היא וכן פירש רש"י ז"ל:

וגמירי דכל טעינא דמידלי במוטות תילתא מלעיל. י"מ למעלה מראשיהן וכיון דהלוים קומתן עשר נמצא דמזבח הנישא בכתף גבוה מן הארץ י"ג אמות שהם כ' טפחים, וי"מ דכי מידלי תילתא מלעיל היינו למעלה מכתפן, ואפי' הכי נראה לי דשפיר מוכח מינה דאפי' אין קומת הלוים מן הכתף ולמטה אלא תשע אמות דל מינייהו שש אמות וד' טפחים דמזבח אכתי מידלי מארעא י"ד טפחים דהאמה הוא ו' טפחים,. אלא דקשיא לי אשמעתין דהיכי מוכח ממשה דמדפירש האהל על המשכן דקומתו עשר אמות דילמא לא הי' פורש אלא מפני שידיו פרושות לשמים ועולין למעלה מראשו, ויש לומר דמכל מקום כשהי' מתקן הקלעים על הגג ופושטן מכאן ומכאן ידיו נמוכות אצל ראשו:

ואיבעית אימא מארון. פי' לעולם שאר לוים לא הי' גובהן עשר אמות אלא משה בלבד וכיון שכן אית לן למימר דמזבח לא מידלי מארעא עשרה טפחים ומ"מ כיון דאיכא ארון דמידלי עשרה טפחים איכא למימר דאפי' בלמעלה מעשרה טפחים חייב. וכתב הרא"ה

ז"ל ומיהו אכתי אית לן למימר דגובהן של לויים קרוב לשמונה אמות שאם לא כן הי' המזבח נגרר בקרקע אי נמי אפשר דהשתא הדרי' מהיקישא דלעיל דמזבח למשכן ולא אמרי' דמזבח עשר אמות עכ"ל ומהו גמרי' מארון דאפי' אין גובהן של לויים מן הכתף ולמטה אלא ג' אמות דהם י"ח טפחים כיון דאין הארון תלוי למטה מכתפן אלא ששה טפחים ושני שלישי טפח אשתכח דמידלי ארון מארעא י"א טפחים ושליש.

המוציא משאוי על ראשו בשבת פטור. פי' שאין דרך העולם אלא הדיוט שבהדיוטים ואין בני דעת מוציאין משאוי אלא על כתפן:

דף צב:

בטלה דעתן אצל כל אדם. ודוקא הוצל דהיא עיר קטנה ואנשים בה מעט ואפי' במקומם בטלה דעתם אבל אם היא עיר גדולה לא בטלה דעתם במקומם כדאמרי' בקידושין האומר הרי את חרופתי ביהודה מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה:

תברא מי ששנה זו לא שנה זו פי' ותרי תנאי נינהו ות"ק פטר בתרווייהו ותנא בתרא מחייב בתרווייהו והא דתנא לי' הכי ולא תנא ברישא פטורא אפי' בלאחריו ובא לו לפניו ובסיפא חיובא אפילו בלפניו ובא לו לאחריו כי היכי דלא ליתחזי דסתרן אהדדי לפום פשטא:

ולאחריו ובא לו לאחריו תנאי היא. כלומר אף ע"ג דמתני' שפיר מיתוקמא מ"מ לאו כולי עלמא מודו בה.

אי אתם מודים בלאחריו ובא לו לאחריו שהוא חייב פי' ואע"פ שהיא שמירה פחותה הכי נמי בפונדתו ופי' למטה אע"ג דהויא שמירה פחותה, ואי אתה מודה בלאחר ידו וברגלו שהוא פטור משום דהויא לי' הוצאה כלאחר יד הכי נמי באפונדתו ופי' למטה:

לאו מכלל דפטרי רבנן. פי' ומהם לא מצאו תשובה לדבריו קא דייק דמאחר דלא מצאו חילוק לדבריהם ולא הודו לדבריו ולומר חייב הוא כדקאמרת ש"מ דפטרי בלאחריו ובא לו לאחריו ומשמע לי' לישנא דאי אתם מודים כמאן דאמר מאחר שאי אתם מודים בזו גם כן בבירור אי אתם מודים בלאחריו ובא לו לאחריו שיהא חייב ולפום הא דקס"ד הני האי לישנא דאי אתם מודים מן הלשונות שבתלמוד שהם בשני מקומות בענין א' ופירושו מתחלף ולבסוף לא קיימא וכן מפרשי' נמי לר' יהודה:

ר' יהודה אומר אף מקבלי פתקין. פי' ואתא ר' יהודה לאשמועי' דאפי' בדברי מלכות שצריכין שמירה מעולה יתחייב בכגון זה לפי שעל מנת כן נתכוין מתחלה:

דף צג.

בעיגול של דבילה והוציאוהו לרשות הרבים בקורה והוציאוה לרשות הרבים.. ר' יהודה אומר אם לא יכול אחד להוציאו והוציאוה שנים חייבים, כך היא הגירסא ולא גרסי' בהא מתני' ר' מאיר כלל דהא כולה מתניתא דלא כר' מאיר דהא פסק ותני ברישא בהדיא בזה יכול וזה יכול דפטורין ואלו לר' מאיר חייבין.

נפש תחטא אחת תחטא בעשותה תחטא. פירוש

וחד למעוטי יחיד שעשה בהוראת ב"ד. פי' דהכי משמע דוקא כשעשה מעצמו נקרא חוטא הא אם הורו לו ב"ד פטור כנ"ל:

דסבר ר' שמעון דבכל חדא וחדא דרשי' תחטא:

ה"ג רש"י ז"ל ור' שמעון לטעמי' דאמר יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב. פי' והילכך תלתא מיעוטי מיתרי לענין שבת כדפרישי' ואין גירסא זו נכונה. ור"ח ז"ל גריס ור' שמעון יחיד שעשה בהוראת ב"ד לא צריך קרא ופי' דפשיטא מלתא דפטור דאנוס הוא דמאי הוה לי' למיעבד. ותו מדחייב רחמנא פר העלם דבר של צבור בצבור מכלל דביחיד פטור והכי שמעי' לי' לר' שמעון בהדיא דפטר במס' הוריות וביבמות פרק האשה רבה, והא דאמרי' לר' יהודה חד למעוטי יחיד שעשה בהוראת ב"ד אע"ג דאמרי' התם בהוריות דלר' יהודה נפקא לן דתלתא קהלי דכתיבי איכא למימר דאי מינה לא אימעיט אלא מפר דמייתו צבור אבל מכשבה או שעירה לא אימעוט אבל מהאי אימעוט לגמרי:

שאני הכא דעקרה לי' לגמרי. פי' דמסייע מיקרי כשהוא מסייע בו שאינו מניחו אלא שהוא טפל והשאר עיקר אבל כאן אינו כן שהרי הבהמה כשהיא מהלכת עוקרת הרגל לגמרי ונשענת על השלשה ורביעי זה אפי' מסייע אינו כלל וכן ראוי לדון בכל אחד ואחד, ואקשי' וכיון דזמנין עקרה וכו', כלומר אמאי נדון על כל אחד ואחד לקולא אדרבה נדון על כולן שהן טמאין לחומרא דכיון דזימנין עקרה האי ואפי' מסייע לא הוי ונשענת על השלשה לגמרי ראוי שיהו כולן טמאין דנדון כן בכל אחד ואחד דאף על פי שאין קביעותו על שלשה מיוחדין כיון שפעמים נשען על אלו ופעמים על אלו דין הוא שיהו כולן טמאין אע"פ שאין השענות שלו מיוחדת מידי דהוה אזב המתהפך דתלי' נמי לחומרא שהרי זב המתהפך בחמשה ספסלים או בחמש פונדאות לאורכן טמאין ואף על פי שפעמים מתהפך על זו ופעמים על זו ואין קביעותו באחד מהן כיון שהן ראויות לכך טמאות לפי שעל כל אחת נשען ואע"פ שאין קביעותו באחד מהן. והכא נמי גבי בהמה אע"פ שאין קביעותו מיוחד כיון שעל כל אחד ואחד נשען הזב דין הוא ליטמונינהו לכולהו ולחומרא. וי"מ דמישן ספק מתהפך קא מוכח וה"ק והא הכא דישן

באחת מהן וספק מתהפך על האחרים או לא ואפי' הכי אמרי' מספק לחומרא שנתהפך על האחרים ולא אמרי' דנשען דרך קביעות על האחת ולא על האחרים משום דסופו להתהפך כ"ש בהא דבהמה דנשען על שלשה אלא שאינו דרך קביעות דדין הוא דאזלי' לחומרא כיון דמדין עקירה קא אתית בה וכן נראה שפי' רש"י ז"ל:

אלא לאו משום דאמרי' מסייע אין בו ממש. והשתא אתי שפיק לטהורינהו משום דלא דמי לזב המתהפך דזב המתהפך אצשר לו לשהות באחת מהן מה שאין כן בבהמה דאע"ג דעקרה לי לא סגי דלא מנחא לי' וכדין דסופו לנוח חשיב כמאן דמונח וכמאן דמסתייע בהדייהו דאידך דאפי' השתא נמי דעקרה לי' מסתייעת בו יותר משאלו הי' נחתך וכיון דחשיב כמאן דמונח הוה לי' מסייע אבל אי לא חשיב כמאן דמונח אלא כמו שנעקר לגמרי ואין כאן סיוע ניזיל בהו לחומרא זו היא שיטתו של הרא"ה ז"ל. ורבי' שמשון פי' שם בסדר טהרות בפי' המשניות דדוקא שעומדת הבהמה ואינה מהלכת דאלו מהלכת דאלו טמאות שהרי נשענת היא על שלשה ולפי דבריו ז"ל הא דאמרי' שאני הכא דעקרה לי' ה"פ כיון דאפשר לעוקרה ועדיין היא עומדת רואין אותה כאלו עקרה. ואקשי' דא"כ דרואין קאמרי' נימא רואין לחומרא כאלו עקרה ונשענת על השאר ונדון כן בכל חד וחד אלא ודאי רואין לא אמרי' אלא דנין אותה כשהיא עומדת ואע"ג דאינה צריכה לארבע רגלי' שהרי יכולה לעמוד בשלש מכל מקום כל אחד דנין כמסייע:

דף צג:

שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה. פי' ארבעה זבין שיכבידו רובן עליו זב אחד לכל רגל ורגל. ומדלא בעי' ש"מ דשיעור אחד לכולן דהיינו זב אחד:

השותפין שגנבו וטבחו. פי' שור אחד או שה אחד חייבין לשלם ארבעה וחמשה ואמאי ליבעי שיעור טביחה לזה וכו'. כלומר שור או שה לכל אחד ובבציר מהא לא ליחייבו:

חייב אף על הכלי. פי' אע"ג דהוצאה אחת היא ובכי הא האוכל שני זיתי חלב בבת אחת לכולי עלמא אינו חייב אלא אחת הכא שאני דדמי לשתי אכילות הואיל והן שני גופים מוחלקין דומיא דהקוצץ דלית המודלה ע"ג תאנה שהוא גפן קשור ובקציצה אחת קצץ ענב ותאנה דהואיל והן שני גופין מוחלקין חייב שתים. והא דלא אוקמה כר' אליעזר דאמר התם בכריתות הבא על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו וחזר ובא עלי' חייב על כל א' וא' ומשכחת לה באיש שבא על אמו והוליד ממנה שתי בנות ואח"כ בא על האחת והוליד ממנה בן ואותו הבן בא על האחרת ונמצא שבא על אחותו שהרי הוא והיא היו מאב אחד וג"כ היא אחות אמו ואחות אביו שהרי אמו ילדתה. וי"ל דלא אמר

רב יוסף התם דטעמא דר' אליעזר משום דאי אפשר לערבן לשתי ביאות באחת אבל הכא דאפשר לערבן לא.

כגון ששגג על האוכלין והזיד על הכלי' פי' וחייב אף על הכלי דקתני מיתה בב"ד או כרת דעל הכלי ראוי לחייבו כיון שהי' צריך לו ואינו טפלה לאוכלין אע"פ שהן כשיעור אבל על האוכלין אף על פי ששגג בהן פטור אפי' מחטאת דבעי' שב מידיעתו וליכא כיון דהזיד על הכלי ונמצא דהוצאה זו במזיד היתה ולא חייבה תורה חטאת אלא א"כ שגג בענין שאם יודע לו לאחר מיכן שיהא חוזר בו והכא ליכא דאף על גב דשגג בהוצאת האוכלין לא שגג בהוצאת הכלי ואנן בעי' שיהא שוגג בהוצאת שבת וליכא למפטרי' על האוכלין מדינא דקם לי' בדרבה מיני' דההוא דינא הוא בענין אחד כגון אם הדליק גדיש בשבת אבל הכא דהוי שני גופין כלי ואוכלין לא כנ"ל:

דף צד.

ובפלוגתא דר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש. פי' הא דרב אשי דוקא אוקמה או כר' יוחנן או כריש לקיש ורב ששת ורב אשי לא פליגי כלל אלא באוקמתא בעלמא ושלא כדברי רש"י ז"ל:

בסוס המיוחד לעופות. פי' דבן בתירא מתיר בכל סוס וכן ר' נתן ואפי' סוס שמיוחד לעופות לנושאן כשהן חיים דאין במשאן חיוב שביתת בהמה דכל דבר שהוא חי נושא את עצמו ודלא כרבנן דבסוס כי האי מדינא אסור ובסוס כי האי איצטריך ר' יוחנן לומר דבן בתירא ור' נתן אמרו דבר אחד ולאפוקי מדרבנן אבל סוס המיוחד לרכיבה מדינא אפי' לרבנן שרי אלא דאינהו גזרי בכל סוס משום סוס המיוחד לעופות או שמא ישנה אותו ממלאכתו למשאוי או כדאמרי' התם לכשיזקין מטחינו ברחים ולא הוי גזרה לגזרה דכולה חדא גזירה היא:

איכא סוס דבי זיאון. פי' שכן דרך צדי עופות שנושאין עופותיהן הדורסין וכלביהן הצדין על הסוסים כדי שלא ייעפו ושלא יגעו עד מקום שצדין בו:

ומודה ר' נתן בכפות. פי' וה"ה בכל דבר שהוא חולה כדמשמע ביומא פרק שני שעירי גבי שעיר המשתלח דאם חלה ככפות דמי:

דף צד:

עד דאיכא לגופו ולגופה. פי' לגופו של מר שנרצף פיו וצריך לתקנו וגם לגופה של מלאכה שהוצרך להוצאתו באותו מקום שמוציאו לחפור בו, וכן ספר תורה לגופו להגיה ולגופה של הוצאה לקרות בו, קמ"ל דבחדא סגי דהוי לגופי' או לגופה דבהכי חשיב מלאכה שצריכה לגופה ולאפוקי אינה צריכה לגופי' ולגופה כגון מוציא את המת אפי'

לקוברו שאין לו הנאה בהוצאתו ובקבורתו אלא ההנאה היא מניעת הטומאה שמסתלקת בשביל המלאכה אבל אין ההנאה במלאכה עצמה. וה"ה במוציא מר לחפור את הקבר דהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה:

אמר לי' האלהים דעיילת בי' את ודרית לי' בהדי' כלומר אני' אכריחך בראיות שאתה בעצמך תוציאנו משם. ואפי' לר' יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה דוקא לרשות הרבים אבל לכרמלית לא אלא איסורא דרבנן איכא ובמת לא גזרו משום כבוד הבריות אבל באיסור תורה ודאי לא התירו משום כבוד הבריות כדאמרי' בפרק מי שמתו כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב. ומסתברא דלר' שמעון כי היכי דמלאכה שאינה צריכה לגופה אסור לרשות הרבים מדרבנן ה"ה לכרמלית דאסור דכל מאי דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ולכל מילי דרשות כרמלית לגמרי עשאוהו כשל תורה אלא דבכרמלית התירו לגבי מת ולא לרשות הרבים משום דלפעמים אתי לאיסור תורה כגון במלאכה שצריכה לגופה אבל בכרמלית אי אפשר לאיסור תורה והיינו טעמא דשרו כלאים דרבנן התם בברכות משום כבוד הבריות הואיל וכלאים דאורייתא ודרבנן שני עניינים חלוקין דאי משתלי ושרו בלא כבוד הבריות ליכא איסורא אלא מדרבנן אבל בהוצאה דרשות הרבים דזו וזו הוצאה היא אי אתי' למשרי בהוצאה שאינה צריכה לגופה אתי למיעבד בצריכה לגופה. ומהאי טעמא נמי לא שרו קבורה ביום הכפורים ושבת ע"י עממין דלא ליתי למיעבד בישראל וי"ט ראשון שרו משום דלא חמיר כולי האי ולא גזור בי' כולי האי כי היכי דלא לישתהי תרי יומי דאין ראוי לשהותו למחר לקוברו ע"י ישראל כיון שזה י"ט וזה י"ט דהוה לי' כמכוין מלאכתו לאותו יום וכמחלל עליו י"ט שני. וא"ת והיאך אפשר דכל מה דאסרו חכמים בר"ה אסרו בכרמלית דהא אמרי' בפ"ק גבי כרמלית היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה. וי"ל דהתם הוא במלתא דשרי לגמרי ואין בעצמה דמיון למלאכה כלל כגון עומד ברשות היחיד ושותה ברשות הרבים שאין בעצמו של דבר זה דמיון מלאכה כלל אלא גזרה דילמא אתי לאפוקי האי מהאי בהא שרו בכרמלית לעמוד בו ולשתות ברשות היחיד או ברשות הרבים אבל בכל שהוא משום מלאכה לגמרי השוו דבריהם, תדע לך שהרי אין חצי שיעור מותר בכרמלית ולא הי' מי שאמרה זו היא שיטת הרא"ה ז"ל:

והא דתניא פטור דאפיק חצי זית ממת גדול. פי' ומינה דלרב נחמן דוקא אחת משלש הוא דמחייב כיון דצמצמי' לשיעורי' דאי משתקיל אפי' פורתא אזלא לה טומאה אבל אחת מארבע לא, וה"ה דלרב נחמן דאוקמה באפיק חצי זית ממת גדול דמצי לאוקומה בדליכא אלא חצי זית אלא דהא עדיפא לי' ומ"מ אפילו במת גדול במוציא כזית חייב

דהא חשיב לטמויי ומדחשיב לאפוקי למעוטי טומאה חשיב לענין הוצאה הואיל והוא שיעור דטומאה מה שאין כן בשאר איסורין ומתני' ר' יהודה היא:

מחלוקת ביד אבל בכלי דברי הכל חייב פרש"י ז"ל משום גוזז שאע"פ שאינו צריך לגיזה הואיל והוא צריך ליפות עצמו בגיזה זו אף בזה חייב משום גוזז דומיא דגוזז את השלח שהוא חייב משום גוזז ואף במקום שאינו צריך לגיזה אלא שישאר העור בלא שער כדי שיהא ראוי לעיבוד. וי"מ דחייב משום עוקר דבר מגידולו ולא מיחוור דההיא תולדה דקוצר ואין קצירה אלא בגידולי קרקע כדמשמע בהדיא בפר' כלל גדול ועוד שאין ליחייב משום קוצר אלא כשהוא צריך לעצים מה שאין כן בזה, ורבי' יהונתן ז"ל שפי' דאע"ג דקא עביד בכך שינוי מחייב ר' אליעזר משום תולש אפשר דלפי' רש"י ז"ל כיון דתולש היא תולדה דגוזז וכמו שפי' הוא ז"ל:

אבל לחברו דברי הכל פטור. פי' רש"י ז"ל דלא מיזדמנא לי' מילתא ליטלן יפה בלא כלי ורבי' יהונתן ז"ל פירש דאין דרך בני אדם בכך משום מיאוס:

אמר רב יהודה שתים. כלו' דמלא פי הזוג שתי שערות נינהו:

ומודים חכמים לר' אליעזר במלקט לבנות מתוך שחורות. שאפי' על שער אחת חייב דאפי' באחת הוא מקפיד שלא יהא נראה כזקן ודבר זה אפי' בחול אסור משום שנאמר ולא ילבש גבר שמלת אשה דמתרגמי' לא יתקן גבר בתיקוני איתתא והנשים מתקנות עצמן בזה ומקפידות ונוטלות אפ' שער א' לבן מתוך שחורות שלא יתגנו בעיני בעליהן והילכך הזכרים אסורים:

והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו. פי' למעלה לצד הגוף במקום שנדבק הצפורן בבשרו:

מתני'

וכן הגודלת וכן הפוקסת. פי' הרא"ה ז"ל דפוקסת היא שלוקחת חלק משערה ושוזרת אותו וכן עד ג' פעמים ואח"כ עושה משלשתן כמין חבל וזו היא הגודלת:

דף צה.

וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה אינן אלא משום שבות. וא"ת הכא משמע דאפי' בחולב כדחבו ליכא אלא איסורא דרבנן ואלו התם בכתובות אמרי' גונח יונק חלב כדרכו ופרישנא טעמא משום דהוה לי' מפרק כלאחר יד ובמקום צערא לא גזרו רבנן דמשמע הא חולב כדרכו איכא איסורא דאורייתא וההיא ודאי אליבא דחכמים הוא. וי"ל ודאי דאפי' בחולב כדרכו ליכא אלא איסורא דרבנן אלא דאפי' במקום צערא לא התירו אלא שלא כדרכו, והא דמחייב ר' אליעזר מלקות בי"ט על החולב והמחבץ והמגבן אע"פ שהן

אוכל נפש מיירי בשל כותי דקפיד עלוי' דלא אפשר לי' למיכל, דבכי האי גונא לא אמרי' הואיל כדאמרי' בפר' שני די"ט חזינן אי כי יהבי' ריפתא לינוקא ולא קפדי שרי ואי לא אסור כן פי' הרא"ה ז"ל:

חולב חייב משום מפרק. מחבץ חייב משום בורר מגבן חייב משום בונה, פי' והיינו לר' אליעזר אבל לרבנן דפטרי סברי דאין דישה אלא בגדולי קרקע ואין דרך ברירה ובנין בכך:

טעמא מאי אמור רבנן, דאסור לרבץ מדרבנן והיינו חכמים דלעיל דאמרי אחד זה ואחד זה אינן אלא משום שבות דילמא אתי לאשויי גומות הכא ליכא גומות. וא"ת נגזור בדליכא גומות אטו איכא גומות כדאמרי' בפרק במה מדליקין גזרה עיליתא דשישא אטו עיליתא דעלמא. תירץ הרמב"ן ז"ל דאין אומרים באיסורי שבת זו דומה לזה שלא מסרן הכתוב אלא לחכמים והם גזרו בזה משום שהיא מלאכה מצוי' ובשאינה מצוי' לא גזרו והילכך גירורא דעיליתא דשישא קרוב הוא לבוא לידי חריץ יותר מן המרבץ שאין קרוב לבוא לידי השואת גומות ולפי' גזרו בזו ולא בזו, והכי נמי מסתברא שהרי התירו כאן להערים ואמרו אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת ואלו הי' קרוב לבא לידי השואת גומות למה התירו הערמה זו וכ"ש דההיא מימרא היא ולא סבירא לן הכי:

לאו אדעתאי. פירש רש"י ז"ל לא הייתי זכור. ועוד פי' ז"ל בשם רבותיו לאו אדעתאי לא סבירא לי:

דף צה:

אלא להכשר זרעים בלבד. פי' דתליא בתלוש ומחובר ודיני' כמחובר דהא לא כתיבא ביה שדה וכרם ודון מינה דלענין שבת נמי דתליא מלתא בתלוש ומחובר דדיני' כמחובר ופרקי' דדוקא לזרעים קאמר:

שאם ניקב בכדי טהרתו. כלומר שיצא מתורת כלי בשבירה זו ושוב אינו מקבל טומאה והוא כמוציא זית דחשיב כמחובר ואפי' לענין שבת דתו לא הוי כלי:

ומודה ר' שמעון שאם ניקב למטה מרביעית. פי' וכי פליג ר' שמעון בניקב בדופנו במקום שישאר מן הדפנות שעדיין יש מן הנקב ולמטה בכדי שמחזיק רביעית דאכתי יש עליו תורת כלי והוה לי' כתלוש, וחכמים סברי דאפי' בכי האי הוי כמחובר שעדיין מריח לחלוחית הקרקע. אבל כל שניקב למטה הימנו דמן הנקב ולמטה אינו מחזיק רביעית אפי' ר' שמעון מודה לפי שאין תורת כלי עליו:

טהור מלטמא גיסטרא. כלומר כשהוא גיסטרא וראוי להשתמש בו שהי' ראוי לקבל טומאה וכיון שניקב במוציא משקה טהור שאין אומר הבא גיסטרא לגיסטרא:

ניקב בשורש קטן טהור מלהכשיר בו זרעים. פי' דלענין זרעים בעי' כשיעור שורש שיהא יכול וראוי לינק וזה כבר הוא יונק ופרש"י ז"ל טהור מלהכשיר בו זרעים לרבנן דהוי עציץ נקוב ע"כ כלומר אע"ג דלרבנן כל נקוב כמחובר משוו לי' מ"מ מודו אינהו בזרעים שהוא כתלוש עד שניקב בשורש קטן משום דלענין זרעים בעי' כשיעור שיהא ראוי לינק, ולהכי נקט רש"י ז"ל לרבנן אבל לר' שמעון לא עד שינקב במוציא רמון או במוציא משקה וכמו שנפרש בסמוך בשם הרמב"ן ז"ל והרא"ה ז"ל כנ"ל:

ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים. פי' בשייחדו לאוכלין טמא כל זמן שראוי לקבל בו זיתים ניקב במוציא זיתים וכו' ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים, בשייחדו בפירוש לרמונים אבל אם ייחדו סתמא לאוכלין לא משום דסתם כלי חרס העשוי לאוכלין שיעורו במוציא זיתים:

שמעתי כלי חרס שיעורו במוציא רמון. פי' דלא יצא מתורת כלי חרס במוציא זית אלא במוציא רמון. ואמר לי' רבא שמא לא שמעת אלא במוקף צמיד פתיל שאם ניקב במוציא רמון אינו מציל. ור"ת ז"ל פי' אם ניקב במוציא רמון וסתם הנקב כולו בצמיד פתיל אינו מציל דבטל לי' מתורת כלי לגמרי. וא"ת אמאי לא קאמר לי' שמא לא שמעת אלא בכלי העשוי לרמונים. וי"ל דאיהו כלי חרס סתמא קאמר וסתם כלי חרס לא קאי לרמונים:

דף צו.

שונין כלי. חרס שיעורו בכונס משקה. י"מ בעשוי למשקין. וי"מ אפי' בסתמא למשקין קאי:

ה"ג הרא"ה ז"ל פליגי בה תרי אמוראי וכו' חד אמר במוציא רמון וחד אמר במוציא משקה.. ופרש"י ז"ל דלענין הכשר זרעים פליגי. וכתב הרא"ה ז"ל דהכי נמי מסתברא דאי לענין צמיד פתיל פליגי מתני' היא. בכלים העשוי למשקין בכונס משקין העשוי לאוכלין ומיהו עיקר הך פלוגתא ליתא אלא אליבא דר' שמעון דלדידי' כיון דמדינא נקוב הוי כתלוש אלא דהתורה רבתה אצל זרעים לעשותן כמחובר להכשר ולא מדינא פליגי בה הני אמוראי דמר סבר דהתורה רבתה שיעור גדול דהיינו במוציא רמון וחד אמר במוציא משקה דכי רבתה תורה טהרה אצל זרעים אפי' במשהו רבתה אבל לרבנן פשיטא דשיעורא הוי בכדי שורש קטן דהכי איתא בעוקצין גבי הכשר זרעים וכמה הוא שיעורו של נקב כדי שיצא בו שורש קטן ע"כ תורף פירושו,, וזהו שפרש"י ז"ל לעיל גבי ניקב בשורש קטן דדוקא לרבנן וכמו שכתבנו למעלה, אלא שקשה לי דמתוך פירושו של רש"י ז"ל נראה דהוא גורס חד אמר במוציא רמון וחד אמר בשורש קטן שהוא ז"ל פי' גבי וסימנך אחד המרבה וכו' דהוא שיעור השלש המדות האחרונות שבכלי חרס

והממעיט הוא שיעור הקטן שבשלשתן והיינו ניקב בשורש קטן והמרבה הוא השיעור הגדול שבשלשתן וצ"ע אבל הרא"ה ז"ל מר נקיט שיעורא רבה דבכולהו ומר שיעורא זוטא דבכולהו:

הרי הן ככלי גללים. פי' ואפי' יחדו לרימונים שוב אינו מקבל טומאה, ור' אלעזר פליג עם רבה ולא קשיא לר' אלעזר הא דתנן כל כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים דהתם מיירי בכלי עץ דהם חשובים ואם ניקבו במוציא זית דעתי' עלייהו לרמונים וכן פרש"י ז"ל:

סליק פרק המצניע

פרק יא - הזורק

כיצד שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים וכו'. פי' לרבנן הוא דאמרי' דפטרי כיצד פטרי כגון זיזין היוצאין מן הכותל ומניחין עליהן נסרים להלך ועומדין זה כנגד זה בשני צדי רשות הרבים ואלו הזיזין רשות היחיד שהן גבוהות עשרה מקרקע רשות הרבים ורחבן ארבעה:

דף צו:

הוצאה גופה היכא כתיבא. פי' הרא"ה ז"ל דודאי פשיטא לי' דהוצאה במשכן ואיהו ודאי קרא דויצו משה ידע לי' ועיקר בעיא אי האי קרא (אי) ביום קודש או בחול דאי בחול איכא למימר דלאו מלאכה היא משום דהיא גרועה, וגמר העברה העברה מיום הכפורים ולאסור הוצאה והיינו דלא אמרי' ללאו יצאתה כדאמרי' גבי הבערה דבשלמא הבערה בכלל אבות מלאכות היתה והילכך כשיצתה אמרי' ללאו יצאתה אבל הוצאה ללמד על עצמה שתהא מלאכה. וקשיא לי והיכי ניחא לי' נגמור העברה העברה דלאו משום דשלימא לה מלאכה קאמר להו, וי"ל דטפי משמע קרא לאיסורא ולומר שאסור להם להביא משום שהיא מלאכה ולא משמע דאמר להו משום דשלימא לה מלאכה כנ"ל, אבל הגאונים ז"ל לא גרסי להאי אתקפתא והכי גרסי וקאמר להו לישראל לא תפיקיו ותיתו מרשות היחיד לרשות הרבים אשכחן הוצאה הכנסה מנא לן וכו':

אשכחן הוצאה הכנסה מנא לן סברא היא מכדי וכו'. פי' הרא"ה ז"ל אע"ג דלא מייתי' מלאכות מסברא שאני הכא דתרווייהו הכנסה והוצאה הוו במשכן ולא בעי' קרא אלא למגמר עלה דתיהוי מלאכה כיון שהיא מלאכה גרועה וכיון דגמרי' הוצאה מקרא הכנסה נפקא לן מסברא ובהכי סגי לן לאחשיבה מלאכה כיון דהיא נמי הואי במשכן:

מיהו הוצאה אב הכנסה תולדה. פי' אע"ג דמסברא נפקא הוצאה דנפקא לן מקרא הוי אב אבל הכנסה תולדה דהוצאה היאף.

אמאי קרי לי' אב ואמאי קרי לי' תולדה. פי' מאי נפקא מינה דקרי להו בשתי שמות, ומהדרי' נפקא מינה דאי קרי לתרוייהו אבות או תולדות מיחייב תרתי והכא קמ"ל דלא מיחייב אלא חזא.

זורק ארבע אמות בר"ה מנא לן דמיחייב פי' איידי דפרישו להוצאה והכנסה פרישו לכולהו אידך טעמי אגב גררא בהאי דוכתא:

אלא שכן שכן תופרי יריעות זורקין מחטיהן זה לזה פי' הרא"ה ז"ל דלאו לדחויי להא דר' יאשי' קא אתי אלא לפרוקי למלתי' ולומר שהאורגין עצמן היו תופרין, וטובא בתלמודא לפרושא בלשון קושיא ותירוץ עד דאתי לקושטא דמלתא אבל ודאי לאו בטעותא אתמר הא דר' יאשי' אלא מדנקט לי' בלישנא קיטא ולא פריש בה תפירה כלל אתמהי' עלה ופרקי' דרב יאשי' דאורגין דוקא קאמר אלא שזורקין בשעת תפירה קאמר, ויש מרבותי שאין מודים לו בזה דלא מאומנות האורגין היו ולא היו תופרין אלא כי נפל בהן דרנא דאי לא כי אקשי' לעיל תפירה במשכן היכי הואי הוה לי' למימר שכן אורגי יריעות היו תופרין היריעות אלא ודאי ליתא להא דר' יאשי', ועוד נראה לי מדנקט אלא שכן תופרי יריעות דלשון אלא לא בא אלא לומר דלישנא קמא בטעותא איתמר:

כל ארבע אמות ברשות הרבים גמרא גמירי לה. פי' לא כפשטה דא"כ הויא לה אב בפני עצמה ועוד שאין עונשין מן הדין ולא מהלכה למשה מסיני אלא ה"ק גמרא גמירי לה למיהוי בכלל מוציא ותרווייהו זריקה והעברה תולדות דמוציא נינהו:

אימא אינו חייב על אחת מהן. פי' מיתה אבל כרת פשיטא דחייב על כל אחת ואחת דהא א"ר יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב חטאת על כל א' וא' ואי אפשר אלא אם כן כשחייב כרת במזיד כן פירש הרא"ה ז"ל וכן בפ"ק והוא הנכון:

דף צז.

שנפנה מצרעתו. כלו' שנתרפא והוא מלשון פנו דרך:

ויבלע מטה אהרן וכו' נס בתוך נס. פי' דאחר שחזר ונעשה מטה בלען ולא כשהוא תנין דלא כתיב ויבלע תנין אהרן:

אינו אלא משום שבות. וכגון שזרק מרשות לרשות חבירו דבכי האי גונא אפי' שתיהן שלו ולא עירב אסור, ואם היו שתיהן שלו ועירב בהן מותר וההיא ברייתא ודאי לא אתיא כרבא דאמר תוך שלשה לרבנן בעי' הנחה ע"ג משהו אלא ס"ל לרבא כר' יהודה דאמר התם בעירובין דבעי' הנחה ע"ג משהו דא"ר יהודה פר' המוצא תפילין (צח:

) אפי' אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו ומתמהי' עלה התם לימא רבא כתנאי אמרה לשמעתי' ומוקים לה רבא התם לכולה כר' יהודה וכיון דמתני' אתיא כותי'

מתני' עדיפא לי' ולא איכפת לי' אברייתא אלא דמעיקרא מתמהי' עלה היכי שבק רבנן ועביד כר' יהודה ופריק דכולהו מתני' רבי יהודה היא, ור"ח ז"ל כתב דליתא לדרבא דברייתא פליגא עלי' ולא שמיע לי' כי היכי דלא שמיע נמי לר' אלעזר ואי. הוה שמיע לי' הוה הדר בי' וליתא לאוקמתא דרבא דמוקי כולה מתני' דערובין כר' יהודה אלא תנא קמא פליג עלי' ע"כ:

ולאו מי אוקימנא לההיא כגון דמדלי חד וכו' פי' הרא"ה ז"ל דלא אתפרש היכא דהתם בעירובין נמי אמרי' לה נמי בהאי לישנא ולאו מי אוקימנא ושמא אפשר דמשום דהכא איתא והתם איתא הכא איתמרא בהאי לישנא משום דאיתמרא התם והתם נמי אמרוה בהאי לישנא משום דאיתמרא הכא:

לפי שאי אפשר לרשות הרבים שתלקט במלקט וברהיטני. יש מרבותי שהקשה דלפום הא משמע דגבשושית קא בעי מיני' וא"כ הוה לי' למימר מנא הא מלתא דאמור רבנן כל פחות משלשה כארעא סמיכתא דמי דלישנא דלבוד לא שייך אלא גבי מחיצות ועלתה לו בקושיא, ואע"פ שרש"י ז"ל רצה לישמר מזה ופירש כל רשות שאינו גבוה שלשה הרי הוא כלבוד ובטל לגבי רשות הרבים אפ"ה לא ניחא לי שהוא ז"ל פי' גבי המשלשל דפנות דפחות משלשה כשרה דאמרי' לבוד כמי שנוספו ונשלמו עד למטה דאלמא בכי הא שייך דין לבוד, ולי נראה דה"פ דמלתא דודאי מחיצות קא בעי מיני' ומהדר לי' כי היכי דאשכחן גבי גבשושית דכל היכא דלית בי' שלשה הוי ר"ה לפי שאי אפשר לר"ה שתלקט במלקט וברהיטני הכי נמי גבי מחיצות דאי אפשר לכל המחיצות שיגיעו עד לארץ אלא דכל היכא שהם בפחות משלשה עד לארץ חשבי' כמי שיש גבשושית בארץ ומגיע עד המחיצות והיינו דקא מקשי' מהא דהמשלשל דפנות ואמרי' תינח למטה דחשבי' כמי שיש גבשושית בארץ אבל למעלה מאי איכא למימר:

אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה. נראה לי דלא דק בלישני' דהוה לי' למימר אחת משום הכנסה ואחת משום הוצאה שהרי הכנסה קודם להוצאה:

דף צז:

אחת משום הוצאה ואחת משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים. פי' ואע"ג דמעביר ארבע אמות תולדה דמוציא הוא איכא למימר דר' יהודה מחייב אתולדה במקום אב וכן פי' רש"י ז"ל:

עד דנפקא לר"ה תנוח. פי' ולאו דוקא הנחה גמורה שתתעכב שם דאלו אמר הכין אפי' לר' יהודה לא מיחייב דהא לא נחה לגמרי ולא אתעבידא מחשבתו אלא כגון דאמר עם

דנפקא לר"ה תנוח הנחה חשובה לענין דיני שבת ור' יהודה סבר דהא חשיבא דקלוטה כמי שהונחה היא:

אי להכא קא בעי לה וכו'. כלומר אי גנבי הוצאה קא בעי לה לגבי העברת ד' אמות לא בעי לה ואי להעברת ד' אמות בעי לה לגבי הוצאה לא קא בעי לה ואמאי מחייב תרתי דהא לא אתעבידא מחשבתו בחד מינייהו:

דף צח.

תחתיהן וביניהן וצידיהן רשות הרבים. פי' הרז"ה ז"ל שאין נקרא תחת אלא מקום שיש על גביו שום דבר והילכך קס"ד שהיו העגלות מקורות בקרשי המשכן המוטלין על גבן ומרוב הקרשים היתה כל העגלה מקורה ולא נשאר אויר תחתי' לפי שאין הפסק כלל בין קרש לקרש, ואמרי' כי אמר רב בדרא תתאה שהיא שורה ראשונה של קרשים שנותנין ע"ג עגלה ולא היו נותנין בה אלא שלשה קרשים ומתוך כך נשאר אויר בין קרש לקרש שהרי אורכה של עגלה חמש אמות ורוחב של קרש אמה וחצי והיו נותנין רוחבן באורך העגלה ונמצא שיש חצי אמה אויר ביניהן ועל אותו אויר אמר רב תחתיהן קשות הרבים:

מלמעלן כלין והולכין עד כאצבע שפיר. פירוש כי מנח להו בחודיהן אשתכח דבאותן ראשין שכלין והולכין עד כאצבע דאיכא רוחא טפי מג' טפחים ובההוא אתרא דרויחא חשיב רשות הרבים:

אמר רב כהנא באטבי. פי' לעולם אפותיין מנח להו וליכא רווחא כלל ורב דאמר תחתיהן של עגלות רשות הרבים לא בזמן שהקרשים היו נתונין עליהן דליכא רווחא אלא בעוד שאין שם אפי' קרש אחד אלא האטבי בלבד והם היו כגון עמודים הנתונים ע"ג העגלה לכבוש ולדבק הקרשים זו עם זו שלא יתנדנדו, ופי' אטבי מכבש כדאמרי' במס' מנחות כמלא אטבא דספרי לו בלעז מורדידו"ר, ואקשי' אטבי היכי מנח להו אגבה דעגלה בההיא שעתא כבר היא מחופה בנסרים והדרא קושייא לדוכתה ופירשה שמואל ביתדות כלומר דלא אמרה רב לאחר שהיתה העגלה מחופה בנסרים אלא קודם שנתן עלי' הנסרים שלא היתה מקורה אלא ארוגה היתה ביתדות כגון עגלות העשויות לטלטל בהן אבנים וריוח גדול הי' בין יתד ליתד ובהא הוא דאמר רב תחתיהן רשות הרבים ובאותן יתדות נותנין עליהן נסרים ובאותן נסרים היו נקבים שבהן היו האטבי נעוצים, ורש"י ז"ל לא פי' כן:

דף צח:

ולא ליתו דנסרא. כלומר שלמים ומתוקנים וחלקים שלא יצאו שום חתיכות עץ מן הנסר:

האי עייל והאי נפיק. פי' ואותן ראשין שכלין והולכין היו לצד חוץ כדי שיהא המשכן בפנים שוה למעלה כלמטה דאי אותן ראשין שכלין והולכין לצד פנים ולצד חוץ הי' שוה הא לא עייל ונפיק ונמצא שאותן שני נסרים שהיו נותנין להשלים חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן והאמה העודפת מכל נסר ונסר לכסות עובי הקרש מכאן ומכאן שהי' יוצא למעלה אמה פחות מאצבע וכן בנסר האחר והיינו האי עייל והאי נפיק, וקשיא לי נימא שהקרשים כלין משני צידיהן ולא מצד אחד ולא הוי בולטין כל כך, וי"ל דאנן בעי' שיהא המשכן שוה בפנים למעלה כלמטה ושלא יהא בחללו בין מלמעלה בין מלמטה אלא עשר אמות כנ"ל:

דשפי לההו כי טורין. פירוש לעולם הקרשים היו כלין והולכין ואפי' הכי לא עייל ונפיק דאותן שני קרשים שנותנין במקצועות חרוצים היו למעלן ברחבן אותן אמות היוצאות עד שהיו חדין ומשופין ברחבן למעלה כהר זה שמשופע וחד בראשו:

תנא בנס הי' עומד. פי' דכתיב וחמשה בריחים תעשה לקרשי צלע המשכן וכל בריח מן הארבעה הי' משתי חתיכות והחתיכה שש אמות כחצי רוחב המשכן שהי' משמונה קרשים והבריח אורכו ל' אמות כאורך המשכן והוא נותן שנים מהם לשתי רוחות המשכן לאורך המשכן סביב הקרשים סמוך לארץ והשנים האחרים למעלה בקרשים לשתי רוחות הללו ונוגעין החתיכות זה עם זה ברוחב המשכן אבל הבריח החמישי הי' מבריח בתוך הקרשים שהכל הי' עץ אחד ומקיף כל המשכן וזהו הנס כשהיו מקימין המשכן הי' נכפף מאיליו וכשהיו פורקין היה נפרק, והא דכתיב וחמשה בריחים לכל צדי המשכן אלו החמשה שלשה הן אלא שכל בריח חשוב כשנים כיון שהי' משתי חתיכות ונמצאו העליונים והתחתונים שתים שהן ארבע ועם הבריח האמצעי שמקיף הכל הם חמשה לכל צדי המשכן:

שדי אורכייהו לפותייא דמשכן וכו'. פי' חלל המשכן באורך הי' ל' אמות וברוחב עשר אמות והיריעות היו עשר ורחבה של כל אחת ואחת ארבע אמות ואורך כל א' וא' כ"ח אמות ונמצא כשהן מחוברות זו עם זו רוחבן ארבעים אמות וכשאתה נותן אורך כל יריעה שהיא כ"ח אמות ברוחב המשכן הרי שחלל הגג שהוא עשר תופש ממנה עשרה ונשאר לדופני המשכן ט' מכאן וט' מכאן והיינו לר' יהודה דאמר שהקרשים כלין והולכין דנמצא שאין עובי הקרשים תופש מכאן ומכאן אלא כאצבע וההוא לא חשיב לי' ונמצא דלר' יהודה לא מיגליא אלא אמה דאדנים שהקרשים אורכן ט' אמות ואמה של אדן הרי כאן עשר אבל לר' נחמי' דאמר דלמעלן נמי עוביין אמה לדידי' לא נשאר לדופני המשכן

אלא ח' מכאן וח' מכאן שהרי תופש חלל הגג עשר אמות ואמה לכל רוח לעובי הקרשים הרי כאן שנים עשר ונמצא דלדידי' מיגליא אף מן הקרשים:

שדי פותייהו לאורכא דמשכן. פי' שהיו מ' אמות ואורך המשכן ל' אמות נשאר עשר אמות לכסות הקרשים שברוח מערבי דאלו מלפניו לרוח מזרחי לא הי' צריך לו שמסך הי' לו בפני עצמו:

לר' נחמי' מכסי' אמה דקרשים. פי' אמה של קרשים שלא היו מכסין אותן היריעות האחרות:

תניא נמי הכי והאמה מזה והאמה מזה לכסות אמה של אדנים דברי ר' יהודה. פי' האמה מזה והאמה מזה שיריעות עזים יתרות על עשר יריעות:

כמה הויא ארבעין וארבע. פי' דעשתי עשרה יריעות עזים היו ורחבה של כל אחת ואחת ד' אמות ונמצא כשהן מחוברות זו עם זו הם מ"ד אמות:

דל תרתי לכפלא. פי' שתי אמות שהוא מחצית היריעה והם על פני האהל לפניו לרוח מזרחי שהי' פתוח כצורת פתח כדכתיב וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל וקרי לי' לישנא' דכפלא לפי שלא הי' אלא מחצית היריעה:

אלא לר' נחמיה מאי תסרח. פי' שהרי עובי הקרשים מיעט בה אמה ואם כן אינה נגררת בארץ אלא אמה א' ומאי חצי היריעה העודפת דקאמר דהם שתי אמות:

תסרח מחברותי'. פי' היתה עודפת מחברותי' שתי אמות, אמה א' לכסות האדנים ואמה א' נגררת בארץ:

תנו רבנן חרוצים היו קרשים וחלולים היו אדנים. פי' הקרש הי' רחבו אמה וחצי והי' חרוץ באמצע ראשו חצי אמה ונשארו לכאן ולכאן שני ידות לקרש האחד כדכתיב שני אדנים תעשה לקרש האחד ואותן שני ידות נכנסים בשני אדנים כל יד ויד נכנס באדן א' ושפת האדן הי' רביע אמה וכן לאחר הסמוך לו שהרי בחצי אמה שהי' הקרש חרוץ באמצע ראשו היו נכנסין שפתות שני אדנים ומלבד זה הי' חורץ ידות הקרש מבחוץ מצד זה ומצד זה רביע אמה כדי לכסות עובי שפת מבחוץ כדי שיהו הקרשים מחוברים אלו עם ולא יהא שום דבר חוצץ ביניהם:

דף צט.

ונראין קרסים בלולאות ככוכבים ברקיע. פי' מילתא אחריתי היא והכל כמו שפי' רש"י ז"ל:

מתני'

כיצד שתי גוזטראות וכו'. פי' ד' עגלות היו לבני מררי שהן נושאין קרשי המשכן והן הולכות שתים זו בצד זו ושתים אחרות זו אצל זו לפניהם באורך רשות הרבים ומ"ח קרשים היו וכל עגלה נושאת י"ב קרשים אורכן ברוחב העגלה שאורכה של עגלה חמש אמות ורחבה שתי אמות וחצי ואין העגלה מחזקת ג' קרשים ברחבן שאוכלות מאורך העגלה ד' אמות וחצי ונמצא שהיו בכל עגלה ועגלה ד' שורות של קרשים וכשפורקין את המשכן לטעון את העגלות היו בני מררי מעמידין אורכן ברוחב כל עגלה ועגלה ומושיטין מעגלות אלו לעגלות שלפניהם אבל מעגלה לעגלה שבצדה לא היו צריכין להושיט לפי ששתיהן סמוכות לפירקי המשכן, וזו היא ההושטה שהיתה במשכן אבל לא היו זורקין לפי שאינן ראוין ליזרק מפני כובדן שהרי עוביין אמה ואורכן עשר אמות ורחבן אמה וחצי זו היא שיטתו של רש"י ז"ל. ואין פירושו נכון בזה דאם כל עגלה נושאת י"ב קרשים בלא סיוע חבירתה למה להו דאזלן בהדי הדדי דילמא בזו אחר זו, והנכון שכ"ד קרשים הולכין בין שתי עגלות ראשן בעגלה זו וראשן בעגלה האחרת ונמצא ח' שורות של קרשים על שתים הראשונות וכן בשתי העגלות האחרות ואותן שלפניהם טוענין תחלה דמן הראשונות מושכין ומושיטין לעגלות האחרות לגמרי וזו היא הושטה שחייבין עלי' וכשהיו הקרשים על אותן עגלות אחרות מסדרין אותן עליהן לשאת אותן בין שתיהן ומושיטין אותן מזו לזו ראשן א' לכאן על זו וראשן א' לכאן על זו ואין זו הושטה להתחייב עלי' כיון שראשן א' נשאר בכאן ברשות זה שמושיטין אותן ממנו מה שאין כן כשמושכין ומושיטין מאותן שבצד המשכן לעגלות שלפניהם דלגמרי נשמטין מהן וזו היא הושטה. והיו עושין בענין זה לפי שלא הי' נוח להם לעשות בענין אחר שלא הי' נוח להם לשאת הקרשים ממקום שפורקין אותן עד העגלות האחרות כ"ש שלא הי' אפשר להן לזורקן ואח"כ טוענין מחצית הקרשים הנשארים באותן עגלות שהיו אצלן בשעה שפורקין את המשכן, ודיקא הדין פירושא ממתני' דקתני שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים ואף על גב דשתים עגלות היו אצלן ושתים לפניהם ואלו במתני' נקט חדא חדא משום דהושטה הכי הואי מאחת מהעגלות שאצלן מושיטין הקרשים לאחת מן העגלות שלפניהן ואח"כ מסדרין אותן על שתיהן ונמצאת הושטה שהיתה במשכן היא לצורך רשות הרבים כן פי' הרא"ה ז"ל. והפי' הזה נכון וישר מסולק מכל קושיות ושלא כדברי הרשב"א ז"ל שפי' דהושטה האמורה כאן היא סידור הקרשים מזו לזו לרוחב ר"ה עד שהקשה הוא ז"ל דאם כן מושיט מזו לזו כשהן זו כנגד זו בר"ה ליחייב והוצרך לדחוק בזה ואין צורך דזו לא נקראת הושטה כמו שפירשנו:

גמ'

אמר רב עגלות תחתיהן וביניהן וצידיהן רשות הרבים. מה שפירש רש"י ז"ל בשמועה זו לא מיחוור וכמו שדחאו ר"ת ז"ל, והנכון מה שפירשו הגאונים ז"ל ועמהם הרז"ה ז"ל דתחתיהן היינו מה שתחת העגלות ממש וביניהן היינו מה שבין עגלה לעגלה מאופן עגלה זו לסוף אופן עגלה האחרת וצידיהן היינו האופנים והרי הוא כאלו אמר ובין כולן כלומר בין תחתיהן וביניהן וצידיהן י"ו אמה דמשם למדנו לרשות הרבים מן התורה כשיעור זה והשתא פריש לה ואזיל:

אמר אביי בין עגלה לעגלה וכו' וכמה אורך עגלה חמש אמות. פי' והי' נותן רחב ג' קרשים באורך העגלות דהיינו חמש אמות דאפותיין מנח להו כדאמרי' לעיל והיינו דאקשי' למה לי שיהא אורכה חמש דהא לשלשה קרשים בארבע ופלגא סגי, ודאי לא דק דהא רחב ג' קרשים דהם ארבע ופלגא לא עיילי ודאי בארבע ופלגא אלא א"כ מרווחות קצת ואפשר דהכא נמי בארבע ופלגא מרווחות קאמר. ופריק כי היכי דלא לידחקו קרשים כדי שיהו הקרשים עומדין בריוח נותן להם חצי אמה:

אמר רבא וצידי עגלה כמלא רוחב עגלה. כלומר כל צד וצד מן העגלה והם האופנים עם דופני העגלה ולומר דכל עובי האופן ודופני העגלה דהיינו חשוקיו וחשוריו הי' שתי אמות ומחצה כחלל העגלה עצמה ונמצא שיש מאופן זו לאופן שכנגדו ז' אמות וחצי וכן בעגלה אחרת הרי ט"ו אמות כיצד הרי שיש לכל צד דהיינו עובי האופן ב' אמות ומחצה וכן לצד השני הרי ה' אמות וחלל רוחב העגלה שתי אמות ומחצה הרי ז' אמות וחצי וכן לעגלה האחרת הרי ט"ו אמות והשתא דאתינן להכי על כרחין אית לן למימר שאופני עגלה זו היו סמוכין עם האופני העגלה האחרת והפרש מועט הי' ביניהם דאי לא הא אית בי' בר"ה טפי מט"ז אמות ולהאי פירושא נמצא שיש מראש חלל עגלה זו לסוף חלל העגלה האחרת עשר אמות וכשהקרשים שאורכן עשר אמות נתונים לאורכן מעגלה זו לעגלה שבצדה נמצא שהם מצומצמין שלא יצאו כלל ראשן מראש חלל עגלה זו וגם לסוף חלל העגלה האחרת ונמצא שהאופנים שהם צידי העגלות יוצאין חוץ לקרשים ב' אמות ומחצה מכאן ושתי אמות ומחצה מכאן כגון זו הצורה [עיין הציור בסוף הספר] ואקשי' למה לי שיהא חלל העגלה שתי אמות ומחצה אם מפני שלא יצאו הקרשים חוץ לאופנים הא לא נפקי בהאי שיעורא דאמתא ופלגא' שהרי מראש חלל עגלה זו עד סוף חלל העגלה האחרת ח' אמות שהרי רחבן של שתי עגלות שלש אמות וחמש דאופנים דבין עגלה לעגלה הרי שמונה ונמצא שלא יצאו הקרשים מחלל, העגלות אלא אמה מכאן ואמה מכאן כמין זיז ועדיין האופנים עודפים על הקרשים אמה וחצי מכאן ואמה וחצי מכאן דהא איכא מראש האופן זו עד סוף אופן עגלה האחרת י"ג אמות. וקשיא לי קצת

להאי פירושא דאי עיקר קושייתו שלא יצאו הקרשים חוץ לאופנים ליקשי דבאמתא סגי דהא איכא בין שתיהן י"ב אמות. אי נמי דבחצי אמתא סגי דהא איכא בין שתיהן י"א אמות. וי"מ דאצידי העגלות קא פריך דלמה להו לכל חד ב' אמות ומחצה דהא באמתא ופלגא סגי לכל חד דהא איכא בין שני צידי עגלה אחת שלשה אמות וג"כ לאחרת הרי ו' אמות וחלל שתי העגלות ה' אמות הרי שיש מראש אופן זה עד סוף אופן האחר י"א אמות ואכתי לא נפקי קרשים חוץ לאופנים אלא האופנים עודפים על הקרשים חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן וזה נכון וי"מ דאתרווייהו פריך לצדדין או לרחבן ומשום הכי נקט האי שיעורא. וכתב הרא"ה ז"ל דבדין הוא שאפי' בפחות מאמה וחצי הי' די לו כדי שיהו בין האופנים והעגלות עשר אמות כאורך הקרש אלא לא דק פורתא וחשבון קצוב תפש לו שיהא די לו בכך בין לרחב העגלות בין לאופנים ואין אתה יכול למעט יותר לאופנים דבר קצוב שיהא די לו שוב לעשר אמות ופריק כי היכי דלא לירבו קרשים. פי' דאנן בעי' שלא יצאו מן הקרשים כלל מחלל העגלות דשמא ע"י אותן שני זיזין דאמה לכאן ואמה לכאן היוצאין מן הקרשים חוץ מרחב העגלות יבאו הקרשים לידי נדנוד אבל כשאתה נותן לכולן בין לצדדין בין לרוחב העגלות שתי אמות ומחצה נמצאו הקרשים שוכבין על רוחב העגלות לאי גורעין ולא מוסיפין. אמתא יתירא הוה. כלומר חוץ לעגלות ואופניהם דהוה יתיב בה בן לוי דכי משתלפי קרשים הוה נקיט להו ומחזירם למקומם, ע"כ תורף פי' הר"זה ז"ל:

בור וחולייתה מצטרפין לעשרה. פי' ואם הניח מרשות הרבים על אותה חוליא אף על פי שאינה רחבה ד' חייב משום דאמרי' לאחרים גורמת מחיצה לעצמה לא כ"ש וה"ה אם נטל ממנה והניח לרשות הרבים חייב דדינה כדין רשות היחיד ואף על גב דבעירובין וגיטין מספקא לן במחיצה חמשה וגידוד חמשה אי מצטרפין או לא, שאני בור דדרכו בחוליא על שפתו ולהכי מצטרף בהדי' כן פי' הרא"ה ז"ל. אבל בירושלמי נראה שיהא העומד מרובה על החלל:

דף צט:

דאית לה מ פי' לסלע לצד אחד שהיא נמוכה קצת למטה מעשרה וחשיבא ההיא מורשה כחורי רשות היחיד דהוו כרשות היחיד:

אי נמי דרמיא בחריצא. פי' שיש חריץ בסלע בראשו כמלא מחט בענין שאינו מגביהו למעלה מעשרה:

כותל בר"ה גבוה עשרה ואילו רחב ארבעה ומוקף לכרמלית. פי' כגון שהי' כותל זה גרידא במקום כרמלית וליכא בו שום מחיצה אלא כותל זה וההיא שעתא מקום פטור

הי' ואחר מיכן גדר הכרמלית ונעשית ממילא כל הכרמלית רשות היחיד ע"י מחיצה זו שהיתה בה מתחלה:

ועקר הימנה חוליא. בשבת וכגון שהיא מתנדנדת שאין בתלישתה שום איסור כנ"ל:

והא לא נח. פי' ואפי' למטה מעשרה אמאי חייב דהא אין כאן זריקת ארבע אמות בר"ה דהא לא נח בכותל וכשמכה בכותל קופצת לאחורי' וחזרה ונפלה לתוך ארבע אמות:

התם לא מבטל לה. פי' לא מבטל לה לדבלה ועל דעת ליטלה מן הכותל זרקה בו והילכך לאו ממעטה היא אבל טיט או צואה שדעתו לבטלן שם אפי' למטה מעשרה פטור שהרי נעקרו מחיצתה ואין כאן ד' אמות וה"ה דמצי לפרוקי בדאיכא יותר מד' אמות דבהא לכ"ע חייב דע"כ לא מיבעיא לן אלא בבור עשרה מצומצם אבל ביותר מעשרה לכ"ע חייב אלא דלרווחא דמלתא קא פריק לה הכין דכיון דפנים המדובקים בכותל דהוא מקום הנחתה הוי חוץ לד' אמות חייב כיון דלא מבטל לה:

זרק דף ונח ע"ג יתדות. פירש"י ז"ל יתדות דקות גבוהות עשרה ואינן רחבות ד' ודף זה שהוא רחב ד' עשאן רשות היחיד דפי תקרה יורד וסותם, והרא"ה ז"ל פי' שהיתדות רחבות ד' ואינן גבוהות י' והדף משלים לעשרה מצומצמים ולא יותר דאי יותר אפי' משהו פשיטא דחייב והכי קא מיבעי לי' מי אזלי' בתר שעת זריקה וההיא שעתא לית בהו עשרה וחייב דהוה לי' כזורק ד' אמות בר"ה ואינו כזורק כוורת דפטור דהתם רשות בפני עצמה היא אבל הכא אינה רשות כלל אלא ע"י יתדות ובשעת זריקה עדיין אינו מבטל כלל בר"ה שהרי תחתיו חלל הוא אבל אי אזלי' בתר שעת הנחה פטור והוה לי' כזורק ברשות היחיד ואין זריקה והנחה זו בר"ה ולא הוי כזורק מרשות הרבים לרשות היחיד דהא קודם שזרק הדף לא הוי רשות היחיד והיינו דר' יוחנן בזורק חוליא לבור עשרה ומיעטו דבהנחת חוליא עושה מחיצה וממעט חלל הבור וכל היכא דאזלי' בתר עקירה וזריקה חייב דבשעת זריקה הרי זרק מרשות הרבים לרשות היחיד שהוא עמוק עשרה אבל אי אזלי' בתר שעת הנחה אין כאן רשות היחיד שהרי מיעטו:

כעשיית מחיצה והנחת חפץ דמי. כלומר כעשיית מחיצה תחלה ואח"כ הנחת חפץ וחייב:

דף ק.

שמן ע"ג יין מחלוקת וכו'. דתנן שמן שצף ע"ג יין פי' ושניהם של תרומה ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן בלבד. דטבול יום אינו אלא פוסל והילכך לא הדר שמן ומטמא ליין ולת"ק שמן ע"ג יין פטור דהא לא נח ולר' יוחנן ב"נ חייב:

מן הים לאסרטיא. פי' אסרטיא רשות הרבים:

. מתני'
הזורק ארבע אמות בכותל וכו'. פי' כגון שיש ארבע אמות מצומצמות בינו ובין הכותל:
גמר'
תל המתלקט עשרה מתוך ארבע. פי' דכשהוא:
גבוה עשרה אין בו אלא ד' אמות מצומצמות לא פחות ולא יותר דאי פחות אין זה רשות היחיד אע"פ שהוא רחב יותר מארבע בקרקעיתו, ואי יותר:
מד' הוי רשות הרבים כיון שהוא משופע וניחא תשמישתי' לרבים:
והא לא נח פרש"י ז"ל הא לא נח במקום שנפל שם תחלה ואמאי אזלי' בתרה ע"כ. נראה מתוך דבריו דבין אריש דפטור בין אסיפא דחייב קא מקשי ולומר דאיפכא איבעי לי' למימר. וא"ר יוחנן דרישא דנח ע"ג משהו תוך ד' אמות כגון שעכבה שם הרוח קצת דכמאן דנחי דמי, וכן סיפא בשנח משהו חוץ לד' אמות ואח"כ נתגלגל תוך ד' אמות וכן פי' רבי' יהונתן ז"ל אלא שהוא ז"ל פירשה בנתכוין לזורקה תוך ארבע ולא נתקיימה מחשבתו אלא משהו שעיכבה הרוח וכן סיפא שהיתה כוונתו לזורקה חוץ לד' אמות ולא נתקיימה מחשבתו אלא משהו שעיכבה הרוח וחשבי' לה כמאן דנחה בהו, ואינו נכון:

דף ק:
הלוך ע"י הדחק, שהולכין ברקק מים שמי' הילוך משום דניחא להו לרבים להלוכי בה:
תשמיש ע"י הדחק לאו שמי' תשמיש פי' גומא דלית בה עשרה טפחים דאינה כרשות היחיד ולא כר"ה דלא חזיא לכתופי בה ותשמיש שמצניעין בה בני רשות הרבים כומתא וסודרא לא הוי תשמיש למיהוי האי גומא רשות הרבים:
אביי אמר איצטריך סד"א ה"מ היכא דלא הויא ד' אמות אבל היכא דהויא ד' אמות כו'. פי' שאין דרך בני ר"ה ליכנס שם וטוב להם להקיף החריץ יותר מלירד לתוכו קמ"ל רקק אחריתי דאפי' הוי ד' אמות מהלכין בו בדוחק ושמי' הילוך:
רב אשי אמר איצטריך סד"א ה"מ היכא דהויא ארבעה וכו' מפסע פסעי לי' קמ"ל דאע"ג דלא הוי רחבן ד' טפחים לא אמרי' מפסע פסעי לי', וא"ת גבי גומא נמי כי האי גונא דלית בה ד' טפחים אע"ג דמפסע פסעי לי' נימא נמי שיהא דינה כר"ה לא היא דשאני רקק דאע"ג דברחבו מפסע פסעי לי' מ"מ בארכו לא אמרי' מפסע פסעי לי' וחזי להילוך אבל בגומא דבין באורכה ובין ברוחבה מפסע פסעי בה מחמת קטנותה לא חשיבא ר"ה:
האי מאן דזרק ונח אגודא דגמלא חייב. פי' גשר רחב י"ו אמה והוא ר"ה והוא מחופה בנסרים קבועים יפה במסמרים והנסרים הולכין ברחבו של גשר ואתא רב אשי למימר שאם יש נסר אחד מטולטל בגשר ואין רחבו ד' דאיכא למימר דמפסע פסעי לי' מחמת

טלטולו דהוי דינו. כרשות הרבים דאע"פ שהוא מטלטל הרבים נותנין בו רגליהם ובוקעין בו ולא אמרי' מפסע פסעי לי':

מתני'

הזורק מן הים ליבשה וכו' ג הקשה רבי'. יהונתן ז"ל למה לו למיתני האי אי לאשמועי' דים הוא כרמלית הא תנא, לי הזורק ד' אמות בים פטור דאלמא ככרמלית חשיבא, ותירץ ז"ל דמשום דקא בעי לאורויי בספינות קשורות תנא מן הים לספינה ע"כ, כלומר ואגרא דידה תנא מן הים ליבשה דין דרשות היחיד לכרמלית ודין דרשות הרבים לכרמלית כנ"ל:

כרמלית מארעא משחי' פי' דים או נהר או מקוה מים כשאינו עמוק עשרה טפחים הוי כרמלית אבל עמוקה עשרה או יותר הוי מקום פטור והכא שספינה הולכת שם אי אפשר שאין ספינה עמוקה יותר ויותר מעשרה טפחים. ואוירא דלמעלה מעשרה הוי מקום פטור. אע"ג דאיכא מיא, ובדין הוא דזיז נמי לא ליבעי אלא משום גזירת שאר נהרות שאינן עמוקין עשרה מצרכי' לי' לזיז ומיהו דוקא זיז כל שהוא דאם הי' לזיז ד' טפחים וגבוה שלשה מן המים הוי כרמלית ולא מהני מידי:

משפת מיא משחי'. פי' ואפי' עמוקים מאה אמה כרמלית הם:

ואי לא עביד מקום ארבעה קא מטלטל מכרמלית וכו'. וא"ת וליסגי להו בזיז כל שהוא דזיז כל שהוא הוי מקום פטור ונמצא ממלא מכרמלית לזיז ומזיז לרשות היחיד, וי"ל דסבירא להו דאסור להחליף ברשויות דרבנן. ודף ארבעה דקאמר רב חסדא פי' רבי' יהונתן ז"ל כגון כוורת שהיא רחבה ארבעה ויש לה מחיצות גבוהות עשרה תלויות אצל הים ויש לה נקב בדף שהוא דולה מאותו נקב לים והרי הוא כממלא מרשות היחיד לרה"י דחשבי' כאלו המחיצות יורדות לים ונשקעות שם ואע"ג דבקעי בי' דגים לא מבטלי מחיצתא דקיל הוא שהקלו חכמים במים, וי"מ דעוד הקילו במים שלא לעשות מחיצות גבוהות עשרה לדף אלא סגי בדף ד' אמות על ד' אמות דהיא כ"ד טפחים על כ"ד טפחים דכשאתה חוקק באמצע ד' טפחים עדיין נשאר משפת החקק לכל צד עשרה טפחים למימר בה כוף וגוד וכן כתב ר"ת ז"ל:

ודילמא מורשה אית לה. י"מ דילמא צד אחד שבספינה למטה מעשרה דבהכי סגי לה כיון דרובא למעלה מעשרה שמא באותו צד ימלא, וי"מ מורשה חפירה שיש בקרקעית הים דאיכא למיחש דילמא האי ספינה קיימא בההיא חפירה ונמצא שאין מסביביו של ספינה שהוא ממלא משם עשרה טפחים ורש"י ז"ל לא פי' כן:

ואמר רב פפא גשושי אזלי קמה. לפי' הראשון גשושי אזלי קמה דלא שבקי לה אלא בדוכתא דאית בה דכולה למעלה מעשרה, ולפי' השני גשושי אזלי קמה דלא שבקי לה

אלא בדוכתא דאית בה אפי' מסביביו יותר מעשרה כדי שלא תגע הספינה באותן סביביו ותשבר, ופי' גשושי דרך הספנין שקושרין אבר בחבלים וטחין אותו אבר בחלב ומשליכין אותו בים וכשמגיע לארץ מתחבר מן החול לחלב ויודעין אם תגע שוליו בקרקע או צדדיו ומיד מסלקין אותו משם:

דף קא.

ר' יהודה אומר עמוקה עשרה. פי' עמוקה לתוכה דהויא רשות היחיד ואין גבוהה עשרה על הים מטלטלין מתוכה לים כגון דרך דפנותי' כדמפרש ואזיל, ודוקא בשאין גבוהה עשרה הא גבוהה עשרה ממלא בהדיא מן הים לספינה ובהא פליגי רבנן עלי', אבל בטלטול דרך דפנותיה מודו לי' ורישא נמי לרבנן בהכי מיירי שגבוהה עשרה ועמוקה עשרה ופי' אין מטלטלין טלטול גמור דלאו דרך חודה ורבי יהודה סבר דאפי' בגבוהה עשרה מותר דאי אפשר שלא יגביה ידו מדופני הספינה והוי אויר מקום פטור וממלא, ועוד שרי אפי' אינה גבוהה עשרה דרך חודה. וקשיא לי לר' יהודה רשות היחיד שעולה עד לרקיע היכי משכחת לה ואפי' תאמר דבעמוד בר"ה גבוה עשרה ורחב ד' לא אמרי' בי' דרשותו עולה עד לרקיע ה"מ עמוד דלית לי' מחיצות ואוירו מקום פטור אבל חצר או ספינה שיש לו מחיצות אמרי' בהו רשות היחיד עולה עד לרקיע וכמו שתירץ הרמב"ן ז"ל לעיל, ותירץ מורי נר"ו דהרמב"ן ז"ל לא אמר אלא בחצר וכיוצא בהן שמחיצות עשויות לאוירן ובהא הוא דאמרי' שהן עולות עד לרקיע אבל מחיצות דספינה אינן עשויות אלא להבריח המים ואינן עשויות לאוירן והויא לה כעמוד בר"ה גבוה עשרה ורוחב ד' שהוא מקום פטור והכין איתא התם בהדיא בעירובין:

אבל יש בפחות משלשה ארבעה. פי' קודם שהגביהו המחיצות שלשה מקרקעית הספינה יש ארבעה מדופן זה לזה הוי רשות היחיד דהרי הוא כאלו יש בקרקעיתה ד' דכל פחות משלשה כלבוד דמי ומותר לטלטל בכולה ואי לא דינה ככרמלית כיון דאין רחב קרקעיתה ד' טפחים ואין מטלטל בה אלא בד' אמות:

וא"ת אדרבה כיון דאין בקרקעיתה ד' טפחים אין דינה ככרמלית דהא אין כרמלית בפחות מד' טפחים וא"כ הוה לי' מקום פטור ומותר לטלטל בכולה, י"מ דמידי כרמלית לא נפקא כיון דאית בה ד' על ד' באי זה מקום שיהא קודם שיבוא לידי גובה עשרה. והרא"ה ז"ל כתב מסתבר לי דאפי' לא יהא אלא מקום פטור כך דינו דאין מטלטלין בו אלא בד' אמות שאלו כותל בר"ה גבוה עשרה ואין ברחבו ד' והוא ארוך הרבה ודאי אין מטלטלין באורכו יותר מד' אמות ולא הותר מקום פטור אלא לטלטל מתוכו לר"ה או מתוכו לרה"י אבל לטלטל ביותר מד' אמות לא הותר אלא ברשות היחיד בלבד או

בזריקה דרך מקום פטור כגון מי שיש לו שני בתים בשני צידי רשות הרבים דזורק מזו לזו למעלה מעשרה אבל בטלטול לא שמענו ונראין הדברים בבירור לאיסור וכן נראה דאפילו בזריקה נמי אסור ביותר מד' אמות בעוקר במקום פטור ומניח במקום פטור עכ"ל:

לימא גוד אחית מחיצתא. כלומר אפי' אין בפחות משלשה ארבעה ולא מלינהו קני ואורבני לישתרי לטלטל בכולה ונימא שהמחיצות של מעלה במקום שרחבות ארבע כאלו נמשכות עד למטה תואמות ולא עקומות:

ואת לא תסברא. פי' דנימא בהא גוד אחית מחיצתא:

ואין בעיקרו ד' ברחב ויש שלו שלשה. פי' אפי' הגביה מקרקעיתו שלשה עד שלא הרחיב ד' וכ"ש פחות מיכן דה"ל כלבוד כן פי' רש"י ז"ל, והקשו בתוספות דכיון שיש ממקום ד' על ד' שלשה עד קרקעיתו ה"ל מחיצה שהגדיים בוקעין בו. ופי' הם ז"ל דאין ממקום ד' על ד' שלשה עד קרקעיתו שאין הגדיים בוקעין בפחות טפחים ויש בקצר שלו שלשה ברוחב קאמר, וקשיא לי דאם אין ממקום ד' על ד' עד הקרקע שלשה נימא לבוד ולמה לן טעמא דגוד אחית מחיצתא, ולי נראה דאי נימא לבוד אין גובהו של עמוד עשרה אלא שבעה ומשהו ואינו רשות היחיד דדין לבוד הוא דחשבי' כאלו הקרקע עולה עד מקום ד' על ד' ונמצא שאתה ממעט גובהו ג' פחות משהו וכן פרש"י ז"ל לעיל גבי ביצאתה דמישכן והכא גבי עמוד לא דק לפרושי הכין כנ"ל:

מידי איריא. פי' אכתי מדברי אביי הוא דאמר לי' לרב יוסף ולומר דמאי קושיא מחכמים דפוטרין בטרסקל דדילמא עד כאן לא פטרי חכמים בטרסקל ולא אמרי' גוד אחית אלא משום דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה אבל בספינה דליכא בקיעת גדיים שהרי אין קביעותה ביבשה אלא בים במקום שאין שם גדיים וה"ה בעמוד שאין דרכן של גדיים להתחכך בו ולעבור תחת שיפועו שאינו אלא מעט הכי נמי דמודו בהו רבנן דאמרי גוד אחית מחיצתא, כן פירש"י ז"ל, ואזיל לטעמי' דפירש גבי עמוד שגובהו ג' עד שלא הרחיב ד' דנמצא דאיכא מקום בקיעת גדיים אלא שאין דרכן של גדיים להתבקע בו ולא מיחוור. ולפי' התוספות אתיא שפיר שאין הגדיים בוקעין בפחות מג' טפחים. ונמצא דאביי לאלומי קושיא דרב נחמן דאקשי לרב הונא אתי אבל לא מטעמי' דאקשי מהא דר' יוסי בר' יהודה דהא איכא חכמים דפטרי, ועוד דלא דמיא כלל כדפרי' ורב יוסף אתא לפרוקי אליבא דרב הונא דאיהו דאמר כחכמים דפטרי דלא אמרי' גוד אחית ואביי בא לומר דאפי' חכמים מודו בספינה, ורב אחא ברי' דרבא אקשי דגבי ספינה נמי הא איכא בקיעת גדיים ולסיועי לרב הונא ולרב יוסף ולומר דדין הוא דלא נימא גוד אחית

כחכמים דפטרי גבי טרסקל, ואמר לי' רב אשי דבקיעת גדיים לאו שמי' בקיעה ואף על פי שיש במקום קצר שלה למטה פחות מטפח ונמצא הגדיים בוקעין בצדה כנגד ראשה במקום שרחב ד' אפי' הכי לא חשיבא בקיעה משום דאינה נראית, ורב הונא ס"ל דבקיעת גדיים שמי' בקיעה ולא אמרי' גוד אחית. כנ"ל שיטה זו לפי' רש"י ז"ל ואף על פי שיש לו שיטה אחרת לרבותיו כבר דחאה ז"ל בשתי ידים:

אין מחיצה תלוי' מתרת. פי' לענין איסור שבת, אלא במים אבל לענין סוכה חשיבא דופן דהא אמרי' בה גוד אחית כדאיתא התם הרא"ה ז"ל:

דף קא:

פשיטא פי' פשיטא דמטלטלין מזו לזו דקס"ד השתא דשתיהן מאדם אחד:

משה שפיר קאמרת כו. פי' לענין דינא מיהו מטלטלין מזו לזו תנן דמשמע דאין אחרת מפסקת ביניהן:

כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר פי' וכי אמרו חזרו להיתירן הראשון דמותר לטלטל בכולן לא קאי אלא אשוגגין ואנוסין ומוטעין אבל מזידין לא ומזידין דנקט משום סיפא דקתני כל מחיצה שנעשית בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה וליחייב הזורק בה:

רש"י ז"ל גריס לענין טומאה דכתיב בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל. ופי' ז"ל דהספינה טמאה ומטמאה הכלים שבתוכה לפי שהיא קשורה בשלשלת של ברזל וראש השלשלת קשורה באהל המת דהשלשלת הויא אבי אבות ועושה הספינה אב הטומאה הכל כמו שכתוב בפירושיו, וקשה לפירושו דשלשלת של ברזל למה לי דהא לא מפקי' מחרב הרי הוא כחלל אלא כלן חרס אבל כלי שטף לא דודאי הרי הן כחלל, ורבי שמואל ז"ל גריס לענין טומאה הוא אבל לענין שבת כיון דיכול להעמידה דהיכירא בעלמא הוא ואפי' כחוט הסרבל וכן שנוי' במס' אהלות ורישא קתני אלו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים ועוף הפורח וכו' קשר את הספינה בדבר המעמידה מביאה את הטומאה ופי' ז"ל כגון ספינה שהאהילה על אדם או כלים וכזית מן המת דבעי' שתהא קשורה בשלשלת של ברזל שתהא קבועה יפה ושלא תהא זזה כלל דקרא כתיב כל הבא אל האהל ובעי' דומיא דאהל דוקא שהוא קבוע גמור וההיא דלעיל דאיכר עובר ומרדע על כתפו כיון דבידו להעמידו, כאהל קבוע חשבי' לי':

דף קב.

והלא נזכר פי' ולא סגי לי' בקרבן לחודי' עד שיהא תחלתן וסופן שגגה, פי' ולכשיודע להם אחר מיכן חטאם מייתו קרבן:

סיפא אתן ללכתא ומתנא. כגון שקשר סכין או אבן בחבל ארוך מאוד וזרקה ועדין ראש החבל בידו דיכול להחזיר החפץ קודם שינוח אם נזכר בין זריקה להנחה הואיל ובידו להחזירו הוי מזיד גמור והיינו סיפא דבעי' תחלתן וסופן שגגה והילכך אם נזכר בין זריקה להנחה הואיל ובידו להחזירו הוי מזיד גמור ופטו' וריש' מיירי בזורק חפץ שאינו קשור בחבל דאפי' נזכר אינו יכול לעכבו והילכך אם נח מכחו חייב חטאת דכשוגג גמור חשבי' לי':

לכתא ומתנא אגדו בידו הוא. פי' דבכי הא אפי' תחלתו וסופו שגגה פטור דכיון דאגדו בידו אין מחשבתו כלום דלאו כלום קא עביד שהרי יכול להחזירו למקומו:

כגון שנתכוון לעשות חבורה. פי' סיפא לא אתיא לחיוב זריקת שבת אלא לחיוב חבורה וכגון שזרק אבן לחבירו או לבהמה וקשורה האבן בחבל שבידו ונתכוון לעשות חבורה מתחלתו בשגגת שבת ונזכר בין זריקה להנחה שאסור לעשות חבורה בשבת והוא עשה חבורה פטור דלא סגי לי' בחטאת דמזיד הוא הואיל ובידו להחזירה אצלו והילכך אינו חייב עד שיהא תחלתו וסופו שגגה:

הא נמי תנינא הזורק לעשות חבורה וכו' פי' דלהאי אוקימתא דידך על כרחין אית לן לאוקימא בלכתא ומתנא דאי לאו בלכתא ומתנא אפי' נזכר אמאי פטור שהרי אין בידו עוד להחזיר מן החבורה וכבר נעשית מחשבתו כנ"ל:

בד"א שחזר ושכח. פי' אע"פ שהי' שעה אחת שהי' דחוי מקרבן אפי' הכי חייב:

אלא בזורק והילכך רבא ורבה לא פליגי דמר מוקי לה במעביר ומר בזורק:

התם לא קא מכוין ובעי' הנחה במקום ד' וליכא:

זר טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביום הכפורים. פי' כזית אחד וחייב ד' חטאות משום חלב משום טומאת הגוף משום אכילת קדש ומשום אכילת יום הכפורים. ונראה לי דמשום נותר לא דהא אין בנותר חייב חטאת שהרי אין באכילתו מזיד לא מיתה ולא כרת וקשיא לי' אם כן אמאי נקט נותר וצ"ע לי':

ואשם אחד, משום זר אוכל בקדשים וכ"ש הכא שהוא חלב והוא מן האימורין דאפי' הוא כהן חשיב זר לגבי האימורין:

ר' מאיר אומר אם היתה בשבת והוציאו. כלומר בפיו חייב, אמרו לו אינו מן השם, פי' דאנן משום אכילה אחת קאמרי' ולא משום הוצאה, ור' מאיר סבר דבפיו נמי חשיב לי' בכללא דאכילה, ועד כאן לא פליגי רבנן עלי' אלא בטעמא אבל בעיקר מודו דמחשבתו משויא לי' מקום, והא דפטרי' לעיל בפיו ובמרפקו היינו בכלים שאין דרך להוציא כלים בפיו ובמרפקו אבל באוכלין אורחיה הוא:

סליק פרק הזורק

פרק יב - הבונה

דף קב:

והמכה בפטיש ובמעצד. פירש"י ז"ל מעצד הוא כמין קורנס גדול של ברזל והוא לבנין של ברזל וי"מ שהוא כלי העשוי להסיר נסורת העליונה מן הקורה בלעז דולדור"א:

והקודח, פי' נוקב אבן או עץ או כותל לנעוץ בו שום דבר:

אף המכה בקורנס על הסדן. פי' קורנס מרטי"ל בלעז, וסדן אנגלוד"א בלעז:

דכוותה גבי משכן שכן תופרי יריעות וכו'. ואף על גב דאנן לא בעי' למגמר ממשכן אלא מלאכות עצמן ולא שיעורן הכא איצטריך למגמר אנופה דמלאכה דאנא אמינא דכל שהוא לא הוי בנין כלל ולא חשיב כלל בכלל בנין, וכי האי גונא בחרישה כל שהוא גמרי' ממשכן דאי לאו הכי הוה אמינא דלא חשיבא חרישה כלל וקא משמע לן דכיון דכנגדה מקיימין והויא במשכן מלאכת מחשבת היא:

אמר שמואל המצדד את האבן. שנותנה ע"ג עפר לבד ולא נתן תחתי' טיט אלא שהוא מכה עלי' בקורנס כדי לישבה במקום מושבה:

והא דאמרי' וליטעמיך אימא סיפא ר' יוסי אומר אפי' העלה וכו'. ה"ק אדמתמהת אהא דשמואל היכי חשיב בנין בצידוד גרידא על עפר בלא טיט הא דר' יוסי עדיפא מדשמואל דמחייב אפי' בהעלאה גרידא בלא טיט, ופריק תלתא בניינא הוו וכו' תתאה בצידוד עפרא והיינו דשמואל והצידוד הוא העיקר מציעא בעי נמי טינא והיינו ת"ק דמחייב נותן את הטיט עילאה בהנחה בעלמא והיינו דר' מאיר ולא פליגי אהדדי כלל. וכן פי' הרא"ה ז"ל וכן נראה מדברי רש"י ז"ל:

האי מאן דעייל שופתא וכו' ושמואל אמר משום מכה בפטיש. פי' דס"ל דאין דרך בנין בכך אבל בעיקר דינא מודה לי' דיש בנין בכלים וכגון כלים שאינן של חוליות דאי לא ליפליג בשאר כלים דעלמא והכי מוכח בשלהי פרק כירה גבי מטה של טרסיים, ולית הלכתא כותייהו ולא כר' יוחנן דסבר לה הכין בפר' כירה אלא קי"ל אין בנין בכלים כדאסיקנא בפרק כל הכלים כן דעת הרא"ה ז"ל, וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל אלא שרמב"ן ז"ל חילק בין כלים וכלים, ולפי דברי הרי"ף והרא"ה ז"ל כיון דליתא לדרב בשיפתא בקופינא מסתברא דהלכתא כשמואל בכולהו דכולהו משום מכה בפטיש וכדאמרי' נמי בעא מיני' רב נתן בר הושעיא מר' יוחנן מסתת משום מאי מיחייב אחוי לי' בידי' משום מכה בפטיש וכן פסק הרא"ה ז"ל:

דף קג.

שכן מרדדי טסי משכן עושין כן. פי' שמכה על הסדן בשעת מלאכה להחליק הקורנס שלא יהא בו פגימה שלא יבקע את הטס שהוא דק וה"ל כמתקן המלאכה אף על פי שאינו מכה על הפעולה אלא על הסדן, וא"ת והיכי משכחת לה דליחייב משום מכה בקורנס על הסדן דהא לא הויא ולא מיחייב אלא בשעת מלאכה וההיא שעתא תיפוק לי' דהוא חייב משום המלאכה עצמה, תירץ הרא"ה ז"ל בשנודע לו על זה ובפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש אי ידיעות מחלקות או הפרשות כדאיתא לעיל:

מתני'

והמנכש פי' עוקר עשבים רעים, והמקרסם קוצץ ענפים יבשים באילן, והמזרד שקוצץ ענפים לחים לפי שהן מרובין ומכחישין את האילן:

כל שהן למאי חזי לביזרא דקרא. איכא לפרושה בשנזרעה וחופרין סביבותי' מעט להשקותה במים והיינו דאמרי' עלה דכוותה גבי משכן שכן ראוי לקלח אחד של סמנין. ורש"י ז"ל פי' בחופר גומא לזרוע בה נימא אחת של דלעת, ואף על גב דלעיל פרק אמר ר' עקיבא אמרי' דלא מיחייב בהוצאה אלא בשני נימין של דלועין לפי שאין אדם מוציא נימא אחת לזריעה ה"מ במוציא אותה בתחלה לזריעה אבל בשעת זריעה כל גומא וגומא באנפי נפשה עביד לה וכל א' וא' היא חשובה ומלאכה שכיוצא בה מתקיימת בה היא:

אטו כולהו לאו ליפות את הקרקע נינהו. כלומר אע"פ שהוא מתכוון לדברים אחרים מ"מ איתי' ליפוי קרקע מאיליו:

וכגון דלא מכוון. פי' שאינו מכוון לאותו יפוי:

לא צריכא דעביד בארעא דלא דילי', וא"ת ומאי איכפת לן אם הוא דחברי' מ"מ המלאכה נעשית ממילא פי' הרא"ה ז"ל דכיון דהכא הוו שתי מלאכות לקיטת העצים ויפוי קרקע, ואם נתכוין לשתיהן חייב שתים כדאמרי' בירושלמי והילכך כיון דלא מכוין אלא לחדא דהיינו לקיטת העצים ויפוי הקרקע מאילי' הוא בא ואינו מכוין לה ולא ניחא לי' בי' לא חשיבא מלאכה כיון דמאילי' הוא בא וכן הדין לשתי מלאכות שהאחת יוצאה מתוך חבירתה ונעשית מאילי' ואינו מכוין לה ולא ניחא לי' בה דלא חשיבא מלאכה לכ"ע. והיינו דנקט דעביד בארעא דחברי' דבדידי' לא סגי דלא ניחא לי' בה והיינו ההיא דהדס שענביו מרובין מעליו דאם הוא דחברי' דמותר ללקט הענבים שהיא המלאכה אף על פי שההכשר נעשה מאיליו דהא אינו צריך למה שהוא מתכוין אלא שהיא באה מאילי' ולא ניחא לי' בה דהא דחברי' הוא, וכן בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה שהוא פטור

לפי שהגומא נעשית מאילי' ומתוך נטילת העפר שהיא המלאכה היא באה ולא מיכוין לה ופטור הוא לכולא עלמא:

מתני'

הכותב שתי אותיות וכו' בין משם א' בין משני שמות. כלומר בין אותיות שוות בין חלוקות, בכל לשון בכל כתב ולשון משבעים לשון, אבל אם הי' רושם בדיו שלא יהו אותיות שלימות פטור ור' יוסי פליג עליה שאפי' בשביל שני רישומין בדיו או שני סריטות בסכין חייב כיון שהן צריכות לו:

א"ר יהודה מצינו שם קטן וכו'. פי' דת"ק מחייב בשתי אותיות אף על פי שהם משם א' כגון שש תת חח דד גג כיון שהוא דבר ראוי לקריאה, ור' יהודה פליג עלי' ולא מחייב אלא כשהן שני שמות חלוקות שם משמעון, ות"ק ודאי לא בעי שיכתוב השם כולו אלא שש משש ותת מתתו וחח מחחים ודד מדדים וגג מגגים והוא חייב כיון שכנגדה מתקיימת:

גמרא

א"ר ירמי' באטר יד שנו. וקשיא לי ותבטל דעתו אצל כל אדם כי ההיא דאנשי הוצל כדאמרי' בפר' המצניע, תירץ מורי נר"ו דאנשי הוצל שיכולין להוציא משא על כתפם והם מוציאים על ראשם דין הוא דתבטל דעתם אצל כל אדם אבל הכא דלא אפשר בימינו אינו דין שתבטל דעתו אצל כל אדם:

אמר אביי בשולט בשתי ידיו. פי' ואף על גב דשמאל דידי' הוי בימינו וחייב לגבי כתיבה מיהו לגבי הנחת תפילין חייב להניח בשמאל כשאר כל אדם ואף על גב דאין ידו כהה והכי איתא התם במנחות ואף על גב דלגבי כתיבת תפילין צריך לכתוב בימין כדאיתא התם אבל איטר מניח בימינו לפי שימינו שמאלו של כל אדם כדאיתא התם וכדמוכח הכא כנ"ל, ומיהו דוקא לענין תפילין אבל בלולב ליכא לאיפלוגי כלל ואיכא למידק דהכא פטרי' במי שאינו שולט בשתי ידיו אם כתב בשמאל ואילו המוציא בין בימינו בין בשמאלו חייב. וי"ל דהוצאה מלתא שכיחא היא לשמאל כמו לימין אבל כתיבה שהיא מלאכה דקה לאו אורח ארעא למיכתב בשמאל:

הא מני ר' יוסי היא. פי' ולא הוי רישום כלאחר יד דהא דרך לרשום בשמאל כבימין:

דף קג:

עד שיכתוב שם קטן משם גדול. פי' דת"ק דברייתא בעי שתי אותיות חלוקות ור' יהודה אפי' באותיות שוות כת"ק דמתני' ולר' יוסי אפי' ברישום חייב וכ"ש בשתי אותיות ודוקא בסריטה אחת על שני נכרים או שתי סריטות על נסר אחד דבכי האי גונא חשיב

סימנא ובסימנא בעלמא מיחייב ולאפוקי סריטה א' בנסר א' דלא חשיב סימנא דמילתא דמיתרמי הוא באקראי בעלמא:

א' א' דאאזרך איכא בינייהו. פרש"י ז"ל שהן שתי אותיות מתיבה גדולה אבל לא מצינו שהיא תיבה קטנה בכל המקרא ע"כ. פי' לפירושו שאין אתה יכול לעשות מהן שום שם ופעולה ולאפוקי חח מחחים דבכי האי גונא חייב משום דחח הוי ליחיד:

בגלטורי. פי' שקורין אותן שמות מלאכים או אלו מכשפות שרגילות לכתוב שתי אותיות משם אחד:

עיינין אלפין. פי' שאם בא לתקן ירך שני נראה כרוצה לכתוב אל"ף והוא חצי אל"ף הפוכה כזה ז גמין צדין. פי' אותו עוקץ של גימ"ל היוצא למטה שלא יעשנו לאחוריו כזה ף ולא כגון זה ן, שנראה כמין צד"י הפוכה:

צדין גמין, שלא יפריש העוקץ שאחרי הצד"י שנראית כיו"ד גימ"ל כזה צ ומכאן נראה דירך הצד"י למטה עקום מעט כלפי מטה ונראה בה כמין עוקץ כזה צ ואינו ישרה כזה צ ועוד נראה שהירך השני שבצד"י הוא ישר לפיכך כשמפרש זה מזה נראה כיו"ד גימ"ל ולא עקום כזה ש שאלו כאן אין כאן דמיון לגימ"ל כלל, וה"ה דהוה מצי למימר צדין נונין אלא שיטפא דגמלין צדין נקט וי"מ צדין גמין שלא יעשה ירך שבצד"י פשוט ונראה כיו"ד וצד"י מחוברות אלא עקום כזה צ:

חתין ההין. פי' שלא יהא ירך החי"ת באמצעיתה ואף על פי שהוא דבוק כזה חד אלא בסופה כזה ח:

יודין ווין, מהכא גמרי' דצורת היו"ד כמין וא"ו כזה ולא כמין זי"ן כזה י טיטין פיפין, מכאן נראה שהטי"ת היא ישרה כזה ט ולא עגולה כזה ם דא"כ לא דמיא לפ"א:

דף קד.

מנצפ"ך צופים אמרום, הכא משמע שהם האותיות הראשונות ואלו בפ"ק דמגילה משמע שהם האחרונות. וי"ל דהתם קודם דשמעי' להא דרב חסדא הוה קס"ד דהם האחרונות הסתומות אבל לבתר דשמעי' לדרב חסדא דאמר מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין ידעי' דהא דר' חייא דמנצפ"ך על הראשונות קאמר, והא דאמר מנצפ"ך ולא אמר כמנפ"ץ כסדר האלפא ביתא כבר כתבתי' בפ"ק דמגילה:

ומאי טעמא פשיטא כרעי' דדל"ת לגבי גימ"ל. פרש"י ז"ל שמשוכה במקצת לצד גימ"ל ולא לצד ה"א:

ומאי טעמא מהדר אפי' דדל"ת מגימ"ל. פי' שהיא סתומה כלפי הגימ"ל ואינה פתוחה כגון זה גוא:

מאי טעמא מהדר אפי' דקו"ף מרי"ש. פי' שהירך שלמטה אצלה ולא לצד האחר כגון זה הר:

תו אמת. למדנו מכאן שהתי"ו סתומה כמין חי"ת ולא פתוחה כמין ה"א שא"כ היו שואלין עלי' והילכך צריך ליזהר בצורת האותיות לפי שנפסלין הן בשינויין כדאמרי' בברייתא דלעיל בסופה הרי אלו יגנזו:

דף קד:

מתני'

הכותב שתי אותיות בהעלם א' חייב פי' דכיון דאין ידיעה בנתיים מצטרפות הן אבל בשתי העלמות כגון דאיכא ידיעה בנתיים הידיעה חלקתם ופטור וסתמא כרבנן דפליגי בסיפא דמתני' בהדי ר"ג:

הכותב על בשרו. פי' והוא צריך לאותו כתיבה להזכיר חשבון שעשה עם חבירו. והמסרט במכתב שהוא עט ברזל וכו' וחכמים פוטרין, דלאו אורחי' דאיניש למיעבד הכין:

כתב במשקין במי פירות וכו' פטור. פי' פטור אבל אסור, וכתב הרא"ה ז"ל דדוקא הני דאף על גב דאין מתקיימין מ"מ רישומן ניכר ומתקיימין קצת כגון מי פירות ומשקין כעין מי תותים שמשחירין או יין אדום ואבק דרכים דהוא עפר נגוב אבל במים דעלמא או עפר המדולדל מסתברא דמותר לכתחלה ע"כ:

ואין נהגין זה עם זה. פי' אלא א"כ חותך מה שבאמצע פטור:

כתב אות אחת נוטריקון. פי' שעשה נקודה עלי' לסימן ולהבין שלתיבה שלימה כתבה כמו שאנו נוהגין עכשיו לחסר התיבה שאנו כותבין אות א' לבדה ונקודה למעלה:

גמרא

מאן תנא אמר רבה וכו'. פי' מאן תנא כתב אות א' סמוך לכתב דפטור אמר רבה וכו':

מעביר עליו קולמוס ומקדשו. פי' דאלמא משמע דכתיבה גמורה היא כ"ש כתב ע"ג כתב:

התם מחוסר מעשה דקריבה. פי' שצריך לחתוך מה שבאמצע, הכא לאו מחוסר מעשה דקריבה דמיירי כשכתב על שפת לוח זה אות א' בטבריא ועל שפת לוח אחר אות א' בצפורי דאינו מחוסר אלא קריבה לבד, כן פירש"י ז"ל:

נתכוין לכתוב אות א' ועלו בידו שתים חייב, ולא דמי למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דפטור דהתם כיון דלא אמר כל מקום שתרצה תנוח לא אתעבידא מחשבתו והכא במתכוין לכתוב שתים ובעוד שכותב האחת עלו בידו שתים.

דף קה.

והא תניא פטור. וא"ת וליקשי לי' ממתני' דקתני נתכוין לכתוב חי"ת ועלו בידו שני זיינין, וי"ל דאי ממתני' פשיטא לי' דשני זיינין בלא זיונן קאמר אבל מברייתא דקתני נתכוין לכתוב אות א' ועלו בידו שתים משמע שתים שלמות בזיוני ובכל צרכם, ואפי' הכי מתרצי' דלאו דוקא שתים דמשמע שלמות דאכתי בעו זיוני כלומר שצריך עוד לתקנם ולזיין ראשם ומשום הכי פטור וכ"ש מתני' דבעו זיוני:

ור' יוחנן דידי' אמר אנכי. פי' מדלא כתיב אני ד' אלהיך וגו':

סליק פרק הבונה

פרק יג - האורג

ר' אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג. כלומר או א' על האריג מאתמול חייב וכו'. העושה שתי בתי נירין ואע"ג דהא תניא לה לעיל באידך פירקין איצטריך הכא למהדרי' ולמתניי' לאשמועינן בנירין ובקירוס ובנפה וכו':

גמרא

והאורג שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג חייב סתמא כר' אליעזר. קשיא לי והא ר' אליעזר איירי בה בהדיא וא"כ מאי סתמא כר' אליעזר, ולי נראה סתמא כר' אליעזר דמתני' דלא תימא ר' אליעזר דמתני' לאו היינו ר' אליעזר דברייתא קמ"ל, וכן נמי הא דאמרינן בסמוך סתמא כרבנן ולומר דרבנן דמתני' היינו רבנן דברייתא, והוא דחוק מאוד וצ"ע לי:

האורג שני חוטין על הגס. כלומר על האריג, ועל האמרא שפה שברוחב הבגד בתחלתו קרי אמרא. ר' אליעזר אומר וכו' למה זה דומה וכו' כלומר דאשכחן זימנין דחזו למילתא שני חוטין בלחוד והכא נמי בשפה אף על פי שהיא רחבה יותר בשני חוטין סגיא לחיובי דבהכי חזיא:

תרתי בבתי נירא וחדא בנירא כלומר וחדא מינייהו:

מסוביתא. פי' מסננת שאורגין מן הסיב או מחוטי צמר או מכיוצא בהן ומסננין בה, ורש"י ז"ל לא פי' כן:

היכי משכחת לה. פי' דקרע כיון דבעי למתפר, ופריק דעבדא כיסתא. פי' תפירה בולטת שצריך לקרעה ולתפרה:

דף קה:

לא צריכא דלאו אדם כשר. פי' הראב"ד ז"ל דאיכא בין אדם כשר לחכם דלאדם כשר לא מחייבי עלי' אלא בפניו דהיינו בין מיתה לקבורה ובעירו ואע"ג דלא קאי עלי' בשעת

יציאת נשמה ולכבודו בעלמא, אבל חכם חייבין עליו בכל מקום ובכל זמן והיינו הא דאמרי' התם במועד קטן כי נח נפשי' דרב ספרא סבור רבנן דלא למקרע עלי' פי' משום דשלא בפניהם הוה ואמר להו אביי חכם שמת תנן, והכין מסתבר דלאדם כשר ליכא חיוב גמור דרבנן בקריעה דהא לא תני בכל דוכתא אדם כשר קורעין עליו אלא שראוי לבכות ולדאג עליו ומי שאינו בוכה ואינו כואב עליו כלל הוא נענש אבל אין באבילותו שיעור והמוסיף משובח ומיהו אי בעי למקרע שפיר עביד וכיון דשפיר עביד כמת דידי' חשיב לענין קריעה ותיקון הוא ולא קלקול כן פי' הרא"ה ז"ל, ולפי דבריו הא דקאמר הכא ואי אדם כשר הוא חיובי מיחייב לאו דוקא מיחייב אלא ה"ק ואי אדם כשר הוא שפיר הוא למקרע עלי' וכיון שכן תיקון הוא ולא קלקול. והרמב"ן ז"ל פי' שבכל מקום לענין אבלות אין הגדול חייב על הקטן ממנו שאינו לפי כבודו והילכך לא דמי אדם כשר לחכם דלחכם אמרו הכל קרוביו ולומר דאפי' חכמים אחרים חייבין עליו לקרוע ואצ"ל אדם כשר אבל חכם אינו חייב לקרוע על אדם כשר ובהא טעו רבנן ברב ספרא דסבור דלא מיחייב קריעה אלא קטן על הגדול אבל בשווין כאלו שהיו חכמים כרב ספרא לא, והדר להו אביי דחכם שמת תנן ולומר דאפי' שווין:

הא למה זה דומה לספר תורה שנשרף פי' הרמב"ן ז"ל שהנשמה בגוף כאזכרות בגווילין ונטילת נשמה מן הגוף כנטילת אזכרות מן הגווילין וכן פירוש הרא"ה ז"ל:

וכי האי גונא מי שרי והתניא וכו'. פי' דכיון שמרגיל את יצרו לבוא עליו לאו מתקן הוא אלא מקלקל ובהא מודה ר' יהודה דפטור אם קרע בשבת דמקלקל גמור הוא ואסיקנא דברייתא מיירי דקא עביד למירמא אימתא אאינשי ביתי' דהוי מתקן וכיון שכן מתני' נמי ר' יהודה היא ומיירי בעושה נחת רוח ליוצרו דכיון דעביד דרך כעס הוה לי' מקלקל גמור ומלאכה שאינה צריכה לגופה לר' יהודה במקלקל פטור ובמתקן כברייתא חייב, ומתו דקתני מתו דעלמא דלא מחייב עלי' באבלות ואי עביד דרך כבוד חייב דומיא דעביד למירמא אימתא אלא היכא דעביד דרך כעס כן פי' הרא"ה ז"ל, וודאי היינו לר' יהודה אבל לר' שמעון אפי' עביד דרך כבוד פטור דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא כנ"ל:

מדה כנגד מדה. פי' הוא לא בכה על קיצור ימי החכם גם כן לא יחוסו מן השמים בקיצור ימיו:

אשר האריכו ימים אחרי יהושע פי' והא הכא שנתעצלו בהספדו של יהושע ואפי' הכי האריכו ימים, ופריק ימים האריכו שכלו ימיהם בטוב וחשיב אריכות ימים:

דף קו.

והא אנן תנן כל המקלקלין פטורין. פי' סתמא דמשמע בחובל אפי' צריך לכלבו ובמבעיר אפי' צריך לאפרו:

חובל ומבעיר אינו משנה. פי' דלא שבקי' כללא דכל המקלקלין פטורין:

מאי טעמי' דר' שמעון מדאיצטרך קרא למשרי וכו', ומדאסר רחמנא הבערה דבת כהן בשבת הא מבעיר בעלמא חייב. קשיא לי ומאי האי דיוקא אדרבה מדאסר רחמנא הבערה דבת כהן בשבת הא מבעיר בעלמא שרי כדדייקי' גבי מילה. וי"ל דה"ק בתרווייהו אזלי' לחומרא דודאי לא היתה התורה צריכה להתיר המילה דהאי מקלקל הוא בגוף המלאכה שהיא המילה וכל המקלקלין פטורין אלא לאשמועינן דאף על גב דמקלקלין בעלמא פטור מקלקל בחבורה כגון הא דמילה חייב. וכן הבערה דבת כהן מסתמא מותרת היתה דמקלקל הוא אצלה, וכל מבעיר מקלקל הוא, והילכך כשאסרה הכתוב הבערה דבת כהן לחידושו בא ולאשמועי' דמקלקל בהבערה חייב וזו בנה אב לכל מבעיר שיהא חייב אף על פי שהוא מקלקל. ור' יהודה סבר דכל חובל ומעביר דעלמא פטור והכא במילה הוצרך להתירה לפי שיש בה תיקון שמתקנו לתרומה ולקדשים ואי לא דשרי' רחמנא בדין הי' לאוסרה, והבערה דבת כהן מדינא אסירא שהרי יש בה תיקון אצל האבר שהוא מצרפו והרי הוא כבישול סמנין והוצרך רחמנא לאוסרה כי היכא דלא תימא הבערה גופה קלקול גמור הוא ומותר. וקשיא לי א"כ לר' יהודה בחובל וצריך הדם לכלבו ובמבעיר וצריך לאפרו ליחייב לר' יהודה דהא יש בהם תיקון אצל אחרים, והרבה מן המפרשים ז"ל נתחבטו בפירושא דהאי פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון, והנכון מה שכתב הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל שכתב דנפקא לן מהא דקיימא' לן בכולה מכילתין דר' יהודה סבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עלי' ור' שמעון סבר פטור עלי' ואיסור הבערה אשכחן במבשל פתילה גבי בת כהן ואיסור חובל אשכחן במילה כדאיתא לעיל, וכל א' מאלו הוא מקלקל בעצמה של מלאכה במילה מקלקל הוא לגבי גופו של תינוק בהבערה ג"כ מקלקל הוא אצל גופה של אותה אשה ויש כאן תיקון חוץ לגופו של דבר שמקיים מצוה שריפה בהבערה כ"ש במילה שהתינוק ג"כ ראוי לדברים הרבה אחר שנמול הילכך לר' יהודה דסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עלי' תיקון זה ג"כ שבהבערה ובמילה אף על גב דהוא תיקון חוץ לגופו חשיב תיקון גמור כי היכי דמלאכה שאינה צריכה לגופה חשיבא מלאכה הילכך לר' יהודה לא משכחת לה חובל ומבעיר דחייב רחמנא במקלקל אלא כל המקלקלין פטורין לעולם, אבל לר' שמעון דסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עלי' דמלאכה שאינה צריכה לגופה

לא חשיבא מלאכה תיקון חוץ לגופו נמי לא חשיב תיקון כלל והילכך חובל ומבעיר דחייב רחמנא מקלקל הוא ואפ"ה חייב והיינו ברייתא דתני ר' אבהו קמי' דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר דאף על גב דמקלקל חייב כדאשכחן דחייבי' רחמנא ואמר לי' ר' יוחנן פוק ותני לברא חובל ומבעיר אינה משנה שיתחייב לעולם ואם תמצא לומר משנה דאע"ג דמקלקל חייב חובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו כלומר אינו חייב אלא א"כ היתה מלאכה הצריכה לגופה דהתם הוא דמחייב לר' שמעון אע"ג דמקלקל גמור אבל אם לא היתה מלאכה הצריכה לגופה והוא מקלקל פטור כשאר מקלקלין דמהיכא אתיא לן דמקלקל בחבורה והבערה חייב יותר משאר מקלקלין ממילה והבערה דבת כהן כיון שכן אין לך לדון אלא כיוצא בהן ואין לך בו אלא חידושו מה התם מקלקל דודאי התם מקלקל הוא לר' שמעון כדפרישנא לעיל אבל היא מלאכה הצריכה לגופה שהרי צריך הוא למול אותו תינוק ולבשל אותה פתילה לשרוף אותה אשה אף כל חובל ומבעיר כיוצא בהן חייב כלומר אע"פ שהוא מקלקל והוא שתהא אותה מלאכה צריכה לגופה דבשלמא בעי' תרתי שתהא מלאכה צריכה לגופה ושיהא והכא חדית בה רחמנא בחובל ומבעיר דאע"ג דמקלקל חייב אבל מלאכה הצריכה לגופה דקי"ל דבעי כדקיימא קיימא דלגבי הא לא אשכחן דחדית בה רחמנא דהא מילה גופה והבערה דבת כהן מלאכות הצריכות לגופן הן כדפרישנא והיינו חובל וצריך לכלבו ומבעיר וצריך לאפרו דהוא מקלקל גמור שכל מה שאין דרכן של בני אדם לקלקל בשביל אותו התיקון אין זה מתקן אצל שבת דמלאכת מחשבת בעי' ואין זו מלאכת מחשבת שיהא חובל לצורך הכלב ומדליק לצורך האפר אלא שהיא מלאכה הצריכה לגופה ולא דמיא חובל לצורך דם לכלבו לחופר גומא ואינו צריך אלא לאפרה שהחבלה בכאן היא הדם עצמו שהוא צריך לו והוה לי' כגוזז ונוטל שערו וצפרניו בין לתיקון גופו וליפות עצמו בין לצורך השער והגיזה דכולן מלאכה הצריכה לגופה היא מפני שהכל דבר אחד והנטילה היא בעצמה המלאכה וכן זורה ובורר מפני שכך הוא מתחלתו צריך לזרות ולהבר מה שאין כן בחופר גומא שהבנין בקרקע היא והוא הנקרא מלאכה ולא נטילת העפר. ועוד שאפשר לעפר בלא גומא וכי תימא ולכולי עלמא אליבא דר' שמעון אמאי לא מחייבי' כולהו מקלקלין בדהוו מלאכה הצריכה לגופה דנגמור מחובל ומבעיר, איכא למימר' משום דהא גלי רחמנא בקרא אחרינא בהדיא דמלאכת מחשבת הוא דאסור וכיון שכן חובל ומעביר לדון על עצמן יצאו אבל ליכא למימר משום דהוי שני כתובין הבאין כאחד דהא איצטריך חובל למשרא מילה והבערה למיסרה אפילו במקום עשה דשריפה דבת כהן ואפילו למ"ד הבערה ללאו יצאתה אשתכח השתא דבהא פליגי ר' אבהו ור' יוחנן

דר' אבהו סבר דכל מקלקל בחבורה והבערה חייב לר' שמעון דכיון דמקלקל חייב בהו רחמנא כ"ש דלא בעי' מלאכה הצריכה לגופה ומיחייב לעולם ור' יוחנן סבר דוקא היכא דהוי מלאכה הצריכה לגופה, והא דאמרי' ור' יהודה התם מתקן הוא כדרב אשי דאמר רב אשי מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סימנין כלומר דמילה ובישול פתילה תיקון גמור חשיבי לר' יהודה ככלי וסמנין לכ"ע משום דתיקון חוץ לגופו חשיב תיקון כדפרישנא, והא דאמרי' במס' פסחים פרק אלו דברים כי אזלת לקמי' דר' זריקא בעי מיניה לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור שוחט שלא לאוכלין מה תיקן תיקן להוציאו מידי אבר החי, דוקא פריך לר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור דלר' שמעון דאמר חייב ואף על פי שאין בו שום תיקון נמי מיחייב בין לר' אבהו בין לר' יוחנן דהתם מלאכה הצריכה לגופה היא שהוא שוגג וסבור לשחוט יפה ומלאכת מחשבת קרינא ביה עכ"ל הרא"ה ז"ל והוא הנכון, ומעתה לר' יהודה בחובל וצריך לכלבו ובמבעיר וצריך לאפרו פטור דלא חשיב תיקון גמור לפי שאין דרכן של בני אדם לקלקל בשביל אותו תיקון מה שאין כן בבישול פתילה ומילה שדרכן של בני אדם לקלקל בשביל אותו תיקון ותיקון גמור חשיבי ובהא הוא דחייב ובכי האי לגוונא חייב ולא בחובל ומבעיר:

רב יוסף מחוי כפול. פרש"י ז"ל כפול דקתני במתני' כפול ממש והיינו כמה שיש בין אצבע לאמה שני פעמים, ורב חייא בר אמי מחוי פשוט דלאו דוקא כפול אלא שיש כפלים בשיעור והוא כמה שיש בין גודל לאצבע פעם אחת דהוא כפלים מאצבע לאמה ושיעור אחד הוא, וי"מ גורסי' רב יוסף מחוי כפוף דהיינו מן האצבע לאמה שני פעמים ובלבד שלא ירחיבם כל כך ורב חייא בר אמי אמר פעם א' כמו שיוכל להרחיבם ושיעור אחד הוא:

דף קו:

ואין נותנין לפניהם מזונות פרש"י ז"ל לפני שאינן מוכנין ואסור לטרוח לדבר שאינו מן המוכן, פי' לפירושו דלא התירו אלא לדבר שהוא ברשותו של אדם ומזמנין לו ונותן דעתו עליהם כגון נבלה לפני הכלבים או לחיה ועוף טמאין וכל שכן לתרנגולת העומדת לגדל ביצים וה"ה לביבר קטן שברשותנו דאף על פי שהן מוקצין לאכילה מותר לתת לפניהם מזונות דכל אלו אינן מחוברין צידה, וא"ת והא יוני שובך ויוני עליי' שאינן ברשותו ואפילו הכי אמר רב יוסף בפרק מי שהחשיך דנותנין לפניהם מזונות, וי"ל דלרב יוסף אין נותנין לפניהם מזונות דקתני הכא אדגים בלחוד קאי אבל חי' ועופות נותנין לפניהם וטעמא דמלתא משום דדגים שכיח להו מזונות לחד יומא מיהא וכיון שאינן

ברשותו ואין מזונותן עליו אסור וכטעמא דאמרי' התם לרב יוסף גופי' דמים לפני יוני שובך אסור ומשום דשכיחי מיא מה שאין כן בחיה ועופות שבביבר גדול דאף על גב דאינן ברשותו מותר כיון דלא שכיח להו מזונות ומזונותן עליו אבל דבר שהוא ברשותו אע"ג דשכיח להו מזונות שרי ליתן מזונות שכן תרנגולת המנקרת באשפה ושכיח לה מזונות ואפי' הכי מותר לתת לה מזונות דלא אסרו אלא בדאיכא תרתי דאינן ברשותו ושכיחי להו מזונות אפילו לחד יומא:

הא בביבר מקורה וכו'. פי' דבביבר מקורה הרי הוא כניצוד מבעוד יום ומותר לתופשו בי"ט:

לבית לא. פירוש אינו חייב אם הכניסו בשבת משום דלא חשבי' ליה כניצוד שהרי יכול לצאת משם דרך סדקין והילכך אסור לצודו בי"ט:

הני בעי לרבויי י"מ צריכין לארוב כדרך הצייד האורב לצידו, ורש"י ז"ל לא פי' כן:

הצד חגבים. פירש טהורין וגזין מין חגב טמאין ונאכלין:

אם היו מקלחות ובאות. פי' באות הרבה ביחד שהן יותר מזומנות לצוד:

מתני'

ישב אחד על הפתח ולא מלאהו כלומר ועדיין יכול הצבי לצאת מן הפתח וישב השני ומלאהו השני חייב שעל ידו ניצוד, ואלולא הוא היה הצבי נמלט ואע"פ שמהנהו הראשון קצת שאם הלך הראשון היה הצבי בורח מ"מ פטור הוא שאין לנו לילך אלא אחר שעה של צידה:

הראשון חייב והשני פטור. פי' ולא אמרינן לשני שיזוז משם כדי שיברח הצבי:

דף קז.

מחט של יד ליטול בה את הקוץ פירוש וסתמא קתני ואף על גב דאית בה ליחה דלהוציא ליחה כיון שאינו חושש אם יחזור ויסתום הנקב לאו כלום קא עביד וכדאמרי' עלה בכתובות התם פקיד ועקיר, וכיון שכן בדין הוא דמותר לכתחלה:

אם מתעסק שלא ישכנו פטור. פי' דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור אבל אסור עלי' אליבא דר' שמעון ומשום צערא דגופה שרינן לכתחלה:

סליק פרק האורג

פרק יד - שמונה שרצים

הצדן והחובל בהן חייב. פי' דיש להן עור ונצרר הדם בין העור והבשר והעור מעכבו מלצאת וחייב משום נטילת נשמה של אותו מקום שחבל בו דמה לי קטלה כולה מה

לי קטלה פלגא. וא"ת מאי האי דאמרי' גבי חלזון וליחייב משום נטילת נשמה ופרקי' מתעסק הוא אצל נטילת נשמה ומאי תירוצא הא מ"מ אף על פי שפוצעו בענין שלא ימות בכך הרי הוא חובל ואכתי ליחייב משום נטילת נשמה דאותו אבר וי"ל דשאני חלזון שהוא גוף אטום כחלזונות הללו שבאשפות ואינו בעל איברים ועד שיהרגהו ממש אינו חייב משום נטילת נשמה שהרי אין לו איברים שיתחייב משום נטילת אותו אבר, אבל שאר שרצים שהם בעלי איברים איכא משום נטילת נשמה שבאותו מקום שהוא מחליש אותו אבר או אותו מקום שנוטל ממנו דם. ורש"י ז"ל פי' דחייב משום צובע וליתא דמילה שלא בזמנא תוכיח דחייב עלי' ולא שייך צובע דלמאי ניחא לי' בצביעה:

.

הצדן לצורך חייב. פי' לצורך רפואה, שלא לצורך כגון שלא יזיקנו והילכך פטור דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא, וה"ה ברישא דכל שצדן שלא לצורך פטור דמתני' ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עלי' אלא משום דרישא דשמונה שרצים דליכא בהו חד דמזיק נמצא דעיקר צידתן לרפואה היא והויא לה צידה לצורך ומלאכה צריכה לגופה היא אבל שאר שקצים ורמשים דאיכא בהו דמזיק וצדן לכך פטור פליג בה וה"ה ברישא וכן פי' הרמב"ן ז"ל:

גמרא

מדקתני החובל בהן חייב. כלומר אע"פ שלא יצא מהם דם דהכי דיקא סיפא מכלל דאית להו עור:

דף קז:

אדרבה למה שמנו חכמים אין להם עור פי' דהא קאמרי' אלו שעורותיהן כבשרן האנקה והכח והלטאה והחומט והם משמונה שרצים ולומר דאין להם עור ומי נימא דהאי ברייתא משבשתא היא ואמר אביי דלא משבשתא היא דה"ק אין עור חלוק מבשר אלא למה שלא מנו חכמים והם חולד ועכבר וצב ותנשמת דעורן חלוק מבשרן והחובל בהן חייב הא שארא שמנו חכמים אין להם עור כלל והחובל בהן לא הויא חבורה וקשיא לרב. ואמר לי' רבא דאכתי משבש לה דבברייתא לא קתני שלא אלא למה שמנו חכמים: **ר'** יהודה דאזיל בתר גושתא. פי' דלית לי' דרשה דאלה הטמאים אלא כולה מילתא תליא לדידי' בתר גושתא ולדידי' אינו חייב משום חובל אלא על חמשה מהן דאית להו עור והם החולד והעכבר והחומט והתנשמת והלטאה דהא אמר דהלטאה כחולדה ומה חולדה עורה עב אף הלטאה כן ולית לי' למינהו הפסיק הענין אבל השלשה דהם האנקה והחומט והכח אין עורן עב ומיטמו עורן כבשרן והחובל בהן בשבת פטור, ומתני' דלא

כר' יהודה דהא במתני' מחייב אכולהו שמונה אבל רבנן דפליגי על ר' יהודה לא אזלי' בתר גושתא אלא בתר דרשה דאלה הטמאים ולמינהו הפסיק הענין ואפילו תנשמת דעורו עב מטמא כבשר מדכייל לי' רחמנא עם האנקה והכח והילכך לדידהו לגבי שבת מודו ולענין טומאה הוא דפליגי דהא לדידהו עורו דתנשמת מטמא ועל כרחין משום דרחמנא רביי' לענין טומאה דיהא כבשר אף על פי שהוא עב וכיון שכן ה"ה אשארא דאף על פי שהם כבשר לענין טומאה לגבי שבת לא חשבי' להו כבשר, וההיא סוגיא דלא כי ההיא דחולין דהתם משמע דרבנן נמי אזלי בתר גושתא, וכן פי' הרשב"א ז"ל:

אי הכי האי דברי ר' יוחנן בן נורי, דתני במתניתא דלעיל, דברי ר' יוחנן בן נורי ומחלקתו מיבעי לי, לפום מאי דקאמרת דלא פליגי בהא דלישנא דדברי ר' יוחנן בן נורי משמע דפליגי:

מנין לחבורה שאינה חוזרת. פי' חבורה בדבר שיש לה עור שאינה חוזרת לבריאותה וכל דלא הדרא ובריא מיקרי חבורה להתחייב עלי':

הא הורגן חייב. פי' ה"ה דהוה מצי למימר הא מוציא מהם דם חייב אלא לאשמועינן כחיהו דרבנן דפליגי אדר' אליעזר דפטרי אפי' בהורגן וכ"ש במוציא מהן דם, וקס"ד השתא דלאו דוקא כנה פטרי רבנן ומשום דאינה פרה ורבה דה"ה שקצים ורמשים דפרים ורבים ומיהו דוקא בשקצים שאין בהם עצם דכיון שאין מתקיימין י"ב חודש לא חשיב חיותם חיות אבל בשארא פשיטא דמחייבי, ומיהו אסיקנא דכל שהוא פרה ורבה אפי' אין בו עצם מודו רבנן דההורגו חייב, והא דאקשי' הכא והרי פרעוש דפרה ורבה לאו מהני פרעושים דידן דמקרי בלשון ישמעאל בורגו"ת דהנהו נבראים מן העפר נינהו ומותר להורגן ולצודן אלא מין אחר הוא שאינו מצוי בינינו שהוא פרה ורבה:

ותניא הצד פרעוש וכו' ור' יהושע פוטר. פי' פטור אבל אסור דילמא קטיל לי' הא בכל שמותר להורגו ואין במינו ניצוד מותר לצוד אותו לכתחלה ומעיקרא קס"ד דפלוגתייהו דר' אליעזר ור' יהושע תליא בהריגתו דר' אליעזר סבר דבהריגתו חייב וכן בצידתו ור' יהושע סבר דכיון דבהריגתו פטור לא אפשר דליחייב בצידתו, ואנן קי"ל כר' יהושע דההורגו חייב והצודו פטור כיון שאין במינו ניצוד:

אלא אפי' דאיבריריי' פי' שכל שזב רירו מיד הוא מת וחייב משום נטילת נשמה ואף משום צידה אם אינו ניצוד מבעוד יום, ואית ספרי דגרסי אלא אפי' דעביד ריריי', כלומר כל זמן שריר היוצא מן הדג יבש כל כך שנמשך באצבע חייב דתו לא חיי:

האי מאן דתלש כשותא מהיזמא והיגא, והוא הנקרא בלעז מלב"א שכל גידולו הוי בקוצים וברקנים:

דף קח.

ושסע אותו בכנפיו לרבות את העור כלומר עם כנפיו דהיינו העור דאין צריך הפשט כעולת בהמה ואי ס"ד עור הוא היכי מרבי לי' קרא דהא ודאי צריך הפשט כמו שצריך הפשט עולת בהמה, ופריק לעולם עור הוא ורחמנא רביי' שלא יהא צריך הפשט:

אי פסקא זוהמא מיני' או לא. י"מ אי פסקא זוהמא מיני' לאחר עיבודו כמו שפסק מעור בהמה שאין ריחו הראשון ניכר בו, ולא נהיר בעיני דהא קא חזינן והנכון כשבא נחש על חוה הטיל זוהמא עלי' ועל כל' בריות שבעולם ישראל שעמדו על הר סיני נפסקה זוהמא מהם ומן הבריות שהיו שם חוץ מדגים שלא היו שם ולהכי אצטריכי לאליהו להודיענו אי פסקה או לא:

וקא דלו מיא לקבולי אפי'. פירש"י ז"ל דלא היתה הרוח מנשבת ואפי' הכי היו גלים עכורין עולין מן המים לעשות לו מחיצה שלא יראוהו כשהוא נפנה או כשהוא מקנח ומתוך כך הבין שאדם גדול הי' וקשיא לי להאי פירושא דמנא ידע שמואל דמשום כך נעשו המים גלים לפי שהוא חש במעיו דילמא משום ענין אחר הי' ולא משום שהי' חש במעיו. ודבריו ז"ל אינן נוחין בזה וכן כתב הרא"ה ז"ל דאין פירושו נכון, והנכון מה שפי' ר"ח ז"ל דשמואל הי' רופא וידע בדרך רפואה שכל השותה מי נהר עכורין ישתלשל וכיון שהוא ידע כבר דגברא רבא קא אתי ועכשיו ראה שהמים עכורין ממי גשמים והרוח מנשבת והוא שתה מהן הבין דחייש במעיו. והוא ז"ל גריס חזינהו למיא דקא דלו ועכירי אמר ליה וכו' וחייש במיעי' דקא דלו מיא אזיל לאקבולי אפי' ותהי לי' בקנקני' וכן העיד על גרסתו הרא"ה ז"ל. כלומר ראה שגברו מי הנהר ע"י מי גשמים והיו שואבין ממי הנהר והיה שותה:

מנין למילה באותה מקום. פי' שצריכין למול במילה דהא לא כתיב אלא ימול בשר ערלתו ואיכא:

כמה איברים דנקראים ערלים כדמקשי ואזיל:

יהא רעוא דתיפוק לי' קרנא בעיני'. פי' שיצא לו קרום בעיניו וקרנא הוא קרום ונקט לי' בהאי לישנא לפי ששמו קרנא:

לא לוקמי' לי' בני וכן הוה. שלא היה לו בנים אלא שתי בנות:

הוי אומר זה שהרגו מלך. פי' וכיון שכן כ"ש נבלות וטרפות שלהן שלקו ע"י בוראן שהן מותרות לתפילין, ומהדר לי' אי הכי נבלות וטרפות יאכלו:

מתני'

אין עושין הילמי בשבת. פי' הוא כמין ציר והוא עשוי ממים ומלח ושמן ואסור מפני שנראה שעושה דבר לתקן ולעבד אוכל הניתן בתוכו שיתעכב ימים רבים ולא יפסד

כדמפרש בברייתא לתת לתוך הכבשין שבתוך גיסטרא, ואוקמה שמואל בגמרא דאין עושין הילמי דקתני היינו מי מלח מרובין להשתמש בהם לאחר השבת, וסיפא דקתני אבל עושה הוא מי מלח היינו לצורך השבת עצמו לטבול בו פתו ולתת . לתוך התבשיל:

דף קח:

גמ'

וכן אמר ר' יוחנן לאסור. פי' וה"ק כשם שהמרובין אסורין כך המועטים אסורין וטעמא דר' יוסי משום דאורחא דאינשי דזימנין דעבדי לה למורייסא ומיחזי כמאן דמבשל ולית הילכתא כותי' כדאמרי' בעירובין בהדיא דלית הילכתא כר' יוסי לא בהילמי ולא בלחיים:

נותן שמן ומלח או שמן ומים שאין השמן מתערב יפה עם המים ומתיש את כחו מהיות מי מלח עזין ובלבד שלא יתן מים ומלח לכתחלה לפי שנראה כמעבד:

ירושלמי כל שנותנין ביצה לתוכה ושוקעת מי מלח אינה שוקעת הילמי ע"כ. ונראה לי דלא אתיא כגמרא דילן דאלו מגמרא משמע דהיינו הילמי והיינו מי מלח אלא דלמרובין קרי הילמי ולמועטין מי מלח:

למאי עבדי לי' פי' דלהכי לא חזיא לה א"ר אבהו למורייסא ובהא אפי' ת"ק מודה אע"ג דשרי מי מלח מועטין.

מלחי כישרי כישרי. פי' מולחין שורות שורות שתים שלש חתיכות זו על זו יחד כדי שיתקשו לצורך הדרך ובחול היו עושין כן ודאי ואסור לעשות כן בשבת משום דנראה כמעבד אבל טבולי כל חד וחד בשעת אכילה במלח שרי. ודוקא הני דמשבחי אבל בשר צלי שנהגו למולחו בשבת נראה שמותר דהתם אין מתכוונין להשביחו כלל אלא שלא יפסד:

.

אתרוג צנון וביצה אלמלא קליפתן החיצונה אינן יוצאין מבני מעים לעולם. פי' מורי הרב נר"ו דתרתי לריעותא וחדא לטיבותא אתרוג וצנון מחמת גריעותם אינן יוצאין מבני מעים לולי קליפתן שהיא חשובה מהם וביצה נמי דהיינו החלמון מחמת חשיבותו נבלע באיברים ואינו יוצא לולי החלבון שהוא גרוע ממנו שמצא מין את מינו וניעור ומוציאו לחוץ:

הוה שקיל ואזיל. כלומר שקול נפשי' ואזיל:

ותרוייהו משמי' דאבוה דשמואל ולוי פי' הני תרתי מילי דרב מתנא ורב עוקבא תרווייהו אמרין משמי' דשמואל ולוי חד מינייהו אמר או אבוה דשמואל או לוי וחד מינייהו נמי

אמר או אבוה דשמואל או לוי ולא ידעי' הי מינייהו אמר אבהו דשמואל והי מינייהו אמר לוי:

וליטעמיך הא דאמר שמואל רוק תפל וכו' לאו דשמיע לי' מאבוה אלא לוי לא חדא קאמר. בתמיהא כלומר אלו תרוייהו אמר שמואל משמי' דאבוה דהיינו יין ורוק א"כ לוי לא אמר להאי דיין ולהאי דרוק ואנן הא אמרי' לעיל דחדא מינייהו צוי אמרה אלא דלא ידעי' הי מינייהו, אלא חדא שמיעא לי' וכו' ולא תסתיים.

שורה קילורין מערב שבת ונותן על גב העין בשבת פי' מיני עשבים או מיני סממנין שאינן שחוקין אלא שרויין במים ונותנין כח במים שמועילין להאיר לעינים ולמחר בשבת רוחץ מאותן מים עיניו ובלבד שלא יפתחם ולא גזרי' משום שחיקת סממנין:

ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית. פי' שהוא יגע כל היום ומרוב יגיעתו ידיו ורגליו מתחממין ואין המים הצוננין מוציאין החום אלא דרך צונן להחם הגוף יותר אחר מיכן אבל החמין מצננין הגוף אחר כן ואם לא ירחץ יצטרף חמימות הרגלים שעולה לראש עם חמימות הלילה ויסתירו לגמרי המראה:

יד לחסודה תקצץ. פי' אם נגע ידו במקום ההקזה קודם שיטול ידיו נוח לו שתקצץ לפי שרוח רעה השורה בידים מזקת להקזה. יד לאמה תקצץ וא"ת והא אחר שנטל אסור ליגע באמה משום הרהור, וי"ל דאין הכי נמי אלא דקודם שנטל נוסף בו איסור משום סכנה דידי' ומסתכן הוא בה מה שאין כן אחר שנטל דאיכא איסורא ולא סכנה כנ"ל. וכן ראיתי לרא"ה ז"ל שפי' דבכולהו הני תקצץ דאמרי' איכא מינייהו משום רוח רעה ואיכא מינייהו שהמשמוש קשה להם לבד מההיא דיד לאמה דהיא משום הרהור, ואפשר דאידך נמי איתנייהו בה עכ"ל, ורבי' יהונתן ז"ל פי' דמיירי בזב שצריך לבדוק עצמו ואין זיבה אלא מבשר המת ועוד ליכא למיחש להרהור שהרי מצטער הוא בחליו:

דף קט.

יד מעלה פוליפוס, פי' ריח החוטם והפה:

בת חורין היא זו ומקפדת עד ג' פעמים. פירש"י ז"ל בת חורין היא הרוח הרעה השורה על הידים לפני נטילה דמקפדת בנטילתן לנוטלן יפה עד שישפוך מים ג' פעמים על ידיו. ור"ח ז"ל פי' רוח רעה השורה על העין ומקפדת עד שיטול מים ג' פעמים:

אמר רב יוסף כוסברתא וכו'. פי' רב יוסף סגי נהור הוי וכן רב ששת ורב יוסף בא להתיר כוסברתא להניח ע"ג העין משום דאין בו משום רפואה אלא אדרבה מזיק הוא למאור העין ורב ששת בא לאסור גרגירא שהוא אורוג"א בלעז לפי שיש בו משום רפואה:

שירקא טוי שרי. פי' ר"ח ז"ל דהיא דלעת יוונית שטחין אותה בבצק וצולין אותה בתנור ומוציאין המים ומסננין אותן ושותין אותן דליכא משום רפואה ולא מיתסר נמי משום סינון. ופעפועי ביעי הוא שם עשב ונקרא כן לפי שבשעת הזרע נעשה כמין ביצים ואסור דאית בהו משום רפואה ואע"ג דתנן כל האוכלין אוכל אדם לרפואה היינו מאכל בריאים וזה אינו מאכל בריאים:

לרב חייא בר אשי ולא אכל. פי' משום סינון:

הכא נמי כיון דמתאכל הכי לאו מידי קא עביד, מכאן ראי' לכל דבר שהוא נאכל בלא סינון דמותר לסננו דהא שירקא טויא נאכלת עם בני מעי' וכיון שכן השתא נמי דמסנן לה לאו מידי קא עביד וכן נמי משקין דאי משתתי בלא סינון דמותר לסננן:

דף קט:

אי דלא נשתהא אפי' במי משרה נמי. נראה לי דה"ה דהוה מצי לאקשויי נמי מימא של סדום דהא בברייתא קתני במי משרה ובימא של סדום אלא דחדא מינייהו נקט כנ"ל:

בד"א שלא נשתהא אבל נשתהא אסור. נראה לי דאמי משרה ואימא של סדום קאי אבל אמי טבריא אפי' אישתהי שרי דהא בברייתא דאבל לא בים הגדול אוקימנא בדאישתהי ואפי' הכי קתני דרוחצין במי טבריא:

מי משרה אמי משרה וכו' וה"ה ימא של סדום אימא של סדום אלא דחדא מינייהו נקט וה"ה אידך כנ"ל:

הא ביפין שבו הא ברעין שבו. פי' הא דקתני אבל לא בים הגדול מיירי ברעין כלומר שהן מלוחין כל"ס דמוכחא מלתא דלרפואה קא עביד, וי"מ דרעין שבו אפי' לא נשתהא אסור וכן נראה דעת הרי"ף ודעת. הרמב"ם ז"ל, וי"מ דרעים שבו דאסור דוקא בדאישתהי אבל בדלא אישתהי שרי דבדלא אשתהי כולהו שרי בין רעין בין יפין בין מי משרה בין ימא של סדום וכן דעת הרא"ה ז"ל, והא דאסרי' מי משרה בדאישתהי משום דמוכחא מלתא דלרפואה קא עביד שהרי המים הן עכורין ואינו עומד שם בשביל הנאה אלא בשביל רפואה אבל לא אישתהי רוחצין דאמרי אינשי דאע"פ שהן עכורין לא מצא מים יפים ולעולם להקר עביד:

לקוקאני. פי' אוכלין אותו לתולעים שבמעין וגזרי' משום שחיקת סמנין דכיון שאינו מאכל בריאים מוכחא מילתא דלרפואה קא עביד:

ממאי הוי מקימחא וכו'. פי' מי גרם לו להיות לו תולעים ומהדר באכלו קימחא דשערי וכו' לארקתא להוציא תולעים שבכבד:

רביעתא לעקרבא. פי' מי שנשכו עקרב ישתה רביעית מי רגלים בני ארבעים יום:

ושותה אבוב רואה פי' הוא משקה שרגילין הבריאים לשתותו רוב השנה והוא עשוי להציל מי ששתה מים או יין מגולין כדאיתא בגמ':

דף קי.

ונפקא עינא דמיא מבינייהו פירוש מאותן דקלים הידועים היו נובעין מים בין שניהם ואותן מים היו משלשלין כדמפרש ואזיל:

והוא דלא רגיל וכו'. פי' שעברו מ' ימים שלא שתה ממנו:

וסימניך סיסני פי' שני סמכי"ן חדא רב יוסף וחדא שערי:

מתני'

וכוס עיקרין. מפרש בגמ' שהוא משקה שכותשין ירקות ובשמים והוא עשוי לרפאות הזיבה שלא יזוב זוב דם או לרפואת ירקון ואותו שהוא עשוי לרפואת ירקון הוא מזיק קצת שמתעקרין האיש או האשה ממנו מהיות עוד מוליד ואלו שניהם נכרים לכל העולם שהם לרפואה:

דף קי:

שנאמר ובארצכם לא תעשו לא תעשו. פי' קרי בי' לא תעשו:

דא"ר יוחנן הרוצה שיסרס וכו'. קשיא לי והא לא דמיא כלל לדר' יוחנן דהכא הא מכוין לסירוס כדקאמר הרוצה שיסרס, ובההיא דלעיל לא מכוין לסירוס אלא לרפואה. פי' הרא"ה ז"ל דלאו דוקא קאמר מכוין אלא ה"ק ה"מ היכא דקא מכוין לסרס אותו אבר עצמו אבל לא מכוין כלומר שאינו נוגע באבר כלל אלא שגורם לסירוס והסירוס ממילא קא אתי אע"ג דקא מכוין לסירוס שרי כי הא דר' יוחנן וכן פי' הרשב"א ז"ל. ופי' בתוספות דבהא אפי' ר' שמעון מודה דפסיק רישי' הוא ואף על גב דלא מתהני מיני' מודה הוא הכא דאסור כיון דפסיק רישי' הוא דע"כ לא קא שרי בפסיק רישי' ולא מתהני אלא לגבי שבת אבל במילי דעלמא לא כדאמרי' בזבחים המתנדב יין מזלפו ע"ג אישים ואקשי' והא מכבה כלומר אפילו בחול אסור לכבות מדכתי' והאש על המזבח תוקד בולא תכבה והא הכא דלא מתהני מן הכבוי ואפ"ה כיון דפסיק רישי' הוא דאי אפשר בלא כיבוי אסור אפי' לר' שמעון:

דף קיא.

הן הן החזירוני לנערותי. פי' דזקן ע"י סם ראוי להוליד:

אי נמי בעקרה. פי' וה"ה לעקר כיון דמעולם לא הי' ראוי להוליד דע"כ לא אסרי' אלא סריס ומגזרת הכתוב לפי שכבר הי' ראוי להוליד, ומיהו בכל אשה מותר ואפי' בחורה ואינה עקרה דהא דר' יוחנן בן ברוקא ליתא וכן פסק הרא"ה ז"ל:

הואיל ובשבת שרי ביום הכפורים נמי שרי. פי' דשרי טבילה ביום הכפורים ואע"ג דטבילת כלים אסורה בין ביום הכפורים בין בשבת משום דנראה כמתקן כלי טבילת גופו שרי משום דנראה כמיקר ואפי' ביום הכפורים דליתי' להאי טעמא דאסור ברחיצה אלא הואיל ובשבת שרי ביום הכפורים נמי שרי כדאמרי' בביצה פרק יום טוב:

החושש במתניו וכו' ולא שמן ורד. פי' שמן שנתבשלו בו הורדים ימים רבים בשמש והיא רפואה ידועה ואסור משום גזירת שחיקת סמנין כיון שאין דרכו לסוך בו בחול אבל לר' שמעון מותר דכל ישראל בני מלכים ובני מלכים דרכן לסוך בו בחול:

למימרא דרב כר' שמעון ס"ל וכו'. וא"ת ומאי קושיא דילמא לגבי רפואה סבר לי' כר' שמעון ולא לגבי דבר שאינו מתכוין. פי' הרא"ה ז"ל דר' שמעון נמי דמתני' משום דבר שאין מתכוין אתי עלה דכיון דאיכא בני מלכים דרגילי בחול לתענוג בלאו מכה ולא מכווני לרפואה בשבת נמי שרי אפי' במקום מכה היכא דלא מכווני לרפואה דהא לא מוכחא מילתא וכיון שכן אפי' שאר בני אדם שרי היכא דלא מכווני לרפואה דתליא בתענוג כיון דאיתי' בשום איניש כלל:

האי מסוכריא דנזיאתא אסור להדוקה וכו', י"מ דמיירי בחבית של יין והוא בגד של פשתן שכפי החבית דכשהוא סוחט נפלי משקין בתוכה ולא אזלי לאיבוד וסחיטה דהכא הויא תולדה דמפרק שהוא מפרק המחל מן הבגד כמפרק הפרי מן הקליפה ואם היו מים הויא תולדה דליבון, ואינו נכון דמפרק לא שייך אלא בגדולי קרקע וכ"ש דלקמן בפרק חבית אתי למימר דמדאורייתא לא מיחייב אלא בזיתים וענבים דאורחייהו בכך וכיון שכן פשיטא דליתא בבגד, וי"מ דסחיטה דבגדים חדא מתרתי או משום מלבן או משום צובע במשקין דמלבני שייך ליבון ובמשקין דלא מלבני שייך צובע וקשיא לי דצובע במאי ניחא לי', וי"ל דמיירי בשאר משקין העשויין להצביע אבל ביין ליכא משום לבון ולא משום צובע דאדרבה לא ניחא לי' באותה צביעה אלא דהכא מחייב משום מפרק כדפרישנא, ואע"ג דאין מפרק אלא בגידולי קרקע מדרבנן מיהא מיחייב:

דף קיא:

ובאתרא דרב שכיח משחא כתב הרא"ה ן ז"ל והשתא דהכי הוא לדידן דקי"ל כר' שמעון אפילו היכא דלא שכיח משחא שרי ואע"ג דלא קי"ל כותי' בעלמא במאי דקאמר בני מלכים הם אין הטעם שוה בכולן ובהא מיהא הלכה היא כדכתיבנא עכיל:

סליק פרק שמונה שרצים

פרק טו - אלו קשרים

וקיטרא דקיטרא באיסטרידא. פי' נוקבין הספינה בראשה נקב רחב ומשימין בו טבעת אחת או קושרין בה רצועה או חבל עשוי כמין טבעת וקושרין אותו קשר עולם וכשרוצה להעמידה קושר חבל באותו מקום טבעת וקושר הראש השני ליתדות העומדות ביבשה על שפת הים וכשרוצה להתירה מתיר ראש הרצועה הנקשרת לאותה טבעת ונשאר החבל קשור ליתדות העומדות ביבשה על שפת הים ופעמים שמתיר ראש החבל הנקשר ליתדות היבשה ונשאר החבל בראש הספינה ונמצא שאינו קשר של קיימא ואינו אסור אלא מדרבנן אבל הקשר העשוי כמין טבעת בנקב הספינה הוא אסור מן התורה ובהא הוא דאיכא מתני' והיינו דאמרי' ודאיסטרידא גופה וכן מפרשי' הא דזממא גופה שיש טבעת בנקב חוטמו של גמל והיא אינה ניתרת לעולם אבל קושרין חבל ארוך באותה טבעת והראש השני לראש האבוס לפעמים מתיר אותו החבל מראש האבוס להוליך הגמל משם אותו קשר אינו אסור אלא מדרבנן אבל אותו חבל שהוא עשוי כטבעת שהיא של קיימא אסור מדאורייתא ור' מאיר סבר דאפי' אותה טבעת שהוא רוצה להעמידה שם לעולם והוא קשר של קיימא אם הוא יכול להתירה בידו אחת אין אסור אלא מדרבנן דכיון דיכול להתירה בידו אחת גלי אדעתי' שאינו רוצה שיהא של קיימא דתרתי בעי' הא כל היכא דליתנהו לתרווייהו לא:

טעמי' דר' מאיר משום דיכול להתירו בידו א'. פי' דעניבה הרי יכול להתירה בידו א':

והאי הא מיהדק. פי' עניבה הא מיהדק דמתחלה קושר קשר א' ואינו עומד כלל ואח"כ עונב בו ומיהדק, וא"ת אמאי לא פשטוה מהא דתניא חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו ר' יהודה אומר כורך עלי' פונדא וכו' ובר פלוגתא דר' יהודה היינו ר' מאיר. תירץ הר' יהונתן ז"ל דההיא שרי משום דאינה עניבה שרוצה שתתקים שנה או שנתים:

מתני' יש לך קשרים שאין חייבין וכו'. פי' והוא אותן הקשרים של חבלים הנקשרים באותו חבל שהוא עשוי כמין טבעת:

דף קיב.

מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטל לה כלומר לא יתיר כי אם אחת מן הלשונות והשנית תשאר חדש סגורה ותהוי קשר של קיימא וליתסר מדרבנן וכטעמא דאמרינן בקיטרא דקטרי בזממא לפי שמניחה שם שבוע או שבועות קמ"ל דלא אלא אמרי' פעמים מתיר זו ופעמים זו ואין באחד מהם קשר של קיימא כלל:

מהו דתימא משלף שלפא לה. כלומר שאותן חוטין של סבכה שמקיפין מאוזן לאוזן ונקשרין אחורי העורף ניחוש דמתוך דרווח לא תתירנו כלל בכל לילה אלא מוציאתו

מראשה שלם קשור ולמחר מחזירתו ג"כ דרך מלבוש ותהוי קשר של קיימא קמ"ל וכו', ושל פסקיא נמי שהיא חגורה רחבה וחוטין תלויין בראשה לקושרן בהן בריוח ולא חיישי' דילמא תוציא החגורה דרך ראשה או דרך שולי' ויעמוד הקשר במקומו משום דאשה לא עבדא הכין משום צניעותא:

בדאושכפי. פי' כשתוחב הרצען הרצועה במנעל הוא קושרו קשר עולמי:

בדרבנן פי' דרבנן לא שרו מנעליהן אלא מלילי שבת ללילי שבת מיגיעת תלמודם דכתיב והגית בו יומם ולילה מיהו קשר של קיימא לא הוי מדשרו להו משבת לשבת, ורש"י ז"ל פי' דתלמידי חכמים אין קושרין למנעליהן בחוזק לפי שאינן כשאר בני אדם שמהדקין אותן לפי שהולכין לרגל כל היום ואין יכולין לילך לרגל אלא א"כ קשורות היטב וכיון שאין מנעלי ת"ח קשורין בדוחק פעמים חולצין כשהן קשורין ונועלין כן, ומיהו לא הוי קשר של קיימא דהא בשעת הטיט מתירין אותן וקושרין אותן בדוחק שלא ידבקו בטיט וישמטו מרגליהם:

התם לא מינטר. פי' לא מינטר בכרמלית ולהכי שרי לי' בהכי ע"י הדחק אבל הכא בחצר מינטר ומיהו ברשות הרבים פשיטא דלא שרי' בהכי:

והתנן חלצה של שמאל בימין וכו'. פי' וכיון דלענין שבת וטומאה חשיב להו מנא משום טעמא דמהפך לי' מהאי להאי כ"ש לחליצה דאשכחן בהדיא דכשר לחלוץ בשל זה בזה:

הכא למילתי' לאו מנא הוא. דהא לר' יהודא לית לי' טעמא דאיבעי מהפך לי' משמאל לימין לעולם:

והא קמ"ל דכי אמרי' חלצה וכו'. פירוש והא הוא דאשמועי' במאי דאמר וכן לחליצה ולהא הוא דאיצטריכא לן ולהכי לא מצי לתרוצא אליבא דרבנן ולמימר וכן לחליצה דהא פשיטא:

דף קיב:

דאית לי' תרתי אוני. פי' שתי אזנים שמוציאין מהן יין פעמים בזה ופעמים בזה ולא חיישי' שיעמוד חדש שלא יוציא מן האחד ומבטל לי' לקשר דמה הנאה יש לו בזה יותר מזה:

דאית לי' שלאבא. פי' שני ראשין לקדרה ופעמים מתירין האחד ומניחין האחר קשור ולא חיישי' שמא יניח האחר קשור חדש או יותר כדפרישנא לעיל:

תרי איסרי. פי' שני חבלים שקושר ברוחב הפתח זה למעלה מזה מהו דתימא חד מינייהו מבטל לי' כשיוציא הבהמה לא יתיר אלא תחתון ויוציא הבהמה בדוחק מתחת החבל העליון קמ"ל:

דף קיג.

כלל אמר ר' יהודה כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו וא"ת חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא והא קתני ר' יהודה מתיר. וי"ל דהא אוקימנא לה בגמ' בחבל דגרדי דלא גזר אטו חבל דעלמא ור' יהודה ה"ק דינא הוא דלשרי בחבל דגרדי לכתחלה דהא אפי' בחבל דעלמא היכא דהוי בדעתי' דלאו של קיימא כגון קיטרא דקטרי בזממא וה"ה בדלי היכא דהוי בדעתי' למשקלי' ולא ליבטלי' דאין חייבין עליו דכלל א"ר יהודה כל קשר וכו' והא דכולי עלמא היא והכי איתא בהדיא בירושלמי:

גמרא

התם בחבל דעלמא הכא בחבל דגרדי. פי' ולעיל גבי דלי אסרי רבנן משום דגבי דלי שייך טפי למגזר:

בשדה לא אתי לאשוויי גומות. פי' הא דלפת מיירי בשדה דהוא עשוי לגומות ולא אתי לאשוויינהו אבל הכא שהוא בבית אתי לאשוויי גומות:

,

אמר לי' אין מטלטלין מה טעם לפי שאין ניטלין ולא קי"ל הכין אלא מותר לטלטלן כרב נחמן אמר שמואל דשרי וכן פסק הרא"ה ז"ל:

מתני'

מקפלין את הכלים וכו'. פי' נותנין בגדים בין שני לוחות עץ ובהם נקבים ובהם עצים שבהן כמין חריץ וכשהבגדים בתוך הלוחות מהדק אותן ע"י אותן עצים והם מתייפין וקמ"ל דליכא טירחא יתירא, ודוקא כשהוא מקפלן לפי שהוא צריך ללובשן ביום שבת אבל לא לצורך חול כדאיתא במתני':

גמ'

לא שנו אלא באדם א' פי' דבאדם א' לא מיחזי טירחא יתירא, וי"מ דבאדם א' אינו יכול לקפל היטב ולא נראה כמתקן אבל שני בני אדם דיכולין למתכו ולקפלו ולתקנו היטב מיחזי כמתקן וכן פרש"י ז"ל.

אבל יש לו להחליף. פי' אם יש לו להחליף אפי חדשים ולבנים אסור. ישלשל בגדיו פי' שלא יגביה כנפי כסותו תחת אזורו כמנהגו בחול כדי שלא ילך בכובד ראש:

דף קיג:

הרהור מותר, ואפי' דמלאכה:

אלא בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי. פי' מותר לפסוע אע"פ שעקר שני' קודם שהניח ראשונה:

נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם, ליכא לפרושא כפשטה דא"כ חמש מאות פסיעות גסות מסמות העינים אלא בעישוריתא דר' קאמר כההיא דנדרים וכתובות: **ומהדר** לי' בקידושא דבי שמשי, י"מ כדשתי לי' מתרפא אבל רב עמרם ורבי' יצחק ן' גיאת ז"ל כתבו דאיכא אינשי דשפו עיניהו בחמרא דקדושא ואבדלתא, וכתב ה"ר יונתן ז"ל דהמשימין מיין הקידוש על עיניהם טועין הם דאסור לתת יין אל תוך העין מפני שהוא מלקה הגוף וקא עבר משום בל תשחית עכ"ל, ודוקא להלוכא דחול מסי אבל להלוכא דשבת לא מסי ולית לי' תקנתא כלל וכן כתב הרא"ה ז"ל דהילוכא דשבתא אסירא ולית לה תקנתא ע"כ:

דף קיד.

על המרדע חוצץ. פי' אם נמצא רבב על מרדעת שהיא טמאה וצריכה טבילה חוצץ דכל דבר שמקפיד עליו רבו חוצץ בטבילה:

מרדעת מצד אחד או משני צדדין. פירש"י ז"ל דאליבא דר' ישמעאל דאמר אף בגד מצד אחד קא בעי, כלומר דאלו לרשב"ג פשיטא דדוקא משני צדדין חוצץ דלא תהא המרדעת חשובה משאר בגדים אבל לר' ישמעאל איכא למיבעי דמי נימא שתהא בבגד או לא כנ"ל:

הא בגלימי הא בלבושי. כלומר גלימי סומקי לבושא חיוורי:

מתני'

וחלבי שבת קרבין ביום הכפורים. פי' לפי' ששבת חמור מיום הכפורים אבל לא חלבי יום הכפורים קרבין בליל שבת דכעולת חול דמי לגבי שבת:

דף קיד:

ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי שבת קרבין ביום הכפורים. פירש"י ז"ל ליתקע ביום הכפורים שחל להיות בערב שבת כי היכי דלידעו שהוא יום קל וחלבים דבו ביום לא מקרבי בשבת, ומנה נמי לשנה אחרת כדחל יום הכפורים במוצאי שבת ולא תקעי כלל ידעי דהוא יום קל וחלבי שבת קרבין ביום הכפורים. והא דאמרי' וליתקע כי היכי דלידעו דשרי בקניבת ירק, פי' רש"י ז"ל ליתקע בין לר' ישמעאל בין לר' עקיבא לאודועי דקל הוא משבת דשרי בקניבת ירק ע"כ. ולאו למימר דשרי בקניבת ירק ביום הכפורים שחל להיות בערב שבת דהא אינו מקנב אלא לבשל לצורך ליל מוצאי יום הכפורים והא אינו יכול דליל שבת הוא, אלא ה"ק ליתקע השתא כשחל יום הכפורים בערב שבת כי היכי דלידעו כשחל במוצאי שבת או באמצע שבת דמותר בקניבת ירק כמו שפירשנו למעלה:

ורב שישא ברי' דרב אידי אמר שבות קרובה וכו' פי' דהכא שהוא תוקע בערב שבת אינו אלא להתיר כשיחול יום הכפורים במוצאי שבת או באמצע שבת ובכי הא לא התירו

אבל אם היתה שבות קרובה אפי' להתיר התירו. וקשיא לי א"כ נימא הכין גבי חלבי שבת שהן קרבין ביום הכפורים ולא נתיר שבות דתקיעת שופר דיום הכפורים שחל להיות בערב שבת והא שבות רחוקה היא, ולי נראה דחלבי שבת שהן לצורך גבוה התירו אפי' שבות רחוקה כנ"ל, והרשב"א ז"ל פי' דהכא דין הוא דתוקעין דמקילתא לחמירתא תוקעין, ולא הבנתי תירוץ זה לשיטת רש"י ז"ל, וכמה היא מיושרת שיטת הרא"ה ז"ל שפי' דאובמוצאי שבת לא היו מבדילין דקתני ברייתא קאי ולומר נהי דהבדלה לא הויא הוכחה מ"מ ליתקע דתקיעה הויא הוכחא טובא, וה"ק בשלמא לר' עקיבא כיון דלדידי' יום הכפורים ושבת קדושתן שוה לגמרי אין תוקעין מזה לזה דכיון אחד יום אסור הוא בכל מלאכה לגמרי ואין היתר אלא בקרבנו בלבד זהירין הן שלא לטעות ולהקריב משל זה בלא זה כלל אלא לר' ישמעאל נהי דמיום הכפורים לא צריך למתקע להפרישן דאין חלבי יום הכפורים קרבין בשבת כיון ביום הכפורים גופי' אסור בכל מלאכה וכטעמא דפרישנא לר' עקיבא מ"מ כשיום הכפורים להיות במוצאי שבת ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי שבת קרבין ביום הכפורים ואע"ג דלא אשכחן תקיעה להתיר ובמוצאי שבת דעלמא ליכא תקיעה וכדאמרן דבכל מקום שיש הבדלה אין תקיעה ה"מ להתיר מלאכת הרשות אבל להודיעו התר מלאכת מצוה כדי לזרזו עלי' מותר ואמינא לי' כהנים זריזין הן ואין צריך לזרז לזריז הא אינן זריזין ודאי לר' ישמעאל תוקעין, אמר . לי' מרימ' וכו' וליתקע כי היכי דלידעו דשרי בקניבת ירק, כלומר כשחל יום הכפורים להיות במוצאי שבת ליתקע במוצאי שבת להתיר לעם קניבת ירק ואע"ג דלהתיר מלאכת הרשות לא עבדי' כדפרישנא לעיל הכא כמלאכת מצוה חשיב לה משום עגמת נפש דהא מהאי טעמא גופי' הוא דשרי' לה כדאיתא לקמן, אמר רב יוסף לפי שאין דוחין שבות להתיר כלומר לצורך הדיוט לעולם אבל לצורך גבוה כחלבי שבת התירו אי לא טעמא דכהנים זריזין הן ורב שישא ברי' דרב אידי אמר דקניבת ירק למי כמצוה חשיבא אלא דשבות קרובה כחלבי שבת ביום הכפורים שקרבין לאלתר ביום הכפורים התירו אבל שבות רחוקה כקניבת ירק דלא הוי אלא למחר ומן המנחה ולמעלה לא התירו, ואקשי' ושבות קרובה אפי' דמצוה התירו וכו', ואמאי ליתקע כי היכי דלידעו דשרי בשחיטה לאלתר דהוי מלאכת מצוה משום שמחת י"ט והוי שבות קרובה דהוי לאלתר אלא מחוורתא כדרב יוסף דלא שרי אלא משום גבוה בלחוד, ואע"ג דאמרי' דלר' ישמעאל הבדלה לא אלא תקיעה דמיפרסמא, מ"מ בירושלמי מקשו לה ופריקו התם דאין מבדילין אלא על דבר שאסור לבו ביום ומותר למוצאו מה שאין כן בחלבי שבת שמותרין ביום הכפורים ומותרין לבו ביום של שבת עצמו, והא דקתני בברייתא יום הכפורים שחל להיות בשבת

לא היו תוקעין ובמוצאי שבת וכו' דוקא לדידהו דהוו מקדשי על פי הראיי' מיקלע בהני תרי יומי אבל לדידן דמקדשין על פי העיבור לעולם לא מיקלע בערב שבת ובמוצאי שבת משום ירקא ומשום מתיא:

ת"ל שבתון שבות. פי' הרא"ה ז"ל דלאו דאורייתא קאמר דהא לאו מלאכה היא אלא מדרבנן קאמר וקרא אסמכתא בעלמא קאמר ותלמודא דדחי לה למתניתא משום אידך מתניתא דשרי וכמאן דמפרש טעמא דתנא דמתני' דשרי:

תניא כוותי' דר' יוחנן יום הכפורים שחל להיות בשבת מותר בקניבת ירק וכן יום הכפורים שחל להיות בחול מפצעין באגוזים ומפרידין ברמונים מן המנחה ולמעלה מפני עגמת נפש. פי' הר' אהרן הלוי ז"ל דה"ה כשחל להיות בשבת דמפצעין באגוזים ומפרידין ברמונים ומתניתא ה"ק יום הכפורים שחל להיות בשבת מותר בקניבת ירק כשם שמותר כשחל בחול שמפצעין ג"כ באגוזים ומפרידין ברמונים מן המנחה ולמעלה מפני עגמת נפש וה"ה להני דמותרין ביום הכפורים שחל להיות בשבת דחזו טפי מקניבת ירק ע"כ תורף פירושו, להאי פירושא נראה לי דהא דנקט קניבת ירק ביום הכפורים שחל להיות בשבת לאשמועי' דאע"ג דבקניבת ירק ליכא כולי האי עגמת נפש אפ"ה שרי וכ"ש הני דאיכא טפי עגמת נפש דהא חזו טפי מקניבת ירק ואם קניבת ירק שרי ביום הכפורים שחל להיות בשבת כ"ש כשחל בחול דשרי כנ"ל:

סליק פרק אלו קשרים

פרק טז - כל כתבי

כל כתבי

דף קטו.

ואע"פ שכתובין בכל לשון טעונין גניזה, פרישנא בגמרא דאע"ג דאסור לקרות בהן ואין מתירין לחלל עליהן את השבת כגון למבוי שאינו משותף מ"מ בחול צריך לשומרן שלא יעמדו במקום הפקר ולא במקום האבד לפי שעדיין יש בהן קדושה:

גמרא

אליבא דמאן דאמר נתנו לקרות בהן וכו' פי' פלוגתא היא במגילה דת"ק אמר דאין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילה עד שתהא כתובה על הספר ובדיו ומדשרי ת"ק לכתוב אף מותר לקרות בהן, ורשב"ג פליג עלי' ואמר אף ספרים לא הותרו ליכתוב אלא לשון יוני:

ואע"פ שכתובין בכל לשון דלא ניתנו לקרות בהן וקתני דמצילין. פי' אבל בכתובין בלשונן אע"פ שאין קואין בהן פשיטא מילתא דמצילין:

מאן תנאי אילימא ת"ק ור' יוסי וכ'. פי' הרא"ה ז"ל דלאו קושיא היא כלל דהא סגיא לי' לרב הונא במאי דאשכחן לר' יוסי דאמר לה בהדיא דאין מצילין, אלא שאלה היא דשיילי' במאי דאמר תנאי היא מאן נינהו ולברורה למלתא דלא קאמר מהני דמייתי השתא דהיינו ר' יוסי ובר פלוגתי' אלא ר' יוסי ותנא דגפטית ע"כ, ולי נראה דקושיא היא דס"ל למקשה דמדאמר רב הונא תנאי היא וקא מייתא האי ברייתא דבהאי ברייתא איכא מאן דס"ל כותי' ואיכא מאן דס"ל כרב חסדא ומשום הכי קא מקשה דמאן תנאי אילימא דת"ק קאי כרב ור' יוסי כרב הונא בהא ליכא הכריחא כלל דדילמא כולה ברייתא אתיא כר' יוסי, ופריק דרב הונא לאו בהאי ברייתא קאמר דאיכא דסבירא להו כתרווייהו דהא כולה אתיא כותי' אלא איכא ברייתא אחריתי דאתיא כרב חסדא והיינו הא דגפטית כנ"ל וכן נראה מדברי רש"י ז"ל:

דף קטו:

תנו רבנן הברכות והקמיעות אע"פ שיש שהן אותיות של שם וכו', י"מ דלאו שם גמור קאמר כגון יו"ד ה"א וא"ו ה"א אלא שם שמשמש במקום שם גמור כגון ג' יודי"ן והרא"ה ז"ל פי' דשם גמור קרי אותיות של שם ומפני שלא נכתב בקדושה כראוי לו לא מצלי להו והדין נותן דהא ברכות וקמיעין מדברים שנאמרו על פה הם ואמרינן בהניזקין דברים שבכתב אי אתה רשאין לאומרן על פה ושבעל פה אי אתה רשאין לאומרן בכתב וה"ה לכל דברים דלא ניתנו לכתוב שדינן כברכות וקמיעין ואפי' לרב חסדא לא מצלי דע"כ לא קאמר רב חסדא דמצילין אלא כתבי הקדש דניתנו ליכתב. בלשונן דבהא כשכותבן בכל לשון אע"פ שלא ניתנו לקרות בהן אם לא היה מציל איכא ביזיון כתבי הקדש אבל דברים שבעל פה מכיון שלא ניתנו ליכתב כלל ליכא משום בזיון כתבי הקדש ומיהו דוקא לדידהו לא מצלי וכטעמא דאמרן אבל לדידן דאפי' דברים שבע"פ ניתנו ליכתב ולקרות בהן אפי' ברכות וכיוצא בהן מצלי. וכן תרגום אונקלוס ויונתן בן עוזיאל בכלל זה דכולהו ניתנו לקרות בהן דהא אמרי' לעיל דלמאן דאמר ניתנו לקרות בהן כ"ע לא פליגי דמצילין וכן כתבו הגאונים ז"ל. ומיהו אם היו כתובין בשאר לשונות שלא ניתנו ליכתב הויא פלוגתא דרב הונא ורב חסדא וקי"ל כרב הונא:

כותבי ברכות כשורפי תורה, פי'לפי שהן גורמין לשריפתן שאם תפול בהן דליקה אין אנו רשאין להצילן למבוי שאינו בר שיתוף:

גדול עונש האחרון. ששרפן ואבדן בידים מן הראשון דהראשון יש לחוש בו אך לא בודאי:

ה"ג רש"י ז"ל. והאמר רב המנונא תניא מצילין מאי תניא דתניא אין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילה עד שתהא כתובה אשורית ובדיו. ופי' הוא ז"ל דאלו דברים יש בין ספרים למגילה שהספרים נכתבין בכל לשון ושלא בדיו מה שאין כן במגילה. ולא מיחוור דהא האי תנא הוא דסבר נכתבין בכל לשון ניתנו לקרות בי וריש גלותא ודאי פשיטא לי' אליבא דמאן דאמר ניתנו לקרות בהן דמצילין דבהא לא פליגי רב חסדא ורב הונא דאפי' לרב הונא מצילין אליבא דהאי תנא וכדפרישנא לעיל וריש גלותא ודאי אליבא דמאן דאמר לא ניתנו לקרות בהן קא מיבעיא ליה וכדדייקא ללישנא דסוגיין, והגירסא הנכונה והא אמר רב המנונא תניא מצילין אי תניא תניא ותו לא כלומר והיא מתנייא בהדיא בתוספתא דתניא התם היו כתובים בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתום מצילין אותן מפני הדליקה ואמר ליה רבה בר רב הונא א' תניא תניא כלומר אי תניא לא ידענא לתרוצה ומודינא לך דמצילין כנ"ל. וכן פי' התם בנדרים פ"ב כיוצא בזה בתוספות:

כגון פרשת ויחי בנסוע הארון. פי' דחשיבא בפני עצמה:

היכא דחסר פרשת ויהי בנסוע וכו', כלומר היכא שנכתבה לבדה וחסרה אות א' מהן לא קא מיבעיא לי דכיון דאית בה הזכרות שנכתבו בקדושה כראוי להם מתחלה מצילין אפי' היכא דליכא אלא חדא הזכרה לחודה:

בתיבות פי' דאותיות בעינן מכונסות בתיבות ושתהא כל תיבה ותיבה שלימה שאין צריך לכנס האותיות בתיבה אלא כל תיבה שלימה עד שמנים וחמש אותיות אבל תיבות גופייהו לא איכפת לן אי מפוזרות ורב חסדא סבר דאפי' אין בכל תיבה אלא אות א' מצילין:

דף קטז.

אלו שבעה ספרי תורה. פי' דפרשה זו ספר לעצמה נמצא של מעלה ספר לעצמו ושל מטה ספר לעצמו הואיל וזה מקומה ונמצא ספר וידבר נחלק לג' ספרים דאיהו סבר דהיא מקומה דפרשה זו בתחלת מסע שנסעו מהר ד' אייריי לעיל מיני' ויהי בחדש השני וגו':

שסרו מאחרי ד', פי' רש"י ז"ל דהאי פורענותא הוא והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה ואתחלתא הוה כשנסעו מהר ד' שעל דעת כן נסעו משם שמשם היתה מחשבתם לכך ולכך נתכוין הכתוב במה שאמר ויסעו מהר ד' לומר שנסעו מאחרי ד'. ואני שמעתי שסרו מאחרי ד' שלא להרבות להם תורה ומצות ועל מה שקבלו נצטערו והיינו דכתיב ויסעו מהר ד':

דף קטז:
אמר רב לא שנו אלא בזמן בית המדרש. פירש"י ז"ל דהיינו קודם אכילה שהיו דורשין אבל לאחר אכילה לא היו דורשין משום שכרות. וי"מ דבזמן בית המדרש היינו עד המנחה והראשון נראה עיקר:
לא שנו אלא במקום בית המדרש, פי' דבבית המדרש אין קורין מפני ביטול בית המדרש אבל שלא בבית המדרש קורין אפי' בשעה שדורשין, ושמואל אמר דאפי' שלא במקום בית המדרש אין קורין כדי שילכו אצל הדורשין לשמוע הדרשה:
וכ"ש שטרי הדיוטות. פי' וכיון דמהאי טעמא הוא אפי' שלא בזמן בית המדרש אין קורין ומתני' דמפרש טעמא מפני ביטול בית המדרש דמשמע דשלא בזמן בית המדרש דליתי' להאי טעמא דשרי אתיא כותי' דרב ולא כשמואל. ור' נחמיה פליג אמתני' ונהרדעא אע"ג דאתרי' דשמואל הוה עבדי כרבנן דמתני' דכיון דכרבים עבוד' לא בעא שמואל למחויי בידיהו אע"ג דעבוד דלא כותי'. והא דאמרינן דאסור לקרות בשטרי הדיוטות ה"ה דאסור בטלטול וכן כתב הר' יונתן ז"ל:
מתני'
מצילין תיק הספר עם הספר וכו' ואע"פ שיש בתוכן מעות, פי' טלטולן פשוט הוא להיתר דהוה ליה מיוחד לתשמיש לדבר האסור ולדבר המותר אלא הצלתו מן הדליקה הוא שהוצרך ללמדנו שמציל המעות עמו ומציל כולם אף במקום שאין מצילין בתוכן אוכלין ומשקין כדאמרי' באידך מתני' ועוד דאי לאו מפני ספר לא שרי להציל אלא למבוי המשותף אבל מפני הספר מצילין אפי' לשאינו משותף ולא אמרי' נשדינהו ספר תורה ומעות ויחזיר ס"ת לתוך התיק כדאמרי' בהצלת אוכלין:
גמ' ור' ישמעאל וכו'. האי כל פעל ד' מאי עביד לי', ולאו קושיא היא דהא לא כתיב קרא ודאי בהכי ואיכא לאוקמי במילי אחרינא אלא שקלי וטריא הוא באורחא דקושיא ושאלה בעלמא הוא דמשיילי' ומשום מאי דבעי לאהדורי הוא דנקטי' לה דאמרי' מבעי ליה שלא יוציא את האימורין:
טלטול כלו' תיק מותר לטלטלו אפי' בפני עצמו ואינו אסור אלא להצילו בפני עצמו אלא שהתירו עם הספר לכבוד שמים ואפי' למבוי המפולש כיון דאפי' בפני עצמו ליכא אלא איסורא דרבנן ולא איסורא דאורייתא אבל הכא שהיא מלאכה דאורייתא לא התירו:
פליגי בטלטול. פירוש דלבתר הוצאת אימורין דאתעביד ליה צורך גבוה אסר נמי ר' ישמעאל לטלטולי:

דף קיז.

אלא ה"ק ליה אם מצילין תיק הספר עם הספר אע"פ שיש בתוכו מעות. פי' דהשתא הוו המעות דומיא דבשר דמה בשר נעשה לו העור בסיס אף המעות נעשה התיק בסיס להם ואפי' הכי מותר לטלטל ולא אמרי' כיון דמעות אסור לטלטלן אף בסיס דהיינו התיק נעשה כמותן, ומהדר ליה מי דמי התם נעשה בסיס לדבר המותר ולדבר האסור וכיון שכן נעשה בסיסו כדבר המותר וטלטולו מדינא מותר והילכך לגבי הצלה משום כבוד הספר מצלי אבל הכא נעשה בסיסו כדבר האסור וטלטולו מדינא אסור אלא הכי קאמרי ליה אם מביאין תיק שיש בתוכו מעות דהשתא טלטולו בעלמא אסור אלא א"כ שדי להו למעות ואפי' הכי משום כבודו של ספר מותר לא נטלטל עור אגב הבשר כלומר בשר שהוא אסור אגב עורו דאע"ג דמדינא אסור לטלטל מ"מ משום כבוד קדשי שמים הוה לן למשרי. והשתא דמיין אהדדי דהא בחד דינא אסירי תרוייהו ולדבריו דר' ישמעאל קא מהדרי הכין דלדידהו בין בשר בין עור מותר לטלטלן בפני עצמן:

והיא גופה מנא לן אילימא דמדהיכא דאית ביה וכו' אתויי נמי מייתיי. פי' ודוקא בשוכח המעות בו דלא להוו מאתמול בסיס לדבר האסור וטלטולו מותר היכא דשדי להו מעות וכיוצא בו האי עור הוא בסיס שלא לדעת וכל חידושו לומר דלא שדי להו למעות אלא מביאן עם התיק:

בברזי פי' שמשליכו חתיכות והיינו דלא בעי ליה לעור דאמרי' והשתא לא חשיב הפשט וכאן וכאן איסורא דרבנן אי לאו משום כבוד קדשים או כבוד ספר וכי היכי דבספר מציל התיק והמעות למבוי מפולש או למקום דהצלת שאר כלים אסורין בו ואפי' הכי מצילין בו התיק מפני שעיקר טלטולו ותחילת טלטולו היתר אף הפשט מן החזה ולמט' מותר כיון שתחלת הפשטו של זה הי' בהיתר דהיינו עד החזה. דאפי' אם תמצא לומר דהעור והבשר אסורין לטלטל כמו שפרש"י ז"ל אפ"ה הכא טלטול העור עד החזה מותר משום האימורין שבתוכו ועושו בסיס להם וכיון שתחלתו בהיתר מותר לו לגמור כיון דקאי בהאי גונא דליכא מלאכה דאורייתא אלא איסורא דרבנן ונמצא עכשיו הצלת התיק וגמר ההפשטה שוה:

דף קיז:

מתני' מצילין מזון שלש סעודות וכו' הראוי לבהמה. פי' למה שצריכה למאכל יום אחד ר' יוסי אומר לעולם מצילין וכו' דכיון דשרו ליה להציל ג' סעודות כחול שויוהו רבנן לגבייהו ואפי' במנחה שרי להציל מזון ג' סעודות שהרי עדיין צריך לסעודה שלישית.

ומיהו אם אכל סעודה שלישית אפי' ר' יוסי מודה שאינו מציל כלל דהא מוכחא מילתא שפיר דלצורך חול קא טרח:

גמ' ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט. כלומר ויקלוט קילוח היורד מן האויר וכשיתמלא הוא שיערנו לתוך כלי גדול אחר וכן יעשה עד שיתמלא אותו כלי שני גדול:

כלי אחר ויצרף. כלומר שיצרף זה הכלי לגג ששם נשברה החבית ויעמידנו בשיפוע כדי שיקלח קילוח למרחוק וישפך לתוך אותו כלי שני גדול העומד סמוך לו שאינו יכול לטלטלו ולהביאו מתוך גדלו להניחו תחת החבית, וטעמא דאסור דאי שרית לי' להציל בשנים או שלשה כלים שמא לא יספיקו לו כל כלי ביתו ויצא לחוץ וישא לכלים ויביאם דרך רשות הרבים:

ואין מערימין בכך פי' שיזמין אורחין הרבה שאינן צריכין לשתות כדי שיוכל לקלוט וישאר להם הרבה מן היין:

ואצ"ל משבת ליו"ט. פי' דסד"א דמשבת ליום הכפורים אע"ג דלצורך חול הוא שיציל דהא במוצאי יום הכיפורים ירעב נפשו ותאבל עליו נפשו. שימתין מעונה עד שיקנה ויתקן ואפ"ה לא כ"ש שלא יציל לצורך יו"ט אע"פ שאינו מציל לצורך חול לפי שיש לו שהות ואינו מעונה:

ולא משבת זו לשבת הבאה. פי' אפי' הוא יודע שלא יהא לו פת לימות החול שבאמצע אלא מזונות אחרים או שבא להציל יין ודבש ומזונות אחרים שיודע שלא יהיו לו בימות החול שבאמצע:

ואומר לאחרים בואו והצילו. מכאן נראה דמותר להציל מזון שלש סעודות ואע"פ שיש לו מה יאכל דודאי אותן אחרים מסתמא כבר היה להם מזון ולא סמכו על זה:

וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין. פי' וקס"ד השתא דבמרדה כי אורחא איכא איסורא דאורייתא ובסכין ליכא איסורא אלא דרבנן ובמקום הצלה התירו ואקשי' לה מדתנא דבי ר' ישמעאל דאפי' במרדה כי אורחה ליכא איסורא דאורייתא וא"כ אמאי אינו מרדה אלא בסכין ופריק וכו':

והא תנא דבי ר' ישמעאל כל מלאכת עבודה לא תעשו יצאת תקיעת שופר ורדיית הפת וכו'. וא"ת דילמא רדיית הפת מלאכה היא דהא האי קרא ביו"ט כתיב וקמ"ל דאע"ג דהויא רדיית הפת מלאכה שרי משום אוכל נפש דאכתי בשבת מנא לן דשרי, ותירץ הרא"ה ז"ל דמשכחת לה ברדיית הפת דליכא אוכל נפש כגון שהיא של כותים ואין לו רשות בה כלל או כגון שהיא של איסור הנאה וממנה אתה דן לשבת:

שרו עלי'. י"מ למוצאי שבת היו מברכין עליו המוציא וי"מ אפי' בשבת עצמו דכיון שהותר לבין השמשות לטלטל בחצר אע"פ שנאכל העירוב קודם שיצא שבת הותר לכל היום כולו:

דף קיח.

במנחה מצילין מזון סעודה א' מאי לאו דלא אכל לא דאכל. פי' דאכתי בעי סעודה אחריתי לקיומי סעודה רביעית כר' חידקא ואע"ג דלקמן משמע דסעודה רביעית לר' חידקא במנחה אכיל לה ושלישית בצהרים לאו מילתא היא דהתם אורחא דמלתא קאמר אבל סעודה רביעית לר' חידקא לית לה קבע ולכי בעי אכיל לה:

אלא הא מני ר' עקיבא היא וכו' כלומר אפי' ר' חידקא מודה בהא דסגי ליה בתלתא וכר' עקיבא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ואע"ג דבפסחים אמרי' דמודה ר' עקיבא לענין ד' כוסות לאו למימר דבכל מקום מצוה מודה אלא במקום ד' כוסות דחמירי כן פי' הרא"ה ז"ל.

מכבר בפונדיון מארבע סאין בסלע. פי' ככר לקוח בפונדיון והוא כשהשער ד' סאין בסלע שהסלע ד' דינרין ופונדיון א' מי"ב בדינר דכל דינר י"ב פונדיונין ונמצא שהסלע שוה מ"ח פונדיונין ונמצא שכל סאה נמכרת בי"ב פונדיונין, וככר הלקוח בפונדיון הוא חצי קב שהסאה ששה קבין ואותו ככר שיעורו נמי י"ב ביצים לפי שהקב ד' לוגין והלוג ששה ביצים וכשאדם קונה מנחתום אין נותנין בפונדיון אלא ככר שיש בו ששה ביצים או שמונה אפי כשהשער ד' סאין בסלע כדאיפליגו בהא מלתא בעירובין ואמרי' התם טעמא משום דנחתום צריך חצי קב לצורך אפיית הפת וכיוצא בזה אבל אם אדם קונה מן השוק הוי ככר של י"ב ביצים בפונדיון:

הא דאיכא בהדך אוכלי' האידנא. כלומר האי ככר בפונדיון דיהבו ליה, ואקשי' לר' חידקא דאמר דאמרי' ליה למיכל מאי דאיכא בהדי' וכי אזיל בריקן אזיל אבל לרבנן פשיטא מילתא דמלוינן לי' סעודה בהדי':

דף קיח:

נחלה בלא מצרים כלו' אין לה קץ בפסוקי דזמרא פי' מברוך שאמר עד הללו אל בקדשו וגו':

עם דמדומי חמה. פי' כשהחמה אדומה דהיינו בשחרית בשעת זריחה ובערבית נמי סמוך לשקיעתה היא אדומה:

ייראוך עם שמש. היינו בשחרית עם זריחתה ולפני ירח דור דורים היינו ערבית ולומר קודם אור הירח בעוד השמש לא שקעה:

א"ר יוסי חמש בעילות בעלתי ושניתי. פי' והאי דקאמר לעיל בעלתי ולא קאמר שניתי לומר שבכל פעם מתעברת מביאה ראשונה ולא בעל בעילה ריקנית, והאי דקאמר נמי שניתי לקיים פרי' ורבי' ולקיים מה שאמרו הרוצה לעשות בניו זכרים יבעול וישנה:
לא עברתי על דעת חבירי. אלא מה שגוזרין עלי הייתי עושה:
אבוך במאי הוה זהיר טפי. פי' דכל תלמיד חכם ראוי לו לקבוע לעצמו מצוה א' לקיימה כהלכתה:

דף קיט.

קריבו לי' תלת סאוי טחיי פי' הר' יהונתן ז"ל שלשה סלים של לחמניות שקורין בלעז אובלדי"ש והיה סבור שבשביל כבודו עשאום באותו שבת לבדו ואין דרכם בכך, ומהדרו ליה דבכל שבת ושבת עושין כן מפני כבוד השבת:
ומשלים להו אצינורא דדשא. פי' פורע אותם לפני שער חצירו תחלה ואומר להם מהרו והביאו לי מה שקניתי מכם והוא כבוד גדול של שבת לקנות מי"ג טבחים שנראה כקונה בשר הרבה, ורש"י ז"ל לא פי' כן:
ומושיף נורא. פי' אע"פ שהיה עשיר גדול ואדם חשוב שהוא יושב בספסל של שן אפי' הכי הי' מנפח באש לכבוד שבת:
מכתף ועייל וכו'. פי' הי' נושא משאות של מיני מגדים לכבוד שבת:
]
לה' הארץ ומלואה. כלומר אין אנו רשאין ליהנות (מפרי העץ) עד שנברכהו ובסילוקן אומר השמים שמים לה' וגו' כלומר מודים אנחנו לך על שנהנינו משלך:
מותיב להו לרבנן וכו'. מושיב התלמידים במקום שלא יוכלו להאריך שם ולעמוד יותר מדאי ושיעמדו משם מהרה:

דף קיט:

אל תקרי ויכלו אלא ויכלו. כלומר שניהן נעשו שותפין לכלות:

דף קכ.

ואומר לאחרים בואו והצילו לכם, פי' שהוא מפקיר אוכליו ומשקיו לכל מי שרוצה לזכות בו:
גמ'
כאן בבא להציל כאן בבא לקפל. פי' בא להציל בכלי אחד אפי' כמה מותר כדקתני סל מלא ככרות דש"מ שמוציאו מלא, אבל לקפל כלים הרבה בתוך כלי אחד דוקא שלש סעודות ותו לא וכן פירש"י ז"ל וי"מ בבא לקפל כלומר שקפל אוכלין בכלים מוחלקין

והוציא זה וחזר והוציא זה דהוו הוצאות טובא והילכך לא שרי' אלא שלש סעודות ותו לא דכיון דאיכא הוצאות טובא אי שרית ליה אתי לכבויי אבל בהוצאה חדא מציל אפי' כמה וכן פי' בתוספות דאלו לפי' הראשון היינו בעיא דרב הונא בריה דרב יהושע:

דפירס טליתו כלומר שהביא כלים הרבה והניחן בתוך טליתו ואמרי' דכבא להציל דמי ואפי' מזון הרבה שרי כיון דאין כאן אלא הוצאה אחת. אלא שנראה שהרמב"ן ז"ל מעמיד דברי רש"י ז"ל שהוא ז"ל פי' גבי פירס טליתו וכו' שהביא כלים ועירה מה שבתוכן לתוך הטלית וזרק הכלים ולא הוציאן דהשתא דמיא למציל בחדא משום דאינו מוציא אלא בכלי אחד והיינו סל דמתני' ודמיא נמי למקפל בחדא כיון דאתיא האי הוצאה מכלים הרבה:

ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת לפי' התוספות לאותה חצר מותר אפי' הוציא וחזר והוציא כמה. וזה קשה דהא אמרינן לעיל בנשברה לו חבית בראש גגו מביא כלים ומניח תחתי' ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט דאלמא אפי' מן הבית עצמו לא יביא כלי אחר דאין לו להציל בשנים ושלשה כלים דכל במקום הצלה גזרי' אפי' באותה חצר דילמא אתי לאתויי דרך ר"ה ואי בדליקה דילמא אתי לכבויי. ומיהו בבית אחד מכאן לכאן מסתברא דמותר. ועוד קשיא לי דהא מתני' קתני סל מלא ככרות דאלמא דאין כאן אלא הוצאה אחת ובכלי אחד ולא שמוציא וחזר ומוציא. והפי' הראשון עיקר דלאותה חצר מותר אפי' בכמה כלים כיון שהם ככלי אחד:

מדאמר רבא אטעי' רב שיזבא לרב חסדא ודרש ובלבד שלא יביא כלי וכו'. פי' ומלישנא דאטעי' קא פשיט ליה לבעיי' דמדאמר אטעי' ש"מ דרב חסדא מילתא דמסתבר קאמר דמניח תחתי' אפי' כלי גדול המחזיק יתר משלש סעודות ודמיא להא דפירס טליתו דכשבא להציל מן החבית כל טיפה וטיפה הנכנס בכלי דמי למקפל ובההוא כלי שרי להציל אפי' כמה.

אבל בההוא מנא כמה דבעי מציל. פי' דאי לשלש סעודות אפי' בכלים טובא נמי שרי:

חסידי אגרא דשבתא שקלי. לאו דוקא אגרא שהרי לא התנה עמהם ועל דמהפקירא קא זכו ואם נרצו להחזיק להם כל מה שהצילו מותר אלא לישנא בעלמא הוא דקשיא ליה ולומר דאם הם חסידים אם אינם מותרים הכל מיחזי כשכירות של שבת:

מתני'

ולשם הוא מוציא את כלי תשמישו פי' כגון מטתו ושלחנו וכל דבר שצריך לו לשבת לשכב עליו ולישב עליו ולאכול עליו ולובש את כל שהוא יכול ללבוש אפי' יותר מי"ח מלבושים בפעם א' לבדה ולא יותר. ור' יוסי מחמיר בחדא ומיקל בחדא, מחמיר

דלא התיר בפעם א' אלא י"ח מלבושים דהלובש יותר ניכר דלשם הצלה עושה, ומיקל דשרי להערים ולומר איני חפץ באלו אלא באלו וחוזר פעם שני' ושלישית כן כתב הר' יהונתן ז"ל. וקשיא לי דהא בגמ' בברייתא איכא פלוגתא דר' מאיר ור' יוסי ולר' מאיר לובש ומוציא וחוזר ולובש ומוציא כדקתני בה בהדיא וא"כ מאן לימא לן דת"ק דמתני' לאו היינו ר' מאיר כדאשכחן בברייתא דהוא בר פלוגתי' דר' יוסי ואע"ג דבמתני' לא קתני לת"ק חוזר ולובש ומוציא כדתני בברייתא דילמא מאי דלא פריש במתני' פריש בברייתא. דדוחק הוא שיש ג' מחלוקת בדבר ת"ק הוצאה חדא ותו לא ור' מאיר אפי' הוצאות טובא ולר' יוסי י"ח בגדים בכל הוצאה ותו לא אלא ודאי נראה דת"ק דמתני' היינו ר' מאיר דברייתא:

(* **(הדברים האלו מובאים בס' ברכי יוסף או"ח סי' ש"א אות י"ב בשם הר"ן ע"ש:
)**

פורסין עור וכו' מפני שהוא מחרך. פי' וכיון שאינו נשרף אין הדליקה יכולה להתפשט בתוכה והוא כבה מאיליו וכו' בין מלאין של מים וכו' ור' שמעון בן ננס היא דלא תימא דוקא עור שאינו אלא חוצץ בפני העור ואינו מכבה אלא אפי' בכלי של מים ואם ישבר ישבר דס"ל גורם לכבוי שרי משום הפסד ממונו:

גמ'

טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה. פי' אבל נותן מים מצד אחר לא וקשיא לרב יהודה ומ"מ שמעי' דהיתירא דפושטה ומתכסה בה קלישא מנותן מים בצד טליתו דאע"ג דבין בהא ובין בהא לא קא עביד מידי למקום שהאור בו אלא שגורם שלא יתפשט האור יותר מ"מ נותן מים עדיפא דאלו התם אם בא להתפשט בוודאי נכבה לאלתר כשיגיע למים אבל כאן אפשר לו עדיין להתפשט ומ"מ שמעי' מינה דכיון דשרי' כולי האי לטלטל טלית גופי' שבו האש דהלכתא כר' שמעון במלאכה שאינ' צריכה לגופה וכיון שכן אפי' אתי לכבויי ליכא אלא איסורא דרבנן דאלו לר' יהודה כיון דאלו מכבה חייב דבר תורה נראה שאין מותר לו לטלטל טלית עצמו שאחז האור בגופו ואפי' לר' שמעון אסרי' בהצלה אע"ג דטרח בהיתירא דכיון דנפיש טירחי' מיטריד ואתי בודאי לכבויי ואע"ג דכי מכבה הוי מלאכה שאינ' צריכה לגופה אפי' הכי אסרוה כיון דמתכוין ולא התירו מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא במקום היזק גופו בלחוד דחמיר כגון הריגת מזיקין כדלקמן זו היא סברתו של הרא"ה ז"ל:

דף קכ:
הוא דאמר כר' שמעון בן ננס וכיון דקי"ל כר' שמעון בן ננס ומילתי' דידי' שייך בהא דרב יהודה קיימא לן כרב יהודה דטלית שאחז בה האור נותנין עלי' מים מצד אחר וכן פסק הרא"ה ז"ל. ולא דמיא למאי דאמרי' לעיל בשלהי פרק כירה ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה דאמר רב אשי התם דלא תימא ר' יוסי דוקא אלא אפי' לרבנן דשרו מודו דאסור דהתם חשיב כמכבה ממש שסופן של ניצוצות ליפול לתוך המים ואין בנותן מים בצד הטלית במקום שאין שם אור הוא נותן ואין כאן כבוי כלל אם לא יתפשט האור מעצמו ודומה לעושה מחיצה בכלים. והכי מוכח לישנא דרב יהודה דאמר ואם כבתה כבתה שנראה שאין סופה של כבוי לבא עכ"פ כמו בכלי מים שתחת הנר:
נר שע"ג טבלא וכו' ואם כבתה כבתה. פי' משום דהוה לי' דבר שאין מתכוין:
אמר לי' בהא אפי' ר' שמעון מודה וכו'. פי' ומאן דתני לה הוה סבר דהא לא פסיק רישי' והלכה כרב:
אילימא ברוח מצויה. כלומר דעביד השתא רוח מצוי' לבא ואינה רוח גדולה מאי טעמא דמאן דאסר דרוח מצויה לא חשיבא הדלקה, אי ברוח שאינ' מצוי' שהיא רוח גדולה שאינה מצוי' לבא מאי טעמא דמאן דשרי דהא ודאי חשיבא הדלקה, לעולם ברוח מצוי' וכו' ומר סבר לא גזרי' ושמעי' דאפי' למאן דאסר דוקא ברוח מצויה לאפוקי היכא דלא עביד רוח לבוא דשרי:

דף קכא.
בעל קרי טובל והולך כל היום כולו פי' ביום הכפורים ואפי' אחר המנחה שהתפלל ולא אמרי' לא דחינן יום הכפורים וימתין טבילתו עד הלילה כיון שאין לו לטבול לצורך תפלה שהרי יכול להתפלל תפלת נעילה בלילה אפי' הכי טובל בו ביום דטבילה בזמנה מצוה. ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה כיון דליכא משום תפלה יכול להמתין עד הלילה דטבילה בזמנה לאו מצוה. ומיהו דרבנן אדרבנן לא קשיא דהני רבנן לאו הני רבנן אלא דר' יוסי אדר' יוסי קשיא:
מתני'
נכרי שבא לכבות וכו' פי' נכרי שבא לשאול אם ירצה שיכבה אין מתירין לו לכבות אבל אם הוא מכבה מעצמו בלא שאלת רשות אצ"ל לו אל תכבה אע"ג דעושה מלאכה האסור' לו לישראל בשביל ישראל היינו במלאכ' שיש בה ממש ושיהא ראוי לישראל להשתמש בה מה שאין כן בכבוי שאינו אלא סילוק דבר היזק ולהכי נמי שרו ליה לגלויי דעתו לומר כל המכבה אינו מפסיד מפני שאין ישראל מוזהר על שביתתו:

בקטן העושה על דעת אביו. פי' הרא"ה ז"ל עושה לדעת אביו שאביו עומד על גבו ומסתכל בו והוא כעושה במצותו ע"כ. ורבי' יהונתן ז"ל פי' אם הקטן הוא כל כך בן דעת שיודע שאביו יקללנו או יכנו לאחר כך כשלא כיבה חייב האב לומר לו אל תכבה אבל אם הוא קטן כל כך שאינו מכיר דעתו של אב אלא מעצמו עושה אין על אביו למחות בידו וכן נראה שפי' רש"י ז"ל ומ"מ איכא למידק דהכא בכבוי זה אינו אלא איסורא דרבנן דקי"ל כר' שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה ובאיסורי דרבנן הא אמרי' ביבמות דספינן ליה בידים. וי"ל דכל עיקרא דמלתא לא הוי אלא כדי שלא יהא רגיל הקטן בכך באותו איסור והלכך קטן שבא לכבות את הנר על דעת אביו כסבור שהדבר מותר וירגיל את עצמו לכך אבל כשאנו נותנין לו איסורא דרבנן למיכל מידע ידע דאינו אלא כדי להחיותו והדבר שהוא אסור ולא ירגיל את עצמו לכך שרי:

נכרי לדעתי' דנפשי' קא עביד. ואינו מתירא מפני בעל האבידה:

מתני'

ועל עקרב שלא תישך. פי' ואע"ג דכל מלאכה שאינה צריכה לגופה איכא איסורא דרבנן הכא שרי לכתחלה משום סכנה. ור' יהודה פליג עלי' והעיד בשם רבו ריב"ז שהיה בערב שהוא שם מקום ואמר חושש אני לו מחייב חטאת:

דף קכא:

אמר ליה אבין שטיא וכו' צואה של קטן הא חזיא לכלבים וכו'. ה"ג רש"י ז"ל ופי' למה לי כלי לכסותה שהרי יכול לטלטל הצואה ולפנותה משם לפי שאינה מוקצת שהרי היא ראויה לכלבים. וכי תימא כיון דלא היתה שם מאתמול אין דעתו עליה והוה ליה נולד ואפי' לר' שמעון אסורה והא תניא נהרות וכו' וזה קשה דשאני נהרות שהמים במקומן חיבור ולא חשיב דבר חדש. אלא ה"ג צואה של קטן גרף של רעי הוא ואפי' בלא כלי שרי לטלטלו דאי בלא כלי אסור ה"ה בכלי דאסור משום דהוה ליה בסיס לדבר האסור. והא פשיטא אלא דגרף של רעי מנפשיה הוא דשרי ואלא היכי אתניי' וכו' בחצר אחרת. פי' דמשום גרף של רעי ליכא ומשום קטן איכא שלא יתלכלך בו:

בידוע שנזדמנו להורגן כלומר לכך באו לידו שזימנן לו המקום להורגן לפי שהיו עתידות להזיק וגלגלו זכות ע"י זכאי:

פגע בו כיוצא בו כו' או לא, ולגנאי קאמר הכין שפגע בו אדם רשע שהוא כנחש:

רוק דורסו לפי תומו. פירש"י ז"ל שאינו מתכוין למרח ולאשויי גומות ואע"ג דממילא מרח הוא כי לא מכוין שרי במקום מאיסותא ע"כ כלומר שדומה קצת לגרף של רעי:

ואמר רב ששת נחש דורסו לפי תומו. ואפשר דריב"ל נמי הכי סבירא לי' ואע"ג דאמרי' נהרגין מידי דהוה אדר' ינאי דאמר צירעה אני הורג ופרישנא לפי תומו כלומר דרך צניעות וכמי שאינו וכההיא דאמרי' במי שעלו בצינורו קשקשים שממעכן ברגלו בצינעא כלומר כמי שאינו מתכוין:

פעוטות של בית ר' וכו' אמר לי' כאותן של בית אביך. פי' שהיו גדולות לפי שהי' עשיר וגבאי של מלך כדאיתא בבכורות ושלא כדברי רש"י ז"ל דפי' דקטנות היו אבל גדולות לא דאדם קובע להן מקום, תדע דהא מייתי' עלה הא דקרונות וההיא אפי' בגדולות קא שרו כדאיתא בפרק כל הכלים וכדאית' בשילהי עירובין וכיון שכן יגיד עליו רעו וע"כ לא אסרי' בגדולהו בפרק כירה אלא בשהיא של חוליות ומשום בנין או דאית בה חדקי ומשום גזירה אבל פמוטות לית בהן חוליות ולית בהו חידקי דלית בהו קנים כדמוכח במנחות דאמרי' בזמן שאינה באה של זהב אינה באה קנים ואמרי' פמוטי בעלמא נינהו:

דף קכב.

כבש למה לי. פי' דהא בכבש ליכא למיגזר משום שמא ירבה בשבילו דכבש לאחד כבש למאה דומיא דנר ופריק למעשה דר"ג וכו' ומשום דמעשה רב, ושמעי' מינה דבכל מידי דעביד כותי בשביל עצמו מותר לישראל בכי האי גונא וכגון מילא מים ולא חיישי' לשמא ירבה בשבילו דלא נאמרה חששא זו בעיקר אלא בעושה בשביל ישראל בהיתר כגון מבשל לחולה, ולענין להתיר לישראל אחר:

אבל לא על גבי מוקצה. פי' דחיישי' דילמא יטלטלנו ויאכיל לבהמתו והכא נמי אם ליקט עשבים שלא בשביל ישראל ליתסרו להאכיל לישראל שמא יטלטלם ומאכיל לבהמתו דהא מוקצין נינהו, ופריק הא דקתני כותי שליקט עשבים וכו' מאכיל אחריו ישראל מיירי בישראל שהוא שומרה מרחוק והוא עומד לפני הבהמה רחוק לשומרה שלא תלך אנה ואנה והיא הולכת ואוכלת מאילי' דהשתא ליכא למיחש שמא יטול מן העשבים שתלש הכותי היום שהן מוקצין ויאכילם לבהמתו אבל אם הוא עומד סמוך לבהמה גזרי' משום דבמוקצה דלא חמיר איכא למגזר אבל יכול להעמיד בהמתו על גבי עשבים מחוברים ולא גזרי' שמא יתלוש דמחובר שהוא חמור לכל לא גזרי' כן פירש"י ז"ל. וכתב הרא"ה ז"ל ודכותה קתני ואם בשביל ישראל אסור דאפי' למיקם לה באפה נמי דתיכול היא אסור דמיירי בשליקט לה ענפי אילן גבוהים דאי לאו איהו לא הוה סגי לה בכוותה הא לאו הכי שרי כדאמרן לעיל דכל שאפשר לה בלא אותה מלאכה אין אותה מלאכה אוסרת ע"כ, ונכון הוא אלא דקשיא לי דהא בברייתא קתני עשבים ודוחק הוא לומר דמאי עשבים ענפי אילן. והא דתנן במתני' ובברייתא ואם בשביל ישראל אסור מסתברא

דאפי' עשה בשביל ישראל זה אסור לישראל אחר כדמוכח ההיא דכותי שהביא דורון לישראל ובמחובר לא קא מפליג בין הבא בשבילו ובין מי שלא בא בשבילו כדמפליג אאין מחובר שבא חוץ לתחום, והא דשרו בבא מחוץ לתחום לישראל אחר משום דהוא איסור שאינו שוה לכל שזה מערב לכאן וזה לכאן ולפעמים שהוא חוץ לתחום לזה ותוך לתחום לזה, וכתב הרא"ה ז"ל והרבה בזה קושיות ותירוצין להעמיד הענין ולולא שהוא ז"ל אמרה הייתי אומר שאין בכל ראיותיו שום ראי' ליסמך עליו:

עיר שישראל וכותים דרין בתוכה וכו'. והאי קושיא בין לאביי בין לרבא דלרבא קשיא דהא הכא חמום לאחד וחמום למאה וקתני אם רוב ישראל דהוי דומיא דמכירו דמסיק אדעתי' לעשות אף בשביל ישראל ואסור ואפי' שלא בפניהם וכ"ש בפניהם. וקשיא נמי לאביי דהא הכא הוי דבר דליכא לאפושי ושלא בפניהם הוה ואסור וכ"ש במידי דאיכא לאפושי:

סליק פרק כל כתבי

פרק יז -כל הכלים

דף קכב:

גמרא

ואע"פ שנתפרקו בחול דאע"ג דכשנכנס שבת לא היו הדלתות דבקין עם הכלים ולא הי' בהן תורת כלי מ"מ ראוין הן להטלטל בפני עצמן שהרי יכולין הן לעשות מעין מלאכתן הראשונה לכסות בהן השידה והתיבה וכ"ש אם נתפרקו בשבת דהן מוכנין ע"ג אביהן ולא מיקרי שבר כלי כל זמן שראוי לכלי קצת והרי ראויין הן לאותה מלאכה שהותקנו מתחלה לכסות בהן השידה והתיבה או למלאכה אחרת:

והכי קאמר ושניטלו נטלין. פי' ולול של תרנגולין אע"פ שניטלו אין נטלין דכיון דמיחברי בארעא אינן מן המוכן דומיא דדלתות הבית:

נראה דהכי גריס רש"י ז"ל אמר ליה רבא חדא דניטלין קתני ועוד מאי אבל לא מחזירין. כלומר חדא דניטלין קתני דמשמע דלכתחלה מותר לסלקן מציר שלהן ועוד מאי אבל לא מחזירין דכיון דניטלין לא משמע לכתחלה כדקאמרת לא שייך למיתני אבל, ואני בכל הספרים לא ראיתי מי שגורס אבל ובברייתא נמי לא קתני אבל וכן גרסי' בכל הספרים אמר ליה רבא חדא דנוטלין קתני, ועוד מאי ולא מחזירין, כלומר כיון דאמרת דיש בנין נטלה גופה אסירא וכן פי' הרא"ה ז"ל:

אלא אמר רבא לעולם קסבר אין בנין בכלים וכו'. וגזרה שמא יתקע, כלומר ניטלין כל היכא דאין תקועין דבנטילה לא גזרי' אין תקועין אטו אחרים תקועין אבל בהחזרה חיישי' שמא יתקע באלו דחייב ודאי משום מכה בפטיש דומיא דכל מלאכה שכבר נעשית דחייב משום גמר מלאכה, וכתב הרא"ה ז"ל דה"ה ללול של תרנגולין דמשום בנין ליכא כדמוכח בגמרא וכן כתב רבי' ז"ל עכ"ל אבל הר' יונתן ז"ל כתב אבל לול של תרנגולים שהוא בנין בקרקע לא נוטלין ולא מחזירין דיש בנין וסתירה בקרקע ע"כ:

מתני'

קרדום לחתוך בה את הדבילה וכו' את הרחת ואת המזלג לתת עליו לקטן פי' לתת בהן פת לתינוק כגון אם לא נטל ידיו שחרית שרוח רעה שורה על האוכלין בנוגע בהן קודם נטילה א"נ כשידיו טמאות ואינו יכול ליגע את התרומה. את הכוש ואת הכרכר לתחוב בו. כגון בפגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים. מחט של יד וכו'. וקמ"ל מתני' דאע"ג דכל הני אינן עשוין לתשמיש זה ועיקרן עשויין למלאכה של איסור אפ"ה מטלטלין אותן לצורך השבת ולהנאת גופו:

גמרא

אמר רב יהודה קורנס של אגוזים מותר. פי' רב יהודה קורנס דמתני' קא מפרש דהוא של אגוזים ולא של נפחים ולאו מימרא דידי' הוא מדאקשי לי' רבה אלא מעתה סיפא דקתני וכו', ויש מי שפירש דרב יהודה אוקי מתני' כר' נחמי' ולומר דאע"ג שהוא כלי שמלאכתו להיתר דוקא לפצע אגוזים שהוא תשמישו המיוחד לו אבל שקדים או דברים אחרים לא, ולא נהיר דא"כ אדדייקי' עלי' דרב יהוד' קסבר דבר שמלאכתו לאיסור וכו' טפי ניחא למידק עלי' דאפי' דבר שמלאכתו להיתר אין ניטל לכל דבר אלא לתשמישו המיוחד לו אלא הנכון דלרב יהודה משמע לי' מתני' בקורנס של אגוזים והא דקתני לפצוע בו את האגוזים לאו דוקא אלא כל צורך גופו קאמר ולאפוקי דמתני' לא מיירי בקורנס של נפחים דבההיא אפי' לפצוע אגוזים דהוא לצורך גופו אסור והשתא דייק שפיר, ומיהו ודאי לרב יהודה אפי' כלי שמלאכתו לאיסור ניטל הוא אליבא דנפשי' דס"ל כר' יוסי וכמשנה אחרונה נמי דתניא התירו וחזרו והתירו וכו' וכדמשמע לי' בכמה דוכתי שהתיר כלי שמלאכתו לאיסור אלא דמתני' קשתי' לפרושי הכין מדקתני ר' יוסי אומר כל הכלים וכו' מכלל דלת"ק לאו כל הכלים אלא כלים שמלאכתן להיתר:

אלא מעתה סיפא דקתני את הרחת וכו' רחת ומזלג מי מיחדי לי' לקטן. כלומר הא ודאי רחת ומזלג עיקרן הן למלאכה של איסור רחת שהיא עשוי' לזרות התבואה ברוח ומזלג שמהפכין בה הקש והתבן בגורן ואינן מיוחדין לתת עליהן פת לתינוק. וא"ת ואמאי

לא מקשי לי' נמי מקרדום שהוא עשוי לבקע עצים וממגירה שהיא עשוי' לגרוף אפר התנור והכירה וכן מכל הני דמתני'. וי"ל דאפשר דמשמע לי' דהני דמתני' דמיוחדין להני דקאמר במתני' אבל רחת ומזלג ודאי אי אפשר דמיוחדין לתת עליהן פת לתינוק.

אלא אמר רבה קורנס של נפחין וכו'. ולפום האי סברא לא אתא ר' יוסי לחדושי מידי אלא מסר הגדול ויתד של מחרישה. אי נמי דבהני אפילו רבנן מודו משום דהן מוקצין מחמת חסרון כיס דהא ר' שמעון גופי' מודה בה כדאיתא לקמן וכל הכלים דנקט ר' יוסי לרבויי אפי' בשני בני אדם כדאיתא לקמן בברייתא. ומיהו ודאי נראה דאפילו לר' שמעון דלית לי' מוקצה מודה הוא בכלים שמלאכתן לאיסור שהן אסורין לטלטל לצורך מקומן או מחמה לצל למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' דלאו משום מוקצה נגעו בהם אלא טלטול הוא שאסרו בשבת בדברים שאין תשמישן רגיל ומשום הוצאה הוא שגזרו כדאיתא לקמן בפירקין, והא דמוקמינן פרק במה מדליקין פלוגתא דטלטול שופר וחצוצרות בפלוגתא דר' יהודה ור' שמעון התם הוא במטלטל לצורך גופן וטעמא משום דשייך בהו מוקצה לפי שחצוצרות אדם מיחד אותן למלאכתן ואין דרך להשתמש בהן לגמע בהן את המים ולהכי אית בה משום מוקצה לר' יהודה, וכן בכל כלים שמיוחדין למלאכתן ואין אדם רוצה להשתמש בהן למלאכה אחרת כלומר שאין דרכו להשתמש לאותה מלאכה אחרת ובהני הוא דשייך מוקצה למאן דאית לי' מוקצה וכגון מטה שיחדה למעות וקנה של תרנגולין כדאיתא בפר' כירה אבל לית בהו טעמא דמוקצה מחמת חסרון כיס וכן כתב הרא"ה ז"ל:

דף קכג.

מדוכה אם יש בה שום וכו' ואם לאו אין מטלטלין אותה פי' ומסיפא דאין מטלטלין קא מקשי דמשמע כלל אין מטלטלין לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו וכ"ש מחמה לצל ומינה דמטלטלין אותה דרישא בכל ענין קאמר ואפי' מחמה לצל דומיא דסיפא וטעמא משום שום דאית בה והוא דאיתי' בה מערב שבת דאלו בנותן בה בשבת לא מהני כלל דלא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד אבל כי איתי' מערב שבת הויא המדוכה טפלה לשום כקדירה לתבשיל דאית בה דלכולי עלמא מותר לטלטלה, באוכל עצמו ואפי' מחמה לצל ואוקימנא לה כר' נחמי' דאין תשמישה המיוחד אלא לדוך בתוכה אבל לפצוע אגוזים לא:

סבר לשנויי לי' כר' נחמי'. פי' ועלי אינו מיוחד אלא לכתישה ואע"ג דמעיקרא שרי' לקצב עליו בשר דילמא משום שמחת יו"ט אפי' ר' נחמי' מודה:

כיון דקפיד עלייהו מיחד להו מקום. פי' והוה לי' מוקצה מחמת חסרון כיס:

איתמר אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן קורנס של זהבים שנינו ורב שמן בר אבא א"ר יוחנן קורנס של בשמים שנינו. פי' ותרוייהו כרבא סבירא להו אלא דמוסיפי מר של בשמים ומר של זהבים:

אבל דבשמים קפיד עלייהו שלא יפגם ולא יתלכלך ומתוך חשיבותן אדם קובע להן מקום והוה לי' מוקצה מחמת חסרון כיס כמסר הגדול ויתד של מחרישה:

פגה שטמנה בתבן וכו' אם מגולה מקצתה מותר טלטלה. פי' הר"ר אהרן ז"ל דס"ל דטלטול מן הצד לאו שמי' טלטול, אבל כשאינה מגולה הן בטלות אצל התבן והגחלים שהן אסורות בטלטול, אבל מפי' רש"י ז"ל לא נראה כן:

אלעזר בן תדאי אומר תוחבן בכוש או בכרכר והן ננערות מאליהן. פי' כאותה שאמרו מעות שע"ג הכר מנער את הכר והן נופלות, וא"ת הא אוקימנא הא דמעות שע"ג הכר בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור וא"כ הכא כשהוא מניח הפגה והחררה שם מדעת האיך יכול לנערה, וי"ל דשאני גחלים שלצורך החררה הונחו ולדעת לסלקן בשבת עצמו ליטול החררה משם בשבת עצמו דלא סגי לי' בלאו הכי שאלמלא כן תשרף החררה או תתקלקל הפגה והילכך לא נעשו בסיס להם, ואפשר דת"ק נמי הכין ס"ל אלא דכל שהן מכוסות נעשו כבטלות להם, ואלעזר בן תדאי סבר דאפי' מכוסות לא נעשו כבטלות להם והיינו טעמא דאבן שעל פי החבית דכל שהניחה שם מדעת דנעשה בסיס לאבן משום דפעמים תעמוד שם כל השבת:

האי פוגלא מלמעלה למטה שרי, דהיינו כדרכו שאינו מזיז עפר, מלמטה למעלה אסור דשלא כדרכו הוא ומזיז עפר בנטילתו דטלטול מן הצד שמי' טלטול ואע"פ שמגולה קצת:

ולא אמרו נקובה אלא לענין טומאה בלבד. אלמא לא דמיא שבת לטומאה וקשיא לרבא:

בגולמי עסקי'. פי' דעדיין לא באו לגמר מלאכה והילכך לענין שבת חזו לטלטול משום דזימנין דמימליך עלייהו ומשוי להו מנא כלומר מיחד לה ליטול בה את הקוץ לפי שסובר בלבו כשארצה אנקוב אותה לתפור בה אבל היכא שבאו לגמר מלאכה וניטל חררה או עוקצה אע"פ שהיא ראוי' לקצוץ אסירא לפי דכשנשברה ונפחתה משיעור מדת אורך מחט מתייאש ממנה וזורקה ולא חשיבא כשבר כלי דעלמא דשרי' כגון חרס קטנה וקרוניות של קנה כדלקמן וטעמא לפי שאין אדם עשוי ליחד מחט לנטילת הקוץ אלא זורקה לבין הגרוטאות והוי לי' כשירי פרוזמיות דלא חשיב מנא לאשתמושי בהו משום דלא מיחדי להכי:

אסובי ינוקא. פי' ר"ח ז"ל שנותנין אצבע בפיו של תינוק להעמיד עצמות גרונו כשנופלין ועל הרוב הוא מקיא ומוציא דם ג"כ והוא פסיק רישי':

דף קכג:

הכא אורחי'. להעמיד עצמות גרונו ואי מקיא לא איכפת לן:

אמר רב ששת מנא אמינא לך וכו', ליטול בה את הקוץ. פי' ואע"פ שמוציא דם לא איכפת לן לפי שאינו עושה חבורה בידיו אלא ע"י נטילת הקוץ הוא מוציא דם והכא נמי ע"י העמדת עצם שבגרונו, וחזרתו למקומו הוא מוציא דם ואינו צריך לכך וכיון שכן רפואה זו התירו. ורב נחמן התם פקיד דם שבא עם הקוץ. וי"מ דאסובי ינוקא אינו מקיא ולא מוציא דם ואי עביד נמי לא שכיח והוי דבר שאין מתכוין ושרי ופליגי אי איכא משום רפואה או לא, ורב ששת דחי דהתם לאו אורחי' והילכך במידי דלא שכיח אסרי' משום רפוא' אבל הכא מגו דהוו אורחי' ומילתא דשכיחא לא חשיב רפואה כלל, ורב נחמן דחי דלא דמי לקוץ וקוץ עצמו פקיד ונראה ונטילתו לאו מידי אבל הכא בהעמדת עצם לא פקיד וכן פי' הרא"ה ז"ל והלכתא כרב ששת דרב נחמן ורב ששת הלכה כרב ששת באיסורי:

מתני'

קנה של זיתים אם יש קשר בראשו וכו'. פרישנא בגמרא דמפני הקשר חשוב כלי לקבל דכשהוא מהפך בו הזיתים כיון שיש בו קשר פקוק אין המשקה זב ממנו ונשאר שם מן השמן אבל כשאין בו קשר אין החלל שלו עשוי לקבלה לפי שהמשקה זב על ידיו ועל לבושו אם הפך בו והילכך לא מקבל טומאה אבל ניטל הוא בשבת דמ"מ ראוי הוא להפך בו הזיתים דהא כלי הוא חזק ומתוקן אבל, שאר קנים שאינן חזקין ומתוקנין לשום תשמיש אסור לנוטלן אפילו לצורך גופן:

גמרא

בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין וכו'. כלומר אע"פ שמשתמשין בהן קצת לפעמים לאיסור שהן ראויין לתשמיש איסור מ"מ ניטלין הן לתשמיש של היתר כיון דעיקר עשייתן הן להיתר אבל אותן כלים שאין משתמשין בהן אלא תשמיש של היתר ואין ראויין לתשמיש אחר לא אסרו אפי' בראשונה, והם אסרו כלים שראויין לתשמיש איסור אע"פ שראויין לתשמיש של היתר:

ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא. פי' דלאביי לא חשיב צורך מקומו כצורך גופו:

ועדיין בידו אחת וכו' עד שאמרו כל הכלים ניטלין וכו'. כלומר הא כדאיתא והא כדאיתא דלעולם כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא וכ"ש מחמה לצל וכלי שמלאכתו להיתר ניטל אפילו לצורך מקומו:

מה לי צורך גופו מה לי צורך מקומו. דלרבא חשיב לצורך מקומו כצורך גופו וליכא לאיפלוגי בינייהו וכל היכא דהתירו צורך גופו ה"ה לצורך מקומו:

מחמה לצל, כלומר בכדי:

אפילו בשני בני אדם. כתב הרא"ה ז"ל משמע דלא פליגי אביי ורבא בהכין אלא דרבא משום דלטפויי מילתא אתי מטפי נמי בהא וה"ה אפי' בעשרה בני אדם כדמוכח בשילהי עירובין גבי ההיא אסותא דהוה בי מר שמואל ע"כ, ואין כן דעת הרשב"א ז"ל אלא דאביי ורבא פליגי:

איתבי' אביי לרבא מדוכה אם יש בה שום וכו', והכי קא פריך בשלמא לדידי דצורך מקומו לא חשיב כצורך גופו ניחא דאיכא לאוקמי הא דמדוכה כר' נחמי' כדמוקי לה רבה לעיל דלר' נחמי' אין ניטל לצורך גופו לפי שאין זה תשמישו המיוחד לו כ"ש לצורך מקומו דגרע מצורך גופו אלא לרבא דחשיב לי' צורך מקומו כצורך גופו כמאן מוקי לה דלדידי' לר' נחמי' ניטלת היא לצורך מקומה דהא רבא מוקי הא דר' נחמי' דמתני' לקמן בכלי שמלאכתו להיתר דניטל בין לצורך גופו בין לצורך מקומו דהכל חשוב תשמישו המיוחד לו, ונהי דלר' נחמי' כלי שמלאכתו לאיסור אינו ניטל לצורך גופו לפי שאין זה תשמישו המיוחד לו דתשמישו המיוחד הוי דבר של איסור מ"מ ניטל הוא לצורך מקומו דצורך מקומו חשיב כתשמיש המיוחד לו כיון דלדידי' חשיב צורך מקומו כצורך גופו וכלי שמלאכתו להיתר צורך גופו הוי תשמישו המיוחד לו וא"כ הא דמדוכה לרבא ליכא לאוקמה כר' נחמי' דהא קתני אין מטלטלין אותה דמשמע כלל לא ולדידי' ניטלת היא לצורך מקומה דהוי תשמישה המיוחדת לה. וקשיא לי' א"כ רבא דפריק הב"ע מחמה לצל ולומר דאין מטלטלין לאו דוקא כלל לא אלא מחמה לצל אין מטלטלין הא לצורך גופה ולצורך מקומה מטלטלין א"כ לוקמה כר' נחמי' ומאי אין מטלטלין לצורך גופה אבל לצורך מקומה מטלטלין לא היא דניחא לי' לאוקומה כרבנן דסבירא לי' דכל שמלאכתו לאיסור שרי בין לצורך גופו בין לצורך מקומו וכן נמי לקמן כנ"ל:

הכא נמי מחמה לצל. פי' והא דקתני שאסור לטלטלו ה"ק אם ישתמש בו אסור לטלטלו לכל תשמיש כגון להצניעו מחמה לצל דודאי אסור הוא אלא א"כ לצורך גופו ולצורך מקומו וה"ה דהוה מצי רבא לתרוצי בהא כדתריץ רבה לעיל משום דמיחד לי' מקום אלא שיטה דאידך נקט:

דף קכד.

מדוכה הא דאמרי'. פי' דמשמע לי' דאין מטלטלין דקתני בה לגמרי משמע ודלא כפירוקא דרבא וכן פירש"י ז"ל:

קלוסטרא כר' ינאי וכו'. פי' דלא פליגי ת"ק ור' טרפון בעלמא אם מותר לטלטלה או לא דלעולם אפילו לת"ק מותר לטלטלה בעלמא דהא תורת כלי גמור עלה שראוי' לפצוע בה אגוזים אלא דהכא קא אסר משום דמיירי בחצר שאינה מעורבת דת"ק סבר תוך הפתח כלפנים דמי וקא מטלטל מנא דבתים בחצר ומ"מ משום דלא מינכרא מילתא להדיא דלהוי כלפנים שרי בכי האי גונא בגרירא:

דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין וכו' פי' ולאו פירושא דמתני' היא דהא פריש לצורך ושלא לצורך דקתני במתני' דלצורך הוי גופו ושלא לצורך הוי מקומו ובכלי שמלאכתו להיתר ולא יליף מהא מתני' דין דכלי שמלאכתו לאיסור אלא יליף לה ממתני' דלעיל דנוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים ולומר דוקא אגוזי' דהוא לצורך גופו אבל לצורך מקומו לא ולרבא לאו דוקא אגוזים דה"ה לצורך מקומו דחשיב ליה צורך מקומו כצורך גופו. ומיהו לר' נחמי' דשרי לצורך גופו לתרוייהו לאו כל צורך גופו קא שרי כדשרי ת"ק דלא שרי ר' נחמי' אלא לתשמישו המיוחד לו ושמעי' מהא דרבא נמי דכיון דצורך גופו כצורך מקומו חשיב ולדידי' לר' נחמי' בכלי שמלאכתו להיתר אפי' צורך מקומו חשיב כצורך תשמישו המיוחד לו בצריך לגופו א"כ לר' נחמי' לרבא כלי שמלאכתו לאיסור דאסור לצורך גופו לגמרי דשרי לי' לצורך מקומו דהא אמרן דצורך מקומו כתשמישו המיוחד לו לגמרי חשיב ובהא כלים של איסור וכלים של היתר שוין הן לגמרי וכמו שכתבנו למעלה וכן כתב הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל. אבל לרבה כלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו אליבא דר' נחמי' לצורך מקומו וזה פשוט והיינו דאקשי' הכא לרבה אליבא דר' נחמי' הני קערות היכי מטלטלין להו מכלל לרבא מטלטלין להו לצורך מקומן וכן פירש"י ז"ל:

לא קשיא הא ר' אליעזר וכו'. פי' דמר שרי הערמה ביו"ט ולא בשבת והיינו תנא דמשילין דשרי ביו"ט מאי דלא שרי' בשבת ומר דאסר בהערמה ביו"ט כמו בשבת היינו תנא דבקעת ותנא דאין בין יו"ט לשבת:

הא ב"ש והא ב"ה. פי' הא דבקעת ב"ש היא וכיון שכן לית הילכתא כותי' אלא סומכין הקדרה בבקעת. וזה קשה דהתם ביו"ט פרק המביא משמע דהילכתא היא. וי"ל דמוחלפת השיטה דהתם אתי' בה משום מוקצה לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה לפי שכל דבר שהוא מיוחד לתשמיש אחד ואין דרכו להשתמש בו לתשמיש אחר אפי'

שניהם של היתר אסור משום מוקצה שכבר הקצהו מדעתו לתשמיש זה ולא לאחר, והכא לא אתי' בה מהאי טעמא אלא משום כלי שמלאכתו לאיסור ולפי אותה סוגיא דהיא עיקר דאיתמרא בדוכתא הלכה היא למאן דאית ליה הלכה כר' יהודה במוקצה דיו"ט. ומיהו בבקעת הוא דאסרי' לה משום דסתם עצים להסקה ומיוחדין לכך וליכא תורת כלי עליה כדאמרי' הכא ומשום הכי אסר לה יחוד אע"פ שמלאכתו להיתר הא בכל שיש תורת כלי עליו ומלאכתו להיתר אין יחוד אוסר אותו לעולם וכן כתב הרא"ה ז"ל:

דף קכד:

גלית אדעתך דכאביי סבירא לך וכו'. ואית ספרי דגרסי גלית אדעתך דכרבא סבירא לך וכו' והכל עולה לטעם א' דאביי ורבא בהא מילתא אית להו חד סברא דכלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל אסור כדמוכח כולה שמעתין:

לכולי עלמא שרי ולדידך אסור משום דסבירא לך דאסור:

אבל של תמרה לא. פירש"י ז"ל כעין שלנו שעומדות לכבד הבית דאסור משום אשויי גומות ומודה בהו ר' שמעון משום דפסיק רישי' ולא ימות הוא, וכן בפרק המצניע דאסור לכבד הבית אפי' לר' שמעון ובעל הלכות ז"ל גריס ר' אליעזר אומר אף של תמרה סבר להכר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ולפי גירסא זו מותר לכבד הבית. והא דנקט פלוגתייהו במכבדות נראה לי דאתא לאשמועינן דבהא מודה ר' דלאו פסיק רישי'. והא דאמרי' בעירובין נשים המשחקות באגוזים אסור דילמא אתי לאשויי גומות התם הוא לאשווי בידים ובמתכוין לפי שהן צריכות שיהא הקרקע שוה. וא"ת ליתסר כבוד הבית משום טלטול עפרא דלא חזי דלאו דעתי' עליה מאתמול לכסויי בה מידי דהא מיבדר ובטיל אגב ארעא. וי"ל דכיון דמצטער מהבלא שויוה רבנן כגרף של רעי ושרי ולפום הא אין ראוי לכבד אלא בית שמשתמשין שם וכן דעת הרא"ה ז"ל:

מתני'

שברי עריבה לכסות בהן את החבית. פי' כל כך השברים גדולים שהן ראויין לכסות חבית גדולה ובציר מהא לא חשיבא אלא להסק וקמ"ל דכסוי מיהא הוי מעין מלאכ' אע"פ שהיא מלאכ' אחר' דמתחלה היו ראויין לקבל בתוכן והשתא אינן ראויין אלא לכסויי מנא:

גמרא

אבל נשברו בשבת דברי הכל מותרין וכו' פי' והשתא לא ס"ד טעמא דליתסרו משום נולד:

עצים בעלמא נינהו ומסתמא שברי כלים להסקה קיימי מאתמול טפי מכלים שלמים דהא טפי חזו להסקה:

ומר סבר נולד הוא. פי' דהיינו ר' יהודה והילכך בעי' מעין מלאכתן דאלו למלאכה אחרת לא דהא מאתמול לא חזו להאי מלאכה אלא על דעת מלאכה הראשונ' הן עומדין וכל היכא דלא חזו להכי לא חשיבי והוי להו נולד עד שייחדן מאתמול למלאכה אחרת. והרב בעל הלכות גדולות משמי' דרב צמח גאון ז"ל פסק הלכה כר' יהודה משום דת"ק דמתני' ר' מאיר כדמשמע לקמן והא קי"ל דר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה וליתא דלא נקטינן האי כללא אלא היכא דאיפליגו בהדיא ר' מאיר ור' יהודה אבל סתמא כי האי ודאי הלכה כת"ק. ואע"ג דאיפליגו בהדיא בברייתא כיון דסתם לן תנא כר' מאיר הלכתא כותי' ולא חיישי' למחלוקת דברים וכן כתב הרי"ף ז"ל:

אפי' בכרמלית. פי' דהא חזי לכסויי בי' רוק ודוקא דאתי משירי כלים דאי לא מאי שנא חרס אפי' כל צרורות שבחצר יטלטלו דהא חזו להכי אלא ודאי טעמא משום דאתי מכלי גדול דיש בו תורת כלי כל היכא דחזו למלאכה של כלום ואע"פ שאין אותה מלאכה ראוי' וחשובה לעשותה אותו כלי כשהי' שלם:

מגופת חבית שנכתתה מותר לטלטלה בשבת. פי' וקמ"ל שמואל דיש תורת כלי גמור על המגופה לעשות שברי תורת כלי כשהם ראויים לכלום:

היא ושברי'. כלומר היא המגופה ושברי' של חבית או של המגופה:

אם זרקה מבעוד יום לאשפה אסורה. פי' אבל משחשיכה לא בטלה מתורת כלי דכיון שהותרה למקצת שבת הותרה לכל השבת:

דף קכה.

קרומית של מחצלת. פרש"י ז"ל שנפרד ממחצלת ישנה ועוד כתב הר' יהונתן ז"ל כגון שנשברו בשבת דאלו נשברו מבעוד יום הא אמרי' דאף ר' יהודה לא בעי מעין מלאכה הראשונה. והרי"ף ז"ל פי' דהוא שיורי מחצלת וקמ"ל דראויין לקצת מלאכה. ולהאי פירושא לאו דוקא מעיקרא למאי חזיא דהא לא אתי' בה בתורת דבעי' מעין מלאכה ראשונה:

דתנן נתנו על פי הבור וכו'. פי' תלאו לתנור על פי הבור והדות התנור והדות רחב מן התנור ונתן שם אבן בדופני שפת הבור והדות בינם ובין התנור להדקו כדי שיעמוד שם ולא יפול בתוכם, ר' יהודה אומר אם מסיק מלמטה בבור או בדות וניסק מלמעלה התנור הרי הוא כבנוי בקרקע ונגמרה מלאכתו ונעשה כלי לאפות בו ומקבל טומאה והיכי דמי שאם מסיק מלמטה שיהא ניסק מלעלה כגון שיש אויר מועט בין דופן הבור והדות

לדופן התנור שלא הוצרך בו אלא אבן דקה דבכי הא החום משתמר בדפנותיהם ויועילו לתנור אי נמי ששולי הבור והדות קרובין הן לשולי התנור דבכי הא ההיסק של מטה מועיל לתנור או שהתנור קצר מלמטה ורחב מלמעלה שההיסק עולה סביב דופני התנור או שהבור רחב ופיו קצר שהחום משתמר בתוכו ומסיק התנור. ואם לאו דאין בו אחד מאלו שאמרנו טהור דאינו כמחובר אלא כתלוש וקרא כתיב יותץ דבר שצריך נתיצה והיינו מחובר דלשאינו מחובר שבירה שייך בי' ולרבנן אפי' אינו מחובר ומותקן כל צרכו טמא מרבוייא דטמאים. ובתנור חדש כי האי שלא נתקן כל צרכו מתחלתו ונתנו על פי הבור שאין השולים שלו מחוברין בקרקע כשאר תנורים פליגי לגבי שבת דכל היכא שהוסק מתחלה לר' יהודה כגון בהני אנפי דאמרן זהו תיקונו וחל עליו תורת כלי ואלו נשבר אח"כ. ניטלין שברים דהוי להו השברים גופיי' כתנור אבל היכא שלא הוסק מתחלה לר' יהודה בהני אנפי דאמרן אלו נשבר אח"כ אין השברים ניטלין כיון דלא חל על התנור גופי' שם כלי ולא עדיפי שברים מתנור דאפי' תנור עצמו אינו ניטל לר' יהודה כדאקשי' אי הכי אדמיפלגי בשברי תנור ליפלגי בתנור גופי' אבל לר' מאיר כיון דהוא מתוקן קצת חל עליו תורת כלי והוא ניטל ושבריו נטלין ובתנור כי הא פליגי ויש מקשין כאן דהיכי מדמי שבת לטומאה דהא מתמהי' הכין לגבי מחט וכ"ש תנור דאית ליה תורת כלי אפי' תלוי בצואר גמל אלא שהיא גזירת הכתוב דבעי' היסק ראשון דלהוי כמחובר לקרקע ודוק' בכי הא ובהא טמא ולא אמרינן כיון דחברוה בארעא כארעא דמי. ויש מתרצים דשאני תנור דלא חזי למלאכה אחרת אלא לאפויי הפת שהיא מלאכתו והילכך לא חשיב מנא אלא כדאחשבי' קרא ואפי' לענין שבת אבל מחט היא ראויה לדברים הרבה וכל היכא שהיא ראוי' למלאכה אחת חשיבא כלי לענין שבת, ולדידי אינה קושיא כלל דהא רבה הוא דמדמה גבי מחט והכא טלטול לטומאה דס"ל דהא בהא תליא ואביי לא ס"ל הכין כדמקשי התם והכא:

לעולם כדאמרי' מעיקרא. פי' והא דפליגי בשברי תנור ולא בשברי כלים להודיעך כחו דר' יהודה דאע"ג דעבדי מעשה טפקא שקורין לינ"א דעביד מעין מלאכתו ראשונה אפ"ה קא אסר לטלטל משום דזה הסיקו מבפנים וזה מבחוץ אבל לר' מאיר אפי' לא עביד מעשה טפקא מטלטלין ולדבריו דר' יהודה קאמר:

כמאן כר' אליעזר בן יעקב. פי' וה"ה כר' יוסי דמתני' דאמר אבל כסויי הכלים בין כך ובין ניטלין בשבת ואע"ג דאין להם בית אחיזה וכדאוקימנא בגמ' בכלים וחברינהו בארעא ודלא כת"ק דמתני' וכן כתב הרז"ה ז"ל. ואפשר דאף בזה מודה ת"ק דלא מקרי תנור חברינהו בארעא כיון שכולו מגולה אלא השולים לבד וכן כתב הרשב"א ז"ל. ולדידי

קשיא דא"כ אמאי קאמר כר' אליעזר בן יעקב דהא כולי עלמא היא דבשלמא ר' יוסי לא קשיא לי דהרי הוא כאלו אמר כר' אליעזר וכר' יוסי כיון דר' יוסי הוא שהעיד על ר' אליעזר ומדר' אליעזר הוא דיליף ר' יוסי למיתני הכין במתני'. אי נמי דר' יוסי דברייתא הוא ר' יוסי הכהן ולא ר' יוסי דמתני' כמו שכתוב במקצת ספרים וכיון דהא ר' יוסי שייכא בדר' אליעזר לאו דוקא כסויי דתנור דה"ה כסויי דשאר כלים דהא ר' יוסי כיסוי הכלים קתני במתני' כל דדמי לכלי שהוא מגולה כנ"ל ומיהו ר' יוחנן מפרש לקמן והוא שיש תורת כלי עליהן כלומר שיהא צורת כלי על הכיסוי:

מתני'

האבן שבקירוי' אם ממלאין בה ואינה נופלת כלומר שקשורה האבן יפה לפי הקירוי' יצאה מתורת אבן ושוויי' כלי:

זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת דשוי' לה להך זמורה כלי:

דף קכה:

פקק החלון וכו'. והוא כגון מסך העשוי לסתום החלון העשוי בכותל ליכנס ממנו האורה והוא עשוי בין מבגד בין מנסרים בזמן שקשור בחלון והוא תלוי כלומר שאינו נוגע בארץ פוקקין בו לפי שכבר נעשה הבנין מערב שבת ואם לאו שאינו תלוי אע"פ שקשור בחלון אין פוקקין בו וחכמים אומרים וכו' ובגמ' מפרש לה:

גמ'

אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור. פי' וטעמא דכיון דהנחה ראוי' לקביעות ואין תורת כלי עלי' לא חשיבא כיסוי אלא נעשית החבית בסיס לה אבל כשהוא מכסה בדבר שאינו אלא לשעה כדי לשמור החום על דעת לסלקה מודה הוא דשרי אע"ג דכסה בדבר שאינו ניטל אבל ר' יוסי לא פליג בין כיסוי דזמן רב לזמן מועט כיון דחזי למיהוי כיסוי אבל היכא דלא חזי למהוי כיסוי מודה הוא דאסור ואע"ג דלקמן בעי ר' יוחנן תורת כלי לאו תורת כלי קא בעי אלא צורת כלי:

כיון דלא הדקה בטולי בטלה. כלומר דכיון דבלא הידוק לא מהניא לי' מידי למלאכה זו בטולי בטלה לקירוי' לגבי האבן ונעשה בסיס לאבן:

מר סבר בעי' מעשה. כלומר ר' אמי סבר בעי' מעשה דחשיב והנחה דהכא לא חשיבא מעשה לעשותה לאבן כיסוי כדי לטלטלה למחר. ור' אסי סבר דלא בעי' מעשה דחשיב אלא מעשה כל דהוא דהיינו התקנה והכנה בעלמא שמכינו לכך בלא שום מעשה אחר ולאפוקי מחשבה גרידתא והתקנה בכל דוכתא היינו הכנה בעלמא לחודא והנחה מבעוד יום דאבן שעל פי החבית חשיבא כהתקנה והכנה ומיהו בכי הא דליכא תורת כלי בעי

הכנה מערב שבת ממש להתירה לאחר ואינה מותרת אלא לאותה שבת בלבד דאין הכנה בכיוצא בזה תורת כלי מועלת אלא ליום המחרת בלבד:

סוואר של קורות הוה. פי' לאו למימר דמהא מוכחא פלוגתייהו אלא לומר דאפי' בהני דקפיד עלייהו כי מכין להו לישיבה מבעוד יום שרי דלא קפדי עליהו לישיבה:

גשוש של ספינה הי' כלומר עץ שהי' מוכן לתקנו לספינה ועדיין לא נתקן והילכתא כר' אסי ולא עוד אלא דהילכתא כר' חנינא דבמחשבה גרידתא סגי ואפי' בשישב עליהן מבעוד יום דבצירא ישיבה מיחוד סגי להתירן למחר כדמוכח פרק במה טומנין ומיהו ר' אסי גבי אבן שעל פי החבית בעי מעשה דעדיף כל דהוא ממחשבה ולדידי' לא סגי לי' ישיבה על נדבך אבנים מבעוד יום ואפי' במחשב עליהן. ומיהו לדידן דקי"ל כרב אסי דבפרק במה טומנין דאפי' בישיבה סגי וכ"ש במחשבה דסגי באבן שעל פי החבית נמי במחשבה שחישב עלי' מבעוד יום לדעת כיסוי שרי להתירה למחר לאותה שבת ואע"פ שהונחה שם קודם ערב שבת וכל שלא לדעת כיסוי לא הוי מידי ואפי' כישיבה דעלמא לא הוי דהתם כשיושב עליהן מוכחא מילתא דלישיבה קא בעי להו אבל ר' אסי ודאי בעי הנחה מבעוד יום ובלאו הכי לא סגי ופלוגתייהו דר' אמי ור' אסי דוקא במניחה בסתם אבל לדעת בסיס דברי הכל אסור להפילה בהטי' וכן פי' הרא"ה ז"ל וכיון שכן ה"ה דאם הניחה על דעת כיסוי דלכ"ע מותר לטלטלה בהדיא.

במחוברת באיביה. פי' דמסתמא קפיד עלה לפי שהיא עומדת לפירות ונפסדת בקשירה ובהא בעי' מעשה להתירה ואין מחשבה מועלת לה וכן כל כיוצא בזה וכן הלכה:

למטה משלשה. פי' דאחר שהזמורה ארוכה ונמוכה בארץ מג' טפחים הוי כקרקע ומותר להשתמש ובעי קשירה אחר דקפיד עלה:

גזרה שמא יקטום כלומר דמאחר שאינה קשורה שמא למחר תהא לו ארוכה ויקטמנה וכן פירש"י ז"ל ור' יהונתן ז"ל פי' שמא יהי' ראש האחד דק או חלוש ויתירא שמא מתוך חולשו יפול הדלי בבור בעת שישאב בו ויחתכנו ויתקננו. וא"ת ואמאי לא גזרי' דמתוך שאינה קשורה שמא יקשרנה בשבת קשר של קיימא ולימא גזרה שמא יקשור. ותירץ הר' יהונתן ז"ל דלהא ליכא למיגזר לפי שדרך השואבים בזמורה שיש להם טבעת אחת עשוי' לכך ומכניס שני ראשי הזמורה בטבעת ודולה ואח"כ מגבי' הטבעת למעלה ונשמט ראש הזמורה האחד ומוציא הדלי מתוכה:

לא נחלקו אלא להוסיף. פי' כההיא דמתני' דפקק החלון דבעי ר' אליעזר קשירה מבעוד יום לשווייי לי' מנא וכן תלוי דהוי כמונח במקומו ולא מיחזי כבונה כלל הא אינו תלוי נהי דאינו כבונה לכתחלה כיון שהיא קשור מבעוד יום ועוד שהוא פקוק קצת מ"מ הוי

כמוסיף אהל ונהי דלא שייך מחיצה ובנין מן הצד כההיא דפרק כל גגות (צד) דפליגי רב ושמואל בחצר של שותפות דאסור לטלטל בו אלא בתוך ד' אמות שזה אוסר על זה וזה על זה ואם חלקו ועשו מחיצה בחצר ונפל פליגי רב ושמואל דלרב לא מהני מחיצה כיון דנפל וחזר לאיסורו הראשון ולשמואל מהני מקום מחיצה ומייתי עובדא התם דרב ושמואל הוו יתבי' בחצר נפל גובה דביני ביני אמר להו שמואל נגודו לי גלימא אהדרינהו רב לאפי' ואקשי' והיכי עביד שמואל הכי כלומר דלדידי' נפל כאלו לא נפל ומטלטל הוא נגד מקום המחיצה. ופרקי' התם דשמואל לצניעותא בעלמא הוא דעביד דאלמא לא שייך מחיצה מן הצד. היינו דוקא במחיצה שאינה קבועה כי התם אבל הכא שהיא קבועה אפי' מן הצד שייך מחיצה זו היא שיטתו של רש"י ז"ל.

דף קכו.

כל שאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית. פי' ואפ"ה במקדש מותר, והיינו דאמר המונח במקדש אבל אם הוא קשור אע"פ שאין תלוי אלא נגרר בקרקע אף במדינה מותר והיינו דאמר והנגרר במדינה ומ"מ מודה ר' יהודה דאם אינו קשור ואינו תלוי דאסור אפי' במדינה דקשירה מיהא בעי' וכיון דתנא דפליג עלי' דר' יהודה הוי ר' אליעזר מסתמא נמי רבנן דפליגי עלי' דר' אליעזר במתני' היינו ר' יהודה דברייתא וקשיא לר' אבא בר כהנא דאמר דחכמים דמתני' אפי' אינו קשור קא שרו והכא ר' יהודה קשירה מיהא בעי:

קנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו דלתות החנויות הגבוהות דאין ידו מגעת שם בזמן שקשור ותלוי פותח ונועל בו, דסבר האי תנא דכשאינו תלוי ונגרר בארץ אע"פ שהוא קשור לא חשיב כלי כלל והוה לי' כקנה דעלמא דלא חשיב לטלטלה אבל כשהוא תלוי איכא הוכחה:

דף קכו:

והוא שיש תורת כלי עליהן ואע"ג דלעיל פריש ר' אסי מילתי' דר' יוחנן דאמר הצריכן ר' מעשה דבשפשוף סגי ולא בעי תורת כלי, נראה לי דר' יוחנן אליבא דר' קאמר דלא בעי תורת כלי ורב אסי לפרושי דברי ר' יוחנן אתא אבל ר' יוחנן גופי' בעי תורת כלי. אבל הרמב"ן ז"ל נשמר מזה ופי' דכי בעי' תורת כלי היינו להתיר בחדא התקנה לכל השבתות ובהא הוא דבעי' תורת כלי אבל באבן שעל פי החבית דלא שרי בההוא הכנה אלא למחרתו דהיינו לאותה שבת בלבד אע"ג דליכא תורת כלי סגי בה תקנה זו והיינו נמי הא דנדבך של אבנים דודאי לא הי' ר' קובע דירתו שם אלא ישיבה דלפי שעה היתה ולאותה שבת והילכך לא בעי' תורת כלי, והא דאקשי' לר' יוחנן מהא דחריות של דקל

משום דמסתמא הוא בא להכשירן לעשותן כלים גמורים להתירן לכל השבתות וא"כ הי' בדין דליבעי בהן תורת כלי. ולענין פסק הלכה קי"ל כר' אבא וגדולה ממנה כרב אסי דבפרק במה טומנין דלא בעי אלא ישיבה גרידא נעל בו או פקק בו בהא סגי ואע"פ שלא התקינו ומיהו דוקא אליבא דר' יוחנן דבעי צורת כלי כלומר שיש בקנה זה ובנגר הנגרר ובפקק החלון צורת כלי לענינם ששיפה אותם ותיקנם דנראה ודאי שהן עשויין לכך ולהשתמש בהם ומיהו לא חזו אלא להוא מילתא בלחוד ודלא כפירש"י ז"ל שפי' גבי הא דקנה, אבל מידי דהוי בנפשי' בלאו הכי כלי גמור בלא התקנה כלל סגי והיינו הא דתנן פקקו את המאור בטפיח משום דטפיח בלאו הכי הוה כלי גמור בנפשי' ואע"ג דבעירובין פסקי' בנגר הלכה כר' יהודה דבעי קשור היינו כשאין עליו גלוסטרא ולא תיקון אחר דכיון שהוא מחברו בכותל ובדלת מחמרי' במידי דמיחבר בארעא אבל פקק החלון לא חשיב מיחבר בארעא ואפשר דאפי' ר' יהודה מודה בה דלא בעי' קשור ור' אבא נמי מודה בנגר לר' יהודה וכטעמא דאמרן אלא דר' אבא בר כהנא כיון דאתי לחדותי אצטריך למתלי בתנא דאמר בהדיא כשמעתי' והיינו רשב"ג והא לכולי עלמא היא ואפי' בנגר הנגרר דקי"ל כר' יהודה דבעי קשור היכא דיש בו צורת כלי כגון שיש קלוסטרא בראשו אפילו אינו קשור כלל שרי כדפסקי' הלכה כר' יוסי התם בעירובין ודלא כר' אלעזר דפליג עלי' התם ובעי קשור:

ומדבריהם למדנו שפוקקין. פי' את המאור בדבר שאינו קשור, וא"ת ומאי קושיא התם הוא בטפיח ומשום דכלי גמור הוא וההיא אפילו קשור כדפרישנא לעיל, וי"ל דהיינו לרבנן דר' אליעזר דלית להו איסורא דתוספות אהל עראי וכדפסקי' כר' אבא דאמר אליבא דרבנן דר' אליעזר דבהתקנה לחודה בתורת כלי סגי להו אבל לר' אליעזר דאית לי' איסורא משום תוספות אהל עראי לא שנא כלים משאר דברים אבל לרבנן איכא לאפרושי בין כלים גמורים לשאר דברים:

נגר הנגרר נמי סתמא היא. פי' דאתי כר' אליעזר דבעי קשור ותלוי ואע"ג דודאי ההיא סתמא עדיפא דלית בה פלוגתא כיון דאיכא סתמא דאתיא כותי' ליכא למקשי מינה, ופריק אפ"ה מעשה רב כלומר דההיא דרב עמרם מעשה והא ודאי עדיפא למקשי' מינה:

כי פליגי בכלים דחברינהו וכו'. ומתני' ה"ק בד"א שצריך בית אחיזה ה"מ בכסוי קרקעות כגון בור ודות אבל בשאר כלים אע"פ שמחוברין לקרקע אין צריכין בית אחיזה, ורבנן סבירא להו דבהני נמי צריכין בית אחיזה דגזרי' הני אטו כסויי בור ודות אע"ג:

דאית להו תורת כלי אבל שאר כלים המטלטלין לכ"ע אין צריכין בית אחיזה. והוא שיש תורת כלי עליהן כלומר שמתוקנין לכיסוי ולא שהיו כפשוטי כלי עץ ארוכים דנסרים חזו

למלתייהו. וקי"ל כר' יוסי וכדפסקי' לעיל כר' אליעזר בן יעקב והא דשרי' כלי שמלאכתו להתיר מחמה לצל ה"ה אפי' בכדי אלא דאורחא דמלתא נקט תדע דלקמן אמרי' דרבא מנח סכינא אבר יונה ומטלטל ואמרי' עלה דמדינא לא צריך אי לאו משום דאדם חשוב הוה והא התם דטלטלו בכדי לגמרי ושרינן. וכן כתב הרא"ה ז"ל:
סליק פרק כל הכלים

פרק יח - מפנין

מפנין תרומה טהורה כו'. מתני' דקתני סתמא מפנין לאו דוקא כל מידי אלא תרומה טהורה וכגון הני דמתני' דחזו לטלטול ומטעמא דבהיתירא קא טרח ודוקא מפני האורחין או מפני ביטול בית המדרש אבל אם הוצרך למקומו לצורך עצמו לא משום דטלטול דארבע וחמש קופות הוי טירחא יתירא ומיחזי כעובדין דחול ודוקא ארבע וחמש דהוי טירחא יתירא הא בציר מהא שרי לצורך מקומו וכן דעת הרמב"ם ז"ל. ומסתברא דהני ארבע וחמש קופות דקתני אפי' מפני אורח אחד או תלמיד אחד והכי משמע מדאיבעיא לן בגמרא הני ארבע וחמש קופות דאמרי' אע"ג דאית לי' אורחי' טובא או דילמא הכל לפי האורחין כלומר לכל אורח כן ואסיקנא. דהכל לפי האורחין:

דף קכז.

גמרא

ואי בעי אפי' טובא נמי. כתב הרא"ה ז"ל מסתבר לי לצורך אורחין או לבית המדרש כבעיין דלקמן ומאן דבעי לה לא שמיע לי' דשמואל ומאן דפשטה ניהלה עדיפא לי' למפשטה מדר' עכ"ל, ולא הבנתי דבריו דההיא בעיא לא שייכא אלא אליבא דרב חסדא ולא אליבא דשמואל וכמו שפירש"י ז"ל ולשמואל אפי' לית לי' אלא אורח א' מפנה אפי' טובא דאיהו לא חייש לטירחא יתירא:

שלא יגמור את האוצר כלו. פי' משום דילמא ע"י שגומרו מעיין בו ורואה בו גומות ואתי לאשוויינהו ולתקנינהו בידים ומדעת ואיכא משום בונה ובהא אפי' ר' שמעון מודה משום דקפיד הוא על גומות שבאוצר והכי מפרשי' כולהו אבל לאשוויי גומות ממילא לא חיישי' דהוה לי' דבר שאין מתכוין ושרי. וי"מ שלא יגמור את האוצר לר' שמעון משום דנראה טפי כעובדין דחול:

עושה שביל ברגלו בכניסתו וביציאתו. ובהא אפי' ר' מודה משום דהוה לי' טלטול מן הצד וכלאחר יד כלומר שלא כדרכו ולצורכו כגון זה התירו ומינה דלר' שמעון דאית לי' מוקצה בגרוגרות וצימוקין ודכותייהו דשרי בהאי אנפא:

או דילמא מעוטי במשוי עדיף. כלומר הכי עדיף היכא דניחא לי' למיעבד הכי:
לא דכולי עלמא מעוטי בהלוכא עדיף ומי סברת וכו' ועע"ג דבדרך דחויא קאמר לי' ולומר דאי מהא לא תפשוט מ"מ מסתברא דלא הוי כשאר דחויי דתלמודא אלא דהכי קי"ל דמעוטי בהלוכא עדיף משום דבהכי מיתרצן מתנייתא דמיתובן אהדדי דלא פליגי:
אלא צוה ועמר ולעולם כל חד וחד מפנה לנפשי' כלומר צוה לכל אחד ואחד לעמר אי נמי צוה לאחד מהם לעמר ובעיין לא איפשיטא. ויש מי שפסק דחד מפנה לכולהו דהוה לי' ספיקא דרבנן ולקולא אבל הרי"ף ז"ל פסק דכל חד וחד מפנה לנפשי' דהוה לי' ספיקא דאיסורא ולחומרא:

דף קכז:
דתנן מאכילין את העניים דמאי וכו'. פי' דמסתמא הא קא אכלי דמאי כשמחזרין אחר פתחי עם הארץ וסתם עם הארץ אינו מעשר וסמכו על רובן שמעשרין:
מתני'
ומעשר ראשון שנטלה תרומתו. כלומר מעשר ראשון של לוי שניטלה ממעשרו שרו מעשר כהן וקס"ד השתא שנתקן לגמרי ושנטלה תרומה גדולה שיש על ישראל להפרישה תחלה קודם הפרשת מעשר לוי ומשום כך אקשי' פשיטא דהא ראוי הוא לגמרי. ומהדרי' שלא נטלה תרומה גדולה ממנו וסד"א יהא אסור לטלטלו קמ"ל כדר' אבהו וכו'.

דף קכח.
ולא מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו פשיטא וכו' דקס"ד השתא שלא ניטל ממנו מעשר כהן אבל ניטלה ממנו תרומ' גדול' והדר ליה דלעולם ניטל ממנו מעשר כהן ולא נטלה ממנו תרומה גדולה וכגון שהקדים מעשר לוי בכרי מהו דתימא ראוי הוא לטלטל כדאמר לי' רב פפא לאביי וכו':
אמר אמימר והוא דאית לי' נעמיות. כלומר הא דשרי רשב"ג לטלטל שברי זכוכית דוקא בדאית לי' נעמיות בביתו, ונראה לי דאלו בחצר מודה דמטלטל אע"ג דלית לי' יונים משום דשכיחי טפי. ומיהו הא דאמימר לא קאי אלא דרשב"ג אף על גב דלית לי' נעמיות בביתו קאמר ומשום דראוי הוא להיות לו נעמיות להאכילן קאמר ואע"ג דאין דרכן של בני אדם להיות להם נעמיות אלא בני מלכים ס"ל לרשב"ג דכל ישראל בני מלכים הם וראויין הם לכך ומיהו פילין אפי' לבני מלכים לא שכיחי להיות להם והילכך לא מטלטלין חבילי זמורות כנ"ל:

אמר אביי רשב"ג ור' שמעון ור' ישמעאל וכו' ולית הלכתא כחד מינייהו לבר מההיא דשמן ורד והכא נמי היכא דאית לי' פילין או נעמיות הכי נמי דשרי:
בשתי ידים אסור לטלטלה. פי' ואפי' התקינן למאכל בהמה דטירחא יתירא הוא ולא שרי' ולית הלכתא כותי' אלא כת"ק:
ה"ג רש"י ז"ל בשר חי מותר לטלטלו בשבת בשר תפל וכו'. ולפי גירסא זו בשר חי היינו בשר מליח ומותר לטלטלו לפי שראוי לאוכלו, וליתא דבכל מקום בשר חי היינו בשר תפל וגרסת הספרי' עיקר דגרסי בשר חי מותר לטלטלו בשר תפוח רב הונא אמר מותר לטלטלו וכו'. ופי ה"ר יהונתן ז"ל דבנתפח בשבת פליגי דלרב הונא מותר לטלטלו אע"פ שאסור לאוכלו דס"ל כר' שמעון לפי, שאינו נולד גמור כמו בהמה שמתה בי"ט ורב חסדא חשיב לי' נולד גמור וס"ל כר' יהודה אבל נתפח מערב שבת לכולי עלמא שרי ואפי' לר' יהודה דמודה ר' יהודה בנבלה שנתנבלה מערב שבת דדעתי' עלה לכלבים ובריית דשרי בשר תפוח לטלטולה מיירי בשנתפח מערב שבת והיינו דלא אקשי' מינה לרב חסדא, אלא דצ"ע לרב אלפסי דמייתי ראי' מינה לרב הונא ע"כ תורף דבריו:
דג תפל אסור לטלטלו. פי' שאין ראוי לאוכלו חי בלא מלח ולכלבים לא חזי דכל מידי דחזי לי' למחר מקצה לי' מכלבים:

דף קכח:
לא אפשר בפרנסה. פי' שאפי' ישליך שם כל מזונות שבעולם לא תוכל לחיות מפני צער המים:
צער בעלי חיים דאורייתא. דדרשינן לי' מדכתיב חמור שונאך דאין מצוה זו אלא על צער הבהמה ולא מחמת צער בעל הבהמה. וא"ת מאי שנא דהכא חיישי' לבטול כלי מהיכנו ואלו במתני' תנן כופין את הסל לפני האפרוחין וכו' ולא חיישי' לביטול כלי מהיכנו. פי' רבי' יהונתן ז"ל דמתני' דלא קיימו האפרוחין על הכלי אלא לפי שעה ויכול להשתמש ממנו לא שייך ביטול כלי מהיכנו אבל הכא אפשר שכל היום תעמוד הבהמה עליהם. וטעם ביטול כלי מהיכנו הוי משום דמיחזי כמוסיף אבנין שאינו יכול ליטול הכלי משם ונמצא כמחברו עם הקרקע. וי"מ דהכא אפי' תעלה הבהמה איכא ביטול כלי מהיכנו משום דמיתוסחן מני במיא ומסתמא לכולי יומא לא חזי לאשתמושי בהו והוא הנכון:
דוחין אין. בידים יכול לדחותה עד שתכנס אבל מדדין לאוחזה בכנפי' לא אע"פ שרגליה נוגעין בארץ:

והאשה מדדה את בנה וכו'. והלכתא כר' יהודה דמתני' דאסר בגורר דאפי' ת"ק דידיה אית ליה הכין משום דקי"ל כל מקום ששנה ר' יהודה אימתי ובד"א אינו אלא לפרש דברי חכמים:

מתני'

וקושרין את הטבור. פי' דאחר שנקשר ליכא כל כך סכנה ואין חותכין הנשאר עד לאחר השבת ור' יוסי סבר דחותכין דאכתי איכא סכנה אם ישאר שם אותו המותר ויכרך ביד האשה ותמשכנו ויסתכן גמרא.

אין סחיטה בשער. וא"ת א"כ אפי' בדאיכא ספק בידה תביא בשערה דטפי שינוי איכא בשערה מבידה. וי"מ דה"ק מביאה אף בשערה כלומר אם אינו ספק ביד תביא בידה. ובשערה ואכתי לא ניחא לי דהוה ליה למימר אם אינו ספק בשערה מביאה בידה כלומר אף בידה. ויש מי שפי' דאף על גב דאין סחיטה בשער מ"מ כשסוחטת השמן משערה מיחזי כסחיטה ובדין הוא דנגזור אטו סחיטה דעלמא אלא דמשום פקוח נפש התירו והילכך היכא דספק בידה לא שרי' בשערה אטו הא דסחיטה וזה נכון:

רב אשי אמר אפי' תימא יש סחיטה בשער וכו'. וכתב הרא"ה ז"ל דרב אשי לרוחא דמלתא קאמר אבל ודאי בעיקר דינא הכי ס"ל דאין סחיטה בשער וראי' לדבר מדשרי' טבילה בשבת עכ"ל. כלומר שרי' טבילה ולא חיישי' לסחיטת שערה. ומיהו אינה ראיה דלא דמי מים לשמן דשמן אחר שהוא עב ונדבק בשער אפשר שיש בו סחיטה:

מביאה לה בכלי דרך שערה דכל מה דאפשר לשנויי משנינן ומיהו דוקא בדליכא עכוב לחולה כלל אבל אי איכא עיכוב לא משני' וכן כתב הר' יהונתן ז"ל ואם אינו נעשה בזריזות בשינוי כמו בלא שינוי מצוה לעשות בלא שינוי ולמהר הדבר בכל כחו ע"כ. והיכא שחלה בענין שישראל יכול לחלל עליו את השבת אפי' יכול לעשות ע"י כותי נראין הדברים שיעשה ע"י ישראל ולא ע"י כותי מדאמרי' אין עושין דברים הללו לא ע"י נשים ולא ע"י קטנים מפני שהן מצטרפין לדעת אחרת כלומר דסבורין שהדברים אסורין להם ונותנין להם לעשות לפי שהן נשים וקטנים ואתו לאיכשולי דכותה בכותי נמי אתו לאיכשולי דלא חמירו להו פקוח נפש:

דף קכט.

ומר זוטרא מתני' הכי אמר שמואל כל זמן וכו'. לא אמרה צריכה אני מחללין עלי' את השבת, בסתמא*):

**(הגה"ה גרסת הרב משונה ממה שלפנינו וכן היא באמת גרסת הר"ן אצל הרי"ף עיין שם ובהגהת מהר"מ שם:

)**

רב אשי מתני' לחומרא. פי' דאמר בנסתם הקבר אמרה צריכה אי מחללין עלי' את השבת הא סתמא אין מחללין עלי' כדאמר לא אמרה צריכה אני אלא סתמא אין מחללין וכו' ומר זוטרא אמר דאפי' בסתמא מחללין עלי' וכן נמי רישא דכל שהקבר פתוח דלרב אשי בסתמא מחללין עליה הא אמרה איני צריכה אין מחללין ולמר זוטרא אפי' אמרה איני צריכ' מחללין עליה והא דאמרי' מחללין עליה בנפתח הקבר היינו לדברים הידועים שהן צרכי חי' ובנסתם הקבר דאמרי' אמרה צריכ' אני לא שתאמר צריכה אני לחלל עלי את השבת דהא פשיטא דמחללין ואפי' לאחר שלשים יום כיון דחולה אמר צריך אלא צריכה אני לעניני חיה וצרכי חיה מיד מחללין עלי' וכו' וכן כתב הרמב"ן ז"ל:

משעה שהדם שותת ויורד. כתב הרא"ה ז"נ דלענין הילכתא ודאי קי"ל כשיעורא דקדים אבל לא מכרע כלל מלישנייהו הי נינהו קדים דמאי דאמר כל חד וחד משעה אריש קאי דאמר מאימתי:

שלשה בין אמרה צריכה אני וכו' ולענין יום הכפורים נמי כה"ג דבתוך שלשה אין מניחין לה להתענות כלל בשבעה תלוי בדיבורה לאחר שבעה עד שלשים על ידי ארמאי כחולה שאין בו סכנה. והתם נמי תנן והחיה תנעול את הסנדל ואלו אכילה ושתיי' לא תנן. וכתב הר' יהונתן ז"ל דהא דאמרי' דבתוך שלשה אפי' אמרה איני צריכה מחללין עלי' את השבת טעמא דאמרי' תונבא הוא דנקיט לה ואע"ג דבשאר חולים צריכין אומדנא על פי בקיאין בתענית יום הכיפורים כדאמרי' ביומא יולדת ודאי אינה צריכא אומדנא ע"כ:

ואמטאה לערסא בתרי' דרבא. פי' שהי' רבא בעלה כדי לחממה בתשמיש:

הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה בשבת. פירש"י ז"ל וכ"ש חולה ולפי זה אמוראי נינהו אליבא דשמואל וכן כתב הרא"ה ז"ל דה"ה לחולה דקי"ל כר' חייא בר אבין דספק נפשות להקל כנ"ל וכן פסק הרי"ף ז"ל אלא שהוא גורס אמר ר' חייא בר אבין אמר רב ששת ולא גריס אמר שמואל:

שמואל צלחו לי' תכתקא. פי' בחול וקמ"ל דליכא משום בל תשחית כיון דלא אשכח עצים מוכנין לעשות מהן מדורה בשעת ההקזה:

ולא היא איכא חד יומא דמעלי בי' שמשא כולי שתא וכו'. פי' ולא היא לא יומא דהקזה הוה:

דף קכט:

משום דקיימא ליה מאדים בזוויא. פירש"י ז"ל שהם שבעה מזלות שמשמשין סדר השעות וסימנן שצ"ם חנכ"ל וחוזרין חלילה ואחד מהם שהוא מאדים ממונה על החרב

והדבר וכל הפורעניות וכשנופל מאדים בשעה שהיא זוגות הוא קשה יותר לפי שהזוגות קשין ושדים שולטין בו ונמצא שהפורעניות יותר מוכן וביום שלישי נופל מאדים בשעה שהיא זוגות והוא בשעה שמינית שהרי ביום רביעי לבריאת עולם שנתלו בו המאורות והמזלות שעה ראשונה של רביעי בשבת שימש שבתאי ובשעה שני' צדק ואחריו מאדים ואחריו חמה ואחריו נוגה ואחריו כוכב ואחריו לבנה ונמצאו ז' מזלות לשבעה השעות וחוזרין חלילה לעולם ולפי זה הסדר לעולם סימני המזלות המשמשין בתחלת לילי השבוע כ' צ' נ' ש' ח' ס' מוצאי שבת שעה ראשונה שלו כוכב תחלת ליל שני צדק וכן בזה הסדר. וכן נמי סימני תחלת ימי השבוע הם ח' ל' ס' כ' צ' נ' ש' שעה ראשונה של אחד בשבת חמה ושל שני בשבת לבנה ושל שלישי בשבת מאדים וכן בזה הסדר. וקשיא לי א"כ בשני ובחמישי נמי נופל מאדים בזוגות. בשני בשעה רביעית ובחמישי בשעה שנית וא"כ למה לי' זכות אבות תיפוק לי משום מאדים. ויש לי לומר דעדיפא מיני' שני לי', אי נמי דאכתי לא אסיק אדעתי' טעמא דמאדים ולמסקנא כולהו נמי משום מאדים כנ"ל. ואכתי קשיא לי דברביעי נמי איכא מאדים בזוגות בשעה אחרונה של יום וכי תימא דכיון שאין דרך להקיז בשעה אחרונה של יום לא מזיק, הא ליתא דאם נופל מאדים בזוגות לאו דוקא באותה שעה מזיק ותו לא אלא כולי יומא מזיק דאי לא בתלתא נמי יקיז קודם שמינית או לאחר שמינית. וי"ל בזה דשעה אחרונה של יום הוי כלילה ולא מזיק כנ"ל ועדיין צריך לי עיון:

כיון דדשו בה רבים שומר פתאים ד' כלומר שהורגלו רבים להקיז דם במעלי שבתא מחמת דוחקן שיהו קרובין לסעודת שבת שהיו אוכלין בו דגים לעונג שבת לפי שהדגים יפים להקזה כדאמרי' שני לדם דג אבל שאר ימים אין אוכלין דגים אלא העשירין:

שפמי בלא כלום. פי' הגאון כך הי' דרכן שאין נוטלין שכר על גילוח השפה אלא על הראש והיו מגלחין מאה ראשים בזוז אחד וכן מאה קרני בזוז שהוא קרן של זכוכית אלמחגמ"ה לשון ערבי והוא ריבדא דכוסילתא שאנו קורין בינטוש"ש בלעז ובמאה קרן זוז אחד. ויום שהי' האומן מגלח השפמות ואינו נוטל שכר הולך לביתו ריקן ועל כן הי' למשל כל מי שהי' יגע ולא עלה בידו שכר קורא אותו יום יומא דשפמי וכן הדין בתלמידים שתשש כחם יום אחד והם יגעים ועיפים ואינן יכולין להתעסק בגרסתן קורין יומא דשפמי כלומר יום שלא עלה בידם כלום כיום שמגלחין השפמות שלא עלה בידיו דבר. ומיפנרי הוא מלשון ויעמדו מאתים איש אשר פנרו מעבור וכו' (שמואל א' ל' י'):

סליק פרק מפנין

פרק יט - ר' אליעזר דמילה

דף קל.

ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת. פי' בידו ואינו משנה להביאו במנעלו ובפונדתו ואע"ג דלעיל בפקוח נפש אמרי' דכל היכא דאפשר לשנויי משנינן שאני פיקוח נפש דלא הותרה שבת לידחות אצלו היכא דאפשר בלא חילול והילכך לא מחללי' אבל גבי מילה דניתנה שבת לידחות אצלה אפי' אפשר בלא חילול ולא מהדרי' במילה לעשותה בשמאלו או לשנות בה משום דלא חשבי' מילה דחיי' לשבת אלא היתר גמור אצלו שהתורה התירה בפירוש למול בשבת ה"ה מכשירי' לר' אליעזר דלדידי' מכשירי מילה כמילה הם וכללא דמלתא לר' אליעזר שבת לענין מילה ומכשירי' כחול גמור היא ולא משנין כלל:

גמרא

אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דקתני ובסכנה מכסהו וכו'. וקשיא לי א"כ דמשום חיבובי מצוה הוא למה לי עדים דכיון דלא חייש לחשדא וחבוב מצוה אי אפשר להתקיים כאן אפילו במקום סכנה לא צריכין לעדים, אלא נראה לי דלעולם אית לי' לר' אליעזר משום חשדא ואית לי' נמי משום חיבוב מצוה דתרתי אית לי' אלא דבמקום סכנה דאי אפשר לקיימו משום חיבובי מצוה מכסהו על פי עדים משום חשדא שאם יחשדוהו אחרים שמחלל שבת להביא כלים אחרים תחת כנפיו יבואו עדים אלו ויעידו אבל שלא בשעת סכנה לא שרי' ליה בעדים משום חבובי מצוה ורישא דמתני' דקתני מביאו בשבת מגולה דוקא מגולה דלא שרי' לי' בלאו הכין ואפי' בדאיכא עדים, והכי מיבעי לי' טעמי' דר' אליעזר משום חיבובי מצוה כלומר אף משום חיבובי מצוה דתרתי אית לי' ורישא דמתני' דוקא דלעולם פשיטא לי' טעמא דחשדא כסיפא דמתני' דקתני ובסכנה מכסהו על פי עדים דלא סגי בלאו טעמא דחשדא, או דילמא משום חשדא ולא משום חבובי מצוה ורישא דמתני' לאו דוקא ופשיט רב אשי מסיפא דר' אליעזר אף משום חבובי מצוה אית לי' כנ"ל. וכן נראה מפירש"י ז"ל:

תניא נמי הכי מביאו מגולה ואין מביאו מכוסה פי' מדתני מביאו מגולה למה לי למיתני ואין מביאו מכוסה אלא ש"מ אין מביאו מכוסה כלל ואפי' במקום עדים ומלישנא יתירא הוא דילפינן כנ"ל:

דאמר ר' ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים וכו'. נראה שרש"י ז"ל פי' דתרתי שמעי' מינה חדא טעמא דגרמא דמלתא אמאי הוה דנתרפית בידם ואמר משום דר' ינאי דמצריך גוף נקי וחדא דאלישע בלחוד שהחזיק בו בשעת השמד:

דף קל:

כך אין מביאין אותו דרך גגות דרך חצירות וכו' פירוש ואפילו לומר לכותי להביאו דרך רשות הרבים אסור ודחי' לה למילה משום דחמיר לן שבות דאמירה לכותי כמלאכה דאורייתא כדמוכח בעירובין אבל לומר לכותי להביאו דרך גגות וחצירות שרו דהוה ליה שבות דשבות אבל ע"י ישראל אסור אפי' דרך גגות אע"ג דאין כאן איסור אלא מדבריהם לפי שהם העמידו דבריהם אף במקום כרת. וכתב הרא"ה ז"ל נמצא מת חמור ממכשירי מילה לפני' דאלו במת שרי' לעיל בהמצניע בההוא שיכבא דהוה בדרוקרת טלטול ע"י ישראל וע"י כותי לא משום בזיון דמת כיון דאי אפשר לקוברו לגמרי ואעפ"כ לא התירו שבות דאמירה לכותי במלאכה עצמה לקוברו ע"י כותי דחמיר אמירה לכותי במלאכה עצמה מטלטול בישראל. ומכאן ראי' למילה ביו"ט שני שאין מכשירי' דוחין יו"ט דליכא ראי' ממת דהא פרישנא דחמיר הוא ממילה. ומיהו אין למדין בדברים אלו זה מזה דהא גבי חולה שאין בו סכנה אשכחן דשרי' אמירה לכותי אפי' במלאכה עצמה ושבות ע"י ישראל לא שרי' כדמוכח בההיא דאמרי' ביו"ט כאמימר דכחל עינא מכותי ושרי' משום אמירה לכותי בחולה ואמרי' דלית לי' למעמץ ולמפתח ואע"ג דשבות. והר"ר משה ז"ל התיר שבות דשבות בכל מצוה ונראין דבריו עכ"ל הרא"ה ז"ל. ואני חזרתי בכל ספרי הרמב"ם ז"ל ונראה שלא התיר שבות דשבות במקום מצוה אלא לגבי שופר ולולב וכן כתב הרשב"א ז"ל ואולי כוונת הרא"ה ז"ל דלאו דוקא שופר ולולב דה"ה . שבות דשבות דכל מצוה קא שרי הרמב"ם ז"ל:

לכלים ששבתו בתוכן. פי' והאי איזמל נמי מיירי ששבת בחצר שאם שבת בבית אסור להוציאו לחצר או לגג שלא עירב עמה:

ורב לטעמי' דאמר אין המבוי ניתר בלחי וקורה פי' לטלטל בכולו בלא שיתוף אלא א"כ בתים וחצירות פתוחים לתוכו שתי חצרות למבוי ושני בתים לכל חצר לפחות דכל היכא דאיכא בתים וחצרות פתוחין לתוכו מותר לטלטל בכולו בלא שיתוף דגמרא גמירי להו דבעי' בתים וחצרות פתוחין לתוכו. והכא בתים איכא חצרות ליכא שכבר נתבטלו החצרות לגבי בתים ונעשו כבתים:

דף קלא.

כי לא עירבו וכו' כמאן דסתימו דמו. פי' דכל בית דלא חזי לאשתמושי בחצר לא שמה בית והרי היא בטלה לגבי חצר וחצר איכא ובית ליכא וא"כ אמאי שרי לטלטל בכולו דהא בעי' בתים וחצרות וליכא. ופריק אפשר דמבטלי בני בתים שבחצר רשות שיש להם בחצר לגבי חד מינייהו והוי כל החצר שלו ומותר להוציא מביתו לחצר ונמצא

דאיכא בית וחצר, בית דהא ביטל החצר לגבי האי דשרי לאשתמושי בי' ואיכא נמי חצר דהא אסור לאחריני לאשתמושי מבתיהם לחצר ובטילי בתים דידהו לגבי חצר:

סוף סוף בית איכא בתים ליכא. נראה לי פרושא דאין בעל חצר אלא ביתו של זה אבל בתי דאחריני כאלו אינן שהרי נתבטלו לגבי חצר ורב הא קא בעי שני בתים לכל חצר וכאן אין כאן אלא בית אחד, והגאון ז"ל פי' בית איכא דכיון שבטלו כל בני החצר רשותן לגבי חד נעשו כל הבתים שלו וכולן כבית אחד הן חשובין ורב לא אמר אלא בתים ומיעוט בתים שנים והכא ליכא שני בתים וליכא למימר דמבטלי רשותייהו לגבי תרי דא"כ תרוייהו אסירי לאשתמושי בחצר דזה אוסר על זה וזה על זה ואכתי איכא תרי רשותי דנתבטלו הבתים לגבי חצר. ופריק אפשר מצפרא וכו', כלומר שבטלו רשותם מן הבוקר עד חצי היום לגבי ראובן ומחצי היום ולהלן לגבי שמעון ונמצאו ראובן ושמעון מותרין בחצר זו דהא שמעי' לרב דאמר מבטלין וחוזרין ומבטלין ונמצא דיש כאן שני בתים:

אלא אמר רב אשי מי גרם לחצרות שיאסרו בתים פי' רב אשי אתא לפרושי דהא דאיפליג רב בין עירבו ללא עירבו לא תליא בההיא אחריתי דרב דאמר עד שיהא בתים וחצרות פתוחים למבוי דהתם בין עירבו בין לא עירבו כיון דפתיחי בתים וחצרות למבוי ניתר בלחי וקורה אלא הכא היינו טעמא דבעי שיתוף דכי עירבו חצרות עם בתים נתבטלו החצרות לגבי בתים והוי כבתים ומבוי דהוו שתי רשויות וחיישי' דמגו דשרי לאפוקי מאני דבתים לחצר דילמא אתי לאפוקי אותן כלים למבוי והילכך הבתים הם שגרמו לחצר שיאסרו עם המבוי אבל כי לא עירבו חצרות עם בתים כיון דלא אתו לאישתמושי מבתים לחצר הוו בתים כמאן דסתימי וכאלו אינן ושרי לאישתמושי מחצר למבוי דקי"ל כר' שמעון דאמר חצרות וקרפיפות וגגות ומבואות כולן רשות אחת הן וכ"ש דשרי לטלטולי בכולי מבוי והילכך כי עירבו חצירות עם בתים אי אסרת לי' למבוי גופי' לטלטל בכולו קיימא הא אבל אי שרית לי' למבוי גופי' כיון דחצירות ומבוי רשות אחת הן אתי לטלטולי בודאי מן החצר למבוי כדרגילי בלא עירבו ואתו נמי לאפוקי מאני דבתים שבחצר למבוי דלא סגי להו בלאו הכין:

מנין למכשירי שתי הלחם. פי' דהיינו אפייתן וה"ה קצירתן וטחינתן והרקדתן דכולהו מכשירין נינהו ומשום דהא דשתי הלחם היא מתניתא דמתניא בהדיא מייתי' לה מעיקרא אבל הני אחריני' לא נפקי בהדיא אלא דמהדרי' אקראי מהיכי נפקי ותלמודא שקיל וטרי בכל חד וחד, ור' אליעזר ודאי לא עשה מכשירין כמצוה גופה אלא היכא דמירבו מקרא ומדרשא וכל הני דמייתי' דמכשירין דוחין את השבת כולהו מרבויא דקרא נינהו:

תביאו רבויא הוא. פי' תביאו דכתיב גבי שתי הלחם הוא מיותר דהא מוהקרבתם מנחה חדשה נפיק והבאה בכלל הקרבה:

מאי טעמא אמר רב יוסף וכו'. פי' טעמא דקרא קא בעי דמאי שנא דרבי קרא הני מכשירין ולא רבי הני:

לפי שאין קבוע להם זמן. פי' ולא חשיב זמנן בשבת למדחי שבת:

דף קלא:

הואיל ובידו להפקירן. פי' נקט האי פירוקא משום מזוזה והוא פירוקא דשויא לתרווייהו דציצית בלאו הכי נמי אפשר לי' בטלית דלאו בת ארבע כנפות:

ורבנן איצטריך סד"א וכו'. כתב הרא"ה ז"ל ור' אליעזר אפשר דסבר דבהא לא חזי למגמר אהדדי דבשלמא בסוכה דכתיב שבעת ימים משמע אפי' לילות דלא מפיק מינה לישנא דימים דימים שלמים קאמר ושפיר שייך הכין דהא תשבו כתיב כעין תדורו והיא מצותה נמשכת בהתמדה בין ביום בין בלילה אבל בלולב אפי' תימא דמצותו אפי' בלילות לא שייך בי' ימים שלמים שהרי אין מצותו אלא שעה אחת והילכך ימים דכתיב ודאי לאפוקי לילות עכ"ל:

וליכתוב רחמנא בלולב וליתו הנך וכו' משום דאיכא וכו' שכן טעון ד' מינין. קשיא לי ליהדר לי' שהרי עומר ושתי הלחם צורך גבוה וחמירי, ויש מי שתירץ דיותר חמיר לולב שהוא טעון ד' מינין ומה מצינו חמור מקל ילפי'. ולא נהיר בעיני דהא לעיל כי בעי' למילף לולב מעומר ושתי הלחם מהדרי' שכן צורך גבוה, ומתוך הדוחק נראה לי דבמה מצינו פרכי' כל דהו וחומרא שיש בזו ואין בזו היכא דלא דמו אהדדי וצ"ע לי:

אלא גמר שבעת ימים מלולב. וא"ת בשלמא שבעת ימים דסוכה מופנה דהא בדוכתא אחריתי נמי כתיב שבעת ימים אלא שבעת ימים דבלולב לאו מופנה דמצרך צריכי דמיני' נפקא לן ובמקדש שבעה וברי מינה לר' אליעזר דמיני' נפקא לי' ימים ולא לילות ולדידי' בעי מופנה משני צדדין. וי"ל דהכא לא איצטריכי' לגמרי להאי ג"ש דכיון דבכמה מצות מכשיריהן דוחין את השבת בהא סגי לן בגלויי מלתא בעלמא וכן פרש"י ז"ל, וי"מ דמדגלי רחמנא בשאר מועדים שבעת ימים הכא לא אתי' אלא לגלויי מילתא בעלמא כלומר לגלות שהוא שבעה וחשבינן לי' כמופנה:

וליכתוב רחמנא בסוכה וליתו הנך וכו'. לאו למימר דיליף כולהו מינה וכן עם דהא סוכה מלולב גמרה אלא ה"ק הי' לו די במה שכתב שבעה בסוכה לג"ש דלולב שמכשירי' דוחין את השבת ולא הוה לי' למכתב גבי עומר ושתי הלחם. וכן נראה מפירש"י ז"ל שכתב וניתו הנך עומר ושתי הלחם ונגמור מינה. אלא שהוא ז"ל שינה הפי' למטה גבי ולכתוב

רחמנא במצה שכתב וליכתוב רחמנ' במצה בהדיא כלומר ולא ליגמרה מצה מסוכה אלא ליכתוב רחמנ' במצה בהדיא שמכשירי' דוחין את השבת וניתו לולב וסוכה ועומר ושתי הלחם וליגמרו מינה, ואין ספק כי הוא גורס גבי מצה ונגמרו הנך כולהו מינה ועל כרחין אית לן למימר דעומר ושתי הלחם אין הנשים חייבות דא"כ נגמרו ממצה:

אלא גמר חמשה עשר חמשה עשר מסוכה. פי' הרא"ה ז"ל דודאי מופנה הוא משני צדדין דתרי חמשה עשר כתיבי בחג המצות ובחג הסוכות בפרשת אמור אל הכהנים ובפרשת פנחס, ואפשר דאתיא מביניי' אלא דאפשר דכי האי גונא טרח וכתב לה קרא. אי נמי דאיכא למיפרך בה צד חמור כדמשמע במס' מכות:

דף קלב.

שכן אם עבר זמנן בטילין, פי והילכך כדי שלא יתבטלו דין הוא דדחו מכשיריהן לשבת והא ודאי הגמרא הוא לדידהו:

וכן אמר רב יצחק נפחא הלכה. פי' וכן אית לי' לר' אליעזר דמילה גופי' הלכה ולהכי מיתר לי' ביום השמיני ואפי' בשבת למכשירין:

ק"ו מהלכה מי אתי. פי' לרבנן בלחוד הוא דקשיא אבל לר' אליעזר דיליף מכשירין מקרא שפיר מצינן למילף ק"ו ממכשירי מילה והא דנקט ומה מילה וכו' ולא קאמר ומה מכשירין וכו' משום דמילה הוא העיקר ולעולם לדידי' מילה עצמה הלכה היא, וכן פירש"י ז"ל:

ר' יוחנן אמר אמר קרא ביום אפי' בשבת. דוקא לרבנן אבל לר' אליעזר איצטריך ביום למכשירי' ומילה גופה מהלכה או מאות ברית ודורות:

הכי נמי דדחו שבת. פי' והא קי"ל דאין קרבן יחיד דוחה שבת:

הואיל וחס רחמנ' עלייהו לאיתויי בדלות. פי' והיינו מצורע וזב וזבה דקרבן שלהם עולה ויורד:

אלא מעתה יהא זר כשר בהן וכו'. פי' אלא מעתה דמשום דחס רחמנא עלייהו איצטריך למיכתב ביום דאי לאו ביום הוה אמינא דמשום חסות דידהו כדי שלא תתעכב כפרתן דאפי' בלילה נמי ליתי א"כ נימא דמשום חסות דידהו שיהא זר כשר בהן ונקל ג"כ בקרבנם שיהא אונן כשר בהן. ופי' הרא"ה ז"ל דלאו זר ממש קאמר דהא כהן כתיב בהו אלא זר כהן קאמר ומשכחת לה בכהן שמחוסר בגדים דחשיב כזר וכדאמרי' בסנהדרין בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם. אי נמי זר דוקא וה"ק יהו הם כשרים לאכול אשמות שלהם וגם אונן כהן למהר כפרתם והיינו חסות דידהו כן פי' ז"ל (דבר יראה ממנו):

הא אדרי' קרא. פירש"י ז"ל הא אהדרי' קרא מביום צוותו למפסיל בהו שמה וכיון שכן אהדרינהו וכלליהו לעשותן כשאר קרבנות. והגאון פי' אע"פ שחס עליו והקל בקרבנו כבר החזירו לטהרת הכהן שנאמר והביא וגו' לטהרתו אל הכהן:

תניא כותי' דר' יוחנן ודלא כר' אחא בר יעקב וכו'. זימנין דאמר תלמודא האי לישנא וזימנין לא אמר אלא תניא כותי' דר' פלוני ותו לא משום דתלמודא הוא דמסדר הברייתא כפום מאי דמיתמרא בבי מדרשא דזימנין לא איתמר בבי מדרשא אלא תניא כותי' דפלוני ותו לא ותלמודא נקט לה הכין וזימנין איתמר בבי מדרשא תניא כותי' דפלוני ודלא כפלוני ותלמודא נקט לה הכין:

דף קלב:

ת"ל בשר. פי' ובתרוייהו כתיב בשר במילה בזמנה ושלא בזמנה ואתרווייהו קיימי':

מאי טעמא דאתיא בק"ו שבת חמורה דוחה. ועד השתא איירי' במילה בזמנה דהיא אתיא בק"ו שדוחה את השבת מה שאין כן מילה שלא בזמנה והדר איירי' לפרושי מתניתא נמי דשלא בזמנה דתדחי צרעת מתלמוד לומר בשר דמסיק בברייתא דקאי אפי' אמילה שלא בזמנה ולא גרסי' איכא דאמרי ה"ק וכו' דכולי חד לישנא הוא וחד לפרושי מילה בזמנה וסיפא שלא בזמנה אלא ה"ג דילמא צרעת חמורה וכו' ת"ל בשר מאי טעמא דאתי עשה ודחי לא תעשה ומאי או אינו דקאמר הדר קאמר אימר דאמרי' דאתי עשה וכו' ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת:

הא דאמרי' דילמא צרעת חמורה שכן דוחה את העבודה, יש מי שפי' דחמורה טומאת צרעת משאר טומאות דהא אם היו רוב קהל טמאין אין העבודה נדחית אלא עושין קרבן צבור בטומאה ואלו היו הכהנים מצורעים נדחית העבודה, וכן כתב הרא"ה ז"ל דאילו רוב ישראל טמאין עושין פסח בטומאה ואם היו הכהנים מצורעין הן נדחין ואינן רשאין לקוץ בהרתן כדאיתא התם ע"כ, אבל רש"י ז"ל לא פי' כן:

בינוני מנא לן. פי' מבן שמונת ימים עד בן י"ג שנה דהוא בר עונשין:

אלא משום גברא הוא דלא חזי. פי' דלא חזי לעבוד בעוד שצרעת עליו, ואקשי' ויקוץ ויעבוד כלומר אם עבודה חמורה היא יקוץ הצרעת שהרי דוחה שבת בעלמא דחמירא וליתי עשה דעבודה שהוא חמור ולידחי עשה ולא תעשה דצרעת אלא לאו ש"מ מדאינו קוצץ בהרתו ואינו עובד דצרעת חמורה. ופרקי' מחוסר טבילה הוא, כלומר לעולם עבודה חמורה והיתה דוחה צרעת כשם שדוחה שבת דחמירא והאי דאינו קוצץ ועובד משום דאכתי לא חזי דמחוסר טבילה הוא ואפי' בעלמא דאמרי' דאתי עשה ולידחי לא תעשה השתא לא דחי' לא תעשה כיון דאי אפשר לקיים העשה כל אותו היום:

נגעים טהורים. כלומר שפוסלין בכהנים לעבוד כדאמרי' בבכורות פרק ז' דתנן הכושי והגיחור וכו' ובעל נגעים טהורין פוסלין באדם וכשרין בבהמה, כלומר פוסלין בכהנין לעבודה ואם חתכו טהורין מיד ואין צריכין טבילה וקים לי' דאפי' בנגעים טהורים איכא לא תעשה בקוצץ דאי לא לימא אין הכי נמי וכמו שפירש"י ז"ל:

אלא א"ר אשי וכו' רב אשי אתי לסיועי לרבא ולפרוקי מאי דאקשי לי' רב ספרא ויקוץ בהרתו ויעבוד דהכא לא אפשר לי' ולאו משום חומרא דצרעת לא קצצי' דלעולם שבת חמורה אלא טעמא דלא קצצי' משום דאפי' בעלמא דאמרי' עשה דחי' לא תעשה כי האי גונא לא דחי דהיכא דחי כגון מילה וצרעת וכו', ולאו דוקא אלא דוגמא נקט דהא צרעת לא מידחא מהאי טעמא דצרעת עשה ולא תעשה הוא וכן סדין בציצית נמי אי מהאי טעמא הוא היכא דאפשר לקיים את שניהם כגון לטלית של צמר ציצית של צמר עבדי' ולא של פשתים והתם במנחות וביבמות מוכח דאפי' באפשר לקיים את שניהם דוחה דנפקא לן מהיקישא דכתיב לא תלבש שעטנז וסמיך לי' גדילים תעשה לך והילכך הכא אינו קוצץ משום דלא מקיים לעבודה כי עקר לצרעת ונמצא דצרעת דדחיא עבודה משום גברא הוא דלא חזי כן פירש הרא"ה ז"ל:

דף קלג.

ר' יהונתן אמר אינו צריך שבת חמורה וכו'. ור' יאשי' סבר דצרעת חמורה שדוחה העבודה דאם איתא דעבודה חמורה מצרעת כיון דחמירא כולי האי דשבת דחיא בנגעים טהורים מיהת הי' לו לקוץ דס"ל לר' יאשי' דלא שייך טעמי' דרב אסי בהא אלא דאפי' בכי האי גונא היתה ראוי' לידחות כיון דחמירא כולי האי דדחיא שבת:

איכא דמתני להא דאביי וכו' מודה ר' שמעון בפסיק רישי' וכו'. כלומר והכא כשמתעסק בסיב שע"ג רגלו וכן במוט שע"ג כתפו אי אפשר שלא יקוץ הבהרת והוה לי' פסיק רישי'. וקשיא לי דאי פסיק רישי' הוא מאי לישנא דאם עברה עברה, ואפשר דה"ק ואפי' עברה הבהרת בכך דאי אפשר שלא תעבור עברה כלומר אין בכך איסור דדבר שאין מתכוין הוא כנ"ל:

ואביי אליבא דר' שמעון וכו'. כלומר אביי דאמר לעיל דלא נצרכא אלא לר' יהודה אבל לר' שמעון בלאו קרא שרי האי בשר מאי עביד לי'. ופי' הרא"ה ז"ל דלליש נא קמא הוא דקא מקשי' דלליש נא בתרא לא קשיא כלל דאיכא למימר דכיון דאינו קוצץ בידו ממש אלא שמתעסק בסיב שברגלו ובמוט שע"ג כתפו בכי הא שרי ר' שמעון אע"פ שמתעסק הוא אצל טהרת הנגע אבל במילה שעושה בידיו ממש אפי' לר' שמעון אסור אי לאו דכתיב בשר:

ואי איכא אחר ליעביד אחר דא"ר שמעון בן לקיש וכו'. פי' הרא"ה ז"ל דלדידן לא קשיא מדריש לקיש דאפשר דהכא שרי רחמנא אפי' באפשר לקיים שניהם כדאשכחן ציצית בכלאים אלא טעמא דקרא הוא דקשיא לן ולומר למה התירה תורה איסור זה שתעשה מילה זו ע"י אבי הבן שמתכוין לקוץ בהרת בנו תיעשה ע"י אחר ונמצא שניהם מתקיימין דלא דמי לציצית בכלאים דהתירה התורה אע"ג דאפשר לקיומי למצות ציצית בלא כלאים דהתם כל ציצית התירה תורה ציצית של כל דבר אבל כאן מילה בחד גונא מתעבדא ע"י אחר כע"י האב ובחד טכסיסא לגמרי. ופריק דליכא אחר דבהא אפי' לר' שמעון נצרכה בשר:

יום טוב אינה דוחה וכו'. כלומר אין מילה דוחה י"ט אלא מילה בזמנה:

בא הכתוב ליתן לו בוקר שני לשריפתו. פירוש דקס"ד השתא די"ט לא תעשה גרידא הוא ושריפת קדשים עשה והי' ראוי לידחות לא תעשה אלא דמשום דאין קבוע להם זמן אמרה תורה שלא ידחו י"ט וממנה אתה דן למילה שלא בזמנה דכיון דאין קבוע לה זמן שלא תדחה י"ט:

ולא עולת חול בי"ט. פירש"י ז"ל ומילה שלא בזמנה נמי כעולת חול בי"ט דמי:

וצריכא דאי אשמעי' גבי מילה וכו'. פירש"י ז"ל וצריכא למימר בתרוייהו דהלכה כר' עקיבא ויפה פי' דלרב יהודה הוא דעבדי' צריכותא ולא מדר' עקיבא ולומר אמאי פליג אדר' אליעזר בכמה דוכתי דהא במס' מנחות פרק שתי הלחם גבי חביתי כהן גדול דמכשיריהן אינן דוחין לר' עקיבא ופליג אדר' אליעזר ולא מצרכי' לה כלל כי הכא דאמרי' וצריכא והוה לן לאיתויי הכא. וליכא לאקשויי אמאי פסק רב יהודה הלכה כר' עקיבא בהא דפסח דהא הלכתא למשיחא היא, משום דאמרי' בסנהדרין פרק ד' מיתות דרוש וקבל שכר:

מתני'

לא התקין מערב שבת כורך על אצבעו ומביא ואפי' מחצר אחרת. פי' הר' יהונתן ז"ל דלפני מילה מיירי דאי לאחר מילה ונאבד מהם אפי' מרשות הרבים שרי בשינוי מיהא כי הא דאמרי' בפירקין דלעיל ואם היתה צריכה לשמן חבירתה מביאה דרך שערה אבל השתא דמיירי לפני מילה דוקא מחצר אבל לא מרשות הרבים דלא עדיף האי חלוק מאיזמל דאסור להביאו מרשות הרבים. אבל הרא"ה ז"ל פי' דלאחר מילה מיירי דאלו לפני מילה אפי' מן החצר אסור לפי שאין מכשירי מילה דוחין שבות אלא שבות דשבות. ואף על פי שלא התקין מבערב אין לו לעכב המילה בכך לפי שאין מעכבין המילה אלא במכשירין שלפני' לפי שמילה זו עכשיו אינה ראוי' ודחוי' היא מאילי' אבל כל

זמן שהיא ראוי' לעשות עושין אותה שאסור לו לשהותה ואחר שנעשית הרי היא סכנה ועושין לה כל צרכי' כפיקוח נפש והיכא דלא אפשר לסמרטוט מחצר אחרת מביא דרך רשות הרבים דהא שבות ומלאכה שוין הן בדבר זה כיון שיש בה פיקוח נפש:

דף קלג:

וחכמים אומרים מפשיטין את כולו פי' ולא היו מוציאין את האימורין לדידהו עד אחר הפשט כולו אף על פי שהי' נוהג כן בתמיד דהכא שאני שא"כ אפי' בטלטול הי' אסור ושלא כפירש"י ז"ל. ומיהו אפ"ה מיקרי שפיר וחשיב פירש כשמגיע לחזה משום דבהכי סגי להו לגמרי לאימורין כן כתב הרא"ה ז"ל:

אבא שאול אומר ואנוהו הוי דומה לו. פי' דדריש לי' בשתי תיבות כגון אני והוא ולומר אעשה עצמי כמותו לדבק בדרכיו:

אלא אמרי נהרדעי רבנן דפליגי עלי' דר' יוסי הוא. פי' דלרבנן כל דהוא חשיב להו פרישה וכיון דמיתוקמא ברייתא כרבנן ראוי להחמיר שלא לחזור על ציצין שאין מעכבין בשפירש, ומסתברא דכל זמן שהוא מתעסק בצרכי מילה כגון חתיכתה ופריעתה ומציצתה לא מקרי פירש דכולהו צורך מילה נינהו אבל אם סילק ידיו אחר מיכן היינו פירש אע"פ שעדיין יש לו ליתן אספלנית וכמון וחלוק דהני צרכי רפואה' נינהו. ואפי' במציצה עצמה יש לעיין דכל שפרע הרי סיים צרכי מילה ודילמא המציצה מיקריא רפואה ולא צורך מילה היא וצ"ע והילכך קי"ל כרבנן דר' יוסי ורבנן דפסח דשרי דוקא בברזי הוא דשרו דליכא אלא איסורא דרבנן ורבנן נמי דשרו גבי חדש אפי' נראה בעליל שניא הא דעדיפא מינה שהרי המצוה היא נעשית לפנינו לגמרי דהא ציצין אלו אינן מעכבין המילה אלא תורת מהול עליו לכל דבריו והרי הוא נראה מהול לגמרי וכיון שנראה מהול אם הניחו אותו כן לאחר זמן אינו צריך לתקנו אע"פ שאפשר שאין אותו דין אלא במסורבל בבשר ולא בציצין של ערלה ממש מ"מ ראוי הוא להחמיר וכן פסק הרי"ף ז"ל:

אתון נמי עבידו אידך פלגא. פי' דכיון דברשות הוא עושה אפי' לא עשה אלא מקצת מצוה פטור וכגון דאתא בין השמשות כלומר שלא מצאו מוהל למול בשבת עד סמוך לחשכה ואמרו לו לא מספקת למול ולעשות פריעה מבעוד יום והוא מל מבעוד יום ולא עשה פריעה עד מוצאי שבת ונמצא שחילל שבת שלא במקום מצוה ושלא ברשות עשה חבורה וענוש כרת דלא מצי למימר אנא עבדי פלגא דמצוה אתון נמי עבידו פלגא דמצוה ומתניתא ה"ק מהלקטין את המילה כלומר יעיין בעצמו שיוכל להלקט ולהשלים כל מצות מילה בשבת ואם לא השלים מבעוד יום אלא משחשיכה ענוש כרת. ולי נראה

בין השמשות דערב שבת וחייב כרת על שפרע בשבת ועשה חבורה שלא במקום מצוה דהוא יום תשיעי ואפי' ר' יהושע דשני תנוקות דלקמן מודה בה הכא לפי שלא ניתן שבת לידחות אצל מילה זו:

בני מנימין אסיא קרעינהו למניהו פי' קרעו בגדיהם על שדרש רבא רפואה זו במחוזא וגילה להם הא רפואה והפסיד מבני מנימין שכר רפואה זו:

דף קלד.

דברים שאין עושין למילה בשבת משום דאפשר בלאו הכין עושין לה בי"ט:

היינו דקתני נותן זה בעצמו וזה בעצמו פירוש דמעיקרא קס"ד דזה בפני עצמו על מקום מכה קאמר ולא בקערה ועכשיו בא להשמיענו דנותן זה בעצמו וזה בעצמו על הקערה קאמר ולא יטרפם בידו אלא אם יתערבו מאליהם יתערבו כיון שאינו עושה בידים דכל שאינו טורפם כמי שזה בפני עצמו וזה בפני עצמו קא חשיב לי' כן פי' הר' יהונתן ז"ל.

וקשיא קצת דהכא משמע דטרוף שרי וליכא איסור שהוא מערבו יפה יפה:

אמר לי' התם לא אפשר הכא אפשר. כתב הרא"ה ז"ל לא אפשר לבשר בלא בישול וכיון דכן בכל דבר מותר שכל צורך אוכל נפש מותר דאין המכבה חמור המבעיר ואפי' הי' אפשר לו מערב יו"ט מותר דכל לאוכל נפש לא שנא אפשר לי' ולא שנא לא אפשר לי' אבל הכא גבי חרדל מיתוק שלו בגחלת אינו עיקר אוכל נפש אלא תיקון ומילתא דאפשר בלאו הכין וכיון שכן דאפשר לו מבערב. ואפשר לו ג"כ בגחלת של מתכת אסור לו בגחלת של עץ ומיהו איסורא דרבנן הוא דאסרי לי' הכי ומשום טעמא דפרישנא ע"כ.

ורש"י ז"ל לא פי' כן:

דילמא מדבקא גרדא מיני'. כלומר ידבק ראש חיתוך הבגד במכה שיוצאין ממנו גרדים שקורין פרימי"ש וכשבא להפשיטו יקרע ראש הגיד:

דף קלד:

מתני'

מרחיצין את הקטן בין לפני מילה וכו' פי' בחמין שהוחמו מערב שבת ואם אינו נרחץ אינו ראוי לימול:

גמרא

והא אמרת רישא וכו' כיצד קתני מרחיצין וכו'. מסתברא דאלפני מילה פליגי דלאחרי' ליכא מאן דפליג דלדברי הכל סכנה היא לו כדלקמן ואפי' בחמין שהוחמו בשבת נמי שרי:

אמר רבא והא מרחיצין קתני. י"מ דמשמע הרחצה ואפי' כדרכה וכן פירש"י ז"ל. וי"מ והא בהדיא קתני מרחיצין בין לפני מילה בין לאחר מילה ולדבריך הא לפני מילה ליכא רחיצה כלל אלא אמר רבא הכי קתני מרחיצין את הקטן וכו' ביום הראשון כדרכו וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד וכו' דמרחיצין דרישא לא קאי אמזלפין דסיפא ומדרהיט ונקיט יום שלישי מכלל דיום שני כיום ראשון ושרי' הרחצה כדרכה ור' אלעזר פליג עליה ואמר דאף ביום שלישי שרי' הרחצה כיום ראשון וכ"ש ביום שני והא דנקט קרא ביום השלישי לא שיום השלישי קשה יותר אלא שכשארכו ימי צערם וכאיבם יותר הי' חלושים ומ"מ שמעת מינה דיום שלישי עדיין הא כואב. וגרסי' בירושלמי בהיותם כואבים כתוב כאן ולא בהיותו כואב בשעה שכל איבריהם כואבים עליהם:

ה"ג תניא כותי' דרבא מרחיצין וכו' וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו, ר' אלעזר בן עזרי' אומר וכו'. ולא גרסי' מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי הכי מוכח סיפא דקתני וכשהן מזלפין אין מזלפין לא בכוס ולא בקערה אלא ביד אתאן לת"ק:

אנא בהדי תרגומא דסבי למה לי. כלומר בפרושא דרב' יהודה ורבה בר אבוה שפירשו מתני' דאסור להרחיץ למה לי לחלוק עליהם:

אי אמרת בשלמא ת"ק מזלפין קאמר. כלומר אבל ביום שלישי אפי' זילוף לא היינו דקאמר ר' אלעזר בן עזריה מרחיצין ביום שלישי כלומר וכ"ש זילוף. אלא אי אמרת ת"ק וכו' ומזלפין ביום שלישי כיון דמודה במקצת רחיצה דיום שלישי דהיינו זילוף הוה לי' למימר אף מרחיצין לגמרי דלישנא דאף משמע דת"ק מודה במקצת רחיצה:

לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי י"מ בחדתי שלא היו מעולם ע"ג מכה שרי דהא לא מסו אבל עתיקי שהיו ע"ג מכה ונטנפו מליחת המכה מסו ואסור ואמר אביי ש"מ האי ניקרא מסי והוא סמרטוטין יבשין וישנים שהן מלוכלכות בטינוף צואה ורעי ורש"י ז"ל לא פי' כן ולא גריס הכין'. והא דקא שרי' כתותין דוקא כרוכין ע"ג מכה במשיחה דאי לא אסור משום משוי כדמשמע בפרק במה טומנין:

תנו רבנן ערלתו ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא ספק דוחה את השבת ולא אנדרוגינוס דוחה את השבת. פי' ולאו למימר דקרא אתא להכין דלא איצטריך רחמנא למעוטי כי האי ספיקא אלא דקרא למעוטי ספק אתא כגון ספק בן שבעה ספק בן שמונה כדלקמן ולדידן ממילא אמעיט אנדרוגינוס משום דמספקא לן:

דף קלה.

אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה. כלומר בשביל חולי אמו מחמת חלב שבדדי' שמצער לה רוב החלב ואיכא סכנה לה:

אהדרי אתליסר מהולאי. פי' והם לא רצו בשבת עבד איהו גופי' ושוויי' כרות שפכה:
תיתי לי' דעברי אדרב. כלומר דפסק כת"ק דאין צריך להטיף ואקשי לי' רב נחמן ועל דשמואל דפסק כר' שמעון בן אלעזר נמי עבר דאלו לר' שמעון דאמר דלב"ה צריך להטיף בחול דוקא ולא בשבת. ומכאן נראה לי ראי' לפסוק הלכה כרבה דהא רב נחמן נמי סבירא לי' דהא דר' שמעון בן אלעזר בחול דוקא ולא בשבת דספק ערלה כבושה היא ודלא כרב יוסף דמוקי לה בשבת כנ"ל. אלא דהא איכא רב אדא דקאי כר' יוסף ומ"מ כרב נחמן קיימא לן:
ה"ג רש"י ז"ל אמר רב יוסף מנא אמינא לה וכו' לאו מכלל דת"ק סבר דברי הכל מחללין ודילמא ת"ק סבר דברי הכל אין מחללין א"כ ר' אלעזר הקפר טעמא דב"ש אתא לאשמועינן דילמא ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה. כלומר דמדאמר ר' אלעזר הקפר דפלוגתייהו דב"ש וב"ה הוא בשבת דלב"ה אין מחללין מכלל דלר' שמעון בן אלעזר דהוא ת"ק דידי' סבר דלא נחלקו בדבר זה דאפי' לב"ה מחללין עליו את השבת דלכולהו ודאי ערלה כבושה היא ואנא דאמרי כותי' ודחי' דילמא ת"ק דהיינו ר' שמעון בן אלעזר סבר דאפי' לב"ש אין מחללין וכ"ש לב"ה דלכולהו ספק ערלה כבושה היא ומשום ספק הוא דמצריכי להטיף בחול ולא בשבת ואתא ר' אליעזר הקפר ופליג עלי' ואמר דלב"ש מיהא מחללין עלי' את השבת דלדידהו ודאי ערלה כבושה היא ולב"ה ספק ערלה כבושה היא ואין מחללין ובהא פליגי ואקשי' לי' רב יוסף א"כ ר' אליעזר הקפר טעמא דב"ש אתא לאשמועינן ודחי לי' רבה דדילמא ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה דהיינו הטפה דלכ"ע בחול צריכא ולאפוקי מת"ק דר' שמעון בן אליעזר דאמר דלב"ה אפי' בחול אינה צריכה הטפה וכיון דאשמעי' ר' אליעזר דינא דהטפה. אגב אורחי' אשמעי' במאי הואי פלוגתייהו. ורב יוסף ס"ל דלת"ק דאמר לב"ש צריך להטיף ולב"ה אין צריך להטיף בין בחול בין בשבת פליגי דלב"ש צריך להטיף בין בחול בין בשבת דלדידהו ודאי ערלה כבושה היא ולב"ה אין צריך אפי' בחול דודאי מהול הוא ואין כאן ספק ערלה כלל ואתא ר' שמעון בן אלעזר ופליג דלכולי עלמא ודאי ערלה כבושה היא ואפי' לב"ה צריך להטיף ומחללין עלי' את השבת והיינו סתם לישנא דצריך ור' אליעזר הקפר פליג את"ק ואר' שמעון בן אלעזר. כנ"ל לפרש לפי גירסת רש"י ז"ל. ור' אדא בר אהבה נמי הכין מפרש לה לברייתא מעיקרא כרב יוסף והיינו דמהלי' לההוא ינוקא דידי' והיינו דאמר תיתי לי דעברי אדרב ולא אמר תיתי לי' דעברי אדשמואל דפסק כר' שמעון בן אלעזר משום דרב אדא ס"ל דלר' שמעון בן אלעזר ודאי ערלה כבושה היא ומחללין עליה את השבת כדפרקי' לעיל, ומיהו מחזי דהדר בי' מדאמר תיתי לי דעברי אדרב כנ"ל.

אמר ר' אסי כל שאמו טמאה לידה. כלומר ישראלית שילדה דרך בית הרחם שיש לה טומאת לידה. אי נמי כותית שנתגיירה קודם שילדה שהיא כישראלית גמורה ויש לה טומאת לידה:

דף קלה:

הא בהא תליא. פי' ולא תידוק אבל לשמונה ודאי לכ"ע מהלי' דלא היא דלמאן דאמר מחללין נימול לשמונה ולית ליה הא דרב אסי ולמאן דאמר אין מחללין נימול הוא לאחד וחדא מהני אמוראי כרב אסי ומיהו הני אמוראי אי בטומאת לידה תליא מילתא או לא כתנאי סבירא להו:

לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית שנימול לשמונה, פי' דולד זה לאו מקנת כסף הוא שהרי כשקנה אמו עדיין לא הי' בעולם ולת"ק כל היכא שנולד בביתו של ישראל נימול הוא לשמונה דימול לכם כל זכר כתיב דומיא דלכם ואע"ג שהטבילה לאחר שילדה דלא היתה טמאה טומאת לידה. ורב חמא אזיל בתר טומאות לידה ולדידי' לא שני לי' בין נתעברה אצלו ללקח שפחה מעוברת דלתרוייהו יליד בית קרינא בהו וכולה מלתא תליא בהטבילה ואחר כך ילדה או בילדה ואחר כך הטבילה:

אמר רבא בשלמא וכו' נימול לשמונה כגון שלקח שפחה מעוברת ואח"כ ילדה. כלומר ילדה לאחר שהטבילה דהיא טמאה טומאת לידה:

מקנת כסף נימול לאחד כגון שלקח שפחה וולדה עמה. ורש"י ז"ל גריס כגון שלקח זה שפחה וזה עובר ולכולהו נוסחאי בשילדה עד שלא הטבילוה לאם. וכללא דמלתא לרב חמא כל שהטבילוה ואח"כ ילדה נימול לשמונה כטעמא דאמרי' לעיל דאמו טמאה לידה ורש"י ז"ל פי' דהא דנקט זה שפחה וזה עובר לרבותא נקט לה דאפי' הטבילה ואח"כ ילדה דלידתו בקדושה משכחת לה דנימול לאחד דכיון דאין לבעל העובר חלק באמה נשתנה זה הולד משאר מקנת כסף שהאם והולד לאדון אחד דאי לא אמאי לא מוקי לה כולה בלוקח שפחה ועוברה עמה וכאן בשהטבילה ואח"כ ילדה וכאן בשילדה ואח"כ הטבילה והראשון נראה נכון.

אמר רב משרשיא בלוקח שפחה ע"מ שלא להטבילה, פי' ונתעברה אצלו הולד נימול לאחד דכיון דשייר בקנינה אינה שלו לגמרי וכיון שהתנה עמה אינו יכול להטבילה בעל כרחה לשם עבדות מה שאין כן בעלמא בלא תנאי דקי"ל אדם מטביל שפחתו לשם עבדות וכיון דשייר בקנינה לא קרי' בי' לכם ואפי' למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי. וכללא דמלתא לת"ק כל שאין האם שלו בשעת לידה אינו נימול לשמונה דלדידי' בלידה תליא מילתא ואין נימול לשמונה אלא כשהלידה ברשותו ולא חשיבא לידה ברשותו

אלא כשאם ברשותו אבל אמו טמאה לידה לא בעי ת"ק כלל. ויש מי שכתב דלמאן דאמר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי בלוקח שפחה לעוברה כיון שאין גופה קנוי לו אינו יכול לכופה להטבילה לשם עבדות ואינו נימול אלא לאחד ואע"פ שלא התנה עמה שלא להטבילה כמי שהתנה דמי. ולמאן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי בעי תנאו שלא להטבילה אבל בלוקח שפחה לעוברה מטבילה על כרחה ולא שייר בקנינה כלום ונימול הוא לשמונה ואפשר דר' ירמי' דמוקי לה בלוקח שפחה לעוברה לאו דוקא אלא ה"ה לכל תשמישי':

תניא רשב"ג אומר כל ששהה שלשים יום באדם וכו'. פי' היכא דכלו לו חדשיו אפי' לא שהה אלא יום א' מודה רשב"ג ודברי הכל דהולד מעליא הוא כדאיתא בהדיא לקמן בשמעתין וכי פליגי בבן שמונה שגמרו סימניו דהיכא דלא גמרו סימניו לאו כלום הוא לדברי הכל. ויש שלש מחלוקות בדבר דת"ק דת"ק דרשב"ג סבר דבן שמונה אפי' גמרו סימניו לאו כלום הוא. ור' יוסי אזיל בתר גמר סימניו ואפי' לא שהה ל' יום. ורשב"ג בעי תרתי גמר סימניו ושהיית ל' יום ובהא רשב"ג לקולא כדאיתא התם בפרק הערל ולאו דוקא נולד לשמונה דה"ה לכל ספק דלא קים לן בי' שכלו לו חדשיו דבעי שהיית ל' יום וכל שלא שהה הוי ספיקא ובהא רשב"ג לחומרא. וקרא דמייתי' מיניה ראי' לרשב"ג מפדיון אדם וקרבן בהמה לאו דוקא דהוו דכותה דאלו פדיון אדם אפי' קים לי' לאב שכלו לו חדשיו אינו חייב לפדותו עד ל' יום וכן נמי בהמה אינה ראוי' לקרבן עד שמונה ימים אלא ה"ק מכלל דאיכא דתלו וקיימי בשהיית ל' יום ולפי' השוה הכתוב מדותיו לשער כולן בשלשים יום דודאי מדינא כיון דקים לי' בהו שכלו לו חדשיו לא איצטריך אלא משום אותן שהן בספק, ומאן דפליג עלי' סבור דבפדיון וקרבן גזרת הכתוב הוא דלא חשיב לגבוה ולד לנדרים ולקרבן עד ל' יום לפדיון ושמונה לקרבן אבל בשאר דיני לא כלומר דמדאיצטריך קרא לגלויי בהני ש"מ דלשאר מילי לא:

דף קלו.

אמר אבייי כתנאי לאכלה וכו'. פי' וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה. ופירש"י ז"ל דהא דרב אדא כתנאי כלומר אבל כולהו סבירא להו כרשב"ג. וזה קשה דא"כ מאי קא מקשי' אדמיפלגי לענין טומאה ליפלגו לענין אכילה והא לכולהו נפל גמור חשיב אלא דפליגי אי שרי למולו ממה נפשך או לא, אלא הא דרשב"ג כתנאי דת"ק סבר בן שמונה שנגמרו סמניו ולא שהה ח' ימים ושחטו תוך ח' ימים אין שחיטתו מטהרתו כרשב"ג, ולא דוקא בן ח' דה"ה כל ספק דלא קים לן בי' דכלו לו חדשיו ובהא רשב"ג

לחומרא כדפרישנא לעיל ור' יוסי בר' יהודה ור' אליעזר בר' שמעון לית להו דרשב"ג אלא כל שגמרו סימניו יצא מכלל נפל:
אלא דכולי עלמא מת הוא. פי' מת הוא לענין אכילה דאסירא לכ"ע:
סברי כטריפה וכו' שחיטתה מטהרתה. כלומר ואע"ג דלא חזיא לאכילה אלמא לא תליא שחיטה לטהרה בהכשר אכילה והכא נמי לא שנא דלא תליא טהרה בהכשר אכילה:
איבעיא להו מי פליגי רבנן עלי' דרשב"ג, ולומר דלדידהו אפי' חי יום א' או שעה אחת ולד מעליא הוי, וכתב הרא"ה ז"ל דהאי דאיבעיא להו משום דמספקא להו בדר' יוסי במאי דאמר ביבמות סימנין מוכיחין עליו שערו וצפרניו אי אמר הכי אע"ג דלא שהה ל' יום או דילמא בדשהה ל' יום דוקא ע"כ:
ועביד להו עיגלא תילתא. מכאן קשה למאן דמפרש די בכולה תלמודין עיגלא תילתא שהוא עגל בן שלש שנים והכא משמע דאפי' לבן ז' ימים קרי עיגלא תילתא אלא הנכון עיגלא תילתא שהוא שלישי לבטן אמו:

דף קלו:

אמר לי' רבינא לרב שרביא וכו'. והלכתא כרבינא דסבר לי' כרשב"ג וכר' יוסי במאי דשוו אהדדי דמשתהי וכר' יוסי דכיון דגמרו סימניו אע"ג דלא שהה ל' יום ומיהו לענין אבלות עבדינן לקולא כרשב"ג וכן פסק הרא"ה ז"ל:
לא לכל אמר ר' יהודה וכו'. פי' דר' יהודה סבר דאנדרוגינוס ברי' בפני עצמה הוא ולהכי ממעיט מזכר ומנקבה אבל ליכא למימר דליהוי ספק ורחמנא ממעטי' מספיקא דלא אפשר מדקיימא לן דלא איצטריך רחמנא למעוטי ספיקא כי האי גונא וכדמשמע במס' חולין וכן כתב הרא"ה ז"ל, ועוד כתב הרב ז"ל דאע"ג דפרישנא טעמי' דר' יהודה מ"מ כיון דרבים פליגי עלי' לא מחללי' שבתא מספיקא:

דף קלז.

מתני'
קטן נימול לשמונה לתשעה וכו' נולד בין השמשות נימול לתשעה. פי' אפי' בחול קאמר דמוטב שנאחר המצוה משנקדימנה שאם נקדימנה ליכא מצוה כלל וכלל:
שני ימים טובים של ראש השנה נימול לשנים עשר, כתב הר' יהונתן ז"ל דה"ה לשני ימים טובים של גליות דשמא י"ט ראשון הוא עיקר ומילה שלא בזמנה אינה דוחה לא את השבת ולא את י"ט או שמא יום שני עיקר, והא דנקט שני ימים טובים של ראש השנה לפי שכשנשנית משנה זו מימות משה רבינו לא היו מסתפקים אלא בראש השנה בלבד לפי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה היו נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש ע"כ:

גמרא
אמר שמואל חלצתו חמה נותנין לו כל ז' . להברותו. פי' שבעה ימים מעת לעת אחר שנתרפא לגמרי מן החולי וכן הלכה, וכתב הר' יהונתן ז"ל דדוקא חולי כל הגוף כגון קדחת בת יומא או שלישית או רביעית אבל כאיב לי' עיני' או א' מאיבריו לבדו ונתרפא אין צריך להמתינו אלא מלין אותו בו ביום ע"כ:

דף קלז:
אמר רבינא וכו' בשר החופה את רוב גובהה פי' אפי' חופה רוב גובהה של עטרה אע"פ שאינו חופה את כולה צריך להסיר אותן ציצין אפי' בשבת ואם לא הסיר חייב חטאת כדאמרי' לעיל ואם בא חבירו והסיר מיפטר ראשון וזכה לעצמו שעשה חצי מצוה:
איכא בינייהו נראה ואינו נראה. פי' לשמואל דאמר ונראה מהול דוקא נראה הא נראה ואינו נראה צריך למולו אבל מתניתא קתני ואינו נראה דוקא אינו נראה הא נראה ואינו נראה אין צריך למולו:
העומדין אומרים כשם שהכנסתו לברית וכו'. מכאן הוכיחו בתוספות דצריכין לעמוד כלם בעוד שמלין את התינוק דהא קאמר העומדים אומרים כשם:
כן תכניסהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים,. פי' מפני שהאב חייב לבנו ללמדו תורה ולהשיאו אשה ולהדריכו בדרך ישרה:
כתוב בחידושי הרא"ה ז"ל המל את הגרים אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה וכתב ז"ל ומברך עובר לעשייתה כמילה דעלמא דישראל ואע"ג דאכתי גברא לא חזי ולהכי אתמר בטבילת גר דלא בריך עד בתר הכי דלא דמי דבטבילה גר גופי' מברך ועד בתר הכי לא חזי אבל במילה אנו מברכין ונצטוינו עלי' שהרי אינה כשרה אלא בישראל. והרי"ף ז"ל לא כתב בהלכות ברכה זו ויש לומדין מדבריו שאין בגרים ברכה זו וליתא שהרי"ף ז"ל לא הוצרך לכתוב ברכה דעל המילה לפי שהיא ברכה ששוה לכל מילה והוא כבר כתבה לגבי ישראל ולא הוצרך לו אלא במה שמחדש בברכת גרים יותר מישראל. ועוד שאם לא תיקנו לגרים אלא ברכה א' דהיינו ברוך אשר קב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית וכו' הא לא אפשר לפי שזו מטבע ארוך הוא ואינה ברכת מצוה אלא כיוצא בה דאשר קדש ידיד מבטן היא זה נוסח פי' הרא"ה ז"ל ועיקר:
סליק פרק ר' אליעזר דמילה

פרק כ - ר' אליעזר דתולין

ר' אליעזר אומר תולין את המשמרת פי' תולין את המצננת בלעז אשטנדר"י דסבר ר' אליעזר דבמשמר ליכא חיובא דלאו כלום קא עביד:

וחכמים אומרים וכו' אבל נותנין לתלוי' בי"ט,, י"מ דסבירי להו דהוו מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מערב י"ט, והרא"ה ז"ל כתב דהוי צורך אוכל נפש ושרי בי"ט כי היכי דשרי' דנהלי' קימחא בי"ט. ונראה שהכל עולה לענין אחד שהרי השימור והריקוד צורך אוכל נפש הוא ואי אפשר לעשותה מערב י"ט אבל תליית המשמרת אפשר לעשותה מערב י"ט ומיהו דוקא לבו ביום ולא לאוצר:

אלא מעתה תלה כוזא בסיכתא הכי נמי דמיחייב כלומר אם איתא דבמשמרת חייב חטאת ומשום אהל תלה כוזא בסיכתא הוה להו לרבנן למיסר לכתחלה מיהת אבל חיוב חטאת אפי' לר' יוסף לא אפשר דלא שייך אהל למה שאינו עשוי אלא לגבה בלבד ולתחתיו איננו ראוי כלל דאין עשוי להגין למה שתחתיו. ופריק אביי דאם תלה לחכמים ליכא חיוב חטאת אלא איסורא דרבנן ומשום אהל עראי אלא דמשום דלא שייך בהא אפי' אהל עראי אסמכוה אעובדין דחול ומשום דרדא דאיסור אהל, ומסתברא דבכל מקום דנקט משום עובדין דחול קיל איסורייהו משבות ודוקא אהל שעשוי כעין דרך קביעות וכמגין למה שתחתיו והיינו פריסת סודר אפלגא דכובא דשרי דלאו דרך קביעות הוא ואינו מגין למה שתחתיו ואע"ג דאיכא אהל טפח לא חשיב כלום והילכך מותר ליתן בגד על פי הכלי לשעתו דלאו דרך קביעות הוא וכן נותן אותו לדעת כיסוי או לדעת שתהא משומרת ומכסה הקדרה בבגד או בכלי וכל כי הני מלי כולהו שרי ואע"ג דהוי טפח זהו תורף פי' הרא"ה ז"ל, ועוד כתב הרא"ה ז"ל ואין לנו אלא מה ששנו חכמים ואין לנו להוסיף עליהם ואין בנו כח לדמות דבר לדבר שהם אסרו בדברים הנראה להם כגון מקיפין שתי חביות לשפות עליהם הקדרה כדאיתא במס' י"ט ע"כ:

דף קלח.

אבל מטה וכו' ואסלא פי' ספסל של ברזל כדתנן האסלא טמאה מדרס וטמא מת פרשה העור טמא מדרס והברזל טמא טמא מת ועל האסלא זו נותנין עור נטוי לישב עלי' והעור נקוב באמצע לעשות בו צרכיו ונותנין גרף תחתיו לקבל הרעי והיינו דקרו לי' התם בריש עירובין עור כסא של בית הכסא:

מתקיף לה רב ששת מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת וכו'. ואע"ג דאשכחן ברודה חלות דבש דר' אליעזר מחייב חטאת ורבנן שרו לכתחלה ואחריני טובא מ"מ כי האי גונא דכולהו מודו בעיקרה של מלאכה דכולהו סברי דבורר חייב לא אשכחן דפליגי

בכולי האי דלמר חשיב בורר גמור ולמר לא חשיב בורר והיינו דמייתי' ראי' מהא דעיר של זהב דכולהו מודו בחיוב הוצאה. כזה כתב הרא"ה ז"ל והוא הנכון:

רבא אומר משום בורר. פי' הרא"ה ז"ל ולהא דמי ולא למרקד משום דהאי בלח ולא ביבש, מדבריו נראה דלגמרי פליגי רבה ור' זירא. אבל רש"י ז"ל פי' דלרבה הה"נ דאי אתרו בי' משום מרקד הויא התראה אבל לר' זירא דוקא משום מרקד ולא משום בורר, ולא ידעתי מי הזקיקו לפרש כן דאדרבה טפי הי' נראה דר' זירא דהוא בתרא דפליג עלי' דמודה לרבה ולימא ר' זירא אמר אף משום מרקד, ומ"מ כדברי הרא"ה ז"ל נראה מדאמר רבה כותי' דידי מסתברא וכן אמר ר' זירא כותי' דידי מסתברא כנ"ל:

ה"ג הרא"ה ז"ל וכן הוא במקצת הספרים תני רמי בר יחזקאל טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור. ופי' ז"ל דדוקא כשיש לה גג טפח והא לאו הכי מותר לגמרי דלאו כלום הוא כדאיתא לקמן דשפועי אהלים לאו כאהלים דמו ולא חשיב אלא כמחיצות עקומות וכוילון דשרי' לקמן בשמעתין:

כרך עלי' חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחלה בשבת. פי' והוא כעין לולאות שעושין בה ונותנין אותו במוטות ופעמים מרחיבין אותה. ונוטין בהן ופעמים מסלקין אותה לצדדין:

אמר לי' אף מטה אסורה מטה מהו. כלומר מי נימא שיהא דין זה בכל מטה ויהו כולן אסורות או לא אמר לי' אף כילה מותרת וכו' ולא קשיא הא דאמר לי' אף מטה אסורה בדקרמנאי דהיא מטה גללניתא ואסור לנטותה משום בנין דשכיח למתקע והא דאמר לי' אף כילה מותרת כדרמי בר יחזקאל כילה אסורה ומטה מותרת בדידן שאם היא זקופה מותר לנטותה ולא שייך בה משום אהל כלל ודכותה בחולין בחותל ובחולדה:

וילון מותר לנטותו ומותר לפרקו. דהא לא הויא אלא חדא מחיצה ולית לה גג. והוא מסך כנגד הפתח ולפעמים נוטין אותה לצד א' והויא לה מחיצה תלוי' במקומה ואוסופי אהל עראי הוא ושפיר דמי:

דף קלח:

אלא שאין בפחות משלשה כו' טפח. שמחיצה זו קרובה לחבירתה וקודם שיהא טפח ממחיצה זו לחבירתה יש מן הגג עד אותו טפח ג' טפחים דליכא למימר בה לבוד אבל אם מחיצה זו רחוקה מחבירתה סמוך לגג שיש סמוך לגג טפח ואין משם לגג' טפחים הרי כאלו יש בגגה טפח דכל פחות משלשה כלבוד דמי:

אבל נחתא מפוריא טפח אסירא. פי' הרא"ה ז"ל משום דכילה מידי דקביע הוא והוה ליה גבה דפוריא כגג דידה כיון דנחית טפח מפוריא ומיתחזיא כמאן דעבידא למה שתחתי':

האי סיאנא שרי. פי' כובע של לבדין שהולכי דרכים מניחין על ראשם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים:

הא דאית ביה טפח. פי' כשמתפשט חוץ לראשו טפח איכא משום אהל :

הא דמיהדק הא דלא מיהדק. פי' הר' בעל הערוך ז"ל הסיאנא כיון שהוא מהודק והוא בגד קשה דמי לאהל אבל גלימי דהוא בגד רך ולא מיהדק דמי לאהל ורש"י ז"ל פי' דלאו משום אהל הוא אלא דילמא נפיל ואתי לאיתויי ארבע אמות ברשות הרבים. ומיהדק דקאמר היינו בראשו:

שלח לי' וכו' אימא לן איזי הנך מילי וכו' גוד בכיסנא. כלומר עור בלולאותיו והוא כעין כילת חתנים וקל הוא לנטותו אלא שיש בגגו טפח:

אמר רבא לא שנו אלא בשני בני אדם. פי' הרא"ה ז"ל דמנתחין שניהם בבת א' זה מכאן וזה מכאן והוה לי' דוגמא דשנים שעשאוה דאשתכח השתא דאין א' מהם עושה אהל וקשיא לי דא"כ מותר לעשות לשני בני אדם בנין דשנים שעשאוה פטורין והא ליתא דכיון דכל א' וא' עביד בנין כשיעור טפח דבהא חשיב בנין מיחייב, והנכון פירש"י ז"ל: **אבל** באדם א' אסור. ופי' ומתניתא דלעיל דאסר גוד מיירי נמי באדם א'.

כירה שנשמטה אחת וכו' מותר לטלטלה. פי' לצורך גופה ולצורך מקומה כשאר כלי דעלמא, שמלאכתו לאיסור משום דאכתי תורת כלי עלי' אבל נשמטה שתי ירכותיה אסור דלאו כלי הוא ולאו בשברי כלי לפי שאדם מייחד לה מקום לפי שעשוי' לתקן: גזרה שמא יתקע. משום דבכירה שכיח:

דף קלט.

מכריז רב האי מאן דבעי למזרע כשותא בכרמא ליזרע. כלומר עם מין אחר דקיימא לן כר' יאשי' וכישותא לא חשיב לי' מין זרע ואין כאן (אלא) שני מיני זרעים:

יהיב לי' פרוטה לתינוק כותי וזרע לי' פי' בכרם ואפי' עם מין אחר דס"ל דשרי לגמרי דאי ס"ל דאסור ע"י תינוק כותי מאי אהני ליה דהא אסור משום מקיים אלא' ודאי שרי אלא דאיהו לא בעי למיעבד בידים כיון דאיכא מאן דמחמיר ואסר ולאפרושי מאיסורא נהוג בי' חומרא. וכיון דמדינא שרי לא חייש למראית העין שהרי אין הרואה מכיר אם מקיים לדעת או שלא לדעת:

דף קלט:

יתעסקו בו עממין. פי' ואפילו הוצאתו לכרמלית אם היה בה קברו דסתמא איתמר ע"י עממין ואע"ג דשרי' לעיל בשבת הוצאתו לכרמלית ע"י ישראל ודוקא ע"י ישראל משום כבודו, איכא למימר דהכא שאני שאי אפשר לעשות הכל ע"י ישראל כגון חפירת קברו

אי נמי אם היה קברו ברשות הרבים אי אפשר ע"י ישראל דלא התירו מלאכה שאינה צריכה לגופה אפי' לר' שמעון כדפרישנא לעיל:

ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי. ואפי' לבן משום דהוי מלתא דמצוה ורש"י ז"ל לא פי' כן. אבל כסבסי בכילה דהיינו לולאות לא חשיבי ובטלי וה"ה לרצועות התלויות באבנט דאע"פ שאינו לבוש בתי שוקים דמותר לצאת בהן דהא לא חשיבי דלתשמיש הבתי שוקים הן עשויות ולצורך האבנט הן ואפי' הן של משי כל שהן לצורך בתי שוקים בטלות הן לגבי האבנט אבל לתלות רצועות יתרות שאינן לצורך בתי שוקים בהא ודאי מסתברא דאסור. וכן דעת הרא"ה ז"ל ומ"מ בטלית שאינה מצוייצת כהלכתה היוצא בה בשבת חייב הא מצוייצת כהלכתה מותר והיוצא בה בלילה אע"ג דלילה לאו זמן ציצית היא מותר דכיון שהיא מצוייצת כהלכתה הוה לי' כמלבוש דומיא דתפילין דמותר לצאת בהן בשבת דרך הנחתן אי לאו משום דילמא מיצטריך לבית הכסא ואתי לאיתויינהו דרך ר"ה או דילמא מיפסקא לי' רצועה כדאיתא בפרק במה אשה יוצאה אבל לציציות ליכא למיחש דילמא מפסקי דהא מצותן דרך קביעות, וכן דעת הרמב"ם ז"ל שהוא ז"ל סבור שאין הציציות גמורות משוי אלא מנויי הבגד הן שאם הן משוי אפי' בו ביום אסור לצאת בהן לפי שאין מצות עשה שאין בה כרת דוחה שבת, אבל ראיתי כתוב שאין כן דעת הרז"ה ז"ל וגם הרא"ה ז"ל אינו סובר כן אלא אסור לצאת בטלית מצוייצת בליל שבת ואני לא ראיתי כן בחדושיו שלא כתב מכל זה כלום:

מערים ושותה מן החדש. ויש מקשין ומאי קושיא דהא מ"מ שותה הוא מן החדש אבל אי שרית לי' להטיל שכר ע"מ לשתות ואינו שותה הוה מקשה שפיר ודכותה הכא דשרי' לתלות לרמונים ואע"פ שלא תלה רמונים. וי"מ דה"ק הכא לא שרי' לתלות רמונים לבסוף ולא אמרי' הוכיח סופו על תחלתו כי הכא דכל שהוא שותה מן החדש אמרי' דהוכיח סופו דלדעת יו"ט עשאו מתחלה:

ומנח בברזא דדנא ואמר אנא לאצנועי קא מכוינא כלומר והוה לי' למיסר משום דמתקן לכתחלה ואע"ג דלקמן שרי' ליתן שפופרת ביו"ט לתוך החבית ולא אסרי' משום מתקן שאני התם דכיון שהיא בולטת חוץ לחבית לא מיחזי סתימה מעליא ואינו נראה כמתקן אבל גרגיר זה שסותם הנקב יפה ואינו בולט לחוץ אסור משום דמיחזי כלי ונראה כמתקן ואלו הי' עושה בעץ כי האי גוונא חייב חטאת כדאמרינן בהבונה שכן קרש שנפל בה דרנא מטיף לתוכו אבר וסתמו כן פי' הר' יהונתן ז"ל וצ"ע. עוד כתב הרא"ה ז"ל דברא דתומא דאסיר משום דמשוי לי' דופן ומיהו מדאורייתא שרי כיון דהוו אוכלין דלא שייכי לשוויי דופן ולאו אורחייהו בהכי:

. מתני'
נותנין מים ע"ג שמרים וכו'. פי' שכן דרכן ליתן מים בחבית שנשארו בו השמרים לבדו ולא נשאר בחבית אלא קצת יין עכור והמים קולטין ריח היין וגם שנתערבו בהן אותן מעט יין שנשאר בו וחזרו המים להיותן טעמן כיין ומוציאין אותן ושותין מהן וקמ"ל דלאו דרך בורר הוא כלל כן פי' הר' יהונתן ז"ל. ולא כמו שפרש"י ז"ל דמיירי במשמרת:
ומסננין את היין בסודרין פירש"י ז"ל מפני הקמחין שהן אותו קכ"ש בלעז והן לבנות שנעשות מעיפוש היין. מדבריו נראה לי דמיירי ביין צלול וכדאמר זעירי בגמ' והא דקתני בסודרין ה"ה במשמרת כי הא דזעירי אלא מתני' רבותא אשמעי' דאפי' בסודרין שרי ולא חיישינן לסחיטה דכיון שהן מסויינין לכך בטלין הן למלאכה זו ולא קפיד עלייהו כי הא דריש פרק במה טומנין גבי חזיוה להההוא גברא דפרס דסתודר אפומא דכוזא וכו' ואקשי' מאי שנא מפרונקא ופרקי' התם קפיד הכא לא קפיד. ודכותה בסודרין דעבידי למלאכה זו לא קפיד עלייהו. ומיהו אי סחיט חייב משום מפרק מדרבנן:
ונותנין ביצה במסננת של חרדל. פירש"י ז"ל שנותנין הביצה במסננת שיש בה חרדל כדי שיהא החלמון מתערב עם החרדל למראה וקמ"ל שאין בו משום בורר אחר שכולו אוכל. וקשיא לי וליתסר משום חרדל. יש מרבותי נ"ר שפירשו דמיירי בשהניח החרדל במסננת מבערב ומאיליו מצטנן בשבת וכההיא דאמרי' בפ"ק פותקין מים לגנה ערב שבת עם חשיכה ומתמלא והולכת כל היום כולו. והר' יהונתן ז"ל פי' דלאו בחרדל קא מצנן אלא במסננת שמצננין בה חרדל ועושין כן כדי שיהא החלבון נופל דרך נקבים וישאר החלמון למעלה בלי שום פסולת וכותתין החלמון וטורפין אותו ונותנין לתוך קדרה של בשר שקורין בלעז יוש"ל ואיצטריכי' לפרושי דביו"ט מיירי דאי לא למאי קא בעי לי' דהא אסור לבשולי בשבת וקמ"ל דלא מיקרי בורר כיון דהחלבון נמי ראוי הוא לאותה אכילה אלא שהעשירים אינן קפדין על החלבון כיון שהמאכל יותר יפה בשאין בה אלא חלמון לבד:
ועושין אומלין בשבת. מפרש בגמ' שהוא עשוי מדבש ופלפלין שנותנין לתוך היין ומיהו נראה שלא יטרפם בכף א' כדרך שהוא עושה בחול אלא מנער הכוס יפה והוא מתערב ואם רוצה לטורפו יפה טורפו מערב שבת כדרך שאמרו בגמרא בחרדל. אי נמי מצי למטרף דסגי בשינוי מיהא בנתינת דבש ופלפלין תחלה בכוס ואחר כך נותן היין עליהם ולא דמי לחרדל דאסור לטרוף כדרכו משום דחרדל הדבש והחרדל כולם דברים עבים ומיחזי כגיבול אבל הכא באנומלין הכל דבר רך הרבה דמעט ישתנה מתחלתו ולא מיחזי כגיבול ור' יהודה לא בא לחלוק אלא לפרש דמשני' בין שבת ליו"ט ולחולו של

מועד דבשבת לא עבדי' אלא בכוס בכל פעם שרוצה לשתות ולא בפעם א' לשיעור שתי כוסות ביו"ט בלגין כלומר שלא ישאר ממנו לצורך מוצאי יו"ט. ר' צדוק אומר הכל לפי האורחין. כלומר דבמועד אפי' טובא כיון דאית לי' אורחין:

גמ'

טורד אדם חבית יינה ושמרי' ונותן לתוך המשמרת פי' דס"ל דכיון דמשתתי הכי ע"י הדחק אין כאן בורר ומתני' דאסר לשמר ס"ל לרשב"ג דמיירי בשמרים בלחוד דלא משתרי כלל ואפי' ע"י הדחק ותרגומא זעירי דבין הגתות שנו דמשתתי הכי להדיא ובהא בלחוד הוא דשרי:

ובלבד שלא יגביהנה מקרקעיתו של כלי טפח. פי' דבגובה טפח נראה כאהל. וכתב הר' אהרן הלוי ז"ל דבסודרין ליכא משום אהל לפי שמעמידין אותן משופין ואין בגגן טפח וכיון דכן אע"ג דקביעי דמונחין ע"ג יתדות שרי עכ"ל:

אר"פ לא ניהדק איניש ציבתא אפומא דכוזתא. פי' בערב שבת וידיק ממנו בשבת:

דף קמ.

ולא יטרוף אלא מערב שבת. כלומר לא יטרוף בכף שמערב ומכה אותו בכח כדרך שעושה בחול אלא מערב שבת אבל בשבת לא אלא ממחה אותו שהוא אישטינפיר"ד בלעז והוא מותר בין ביד בין בכלי:

דעבדי לבי מסותא. לבית המרחץ:

מתני'

אין שורין וכו'. בגמרא מפרש למאי בעי לי' אין כוברין את התבן בכברה. פי' כדי שיפול הדק שהוא בא מזקן השבולת העליון דרך הנקבים וישאר למעלה התבן שהוא מקנה השבולת דמיחזי כבורר:

גמרא

ליוקרא דליבא. כלומר לכאב, הלב ואע"ג דלשתיי' קא בעי לי' וכל האוכלין אוכל אדם לרפואה התם הוא דלא מינכר אבל שרייתו במים פושרין ניכר לכל דמשום רפואה קא עביד וגזרה משום שחיקת סממנין.

אי לא שתי בשבת מסתכן, וא"ת למה לי שורה בצונן ומניחה בחמה בפושרין גופייהו לישתרי כיון דמסתכן, וי"ל דאין הכי נמי אבל כיון דסגי לי' בחמה לא שרי פושרין דכמה דאפשר לשנויי משנינן, ומיהו טעמא משום דמסתכן הוא הא אינו מסתכן לא שרי' שרייי' אע"ג דבשריי' גופה ליכא אלא איסורא דרבנן דשלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ואע"ג דהתם בכתובות פרק אע"פ גבי גונח יונק חלב כדרכו שרי' איסורא דרבנן אפי'

ליכא סכנה משום צערא גרידא, י"מ דהא יהיב טעמא התם משום דהוי מפרק כלאחר יד, ולדידי קשיא דמ"מ במפרק כלאחר יד איסורא דרבנן מיהא איכא, וי"מ דמסתכן דהכא לאו דוקא אלא מצטער מחמת חליו כי הך דהתם ותרווייהו בחולה שאין בו סכנה:

ותיבעי לי' למר סודרא פי' שהוא סודר הראש שנושאו מגולה ואדם קפיד בליבונו יותר, ומ"מ לענין הלכתא בין סודר בין כיתונא כולהו שרו דלרכוכי קא מכוין והכי מוכח הא דאמרינן הכא ותפשוט לי' למר מסודרא אלמא משמע דחד דינא אית להו מדלא מתמהי' ומאי שנא מסודרא, וכן דעת הרי"ף ז"ל ואין כן דעת רש"י ז"ל אלא דסודרא אסור:

דף קמ:

קניא מינה אסור כלומר כשנוטל החלוק מן הקנה שתלוי' בו לנגבה ראוי לשלוף אותה מן הקנה אבל לא הקנה ממנה דהא לא חזי לטלטול:

אמר רב האי תליא דבשרא שרי לטלטולי. פירש"י ז"ל בשר מליח התלוי ליבשו שרי לטלטולי דהא נאכל באומצא אבל כווריי אסורין לטלטל שהרי אינן נאכלין חיין. והגאון ז"ל פי' העץ שתולין בו הבשר מותר לטלטלו דעדיין ראוי לתלות בו דבר אחר. אבל העץ שתולין בו דגים לא לפי שהדגים ריחן רע וקשה ושוב אין ראוי לתלות בו דבר אחר ומוקצה מחמת מיאוס הוא ואסור. וכתב הרא"ה ז"ל דמיירי בדלא הוו עלי' כווריי כל בין השמשות ורב סבר כר' יהודה במוקצה מחמת מיאוס כדאיתא לעיל ולית הלכתא כותי' ואי אתיא לה בדאיכא כווריי עלי' כל בין השמשות אתיא לה שפיר דהואי בסיס לדבר האסור דדג תפל לא חזי למידי כדאיתא לעיל:

נקט מרגניתא בחדא ידא וכוורא בחדא ידא וכו'. כלומר פעם א' כשבא רב חסדא לביתו תפש בידו א' מרגלית ובידו אחרת פחם והראה לבנותיו המרגלית לאלתר והפחם לא הראה להן והיו סבורות שהוא דבר חשוב הרבה ומצטערות לראותו וכשנצטערו הרבה הראה להן להודיען שדבר הצנוע אדם מחבבו יותר והוא רמז להן המרגלית לשדים והפחם לאותו מקום ושיהו צנועות שלא להראותן לשום אדם ושלא יזדקקו מיד לבעליהן עד שיתרבה תאותן ויצטערו עליהן וכמו שפירש"י ז"ל:

מתני' לא כי האי תנא. כלומר מתני' דקתני אבל נותן בתוך הכברה דלא כי האי תנא דתניא ר' אליעזר בן יעקב וכו', וליתא לדר' אליעזר בן יעקב אלא כסתם מתני' נקיטינן וכן כתב הרא"ה ז"ל:

מתני'

גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי. י"מ שור של פטם והוא מעונג ואיסטנים וקשה לו הזבל שבאשפה מותר לפנות כל הזבל לגמרי. ואם אינו שור של

פטם אלא שאר בהמות של מרעה שאינן מעונגות ואינן איסטניסות כשור של פטם אין צריך לפנותו לגמרי אלא מסלקן לצדדין ודיו, וי"מ דבתבן שבאבוס עסקינן דמותר לפנות כל האבוס בפני שור של פטם כדי שלא יתערב צרורות ועפרורית שיש בתבן הנשאר בשעורים ובתבן שהוא נותן בו עכשיו אבל לשור של מרעה די שיסלק אותו לצידי האבוס ולא יזרוק לחוץ וכן פי' הר' יהונתן ז"ל. אבל רש"י ז"ל לא פי' מפני הרעי שהוא שור של מרעה אלא רעי דוקא ואשור של פטם קאי ולומר דמסלקין תבן שלפניו לצדדין כדי שלא ידרסנו ברעי, והראשון נראה עיקר:

אבל באבוס של קרקע דברי הכל אסור. פירש דגזרי' דילמא אתי לאשוויי גומות לדעת לצורך האבוס:

מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלי'. פי' דתורא אית לי' ריר ומאיס לי' לחמרא מה שנשאר לפרה ולא אכיל לי' דאטרוחי באוכלא בכדי כלומר למאן דלא אכיל לי' או למי שאין מזונותן עליו אסור כדאיתא לעיל וחמיר מטלטולו שלא לצרך, וה"ה דאסור לשאר בהמות שאינן מטילות רירין, וכתב הר' יהונתן ז"ל אבל בגמלים לסוסים ופרדים לא קפדי' וכן מפרה למפרה שרי דהא כי הדדי נינהו ע"כ:

דף קמא.

מתני'

הקש שעל גבי המטה וכו' מכבש של בעלי בתים מתירין וכו' ושל כובסין לא יגע בהן. פי' לפי שמהודק הרבה ואפילו להתירו אסור דחשיב כסתירה ואפילו ברפוי גזרי' אטו מהודק יפה, ור' יהודה פליג בהא דלא גזר ואמר אם הי' מותר מערב שבת כלומר רפוי מתיר את כולו ושומטן:

גמרא

ממטה למעלה אסור. כלומר שהתחתון שהוא העוקץ נתון למעלה וראש העליון שהוא עב נתון למטה אסור לפי שהגומא קצרה מלמעלה וכשהוא נוטלו משם מתרחבת הגומא למעלה מפני ראש שיש לצאת משם ומזיז העפר ומטלטלו, ואע"פ שאין מטלטלו בידו ממש אלא ע"י דבר אחר אסור דס"ל דטלטול מן הצד שמי' טלטול ואע"פ שהי' הגומא רחבה בראשה בתחלה כשהטמין שם הפוגלא מ"מ אח"כ נסתם כשכסהו בעפר, ולפי שלא תטעה בפירושא דהאי מימרא בעי' שיהו העלין מגולין:

האי מאן דסחי במיא לנגיב נפשי' כו' דילמא אתי לאיתויי ד' אמות וכו'. כלומר אותן שטובלין בנהר ונכנסין באמצעיתו שהוא עמוק ומגיעין המים עד צוארו ורוצה לעלות משם לא יצא מן הנהר מיד אלא יתעכב בשפת הנהר סמוך ליבשה כאמה שאין המים

מגיעין אליו עד הארכובה, אי נמי בשפת הנהר ממש כדי שיתנגבו המים שבראשו וצוארו ושבגופו ולא יוליכם ביבשה שהוא כרמלית ד' אמות לפי שאסור להוליך מים שעליו ד' אמות שלמות בכרמלית מדרבנן, ואף על גב דאפילו בלא ניגוב אפשר שלא יוליכם ארבעה אמות בבת א' שהרי אפשר לו לעמוד לסוף שתים מכל מקום החמירו עליו שמא ישכח לעמוד והצריכוהו לעמוד בשפת הנהר עד שיתייבשו המים שעל בשרו, ואקשי' אי הכי כי קא נחית נמי קא דחי מיא כלומר אי הכי שאתה מחמיר עליו כך הי' לך להחמיר עליו ג"כ בכניסתו לנהר שיכנס בנחת כדי שלא יזרקו ניצוצות המים חוץ לארבע אמות מחמת כחו, ופרקי' אפילו כי זריק לית לא איסורא כלל דכחו בכרמלית לא גזרו:

האי בנין חקלאה הוא. פירוש בנין של שדה ואינו של בתים דבנין של בתים הוא בטרכסיד ואפי' במתכוין ליכא אלא איסורא דרבנן וכשאינו מתכוין כי הכא מותר לגמרי:

ואין מקנחו בקרקע דילמא אתי לאשוויי גומות, פי' הרא"ה ז"ל לדעת שדרך המקנח רגלו להחליק פני הקרקע כדי לקנח רגלו יפה:

רב פפא אמר א' זה וא' זה מותר. פי' ה"ר יהונתן ז"ל לפי שאין מתכוין לא לבנין ולא לאשוויי גומות ודבר שאין מתכוין מותר כר' שמעון ופסיק רישי' נמי לא הוי דהא לא ניחא לי' עכ"ל, וכתב הרא"ה ז"ל ובתרי' דרבא איפליגו ולאו בהדי' וכיון דכן מסתברא כרב פפא דבשל סופרים הלך אחר המיקל וכן דעת רב סבא ז"ל עכ"ל, וכן דעת הרשב"א ז"ל:

טיט שע"ג בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ. פי' רש"י ז"ל משום דמיחזי כמלבן והרא"ה ז"ל פי' דאסור משום עובדין דחול:

דף קמא:

דתני ר' חייא אין מגררין לא מנעל חדש ולא וכו'. פי' אין מגררין לפי שקופלו מצד הבשר והוי ממחק ולא יסוך את רגלו שמן והוא בתוך המנעל, מפני שהטיפין נופלין מידו על המנעל והמנעל נהנה ממנו ונמצא מעבדו:

ומתענל ע"ג הטבלא ואינו חושש. פי' לפי שמעט הוא נשאר על הגוף ואין יכול העור להתעבד ממנו כדמפרש ואזיל רב חסדא שאין בה כל כך שיעור אלא כדי לצחצח העור ולא לעבדו ועכ"ז שאינו מתכוון שאם הי' מתכוון גזרינן צחצוח אטו עיבוד. ופי' הרז"ה ז"ל דהא דרב חסדא אתיא אליבא דר' יהודה אבל לר' שמעון אפי' שיעור לעבדו שרי משום דבר שאינו מתכוון, אבל הראב"ד ז"ל כתב דהכא מתוך שהעור מתעבד בידים

אפי' לר' שמעון אסור אבל שיעור לצחצחו שרי' דאפי' במתכוון לצחצחו ליכא איסורא דאורייתא:

ולא תצא אשה במנעל מרופט דחיישי' דילמא מחייכי עלה ומשלפא ואתיא לאיתויי בר"ה ולא אמרי' לא משלפא כדי שלא תשאר יחפה בדרך שהרי יש לה בתי שוקים טובים כדרך רוב הנשים ואינה חוששת:

ר' אליעזר מטהר. פי' לפי שעדיין לאו מנעל הוא ואינו נגמר שעדיין מחוסר הוצאה מן האמום:

ההיא ר' יהודה משום דר' אליעזר הוא. כלומר לא בעי ר' יהודה רפוי משום אמום דודאי אמום מותר לטלטלו אי לאו משום מנעל, והא דקא בעי רפוי משום מנעל הוא דכל שהוא רפוי לר' אליעזר חשיב לי' כלי שנגמר ומיטמא ושומטין אותו מע"ג האמום ואיהו לא מטהר אלא כשהוא מהודק באמום דהוא מחוסר הוצאה ואינו נגמר, אבל לחכמים בין רפוי בין אינו רפוי שרי לפי שהאמום ניטל בין לצורך גופו בין לצורך מקומו, אבל אביי ס"ל דהא דר' יהודה לאו דר' אליעזר הוא אלא נקט רפוי משום אמום שאסור לטלטלו לצורך מקומו:

סליק פרק תולין

פרק כא - נוטל

אמר רבא וכו' חייב משום כיס. פי' דחשיב כמאן דנקיט לי' הוא בידי' לכיס:

רבא כר' נתן ס"ל וכו'. פי' הרא"ה ז"ל דבר יראה ממנו דכיון דמארי' דשמעתא דאדם חי נושא את עצמו ר' נתן היא תלי לה בדר' נתן אבל ה"ה דלרבנן נמי אתיא דהא מודו רבנן באדם דהא רבא גופי' הוא דאמר לה הכי בפרק המצניע:

תינוק מת וכו' וליחייב משום תינוק. פי' אבל משום כיס לא דכיון דהניחו קודם שמת בין לאחר שמת אגב מרריה מבטל לי' לכיס לגבי' וכמו שפרש"י ז"ל:

דף קמב.

אי הכי מאי איריא אבן אפי' דינר נמי. פי' הרמב"ן ז"ל אי אמרת בשלמא דמאן דנקט תינוק ואבן או כיס בידו לא חשיב כמאן דנקיט לי' איהו ניחא דשרו אבן דלא חשיב ודינר דחשיב אסרו לפי שהאב נותן דעתו על הדינר לשומרו והוי כמאן דנקט לי' איהו מה שאין כן בכיס דשרי דאע"ג דחשיב כיון שהוא תלוי בצואר התינוק ואינו עשוי ליפול לא יהיב דעתו כ"כ לשומרו ואין הכיס צריך לאביו אלא אי אמרת דלעולם חשיב מאי דנקט תינוק כמאן דנקט לי' איהו אלא דמשום געגועין קא שרו במתני' לטלטלו בחצר

א"כ אפי' דינר נמי אלמה אמר רבא וכו'. דינר אי נפל אתי לטלטלו, דמימר אמר מה לי דשרו טלטול תינוק ודינר בידו ומה לי דשרו דינר בידו ממש והילכך דינר דאי נפל מתוך חשיבותי' אתי לאיתוי' אם הוא בר"ה או אם הוא בחצר אתי לטלטולי בחצר ולאצנועי' ואע"ג דטלטול בחצר לא מיתסר אלא מדרבנן מ"מ כיון שהוא מטלטל ממש בידים העמידו דבריהם אפי' במקום געגועין כיון דלית בי' סכנת נפש גמורה אבל כי נקט אבן תינוק אע"ג דחשיב כמאן דנקיט לי' איהו ואיכא איסורא דרבנן מ"מ קיל איסורייהו כיון דלא נקיט בידיו ממש ולא העמידו טלטול כי האי במקום צערא וכן נראה מפרש"י ז"ל. ולהאי פירושא כל היכא שאינו מטלטל התינוק שרי לאוחזו בידו ואפי' בדינר בידו:

אלמה אמר רבא וכו'. כלומר את"ל דינר נמי שרי משום געגועין א"כ למה אמר רבא וכו' וכן פרש"י ז"ל בברכות:

המוציא אדם וכליו עליו וכו' פטור. פי' פטור על הכל על האדם דחי נושא את עצמו ועל המלבושים נמי פטור שהרי הם בטלים לנגדו הא אם הוציאן כמות שהן כלומר שהי' העליון אוחזן שלא כדרך מלבוש חייב הנושא אותן שהוא התחתון דכיון דנקיט לי' עליון כמאן דאפקי' תחתון דמי ומיחייב והיינו כרבא:

ואמאי תהוי כלכלה בסיס לדבר האסור. פירש הראב"ד ז"ל דאפשר דאפי' בשוכח אסרוה מדין בסיס לפי שהכלכלה עשוי' לקבל מה שנותנין לתוכה ותשמישה היא בכך והילכך בטלה היא למה שבתוכה:

מלאה פירות. ואין הפירות נעשין בסיס לאבן ואפי' במניח עליהן לפי שאין דרך פירות להיות בסיס לאבן אלא האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי וכן בתרומה טמאה דבסמוך:

וניקטינהו ביד. פי' ילקטם אח"כ ויחזירם לקופה, ופי' הר' יהונתן ז"ל דדוקא בשצריך לו לכולהו פירות שרו למטרח ולהחזיר לכלכלה הא לאו הכי אסיר למטרח בהו כדתניא בפרק חבית נתפזרו לו פירות בחצרו לוקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול והרא"ה ז"ל פי' דאפי' בשאין צריך לכל הפירות שרו ומיירי בבית שהוא מקום יפה דלית בי' צרורות והתם אסרי' בחצר ומשום צרורות:

ולנערינהו ניעורי. פי' דלא שרי' בסיס לדבר האיסור ולדבר המותר בדאפשר לאשתמושי , בהיתר ולמנער האסור:

בכלכלה פחותה עסקי' דאבן עצמה נעשית דופן לכלכלה. פי' ולאו דמיהדקא ממש בכלכלה דאי מיהדקא אפי' בלא פירות שרי דהוה בטילה לגבי כלכלה כדאמרי' גבי אבן שבקרויה ליהדקה שוי' דופן לקירוי' אלא הכא שעומדת בפני הפחת רפוי' שלא יצאו

הפירות משם וכי ליכא פירות לא חזיא כלל אבל כי איכא פירות חשיבא ככלי משום דמגינה בפניהם:

מטלטלין תרומה טהורה עם הטמאה ועם החולין כלומר או עם החולין דאגב החולין ניטלת הטמא', וכתב ה"ר יהונתן ז"ל דהאי דלא מטמאה טמא' לטהורה מיירי שהטמא' הויא שלישי ואין שלישי עושה רביעי בתרומה. וקשיא לי דא"כ לימא פסולה ואפשר דכיון דעדיין מטמאה היא בקדשים מיקרא טמאה, ועוד פי' ז"ל דאי נמי כגון שלא הוכשרה הטהורה במים. אבל לפי' התוספות שפי' דמיירי שהטמאה בקופה א' והטהורה בקופה שניי' ושתי הקופות בתוך קופה גדולה, לא קשיא מידי דהא איכא כלי שאינו מיטמא מן הטמאה:

דף קמב:

והא מיפלג פליגי וכו' ר' יהודה אומר וכו' אבל לכ"ע לא נתבטלה סאה של תרומה לגבי מאה של חולין כשאר איסורין שבתורה שאין מכירין האיסור, משום גזל כהן דאי שרית לי' בלא העלאה אתי לערב בידים:

דר' יהודה עדיפא מר' שמעון. דלר' יהודה שרי אפי' להעלותה ור' שמעון לא שרי להעלותה אלא לתת עיניו בצד זה ולאכול מצד אחר אבל תרווייהו סבירא להו סאה תרומה שנפלה למאה חולין דבתיקונן הן עומדין ואין צריכין תיקון אלא סילוק סאה א' מהן במקום התרומה ודי לו והילכר לר' יהודה כיון דבלא העלאה נותן עינו בצד זה ומתחיל ואוכל מצד אחר אין תיקון בהעלאתו ולפי' שרי לי' להעלותו בשבת מתני'.

האבן שעל פי החבית וכו', היתה של עור נותן עליה מים עד שתכלה. פירש"י ז"ל אבל כיבוס ממש לא דהואיל וסתם כרים וכסתות של עור רכים הם שייך בהו כיבוס ומיהו בעור שרייתו לא זהו כיבוסו והכי איתא בזבחים פרק דם חטאת. א"נ יש לפרש דגזרי' כבוס דעור אטו כבוס בגדים אבל שרי' אטו כבוס לא גזרי':

גמרא

מאן תנא דכל היכא דאיכא היתירא ואיסורא וכו'. פי' דתנא דמתני' קא שרי להגביל כל החבית מבין שאר החביות ולהניחה למקום רחוק שהוא טורח בהיתר ולא קא שרי לטלטל האבן בידים לפי שאינו דבר ראוי ולא טרחי' באיסורא והי' בדין שיטלטלנה בידים דומיא דפסולת שבאוכלין שנוטל הפסולת ומניח האוכל אלא ודאי מתני' דלא קא שרי חשיב לי' כפסולת מרובה על האוכל דנוטל אוכל ומניח פסולת דהוה לי' פסולת כעיקר וכמאן דהוי בעיני' בלחוד דאסור בטלטול ואפי' היכא דכי טרח בהיתירא נפיש טרחי' כדמפרש ואזיל. ומני הא רשב"ג היא וכו' וב"ה אומר בורר כדרכו בחיקו

ובתמחוי. כלומר בורר פסולות ומניח אוכל אם ירצה ואפי' פסולת מרובה על האוכל ואתא רשב"ג ופליג אמאן דתני ב"ה הכין ואמר דב"ה מודו לב"ש דהיכא דפסולת מרובה על האוכל דבורר אוכל ואוכל ואפי' טרחא דאוכל נפיש כגון שהאוכל דק והפסולת גסה. ואקשי' ואכתי מתני' היכי הוי פסולת מרובה על האוכל דהא מתני' אוכל מרובה על הפסולת הוא וא"כ הוי ליה למישרי לטלטל אבן בידים כי הכא וא"כ מתני' ליכא לאוקומה כרשב"ג ופרקי' כיון דהכא נמי דאי בעי למשקל לא משתקיל לי' יין עד דשקיל לי' (לאבן) כפסולת מרובה על האוכל דמי וכתב הרא"ה ז"ל דאפשר דאתינן הכא למימר דאפי' ביו"ט נמי הכי דינא דמטה על צדה והאבן נופלת משום דחשבי' לה כפסולת מרובה על האוכל דהא היכא דאוכל מרובה ביו"ט ודאי מותר ליטול הפסולת ואע"ג דנוטל פסולת חשיב בורר גמור מותר ביו"ט כיון דלא הוי אלא לצורך שעה דלא עביד בקנון ובכברה אבל בשבת ודאי כל שנוטל פסולת מתוך אוכל אסור לעולם וכדכתיבנא לעיל בפרק כלל גדול עכ"ל. כלומר דכיון דמייתי הא דקטנית דמיירי ביו"ט דאלו בשבת אפי' אוכל מרובה על הפסולת אסור גבי הא דחבית מכלל דביו"ט נמי מטה על צדה:

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו וכו' אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו. כלומר אם הוא צריך לאותו מקום שהכר שם נוטל את הכר לגמרי עם המעות ומניחו במקום אחר שאם ינער שם את הכר המעות נופלות שם ועדיין לא יוכל להשתמש באותו מקום:

רב אשי אמר אפי' שוכח נמי לא ולא אמרו ככר וכו' ולא דמי למתני' דקתני מנער את הכר שמטלטל המעות וגם מסלק הטבלא ומנערה ואע"פ שהניח שם הקליפין והעצמות בשבת דהתם תופס בהיתר ומטלטלו כדי לנער האיסור משם אבל הכא להניח היתר על האיסור כדי שיתפוס באיסור ויטלטלנו ולא ינער האיסור משם זה ודאי אסור וכן פי' הרא"ה ז"ל. וא"ת הכא שרי' בשוכח לנער הכר והמעות נופלות ואלו בפרק כירה אמר רב יהודה מטה שלא ייחדה למעות יש עלי' מעות אסור לטלטלה וההיא סתמא קאמר ואפי' בשוכח פי' הראב"ד ז"ל דשאני מטה דמתוך שהיא עשוי' להניח עלי' מעות אפי' בלא ייחוד בטלה היא אצל המעות ואפי' בשוכח נעשית בסיס להם בעוד שהמעות עלי', ודבריו צריכין ראי', והרא"ה ז"ל תירץ דהתם לא נחית להכי כלל אלא למימר דיש עלי' מעות בלחוד הוא דאסור ולאפוקי מרישא דמטה שייחדה למעות דאסורה דיש עלי' מעות לאו מידי דשוי דאי במניח אסור לגמרי ואי בשוכח אסור לטלטלן ועודן עליו לצורך גופו לא הותר אלא לנערן:

אמר רב יוסף כמה חריפא שמעתא דדרדקי. אימר דאמור רבנן בשוכח. פרש"י ז"ל סבורין הן שהן חריפין אימר דאמור רבנן בארנקי ודיסקיא מניח עלי' ככר או תינוק בשוכח ובמקום התורפה ומשום הפסד ממון ע"כ, וא"כ לא הוה לי' לאביי ורבא לטלטולי כפא אכיפי וסכינא אבר יונה. וכתב הרא"ה ז"ל דאע"ג דסבירא לן כרב אשי דאפי' בשוכח נמי לא רב יוסף לרוחא דמלתא מקשי דאפי' מאן דשרי דוקא בשוכח, ונראה לי דלפום מאי דמדמה רב יוסף הא דאביי ורבא להא דארנקי ודיסקיא דכולהו מיירי בחד אנפא דכי היכי דהא דארנקי ודיסקיא מניח ההיתר על האיסור והוא נוטל בגוף האיסור כך הא דאביי ורבא שמניח הכפא והסכינא על הכיפי ועל הבר יונה ונוטלין גוף האיסור דאי ההיתר למטה ודאי שרי כי הא דאמרי' בסמוך דרבא שהי' זורק גרעיני תמרה בספל של מים ומטלטל להו וכמו שפי' הרשב"א ז"ל:

אמר אביי אנא אי לאו דאדם חשוב אנא וכו' אמר רבא וכו' סכינא אבר יונה למה לי הא חזי לאומצא. פי' ולהכי סגי להו דמחמרי בכפא וסכינא הא לאו הכי אפי' בסכינא וכפא אסור כרב אשי:

דף קמג.

אשה לא תכנס לבית העצים ליטול מהן אוד. פי' דס"ל דכל דבר שהוא מיוחד לתשמיש אחד כגון עצים שאינן עומדין אלא להסקה מקצה להו מדעתו לתשמיש אחר והילכך לא תטול ואפי' למלאכת היתר ולאביי לא קשיא מידי דכיפי אי לא דחזו למזגא עלייהו לא חזו מידי ואפי' לר' שמעון אסור:

מתניתין

ב"ש אומרים מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין. פי' כשהן ראויין לבהמה ואף על גב דהשתא חשיבי כנולד וכן פי' ה"ר יהונתן ז"ל:

ושער של אפונין ושל עדשים מפני שהוא מאכל בהמה כלומר הקליפה העליונה שנראין כזבובין בקערה אע"ג דלאו מאכל אדם ונולד נינהו אפ"ה מותר לטלטלן שהרי הן מאכל לבהמה ואליבא דר' שמעון דלית לי' נולד דאי אליבא דר' יהודה אסור כיון דמאתמול לאו לבהמה קאי אלא לאדם אגב העדשים והפולין:

ספוג וכו' בין כך ובין כך ניטל בשבת. כלומר בין שיש לו בית אחיזה של עור בין אין לו אם הוא יבש ונגוב ניטל בשבת דתורת כלי עליו שהרי ראוי לקנח בו כל מידי דמאיס על בשרו ומותר דלא גזרי' נגוב אטו שאינו נגוב:

גמרא

מסייע לי' לר' יוחנן דא"ר יוחנן פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד פי' ולהכי איצטריכא לי' למתני' למיתני דאע"פ שאין בהן כזית ולא חזו לאדם אפי' הכי ניטלין הואל והן ראויין לבהמה ולתרנגולין שאם הי' אסור לאבדן ביד הוה במשמע דתורת אוכלין לאדם הן ופשיטא דמותר לטלטלן כשאר אוכלין הראויין לאדם ומאי קמ"ל:

הני גרעינן דתמרי ארמיתא שרי לטלטולינהו פי' התמרים הרעים שנשאר קצת מן האוכל בגרעינין ומחמת אותו אוכל אינן עומדין להסקה אלא להאכיל לבהמתם שרי לטלטולינהו, אבל דפרסיאתא שלא נשאר מן האוכל כלל בגרעינין אסור דודאי להסקה קיימי ואפי' לר' שמעון אסור בשבת כיון דלא חזו להסקה ואע"פ שהוא צריך להם לדבר של היתר כגון לינתנן לפני בהמתו אפ"ה אסור כיון שעיקרן ויסודן להסקה קיימי מידי דהוה אצרורות שבחצר דלא מטלטלי' להו לכסויי מנא. ולעיל נמי בפרק כל הכלים אמרי' שאין סומכין את הקדרה בבקעת בשבת ואע"פ שסומכין אותה בי"ט וההיא אפי' ר' שמעון מודה בה אבל בי"ט קא שרי ר' שמעון דפרסיאתא ואפי' למשדינהו קמי חיוותא דכיון דחזו להסקה אע"ג דמשני להו למלאכה אחרת שרי לר' שמעון ואסור לר' יהודה כדדרש רבא אשה לא תכנס לבית העצים ליטול מהן אוד בי"ט דההוא ר' יהודה היא אבל לר' שמעון שרי וכן ודאי נראה במס' י"ט דאמרי' הני סופלי לחיותי היכי שדי' אמר לי' הואיל וחזיין להסקה ואמרינן תינח בי"ט בשבת מאי איכא למימר דמטלטלין להו אגב ריפתא, דמשמע בהדיא דבי"ט הוא דמטלטלי' להו ולא בשבת וההיא לר' שמעון אתיא דאי לר' יהודה להסקה נמי לא חזו, ובתמרים שאכלן בשבת עסקינן דשרי להניחן בהנחה ראשונה כשמוציאן מפיו באיזה דבר שירצה דאלו אכלן מערב שבת לא אפשר לן למיתן להו עלי' דרפתא אשתכח דאליבא דר' שמעון בי"ט מטלטלין להו ולא' בשבת, ומ"מ לענין הלכה קי"ל כר' עקיבא דאמר אפי' נפש בהמה במשמע ושרי לטלטולי מאכל בהמה בי"ט וכן בשבת:

סליק פרק נוטל אדם

פרק כב - חבית שנשברה

דף קמג:

תנא לא יספוג ביין ולא יטפיח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. פי' אטפיח בשמן קאי שהוא מעשה חול שנותן ידו בשמן או בדבש שהוא עב ודבק ביד ומקנחה בכלי שהוא רוצה ליתנם שם ואע"ג דליכא משום סחיטה אסרו רבנן והחמירו שלא יעשה כדרך חול אפי' בביתו משום גזרת רשות הרבים דטלטול צורך הוצאה הוא כי

היכי דאסרו כלי מחמה לצל מהאי טעמא ומהאי טעמ' נמי אסרו להציל בכלי' הרבה יותר מג' סעודות שמא לא יספיקו לו כלים שבביתו ואתי לאיתויי דרך ר"ה כדאיתא בפרק כל כתבי הקדש:

נתפזרו לו פירות בחצרו מלקט על יד על יד ואוכל וכו'. פי' במקום עפר וצרורות אסור ללקטן וליתנן לתוך הסל משום דמיחזי כבורר דמדין בורר אתי' עלה ואפי' בפירות גסין ולהכי קתני שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אבל לאכול מותר:

ורב אמר חלוק הי' ר' יהודה אפי' בזיתים וענבים וכו'. פי' דכי היכי דלר' יהודה בשאר פירות אם הכניסן לאוכלין היוצא מהן מותר ה"נ בזתים וענבים:

עולא אמר חלוק הי' רבי יהודה בזיתים וענבים. נר' פירושא הא דקתני ר' יהודה אם הכניסן לאוכלין היוצא מהן מותר ואם למשקין היוצא מהן אסור דוקא בזיתי' וענבים קאמר אבל בשאר פירות אפי' הכניסן למשקין היוצא מהן מותר והלכה כמותו בזיתים וענבים אבל לא בשאר פירות דכל היכא שהכניסן למשקין ליכא לאיפלוגי בין שאר פירות לזיתים וענבים וליכא לפרושי חלוק הי' ר' יהודה בזיתים וענבים אבל בשאר פירות מודו לי' רבנן דא"כ מאי והלכה כמותו בזיתי' וענבים דהא בשאר פירות נמי לא פליגי רבנן ור' יהודה כנ"ל:

ורבי יוחנן אמר הלכה כר' יהודה בשאר פירות ואין הלכה כמותו בזיתים וענבים.. פי' ור' יוחנן ס"ל כרב דלר' יהודה בכולהו פירות אם הכניסן למשקין היוצא מהן אסור:

אמר לי' לכי תשכח פי' כשתעיין בענין תמצא במה הם חולקין:

אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא בתותין ורמונין פליגי פי' אבל בשאר פירות שאינן תותין ורמונין מותר לסחוט אפילו לכתחלה לכ"ע כיון דלאו בני סחיטה, נינהו כדאיתא בסמוך:

דף קמד.

לא לרצון בסתמא וכ' קשיא לי אכתי נידוק ונימא דוקא סתמא בזיתים וענבים משום דבני סחיטה נינהו הא תותין ורמונים דלאו בני סחיטה נינהו לא דאי לא ליתי תותים ורמונים וכ"ש זיתים וענבים. וי"ל דה"ה תותים ורמונים דסתם כמפרש. והא דלא תני תותים ורמונים משום סיפא לאשמעי' דאפי' בזיתים וענבים כל היכא דאמר לא ניחא לי באותן משקין דשרי אע"ג דאפי' הכניסן לאוכלין אסור כנ"ל:

רבנן דמודו לי' לר' יהודה בשאר פירות מנא לן פי' ואע"ג דקתני בסיפא דברייתא דלעיל גבי תותים ורמונים דבין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור ליכא למידק מינה דוקא תותים ורמונים הא בשאר פירות שרי דדילמא ה"ה בשאר פירות דאסרי והא דלא

נקטי למלתייהו בשאר פירות דילמא לאשמועי' כותי' דר' יהודה דאפי' בתותים ורמונים דאיכא מאן דסחיט להו דאפי' הכי אם הכניסן לאוכלין קא שרי ר' יהודה ואלו נקטי שאר פירות הוה אמינא דדוקא בתותים ורמונים קא אסר ר' יהודה אפי' הכניסן לאוכלין. והיינו דקאמר רב נחמן בר יצחק מסתברא בתותים ורמונים פליגי משום דמברייתא לא מיפרשא בהדיא וכמו שפרש"י ז"ל:

דף קמד:

דילמא ר' יהודה היא. פי' והשתא דלא קס"ד טעמא דסוחטין לכתחלה מיירי בשהכניסן למשקין ומשום הכי קא אסר ברמוני' דאי בשהכניסן לאוכלין האמר ר' יהודה דשרי ברמוני':

פוסלין את המקוה בשינוי מראה. פי' ולא בג' לוגין לבדן אלא עד שיהו רבים כ"כ שיש בהן כח לשנות מראה המקוה וס"ל לרב חסדא דלא פסלי אלא במקוה חסר כדאמרי' בג' לוגין מים שאובין דלא פסלי אלא במקוה חסר אבל במקוה שלם לא פסלי אלא דגריעי ממים שאובין דמים שאובין פסלי בג' לוגין לבדן ומי תרדין לא פסלי אלא בשינוי מראה ולעולם במקוה חסר אבל במקוה שלם לא. ואתא רב פפא למימר דלעולם לא מהני מחשבתו לשוויי משקה. כלומר כמשקה מים אלא אע"פ שאינו משקה חשוב פוסל את המקוה בשינוי מראה ואפי' במקוה שלם דהכל תלוי בשינוי מראה. כן פי' ה"ר יהונתן ז"ל:

מאן תנא דמוחל משקה הוא וכו'. פי' וס"ל כרב חסדא דמשקה הוא דפוסל את המקוה ולא דבר אחר:

איכא בינייהו דאתי בתר איצצא. פי' דהיינו המחל האמצעי והאי מחל הוא הא דתנן נפל לתוכו יין וחומץ ומחל ושינה מראה פסול דלרב יעקב הוי משקה וכ"ש האחרון וכולן טמאין ופוסלין את המקוה בשינוי מראה חוץ מן הראשון לפי שאינו רוצה בקיומו. ולר' שמעון מחל האמצעי לאו משקה. הוא וכ"ש הראשון וכולן טהורין ואינן פוסלין את המקוה בשינוי מראה חוץ, מן האחרון שהוא משקה ופוסל את המקוה וטמא לפי שרוצה בקיומו לפי שיש בו צחצוחי שמן:

רבא אמר משום דהוה דבר וכו'. פי' לעולם אפי' ר' שמעון היא ואפי' במחל היוצא בתחלה' דלכולי עלמא לאו משקה הוא מיהו אפי' הכי מתני' דתנן נפל לתוכו יין וחומץ ומחל במחל היוצא בתחל מיירי דפסול מקוה והכשרו אינו תלוי במשקה אלא בדבר שעושין הימנו מקוה לכתחלה ושאין עושין הימנו מקוה לכתחלה ובמחל זה כיון שאין עושין הימנו מקוה לכתחלה פוסל את המקוה בשינוי מראה. כנ"ל:

אמר רב יהודה אמר שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה פי' קדרה שיש בה אוכל ולפי' הוה ליה משקה הבא לאוכל וכאוכל דמו. וכתב בספר המצות להר"ם מקוצי דלאו חתיכות גדולות של אוכלין אלא פירורין קטנים שהמשקה נבלע בתוכן. ועוד כתב בשם רת"ם ז"ל דבוסר אפי' בתוך אוכלין אסור משום דהוה לי' כבורר אוכל מתוך הפסולת שהרי מה שנשאר מן הבוסר אינו נאכל:

דף קמה.

כבשים שסחטן וכו'. פי' ירק כבוש ביין או בחומץ אמר רב לגופן וכו' ושלקות כיון שנתבשלו לקדרה אפי' למימיהם לאו משקה הוא אלא אוכל.

דף קמה:

התם הוא דמעיקרא אוכל ולבסוף אוכל. פי' ובהא הוא דקא שרי ר' אליעזר כיון דליכא איסורא דאורייתא ומשום בורר ליכא דאפילו סחיט להו בידים לא נפיק דבש מיני' לגמרי קמ"ל דאפי' גבי ענבים קא שרי דכיון שריסקן מבעוד יום כל מה דאתי ממילא לא גזר דילמא סחיט לכתחל' למהר הוצאת המשקין או הדבש וחכמים גזרו חלות דבש אטו זיתים וענבים:

מתני'

כל שבא בחמין מלפני השבת. י"מ דאפי' לא נתבשל כל צרכו מבעוד יום אלא כמאכל בן דרוסאי או יותר סגי. וזה קשה דהא מצטמק ויפה לו אסור לשהותו ע"ג כירה וכ"ש לשרותו בחמין. והנכון שנתבשל כל צרכו מבעוד יום ושורה אותו בחמין בשבת להיות נימוח:

וכל שלא בא בחמין וכו' מדיחין אותו בחמין. י"מ אפי' בכלי ראשון דבהדחה דלא הויא אלא פורתא אינו מתבשל אבל בשרי' דהוי שעה או יותר אי אפשר דלא יתבשל כמאכל בן דרוסאי כיון שהוא בכלי ראשון ואם שרה חייב חטאת אע"פ שלא נגמר בישולו. וי"מ דהדחה שהתירו היינו שרי' דבכלי שני דאי בכלי ראשון לא דהא קי"ל דעירוי דכלי ראשון ככלי ראשון, וליתא דלא איתמר אלא בתבלין וכיוצא בהן שהן קלים להתבשל מעירוי דכלי ראשון אבל בשר מליח יבש אין נוח להתבשל בעירוי דכלי ראשון:

דף קמו.

מתני'

שובר אדם את החבית כו' פי' והוה לי' חבית כקליפי אגוזים ורמונים:

גמרא

או דילמא לעין יפה קא מכוון. כלומר להרחיב מוצא היין בנקב גדול להראות לפני האורחין ששמח הוא בהן:

לפיתחא קא מכוין. פי' שאינו רוצה להסיר מגופתה מלמעלה כדי שלא יפול בה עפר וצרורות ביין ולכך הוא נוקב אותה מצדה:

מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף וכו' פי' אע"פ שהי' היין יוצא מאיליו דרך הברזא שיש בה או דרך פיה אפ"ה שרי לה להתיז ראשה משום דלעין יפה קא מכוון. והא דתניא לעיל גבי חותלות מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ואוקימנא לה כר' נחמי' דס"ל דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו על כרחין אית לן למימר דהפקעה דקאמר הכא בכלי הוא דאי לא אפי' ר' נחמי' מודה דומיא דמתיר:

מתני'

אין נוקבין נקב במגופה של חבית. פי' שכן דרכן לעשות נקב במגופה הדבוקה בפי החבית ומטין אותה ויוצא משם היין ואסור משום דכמתקן פתחא הוא:

מעשה בא וכו' ואמר חוששני לו מחטאת. פי' רבי יהונתן ז"ל דלכך אמר חוששני לפי שהיא תולדה דממחק. ויותר נכון מה שפרש"י ז"ל דאיכא למיחש בדביקת השעוה שמא מירח ועל השמא אמר חוששני לו מחטאת:

אבל מן הצד. פי' בצדה של מגופה הוה לי' כנוקב בחבית ממש והיינו דקתני לא יקבנה מצדה דמשמע דאפי' חכמים מודו בה דבשלמא בחודה של מגופה קא שרו רבנן משום דלא חשיב נקב דמגופה גופה בטלה היא לגבי החבית:

תנו רבנן אין נוקבין נקב חדש בשבת. פי' דמתקן כלי ואיכא משום בונה וכדתנן הבונה כל שהוא:

שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח. פי' ונקב זה עשוי הוא להוציא ולא להכניס משם:

ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה. פי' לאו דוקא אלא אפי' מגופה נמי שרי ליטלה אע"פ שדבוקה בסיד או בטיט ואע"ג דלא שרי' שום נקב שעשוי להכניס ולהוציא הכא שרי דטעמא דנוקבין נקב ישן משום דמבטל לי' ולא חשיבא סתימא והיינו דמפלגי' בין עשוי לשמור לעשוי לחזק דלחזק אסור משום דחשיבא סתימה ומבטל לי' והוה לי' כנוקב לכתחלה ופי' גאון ז"ל לשמור להוציא היין מן השמרים אבל' אם הי' נקב בחבית וסתמו שלא יהא שותת היינו לחזק ואסור, אבל רש"י ז"ל לא פי' כן:

דף קמו:

בית סתום יש לו ד' אמות וכו' פי' והיינו כרבא דלא פקע שם פתח מיני' אלא בסתימא מעליא דהא הכא כל שלא פרץ פצימיו שקיל ד' אמות לפרוק משאו אע"פ שהוא סתום: **דחתיכא** ולא מיתקנא. פי' שלא ניתנה עדיין לעולם בנקב לידע אם למדתו הי', מאן דאסר סבר גזרי' דילמא אתי לתקן אותה למדת הנקב:

נפלה מחזירין אותה בשבת. פי' אפי' נפלה בחול מחזירין אותה בשבת:

גזרה שמא יקטום. פי' שמא יקטום מן העלה לתקנו שלא ימצאנו כמדתו והוי כמתקן כלי, אבל ליכא לפרושי שמא יקטום מן המחובר דהא גזרה רחוקה היא ולא חיישי', ועוד דלא שייך לישנא דקטימה בדבר המחובר:

איכא ביניהו דקטים ומונח. דלמ"ד משום מרזב אסור ולמ"ד שמא יקטום שרי דהא מתוקן הוא מאתמול:

בי סדיא רב אסר וכו'. ואע"ג דלגבי הוצאה הוה להו למימר אלא משום רב ושמואל דאיירי בכולהו דלעיל אייתו נמי האי:

ליגזור דילמא אתו לאטמוני ברמץ קמ"ל, וא"ת והא אסרי בפרק כירה להטמין סילון של צונן בתוך אמה של חמין ואפי' בערב שבת גזרה שמא יטמון ברמץ, וי"ל דלא דמי דהתם לגמרי הן מתערבין זה עם זה ועוד שהוא נותן שם צונן לחממן, אבל הכא כל א' וא' עומד בפני עצמו ואינו מתחמם אלא שאינו מתקרר. כן פי' ה"ר יונתן ז"ל, וזה תימא דהא במתני' קתני ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו, ועוד דהתם סילון של צונן קאמר דאלמא משמע דאינן מתערבין זה עם זה וצ"ע לי, ואולי הוא גורס גירסא אחרת במתני' ולא נתגלה לי גרסתו:

מי שנשרו כליו בדרך מהלך בהן, פי' ולא מצרכי' ליה לפושטן ואינו חושש שמא יחשדוהו שכיבסן בשבת. הגיע לחצר החיצונה פושטן מיד דהא מקום המשתמר הוא:

אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים וכו'. הרי"ף ז"ל פסק הלכתא כרב דהא קאי כר' אלעזר ור' שמעון ואע"ג דסתם מתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם הכא הלכה כר' אלעזר ור' שמעון דהא אקשי' אליבא דרב בפ"ק דע"ז ופרקי' אליביה וש"מ דהכין הלכתא וכמו שכתב ז"ל בהלכות. ויש מי שפסק דלית הלכתא כרב וההיא דע"ז שיטה אחרת יש בה, והכין איתא בירושלמי דגרסי' התם כולהון פליגן אדרב ולית להון קיום, והילכך הלכה כסתם מתני' דשוטחן כנגד החמה אבל לא כנגד העם:

דף קמז.

המנער טליתו בשבת חייב חטאת י"מ אם נדבק בו טינוף ומנערו חייב משום מכבס ואסיקנא בחדתי ואוכמי דטינוף מועט מקלקל מראיתן, וי"מ שמנערו להסיר הקסמין שעליו וכדרך החייטין שמנערין להסיר הקסמין אחר תפירתן וחייב משום מכה בפטיש שהוא גמר מלאכת החייטין:

והוא דקפיד עליהן. כלומר אפי' חדתי ואוכמי לא מיתסר אלא אם כן קפיד עלייהו שלא ללובשם עד שינערם:

חזא דאיכא טלא עילוי'. פי' הר' יהונתן ז"ל דבר מיאוס ורש"י ז"ל פי' טל ממש ואיכא משום מכבס:

הוה קא מיחסם למיתבה ניהלי' כלומר הי' מתיירא וכמוהו חזיא דהוה קא מיחסם:

אמר לפניו ר' יהושע וכו' בזו לא חייב ר' מאיר חטאת. נראה לי פירושא דבלשון תימה קאמר לי' וכי בזו לא חייב ר' מאיר חטאת הא ודאי מחייב הוא ר' מאיר חטאת דלאו דרך מלבוש הוא אלא דרך משוי ואמר לו ר' עד כאן דקדק ר' מאיר לחייב בדבר הנראה שהוא מותר והודה בענין ושלשל טליתו:

הרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא. פי' הרי"ף ז"ל דמי מערה היינו חמי טברי' וחמי טברי' מותר לכתחלה ומי מערה לא לפי שהיא מקורה ונפיש הבלא ואתי לידי זיעה, וי"מ דמי מערה היינו חמין שהוחמו ע"י אדם מע"ש ואסרו אטו חמין שהוחמו בשבת:

דף קמז:

סיפא רבותא קמ"ל דאפי' הני דנפיש בהו מיא פי' ואיכא למגזר דילמא קפיד עלה ואתי למסחטה אפ"ה לא גזרינן דכיון דרבים נינהו מדכרי אהדדי דאסור לסחוט ולא סחיט:

עד שהיינו מגיעין אצל המעיין וכו' ופירש"י ז"ל דמסתמא אחר שנסתפג ר' שמעון הי' מביאה ר' דלא היה מניחה על המעיין במקום הפקר:

הא דאמרי' צבניתא וא"ר יוחנן צריך לקשר שני ראשי' למטה. פי' בתוספות שהוא בגד דק ואם הרוח מנשב בו משליכו לארץ ומשום הכי צריך לקשר דלמא נפיל ואתי לאיתויי אבל סדור שאינו דק ליכא למיחש ורש"י ז"ל שפי' שהוא סודר לא מיחוור וכטעמא דאמרן אבל הנכון מה שפי' הראב"ד ז"ל שהיא בלורי נשים דעד השתא איירינן בהא וה"ק כשהאלייריו יוליכו הסביניתא דהיינו הבלורי להסתפג בהן הנשים צריך לקשר שני ראשי' משום דכל מאן דמייתי לאחריני אחמירו ביה רבנן מדמייתי לגרמי', והא דאמר ר' יוחנן גופי' האלייריו מביאין בלורי נשים לבי בני דמשמע אפי' בלא קישור שני ראשי' מיירי בדמייתי לגרמי':

כל ימיה של דיומסת עשרים ואחד יום סמוך לעצרת שהמים מתחממין הרבה באותו זמן ומתרפאין, וקא מיבעיא להו עצרת להאי גיסא, בתחלה כלומר הני עשרים ואחד יום הוו אחר עצרת ונמצא עצרת הוי ראשון לעשרים ואחד יום, או דילמא הוו קודם עצרת ונמצא עצרת הוי בסוף ומשלים לעשרים ואחד יום. ובעי' למפשטה מדשמואל דעצרת הוי בסוף ודחי' לה ולא איפשיטא:

אין יורדין לקורדמא משום פיקה. פי' הרי"ף ז"ל שהטיט של אותו נהר הוא דבק הרבה ואם רוחץ בו שמא יטבע בטיט ויצטרך לאחרים להעלותו ואיכא טירחא יתירא. (אי נמי משום עובדין דחול, אולא מתגרדין דלעיל דסמוך ליה קאי דהוי טעמא משום עובדין דחול כנ"ל). והנכון מה שפרש"י ז"ל דאותו טיט הוא דק מאד ונשמט אדם בתוכו ואיכא למיחש שמא יפול בו ויטנפו בגדיו ואתי לידי סחיטה, וה"ר יהונתן ז"ל פי' דאפי' בחול אסור דכיון שהוא דק ומדביק לא יוכל לעלות אלא בצער ואיכא סכנה למי שהוא תש כח ורך הלבב:

ואין עושין אפיקטויזין. פי' הרב בעל הערוך ז"ל אפיק טוי זין, כלומר הוציא הרבה מזון, וטוי כמו טפי:

לא שנו אלא בסם. פי' דכשהוא מקיא בסם דמי לרפואה וגזרי' משום שחיקת סממנין:

דף קמח.

ה"ג קש"י ז"ל ולא שמיעא לן ולא בדינא גרבתיך. בתמיה כלומר יפה עשיתי כשלקחתי בבגדך ומשכחיך שאלו לא באת לא למדנו דבר זה, ואית ספרי דגרסי אמר ליה לאו בדינא גברתיך:

לא יטרפם בצונן להשתטף על מקום שניכר דלרפואה קא עביד אבל רוחץ בנהר כדרכו דמימר אמרי' דלהצאת עצמו קא מכוון ואם נתרפא נתרפא.

היכא דלא איתמר וכו'. כלומר דלא איתמר דמתני' לאו דוקא בהדיא מחמת קושיא לא דחי' מתני' משום הא דשמואל:

סליק פרק חבית שנשברה

פרק כג - שואל

ובלבד שלא יאמר הלויני. פי' ואם אמר הלויני גוערין בו דלשון הלואה משמע לזמן מרובה ודילמא אתי למכתב וכמו שפרש"י ז"ל. ואע"ג דלשון הלואה שייך במידי דלא הדר בעין וקאי להוצאה כגון מעות ויין ושמן וככרות אפי' הכי אצרכוה רבנן לומר

השאילני ואג"ג דלשון השאלה שייך במידי דהדר בעין ולא ניתן להוצאה וכטעמא דאמרן:

דף קמח:

גמ'

לא ליתב אפומא דלחיא ומיגנדר ומתיא להו. כן היא גירסת הספרים ואינה נכונה דאי מיגנדר ומתיאן להו הא קא עבדן איסורא דאורייתא ומאי האי דאמרי' וה"מ בדרבנן אבל בדאורייתא לא. ורש"י ז"ל לא גריס ליה, ובמס' י"ט פרק משילין הארכתי יותר בס"ד:

בשבת הוא דאסור. פי' לומר אשה לחבירתה הלויני ככרות אבל בחול שפיר דמי אע"ג דלשון הלואה לזמן מרובה ולא חיישי' שמא יוקרו הככרות בתוך זמן זה לימא מתני' דלא כהלל דתנן וכו':

לא ניתנה ליתבע דאי ניתנה ליתבע אתי למכתב פי' אבל השתא דלא ניתנה ליתבע מייאש נפשי' מיני' ולא אתי למכתב דכמתנה חשיבא ליה:

ואתי לאימנועי משמחת י"ט. שזה לא ירצה להשאילו דמסתפי שמא לא ירצה שואל לפורעו מעצמו:

לא בעינא דאיקום בדינא ודיינא. אינו רוצה המלוה להאמין ביד הלוה בלא המשכון שמא יכפור בו ויצטרך להביא ראיה ולבא לב"ד ולברור דיין להוציא מידו ושמא אין בידו ראיה ויפסיד:

השוחט את הפרה וחילקה ללוקחים כדרך שעושין הקצבים שלנו והיא בר"ה שמתחלת שנה שמינית והיא מוצאי שביעית, אם הי' חדש מעובר כלומר שבאו העדים כיום מן המנחה ולמעלה שנוהגין היום קודש ולמחר קדש מתקנת ריב"ז ואע"ג דנוהגין קדושה ביום ל' חול הוא והוא משנה שעברה ונמצא דחדש אלול מעובר דעיקר קדושת י"ט ביום ל"א הוא למנות לחדשים ולמועדים וכיון שכן נמצא הלואה זו שעשו ביום ראשון של ראש השנה שהיתה בסוף שביעית ושביעית משמטת בסופה, ואם חילקה ביום שני של ראש השנה אינו משמט דהא מוצאי שביעית היא ומדקאמר ואם הי' חדש מעובר משמט יש ראי' לפרש"י ז"ל דהשאלה אין לה זמן אלא כל אימת דבעי מצי תבע דאי יש לה זמן אמאי משמט דהא לא קרי' בי' לא יגוש כדאמרי' פ"ק דמס' מכות המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו משום דלא קרינן בי' לא יגוש:

מכלל דרישא אי יהיב ליה לא שקיל. כלומר אי יהיב ליה לוה לא שקיל מלוה והא אין שביעית משמטת אלא שאין מכריחו מלוה ללוה לפורעו אבל אם חפץ לוה לפורעו ושלא ישמיט רשות הוא ביד המלוה לקבל מן הלוה:

מתני'
ואת פרפרותיו מפיו. כלומר כך וכך קערות וככרות אני צריך להם:

דף קמט.

גמרא
שמא יקרא בשטרי הדיוטות פירוש דאסור נקרות בשטרי הדיוטות לפי שאין בהם תועלת וצורך י"ט ואינם ראויים לטלטל. אי נמי אסור שמא יכתוב תשובה לשואל ממנו דבר:
אין רואין במראה בשבת, פי' ואפי' קבועה, והוא במראה של מתכת דאדם עשוי להשיר בה נימין ולא אמרי' אדהכי והכי שיתלשנה יזכור שהוא שבת וימנע מלגזוז שערו משום דלא מידכר כלל בהאי פורתא כדרבא דאמר גבי נר דאפי' גבוה עשרה בתים אסור בו דחיישי' שמא יטה ולא אמרי' אדהכי שיעלה לנר להטות מידכר ולא אתי לאטויי, ור' מתיר דלית לו' דרבא דמתוך שהיא קבועה אדהכי שיתלשנה להשיר בה נימין יזכור ולא יגוז בה אבל תלושה אסור לכ"ע אבל מראה שאינה של מתכת אפי' אינה קבועה שרי אפי' לת"ק ואע"ג דאית ליה לדרבא שאני הכא דגזרה רחוקה היא שילך להביא זוג או מספרים מעלמא ויחזור עם המספרים למקום רחוק להמראה הקבועה או שאינה קבועה שאין דרך העולם שיתנאה בפני כל בני הבית אלא במקום צנוע ובהא שיעורא רבה א"א דלא מידכר אבל הא דרבא ליכא שיעורא רבה ולא מידכר:
אל תפנו אל מדעתכם כלו' מה שאתם עושין מדעתכ' שאין בהן נשמת חיים, ואלילים לשון חללים בלא רוח:
עם בניו ועם בני ביתו אין וכו'. כלומר דעם אלו אע"פ שצריכין לגורל והם קפדים בחלקים וכל א' וא' נותן עיניו בחלק יפה קפידתן לא חשיבא קפידא ואין האב עובר בהן משום מדה אם הוא דבר הנמדד או משום משקל אם הוא דבר הנשקל במשקל וגם לא משום לווין ופורעין דנגזור שמא יכתוב, ואפי' עם בניו לא יתכוון להטיל גורל עם חלק הידוע שהוא גדול מחבירו דאפי' בניו מתרצים בכך דכל מה שתעלה בגורלו שיהא שלו אפ"ה אסור דכיון שראוי שיהו קפדים בזה אסור אפי' בחול משום דהוה משחק בקוביא גמור דפסלינהו רבנן לעדות משום דגזלנין הם, אבל להטיל גורלות בין אחרים אפי' המדות שוות אסור דכיון שהן צריכין לגורל מקפידין אלו על אלו ואינן מוחלין ולא מוותרין ואסור כרב יהודה וכו' משום מדה וקא עברי אלאו דל"ת עול במדה, ומשום לווין ופורעין ואגב שיטפא דלווין נקט פורעין, א"נ דה"ק אין פורעין בי"ט מה שלוו בחול גזרה שמא ימחוק:

דף קמט:

כדי להטעימן טעם רבית. פי' שידעו כמה מצטער ומיצר הנותנן ויבינו כמה ענשן גדול, ודוקא בני ביתו הסמוכין על שלחנו דהכל שלו ואין כאן רבית ולא קא עבר משום מדה וכו' דקפידתן לאו קפידא כיון דמשלו הוא ואינו מפיס אלא כדי להסיר קנאה מביניהם וכדי להטעימן טעם רבית לא גזרו כאן דילמא מפיס בשלהם ואתו לידי רבית, והיינו דאקשי' אי הכי דמשלו הן אוכלין אפי' מנה גדולה וכו':

מטילין חלשים על הקדשים בי"ט. ואע"ג דמיחזי כעובדין דחול שרי כדי להטיל שלום בין הכהנים שלא יתקוטטו על הקדשים כדכתיב ועמך כמריבי כהן, וא"ת והא אסיקנא בפ"ב דקידושין דאין חולקין זבחים כנגד זבחים ולא מנחות כנגד מנחות ואפי' בקדשים קלים וי"ל דדוקא קדשים בקדשים כגון קרבן בקרבן אחר כדמוכח במנחות דיליף להו מקרא אבל בקרבן אחד עושין מנות וחולקין בגורל.

מאי אבל לא על המנות אמר ר' יעקב וכו' אבל לא על המנות של חול בי"ט. י"מ דהיינו קדשים שנתותרו מן החול וטעמא דאסור משום דאפשר לחלוק מערב אי נמי קדשים דשבת שניסן שבת לידחות אצלם התירו אבל קדשים של חול לא, והר' יהונתן פי' דעל קדשים שניתותרו מן החול נמי שרי להטיל גורל בי"ט כי היכי דלא ליתו לאינצויי והכא במנות של הדיוט קאמר דאסור להטיל גורל בי"ט כיון דאפשר להטיל מבעוד יום. ונ"ל פי' לפירושו דהיינו מנות של בניו שנתותרו מן החול דאע"ג דמפיס אדם עם בניו הכא דאפשר להטיל מבעוד יום אסור דאלו מאחרים מאי שנא של חול בי"ט דאפי' בחול אסור ומטעמא דמקפידין זה על זה כדאמרן לעיל כנ"ל:

ושעירים ירקדו שם. כן צוה הקב"ה שירקדו שם שעירים ולא אנשים ואם הותרו אנשים ליכנס שם השעירים מסתלקין ונמצא יעברו מצות הבוי"ת:

דף קנ.

אמירה לכותי שבות. נראה לי פירושא אמירה לכותי שבות בניחותא ואכתי פשיטא דאסור לומר לו דאין בין ישראל לכותי בדבר זה כלום וי"מ אמירה לכותי שבות בתמיהה האיך אפשר שיהא אסור דלא אמרו אמירה לכותי שבות אלא באיסור תורה אבל בשכירות דאינו אסור אלא מדרבנן לא אסרו לומר לכותי, ולא מיחוור בעיני דהא משמע במס' עירובין דאפי' בדרבנן אמרי' אמירה לכותי שבות גבי' ההוא ינוקא דאשתפוך חמימי, ועוד דא"כ הוה ליה לרב אשי למימר לעולם חברו ישראל אבל מדאמר אלא אמר רב אשי אפי' תימא חבירו ישראל ה"ק לא מיבעיא לומר כותי דאיצטריך מתני' למימר דאמן דאפי' לישראל חבירו נמי איצטריך למימר (דאסור לאפוקי מר' יב"ק) כנ"ל:

ר' יהושע בן קרחה אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב. פי' דהואיל ולא פסק לו דמים ושמא לא יישרו בעיניו הדמים שיאמר לו לערב ונמצא דאין בדבריו כלום ולא הוי דבור של קיימ' אלא הרהור בעלמ':

הכא נמי כתיב ולא יראה בך ערות דבר כלומר גבי דברי תורה נמי כתיב ולא יראה בך ערות דבר דמשמע דדוקא דבור אסור ולא הרהור ואי אמרת בשלמא הרהור כדבור היינו דכתיב והי' מחניך קדוש ולא כתיב בי' דבר ולומר דהרהור אסור וכתיב נמי ולא יראה בך ערות דבר ולומר דדבור אסור וקמ"ל דהרהור כדבור אלא אי אמרת דהרהור לאו כדבור קשו קראי אהדדי ופריק ההיא מיבפי ליה לכדרב יהודה ולומר דבשעת דבור אסור להסתכל בערוה אבל בשעת הרהור מותר להסתכל בערוה כנ"ל:

אמר רב יהודה חשבונות של מלך ושל מה בכך מותר לחשבון בשבת כך היא גרסת מקצת הספרי'. ופי' מלך עצה שכן תרגום איעצך אמלכינך כלומר חשבונות של עצה שאינה שלו ואין צורך לו בהם כגון הרוצה לבנות כך וכך צריך להוציא בו. ואית ספרי דגרסי חשבונות של מה לך ופי' מה לך לחשבונות הללו הרי אין צורך בהם לא לך ולא לאחר דמה צורך יש לומר ולחשב כך וכך אני צריך להוציא בבנין זה:

דף קנ:

וליטעמיך תקשי לך היא גופה. פרש"י ז"ל ברייתא קמייתא דשל מלך ושל מה בכך דרישא קתני חשבונות שעברו אסורין וסיפא קתני ושל מה בכך מותרין דהיינו חשבונות שעברו ופריק דרישא לא עברו לגמרי ממש שהרי עדיין שכר הפועלים עליו ולא פרעם, וסיפא דשל מה בכך שעברו לגמרי שכבר פרע לפועלים. ולהאי פירושא קשיא לי לישנא דולטעמיך דאורחא דתלמודא דמברייתא דקא מקשה אהדר לי' וליטעמיך אותה ברייתא נמי אקשי לך ולומר דליכא לאות' ברייתי' דמשבשתא היא והנכון לפרש וליטעמיך ברייתא גופה דאקשית לי תקשי לך דרישא קתני מותר לומר כך וכך פועלין הוצאתי וסיפא קתני אבל לא יאמר כך וכך הוצאתי ולא ס"ל למקשה דמשום כך וכך אני עתיד להוציא נקט לה ולא ס"ל דהאי נמי חשבונות שאינן צריכין הן, אי נמי ס"ל דכל חד וחד באפי נפשי' היא ופריק אלא לא קשיא כלל לא ברייתא גופה ולא מברייתא לברייתא דרישא דברייתא דאקשית לי דליכא אגרא דאגירא גבי' והיינו חשבונות של מה בכך וסיפא דברייתא דאקשית ל' בדאיכא אגרא דאגירא גבי' שלא פרע לגמרי לפועלים והיינו כך וכך הוצאתי וכך אני עתיד להוציא כלומר פרעתי ועוד אני חייב להם לפרוע והיינו רישא דברייתא קמייתא שלא עברו לגמרי דעדיין שכר הפועלים עליו וכמו שפרש"י ז"ל. ובהא ניחא לי דלכולהו ברייתא משמע דחשבונות העתידין להיות אסור והיינו חשבונות

של מה לך דשרי כמו שפירשנו אלא דלא קשיא כלל דכל חשבון שעתיד להוציא הוא שחושב כמה יש לי להוציא בבנין אבל אינו חושב כמה הוא חייב לפועלים דהא ליכא אגרא גבי' ובריתא דקתני ושעתידין להיות אסור פי' שחושב כמה שכר יש לו עדיין לפרוע לפועלים אבל אינו חושב כמה יש לו להוציא בבנין דההוא ודאי שרי דהיינו של מהלין כנ"ל:

מתני'

אין מחשיכין על התחום. פי' להיות מזומן שתיכף שיחשיך שישכור פועלים שיש חוץ לתחום וגם להביא פירות שיש חוץ לתחום דגזרי' שמא שכח ויצא בשבת חוץ לתחום כיון שעיקר הליכתו והחשכתו לצאת חוץ לתחום מיד במוצאי שבת או שמא יביא פירות בידו. אבל מחשיך הוא לשמור שדותיו שהם תוך התחום, אבל להחשיך תוך התחום לשמור פירותיו שחוץ לתחום אסור דגזרי' דילמא מישתלי ונפיק חוץ לתחום כנ"ל, אבל לשמור שדותיו שהן תוך התחום מותר ולהביא פירות אפי' אותן שהן חוץ לתחום ולא גזרי' שמא יצא חוץ לתחום או שמא יתלוש ויביא פירות כיון שעיקר החשכתו לא היתה מחמת תלישת הפירות והבאתן. וכתב ה"ר יהונתן ז"ל דקמ"ל מתני' דלא מצרכי' לי' שיתעכב שם בכדי שילך שם משחשכה כי היכי דלא לתהני ממעשה שבת שהלך שם בשבת ושמר השדה וכל אשר בו עכ"ל:

אמרי' בין קודש לחול כתב רש"י ז"ל להיכירא בעלמא ללוות את המלך, ועבדי' צורכין ואח"כ אנו מברכין על הכוס ברכה גמורה דהבדלה וכ"ש דאי אבדיל בתפלה דמותר לעשות צרכיו וחוזר ומבדיל על הכוס עכ"ל. מדבריו נראה לי דאפי' לא הבדיל בתפלה אי מבדיל בין קדש לחול מותר לעשות צרכיו. אבל אין ללמוד מדבריו דאי אבדיל בתפלה דשרי לעשות צרכיו אפי' לא אמר המבדיל בין קדש לחול. וה"ר יהונתן ז"ל פי' כי הוינן במערבא הוה אמרי' המבדיל וכו' כלומר ועדיין לא התפללנו תפלת ערבית ונמצא שלא הבדלנו בתפלה והוה אמרי המבדיל וכו' עכ"ל. מדבריו נראה דאי אבדיל בתפלה דמותר לעשות מיד צרכיו:

דף קנא.

מותר אדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי. נראה לי פירושא בשעירב זה לצפון וזה לדרום וזה אינו יכול לילך לשמור שדהו שבצפון וזה גם כן אינו יכול לשמור שדהו שבדרום וקמ"ל דאף על פי שכל א' אינו יכול לילך לשדותיו מותר לומר זה לזה לשומרו הואיל ואם לא עירבו היו יכולין כל אחד להחשיך ולשמור שדהו וכיון שהיו יכולין להחשיך מותר לומר זה לחבירו לשמור והיינו דקאמר

לי' אבא שאול לת"ק מי לא מודית וכו' דהא בין ת"ק בין אבא שאול כולהו פשיטא להו הא דשמואל וכטעמא דאמרן דהואיל ואם לא עירבו הי' יכול להחשיך כל א' לשמור שדהו מותר אף לומר לחבירו כן וכיון שכן הא בהא תליא דכל שמותר להחשיך מותר לומר לחבירו לשומרו וכל שמותר לומר לחבירו מותר הוא להחשיך וא"כ אמאי קא תנית החשכה דלשמור דמשמע דדוקא החשכה דלשמור הוא דשרי הא החשכה אחריתי לא וליתא דהא איכא כמה החשכות דשרי וה"ק לי' לת"ק נקוט כללא למלתך ואימא כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו ואיכא בהא דברים של רשות ושל מצוה דרשות כגון להחשיך להביא בהמה שהיתה חוץ לתחום דהואיל והוא מותר לילך ע"י בורגנין ומביאה אצלו רשאי באמירתו קרי' בי' וכל שהוא רשאי באמירתו מותר להחשיך עליו אי נמי שיכול לילך ע"י בורגנין וקוראה והיא באה. דמצוה נמי כגון להחשיך לפקח על עסקי כלה הואיל והוא מותר לומר לחבירו בשבת שילך תיכף שיחשיך למקום פלוני להביא ארון והילכך סיפא דקתני מחשיכין על התחום על עסקי המת וכו' אבא שאול היא. והא דאמרי' כלל לאתויי מאי לאו מעסקי המת ועסקי כלה קא מייתי' דהא מתני' היא אלא לאתויי כללא דליתא במתני' דהיינו מחשיכין על התחום להביא בהמה וכו' לפי שהוא דבר של רשות כנ"ל פי' שמוטה זו וכן נראה מדברי רש"י ז"ל:

מתני'

כותי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל. פירש"י ז"ל שהביאן הכותי בשבת בשביל ישראל לא יספוד בהן ישראל עולמית ומשום קנסא כיון דמוכחא מלתא דבשבילו הובאו דאין דרך להביא חלילין אלא בשביל מת ע"כ:

עשו לו ארון וחפרו לו וכו'. פי' ז"ל עשו לו ארון בשביל כותי או למכור. יקבר בו אותו ישראל מיד בלי המתנת בכדי שיעשו:

גמרא

רב אמר ממקום קרוב ושמואל אמר חיישי' וכו'. דרב לחומרא ושמואל לק'.

איתּ ספרי דגרסי מתני' כותי' דשמואל דייקא ותניא כותי' דרב כותי' דשמואל דייקא מדקתני עשו לו ארון וכו' יקבר בו ישראל דתלי' לקולא דמספיקא לצורך כותי נעשה. ותניא כותי' דרב דתנן עיר שישראל וכותים דרין בתוכה מחצה על מחצה ימתין כדי שיחמו חמין, פירש"י ולא תלי' לקולא דאדעתא דכותי מיחממי ומותר מיד אלא אדעתא דישראל מיחממי וצריך להמתין והא דקתני גבי חלילין לא יספוד בהן ישראל דמשמע עולמית התם הוא שהובאו בשביל ישראל ומוכחא מלתא אבל במרחץ הואיל ואיכא כותים ואיכא למימר דאדעתי' דידהו מיחממי לא מוכחא מלתא כולי האי ע"כ תורף

פירושו. ונראה לי דלהאי גירסא דקאמר דמתני' כותי' דשמואל דייקא מדקתני עשו לו ארון וכו' יקבר בו ישראל לא היה לו לפרש ז"ל עשו לו ארון בשביל כותי אלא עשו לו ארון סתמא ולא ידעי' אי לכותי או לישראל ובהא הוא דתלי' לקולא ולומר דלצורך כותי נעשה ומותר לישראל למוצאי שבת מיד וכן מוכח לפי פירושו בגמ' דאוקימנא לה בקבר העומד באסרטיא. וה"ר יהונתן ז"ל פי' כותי שהביא חלילין בשבת אפי' לצורך כותי ובין שתלשן בשבת ובין שהיו תלושין מערב שבת לא יספוד בהן ישראל דאע"ג דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכ"ש הכא שהובאו לשם כותי שהי' בדין שיהו מותרין אפי' לבו ביום אפי' הכי במת החמירו משום לועג לרש כי היכי דלא לתהני ממעשה שבת בדבר שאין לו בו צורך גדול אלא אם כן יש לתלות שבאו ממקום קרוב ואע"ג דמחמרי בחלילין והקלו בקבר וארון שנעשו לצורך כותי לקברו בו מיד ואין צריך המתנה, קבר וארון שאני שהן צורך גדול למת נראה, שהוא, ז"ל מפרש שרישא דלא יספוד בהן ישראל לעולם אפילו בהמתנה אלא אם כן ידוע שבאו ממקום קרוב וכמו שפירש רש"י ז"ל (ואינו נכון) אלא שהוא ז"ל הפריז על מדותיו בגמ' גבי רב דאמר ממקום קרוב ממש שפי' דבידוע לנו מקום קרוב אז מותר ישראל לספוד בהן מיד ואם ספק ימתין בכדי שיבואו ממקום רחוק. והוא ז"ל גריס אמר רבא מתני' כותי' דשמואל דיקא דתנן עיר שישראל וכותי וכו' ומדר' יהודה קא מייתי סייעתא דאמבטי קטנה תלי' לקולא ולומר דמשחשכה הוחמה ע"י עבדים הרבה וקומקמין הרבה והא דמחצה כותי ומחצה ישראל לא קשיא דבהא אפי' ר' יהודה מודה דצריך להמתין דכיון שהיא מרחץ גדולה וליכא רוב כותים א"כ אדעתא דכולהו מיחממי וכיון דלא פליגי ר' יהודה ות"ק ודיקא מתני' כותי' דשמואל הלכתא כותי', ובהלכות מפרש איפכא וס"ל דר' יהודה פליג והלכת' כת"ק:

ואמאי הכי נמי לימא ימתין בכדי שיעשו. פרש"י ז"ל דאיקבר בו ישראל קאי דמשמע מיד ואמאי ימתין בכדי שיעשו דשמא בשביל ישראל נעשה ופריק בעומד באסרטיא דמוכחא מילתא דנעשה בשביל ישראל, וה"ר יהונתן ז"ל פי' דאסיפא דלא יקבר בו עולמית קאי ולומר דלמה לא יקבר בו עולמית דהא סגי בהמתנת כדי שיעשו ופריק דמיירי בקבר העומד באסרטיא דאיכא משום לועג לרש כיון שנעשה בפרהסיא ונודע לכל שחללו ע"ז המת את השבת וגם הארון עשו ע"ג ולפי' מחמרי' בי' דלא מהני לי' בכדי שיעשו והוא הנכון:

מתני'

עושין כל צרכי המת סכין אותו. בשמן ומדיחין אותו במים וכו':

דף קנא:
והא אמר רב יהודה וכו' בקש להדיח לו קרקע אמר לו אין מדיחין פי' וקס"ד השתא דמפני שהקרקע אסור לטלטל אמר לי' דאין מדיחין וכיון שכן קשיא לי' מתני' דהא במתני' קא שרי להדיח את המת אע"ג דלאו בר טלטול הוא ופריק דקרקע בקרקע מיחלפא כלומר דלאו משום דקרקע לאו בר טלטול אסר לי' אלא משום דילמא אתי לאשויי גומות ואע"ג דסתם מרחן של רצפת אבנים וליכא למיחש לאשוויי גומות גזרי' אטו קרקע אחר אבל לאסור הדחת מת אטו הדחת קרקע לא גזרי':
ופוקקין את נקביו. של מעלה ושל מטה בבגד או בתבן שלא יכנס בהן הרוח ויתפח:
זה פרש. פי' דאמרי' בירושלמי וכן בגמר' דאחר ג' ימים כרסו נבקעת על פניו ואומר לו טול מה שגזלת ונתת בי וזהו גלגל מלשון גלל ואל הבור היינו פניו שא בהן פיו שהוא כבור כנ"ל:
מתני'
אין מעצימין עיניו של מת פי' כדי שלא יזיז ריסי עיניו. ולא בחול עם יציאת נפש לפי שהוא ממהר נפשו למות והוי כאלו שופך דמים דגוסס בידי שמים דברי הכל חי הוא:
כל זמן שאדם חי. פי' דדריש וחתכם וחיותכם:
ועודן בידך כלומר שהחיים והממון בידך:

דף קנב.
אמר רב חסדא ינקותא. פי' הבחרות, דכשהוא זקן אינו חוזר לבחרותו כלילא דורדא הוא הדור כמו הורד סבותא כלילא דחלפי. מיני עשבים שאינן יפין:
ברחא קרחא בארבע. כלומר אין לקוח אלא בארבע פשיטין. ואמר לי' ר' יהושע עקירא שליפא בתמניא, דיותר הוא שוה השה כשהוא סריס:

דף קנב:
א"ר אבהו כל שאומרים לפני המת יודע עד שיסתם הגולל. כלומר יודע המת מה שאומרין עד שנותנין הכסוי על הארון:
בפתחי את קברותיכם. כלומר ואין לנו רשות לעלות עד שיעלנו הקב"ה:
והא כתיב כי עפר אתה וגו'. רב הוא דאמר לי' לאחי בר יאשי', ופרש"י ז"ל דליכא לאוקמה ברשעים כדאוקימנא קרא דוישוב העפר אל הארץ כשהי' דהא גבי אדם הראשון כתוב ולקללות שלו כל הדורות שוין בהן ואפי' חסידים שבישראל:
סליק פרק שואל

פרק כד - מי שהחשיך

דף קנג.

הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין. פי' כגון סנדליו ומלבושיו וכיוצא בהן ושאינן ניטלין כגון כלים שמלאכתן לאיסור מתיר החבלים וכו':

גמרא

מאי טעמא. שרו לי' רבנן למיהב כיסו לכותי דהא שלוחו של אדם כמותו:

אמר רבא דוקא כיסו אבל מציאה לא פי' אבל מציאה לא לכותי וכ"ש לחמור וכ"ש לחרש שוטה וקטן וכ"ש פחות פחות מד' אמות דכל חד וחד חמיר מחברי' כדמוכח בשמעתין. אבל הרמב"ם ז"ל פי' אבל מציאה לא לכותי ולא לחמור ולא לחרש שוטה וקטן אלא יוליכנה פחות פחות מד' אמות, והוא תימה דודאי חמירא היא הבאת ד' אמות מהני דאמרן כדמוכח בשמעתין והושג מזה בימיו מחכמי לוניל ז"ל. והשיב להם מי שיחלוק בדבר יחלוק ומי שיודה יודה כי כך יראה לי דרבא לא חילק בין כיס למציאה אלא ליתן לכותי או לחמור וחרש שוטה וקטן אבל בהבאת ד' אמות יותר הקיל רבא במציאה מכיס והוי טעמא משום דמציאה כל היכא דלא אתאי לידי' ליכא למיחש דלמא אתי לאתויי ד"א בר"ה משום דעדיין אין דעתו עלי' ולא חשיבא לי' כאלו דידי' ומשום הכי לא ימהר לבוא אבל כיס דהוי דידי' וקים לי' לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו איכא למיחש שמא יהא נחפז ואתי לאיתויי ד' אמות בר"ה והילכך התירו לו ליתנה לכותי או לחמור או לחרש שוטה וקטן מלאיתויי ד' אמות בר"ה וכטעמא דאמרן אבל במציאה לא התירו ליתנה לכותי או לחמור או לחרש שוטה וקטן משום דמיפרסמא מילתא טפי מלאיתויי ד' אמות ברה"ר ע"כ תשובת הרב ז"ל, ועם כל זה אין טעמו נכון דהא ודאי הבאת פחות פחו' מד' אמות בר"ה קרוב הוא לבוא לידי איסורא דאוריית' דהא לא רצו לגלותה מנתינה לכותי או לבהמה או לחרש שוטה וקטן:

דף קנג:

עוד אחרת היתה בה ולא רצו חכמים לגלותה. פי' הר' יהונתן ז"ל ולא רצו חכמים לגלותה במשנה מפני שהיא קרובה לחיוב חטאת אם יטעה בפסיעותיו ומוטב שיאמין בכותי משיכניס עצמו בספק ע"כ:

הא דאמרי' לעיל שוטה וקטן לשוטה טעמ' משום דשוטה לאו בר דעת הוא ואפי' אם יבריא לא יזכור כלל ממה שעשה בימי שטותו אבל הקטן יזכור ואתי למסרך:

והלא מחמר. פי' דקס"ד שהוא נותן כיסו על החמור כשהחמור עומד ונמצא כשהוא מנהיגו בקולו עוקר החמור הכיס על ידו דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי ונמצא

שהמלאכה נעשית ע"י שניהם והיינו מחמר, ופריק רב אדא בר אבא דמניחו עלי' כשהיא מהלכת דאחר שעקרה רגלי' ללכת אם מניחו אין כאן עקירת חפץ ולאחר מיכן מותר להנהיגה בקול דלאדם כי האי גונא שהטעינו כשהוא מהלך שרי כדמוכח בריש פרקין כנ"ל:

היתה חבילתו וכו' אבל קלי קלי לא וכו' כיון דלית לי' היכירא אתי למיעבד הנחה ועקירה. פי' אבל משום עקירה ראשונה לא מחייב שהרי מבעוד יום היתה:

סוף סוף כי מטי לביתי' אי אפשר דלא קא מעייל מר"ה לרשות היחיד. נראה לי פירושא דלאו חיוב דאוריתא קאמר דהא ליכא עקירה כלל בשבת אלא הנחה והוה לי' כשנים שעשאוה שזה עוקר וזה מניח ששניהם פטורין אבל אסורין אלא הכא איסורא דרבנן קאמר שיש כאן. ופריק דזריק לי' כלאחר יד דלא חשיבא הנחה ומותר לגמרי, וכן נראה מפי' ה"ר יהונתן ז"ל שכתב ואע"ג דקא עביד הנחה משחשיכה וקא חשבי' בפ"ק בפטור אבל אסור לא דמי דהתם הכנסה כי אורחא הוא בידו אבל הכא דזריקה בכתפיו הוא משום, איבוד ממונו שרי ע"כ:

דף קנד.

בלאו נמי לא מחייב דהוה לי' לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכו' כלומר דלא ניתן למלקות אלא לאזהרה ולומר לא תעשה מלאכה שאם תעשה ב"ד יהרגוך כאדם המזהיר את חבירו:

דף קנד:

בשליפי זוטרי. פי' אבל בשליפי רברבי דאיכא ביטול כלי מהיכנו לא אלא יתיר החבלים והן נופלין ומשתברין:

מאי לאו דחק בי' באילן. כלומר שחק באילן ונעץ קנים מכאן לצד האילן ומכאן לצד האילן ונעשה דופן שלישי:

ואי דאכפיי' לאילן אמאי עולין לה בי"ט. פי' שהרי משתמש הוא מן האילן כשתולה כליו בסכך:

ה"ג רש"י ז"ל אלא מאי צדדין אסורין סוף סוף אמאי עולין לה בי"ט. כלומר אפילו שלש בידי אדם אי צדדין אסורין אמאי עולין לה בי"ט, ופריק בדלא אכפיי' וצדדין אסורין וסיפא כיון דאיכא שלש דפנות לצד האילן לא אתי לאשתמושי באילן ולא אתי לסכך בה אחר שאינו כפוי. וא"ת לוקמה רישא וסיפא בדאכפיי' וסיפא כיון דאיכא שלש דפנות מיירי שלא סמך הסכך על האילן:

פרש"י ז"ל דאי אפשר לאוקומי סיפא בדאכפיי' דכיון דאיכא שלש דפנות ולא בעי למסמך הסכך על האילן ודאי לא טרח לאכפיי', ולי נראה דאי סיפא בדאכפיי' אי אפשר שלא יצאו קנים מן הסכך ונסמכין באילן אחר שהוא כפוי ונמצא משתמש בגוף האילן.
מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר צדדין אסורין פי' דמיירי בסוכה שיש בה שתי דפנות בידי אדם וא' באילן וכגון דחק בי' באילן וסכיך בי' ונמצא משתמש בצדדי האילן וס"ל לת"ק אין עולין לה בי"ט:
והכא בצידי צדדין קמיפלגי. כלומר שהגזע צדדין והקנים הנתונין בנקבי הגזע הוו צידי צדדין, ולי נראה שהקנים שנעץ באילן לעשותן דופן הם צדדין והסוכה שסומך עליהן צידי צדדין ונמצא דכשהוא תולה פירות בגג הסוכה או ענינים אחרים משתמש בצידי צדדין, ולעיל לא משמע הכין דאקשי' מינה לרבה דאמר צדדין אסורין, ואפשר דהכי קא מקשה דהא למעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב דכלכלה רשות היחיד ואינו יכול ליטול משם העירוב דהוה לי' כנוטל מרה"י לר"ה וכיון דאינו יכול לאוכלו הויא לה סעודה שאינה ראוי' ואינו קונה שביתה:

דף קנה.

טעמא דנעץ יתד באילן:
פי' דהוה לי' יתד צדדין ונמצא דכשהוא נוטל עירובו מן הכלכלה משתמש הוא בצידי צדדין:
הכא בכלכלה דחוקה עסקי' וכו'. כלומר לעולם צדדין מותרין למאן דשרו צידי צדדין וה"ה הכא דהוה מצי לאנוחה באילן גופי' דהוה לי' כלכלה צדדין ומצי לאשתמושי בכלכלה אלא הכא מיירי בכלכלה שפי' קצרה ובעוד שהוא מכניס בה"א ליטול עירובו מניד האילן והוי כמשתמש באילן גופי' והילכך כי איכא יתד הוא דשרי ואי לא לא:
לא לינחי' איניש אדיקלא. כלומר אסור לתת הסולם על הדקל לפי שמשתמש בצדדין דהוא הסולם אלא לינחי' אגוזא לבר מדיקלא ינעוץ קנה בדקל ויסמוך באותו קנה הסולם דהוי אותו קנה צדדין והסולם צידי צדדין וכי סליק לא לינח כרעי' אגוזא דהיינו באותו קנה הנעוץ באילן דהוא צדדין אלא ליתנח אקנים דהיינו על שליבות הסולם, וה"ה בבהמה בעוד שהמרדעת בה ומשתמש במרדעת כנגד צידי הבהמה דשרי דהרי היא צידי צדדין:
מתני'

מתירין פקיעי עמיר כלומר מפזרין כדי שיהו יפין לה לאכלן דכשהן מכונסין הן מתחממין ומריחה ריחם וקצה בהם. ומפספסין את הכיפין, כלומר מוללין אותן לחותכן ביד שיהו נוחין יותר לבהמה לאוכלן, כן פי' ה"ר יהונתן ז"ל:

גמ'

פקיעין תרי שאינו נאגד אלא בשני קשירות לכל ראש וראש. כיפין תלתא שיש קשירה אחרת באמצע:

קסבר רב הונא למטרח באוכלא טרחי'. פי' דהא ב פקיעין וכיפין כיון דבני אכילה נינהו בלא התרה ופספוס נמצא דאינו מתירן ומפספסן אלא לתענוג הבהמה וכיון שכן אם אנו טורחין בו בשבת להתירן ולפספסן בהיתירא טרחי' ולא איכפת לן. אבל זירים שהם ענפי האילנות ואין דרך הבהמות לאוכלן אלא א"כ הן מותרין ומפוספסין נמצא דכשהוא מתירן ומפספסן משוי להו אוכלא בשבת ושוויי אוכלא לדבר שאינו אוכל בשבת לא משוינן:

וה"ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה. פי' דבהתרתן משוי להו אוכלא דאי אפשר לאוכלן בלא התרה אבל פספוסי לא דהא אפשר לאוכלן בלא פספוס. אבל כיפין שהם ענפי האילנות ואי אפשר לאוכלן בלא התרה ופספוס מתירן ומפספסן אבל זירין דאפשר לאוכלן בלא פספוס אסור לפספס דשוויי אוכלא משוינן מטרח באוכלא לא טרחינן:

תנן אין מרסקין את השחת וכו' כלומר וריסוק היינו פספוס אלא דלשון פספוס נופל בעמיר וריסוק בשחת:

היכי משכחת לה. כלומר שאין אוכלין שחת דאשוני בלא פספוס ופספוס משוי לי' אוכלא. בעילי זוטרי שהם עיירים קטנים שאין להם כח כל כך בפיהם לאכול שחת דאשוני בלא פספוס אבל גדולים דאכלי בלא פספוס שרי דמטרח באוכלא הוא וטרחי' ואע"ג דבין דקה ובין גסה קתני אפשר דמאי גסה עילי זוטרי ומאי דקה דקה שבדקות:

האי ר' יהודה מתיר בחרובין לדקה וכ"ש לגסה. כלומר אי מטרח באוכלא שרי ר' יהודה בדקה כ"ש לגסה דלית בי' טירחא כולי האי ובלא פספוס סגי ומצי למיכלינהו כנ"ל. וקשיא לי ומאי קושיא דילמא ת"ק אסר בדקה דס"ל שוויי אוכלא לא משוי' ור' יהודה מתיר בדקה ולא בגסה דס"ל דמטרח באוכלא לא טרחי' שוויי אוכלא משוי' דמה לנו לטרוח בעבור הבהמה כיון שהיא יכולה לאכול אבל שוויי אוכלא כדי שלא תמות בהמה שרי. כתב רש"י ז"ל דכיון דת"ק בדאקושי קאמר וגבי גסה נמי שוויי אוכלא הוא הוה לי' למיתני' ור' יהודה מתיר סתמא בין דקה בין גסה ועוד הוה לי' זירין נמי להתיר ולפספס דשוויי אוכלא הוא ע"כ. ולא הבנתי דמאן לימא לן דרבנן ור' יהודה בהא פליגי דלרבנן

לדקה הוי שוויי אוכלא ולא לגסה ולר' יהודה אף לגסה ואפשר דמשום הכי מסקי' בקשיא משום דאי מעיינת בה שפיר לא תקשי מתני' לרב הונא כנ"ל. וכן נראה מפי' ה"ר יהונתן ז"ל שפי' מתני' אליבא דרב הונא דלר' יהודה מתיר בחרובין לדקה דס"ל שוויי אוכלא משוי' מטרח באוכלא לא טרחי' ולרבנן בגדיים דקים דהיינו שוויי אוכלא לא אבל בגדולים דהוי מטרח באוכלא טרחי' ע"כ, ומורי ז"ל פי' מתני' אליבא דרב יהודה דרבנן ור' יהודה לא פליגי דלכולי עלמא שוויי אוכלא משוי' מטרח באוכלא לא טרחי', וחרובין דומיא דשחת דרכיכי ובהא פליגי דרבנן אסרי אפי' לדקה וכ"ש לגסה דמטרח באוכלא הוא ולא טרחי' ור' יהודה סבר דחרובין לבהמה דקה שוויי אוכלא הוא ומשוי' אבל לגסה מודה להו דמטרח באוכלא לא טרחי' ע"כ.

דף קנה:

בבשר פילי. דאפי' כלבים גדולים אי אפשר לאוכלה בלא חיתוך אי נמי בשאר נבלות ובכלבים קטנים דאי אפשר לאוכלן בלא חיתוך:

מתני'

אין אובסין את הגמל וכו' פי' משום טירחא יתירא ומשום דמיחזי כעובדין דחול שכן דרך הטייעין ההולכים במדברות ואין מצוי להם מקום לקנות מספוא לגמליהם ואובסין אותן ביישוב כשיעור אוכלם לשלשה ימים או לד' ימים:

אבל מלעיטין וכו'. מפרש בגמ':

ומהלקטין לתרנגולין פי' היינו מלעיטין אלא שבבהמה נופל לשון הלעטה ובתרנגולין הלקטה:

גמ'

אלא יוני שובך ויוני עליי' משדא קמייהו נמי לא. כלומר מדנקט תרנגולין ש"מ דדוקא תרנגולין אבל יוני שובך ויוני עליי' לא ומאי טירחא איכא בהא:

מכלל דהמראה בכלי כלומר דכיון דהלקטה הוי במקום שאינה יכולה להחזיר והיינו הלעטה דמתני, מכלל דהמראה דאסור הוי בכלי וקשיא לר"י תרתי חדא המראה ועוד הלעטה דקאמר שהוא במקום שיכולה להחזיר:

אלא שאני מיא דשכיחי כלומר לעולם מזונות דלא שכיחי נותנין אפי' לפני יוני שובך ומיא לא משום דשכיחי והן מעופפות ומוצאות מים הרבה בנהרות ובאגמים אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולין ויוני הדרסאות לפי שאין דרכן לעוף חוץ לבית ואין המים מצויין להם:

תנו רבנן אין גובלין את הקלי. פי' ואע"ג דאפר הוא מתחלתו גזרינן האי קמח אטו שאר קמח ויש אומרים לא גזרי ומאן יש אומרים ר' יוסי בר' יהודה היא דאלו לא קא אסר במורסן ואפר בנתינת מים וכ"ש הכא דמין קמח הוא:

דף קנו.

ושוין שבוחשין את השתית. פירוש שמערבין את השתית שהוא קמח מתבואה שנתיבשה כשהיא קלוי' בתנור והוא קמח של קלי ומערבין אותה בתנור וגם מים קצת ואפי' מאן דאסר לגבל את הקלי מודה בהא דמיירי ברכה הרבה דאין זו לישה והיינו דנקט לישנא דבוחשין ולא אמר גובלין:

דקא גביל וספי לחורי. כלומר גביל מורסן ע"י שינוי ומהלקט לי' למקום שאינה יכולה להחזיר בטש בי'. הכהו ברגלו:

גובלין ולא ספין. גובלין ע"י שינוי ולא ספין למקום שאינה יכולה להחזיר, ודלא לקיט בלישני' מהלקיטין. כלומר עגל קטן שאינו מלומד לאכול מהלקיטין אותו במקום שיכולין להחזיר ואע"ג דהוא אינו יכול להחזירו מרוב קטנותו מ"מ כיון שהוא במקום שהגדולים יכולין להחזיר לית לן בה:

חדא קמי חדא תרתי קמי תרתי שפיר דמי. פי' מדה אחת שרגילין לתת לפני בהמה בחול מותר לגבל בשינוי ולתת לפני' בשבת כמדתה בחול, וכך תרתי האוכלות בחול באבוס אחד מותר נמי לגבל ולתת לשניהם, אבל תלתא קמי תרתי שיגבל לשנים כשיעור שלשה אסור וכ"ש תרתי קמי חדא דכיון דבחול לא יהיב להו כי האי הוי טירחא דלא צריך:

עולא אמר אפי' כור אפי' כוריים.. פי' כיון דמשני ועוד דמורסן לאו בר גיבול הוא אפי' כור אפי' כוריים שרי:

דף קנו:

שקלה למכבנתא דעצתה וכו' כלומ' נטלה אותו מחט שמשימות בראשן ונעצה אותה בחתך הכותל וכשהנחש בא נזדמן אותו מחט בעינו, למחר נטלה המחט מן הכותל ויצא הנחש נעוץ במחט וא"ל ר' עקיבא מאי עבדת וכו'. דסתנא. פי' החתיכה שהגיע לי רסיו"ן בלעז:

אמרו לה כלדאי בריך גנבא יהוי. כלומר רב נחמ' . בנך יהי' גנב והיא מרוב פחדה לא שבקתיה לגלויי רישי' ואמרה לי' כסי רישך ובעי רחמי כי היכי דתיהוי אימתא דשמיא עלך. כלומר בקש רחמים שלא ישלוט בך עין הרע בכיסוי הראש ובאימה כדי שישמע תפלתך ולא נתכונה אלא שיתפלל שישתנה מזלו לטובה ולא יהי' גנב אלא שלא רצתה לגלות לו לבנה. יומא חד הוה גריס רב נחמן תותי דיקלא ולא הי' הדקל שלו אלמי' יצרי'

הגביר עליו יצר הרע ועלה לדקל ונטל אשכול של תמרים בשניו הרי שנשתנה מזלו ונתקיימו דברי כלדאי באשכול זה של תמרים, כנ"ל פירושה:

דף קנז.

התם בארזי ואשוחי פי' שהן עומדין לבנין ומתוך שדמיהן יקרין אדם קובע להן מקום ומקצה להן מדעתו ובהא אפי' ר"ש מודה:

נדרה עם חשכה. דהיינו בשבת סמוך למוצאי שבת מפר עד שלא תחשך דהפרת נדרים כל היום דכתיב ביום שמעו ולא מעת לעת וכיון שכן הפרת נדרים אפי' שלא לצורך דאי לא מפר בשבת תו לא מצי מפר אלא על ידי שאלה והתרה לחכם ואין אדם רוצה שתתבזה אשתו:

ת"ש דאאקיקו לי' רבנן וכו' כגון שנדר בדבר שהוא צורך השבת שלא יאכל בשר ושלא ישתה יין:

והתירו לו נדרו ואע"ג דמיחזי כדין ואין דנין בשבת:

מתני'

פוקקין את המאור. פי' הוא ארובה שמניחין בגג או בכותל כזרת או יותר להכניס ממנה אורה ונקראת מאור וקאמר ר' דסותמין אותה בשבת דמיירי בשהי' קשור בו הדלת שפוקקין ונתקן שם לכך אלא שהי' נגרר בארץ ואתיא אליבא דרבנן דאמרי דאוסופי אהל עראי מותר הא אם לא נתקן מערב שבת לכך אסור לכ"ע שהרי אסור לעשות אהל עראי לכתחלה ואין זה אוסופי אהל. וכתב ה"ר יהונתן ז"ל וצריך עיון שהרי מעשה לכתחלה הי' בלא שום תיקון בעולם מאתמול ע"כ:

אמר רב יהודה הלקטי קטנה היתה. פי' שביל קטן בין שני בתים ובאותו שביל הי' מת מונח תחת הגיגית והיא היתה סדוקה ומונחת על גבו כלומר שלא היתה כפוי' אלא דרך שולים האהילה על המת והמת הי' כנגד סדק הגיגית והגיגית היתה מגעת מכותל בית זה לכותל הבית שכנגדו שאם לא כן היתה הטומאה יוצאת ולא הוצרכו לפקוק המאור ולפני מות המת פקקו המאור בטפיח שהוא כלי חרס דרך שוליו שאינו מיטמא מגבו אלא מאוירו וכל דבר שאינו מקבל טומאה חוצץ בפני הטומאה. והוצרכו לפקוק המאור קודם שמת לפי שחששי שמא אין באותו סדק הגיגית פותח טפח כדי שתצא הטומאה דרך הסדק ונמצא שמביא המת טומאה לאותן בתים דרך חורי הכותלים שתחת הגיגית, ואח"כ קשרו את המקידה שהוא כלי חרס עגול כטפח למדוד אם יש באותו סדק של גיגית טפח כדי שתעלה הטומאה דרך הסדק ולא יצטרכו לפקוק החורים אלא שיפתחו אותם. ואני שמעתי דאפי' יש בסדק הגיגית פותח טפח דוקא בשאין בו מן המת אלא

כשיעור טפח או כשיעור הסדק שאם יותר אפי' הי' בגיגית פותח טפח אין הטומאה יוצאת דאנן בעי' שכל הטומאה תהי' כנגד הסדק, וה"ר יהונתן ז"ל כתב שנינו במשניות של אהלות שאם הטומאה כנגד האויר אע"פ שאין באויר פותח טפח הבית טהור:

דף קנז:

באונא דמיא. היא גיגית מלאה מים:

מדידה דמצוה. כגון מקוה שהוא לדבר מצוה אבל בגיגית מאי מצוה איכא:

סליק פירקא וסליקא מסכתא ברחמי שמיא